

Baş Orhun Yazıtları Türkler Gök-Türkçe

Kutadgu Bilig Dizini

1. I - Tanrı Azze Ve Cellenin Medhini Söyler
2. II - Peygamber Aleyhi's-Selâmın Medhini Söyler
3. III - Dört Sahabenin Medhini Söyler
4. IV - Parlak Bahar Mevsimini Ve Büyük Buğra Han'ın Medhini Söyler
5. V - Yedi Yıldızı Ve On İki Burcu Söyler
6. VI - İnsan Oğlunun Değerinin Bilgi Ve Akıldan Geldiğini Söyler
7. VII - Dilin Meziyetini Ve Kusurunu, Faydasını Ve Zararını Söyler
8. VIII - Kitap Sahibi Kendi Özrünü Söyler
9. IX - İyilik Etmenin Medhini Ve Faydalarını Söyler
10. X - Bilgi İle Aklın Meziyet Ve Faydalarını Söyler
11. XI - Kitabın Adını, Mânasını Ve Kendisinin İhtiyarlığını Söyler
12. XII - Söz Başı Hükümdar Kün-Toğdı Hakkında
13. XIII - Ay-Toldı'nın Hükümdar Kün-Toğdı Hizmetine Geldiğini Söyler
14. XIV - Ay-Toldı'nın Hükümdar Kün-Toğdı'nın Huzuruna Çıktığını Söyler
15. XV - Ay-Toldı Hükümdara Kendisinin Saadet Olduğunu Söyler
16. XVI - Ay-Toldı Hükümdara Devlet Sıfatını Söyler
17. XVII - Hükümdar Kün-Toğdı Ay-Toldı'ya Adalet Vasfını Söyler
18. XVIII - Hükümdar Kün-Toğdı Ay-Toldı'ya Adalet Vasfının Nasıl Olduğunu Söyler
19. XIX - Ay-Toldı Hükümdara Dilln Fazîletini Ve Sözün Faydalarını Söyler
20. XX - Saadetin Devamsızlığını Ve İkbâlin Dönekliğini Söyler
21. XXI - Ay-Toldı'nın Oğlu Öğdülmiş'e Nasihat Verdiğini Söyler
22. XXII - Ay-Toldı'nın Oğlu Öğdülmiş'e Öğüt Verdiğini Söyler
23. XXIII - Ay-Toldı'nın Hükümdar Kün-Toğdı'ya Vaslyet-Nâme Yazdığını Söyler
24. XXIV - Hükümdar Kün-Toğdı'nın Öğdülmiş'i Çağırdığını Söyler
25. XXV - Öğdülmiş'in Hükümdar Kün-Toğdı'nın Huzuruna Çıktığını Söyler

26. XXVI - Öğdülmiş'in Hükümdar Kün-Toğdi'nin Hizmetine Girdiğini Söyler
27. XXVII - Oğdülmiş Hükümdara Aklın Tarifini Söyler
28. XXVIII - Beyliğe Lâyık Bir Beyin Nasıl Olması Gerektiğini Söyler
29. XXIX - Öğdülmiş Beylere Vezir Olacak İnsanın Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler
30. XXX - Öğdülmiş Hükümdara Kumandanın Nasıl Olması Lâzim Geldiğini Söyler
31. XXXI - Öğdülmiş Hükümdara Ulu Hâcibin Nasıl Bir İnsan Olması Lâzım Geldiğini Söyler
32. XXXII - Öğdülmiş Hükümdara Kapıcı-Başının Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler
33. XXXIII - Öğdülmiş Hükümdara Elçi Göndermek ıçin Nasıl Blr İnsan Lâzım Olduğunu Söyler
34. XXXIV - Öğdülmiş Hükümdara Kâtibin Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler
35. XXXV - Ögdilmiş Hükümdara Hazinedarın Nasıl Blr İnsan Olması Lâzım Geldiğini Söyler
36. XXXVI - Öğdülmiş Hükümdara Aşçı-Başının Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler
37. XXXVII - Öğdülmiş Hükümdara İçkici-Başının Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler
38. XXXVIII - Öğdülmiş Hükümdara Hizmetkârların Beyler Üzerindeki Haklarının Neler Olduğunu Söyler
39. XXXIX - Hükümdar Kün-Toğdı'nın Odgurmış'a Mektup Yazıp Gönderdiğini Söyler
40. XL - Öğdülmiş in Odgurmış'ı Ziyaretini Söyler
41. XLI - Odgurmış'ın Öğdülmiş İle Münazara Ettiğıni Söyler
42. XLII - Odgurmış Öğdülmiş'e Dünyanın Kusurlarını Söyler
43. XLIII - Öğdülmiş Odgurmış'a Dünya Vâsıtası İle Âhiretin Kazanılmasını Söyler
44. XLIV - Odgurmış'ın Hükümdara Mektup Yazıp Gönderdiğini Söyler
45. XLV - Hükümdar Kün-Toğdı'nın Odgurmış'a İkinci Mektubu Gönderdiğini Söyler
46. XLVI - Öğdülmiş'in Odgurmış İle İkinci Defa Münazara Ettiğini Söyler
47. XLVII - Öğdülmiş Odgurmış'a Beylere Hizmet Etmenin Usûl Ve Nizâmını Söyler
48. XLVIII - Öğdülmiş Kapıdaki Hizmetkârlar İle Nasıl Geçinileceğini Söyler
49. XLIX - Öğdülmiş Odgurmış'a Avam İle Nasıl Münâsebet Kurulması Lâzım Geldiğini Söyler
50. L - Ali-Evlâdı İle Münâsebeti Söyler
51. LI - Âlimler İle Münâsebeti Söyler
52. LII - Tabipler İle Münâsebeti Söyler
53. LIII - Efsuncular İle Münâsebeti Söyler
54. LIV - Rüya Tâbircıleri İle Münâsebeti Söyler
55. LV - Müneccimler İle Münâsebeti Söyler
56. LVI - Şâirler İle Münâsebeti Söyler
57. LVII - Çiftçiler İle Münâsebeti Söyler
58. LVIII - Satıcılar İle Münâsebeti Söyler

59. LIX - Hayvan Yetiştirenler İle Münâsebeti Söyler
60. LX - Zenâat Erbabı İle Münâsebeti Söyler
61. LXI - Fakirler İle Münâsebeti Söyler
62. LXII - Nasıl Evlenileceğini Söyler
63. LXIII - Çocukların Nasıl Terbiye Edileceğini Söyler
64. LXIV - Hizmetçilere Nasıl Muamele Edileceğini Söyler
65. LXV - Öğdülmiş Odgurmış'a Ziyâfete Gitmek Âdabını Söyler
66. LXVI - Öğdülmiş Odgurmış'a Ziyafete Davet Usûlünü Söyler
67. LXVII - Odgurmış Öğdülmiş'e Dünyadan Yüz Çevirip, Olana Kanâat Ettiğini Söyler
68. LXVIII - Hükümdar Kün-Toğdı'nın Odgurmış'ı Üçüncü Defa Davet Ettiğini Söyler
69. LXIX - Odgurmış'ın Öğdülmiş'e Geldiğini Söyler
70. LXX - Hükümdar Kün-Toğdı'nın Odgurmış İle Görüştüğünü Söyler
71. LXXI - Odgurmış'ın Hükümdara Öğüt Verdiğini Söyler
72. LXXII - Öğdülmiş Hükümdara Memleketi Tanzim Etme Usûlünü Söyler
73. LXXIII - Öğdülmiş İn Geçen Hayatına Acıyarak Tövbe Ettiğini Söyler
74. LXXIV - Odgurmış'ın Öğdülmiş'e Tavsiyede Bulunduğunu Söyler
75. LXXV - Doğruluğa Karşı Doğruluk Ve İnsanlığa Karşı İnsanlık Gösterilmesini Söyler
76. LXXVI - Odgurmış'ın Hastalanarak Öğdülmiş'i Çağırdığını Söyler
77. LXXVII - Öğdülmiş Odgurmış'a Rüya Tâbirini Söyler
78. LXXVIII - Odgurmış Öğdülmiş'e Rüya Gördüğünü Söyler
79. LXXIX - Öğdülmiş Odgurmış'ın Rüyasını Tâbir Eder
80. LXXX - Odgurmış Bu Rüyaya Başka Bir Tâbir Söyler
81. LXXXI - Odgurmış'ın Öğdülmiş'e Nasîhat Ettiğini Söyler
82. LXXXII - Kumaru Öğdülmiş'e Odgurmış'ın Öldüğünü Söyler
83. LXXXIII - Kumaru'nun Öğdülmiş'e Baş-Sağlığı Dilediğini Söyler
84. LXXXIV - Öğdülmiş'in Odgurmış İçin Matem Tuttuğunu Söyler
85. LXXXV - Hükümdarın Öğdülmiş'e Baş-Sağlığı Dilediğini Söyler
86. I - Gençliğine Acıyarak, İhtiyarlığını Söyler
87. II - Zemânenin Bozukluğunu Ve Dostların Cefâsını Söyler
88. III - Kitap Sâhlbl Yusuf, Büyük Hâs Hâcib, Kendi Kendine Nasîhat Eder

İlaveler

1. I - Gençliğine Acıyarak, İhtiyarlığını Söyler

2. II - Zemânenin Bozukluğunu Ve Dostların Cefâsını Söyler

3. III - Kitap Sâhlbl Yusuf, Büyük Hâs Hâcib, Kendi Kendine Nasîhat Eder

Kutadgu Bilig Dizini

	Eski Türkçe aslı	Günümüz Türkçesine aktarımı
I	Teŋri Azze Ve Celle Ögdisin Ayur	Tanrı Azze Ve Cellenin Medhini Söyler
1	Bayat atı birle sözüg başladım, törütgen egidgen keçürgen idim	Yaratan, yetiştiren ve göçüren rabbim olan Tanrının adı ile söze başladım.
2	Üküş ögdi birle tümen miŋ senâ, uğan bir bayatka aŋar yok fenâ	Kadir ve bir olan Tanrıya çok hamd ve binlerce sena olsun ; onun için fânilik yoktur.
3	Yağız yer yaşıl kök kün ay birle tün, törütti halâyık öd üdlek bu kün	Kara yer ile mâvî göğü, güneş ile ayı, gece ile gündüzü, zaman ile zamaneyi ve mahlûkları o yarattı.
4	Tiledi törütti bu bolmış kamuğ, bir ök bol tedi boldı kolmış kamuğ	istedi ve bütün bu varlıkları yarattı ; bir kere :— "ol!"— dedi, bütün diledikleri oldu.
5	Kamuğ barça muŋluğ törütülmişi, muŋı yok idi bir aŋar yok eşi	Bütün bu yaratılmış olanlar ona muhtacdır ; muhtaç olmayan yalnız Tanrıdır ; onun eşi yoktur.
6	Ay erklig uğan meŋü muŋsuz bayat, yaramaz seniŋdin adınka bu at	Ey kuvvetli, kadir, ebedî ve müstağni olan Tanrı, senden başkasına bu ad yakışmaz.
7	Uluğluk saŋa ol bedüklük saŋa, seniŋdin adın yok saŋa tuş teŋe	Ululuk ve büyüklük sana mahsustur ; sana eş ve denk olan başka biri yoktur.
8	Aya ber birikmez saŋa bir adın, kamuğ aşnuda sen sen öŋdün kedin	Ey bir olan Tanrı, bir başkası sana şerik koşulamaz ; başta her şeyder evvel ve sonda her şeyden sonra sensin.
9	Sakışka katılmaz seniŋ birlikiŋ, tüzü neŋke yetti bu erkligl ikiŋ	Senin birliğin hesaba gelmez ; bu kudretin her şeye hâkimdir,
10	Seziksiz bir ök sen ay meŋü eçü, katılmaz karılmaz sakışka seçü	Sen, şüphesiz, birsin, ey sonsuz Tanrı; istisna sayıya gelmez.
11	Ay iç taş biligli ay hakku'l-yakin, közümde yırak sen köŋülke yakın	Ey içi ve dışı bilen, ey hakku'l-yakîn ; gözden uzaksın, fakat gönüle yakınsın.
12	Barıŋ belgülüg sen kün ay teg yaruk, neteglikke yetgü köŋül ögde yok	Senin varlığın, parlak güneş ve ay gibi, bellidir ; fakat nasıl olduğunu kavrayacak gönül ve akıl yoktur.
13	Ne ersedin ermez seniŋ birlikiŋ, ne erselerig sen törüttiŋ seniŋ	Senin birliğin eşya ile ilgili değildir ; eşyayı sen yarattın, onlar senindir.
14	Kamuğ sen törüttüŋ ne erselerig, yokadur ne erse sen ök sen tirig	Her varlığı sen yarattın; varlık yok olur, bakî kalan yalnız sensin.
15	Törütgen barıŋa törütmiş tanuk, törümiş iki bir tanukı anuk	Yaratıcı varlığına yaratılmış olanlar şâhiddir ; yaratılan iki — birin hâzır şahididir.
16	Anıŋ okşağı yok azu meŋzegi, neteglikke yetmez halâyık ögi	Onun eşi yahut benzeri yoktur ; nasıl olduğuna mahlûkların aklı ermez.

17	Yorımaz ne yatmaz udımaz oduğ, ne meŋzeg ne yaŋzağ kötürmez boduğ	Yürümez ve yatmaz, uyumaz, uyanıktır ; ne benzer, ne kıyâs edilir, ne de tasavvur götürür.
18	Kedin öŋdün ermez ne soldın oŋun, ne astın ne üstün ne otru orun	Arkada veya önde değildir; ne sağdadır, ne solda; yeri ne altta, ne üstte, ne de ortadadır.
19	Orun ol törütti orun yok aŋar, anıŋsız orun yok bütün bol muŋar	Yeri o yarattı, onun için yer bahis mevzuu değildir; şunu bil ki, onsuz da yer yoktur.
20	Ay sırka yakın ay köŋülke ediz, tanuk ol saŋa barça sûret bediz	Ey her sırra yakın, ey her gönül için yüksek Tanrı, bütün suret ve şekiller sana şahittir.
21	Törüttüŋ tümen miŋ bu sansız tirig, yazı tağ teŋiz kötki oprı yirig	Bu sayısız, yüz binlerce canlıyı, ova, dağ, deniz, tepe ve çukurları sen yarattın.
22	Yaşıl kök bezediŋ tümen yulduzun, kara tün yaruttuŋ yaruk kündüzün	Mâvî göğü sayısızyıldızları ile süsledin, karanlık geceyi ışıklı gündüz ile aydınlattın.
23	Uçuğlı yorığlı tınığlı neçe, tirilgü seniŋdin bulup yer içe	Uçan, yürüyen ve duranların hepsi rızıklarını senden bularak, yeyip, içerler.
24	Ediz arşta altın serâka tegi, tüzü barça muŋluğ saŋa ay idi	Yüksek Arş'tan alttaki toprağa kadar bütün her şey, hepsi sana muhtacdır, ey rabbim.
25	Ayâ birke bütmiş tiliŋ birle ög, köŋül bütti şeksiz amul tutğıl ög	Ey Tanrının birliğine inanmış olan, onu dilin ile öğ; gönülün tereddütsüz inandı ise, aklını işe karıştırma.
26	Neteglikke kirme küdezgil köŋül, barıŋa bütün bolğıl amrul amul	Nasıl olduğunu arama, gönlünü gözet; varlığına inan, sükûn ve huzura kavuş.
27	Kalı kançaka kirme tutğıl özüŋ, kalı kançasız bil uzatma sözüŋ	Nice ve nasıl olduğuna karışma, kendini tut ; onu nicesiz ve nasılsız bil, sözünü uzatma.
28	Ay muŋsuz idim sen bu muŋluğ kuluğ, suyurkap keçürgil yazukın kamuğ	Ey müstağni olan rabbim, sen bu muhtaç kulun bütün günahlarını şefkatle affet.
29	Saŋar ok sığındım umınçım saŋa, muŋadmış yerimde elig tut maŋa	Asıl sana sağındım, ümidim sendedir ; muhtaç olduğum yerde elimden tut.
30	Sevüg savçı birle kopurğıl meni, elig tuttaçı kıl könilik küni	Mahşer günü beni sevgili Peygamber ile birlikte hasret, onu bana şefaatçi kıl.
31	Tüzü tört eşiŋe tümen miŋ selâm, tegürgil kesüksüz tutaşı ulam	Onun dört arkadaşının her birine aralıksız, devamlı sayısız selâm eriştir.
32	Uluğ künde körkit olarnıŋ yüzin, elig tuttaçı kılğıl edgü sözin	Ulu günde onların yüzünü göster, şefaatlerini bana yardımcı kıl.
33	Seni erdüküŋ teg ögümez özüm, seni senmet öggil kesildi sözüm	Seni olduğun gibi medhedemiyorum ; seni sen medhet! sözüm kesildi.
II	**Yalavaç Aleyhi’S-Selâm Ögdisin Ayur**	**Peygamber Aleyhi's-Selâmın Medhini Söyler**
34	Sevüg savçı ıdtı bağırsak idi, bodunda talusı kişide kedi	Esirgeyen rabbim halkın en seçkini ve insanların en iyisi olan sevgili Peygamberi gönderdi.
35	Yula erdi halkka karaŋku tüni, yarukluk yadtı yaruttı seni	O karanlık gecede halka meş'ale idi ; etrafa ışık saçtı ve seni aydınlattı.

36	Okıçı ol erdi bayattın saŋa, sen ötrü köni yolka kirdiŋ toŋa	O sana Tanrı tarafından gönderilen dâvetçi idi; sen bu sayede doğru yola girdin, ey yiğit.
37	Atasın anasın yuluğ kıldı ol, tilek ümmet erdi ayu berdi yol	Atasını ve anasını feda etti ; tek dileği ümmeti idi, ona yol gösterdi.
38	Künün yemedi kör tünün yatmadı, seni koldı rabda adın kolmadı	Gündüz yemedi, gece yatmadı; Tanrıdan seni istedi, başka bir şey istemedi.
39	Seni koldı tün kün bu emgek bile, anı ög sen emdi sevinçin tile	Bunca zahmet ile gece-gündüz hep seni üstedi ; şimdi sen onu öğ ve rızasını dile.
40	Kamuğ kadğusı erdi ümmet üçün, kutulmak tiler erdi râhat üçün	Bütün kaygusu ümmeti idi ; rahat etmek için, onun azaptan kurtulmasını dilerdi.
41	Atada anada bağırsak bolup, tiler erdi tutçı bayattın kolup	Atadan ve anadan daha merhametli idi ; Tanrıdan dâima bunu niyaz eder, bunu dilerdi.
42	Bayat rahmeti erdi halkı öze, kılınçı silig erdi kılkı tüze	O ümmeti üzerine Tanrının bir rahmeti idi ; güzel tavırlı, dürüst ve kendisine güvenilir bir tabiatte idi.
43	Tüzün erdi alçak kılınçı silig, uvutluğ bağırsak akı keŋ elig	Asîl tabiatli, alçak gönüllü ve güzel tavırlı idi ; haya sahibi, şefkatli, cömert ve eli açık idi.
44	Yağız yer yaşıl kökte erdi küsüş, aŋar berdi teŋri ağırlık üküş	Kara yerde de aziz idi, mâvî gökte de ; Tanrı ona çok değer vermişti.
45	Başı erdi öŋdün kamuğ başçıka, kedin boldı tamğa kamuğ savçıka	O bütün rehberlerin önünde baş idi ; sonra da bütün resullerin hâtemi oldu.
46	Köŋül badım emdi anıŋ yolıŋa, sevip sözi tuttum bütüp kavlıŋa	Onun yoluna şimdi gönül bağladım ; bütün dediklerine inandım ve severek sözünü tuttum.
47	İlâhi küdezgil meniŋ köŋlümi, sevüg savçı birle kopur kopğumı	Ey Tanrım, benim gönlümü gözet ; kıyamette beni sevgili Peygamber ile birlikte hasret.
48	Kıyâmette körkit tolun teg yüzin, elig tuttaçı kıl ilâhi özin	Kıyamette dolun ay gibi yüzünü göster; ey Tanrım, kendisini bana şefaatçi kıl.
III	**Tört Sahâbeniŋ Ögdisin Ayur**	**Dört Sahabenin Medhini Söyler**
49	Anıŋ tört eşi ol avıŋu körüp, keŋeşçi bular erdi birle turup	Bunlar onun sevdiği dört arkadaşı idi ; yanındaki müşavirleri bunlar idi.
50	İki kadın erdi küdegü iki, bular erdi üdrüm bodunda yegi	ikisi kayın-babası, ikisi damadı idi, bunlar halkın en iyisi ve en seçkini idiler.
51	Atik erdi aşnu kamuğda oza, bayatka bütügli köŋül til tüze	Başta, her keşten önce, Tanrıya inanmış, gönülü ve dili dürüst (sıddîk) olan Ebû Bekir gelir.
52	Yuluğ kıldı mâlı teni cânını, yalavaç sevinçi tiledi köni	Malını, tenini ve canını feda etti ; dileği ancak Peygamberin rızası idi.
53	Basa fârûk erdi kişi üdrümi, tili köŋli bir teg bodun ködrümi	Sonra insanların seçkini, halk içinde mümtazı, dili ve gönülü bir olan Ömer vardı.
54	Bu erdi basutçı köni dinka kök, şeriat yüzindin kiterdi eşük	Yardımcısı ve doğru dinin temeli o idi ; şeriatin yüzünden perdeyi o kaldırdı.
55	Basa usmân erdi uvutluğ silig, kişide üdürmiş akı keŋ elig	Sonra haya sahibi, yumuşak huylu, insanların seçkini, cömert ve eli açık olan Osman idi.

56	Fidâ kıldı barın neŋin hem özin, yalavaç aŋar berdi iki kızın	O bütün malını ve kendisini feda etti; Peygamber de ona iki kızını verdi.
57	Ali erdi munda basakı talu, kür ersig yüreklig meŋesi tolu	Ondan sonra seçkin, cesur; yiğit, kahraman ve akıllı Ali vardı.
58	Akı erdi elgi yüreki tedük, biliglig sakınuk kör atı bedük	Eli cömert idi, yüreği sâf idi ; bilgili, takva sahibi ve adı büyük bir zât idi.
59	Bular erdi din hem şeriat köki, bular yüdti kâfir munâfık yüki	Bunlar din ve şeriatin temeli idi ; bunlar kâfirler ile münafıklardan gelen eziyetlere katlandılar.
60	Bu tört eş maŋa tört tadu teg-turur, tüzülse tadu çın tiriglik bolur	Bu dört sahibe benim için dört unsur gibidir ; unsurlar denkleşirse, gerçek hayat vücûda gelir.
61	Meniŋdin bularka üküş miŋ selâm, tegürgil idim sen kesüksüz ulam	Ey rabbim, sen bunlara benden sonsuz selâmları, devamlı olarak, ulaştır.
62	Olarnı meniŋdin sevindür tuçı, uluğ künde kılğıl elig tuttaçı	Onları dâima benden râzi et ; ulu günde onları bana şefaatçi kıl.
IV	**Yaruk Yaz Faslın Uluğ Buğra Han Ögdisin Ayur**	**Parlak Bahar Mevsimini Ve Büyük Buğra Han'ın Medhini Söyler**
63	Toğardın ese keldi öŋdün yeli, ajun etgüke açtı uştmah yolı	Şarktan bahar rüzgârı eserek geldi; dünyayı süslemek için, cennet yolunu açtı.
64	Yağız yer yıpar toldı kâfûr kitip, bezenmek tiler dünyâ körkin itip	Kâfur gitti, kara toprak misk ile doldu; dünya kendisini süsleyerek, bezenmek istiyor.
65	İrinçig kışığ sürdi yazkı esin, yaruk yaz yana kurdı devlet yasın	Bahar rüzgârı eziyetli kışı sürüp, götürdü; parlak yaz tekrar saadet yayını kurdu.
66	Yaşık yandı bolğay yana ornıŋa, balık kudrukından kozı burnıŋa	Güneş balık-kuyruğundan (hût), kuzu-burnuna (hamel) kadar olan yerine tekrar döndü.
67	Kurımış yığaçlar tonandı yaşıl, bezendi yipün al sarığ kök kızıl	Kurumuş ağaçlar yeşiller giyindi; tabiat mor, al, yeşil ve kızıl renkler ile süslendi.
68	Yağız yer yaşıl torku yüzke badı, hıtay arkışı yadtı tavğaç edi	Kara yer yüzüne yeşil ipek bağladı; hıtay kervanı da bunun üstüne çın kumaşı yaydı.
69	Yazı tağ kır oprı töşendi yadıp, itindi kolı kaşı kök al kedip	Düzlükler, dağlar, sahralar ve ovalar bunu yayıp, döşendiler; vadiler ve yamaçlar al ve yeşil giyerek, süslendiler.
70	Tümen tü çeçekler yazıldı küle, yıpar toldı kâfûr ajun yıd bile	Binlerce çiçekler gülerek açıldılar; dünya misk ve kâfur kokusu ile doldu.
71	Sabâ yeli koptı karanfil yıdın, ajun barça bütrü yıpar burdı kin	Karanfil kokulu bahar rüzgârı esti; dünyanın her tarafı misk ve anber kokusu ile doldu.
72	Kaz ördek kuğu kıl kalıkığ tudı, kakılayu kaynar yokaru kodı	Kaz, ördek, kuğu ve kıl-kuyruk fezayı doldurdu; bağırışarak, bir yukarı-bir aşağı, kaynaşıyorlar.
73	Kayusı kopar kör kayusı konar, kayusı çapar kör kayu suv içer	Bak, biri kalkıyor, biri konuyor; biri yüzüyor, biri su içiyor.
74	Kökiş turna kökte ünün yaŋkular, tizilmiş titir teg uçar yelgürer	Kökiş ve turnalar gökte yüksek sesle bağırışıyor; dizilmiş deve katarı gibi, uçup, kanat çalıyorlar.
75	Ular kuş ünin tüzdi ünder işin,	Keklik, sesine bir ahenk vererek, eşine sesleniyor; sanki

	silig kız okır teg köŋül bermişin	güzel bir kız gönül verdiğini çağırıyor.
76	Ünin ötti keklik küler katğura, kızıl ağzı kan teg kaşı kap kara	Keklik yüksek sesle öttü, sanki gülmekten katılıyor; ağzı kan gibi kızıl, kaşı sim-siyah.
77	Kara çumğuk ötti sata tumşukın, üni oğlağu kız üni teg yakın	Kara çumguk mızrak gibi gagası ile ötüyor; sesi, nazlı bir kızın sesi gibi, cana yakındır.
78	Çeçeklikte sandvaç öter miŋ ünün, okır sûr-ı ibri tünün hem künün	Çiçek bahçesinde bülbül binlerce sesle ötüyor, sanki gece-gündüz Mezamir okuyor.
79	Elik külmiz oynar çeçekler öze, sığun muyğak ağnar yorır tep keze	Karacalar, dişi-erkek, çiçekler üzerinde oynuyor; geyikler, dişi-erkek, sıçrayıp oynıyarak koşuşuyorlar.
80	Kalık kaşı tügdi közi yaş saçar, çeçek yazdı yüz kör küler katğurar	Gök kaşını çattı, gözünden yaş serpiliyor; çiçek yüzünü açtı, bak, gülmekten katılıyor.
81	Bu üdte ajun öz öziŋe bakıp, küvenip sevinip ediŋe bakıp	Bu esnada dünya kendi-kendine baktı; sevinip övünerek, hazinesini gözden geçirdi.
82	Eletü maŋa açtı dünyâ sözin, ayu körmediŋmü bu hakan yüzin	Gözü bana ilişince, söze başladı ve şöyle dedi : — Sen bu hakanın yüzünü görmedin mi?
83	Udır erdiŋ erse tur aç emdi köz, eşitmediŋ erse eşit mende söz	Uyuyor idi isen şimdi kalk, gözünü aç; işitmedin ise, şimdi benim sözümü dinle.
84	Tümen yılda berü tul erdim tulas, bu tul tonı suçlup ürüŋ kedtim as	Ben binlerce yıldan beri dul idim, benzim solmuştu; şimdi bu dul libasını çıkarıp, beyaz kakımdan gelinlikler giydim.
85	Bezendim begim boldı hakan uluğ, ötündüm munu kolsa cânım yuluğ	Süslendim, çünkü ulu hakan eşim oldu; dileğim budur: o isterse, canım feda olsun.
86	Bulıt kökredi urdı nevbet tuğı, yaşın yaşnadı tarttı hakan tiğı	Gök gürledi, nevbet davulunu vurdu; şimşek çaktı, hakanın tuğunu çekti.
87	Biri kında çıktı sunup el tutar, biri küsi çavı ajunka yeter	Biri kınından çıkınca, ona memleketler sunar; biri nâm ve şöhretini dünyaya yayar.
88	Ajun tuttı tavğaç uluğ buğra han, kutadsu atı bersü iki cihân	Büyük Tavgaç Buğra Han dünyaya hâkim oldu; adı kutlu olsun, Tanrı onu her iki cihanda aziz etsin.
89	Ay din izzi devletka nâsir muin, ay milletka tâc ay şeriatka din	Ey dinin izzeti, ey devletin yarıcısı, ey milletin tacı, ey şeriatin hadimi.
90	Bayat berdi barça tilemiş tilek, bayat ok bolu bersü arka yölek	Tanrı bütün dileklerini verdi; bundan sonra da Tanrı dâima sana arka ve destek olsun.
91	Ay dünyâ cemâli uluğlukka körk, ay mülketka nûr ay yayığ kutka örk	Ey dünyanın süsü, ey ululuğun ziyneti, ey saltanatın nuru, ey dönek huylu saadetin bağını elinde tutan,
92	Bolu berdi evren ilig berdi taht, tuta bersü teŋri bu taht birle baht	Devran sana memleket ve taht verdi; Tanrı bu taht ile bahtını dâim etsin.
93	Ajun tındı ornap bu hakan öze, anın ıdtı dünyâ taŋuklar tüze	Hakan tahta oturunca, dünya âsâyiş buldu; bundan dolayı dünya ona şâhâne hediyeler gönderdi.
94	Esirdin keligli kalık kuşları, kayu rây-ı hindi kayu kaysarı	Esirden gelen semâ kuşları, kimi rây-i hindî, kimi kayseri;
95	Öger atın ündep ünin türtüşüp, küvenç birle avınur sevinçke tuşup	Ötüşleri ile yarış ederek, adını anıp, sevinç ve huzur içinde onu öğerler.

96	Bu törlüg çeçek yerde munça bediz, yazı tağ kır oprı yaşıl kök meŋiz	Yerde bin bir çiçek, bin bir manzara, düzlük, dağ, sahra, vadi yeşil ve mavi renkler ile örtülmüş.
97	Kayusı yıdı birle tapnur tapuğ, kayu körk meŋiz birle açtı kapuğ	Kimi kokusu ile kulluk eder; kimi güzelliği ile harîmine girer.
98	Kayusı elig sundı tütsüg tutar, kayu büvkirer kin ajun yıd kopar	Kimi elini uzatır; buhurdan sunar; kimi misk saçar ve dünya güzel kokular ile dolar.
99	Kayusı toğardın tutar miŋ taŋuk, kayusı batardın tapuğçı anuk	Kimi doğudan binlerce armağan sunmaktadır; kimi batıdan hizmetine koşmaktadır.
100	Tapuğka kelip kut kapuğda-turur, kapuğda turuğlı tapuğda-turur	Saadet hizmet için gelmiş, kapıda durur; kapıda duran kulluk için durur.
101	Bu yaŋlığ tapuğka itindi ajun, yağı boynı egdi kötürdi özün	Dünya kulluk için böyle hazırlandı; düşman boyun eğdi, ortadan kayboldu.
102	Ajunda çavı bardı hakan küsi, körümegli közlerde kitti usı	Hakanın nâmı, sânı dünyaya yayıldı; onu göremeyen gözlerin uykusu kaçtı.
103	Ajun inçke tegdi tüzüldi törü, törü birle atın kopurdı örü	Dünya asayişe kavuştu ve nizam kuruldu; o adını kanunla yükseltti.
104	Akı sûretin kim köreyin tese, kelip körsü hakan yüzini usa	Kim cömert yüzü görmek isterse, gelsin, hakanın yüzünü görsün.
105	Cefâsız vefâlığ tilese kutun, yüzi kör kılınçı vefâ ol bütün	Kim mes'ûd, kimseyi incitmeyen ve vefakâr birini görmek dilerse, onun yüzünü görsün; onun her işi vefadır.
106	Asığ kolsa barça özüŋ yassızın, berü kel tapuğ kıl köŋül ber isin	Zarar görmeden, kendine hep fayda sağlamak dilersen, beri gel, hizmet et, gönül ver, ısın.
107	Tüzün kılkı alçak bağırsak köŋül, köreyin tese kel munı kör amul	Asîl, alçak gönüllü, şefkatli ve yumuşak huylu bir kimse görmek istersen, gel, onu gör ve gönül rahatına kavuş.
108	Ay edgü kılınç aslı edgü uruğ, ajun kalmasunı siziŋsiz kuruğ	Ey iyi tabiatli ve asîl nesepli hakan, dünya senden mahrum kalmasın.
109	Bayat berdi devlet ay terken kutı, anıŋ şükri kılğu okıp miŋ atı	Ey devletli hükümdar, Tanrı sana saadet verdi; adını bin kere zikrederek, ona şükür lâzımdır.
110	İdi keçki söz ol meselde kelir, ata ornı atı oğulka kalır	Çok eski bir ata-sözü vardır : babanın yeri ve adı oğula kalır.
111	Ata ornı kaldı atı ma bile, adın ma takı bolsu miŋ miŋ ula	Babanın yeri, adı ile birlikte, sana kaldı; bunlara daha başka binlercesi eklensin.
112	Talu neŋ taŋuk tuttı miŋ miŋ elig, munu kıl taŋukı kutadğu bilig	Binlerce el, hediye olarak, ona çok nadide şeyler sundu; işte sen de bu Kutadgu bilig'i hediye et.
113	Olarnıŋ taŋukı kelir hem barır, meniŋ bu taŋuk boldı meŋü kalır	Onların hediyesi gelir, geçer; bu benim hediyem ise, ebedî kalır.
114	Neçe terse dünyâ tüker alkınur, bitise kalır söz ajun tezginür	Dünya malı ne kadar toplanırsa-toplansın, tükenir, bir gün biter; söz kaleme alınırsa, kalır, dünyayı dolaşır.
115	Kitâbka bitindi bu hakan atı, bu at meŋü kaldı ay terken kutı	Bu hakan adı kitaba geçti; ey devletli hükümdar, bu ad ebedî kaldı.

116	Ya rab üste devlet tükel kıl tilek, kamuğ işte bolğıl sen arka yölek	Ey rabbim, sen onun devletini arttır; bütün dileklerini yerine getir, her işinde arka ol, destek ol.
117	Severin esen tut yağısın kötür, sevinçin tolu tut sakınçın kotur	Onun sevdiğini esen tut, düşmanını ortadan kaldır; sevincini dâim kıl, kederini yok et.
118	Yağa tursu yağmur yazılsu çeçek, kurımış yığaçtın salınsu küjek	Yağmur yağmakta devam etsin, çiçekler açılsın; kurumuş ağaçlardan perçemler sarksın.
119	Bolu bersü evren tuçı evrilü, kodı bolsu düşmân başı kavrılu	Felek hep dönmekte devam etsin; düşmanın başı hep aşağı eğik olsun.
120	Yağız yer bakır bolmağınça kızıl, ya otta çeçek önmegince yaşıl	Kara toprak kızıl bakır oluncaya kadar, âteşten yeşil çiçek çıkıncaya kadar;
121	Tirilsüni terken kutı miŋ kutun, telinsüni körmez karakı otun	Devletli hükümdar bin saadet içinde yaşasın; çekemeyenlerin gözleri âteşte yansın.
122	Takı ma negü erse ârzû tilek, bayat ok bolu bersü arka yölek	Daha başka ne gibi dileği var ise, Tanrı ona dâima arka ve destek olsun.
123	Sevinçin avınçın küvençin eli, aşasu yaşasunı lukmân yılı	Sevinç, huzur ve güvenç içinde memlekete hâkim olsun, Lokman kadar uzun ömürlü olsun.
V	**Yeti Yulduz On İki Ükekni Ayur**	**Yedi Yıldızı Ve On İki Burcu Söyler**
124	Bayat atı birle sözüg başladım, törütgen igidgen keçürgen idim	Tanrı adı ile söze başladım; o yaratan, yetiştiren ve göçüren rabbımdir.
125	Törütti tilek teg tüzü âlemiğ, yaruttı ajunka künüg hem ayığ	Bütün âlemi dilediği gibi yarattı; dünya için güneş ve ayı aydınlattı.
126	Yarattı kör evren tuçı evrilür, anıŋ birle tezginç yeme tezginür	Bak, feleği yarattı durmadan döner; onunla birlikte hayat da durmadan devreder.
127	Yaşıl kök yarattı öze yulduzı, kara tün törütti yaruk kündüzi	Mâvî göğü ve üzerinde yıldızları yarattı; karanlık geceyi ve aydınlık gündüzü var etti.
128	Bu kökteki yulduz bir ança bezek, bir ança kulavuz bir ança yezek	Bu gökteki yıldızların bir kısmı süs, bir kısmı kılavuz, bir kısmı da öncüdür.
129	Bir ança yarutmış halâyıkka ol, bir ança kulavuz bulur yitse yol	Bir kısmını halk için aydınlatmıştır; bir kısmı kılavuzdur, insan yolunu kaybederse, bunlarla bulur.
130	Kayusı örürek kayusı kodı, kayusı yarukrak kayu eksüdi	Bâzıları daha yüksek, bâzısı daha alçaktır; bâzıları daha çok, bâzısı daha az parlaktır.
131	Bularda eŋ üstün sekentir yorır, iki yıl sekiz ay bir evde kalır	Bunlardan en üstte Zuhal dolaşır; bir burcda iki yıl sekiz ay kalır.
132	Anıŋda basa boldı ikinç oŋay, bir evde kalır on adın iki ay	Ondan sonra ikinci olarak Müşteri gelir; bir burcda on iki ay kalır.
133	Üçünçi kürüd keldi köksün yorır, kayuka bu baksa yaşarmış kurır	Üçüncü olarak, Merih gelir, gazapla dolaşır; nereye bakarsa, yeşermiş olan kurur.
134	Yaşık boldı törtinç yaruttı ajun, yakışsa yarutur bakışsa özün	Dördüncüsü Güneş'tir, dünyayı aydınlatır; yaklaşanları, karşısına gelenleri ışığı ile aydınlatır.
135	Sevüg yüz urundı beşinçi sevit, seve baktı erse sen özni avıt	Beşincisi Zühre'dir, sevimli yüzünü gösterir; sanà severek bakarsa, müsterih ol.

136	Basa keldi ârzû tilek ârzûlar, kayuka yağuşsa aŋar öz ular	Bundan sonra Utarit gelir; ona kim yaklaşırsa, dilek ve arzularına kavuşur.
137	Bularda eŋ altın bu yalçık yorır, yaşık birle utru bakışsa tolır	Bunlardan en altta bu Ay dolaşır; Güneş ile karşı-karşıya gelirse, dolun ay hâline gelir.
138	On iki ükek ol bularda adın, kayu iki evlig kayu birke in	Bunlardan başka bir de on iki burç vardır; bunların bâzıları iki evli, bâzısı ise, tek evlidir.
139	Kozı yazkı yulduz basa ud kelir, erentir kuçık birle sançu yorır	Hamel bahar yıldızıdır, sonra Sevr gelir; Cevza ile Seretân dürtüşerek yürür.
140	Kür arslan bile koşnı buğday başı, basa ülgü boldı çadan ya işi	Bak, Esed'in komşusu Sünbüle'dir; sonra Akreb ve Kavs'in arkadaşı Mîzan gelir.
141	Basa keldi oğlak könek hem balık, bular tuğdı erse yarudı kalık	Bundan sonra Cedi, Delv ve Hût gelir; bunlar doğunca, gök yüzü aydınlanır.
142	Üçi yazkı yulduz üçi yaykı bil, üçi küzki yulduz üçi kışkı bil	Bil ki, bunlardan üçü — bahar yıldızı, üçü — yaz, üçü — son bahar ve üçü de — kış yıldızıdır.
143	Üçi ot üçi suv üçi boldı yel, üçi boldı toprak ajun boldı el	Bunların üçü — âteş, üçü — su, üçü — yel ve üçü — topraktır; bunlardan dünya ve memleketler meydana gelir.
144	Bularda birisi biriŋe yağı, yağıka yağı ıdtı kesti çoğı	Bunlar birbirlerine düşmandır; Tanrı düşmana karşı düşman gönderdi ve savaşı kesti.
145	Karışmaz yağılar yaraştı için, körüşmez yağılar kötürdi öçin	Uyuşmaz olan düşmanlar kendi aralarında barıştılar; görüşmez olan düşmanlar öçlerini ortadan kaldırdılar.
146	İtigli bayatım ite berdi öz, ite berdi tüzdi yaraşturdı tüz	Her şeyi yoluna koyan Tanrım bunları da yola getirdi; tanzim etti, düzeltti ve birbirleri ile barıştırdı.
147	Basa aydım emdi munu yalŋukuğ, ağırlıkı boldı bilig ög ukuğ	Bundan sonra imdi insandan bahsettim; onun değeri bilgi, akıl ve anlayışıdır.
VI	**Yalŋuk Oğlanı Ağırlıki Bilig Ukuş Birle Erdükin Ayur**	**İnsan Oğlunun Değerinin Bilgi Ve Akıldan Geldiğini Söyler**
148	Törütti üdürdi seçü yalŋukuğ, aŋar berdi erdem bilig ög ukuğ	Tanrı insanı yarattı, seçerek yükseltti; ona fazilet, bilgi, akıl ve anlayış verdi.
149	Köŋül berdi hem me yorıttı tilig, uvut berdi kılk hem kılınçı silig	Ona hem gönül verdi, hem de onun dilini açtı; ona güzel biçim, güzel tavır ve hareket ihsan etti.
150	Bilig berdi yalŋuk bedüdi bu kün, ukuş berdi ötrü yazıldı tügün	Ona bilgi verdi ve insan bugün yükseldi; ona anlayış verdi ve böylece düğümler çözüldü.
151	Bayat kimke berse ukuş ög bilig, üküş edgülükke uzattı elig	Tanrı kime anlayış, akıl ve bilgi verirse, o pek çok iyiliklere elini uzatır.
152	Biligni bedük bil ukuşnı uluğ, bu iki bedütür üdürmiş kuluğ	Bilgiyi büyük ve anlayışı ulu bil; seçkin kulu bu iki şey yükseltir.
153	Bu sözke tanukı munu keldi söz, bu sözni eşitgil sözüg munda üz	Buna şahit olarak, işte şu söz geldi; bu sözü işit ve bu hususta sözünü kes.
154	Ukuş kayda bolsa uluğluk bulur, bilig kimde bolsa bedüklük alur	Anlayış nerede olursa, orası ululuk kazanır; bilgi kimde olursa, o büyüklük bulur.
155	Ukuşluğ ukar ol biliglig bilir,	Anlayışlı olan anlar, bilgili olan bilir; bilen ve anlayan her

	biligli ukuğlı tilekke tegir	vakit dileğine erişir.
156	Bilig manisi bil negü ter bilig, bilig bilse ötrü yırar erde ig	Bilginin mânasını bil; bak, bilgi ne der : bilgiyi bilen insandan hastalik uzaklaşır.
157	Biligsiz kişi barça iglig bolur, igig emlemese kişi terk ölür	Bilgisiz insan hep hastalıklı olur; hastalık tedâvî edilemezse, insan çabuk ölür.
158	Yorı ay biligsiz igiŋni ota, biligsiz otın sen ay bilge kuda	Ey bilgisiz, git, hastalığını tedavi ettir; ey mes'ûd âlim, bilgisizliğin ilâcını sen söyle.
159	Ukuş ol burunduk anı yetse er, tilekke tegir ol tümen ârzû yer	Anlayış bir yulardır; insan onu elinde tutarsa, dileğine erişir ve bütün arzularına nail olur.
160	Ukuş bolsa erke kör asğı üküş, bilig bilse ötrü bolur er küsüş	Anlayışın insana faydası çok olur; insan bilgi bilirse, aziz olur.
161	Ukuş birle işler kamuğ iş küdüg, bilig birle bekle bu bulmış üdüg	Bütün işini-gücünü anlayış yolu ile yap; eline geçen bu zamanı israftan bilgi ile koru.
VII	**Til Erdemin Münin Asığın Yasın Ayur**	**Dilin Meziyetini Ve Kusurunu, Faydasını Ve Zararını Söyler**
162	Ukuşka biligke bu tılmaçı til, yaruttaçı erni yorık tilni bil	Anlayış ve bilgiye tercüman olan dildir; insanı aydınlatan fasîh dilin kıymetini bil.
163	Kişig til ağırlar bulur kut kişi, kişig til uçuzlar barır er başı	insanı dil kıymetlendirir ve insan onunla saadet bulur; insanı dil kıymetten düşürür ve insanın dili yüzünden başı gider.
164	Til arslanturur kür eşikte yatur, ayâ evlig er sak başıŋnı yeyür	Dil arslandır, bak, eşikte yatar; ey ev sahibi, dikkat et, senin başını yer.
165	Tilin emgemiş er negü ter eşit, bu söz işke tutğıl özüŋe iş it	Dilinden eziyet çeken adam ne der, dinle; bu söze göre hareket et, onu dâima hatırda bulundur.
166	Meni emgetür til idi ök telim, başım kesmesüni keseyin tilim	Bana dilim pek çok eziyet çektiriyor; başımı kesmesinler de ben dilimi keseyim.
167	Sözüŋni küdezgil başıŋ barmasun, tiliŋni küdezgil tişiŋ sınmasun	Sözüne dikkat et, başın gitmesin; dilini tut, dişin kırılmasın.
168	Biliglig bilig berdi tilke bışığ, ayâ til idisi küdezgil başığ	Bilgili dil için özlü bir söz söyledi; ey dil sahibi, başını gözet.
169	Esenlik tilese seniŋ bu özüŋ, tiliŋde çıkarma yarağsız sözüŋ	Sen kendi selâmetini istiyorsan, ağzından yakışıksız bir söz kaçırma.
170	Bilip sözlese söz biligke sanur, biligsiz sözi öz başını yeyür	Söz, bilerek söylenirse, bilgi sayılır; bilgisizin sözü kendi başını yer.
171	Üküş sözde artuk asığ körmedim, yana sözlemişte asığ bulmadım	Çok sözden fazla fayda görmedim; amma söylemek de faydasız değildir.
172	Üküş sözleme söz birer sözle az, tümen söz tügünin bu bir sözde yaz	Sözü çok söyleme, sırasında ve az söyle; binlerce söz düğümünübu bir sözde çöz.
173	Kişi söz bile koptı boldı melik, üküş söz başığ yerke kıldı kölik	İnsan söz ile yükseldi ve sultan oldu; çok söz başı, gölge gibi, yere serdi.
174	Üküş sözlese yaŋşadı ter bilig,	Çok konuşan kimseye bilgi "gevezelik etti" der;

	yana sözlemese ağın ter tilig	söylemezse de, ona "dilsiz" der.
175	Kalı mundağ erse yorık utru ur, yorık utru ursa kişig yoklatur	Mademki böyledir, sen fasîh dil kullan; dil fasih olursa, insanı yükseltir.
176	Tilig ked küdezgil küdezildi baş, sözüŋni kısurğıl uzatıldı yaş	Dili iyi gözet, başın gözetilmiş olur; sözünü kısa kes, ömrün uzun olur.
177	Til asğı telim bar yası ma üküş, ara ögdilür til ara miŋ söküş	Dilin faydası çok olduğu gibi, zararı da çoktur; dil bâzan öğülür, bâzan da çok söğülür.
178	Kalı mundağ erse bilip sözle söz, sözüŋ bolsu közsüz karağuka köz	Mademki böyledir, sözü bilerek söyle; sözün gözsüzlere, körlere göz olsun.
179	Biligsiz karağu-turur belgülüg, yorı ay biligsiz bilig al ülüg	Bilgisiz insan, şüphesiz, kördür; ey bilgisiz, yürü; bilgiden nasip al.
180	Toğuğlı ölür kör kalır belgü söz, sözüŋ edgü sözle özüŋ ölgüsüz	Bak, doğan ölür; ondan, eser olarak, söz kalır; sözünü iyi söyle, ölümsüz olursun.
181	İki neŋ bile er karımaz özi, bir edgü kılınçı bir edgü sözi	İnsan iki şey ile kendisini ihtiyarlamaktan kurtarır : biri — iyi iş ve diğeri — iyi söz.
182	Kişi tuğdı öldi sözi kaldı kör, özi bardı yalŋuk atı kaldı kör	Bak, insan doğdu, öldü; sözü kaldı; insanın kendisi gitti, adı kaldı.
183	Tiriglik tilese özüŋ ölmegü, kılınçıŋ sözüŋ edgü tut ay bügü	Kendin ölümsüz bir hayat dilersen, ey hakîm, işin ve sözün iyi olsun.
184	Tilig ögdüm ança ara söktüküm, tilekim söz erdi saŋa yördüküm	Dili bu kadar eğmekten ve arada bir söğmekten maksadım, sana sözün ne olduğunu anlatmak ıdı.
185	Kamuğ sözni yığsa ukuş taplamaz, kerek sözni sözler kişi kizlemez	Her sözü saklamağı da anlayış hoş görmez; insan lüzumlu olan sözü söyler, gizlemez.
186	Sözüm oğluma sözledim men toŋa, oğul minde altın maŋa ne teŋe	Ey yiğit, ben bu sözü oğlum için söyledim; oğul benden aşağı derecededir ve bana nasıl denk olur.
187	Saŋa sözledim men sözüm ay oğul, saŋa berdi bu pend özüm ay oğul	Ey oğul, bir sözümü sana söyledim; ey oğul, bu nasihatleri ben sana verdim.
188	Kümüş kalsa altun meniŋdin saŋa, anı tutmağıl sen bu sözke teŋe	Benden sana gümüş ve altın kalırsa, sen onları bu söze denk tutma.
189	Kümüş işke tutsa tüker alkınur, sözüm işke tutsa kümüş kazğanur	Gümüşü bir işe sarfedersen, biter, tükenir; sözümü işe sarfedersen, gümüş kazanılır.
190	Kişidin kişike kumaru söz ol, kumaru sözüg tutsa asğı yüz ol	İnsandan insana, miras olarak, söz kalır; vasiyet edilen sözü tutmanın faydası çoktur.
191	Bu kün tügme kaşıŋ ay bilge bügü, özüm udrin aysa yeme eymenü	Ey âlim hakîm, bugün ürkerek, kendi özrümü söylersem, bana kaşını çatma.
VIII	**Kitâb İdisi Öz Udrin Ayur**	**Kitap Sahibi Kendi Özrünü Söyler**
192	Tilekim söz erdi ay bilge bügü, kedin keldeçike özüm sözlegü	Ey âlim hakîm, dileğim benden sonra geleceklere kalacak bir söz söylemek idi.
193	Ukuş keldi utru ayur bütrü kör, sözüŋ bolsa yaŋluk saŋa bolğa kor	Anlayış karşı geldi ve: —İyice dikkat et; sözün yanlış olursa, sana zararı dokunur — dedi —
194	Bodun tili yavlak seni sözlegey,	Halkın dili kötüdür, seni çekiştirir; insanın tabiati

	kişi kılkı kirtüç etiŋni yegey	kıskançtır, etini yer.
195	Baka kördüm erse yinik boldı yük, özüm aydı sözle sözüŋ barı tök	Dikkatle bakınca, yüküm hafifledi; kendi-kendime : — Söyle, içindekileri dök — dedim.
196	Negülük tese sen ayayın saŋa, eşitgil sözümni ay ersig toŋa	Sebebini sorarsan, sana söyleyeyim; ey mert yiğit, sözümü dinle.
197	Bu yalŋuk atı boldı yalŋluk üçün, bu yalŋluk uruldı bu yalŋuk üçün	Bu yalnguk (insan) adı insana yanıldığı (yangluk) için verildi; yanılmak (yangluk) insan (yalnguk) için yaratıldı.
198	Yaŋılmaz kişi kim ayu ber maŋa, yaŋılmış tümen miŋ ayayın saŋa	Sen bana yanılmayan bir kimse söyleyebilirmısin; ben sana yandan binlerce insan göstereyim.
199	Biliglig idi az biligsiz üküş, ukuşsuz üküş bil ukuşluğ küsüş	Bilgi sahibi insanlar pek azdır; bilgisiz ise, çoktur; bil ki, anlayışsız insanlar çok; anlayışlılar ise, nâdirdir.
200	Biligsiz biligligke boldı yağı, biligsiz biligligke kıldı çoğı	Bilgisiz bilgiliye dâima düşman olmuştur; bilgisiz bilgili ile her zaman mücâdele halindedir.
201	Kişide kişi adrukı bar telim, bu adruk biligdin ayur bu tilim	İnsandan insana çok fark vardır; bu fark bilgiden ileri gelir, sözüm buna dâirdir.
202	Biligligke sözledim uş bu sözüm, biligsiz tilini bilümez özüm	Bu sözümü bilgili için söyledim, bilgisizin dilini ben de bilemiyorum.
203	Biligsiz bile hiç sözüm yok meniŋ, ay bilge özüm uş tapuğçı seniŋ	Benim bilgisiz ile hiç bir sözüm yoktur; ey bilgili, işte ben senin kulunum.
204	Sözüm sözlemişke saŋa eymenü, özüm üdri koldı saŋa uş munu	Sözümü sana söylemiş olduğum için, çekinerek, işte böyle senden özür diledim.
205	Sözüg sözledeçi azar hem yazar, ukuşluğ eşitse oŋarur tüzer	Sözü söyleyen yanılabilir ve şaşırır; anlayışlı isterse, bunu düzeltir ve tashih eder.
206	Burundukluğ ol söz teve burnı teg, barur kança yetse titir boynı teg	Söz, deve burnu gibi, yularlıdır; o, dişi deve boynu gibi, nereye çekilirse, oraya gider.
207	Bilig sözledeçi kişi bar üküş, anı bildeçi er maŋa ked küsüş	Sözü bilerek söyleyen çok kimse var; benim için sözü anlayan adanı azizdir.
208	Kamuğ edgülükler bilig asğı ol, bilig birle buldı mesel kökke yol	Bütün iyilikler bilginin faydasıdır; bilgi ile göğe dahi yol bulunur.
209	Bilig birle sözle kamuğ sözni sen, biligin bedük bil kamuğ özni sen	Sen her sözünü bilgi ile söyle; her kesin bilgi ile büyük olduğunu bil.
210	Yaşıl köktin endi yağız yerke söz, sözi birle yalŋuk ağır kıldı öz	Söz kara yere mâvî gökten indi; insan kendisine sözü ile değer verdirdi.
211	Kişi köŋli tüpsüz teŋiz teg-turur, bilig yinçü sanı tüpinde yatur	İnsan gönülü dibi olmayan bir deniz gibidir; bilgi onun dibinde yatan inciye benzer.
212	Teŋizdin çıkarmasa yinçü kişi, kerek yinçü bolsun kerek say taşı	İnsan inciyi denizden çıkarmadıkça, o, ister inci olsun -ister' çakıl taşı, farketmez.
213	Yağız yer katındakı altun taş ol, kalı çıksa begler başında tuş ol	Kara toprak altındaki altın taştan farksızdır; oradan çıkınca, beylerin başında tuğ tokası olur.
214	Biliglig çıkarmasa bilgin tilin,	Bilgili bilgisini dili ile meydana çıkarmazsa,- yıllarca

	yarutmaz anıŋ bilgi yatsa yılın	yatsa bile, onun bilgisi muhitini aydınlatmaz.
215	Ukuşlı biligli idi edgü neŋ, kalı bulsa işlet uçup kökke teŋ	Anlayış ve bilgi çok iyi şeydir; eğer bulursan, onları kullan ve uçup göğe çık.
216	Negü ter eşitgil bu el kend begi, ukuşka biligke yetürmiş ögi	Anlayış ve bilginin ne olduğunu bilen, bu memleket beyi ne der, dinle.
217	Ajun tutğuka er ukuşluğ kerek, bodun basğuka ög kerek hem yürek	Dünyayı elde tutmak için, insan anlayışlı olmalıdır; halka hâkim olmak için ise, hem akıl, hem cesaret gerektir.
218	Ukuş birle tuttı ajun tutğuçı, bilig birle bastı bodun basğuçı	Dünyayı elinde tutan, onu anlayış ile tuttu; halka hükmeden, bu işi bilgi ile yaptı.
219	Ajunka apa enmişinde berü, ukuşluğ uru keldi edgü törü	Adem'in dünyaya indiğinden beri iyi nizam dâima anlayışlı insanlar tarafından vaz'edilegelmiştir.
220	Kayu üdte erse bu künde burun, biligligke tegdi bedükrek orun	Hangi çağda olursa-olsun, bugüne kadar daha yüksek yer dâima bilgiliye kısmet olmuştur.
221	Ukuş birle eslür kişi artakı, bilig birle süzlür bodun bulğakı	İnsanların kötüsü anlayış yolu ile asılır; halk arasında çıkan fitne bilgi ile bastırılır.
222	Bu ikin itümese kodğıl bilig, kılıçka tegürgil sen ötrü elig	İşleri bu ikisi ile de halledemezsen, bilgiyi bırak, elini kılıca daya.
223	Bügü bilge begler bodunka başı, kılıç birle itmiş biligsiz işi	Halkı idare eden, hakîm ve âlim beyler bilgisizin işini kılıç ile halletmişlerdir.
224	Ajun tutğuka er ukuş bilse ked, bodun basğuka er bilig bilse ked	Dünyayı elde tutmak için, insanin anlayışlı olması ve halkı itaat altına almak için de, bilgili bulunması elzemdir.
225	Bu iki birikse bolur er tükel, tükel er ajunuğ temâm yer tükel	Bu ikisi bir kimsede toplanırsa, o tam insan olur; tam insan dünyanın bütün nimetlerine nail olur.
226	Apaŋ iki ajun kolur erse sen, otı edgülük ol kılur erse sen	Sen her iki dünyayı arzu ediyorsan, bunun çâresi — iyilik yapmaktır.
227	Kalı edgü bolmak tilese özüŋ, yorı edgülük kıl kesildi sözüŋ	Eğer kendin iyilik bulmak istiyorsan, yürü, iyilik et; başka söze ne hacet.
228	Kişi meŋü bolmaz bu meŋü atı, anın meŋü kaldı bu edgü atı	İnsan ebedî değildir, ebedî olan — onun adıdır; iyi kimselerin adı bunun için ebedî kalmıştır.
229	Özüŋ meŋü ermez atıŋ meŋü ol, atıŋ meŋü bolsa özüŋ meŋü ol	Kendin ebedî değilsin, adın ebedîdir; adın ebedî olursa, kendin de ebedî olursun.
IX	**Edgülük Kılmak Ögdisin Asığlıkin Ayur**	**İyilik Etmenin Medhini Ve Faydalarını Söyler**
230	Kalı bolsa elgiŋ bodunka uzun, kamuğ edgülük kıl kılınçın sözün	Eğer halkı idare edecek bir duruma gelirsen, işle ve sözle her vakit iyilik et.
231	Yegitlik kaçar ol tiriglik uçar, bu tüş teg ajundın özüŋ terk keçer	Gençlik kaçar ve hayat uçar; bu rüya gibi dünyadan kendin çabuk göçersin.
232	Tiriglikni mün kıl asığ edgülük, yarın bolğa edgü yegü kedgülük	Hayatı sermâye yap, bunun faizi iyiliktir; bu sana yarın için iyi yiyecek ve giyecek temin eder.
233	Negü ter eşitgil kişi edgüsi, yorıp tın tokığlı âhır ölgüsi	Dinle, insanların iyisi ne der; yürüyen ve nefes alanların hepsi sonunda ölecektir.

234	Ajunda ne yaŋlığ eren tuğdı kör, bir ança yorıdı yana öldi kör	Dünyaya nice erler geldi, düşün; bir müddet ömür sürdükten sonra, yine göçüp gittiler.
235	Kerek beg kerek kul ne edgü isiz, özi öldi erse atı kaldı iz	Gerek bey, gerek kul, iyi veya kötü; kendileri öldü, fakat onların nişanı olarak, yalnız adları kaldı.
236	Saŋa teg, di emdi kezigçe orun, kamuğ edgülük kıl sen edgü burun	Şimdi bu yere sâhıp olmak sırası sana gelmiştir; sen her keşten iyi ol ve hep iyilik yapmağa çalış.
237	Tirig ölgü âhır töşeŋü yerig, kişi ölse edgün kör atı tirig	Her yaşayan er-geç ölecek ve toprağa düşecektir; insan iyi nâm ile ölürse, adı yaşar.
238	İki törlüg at ol bu tilde yorır, bir edgü bir isiz ajunda kalır	İnsanların dillerden düşmeyen iki türlü adı vardır : biri — ıyı, biri — kötü; bunlardan biri dünyada kalır.
239	İsizke söküş edgü ögdi bulur, özüŋke baka kör kayusın kolur	Kötü söğülür, iyi öğülür; iyice dikkat et, canın hangisini ister.
240	Özüŋ edgü bolsa atıŋ ögdilig, kalı bolsa isiz söküş ây silig	Ey temiz kimse, iyi olursan, adını öğerek anarlar; eğer kötü olursan, seni söğerek yad ederler.
241	Söküşlüg nelük boldı zahhâk otun, nelük ögdi buldı feridûn kutun	Küstah Dahhâk neden söğüldü de, Feridun neden medhe ve ikbâle kavuştu.
242	Biri edgü erdi anı ögdiler, biri isiz erdi anı söktiler	Biri— iyi ıdı, onu öğdüler; biri ise— kötü idi, ona söğdüler.
243	İsizmü saŋa yeg azu edgümü, söküşmü kolur sen azu ögdimü	Kötü mü senin için daha ıyı, yoksa iyi mi, söğülmek mı istersin, yoksa öğülmek mi.
244	Kayusın tilese üdürgil birin, isiz edgü bolsa ökünme yarın	Hangisini canın isterse, birini seç; neticesi iyi veya kötü çıkarsa, bundan da peşiman olma.
245	Muŋar meŋzetür söz sınamış kişi, sınamış kişi bildi el kün işi	Tecrübeli insanın sözü buna benzer; tecrübeli insan elin-günün işini bilir.
246	Kişi edgü atın kör, alkış bulur, atıkmış isiz ölse karğış bulur	Bak, insan iyi adı ile alkışlanır; adı kötüye çıkmış kimse ölünce beddua alır.
247	Neçe me sınadım isiz kılğuçı, kite bardı künde üzüldi küçi	Kötülük yapanı kaç defa tecrübe ettim; takati her gün bir az daha azaldı, sonunda da takatten düştü.
248	Neçe kördüm erse isizler işi, ozu bolmadı ay biliglig kişi	Ey bilgili adam, kaç defa gördüm : kötülerin işi hiç bir zaman ileri gidemedi.
249	İsizlik ot ol ot küyürgen bolur, yolında keçig yok öyülgen ütülgen] bolur	Kötülük — âteştir, ateş ise, yakıcıdır; onun yolunda geçilebilecek bir geçit yoktur.
250	Körü tursa bizde oza barğuçı, kara tut ya begler ajun tutğuçı	Bizden önce göçenlere dikkar edersen, ister halktan , ister dünyayı elinden tutan beylerden olsun,
251	Bularda kayu buldı erse bilig, olar urmış üd kün ajunka elig	Bunlardan hangileri bilgiyi buldu ise, onlar zamaneye ve dünyaya hâkim olmuşlardır.
252	Bilig kimde erse ajun begleri, törü edgü urmış kişi yegleri	Dünya beylerinden hangileri bilgili olmuş ise, iyi nizam koyanlar ve iyilikte ileri gelenler onlar olmuştur.

253	Bu kün me kim edgü atansa kişi, olar boldı aşnu ol edgü başı	Bugün de kimler iyilik ile şöhret kazanmışlarsa, iyilerin başında en önce onlar gelir.
254	Bügü beg kim erse biligke yakın, biliglig kişig kılmış özke yakın	Kim hakîm ve bilgili bir bey olmuş ise, o bilgili insanları kendisine yaklaştırmıştır.
255	Elig urmış işke bakıp işlemiş, bilig işke tutmış bodun başlamış	O eline aldığı her işi dikkatle yapmış ve bilginin gösterdiği yolda yürüyerek, halkı idare etmiştir.
256	Elin itmiş ötrü bayumış kara, kara baylıkın kılmış özke tura	Memleketini tanzim etmiş ve halkı zengin olmuş; halkın zenginliğini kendisine kalkan yapmıştır.
257	Atı edgü bolmış atanmış akı, akı ölse atı tirig tep okı	İyi ad kazanmış, cömertlik ile şöhret bulmuştur; bil ki, cömert insan ölse bile, onun adı yaşar.
258	Ölürin bilip kılmış özke itig, bitip kodmış atın tirigke bitig	Öleceğini bilerek, kendisi için hazırlık yapmış, adını kitaplara geçirerek, yaşayanlara bırakmıştır.
259	Bu kün kim okısa olarığ bilir, aŋar ötkünür andın edgü kelir	Bugün bu kitapları kim okursa, onları tanır; onlara benzemeğe çalışır ve bundan kendisine iyilik gelir.
260	Negü bar ajunda biligde küsüş, biligsiz tese erke körksüz söküş	Dünyada bilgiden daha aziz ne var; bilgisiz olduğunun söylenmesi, insan için ağır bir hakarettir.
261	Negü ter eşitgil biliglig kişi, ajunda sınayu yetilmiş yaşı	Bilgili ve dünyada tecrübe ile ömrünü geçirmiş olan insan ne der dinle.
262	Biligsizke törde orun bolsa kör, bu tör elke sandı ilig buldı tör	Bilgisiz baş-köşede yer bulursa, baş-köşe — eşik ve eşik — baş-köşe sayılır.
263	Kalı bilgeke tegse elde orun, ol el boldı törde takı ked burun	Eğer bir âlime eşikte bir yer isabet ederse, o eşik baş-köşeden daha iyi ve yüksek olur.
264	Biligke-turur bu ağırlık kamuğ, ajunka kerek tör kerek el kapuğ	Bütün bu saygı bilgi içindir; dünyada yeri ister baş-köşe, ister eşik olsun.
265	İki törlüg ol kör bu aslı kişi, biri beg biri bilge yalŋuk başı	Bak, iki türlü asîl insan vardır : biri — bey, biri — âlim; bunlar insanların başıdır.
266	Anıŋda naru barça yılkı sanı, tilese munı tut tilese anı	Bunlardan başkalarının hepsini hayvan sürüsü say; hangi tarafı istersen o tarafı tut.
267	Sen emdi kayu sen maŋa ay açа, ikide biri bol üçünçte kaça	Sen şimdi hangisisin, bana bunu açık söyle; bu ikisinden biri ol, üçüncüden kaç.
268	Kılıç aldı biri bodunuğ tüzer, kalem aldı biri yorık yol süzer	Biri eline kılıç aldı, halkı itaat altında tutar; biri eline kalem aldı, doğru yolu bulup-gösterir.
269	Olardın kalu keldi edgü törü, kumaru-turur tegse koprur örü	İyi nizam, onlardan kalageldi; bu bir mirastır; kimin eline geçerse, onu yükseltir.
270	Ölügdin tirigke kumaru söz ol, kumaru sözüg tutsa asğı yüz ol	Ölüden diriye kalan miras sözdür; miras kalan sözü tutmanın yüzlerce faydası vardır.
271	Biligsiz karağu-turur belgülüg, ây közsüz karağu bilig al ülüg	Bilgisiz, muhakkak ki, kördür; ey gözsüz kör, bilgiden hisseni al.
272	Kişi körki söz ol bu söz ök telim, yorı edgü sözlüg kişig ög tilim	İnsanın süsü — sözdür; bu söz de çok çeşitlidir; haydi, ey dilim, iyi sözlü insanı öğ.
273	Mesel keldi türkçe muŋar meŋzetür, anı sözledim men munu yaŋzatur	Buna benzer türkçe bir ata-sözü vardır; işte onu söylüyorum, şöyle der.

274	Ukuş körki til ol bu til körki söz, kişi körki yüz ol bu yüz körki köz	Akıl süsü — dil, dil süsü — sözdür; insanın süsü — yüz, yüzün süsü — gözdür.
275	Tili birle yalŋuk sözi sözlenür, sözi yakşı bolsa yüzi suvlanur	İnsan sözünü dili ile söyler; sözü iyi olursa, yüzü parlar.
276	Körü barsa emdi bu türk begleri, ajun beglerinde bular yegleri	Eğer dikkat edersen, görürsün ki, dünya beyleri arasında en iyileri Türk beyleridir.
277	Bu türk beglerinde atı belgülüg, toŋa alp er erdi kutı belgülüg	Bu türk beyleri arasında adı meşhur ve ikbâli ayan-beyan olanı Tonga Alp-Er idi.
278	Bedük bilgi birle üküş erdemi, biliglig ukuşluğ bodun ködrümi	O yüksek bilgiye ve çok faziletlere sahip idi; bilgili, anlayışlı ve halkın seçkini idi.
279	Ne üdrüm ne ködrüm ne ersig eren, ajunda tetig er yedi bu cihân	Ne seçkin, ne yüksek, ne yiğit adam idi; zâten âlemde ferasetli insan bu dünyaya hâkim olur.
280	Tejikler ayur anı efrasiyâb, bu efrasiyâb tuttı eller talap	iranlılar ona Efrâsiyâb derler; bu Efrâsiyâb akınlar salıp, ülkeler zaptetmiştir.
281	İdi artuk erdem kerek ög bilig, ajun tutğuka ötrü sunsa elig	Dünyaya hâkim olmak ve onu idare etmek için, pek çok fazilet, akıl ve bilgi lâzımdır.
282	Tejikler bitigde bitimiş munı, bitigde yok erse kim ukğay anı	iranlılar bunu kitaba geçirmişlerdir; kitapta olmasa idi, onu kim tanırdı.
283	İdi yakşı aymış azığlığ kür er, azığlığ eren berk tügünler yazar	Cesur ve yiğit er çok yerinde söylemiş; cesur insan sıkı düğümler çözer.
284	Miŋ erdem kerek bu cihân tutğuka, kür arslan kerek bu kulan basğuka	Bu cihana hâkim olmak için, bin türlü fazîlet gerek; yaban eşeğini alt etmek için, arslan olmak gerek.
285	Ajunçıka erdem kerek miŋ tümen, anın tutsa el kün kiterse tuman	Dünyaya hâkim olana binlerce fazîlet lâzımdır; o bunlar ile eli-günü idare eder ve sisleri dağıtır.
286	Kılıç ursa bıçsa yağı boynını, törü birle tüzse eli bodnını	O bunlar ile kılıç çalar ve düşmanın boynunu keser; memleketi ve halkını kanun yolu ile nizam altında bulundurur.
X	**Bilig Ukuş Erdemin Asığın Ayur**	**Bilgi İle Aklın Meziyet Ve Faydalarını Söyler**
287	Tilekim söz erdi ay bilge bügü, ukuşuğ biligig özüm sözlegü	Ey âlim hakîm, maksadım söz söylemek idi; akıl ve bilgiden bahsetmek istedim.
288	Ukuş ol yula teg karaŋku tüni, bilig ol yarukluk yaruttı seni	Akıl karanlık gecede bir meş'ale gibidir; bilgi seni aydınlatan bir ışıktır.
289	Ukuşun ağar ol biligin bedür, bu iki bile er ağırlık körür	İnsan akıl ile yükselir, bilgi ile büyür; bu ikisi ile insan itibâr görür.
290	Muŋar bütmese kör bu nûşin revân, ukuş közi birle yaruttı cihân	Buna inanmazsan, Nûşin-Revan'a bak; o akıl gözü ile dünyayı aydınlattı.
291	Törü tüz yorıttı bayudı bodun, atın edgü kıldı ol edgü üdün	Kanunu doğruluk ile tatbik etti ve halk zenginleşti; o iyi bir devirde iyi bir nâm bıraktı.
292	Maŋar tegdi mundağ biliglig sözi, tamudın yırar tep tamuğluk özi	Bilgili bir insanın onun hakkında şöyle dediğini duydum : kendisi cehennemlik iken, cehennem azabından kurtuldu.

293	Kiçig oğlanığ kör ukuşka ulam, yaşı yetmegince yorımaz kılâm	Küçük çocuğa bak, ona akıl ulaşacaktır; fakat yaşı gelmedikçe, kalemler yürümez.
294	Ukuşluğ kişi kör karısa munar, ukuş kitti tep hem kalem me tınar	Akıllı insan da yaşlanınca bunar; akıl gittiği için, kalem de susar.
295	Kalı telve ursa kör ölse kişi, ölüm yok aŋar hem birilmez şişi	Eğer delijbir adamı vurup, öldürürse, o deliye ölüm cezası yoktur; kısas yapılmaz.
296	Negülük tese sen ukuşsuz-turur, ukuşsuz kişiler ülügsüz-turur	Niçin dersen, o akılsızdır; akılsız adamlar ne mükâfat görür, ne de ceza.
297	Ukuşka-turur bu ağırlık itig, ukuşsuz kişi bir avuçça tetig	Bütün bu hürmet ve itibar akıl içindir; akılsız adam bir avuç balçık gibidir.
298	Körü barsa yakşı ayur bu sözüg, ukuşsuz biligsiz bedütmez özüg	Dikkat edersen şu söz çok yerinde söylenmiş : akılsız ve bilgisiz kimse kendisini yükseltemez.
299	Körü barsa barça urur bu kedük, ukuşluğ biliglig kör aslı ked ök	Dikkat edilirse, her kes üzerine bir şey giyer; fakat akıllı ve bilgili insan hıl'at ile değil, aslında değerlidir.
300	Ukuş bolsa aslı bolur bolsa er, bilig bolsa beglik kılur kılsa er	Akıl olursa, insan olsa-olsa asıl insan olur; bilgi olursa, insan yapsa yapsa beylik yapar.
301	Kimiŋde ukuş bolsa aslı bolur, kayuda bilig bolsa beglik bulur	Kimde akıl varsa, o asîl insan olur; kimde bilgi varsa, o beylik bulur, însan-oğlu kara yer üzerine elini uzattı, her şeye bilgisi ile nüfuz etti.
302	Yağız yer öze yalŋuk oğlı elig, kötürdi kamuğka yetürdi bilig	însan-oğlu kara yer üzerine elini uzattı, her şeye bilgisi ile nüfuz etti.
303	Ukuş birle aslı atanur kişi, bilig birle begler iter el işi	Akıl ile insan asıl insan adını alır; bilgi ile beyler memleket işini tanzim eder.
304	Tümen miŋ tü erdem üküş ögdiler, ukuş birle kılmış üçün ögdiler	Binlerce fazilet ve bir çok alkışlanan işler akıl ile yapılmış olduğu için öğülmüştür.
305	Ukuş azın azlanma asğı üküş, bilig azın azlanma erke küsüş	Aklın azını azımsama, onun faydası çoktur; bilginin azını azımsama, o insan için azizdir.
306	Bu tört neŋ azın azka tutma negü, bügü sözlemiş söz eşitgü ögü	Hakimlerin sözünü dinle, düşün ve şu dört şeyin azını az görme.
307	Bu törtte biri ot birisi yağı, üçünçi ig ol kör tiriglik ağı	Bu dörtten biri — ateş, biri — düşmandır; üçüncüsü — hayatın tuzağı olan hastalıktır.
308	Basası bilig ol bularda biri, bu tört neŋ uçuz tutma yüksek töri	Nihayet bunların biri de — bilgidir; bu dört nesneyi hafife alma, bunların ehemmiyeti büyüktür.
309	Bu tegme biri asğı yası telim, kayusı berim teg kayusı alım	Bunlardan her birinin faydası veya zararı çoktur; bâzısı — borç, bâzısı ise — alacak gibidir.
310	Bilig kimyâ teg ol neŋ irklü-turur, ukuş ordusı ol neŋ üglü-turur	Bilgi kimya gibidir, eşya onun etrafında toplanır; akıl onun sarayıdır, içinde eşya yığılır.
311	Yıparlı biligli teŋi bir yaŋı, tutup kizlese bolmaz özde öŋi	Misk ve bilgi birbirine benzer; insan bunları yanında gizli tutamaz.
312	Yıpar kizlese sen yıdı belgürer, bilig kizlese sen tilig ülgüler	Miski gizlersen, kokusundan belli olur; bilgiyi saklarsan, dili ayarlamasından belli olur.
313	Bilig baylık ol bir çığay bolğusuz,	Bilgi hiç bir zaman fakirliğe düşmeyen bir servettir;

	tegip oğrı tevlig anı alğusuz	hırsız ve dolandırıcının ona eli erişemez ve alamaz.
314	Kişen ol kişike bilig hem ukuş, kişenlig yarağsızka barmaz üküş	Bilgi ve akıl insan için bir köstektir; köstekli olan, yakışıksız şeylere pek gitmez.
315	Sevügrek atın er kişenlig tutar, kereklig atın kör küdezlig tutar	insan çok sevdiği atını köstekli tutar; lüzumlu atını muhafaza altına alır.
316	Kişenlig küremez kerekçe yorır, tuşağlığ yıramaz tilekçe barır	Köstekli olan kaçamaz, istenildiği kadar yürür; bukağılı olan uzaklaşamaz, istenilen yere kadar gider.
317	Ukuş ol saŋa edgü andlığ adaş, bilig ol saŋa ked bağırsak kadaş	Akıl senin için iyi ve yeminli bir dosttur; bilgi senin için çok merhametli bir kardeştir.
318	Biligsizke bilgi kılınçı yağı, adın bolmasa tap bu iki çoğı	Bilgisiz adamın düşmanı kendi bildiği ve yaptığıdır; başka düşmanı olmasa bile, bu ikisinin gailesi kâfidir.
319	Muŋar meŋzetü keldi türkçe mesel, okığıl munı sen köŋül ögke al	Buna benzer türkçe bir ata-sözü vardır; sen bunu oku, gönlünde ve aklında tut.
320	Ukuşluğ kişi, ke iş, i tap ukuş, biligsiz kişi, ke atı tap söküş	Akıllı insan için akıl kâfi bir eştir; bilgisiz insan için hakaret tam bir addır.
321	Biligligke bilgi tükel ton aş ol, biligsiz kılınçı yavuz koldaş ol	Bilgili insan için onun bilgisi kâfi bir yiyecek ve giyecektir; bilgisizin hareketi — onun kötü- arkadaşıdır.
322	Ukuşluğ ked er övke özdin yırat, biliglig beg er buşma edgü kıl at	Ey akıllı iyi yiğit, öfkeyi kendinden uzaklaştır; ey bilgili bey yiğit, hiddetlenme, iyi ad kazan.
323	Bu iki bile işke yakma ive, kalı yaksa kıldıŋ tiriglik yava	Öfke ve gazap ile işe yaklaşma; eğer yaklaşırsan, ömrü heder edersin.
324	Ökünçlüg bolur tutşı övke işi, yazukluğ bolur işte buşsa kişi	Öfke ile kalkan peşimanlıkla oturur; insan hiddetlenince, işinde yanılır.
325	Amulluk kerek erke kılkı oŋay, örüglük kerek begke tuğsa kün ay	insan sakin ve mülayim tabiatli olmalıdır; güneş ve ay doğması için, beye itidal lâzımdır.
326	Tüzünlük kerek hem siliglik kerek, ukuşluğ kerek hem biliglig kerek	Hem yumuşak huylu, hem tatlı dilli, hem akıllı, hem bilgili olmak gerektir.
327	Ukuşluğ kerek ked üdürse kişig, biliglig kerek ked bütürse işig	insanları iyi seçebilmek için akıllı olmak ve işini iyi başarabilmek için de bilgili olmak lâzımdır.
328	Yarağlığ yarağsıznı titrü körüp, kereklig kereksizni kirtü sorup	insan işe yarayana-yaramayana iyice dikkat ederek, gerekli ve gereksizi hakkiyle sorup-soruşturarak,
329	Adırsa üdürse seçe bilse öz, kamuğ iş içinde yitig tutsa köz	Ayırt eder, eler, seçebilir ve her işte gözünü keskin tutarsa,
330	Bolur ötrü işler bütün hem bışığ, biliglig kişiler bışığ yer aşığ	Neticede işler sağlam olur ve olgunlaşır; bilgili insanlar yemeği pişmiş olarak yerler.
331	Tilekke tegir ol bu yaŋlığ kişi, ikigü ajunda itiglig işi	Böyle bir insan dileğine erer ve her iki dünyada işi yoluna girer.
332	Buşaklık bile erke övke yavuz, bu iki bile tutçı emger et öz	Hiddet ve öfke insan için fenadır; bu ikisinin yüzünden vücût dâima eziyet çeker.

333	Eşitgil negü ter bügü bilge teŋ, bu söz işke tutğıl ayâ kızğu eŋ	Dinle, hakîm âlim buna benzeterek, ne der; bu söze göre hareket et, ey bahtiyar insan.
334	Buşı bolsa yalŋuk biligsiz bolur, kalı övke kelse ukuşsuz kılur	Hiddetlenirse, insan bilgisizce hareket eder; eğer öfkelenirse, öfke onu akılsıza çevirir.
335	Buşılık yavuz erke eltür bilig, otunluk kılur buşsa kılkı silig	Hiddetlenmek insan için fenadır, bilgiyi götürür; hiddetlenince, yumuşak huylu insan da kabalık yapar.
336	Eşitgil negü ter biligli̇g kişi, biliglig sözi çın sevüg cân tuşı	Dinle, bilgili adam ne der : bilgili sözü, gerçekten, sevgili can gibidir.
337	Bu bir kaç neŋ ol kör kişike yavuz, munı kılsa yalŋuk alıkar et öz	Bak, şu bir kaç şey insan için kötüdür; insan bunları bilirse, kendisini korumuş olur.
338	Bularda birisi bu til yalğanı, munıŋda basası sözüg kıyğanı	Bunlardan biri — yalan söylemektir; ikincisi — verilen sözden dönmektir.
339	Üçünçi takı bir bor işçe seve, seziksiz bu er boldı birtem yava	Üçüncüsü ise— içki iptilâsıdır; buna tutulan kimse, şüphesiz, tamamen boşuna yaşamış olur.
340	Takı biri erke bu arkuk kılınç, bu arkuk kılnçlığka bolmaz sevinç	Biri de insanın inatçı olmasıdır; bu inatçı insan için dünyada sevinç yoktur.
341	Yana bir arığsız bu kılkı otun, kişiler evinde bu koprur tütün	Yakışıksız hâllerden biri de kaba tabiatli olmaktır; böyle adam başkalarının evinde tozu-dumana katar.
342	Yana bir tili el buşı övkelig, ulıtur kişig sökse açsa tilig	Biri boş-boğaz, hiddetli ve öfkeli olmaktır; söğmeğe başlarsa, insanın kalbini kırar.
343	Bu kaç neŋ birikse biregü öze, anıŋdın yırar ol ıduk kut teze	Bu bir kaç şey bir kimse üzerinde toplanırsa, mübarek saadet ondan kaçar, uzaklaşır.
344	Bolu bermez evren başı tezginür, anıŋ birle kılkı yaŋı tezginür	Felek ona yar olmaz, âvâre olur; bununla birlikte hâl ve hareketinde istikrar olmaz.
345	Yorı edgülük kıl ay edgü kişi, itiglig bolur tutçı edgü işi	Ey iyi insan, yürü, iyilik yap, iyinin işi hep düzgün gider.
346	Negü ter eşit emdi kılkı silig, sınayu tegip elke sunmış elig	Şimdi dinle, yumuşak tabiatli olan ve tecrübe ile yükselerek, memleket işini eline alan adam ne der.
347	Karımaz bu edgü neçe yıllasa, isizlik edikmez neçe edlese	Ne kadar yaşarsa - yaşasın, bu iyi insan ihtiyarlamaz; ne kadar uğraşılırsa-uğraşılsın, kötü insan ıslâh edilmez.
348	Yaşı kısğa isiz öküngün karır, uzun yaşlığ edgü öküngsüz yorır	Ömrü kısa olan kötü peşimanlıkla ihtiyarlar, uzun ömürlü olan iyi peşiman olmadan yaşar.
349	Tilekin bulur edgü künde yaŋı, isizniŋ küniŋe miŋ artar muŋı	îyi insan her gün yeni bir arzusuna nail olur; kötünün sıkıntısı ise, her gün bir kat artar.
XI	**Kitâb Atı Yörügin Yeme Avuçğalıkın Ayur**	**Kitabın Adını, Mânasını Ve Kendisinin İhtiyarlığını Söyler**
350	Kitâb atı urdum kutadğu bilig, kutadsu okığlıka tutsu elig	Kitabın adını Kutadgu bilig koydum; okuyana kutlu olsun ve ona yol göstersin.
351	Sözüm sözledim men bitidim bitig, sunup iki ajunnı tutğu elig	Ben sözümü söyledim ve kitabı yazdım; bu kitap — uzanıp, her iki dünyayı tutan bir eldir.

352	Kişi iki ajunnı tutsa kutun, kutadmış bolur bu sözüm çın bütün	insan her iki dünyayı devletle elinde tutarsa, mes'ût olur; bu sözüm doğru ve dürüsttür.
353	Bu kün toğdı ilig tedim söz başı, yörügin ayayın ey edgü kişi	Önce Kün-Toğdı hükümdardan bahsettim; ey iyi insan, bunu izah edeyim.
354	Basa aydım emdi bu ay toldını, anıŋdın yaruyur ıduk kut küni	Sonra Ay-Toldı'dan söz açtım; mübarek saadet güneşi onunla parlar.
355	Bu kün toğdı tegli törü ol köni, bu ay toldı tegli kut ol kör anı	Bu Kün-Toğdı dediğim doğrudan-doğruya kanundur; Ay-Toldı ise, saadettir.
356	Basa aydım emdi kör ögdülmişig, ukuş atı ol bu bedütür kişig	Bundan sonra Öğdülmiş'i anlattım; o aklın adıdır ve insanı yükseltir.
357	Anıŋda basası bu odğırmış ol, munı âkibet tep özüm yörmiş ol	Ondan sonrakisi Odgurmış'tır; onu ben akıbet olarak aldım.
358	Bu tört neŋ öze sözledim men sözüg, okısa açılğay yitig kıl közüg	Ben sözü bu dört şey üzerine söyledim; okursan, anlaşılır; iyice dikkat et.
359	Sevinçin yorığlı ay edgü yegit, sözümni yava kılma köŋlün eşit	Ey sevinç içinde ömür süren iyi genç, sözümü yabana atma, gönülden dinle.
360	Katığlan yaŋılma könilik yolın, yegitlik yava kılma asğın alın	Gayret et, doğruluk yolundan şaşma; gençliği heder etme, ondan faydalanmasını bil.
361	Küsüş tut yegitlik keçer sende terk, kaçar bu tiriglik neçe tutsa berk	Gençliği aziz tut, çabuk geçer; ne kadar sıkı muhafaza edersen-et, bir gün kaçar.
362	Seniŋde bar erken yegitlik küçi, yava kılma tâat tapuğ kıl tuçı	Sende henüz gençlik kuvveti varken, bunu boşuna geçirme; dâima tâat ve ibâdet ile meşgul ol.
363	Küser-men yegitlikke öknür özüm, ökünçüm asığ yok keser-men sözüm	Sonra gençliğin hasretini çeker ve peşiman olursun, amma son peşimanlık fayda vermez; sözüm bu kadar.
364	Kimiŋ kırkta keçse tiriglik yılı, esenleşti erke yegitlik tili	- Kimin yaşı kırkı geçerse, gençlik insana:— "Allaha ısmarladık !" — der.
365	Tegürdi maŋa elgin elig yaşım, kuğu kıldı kuzğun tüsi teg başım	'Elli yaşım bana elini değdirdi; kuzgun tüyü gibi olan başımı kuğu tüyüne çevirdi.
366	Okır emdi altmış maŋar kel teyü, busuğ bolmasa bardım emdi naru	Şimdi altmış :—"Bana gel!"— diye çağırıyor; ecel pususuna düşmezsem, şimdi oraya gideceğim.
367	Kimiŋ yaşı altmış tüketse sakış, tatığ bardı andın yayı boldı kış	- Kimin yaşı altmışı doldurmuş ise, ondan- hayatın tadı gitmiş, onun yazı kışa dönmüştür.
368	Otuz yığmışın yandru aldı elig, negü kılğay altmış tegürse elig	- Otuzun topladığını elli geri aldı, altmış elini değdirirse, ne yapacağım.
369	Negü kıldım erki elig men saŋa, nelük türdüŋ emdi bu öç kek maŋa	Ey elli, ben sana ne yaptım sanki, neden bana şimdi böyle kin bağladın.
370	Tatığ erdi barça yegitlik işim, ağu kıldı emdi maŋa yer aşım	Gençlikte her işim bir zevk idi; şimdi bana yediğim yemek zehir oldu.
371	Bodum erdi ok teg köŋül erdi ya, köŋül kılğu ok teg bodum boldı ya	Vücûdum ok ve gönülüm yay gibi idi; şimdi vücûdum yay oldu, gönlümü ok yapmalıyım.
372	Yegitlik negü yığdı erse maŋa,	Gençlik benim için ne topladı ise, ihtiyarlık gelip, onları

	karılık kalıp aldı kelgey saŋa	aldı; o sana da gelecektir.
373	Ayâ çezgüçi kel meni çezgüle, yıl ay tutğunı boldum emgek bile	Ey çergüçi, gel beni çergüle; eziyet içinde ayların ve yılların esiri oldum.
374	Kişensiz küländi maŋumaz adak, tünerdi yarumaz körügli karak	Ayağım kösteksiz olduğu hâlde, Misiz düştü, adım atamıyor; gören göz-bebeğim karardı, parlamıyor.
375	Tatığ bardı öçti kuruğsak otı, yıradı meniŋdin yegitlik atı	Zevk gitti, gönül âteşi söndü; gençlik adı artık benden uzaklaştı.
376	Odunğıl ay kökçin ölümke anun, bu keçmiş künüŋke sığıt kıl ünün	Ey kır saçlı uyan, ölüme hazırlan; geçmiş günlerin için ağla ve sızla.
377	Keçip bardı üd kün yavalık bile, bu kalmış künüŋ birle udrüŋ tile	Hayat boş yere geçti-gitti, bari bu kalan günlerini tövbe ve istiğfar ile geçir.
378	Ay muŋsuz idim meŋü tutçı tirig, ölümke törüttüŋ bu sansız tirig	Ey ebedî, ölümsüz ve ihtiyacdan vareste olan rabbim, bu sayısız canlıları ölüm için yarattın.
379	Tiler-men seniŋdin duâm bu sözün, tirig tutğıl ança yaşım kıl uzun	Ben sana şimdi yalvarıyorum ve şunu diliyorum: beni bir parça daha yaşat, ömrümü uzat.
380	Seniŋdin kolup küç bu söz başladım, tükel kılğuka küç sen ök bir idim	Senden kuvvet isteyerek, bu söze başladım; ey rabbim, bunu tamamlamak için, sen kuvvet ver.
381	Tilim tınma öggil yaratığlını, yarağsıznı mendin yıratığlını	Ey dilim, durma, yaratana ve beni kötülüklerden uzak tutana hamd ve sena et.
382	Üdürdi törütti yaruttı köŋül, köni yol öze tuttı köŋlüm amul	Seçti, yarattı ve gönülü aydınlattı; gönülümü iman içinde, doğru yol üzerinde tuttu.
383	Karaŋkuda erdim yaruttı tünüm, tünerikte erdim toğurdı künüm	Karanlıkta idim, gecemi aydınlattı; zulmette idim, bana güneşi doğdurdu.
384	Azıp yügrür erdim ayu berdi yol, küyer erdim otka küdezmese ol	Yolumu şaşırmış, koşuyordum, bana yol gösterdi; o korumasa idi, ateşte yanardım.
385	Üdürdi adırdı kötürdi meni, azuklar yolındın kiterdi meni	O seçti, ayırdı, beni yükseltti; beni yolunu şaşırmışlar arasından uzaklaştırdı.
386	Köŋülüg bezedi yarukluk bile, tilimni bezedi tanukluk bile	Gönülümü aydınlık ile süsledi; dilimi kelime-i şehâdet ile bezedi.
387	Köŋül berdi köz hem ukuş ög bilig, aça berdi sözüm yorıttı tilig	Gönül, göz, akıl, zekâ ve bilgi verdi; dilimi açtı ve bana ifâde kudreti ihsan etti.
388	Habib sever yolı meni yetteçi, ol ok savçı bolsu elig tuttaçı	Sevgili resulün yolu beni selâmete götürecektir; o resul bizzat bana şefaat etsin.
389	Bu barça idim fazlı erdi kamuğ, ağırladı men teg tapuğsuz kuluğ	Bütün bunların hepsi rabbimin fazlı ve keremi idi; benim gibi âsî bir kula değer verdi.
390	Munıŋ şükri emdi neteg öteyin, tirig bolsa özüm yılın hem ayın	Daha aylarca ve yıllarca yaşasam bile, bunun şükrünü bundan sonra nasıl öderim.
391	İlâhi bilür sen bu âcizlıkım, saŋar ok açar-men muŋum hem takım	Ey rabbim, benim bu aczimi bilirsin; her sıkıntı ve müşkülümü ben sana açarım.
392	Kılumaz ma şükrüŋ saŋa men ber e,	Bunlardan bir tekinin şükrünü bile ben sana edâ

	meniŋdin şükür kıl saŋa sen sira	edemem; benim tarafımdan sen kendine kendin şükret; senin hikmetine akıl ermez.
393	Köni yol öze tüz tuta ber meni, suçulma meniŋdin bu imân toni	Beni doğru yol üzerinde doğruluğa sevk et; üzerimden bu imân libâsını çıkarma.
394	Tenimdin çıkarda meniŋ bu cânım, şahâdet bile kesgil âhır tınım	Benim bu canım tenden çıkarken, son nefesimi kelime-i şehâdet ile al.
395	Özüm kalsa yalŋuz kara yer katın, maŋar ıdğıl anda üküş rahmetin	Kara yer altında tek başıma kalınca, orada da sayısız rahmetini bana ulaştır.
396	Tapuğsuz kuluŋ-men yazukum üküş, özüŋ fazlı birle keçür ay küsüş	Ben âsî bir kulunum, günahım çoktur; ey aziz Tanrı, beni kendi fazlın ve keremin ile affet.
397	Kamuğ mü'minig sen tüzü yarlıka, yarınkı bekâdın bu kün kıl likâ	Sen bütün müminlerin hepsine de mağfiret et; yarınki beka âleminden didârını bana bugün göster.
XII	**Söz Başı Küntoğdı İlig Öze**	**Söz Başı Hükümdar Kün-Toğdı Hakkında**
398	Ukuş ötkünür kör bilig bildürür, yayığ dünyâ kılkın saŋa ukturur	Bak, akıl arzeder ve bilgi bildirir; dünyanın dönek huyunu sana anlatır.
399	Bu irsel yayığ kılkı kurtğa ajun, kılınçı kız ol körse yaşı uzun	Bu koca-karı dünya vefasız ve dönek huyludur; edası kız gibi, bakarsan, yaşı büyüktür.
400	Ara kılkı kız teg kılınçı silig, sevitür sunup tutsa bermez elig	Bâzan edası kız gibidir, tavrı güzeldir, kendisini sevdirir; fakat tutmak istedinmi, elini vermez.
401	Seviglini sevmez keyik teg kaçar, kaçığlıka yapçur adakın kuçar	Seveni sevmez, ondan geyik gibi kaçar; kaçana yapışır, onun ayağına sarılır.
402	Ara körse yügrür bezenip udu, ara körmedük teg kılur yer kodu	Bir bakarsın, süslenip kuşanarak, arkandan koşar; bir bakarsın, görmezlikten gelir, önüne bakar.
403	Ara körse evrer yana terk yüzin, avağlar neçe tutsa bermez özin	Bir bakarsın, yine yüzünü çabucak çevirir, nazlanır; ne kadar yakalamak istersen, kendine el sürdürmez.
404	Üküş beg karıttı karımaz özi, telim beg keçürdi kesilmez sözi	O çok beyleri ihtiyarlattı, kendisi ihtiyarlamaz; çok beyleri göçümü, hiç susmak bilmez.
405	Beg erdi ajunda bügü bilge baş, bu beglik özele uzun boldı yaş	Bu dünyada bir bey vardı, hakîm ve bilgin bir baş idi; beylik içinde uzun bir ömür sürdü.
406	Bu kün toğdı erdi atı belgülüg, ajunda çavıkmış kutı belgülüg	Bu bey Kün-Toğdı idi, adı bellidir; şöhreti dünyaya yayılmıştır, ilbâli malûmdur.
407	Kılınçı köni erdi kılkı oŋay, tili çın bütün hem közi köŋli bay	Tabiatı dürüst, tavrı munis idi; sözü doğru, gözü ve gönülü zengin idi.
408	Biliglig beg erdi ukuşluğ oduğ, isizke ot erdi yağıka yoduğ	O bilgili, akıllı ve uyanık bir bey idi; kötü için âteş ve düşman için bir âfet idi.
409	Yana kür küvez erdi kılkı köni, küniŋe kötürdi bu kılkı anı	Aynı zamanda mehâbetli, yüreği pek ve dürüst tabiatlı idi; bu tavrı ve hareketi onu günden-güne yükseltti.
410	Bu yaŋlığ beg erdi bu bilgi öze, tirildi yorıdı kılınçın tüze	O böyle bir bey idi; işini bu bilgisi ile düzenledi; dâima böyle hareket etti ve böyle yaşadı.
411	Siyâset kılur erdi himmet bile, bu himmet yaraşur mürüvvet bile	Siyâset icra ederken, kendi şahsî meyillerini düşünmez idi; bu himmet insaniyet ile birlikte olursa, güzel olur.

412	Muŋar meŋzetü keldi şâir sözi, okısa açılğay okığlı közi	Şâirin buna benzer bir sözü vardır; bunu kim okursa, gözü açılır.
413	Kerek erke himmet mürüvvet teŋi, yavuz yunçığ andın yırasa öŋi	Kötü ve sefillerin yanından uzaklaşıp gitmesi için, insanda himmet ile mürüvvet denk olmalıdır.
414	Kişilikke himmet mürüvvet kerek, kişi kadri himmet mürüvvet yaŋı	İnsan için himmet ve mürüvvet gerek; insanın kıymeti himmet ve mürüvvet ile ölçülür.
415	Bu kün toğdı ilig bu kılkı bile, yarudı ajunka kün ay teg yala	Hükümdar Kün-Toğdı böylece bu tabiati ile, güneş ve ay gibi parlayarak, dünyayı aydınlattı.
416	Ukuşluğ kim erse okıttı anı, biliglig kim erse bedütti anı	Akıllı kim varsa, onu yanına çağırttı; bilgili kim varsa, onu yükseltti.
417	Yumıttı aŋar bek ajun üdrümi, ukuşluğ biliglig bodun ködrümi	Dünya seçkinleri ve halk arasındaki akıllı ve bilgili kimseler onun etrafını sardılar.
418	Özi itti tüzdi kör el kün işi, takı ma tiler erdi üdrüm kişi	Böylece halkın işini kendisi düzenledi ve yoluna koydu; yine de etrafında seçkin insanlar ister idi ki,
419	Öziŋe basut kılsa iş başlasa, özi tınsa ança ol iş işlese	Bunlar kendisine yardım etsinler ve işini görsünler; onlar çalışsınlar ve kendisi bir az istirahat etsin.
420	Muŋadıp ayur bir kün oldrup özi, bedük iş bu beglik işi hem sözi	Bir gün yalnızca otururken, kederli-kederli şöyle der: bu beylik işi ve emir vermek meselesi büyük iştir.
421	Baş ağrığ köp ol körse işi üküş, üküş işni süzgen ukuşluğ küsüş	Bakarsan, çok zahmetlidir ve bin bir türlü işi vardır; bütün bu işleri gören akıllı insan azizdir.
422	Kılumaz özüm bu kamuğ el işin, maŋa er kerek ter bilir iş başın	Memleketin her işini kendim yapamam, yanımda bu işleri yapabilecek biri bulunmalıdır.
423	Kerek ter maŋa emdi üdrüm kişi, ukuşluğ biliglig kişiler başı	Bana şimdi seçkin, akıllı, bilgili ve maharetli bir adam lâzımdır.
424	Bağırsak bütün çın kılınçı köni, tili köŋli tüz bolsa bilse munı	O bana candan bağlı, emniyetli, doğru ve dürüst yaradılışlı, içi-dışı bir ve işten anlar bir kimse olmalıdır.
425	Kılu berse erdi meniŋ işlerim, körü barsa erdi içim taşlarım	Memleketin iç ve dış işlerini takip hususunda bana'yardımda bulunmalıdır.
426	Negü ter eşit bu sınamış kişi, başında keçürmiş yetürmiş yaşı	Tecrübeli, başından çok iş geçmiş ve yaşını-başını almış insan ne der, dinle.
427	Basutçı kerek erke yarıçılar, ukuşluğ biliglig bügü elçiler	însana yardım eden ve destek olan akıllı, bilgili ve hakîm ıdâre adamları lâzımdır.
428	Basutçı kerek barça işni bilir, bilip işlese er tilekke tegir	Bütün işleri bilir bir yardımcı lâzımdır; insan bilerek hareket ederse, dileğine erişir.
429	Basutçı telim bolsa beg emgemez, işi barça itlür törü artamaz	Yardımcı çok olursa, bey zahmet çekmez; onun her işi yoluna girer ve nizam bozulmaz.
430	Basutçı kerek barça işte bilin, bu beglik işiŋe takı köp kılın	Bil ki, her işte yardımcı gerektir; beylik işinde ise, kendine daha çok yardımcı edinmeğe bak.
431	Basutçı tilep bulmadı kör ilig, tegürdi özi barça işke elig	Hükümdar yardımcı aradı, fakat bulamadı ve her işi kendisi bizzat ele almak mecburiyetinde kaldı.
432	Tegir boldı künde kör emgek üküş,	O böylece her gün bir çok zahmete katlandı. Huzur

	erej kolsa emgek tegir ol ülüş	arayan insan dâima zahmetle karşılaşır.
433	Körü barsa yakşı ayur uş bu söz, sınap sözlegüçi ıduk kutluğ öz	Aziz ve mübarek bir insanın tecrübe ile söylediği şu söz, dikkat edilirse, çok yerindedir.
434	Erej kolsa emgek tutaşı barır, sevinç kolsa kadğu tutaşı yorır	Huzur istersen, o zahmet ile birlikte gelir; sevinç istersen, o kaygı ile birlikte bulunur.
435	Neçe er bedüse baş ağrığ bedür, neçe baş bedüse bedük börk kedür	İnsan ne kadar büyürse, baş-ağrısı da o kadar artar; başı ne kadar büyürse, o kadar büyük börk giyer.
436	İlig köz kulak tuttı elde kamuğ, açıldı aŋar barça beklig kapuğ	Hükümdar bütün memlekete göz-kulak kesildi; ona bütün kilitli kapılar açıldı.
437	Yarağsıznı boğdı eligde urup, isizig yırattı elindin sürüp	Uygunsuz hareket eden kimseleri, ellerini bağlayıp, susturdu; kötüleri memleketinden sürerek, uzaklaştırdı.
438	Bu saklık bile kör elin başladı, kutı künde arttı örü yokladı	Bak, böyle tedbir ile memleketini idare etti; saadeti günden-güne arttı ve yükseldi.
439	Kamuğ yerde erke bu saklık kerek, bu beglik işiŋe takı sak kerek	Her yerde insana böyle tedbir ve ihtiyat lâzımdır; beylik işinde ise, daha fazla dikkatli olmalıdır.
440	Bu saklık oduğluk bu el işiŋe, tüzü asğı boldı uzun yaşıŋa	Devlet işindeki bu tedbir ve uyanıklık, devletin uzun müddet devamı için, dâima faydalı olmuştur.
441	Muŋar meŋzeyü keldi şâir tili, bu şâir tili boldı sözke ulı	Buna benzer bir şâir sözü vardır; bu şâir sözü buna esas teşkil eder.
442	Oduğluk bu saklıknı ögdi eren, osallık bile öldi er miŋ tümen	Uyanıklık ve ihtiyatı çok kimseler öğmüştür; ihmâl yüzünden yüz binlerce insan ölmüştür.
443	Osal bolma saklan kamuğ işte sen, bu saklık bile iki ajun tilen	Gâfıl olma, her işte ihtiyatlı ol; her ıkı dünyayı bir tedbir ile dile.
444	Kişi imini kör osallık kılur, yağı yetse öŋdün osallar ölür	Bak, kendisinden emin insan gaflete düşer; düşman saldırırsa, önce gafiller ölür.
445	Negü ter eşit bu ajun tutmış er, tükel saklap ötrü yağığ utmış er	Dinle, her türlü tedbiri almış ve böylece düşmanını yenmiş olan dünya hâkimi ne der.
446	İlig kolsa saklan ajunçı kişi, bu saklık erür hem şeriat işi	Ey hükümdar, memleket arzu edersen, ihtiyatlı ol; bu ihtiyat, aynı zamanda, şeriatin de emrettiği şeydir.
447	Osal arsıkar kör osalın udır, osal bolma saklan ay kılkı kadır	Gafil adam gözünü kapar ve gafletle uyur; ey sert huylu insan, gafil olma, ihtiyatlı ol.
448	İlig saklıkı kıldı elke asığ, bu asğı bile boldı elde tatığ	Hükümdarın ihtiyatlı olması memlekete fayda getirir; bu fayda ile memlekette huzur temin edilir.
449	Elin itti tüzdi bayudı bodun, böri koy bile suvladı ol üdün	Böylece hükümdar memleketini düzenledi ve tanzim etti; halkı zenginleşti; o devirde kurt ile kuzu aynı yerden su içti.
450	Sevigli sevinçin anı ögdiler, yağıları eştip boyun egdiler	Sevenler sevinçle onu öğdüler; düşmanları bunu duyarak, boyun eğdiler.
451	Kayu sığnu keldi tiledi köşik, kayu keldi öpti eligke eşik	Kimi gelip, ona sığındı ve ondan himaye diledi; kimi gelip, onun eşiğini öptü.
452	Negü ter eşit emdi köŋli oduğ, sözi kör çeçek teg tümen tü boduğ	Şimdi dinle, gönülü uyanık insan ne der; bak, onun sözü, çiçek gibi, binlerce renge bürünmüştür.

453	Bu beglik uluğluk idi edgü neŋ, yorıkı köni erse ay kızğu eŋ	Ey yüzü sevinçle parlayan bahtiyar, insan dürüst hareket ederse, bu beylik ululuk çok iyi bir şeydir.
454	İdi edgü beglik takı edgürek, törü ol anı tüz yorıtğu kerek	Beylik çok iyi bir şeydir, fakat daha iyi olan kanundur ve onu doğru tatbik etmek lâzımdır.
455	Ne kutluğ bolur öd bodunka küni, begi edgü bolsa yorısa köni	Bey ne kadar doğru olur ve iyi hareket ederse, halk için o kadar mes'ûd bir devir ve hayat başlar.
456	Ne kutluğ kut ol erke edgü atı, bu edgü atı berdi meŋü kutı	iyi ad insan için ne kadar mübarek bir saadettir; onun bu iyi adı ve saadeti ebedî kaldı.
457	Ne edgü bolur beg ol edgü kişi, kişilik bile itse el kün işi	Halkın işini insaniyet ile tanzim ederse, o iyi insan ne kadar mes'ûd bir bey olur.
458	Tüzü elke tegdi elig edgüsi, ajunka yadıldı bu çavı küsi	Hükümdarın bu iyiliği bütün memlekete sirayet etti; onun nâm ve şöhreti dünyaya yayıldı.
459	Duâ arttı elde kör edgü atı, bedüdi küniŋe atı hem kutı	Bak, memlekette ona duâ eden çoğaldı, iyi nâm kazandı; adı ve saadeti günden güne büyüdü.
460	Ajun bodnı eştip anı ârzûlap, ava yığlu keldi aŋar öz ulap	Dünya halkı bunu duyunca, onu arzuladı ve ona yakınlık göstererek, etrafına üşüştü ve toplandı.
461	Ajunka badı kör tükel kut kurı, kozı birle katlıp yorıdı böri	Bak, dünyaya tam bir saadet kuşağı bağladı; kurt ile kuzu bir arada yaşadı.
XIII	**Aytoldı Küntoğdı İlig Tapuğıŋa Kelmişin Ayur**	**Ay-Toldı'nın Hükümdar Kün-Toğdı Hizmetine Geldiğini Söyler**
462	Bir ay toldı atlığ er erdi tetig, eşitti bu çavığ itindi itig	Ay-Toldı adında zeki bir adam vardı; ki hükümdarın bu şöhretini işitti ve ona gitmek üzere hazırlıklarını yaptı.
463	Yegit erdi oğlan kılınçı amul, ukuşluğ biliglig hem öglüg köŋül	Sakin tabiatli, akıllı, bilgili, zeki ve iyi gönüllü genç bir delikanlı idi.
464	Yüzi körklüg erdi körüp köz kamar, sözi yumşak erdi tili tuz tamar	Yüzü, bakınca, göz kamaştıracak kadar güzel idi; sözü sert değildi, fakat doğru söylerdi.
465	Kamuğ törlüg erdem tükel ögrenip, yorır erdi erdem eligke alıp	Her türlü fazileti tam olarak öğrenmiş idi; hiç bir zaman fazileti elden bırakmazdı.
466	Öziŋe bakıp aydı men me bu kün, tümen erdemim birle elde burun	Bir gün kendisine bakarak, şöyle dedi:—Ben de bugün, sayısız faziletlerim ile, memlekette ileri gelenlerdenim.
467	Negüke yorır-men bu yerde kuruğ, iligke barayın kılayın tapuğ	Burada niçin boşuna vakit geçiriyorum; hükümdarın yanına gideyim ve onun hizmetine gireyim.
468	İligke tusulsun bu erdemlerim, açınsun meniŋ kitsü emgeklerim	Hükümdara bu faziletlerimin faydası dokunsun; o bana ihsanda bulunsun, benim de üzüntülerim sona ersin.
469	Ukuşluğ biliglig beg ermiş amul, tiler ermiş erdem idilerin ol	O akıllı, bilgili, yumuşak huylu bir bey imiş ve faziletli insanları ararmış.
470	Ukuş kadrini hem ukuşluğ bilir, bilig satsa bilge biliglig alır	Aklın kıymetini yine akıllı bilir; âlimin sattığı bilgiyi de bilgili alır.
471	Sözin aydı şâir muŋar meŋzetü, tili lafz birle aŋar yaŋzatu	Şâirin söylemiş olduğu şu söz de bu mealdedir ve aynı fikri ifâde eder:

472	Bilig kıymetini biliglig bilir, ukuşka ağırlık biligdin kelir	Bilginin kıymetini bilgili bilir, akıla hürmet bilgiden gelir.
473	Negü bilge telve bilig kadrini, bilig kayda bulsa biliglig alır	Bilginin kıymetini deli nereden bilecek; bilgiyi, nerede bulursa, bilgili alır.
474	Bu ay toldı itti kör at ton tolum, ayur köndüreyin tapuğka yolum	Bu Ay-Toldı böylece atını, esvabını ve silâhını hazırladı : — Onun hizmetine doğru yola çıkayım— dedi.
475	Öziŋe kerekin itindi itig, eligke yüz urdı bu bilge tetig	Bu âlim ve zeki insan lüzumlu hazırlıklarını tamamladı ve hükümdara doğru yöneldi.
476	Yana aydı mundın barur-men turup, ilig tapğıŋa bu özüm yüz urup	Bir de düşündü : — Hükümdarın hizmerine girmek üzere buradan kalkıp, gidiyorum.
477	Ğariblık yerinde kerek bolğa neŋ, bu elgim tarusa sarığ kılğa eŋ	Gurbet elde insana mal lâzım olur; elim daralırsa, bu benim yüzümü sarartır.
478	İdi ked katığ bu ğariblık işi, ğariblıkta yaŋlur talu er başı	Bu gurbet hâli insana çok ağır gelir, gurbette çok meziyetli insanlar dahi ne yapacaklarını şaşırırlar.
479	Seziksiz kerek bolğa altun kümüş, özüm işleteyin tese-men üküş	Kendime bir muhit edinebilmem için, bana, şüphesiz, çok altın ve gümüş lâzım olacak.
480	Negü ter eşit emdi bilgi teŋiz, sözin yaŋzatur körse kızğu meŋiz	Dinle, şimdi bilgisi deryalar gibi derin olan ne der; dikkat edersen, hayatından memnun insan bu sözü buna benzetir.
481	Kim erse tapuğka kireyin tese, iki neŋ kerek bil söz aydım kese	Hizmete girmek isteyen kimse için, hiç şüphesiz, şu iki şey elzemdir.
482	Tiriglik kerek bir tuçı igsizin, tapınsa kıyıksız yarutsa yüzin	Doğruluk ile hizmet edip, yüzünü ağartmak için, insana lâzım olan şeylerden biri, hastalıksız geçen hayattır.
483	Takı bir sav altun kerek ay tetig, anı işletip etse özke itig	Ey zeki insan, bunlardan biri de, yerinde kullanmak ve sarfetmek için elde bulunması icap eden som altındır.
484	Anıŋda basala yarar bu tapuğ, munı bilse bolmaz bu beklig kapuğ	Hizmet ancak o zaman bir işe yarar t insan bunu bilirse, bu kapı ona kilitli kalmaz.
485	Kötürdi sav altun kümüş neŋ tavar, ayur öz muŋadsa maŋa bu yarar	Ay-Toldı : — Başım darda kalırsa, bana lâzım olur — diye, yanına som altın; gümüş, eşya ve mal aldı.
486	Evindin turup çıktı keldi berü, bir ança yorıyu bir ança turu	Kalkıp, evinden çıktı; kâh yürüyüp, kâh konaklayarak, yoluna devam etti.
487	Kelip tegdi ilig-turur orduka, ögi köŋli kolmış tilek ârzûka	Nihayet hükümdarın bulunduğu şehre vâsıl oldu, can ve gönülden istediği arzusuna kavuştu.
488	Kirip kend içinde tiledi tüşün, tüşün bulmadı kör tarudı ajun	Şehrin içine girip, inecek bir yer aradı; arayıp-bulamaytnca da dünya ona dar geldi.
489	Muŋadtı muyanlıkta tüşti barıp, keçe yattı anda tünedi serip	Canı sıkıldı; nihayet gidip, bir imarethaneye indi ve orada yatarak, sabırla geceyi geçirdi.
490	Negü ter eşitgil ukuşluk bilip, saŋa sözledi söz biligdin alıp	Dinle, şimdi akıllı ne der; bu sözü sana bilerek ve bilgiden elde ederek söylemiştir.
491	İdi ters bolur kör bilişmez kişi, kalın yat ara kirse yalŋuz başı	Yalnız başına yabancı bir kalabalık arasına giren ve tanıdığı olmayan insanın hâli çok fena olur.
492	İdi sarp bolur bu yanı kelgüçi,	Tanıdığı olmayan kimse, yabancı bir yerde dâima can

	bilişi yok erse muŋadsa tuçı	sıkıntısı içinde kalır ve çok güç bir duruma düşer.
493	Bilişmez kişiler karağu sanı, karağu yorık yazsa sökme anı	Tanıdığı olmayan insan kör gibidir; kör yolunu şaşırırsa, onu ayıplama.
494	Kişi kirmedük ilke kirse kalı, kelin teg bolur er ağın teg tili	însan bilmediği bir memlekete girince, gelin gibi olur ve dili tutulur.
495	Yatığ yarlıkağıl içür ber yegü, ümeg edgü tutğıl ay bilge bügü	Yabancının kusurunu bağışla, onu yedir ve içir; ey âlim hakîm, misafire iyi muamele et.
496	Yatığ edgü tutsa yarur er közi, ümeg edgü tutsa yadıldı sözi	Yabancıya karşı iyi davranan kimsenin yüzü güler; misafire iyi muamele edenin şöhreti yayılır.
497	Kişike kerek tegme yerde biliş, biliş birle itlür kamuğ törlüg iş	insana her yerde tanıdık lâzımdır; her türlü iş tanıdık vâsıtası ile yoluna girer.
498	Bu ay toldı ança yorıdı bu yaŋ, ğariblık sakınçı sarığ kıldı eŋ	Ay-Toldı bir müddet böyle vakit geçirdi; gariplik içinde düşünedüşüne yüzü sarardı.
499	Bilişti yeme ol kişiler bile, otağ tuttı özke yarudı küle	O da nihayet bâzı kimseler ile tanıştı; kendisine bir oda tuttu ve yüzü gülmeğe başladı.
500	Yeme tuttı iş tuş yakın kıldı öz, uluğka kiçigke açuk tuttı yüz	Eş, dost edindi, onlara yaklaştı; büyüğe ve küçüğe güler yüz gösterdi.
501	Bu ay toldı özke kör itti işig, adaş tutdı anda bir atlığ kişig	Ay-Toldı bir gün ileri-gelen biri ile ahbap oldu; onu dost edindi ve işlerini o na danıştı.
502	Adaş tuttı ay toldı edgü kişi, küsemiş atı erdi edgü işi	Ay-Toldı'nın bu dostunun adı Küsemiş idi; insanlara iyilik etmeği kendisine iş edinmişti.
503	Aŋar açtı ay toldı köŋli sözi, ne ermiş tileki kim ermiş özi	Ay-Toldı ona sırrını açtı, kendisinin kim ve dileğinin ne olduğunu söyledi.
504	Yerindin bu elke nelük kelmişin, ayu berdi barça özi bilmişin	Memleketinden kalkıp, buraya niçin geldiğini, kendisinin neler bildiğini, hepsini ona anlattı.
505	İligke yakın hâs hâcib erdi bir, atı ersig ilig bile sözke sır	Hükümdara yakın bir has hâcib var idi; çok merd bir insandı ve hükümdarın mahrem-i esrarı idi.
506	Küsemiş aŋar bardı bir kün turup, sözin sözledi sözke ul tüp urup	Küsemiş bir gün kalkıp, ona gitti ve münâsip bir giriş yaparak, meseleden bahsetti.
507	Ayıttı bu hâcib sözin yetrürek, tileki ne ermiş takı bütrürek	Bu hâcib onun sözünü dikkatle dinledi ve ahbabının ne istediğini iyice soruşturdu.
508	Küsemiş ayu berdi barça sözin, ne erdi tileki kim ermiş özin	Küsemiş onun bütün söylediklerini, dileğinin ne ve kendisinin kim olduğunu bir-bir anlattı.
	Hacib cevabı Küsemişke	HÂCİBİN KÜSEMİŞ'E CEVABI
509	Hâcib aydı aşnu maŋa kelsüni, köreyin anı men meni körsüni	Hâcib:—Önce o bana gelsin; ben onu bir göreyim, o da beni görsün — dedi.
510	Yana ukturayın iligke bu söz, kayu kün körüŋü kaçan kelgü öz	Sonra ben bu meseleyi hükümdara arzedeyim; ne vakit geleceği ve hangi gün huzura çıkacağı tâyin edilsin.
	Küsemiş sözi Aytoldıka	KÜSEMİŞ'İN AY-TOLDI'YA SÖZÜ
511	Küsemiş turup çıktı andın yana,	Küsemiş oradan kalkıp, dışarı çıktı ve gelip. : —Ey Ay-

	kelip aydı ay toldı tuğdı küne	Toldı, sana gün doğdu — dedi —
512	Yorı bar biliş emdi hâcib bile, tilekiŋ negü erse andın tile	Sen şimdi hâcibin yanına gidip, onunla tanış, dileğin ne ise, kendisinden iste.
513	Seni körsü bilsü eşitsü sözüŋ, tilekiŋ ne erse tilin ay özüŋ	Seni görsün, tanısın, sözünü dinlesin; ne istediğini sen ona kendin bildir.
514	Aŋar sözledim men sözüŋni neçe, takı mende yegrek sen ayğıl aça	Her ne kadar ben ona senin söylediklerini anlattım ise de, kendin bunu benden daha iyi izah eder ve anlatırsın.
515	İdi yakşı aymış tili köŋli tüz, körü barsa yetrü köni ök bu söz	Içi-dışı bir olan insan çok yerinde söylemiş; iyice dikkat edilirse, bu söz pek doğrudur;
516	Kişi sözler ök kör kişiniŋ sözi, kişide bağırsak öz işke özi	Bir kimsenin arzusunu anlatmağa bir başkası da tavassut edebilir, fakat insanın kendisi kendi işine başkasından daha yakındır.
517	Neçe ked kişi bolsa özke yakın, özinde bağırsak bolurmu sakın	Ne kadar iyi ve yakın bir insan olursa-olsun, düşün, insana başkası kendisinden daha candan olabilir mi.
518	Bağırsak tilese özüŋke özüŋ, özüŋde bağırsak yok ol kes sözüŋ	Eğer kendine candan bağlı birini arıyorsan, sözün kısası, kendinden daha candan birini bulamazsın.
519	Tonın kedti ay toldı turdı örü, küsemiş bile çıktı bardı naru	Ay-Toldı yerinden kalktı ve elbisesini giydi; çıkıp, Küsemiş ile birlikte oraya gitti.
520	Kapuğka tegip tüşti kirdi yorıp, körü aldı hâcib kişisi kelip	Kapıya gelip, attan indiler ve yürüyerek, içeri girdiler; hâcibin adamı gelip, onları karşıladı.
521	Küsemış kirip tuştı yandru çıkıp, alıp kirdi hâcib taparu okıp	Küsemiş içeri girip, hâcib ile görüştü; sonra çıkıp, onu alarak, hâcıbin yanına götürdü.
522	Körü aldı hâcib orun berdi tör, isig sözledi söz tilin yakşı kör	Hâcib karşıladı ve baş-köşede ona yer gösterdi; güzel ve samimî sözler söyledi.
	Hacib suali Aytoldıka	HÂCİBİN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
523	Ayıttı hâcib emdi köŋlüŋ neteg, kelip kayda tüştüŋ ne ornuŋ neteg	Hâcib sordu : — Nasılsın, gönlün hoş mu; burada nereye indin, yerin nasıl?
524	Bilişiŋ ne barmu adaş ya kadaş, körügli ne barmu yegü içgü aş	Akraban, dostun veya tanıdığın var mı; yiyeceğin, içeceğin ve bakanın varmı?
525	Yana ma ayıttı tilekiŋ ne ol, negü iş kılur sen kerekiŋ ne ol	Yine tekrar sordu : — Dileğin nedir; ne iş yaparsın, bir şeye ihtiyâcın varmı ?
	Aytoldı cevabı Hacibka	AY-TOLDI'NIN HÂCİBE CEVABI
526	Bu ay toldı aydı ay hâcib kutı, eşittim bu kün toğdı ilig atı	Ay-Toldı cevap verdi:-— Ey devletli hâcip, ben bu hükümdar Kün-Toğdı'nın adını duydum.
527	Eşittim yıraktın anıŋ çavını, biligin ukuşın silig savını	Uzaktan onun şöhretini, bilgisini, aklını ve mülayim sözler ile gönül aldığını işittim.
528	Özüm ârzûladı anıŋ tapğıŋa, tapınğalı keldim anıŋ kapğıŋa	Ona hizmet etmeği arzuladım, kapısında hizmet için buraya geldim.
529	Tilek bu iligke tapınsa özüm, yarağ körse hâcib ötünse sözüm	Dileğim hükümdara hizmet etmektir; hâcib münâsip görürse, sözlerimin hükümdara arzedilmesini rica ederim.

530	Körüp sevdi hâcib bu ay toldını, tilinde yorıttı kamuğ ögdini	Hâcib bu Ay-Toldı'yi gördü ve sevdi; onu çok medih ve sena etti.
531	Yüzi körki kılkı kılınçı özi, kamuğ yakşı kördi tili uz sözi	Yüzünü, kıyafetini, tavır ve hareketini, şahsını, sözünü, konuşmasını, hepsini iyi ve güzel buldu.
532	İdi sevdi köŋlün anı tapladı, ilig tapğıŋa bu yarağay tedi	Onu çok ve gönülden sevdi, Leğendi; onu hükümdarın hizmetine lâyık gördü.
533	Negü ter eşitgil sevitmiş kişi, sevitse kişi kör mün erdem başı	Dinle, kendisini sevdiren insan ne der; insan kendisini sevdirirse, onun kusuru en büyük fazilet telâkki edilir.
534	Kimi sevse aybı kör erdem bolur, kimi sevmese erdem öktem bolur	insan kimi severse, onun kusuru fazilet olur; kimi sevmezse, onun fazileti kusur görünür.
535	Bu sözke tanukı munu keldi söz, okığıl munı sen ayâ edgü öz	Şu söz buna şahit olarak gelmiştir; ey iyi insan, sen bunu oku.
536	Köŋül kimni sevse mün erdem bolur, kamuğ tetrüsi oŋ kokuzı tolur	Gönül kimi severse, onun kusuru fazilet olur; bütün ters işleri doğru ve eksikleri tam görünür.
537	Köŋül kimni sevse kamuğı sevüg, körür közke ursa körünmez bolur	Gönül kimi severse, onun her şeyi sevimli olur; gören göze vursa, o bile kötü görülmez.
	Hacib cevabı Aytoldıka	HÂCİBİN AY-TOLDI'YA CEVABI
538	Yanut berdi hâcib kör ay toldıka, ayur emdi ivme maŋa tur baka	Hâcip Ay-Toldı'ya cevap verdi ve dedi:—Şimdi acele etme, bu işi bana bırak.
539	Men aşnu ayayın iligke sözüŋ, ne ermiş tilekiŋ kim ermiş özüŋ	Ben önce senin sözünü, dileğinin ne olduğunu, kim olduğunu hükümdara arzedeyim.
540	Seni bilsü ötrü yüzüŋ körsüni, uçuz tutmasunı ağır tutsunı	Seni tanısın, bir de yüzünü görsün ve sana lâyık olduğun kıymeti versin.
541	Saŋa men kerekiŋ baka turğa-men, kamuğ işleriŋni seve kılğa-men	Senin için gerekli olan şeyleri ben takip edeceğim ve bütün işlerini severek yapacağım.
542	Üküş edgü sözler tilin sözledi, işiŋ itge-men tep katığ kur badı	Pek çok iyi sözler söyledi ve : — işini yapacağım — diye kat'î söz verdi.
543	Bu yaŋlığ bolur bu kişi edgüsi, kişi edgüsi ol bodun yüdgüsi	insanların iyisi böyle olur; halkın yükünü hafifleten kimse insanların iyisidir.
544	Negü ter eşitgil bodun başlar er, kamuğ işni yetrü körüp işler er	Dinle, halkı idare eden ve her işi iyice araştırdıktan sonra yapan insan ne der.
545	Kimiŋ devleti baş kötürse örü, kamuğ edgü kılğu bodunka törü	Halkın içinde yükselip, ikbâle eren insan halka hep iyi kanunlar tatbik etmelidir.
546	Kimiŋ elgi bolsa bodunka uzun, silig bolğu kılkı kılınçı tüzün	Kim halka hâkim olursa, onun tabiati yumuşak, tavır ve hareketi asîlâne olmalıdır.
547	Yorık bolsa kimiŋ bodunka sözi, süçig tutğu til söz me kodkı özi	Halk içinde kim nüfuz sahibi olursa, onun dili ve sözü tatlı olmalı, kendisi tevâzû göstermelidir.
548	Yayığ ol bu devlet eter hem buzar, ne irsel-turur terk irikse tezer	Bu devlet dönektir, hem yapar, hem bozar; o kararsızdır da; bıkarsa, çabuk kaçar.
549	Bu kutka ınanma usa edgü kıl, bu kün munda erse yarın anda bil	Bu ikbâle inanma; elinden gelirse iyilik et; bil ki, ikbâl bugün sende ise, yarın başkasındadır.

550	Bu kutka küvenme ay kut bulğuçı, keligli-turur kut yana barğuçı	Ey ikbâl bulan, bu ikbâle güvenme; gelen ikbâl, bir gün olur, gider.
551	Ay devlet idisi bu devlet bile, turayın tese tur sen edgü tile	Ey devlet sahibi, sen İkbâlinin devamını istersen, onun devamı müddetince sen de iyilik etmekte devam et.
552	Saŋa tegse beglik uluğluk ok a, kiçiglik anuk tut özüŋ bolğuka	Sana beylik ve büyüklük erişirse, bu devlet içinde saç ve sakalının ağarması için, kendini küçük tut ve mütevâzi ol.
553	Yana aydı hâcib sen emdi yorı, sevinçin tirilgil badıŋ kut kurı	Hâcib sözüne şöyle devam etti: — Sen imdi gönlünü hoş tut, artık devlet kuşağını kuşandın.
554	Sen az ivme işler üdiŋe tutuğ, üdi kelse açlur bu beklig kapuğ	Sen bir az sabret, her işin müsait bir zamanı vardır; vakti gelince, kapalı kapılar açılır.
555	Yeme yakşı aymış biliglig sözi, biliglig sözi körse barçın tözi	Yine bilgili ne güzel söylemiş; bilen insanın sözü, dikkat edersen, değerli bir metâa benzer.
556	Kayu işke ivse uzar keç kalur, ive kılmış işler ökünçlüg bolur	Hangi işte acele edilirse, o iş uzar ve gecikir; acele yapılan işler peşimanlık ile neticelenir.
557	Üdiŋe küdezgü işig ivmegü, kamuğ iş üdinde bolur ay bügü	Acele etmemek ve işin zamanını beklemek lâzımdır; ey hakîm, her iş zamanı gelince olur.
	Aytoldı cevabı Hacibka	AY-TOLDI'NIN HÂCİBE CEVABI
558	Eşitti bu ay toldı barça sözüg, ayur serneyin men tutayın özüŋ	Ay-Toldı bütün bu sözleri dinledi ve dedi:— O hâlde ben sabır edeyim ve bekleyeyim.
559	Meni kördi hâcib sözüm tıŋladı, yarağı körü tursu vaktı üdi	Hâcib beni gördü ve sözlerimi dinledi; ne yapmak lâzım geldiğini ve ne zaman yapılacağını kendisi tâyin etsin.
560	Kayu üdte hâcib tilese meni, ol üdte keleyin tedi söz küni	Hâcib beni ne zaman isterse, ben onun tâyin edeceği gün ve saatte geleyim.
561	Turup çıktı ay toldı andın yana, eviŋe kelip kirdi yazdı ton a	Ay-Toldı kalkıp, oradan çıktı; evine döndü ve içeri girip, soyundu.
562	Hâcib kördi ay toldı kılkı yaŋı, erende adınsığ kişide öŋi	Hâcib Ay-Toldı'nın başka insanlardan farklı olduğunu ve bir başka hâl ve tavra sahip bulunduğunu gördü.
563	Ayur körmişim yok bu yaŋlığ kişi, biliglig ukuşluğ bodunda başı	Kendi-kendisine dedi:— Ben böyle bilgili, akıllı ve halk arasında bu kadar seçkin bir insan görmedim.
564	Bu mundağ kişiler bolur idi kız, bu kız kızlıkı kıldı kız atı kız	Bu gibi insanlar çok nâdir olur; nâdirliğinden dolayıdır ki, nâdire kız adı verilmiştir.
565	Kayu neŋ kız erse uş ol neŋ küsüş, küsüş neŋ tilep bulmaz emger üküş	Hangi şey nâdir ise, o şey azizdir; insan aziz olan bir şeye mâlik olmak için çok zahmet çeker de onu yine elde edemez.
566	Bu mundağ kişiler iligke kerek, iligke kerek neŋ kör ilke kerek	Hükümdar için bu gibi insanlar lâzımdır; hükümdara lâzım olan, memleket için de elzemdir.
567	Kamuğka tusulur kör erdemlig er, bu erdem bile er tilek ârzû yer	Bak, meziyetli insanın her kese faydası dokunur; bu meziyet ile insan bütün arzularına nail olur.
568	Üdi boldı hâcib iligke sözin, aça aydı ay toldı kılkı tözün	Zamanı geldi, hâcib hükümdara meseleyi açarak, Ay-Toldı'nın hâlini tavrını ve asaletini arzetti.
569	Ayu berdi kılkın kılınçı yaŋın,	Onun hâl ve tavrını, tabiatini birer-birer anlattı; akılı ile

	sayu berdi bilgin ukuşı teŋin	mütenâsip olan bilgisini bir-bir saydı.
	İlig cevabı Hacibka	HÜKÜMDARIN HÂCİBE CEVABI
570	Eşitti ilig aydı keldür kanı, kayuda-turur bir köreyin anı	Hükümdar bunu duydu ve : — Getir, hani; neredvia, onu bir göreyim — dedi —
571	Tiler erdim emdi bu yaŋlığ kişig, udu barsa kılsa bu beglik işig	Bu devlet işini görecek ve takip edecek tam böyle bir insanı ben de şimdi arıyordum.
572	Tilek barça buldum bu ol bir sözüm, bu yaŋlığ kişike muŋadur özüm	Bütün istediklerimi elde ettim; tek bir arzum kalmıştı; böyle bir insana çok ihtiyacım vardır.
573	Yorı bar okığıl anı sen maŋa, tapuğka köründür ay ersig toŋa	Haydi arslanım, yürü, git; sen onu bana çağır, huzuruma getir.
574	Turup çıktı hâcib kapuğka tegip, bir oğlan yügürtti tilin söz ıdıp	Hâcip kalkıp, çıktı; kapıya gelip, bir iç-oğlanı koşturarak, haber saldı.
575	Bu oğlan yügürdi tegürdi sözi, tonın kedti turdı sevinçin özi	Oğlan koştu ve sözü ona ulaştırdı; Ay-Toldı sevinçle kalktı, giyindi.
576	Atın mindi keldi kapuğka tüşüp, yorıp utru hâcib okıdı tuşup	Atına bindi; gelip, kapıya indi; hâcip karşı çıkıp, onu içeri aldı.
577	Ağırladı hâcib orun berdi tör, edeb birle ay toldı oldurdı kör	Hâcib ona saygı gösterdi ve baş-köşede yer verdi; Ay-Toldı edep ile yerine oturdu.
578	Hâcib kirdi ilig tapa yüz urup, iligke ötündi adakın turup	Hâcib dönüp, hükümdarın huzuruna girdi ve ayakta durarak, keyfiyeti ona arzetti.
	İlig cevabı Hacibka	HÜKÜMDARIN HÂCİBE CEVÂBI
579	İlig aydı ünde maŋa kirsüni, köreyin anı men meni körsüni	Hükümdar : — Onu bana çağır, gelsin; beni görsün, ben de onu göreyim — dedi.
580	Hâcib çıktı aydı ay ay toldı tur, tapuğka körüngil kutuŋ badı kur	Hâcib çıktı ve:—Ey Ay-Toldı, buyur hükümdarın huzuruna gir; artık talihin yaver oldu — dedi.
XIV	**Aytoldı Küntoğdı İlig Tapuğıŋa Körünmişin Ayur**	**Ay-Toldı'nın Hükümdar Kün-Toğdı'nın Huzuruna Çıktığını Söyler**
581	Bu ay toldı kirdi köründi söküp, açıldı ilig köŋli ol yüz körüp	Bu Ay-Toldı huzura girip, diz çöktü; onun yüzünü görünce, hükümdarın gönlü açıldı.
582	Yükündi iligke kör açtı sözin, süçitti sözi hem sevitti özin	Hükümdarın huzurunda eğildi ve söze başladı; tatlı-tatlı sözleri ile kendisini sevdirdi.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
583	İlig aydı kim sen negü ol atıŋ, kayudın kelir sen negü ol yatıŋ	Hükümdar sordu: — Sen kimsin, adın nedir; nereden geliyorsun, memleketin neresidir?
584	Amulluk bile açtı ay toldı til, siliglik bile öz sözin aydı bil	Ay-Toldı sâkin-sâkin söze başladı, mülâyemet ve zarafetle devam etti.
585	Amulluk siliglik ukuş kılkı ol, ukuşsuz kişiler kamuğ yılkı ol	Sükûnet ve zarafet aklın vasfıdır; akılsız insanlar hayvan sürüsüne benzer.
586	Muŋar meŋzetü aydı şâir bu beyt, işiŋ tüşse ivme sabır birle ayt	Şâir buna benzer şu beyti söylemiştir; birine işin düşerse, acele etme, sabır ile söyle.

587	İve kirme işke sabır kıl serin, ive kılmış işler ökünçi yarın	işe acele ile girme, sabır ve teenni ile hareket et; acele yapılmış olan işler yarın peşimanlık getirir.
588	Kamuğ işte ivme serin öz tutun, serinse bulur kul bu beglik kurın	Hiç bir işde acele etme, sabret, kendini tut; kul sabırlı olursa, beylik mertebesini bulur.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
589	Bu ay toldı aydı ay ilig kutı, tapuğ birle hôş boldı kulluk atı	Ay-Toldı dedi : — Ey devletli hükümdar, kulluk adı hizmet etmekle güzelleşir.
590	Atım kul tapuğçı kör ornum kapuğ, kılınçım könilik me kılkım tapuğ	Benim adım kul ve hizmetkârdır, bak, yerim kapıdır; şiarım — doğruluk ve tıynetim — hizmettir.
591	Saŋa keldim oğrap uzun yol yorıp, tilekke bu kün tegdim ârzûm kanıp	Ben sana gelmek maksadı ile uzun yollar yürüdüm; bugün arzuma kavuşup, muradıma erdim.
592	Tilekim bu ol sen meni yermedin, tapuğka yakın tut maŋa ermedin	Dileğim şudur: sen beni yermeden ve benden usanmadan, dâima hizmetinde bulundur.
593	Eşitti bu söz kör sevindi ilig, tilek teg buluIdı sınadı erig	Bu sözü duyunca, hükümdar sevindi; onu tecrübe etti ve dilediği gibi buldu.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
594	İlig aydı ay toldı kördüm seni, sevitti bu körküŋ bu kılkıŋ meni	Hükümdar dedi : — Ay-Toldı, seni gördüm; senin bu görünüşün, tavır ve hareketin beni sevindirdi.
595	Tapın öz oğurluğ bağırsaklıkın, tapuğda esüngil maŋa bol yakın	Sen uğurlu bir sadâkatle bana hizmet et; dâima kapımda bulunarak, bana yakın ol.
596	Meniŋdin açığ bolsu sendin tapuğ, tapuğ bolsa ötrü açar kut kapuğ	Senden hizmet olsun, benden ihsan; hizmet yerinde olursa, ikbâl kapılarını açar.
597	Bu künde naru sen kıyılma tapın, tapınsa öter beg tapuğçı hakın	Bugünden itibaren sen dürüstlükle hizmete başla; elbette bey hizmet edenin hakkını öder.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
598	Yer öpti kör ay toldı aydı ilig, yarutsa közin berdi devlet elig	Ay-Toldı yer öptü ve dedi :— Hükümdarın gözü sevinç ile parlarsa, devlet ona hizmet edene elini uzatır.
599	Tapınmak üçün keldim evdin turup, uzun yol yorıdım saŋa yüz urup	Evimden kalkıp, hizmet etmek için, buraya geldim; sana gelmek için uzun yollar yürüdüm.
600	Bayat bersü küç bu tapuğ kılğuka, küdezsü saŋar öz tapuğ yazğuka	Bu hizmeti başarmak için, Tanrı bana kuvvet versin; hizmetinde hatâ etmekten Allah beni korusun.
601	Turup çıktı sevnü kapuğka küle, ögi könļi açlıp yarudı yula	Ay-Toldı kalkıp, sevinerek ve gülerek, huzurdan çıktı; akılı ve gönlü açılıp, yolunu meş'aleler aydınlattı.
602	Negü ter eşit bu kutun kopmış er, kutı birle ârzû tilek bulmış er	İkbâl ile yükselmiş ve istediğine-dileğine kavuşmuş olan insan ne der, dinle.
603	Küle baksa begler kişike közün, ögi könļi tirlür küvenür özün	Beyler kime çözleri ile gülerek bakarlarsa, onun akılı ve gönlü yerinde olur ve kendisine güven gelir.
604	Yaruk tutsa begler kişike yüzi, yarur er közi hem yarayur sözi	Beyler kime güler yüz gösterirse, o insan itibar bulur ve sözü dinlenir.
605	Kimi tutsa begler öziŋe yakın, kamuğ neŋ yakınlık kılur kör bakın	Beyler kimi kendilerine yakın tutarlarsa, bak ve dikkat et, her kes ona yakınlık gösterir.

606	Kut ol beg yakın bolsa kutka kişi, tilekin bulur barça etlür işi	Bey — ikbâldir; ikbâle yakın olan insan dileğine kavuşur; onun bütün işleri yoluna girer.
607	Tapındı bu ay toldı anda naru, tapuğda kıyılmadı erte turu	Bu Ay-Toldı o günden itibaren hizmete başladı; her gün erkenden kalktı ve hizmette kusur etmedi.
608	Künün turdı turğak tünün yatğakın, tapındı kıyıksız bağırsaklıkın	Gündüz kapıcılar ve gece muhafızlar ile birlikte bulundu; dürüstlük ve bağlılıkla hizmet etti.
609	İligke kirü hem çıka törçidi, ilig edgü közün baka törçidi	Hükümdarın yanına girip-çıkmakta ve hükümdar da ona karşı teveccüh ve itimat göstermekte devam etti.
610	Tapuğ arturu bardı künde yaŋı, ağırladı ilig küniŋe öŋi	O günden-güne hizmetini arttırmakta ve hükümdar da onu günden güne yükseltmekte idi.
611	Tapuğ birle begler ağırlar kuluğ, tapuğ siŋse boldı kiçig öz uluğ	Beyler kulu hizmetlerinden dolayı yükseltirler; hizmetleri makbule geçtikçe, küçükler yükselir.
612	Tapuğ kıl tapuğ birle kul beg bolur, tapuğ siŋmegiŋçe tilek kim bulur	Hizmet et, kul hizmeti sayesinde bey olur; hizmeti makbule geçmeyen insan dileğine kavuşurmu?
613	Eşit emdi bilge sözi ne teyür, sözin yaŋzatur sözke yinçge ayur	İmdi dinle, âlim ne der; onun bu mealdeki sözü bu fikri ne kadar ince ifâde eder.
614	Tegimsiz tapuğ birle törke tegir, yarağsız yaransa kör elke tegir	ikbâle bir türlü erişemeyen insan hizmeti sayesinde baş-köşeye geçer; liyakatsiz kimse, ne kadar yaranmağa çalışsa da, kapı eşiğini boylar.
615	Tapınğu kıyıksız tapuğ kılğuçı, tapuğ siŋse ötrü tilekke tegir	Hizmet eden dürüstlükle hizmet etmelidir; hizmeti makbule geçerse, hizmetkâr dileğine erişir.
616	Bu ay toldı künde yetürdi tapuğ, ilig me açığ birle açtı kapuğ	Bu Ay-Toldı her gün kusursuz hizmet etti; hükümdar da ihsanı ile ona kapıları açtı.
617	Küniŋe örü bardı içrek bolu, kokuz boldı kadğu sevinçi tolu	O günden-güne hükümdara daha fazla yakalaşarak, yükselmekte devam etti; kaygısı gittikçe azaldı, sevinci gittikçe arttı.
618	Tapuğka süçindi bu ay toldı ked, ilig me açındı barı arttı ed	Ay-Toldı vazifesini büyük bir şevkle ifâ etti; hükümdar da ona ihsanda bulundu, yardımcıları ve malı çoğaldı.
619	Kamuğ törlüg işke sınadı ilig, tilek teg tükel buldı tapnur erig	Hükümdar onu her türlü İşte denedi; hizmetkârını kendi istediği gibi buldu.
XV	**Aytoldı İligke Özi Devlet Erdükin Ayur**	**Ay-Toldı Hükümdara Kendisinin Saadet Olduğunu Söyler**
620	İlig bir kün oldrup özi yalŋuzun, okıp kirdi ay toldı sevnür özün	Hükümdar bir gün yalnız başına otururken, onu çağırttı; Ay-Toldı, içten sevinerek yanına girdi.
621	Kirip turdı ay toldı utru örü, ilig imledi kelgil oldur berü	Ay-Toldı girip, karşısında ayakta durdu; hükümdar:— Gel, buraya otur — diye işaret etti.
622	Çıkardı topık kodtı ay toldı kör, anı yastanıp ötrü oldurdı kör	Ay-Toldı cebinden bir top çıkarıp, yere koydu ve onu altına çekip, üzerine oturdu.
623	Ayıttı ilig tegme törlüg bilig, yanut berdi ay toldı açtı tilig	Hükümdar bir çok şeyler hakkında onun fikrini sordu, Ay-Toldı onlara cevap verdi ve bildiklerini söyledi.
624	Sevindi ilig kör yaruttı yüzin, anı kördi ay toldı yumdı közin	Hükümdar sevindi, tekrar yüzü güldü; Ay-Toldı bunu görünce, gözünü yumdu.

625	Sözin kesti ilig hiç ündemedi, közin yumdı ay toldı hiç açmadı	Hükümdar bir müddet sustu ve hiç ses çıkarmadı; Ay-Toldı da gözünü yumdu ve hiç açmadı.
626	Yana aytu kirdi ilig öz sözin, yanut berdi ay toldı tügdi yüzin	Hükümdar, bir az sonra, tekrar söze başladı; Ay-Toldı cevap verdi ve yüzünü buruşturdu.
627	Baka kördi ilig kamuğ törlügün, tükel buldı bilgi ukuşı ögün	Hükümdar ona her bakımdan dikkat etti; onun bilgisini, aklını ve anlayışını tam buldu.
628	Seve baktı ilig avıttı özin, bu ay toldı terkin evürdi yüzin	Hükümdar ona sevgi ile baktı ve gönülü rahat etti, fakat Ay-Toldı hemen başını çevirdi.
	İlig sözi Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SÖZÜ
629	İlig buştı artuk kararttı meŋiz, ayur ay iveklik kişike isiz	Hükümdar çok hiddetlendi ve yüzünü ekşiterek, dedi : —Hey, acele ile hareket etmek insan için kötü bir şeydir.
630	Yaŋıldı bu tüşte meniŋ bu özüm, negü teg açayın kişike sözüm	Bu sefer kabahat kendimde oldu; nasıl oldu da başkasına sırrımı hemen açıverdim.
631	Negü ter eşitgil biliglig tilin, ive kılmış işler ökünçi yılın	Dinle, bak, bilgili insan ne der; acele ile yapılan bir işin peşimanlığı yıllarca sürer.
632	İve kılmış işler neçe yeg bolur, ive bışmış aşnı yese ig bolur	Acele ile yapılan işler dâima çiğ kalır; acele ile pişirilen yemeği yiyen insan hasta olur.
633	İveklik-turur barça yaŋluk başı, amulluk-turur barça edgü işi	Bütün yanlışlıkların başı aceleciliktir; bütün iyi işler dâima teenni ile yapılan işlerdir.
634	İveklik bu erdi seni bilmedin, yakın tuttum özke tapındurmadın	Acelecilik şurada oldu ki, seni tanımadan ve kâfi derecede denemeden, kendime yakın tuttum.
635	Kayu erse begler tapuğçı kulın, tapındurğu ötrü açınsa yolın	Hangi kul olursa-olsun, önce ona hizmet gördürmeli; ondan sonra usûlü dâiresinde ihsanda bulunmalıdır.
636	Bışurğu tapuğda sınağu körü, ağırlasa ötrü kötürgü örü	Kulu önce hizmette pişirmeli ve iyice denemeli, ondan sonra kendisini yükseltmeli ve taltif etmelidir.
	Aytoldı suali İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA SUÂLİ
637	Bu ay toldı aydı ay ilig kutı, negüke buşar erki toldı otı	Ay-Toldı :—Ey devletli hükümdar, acaba neye hiddet buyuruldu da böyle âteş kesildin.
638	Yazukum ne erki bilümez özüm, ayu bersü evre eşitsü sözüm	Acaba günâhım nedir, kendim bilmiyorum; bana bunu söyle, sonra bir de benim sözümü dinle.
639	Bar erse yazukum kına erk saŋa, yok erse yüzüŋni karartma maŋa	Kusurum varsa, cezalandır, kudret senindir; kusurum yok ise, bana muğber olma.
640	Negü ter eşitgil ukuş meŋzetü, kıyâs mani birle aŋar yaŋzatu	Akıl, bu mânayı kasdederek, böyle bir hâdise hakkında ne der, dinle.
641	Tapuğçı yaŋılsa okıtğu kerek, negüke yaŋılmış ayıtğu kerek	Eğer hizmetkâr yanılırsa, onu çağırtmak ve neden yanılmış olduğunu sormak lâzımdır.
642	Yazukı bar erse kınağu tutup, yok erse miŋ edgün avıtğu kerek	Günâhı varsa, cezalandırmak, eğer yok ise, iyilik ile onun gönlünü almak lâzımdır.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
643	Yana ok buşup aydı ilig sözi, ayur ay biligsiz kişi munduzı	Hükümdar aynı şekilde hiddetle konuşmağa devam etti ve dedi: — Ey bilgisiz, ey ahmak insan !

644	Özüŋke baka kör kim erdiŋ maŋa, kayudın kelir bu fuzûlluk saŋa	Kendine bir bak, sen benim için kim idin; sana bu küstahlık nereden geliyor.
645	Tapuğluğ tese-men özüŋ tapğı yok, tusuğluğ tese-men yana asğı yok	Bana hizmetin geçti desem, henüz bir hizmetin yok; faydan dokundu desem, henüz bir faydan da olmadı.
646	Tapuğsuz ağırlap açındım seni, orun berdim erse basındıŋ meni	Hizmetin dokunmadığı hâlde seni taltif edip, ihsanda bulundum; sana mevki verdim, fakat sen bana tahakküme kalkıştın.
647	Topık yastadıŋ emdi oldurğuka, ne oldruğ yeri bu ma köŋlün uka	Otururken, altına bir top koyup, üstüne oturdun; böyle bir şeyin üzerine oturulurmu, bir düşün.
648	Saŋa sözledim men sözüg tıŋladım, közüŋ yumduŋ erse özüm taŋladım	Ben sana söz söyledim, senin sözünü dinledim; sen gözünü yumunca, şaştım-kaldım.
649	Keçürdüm yana sözledim söz saŋa, nelük yüz evürdüŋ ayu ber maŋa	Bunu affettim, sana tekrar hitap ettim; bu sefer de neden yüzünü çevirdin; izah edermisin ?
650	Eşitmezmü erdiŋ bügüdin bu söz, yakın bolsa begke küdezgü ked öz	Hakimlerin şu sözünü duymadınmı:—Beye yakın olursan, kendini iyice kolla!
651	Ayu bermedimü ataŋ ya anaŋ, ay oğlum begiŋke özüŋ kılma teŋ	Sana baban yahut annen:— Ey oğlum, kendini efendin ile bir tutma ! — demediler mi?
652	Tutuzmadımu kör saŋa hıl başıŋ, basınma begiŋni küdezgil başıŋ	Sana takım-başın : —Beyine karşı kafa tutma, başını gözet ! —diye emir vermedimi ?
653	Bu begler ot ol otka barma yağuk, kalı bardıŋ erse küyürmek anuk	Bu beyler âteştir, âteşe yaklaşma; yaklaşırsan, yanmak muhakkaktır.
654	Osal bolma begler küyer ot-turur, küyer otka yaksa aŋar yut-turur	İhmalci olma, beyler yanar âteştir; yanar âteş, ona yaklaşan için bir felâkettir.
655	Baka körse begler küyer ot sanı, basınsa üzer baş sorar öz kanı	Dikkat edersen, beyler gerçekten yanar âteş gibidir; kafa tutanın başını koparır ve kanını emer.
656	Baka tursa artuk anın korku tur, kalı korkmasa sen küçün korkıtur	Sana fazla bakarsa, onun bakışından kork; eğer korkmazsan, o seni korkmağa mecbur eder.
XVI	**Aytoldı İligke Devlet Sıfatın Ayur**	**Ay-Toldı Hükümdara Devlet Sıfatını Söyler**
657	Küle aydı ay toldı uktı özüm, ayıttıŋ munı sen eşitgil sözüm	Ay-Toldı gülerek, dedi : — Evet, neyi sorduğunu anladım, izah edeyim.
658	Ukup kıldım emdi bu işlerni men, kerek erdi sen me munı uksa sen	Bütün bu işleri ben şimdi bilerek yaptım; çünkü senin de bu hareketlerimi anlaman lâzımdı.
659	Munu men me emdi saŋa keldüküm, meniŋ kılkım erdi bu körkittüküm	İşte, benim de şimii sana gelişim ve bu yaptığım hareketler benim yaradılışım icâbıdır.
660	Orun berdiŋ aşnu men oldurmadım, orun yok maŋa sen munı uk tedim	Sen önce bana yer gösterdin, ben oraya oturmadım. — Benim için yer yoktur, sen bunu anla ! — demek istedim.
661	Topık yerde urdum bu söz berkitü, özüm yaŋzağını saŋa körkitü	Söylediğimi teyit etmek ve neye benzediğimi sana göstermek için, yere bir top koydum.
662	Neteg kim orunsuz topık yuvlunur, anı teg me devlet özüm tegzinür	Düm-düz yerde top nasıl kendi kendisine yuvarlanırsa, saadet de öyledir; ben sıyrılıp, giderim.

663	Seve baktıŋ erse közüm yümdüküm, saŋa körkitür-men negü erdüküm	Sen sevgi ile bakınca, ben gözümü yummak suretiyle, sana nasıl olduğumu göstermek istedim.
664	Bu kün men me devlet karağu sanı, maŋa kim ilinse tutar-men anı	Bugün ben bir devletim, ben bir topa benzerim; kim bana yaklaşırsa, ben onu yakalarım.
665	Yana sözlediŋ sen yeme sözledim, seve baktıŋ erse yüzüm kizledim	Sen tekrar konuştun, ben de cevap verdim; sevgi ile bakınca, yüzümü sakladım.
666	Özüm körkitür öz kılınçın saŋa, ayur kılkım irsel ınanma maŋa	Bununla sana kendi tabiatimi göstermek ve : — Tabiatım kararsızdır, bana inanma : — demek istedim.
667	Negü ter eşit emdi türkçe mesel, başında keçürmiş bu kökçin sakal	Şimdi dinle, türkçe bir ata-sözü, başından çok şeyler geçmiş olan bu ak sakallı ne der.
668	Küvenme kıvı kutka kutluğ kişi, ınanma özüŋ kutka atlığ kişi	Ey devletli, sen bu boş devlete güvenme; ey namlı, sen bu devlete inanma.
669	Akar suv yorık til bu kut turmadı, ajun tezginürler yorıp tınmadı	Akar su, güzel söz ve devlet, bunlar durmadan, yorulup-dinlenmeden, dünyayı dolaşırlar.
670	İnançsız-turur kut vefâsız yayığ, yorırda uçar terk adakı tayığ	Saadete inanılmaz, o vefasız ve dönektir; yürürken, hemen uçar, ayağı kaygandır.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
671	İlig aydı uktum açıldı sözüg, yazuk udri kolduŋ kutuldı özüŋ	Hükümdar şöyle dedi:—Anladım, sözün açıklandı: günâhının affını istedin ve kurtuldun.
672	Maŋa ayğıl emdi ne ol erdemiŋ, bedük sözledi söz bu öktem tiliŋ	Şimdi bana söyle, senin meziyetin nedir; bu pervasız dilin büyük sözler söyledi.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
673	Bu ay toldı aydı kör erdem üküş, meniŋdin tegir tegse erke ülüş	Ay-Toldı cevap verdi : — Meziyetim çoktur; insanlara kısmet gelirse, benden gelir.
674	Kılınçım oŋay körse yaşım kiçig, kamuğ beg bedükke meniŋdin keçig	Tabiatım yumuşak, dikkat edersen, yaşım da küçüktür; fakat bütün bey ve büyüklere giden yollar benden geçer.
675	Yüzüm körki körklüg ne kılkım silig, tilemiş tilekke yetürdüm elig	Yüzüm güzel, huyum mülayimdir; arzu edilen her şey benim elimin altındadır.
676	Özüm kayda bolsa kamuğ ârzûlar, meniŋ birle yügrür maŋa öz ular	Nerede olursam-olayım, bütün arzular benimle beraber yürür ve bana bağlanır.
677	Erej minde emgek meniŋdin tezer, sevinç minde sakınç maŋa yol azar	Huzur bendedir; mihnet benden kaçar; sevinç bendedir, üzüntü bana yol bulmaz.
678	Maŋa öznese kim üzelip ölür, maŋa kim boyun egse ârzû bulur	Kim bana kafa tutarsa, ıstırap içinde mahvolur; kim bana boyun eğerse, arzusuna kavuşur.
679	Urayın tegüçi özi ursukar, basayın tegüçi özi bassıkar	Beni vurmak isteyenin kendisi vurulur; beni ezmek isteyenin kendisi ezilir.
680	Muŋar meŋzetü keldi emdi bu söz, munı eştip uksu biliglig ked öz	Şu söz şimdi buna uygun düştü; bilgili ve iyi insan bunu dinlesin ve anlasın.
681	Bu kut kayda bolsa boyun bir yaraş, kalı öznese kutka kadğun küreş	Saadet nerede ise, ona boyun eğ ve kendini beğendir; devlete kafa tutarsan, üzüntü ile boğuşursun.
682	Bu kut kelse yalŋuk kutadur köni,	Saadet gelirse, insan hakikaten mesut olur; bütün

	tümen ârzû birle talulap yer aş	arzularına kavuşur huzur içinde yaşar.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
683	İlig aydı uktum bu erdemleriŋ, münüŋ barmu ayğıl bileyin seniŋ	Hükümdar şöyle dedi:—Bu meziyetlerini anladım; senin kusurun var mı; söyle, onu da bileyim.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
684	Bu ay toldı aydı maŋa yas kılur, münüm yok velikin kişiler ayur	Ay-Toldı şöyle cevap verdi : — Bana iftira ederler; kusurum yokken, kusurumun olduğunu söylerler.
685	Münüm bu meni yalŋuk irsel teyü, ayığlap yorırlar kişike ayu	Kusurum varsa, şudur: insanlar, kendi aralarında, beni dönek diye kötüler, dururlar.
686	Mün ermez maŋa kör bu irsellikim, yaŋı neŋ talular ma özke begim	Halbuki dönekliğim benim için bir kusur değildir; ben kendime dâima yeni ve taze şeyler seçerim.
687	Kamuğ eski neŋler irinçig bolur, irinçig yüki kör yirinçig bolur	Bütün eskimiş şeyler yıpranmış olur; yıpranmış şeylere tahammül etmek insana sıkıntı ve tiksinti verir.
688	Yaŋı neŋ bolurda bu eski nerek, talu neŋ bolurda yavuz ne kerek	Yeni şey varken, eskiye ne lüzum var; güzel şey varken, kötüye ne lüzum var.
689	Yaŋıda bolur körse barça tatığ, tatığnı tilep er kör emger katığ	Dikkat edersen, bütün zevkler yenide bulunur, zevk için de insan her zahmete katlanır.
690	Yayığ tep sökerler bu kılkım üçün, maŋa mün ururlar bu atım üçün	îşte bu tabiatım, için, dönek diye, bana söğerler ve bundan dolayı bana kusur isnat ederler.
691	Muŋar meŋzetü aydı alp er açuk, anıŋ manisi kör bu sözke tanuk	Bir kahramanın buna benzer ap-açık bir sözü vardır, onun mânası bu söylediklerime şahittir.
692	Törümiş neŋ erse yokalğu-turur, törütügli hâlik ne kolsa kılur	Yoktan var olan her şey tekrar yok olacaktır; yaratan Tanrı ne isterse, onu yapar.
693	Tiriglik tedüküŋ bu yel teg keçer, kaçar tutsa bolmaz anı kim bulur	Bu hayat dediğin yel gibi geçer; tutmak olmaz, kaçar; onu kim bulabilir.
694	Küvenme bu kutka kelir hem barır, ınanma bu devlet berür hem alır	Bu saadete güvenme, geldiği gibi gider; bu devlete inanma, verdiği gibi alır.
695	Yayığ ermez erse bu devlet özi, ne edgü neŋ erdi bu kut ay kozı	Ey kuzum, bu ikbâl ne güzel şey olurdu, eğer devlet dönek olmasa idi.
696	Kelip barmaz erse bu devlet yana, tünermegey erdi yarumış küne	Devlet gelip, tekrar gitmese idi, bu aydınlanmış olan gün tekrar kararmazdı.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
697	İlig aydı uktum bu irsellikiŋ, erip kitgü yerde bolurmu bekiŋ	Hükümdar sordu : — Sebatsızlığının sebebini anladım; artık bırakıp gittiğin zaman seni alıkoymanın bir çâresi var mı?
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
698	Bu ay toldı aydı meniŋ bu özüm, keyik teg-turur kılkı kestim sözüm	Ay-Toldı şöyle cevap verdi : — Kısaca benim kendim ve tabiatim bir geyiğe benzer.
699	Meni terk bulumaz tilegli seve, kalı bulsa tutmaz kılur terk yava	Seven ve isteyen beni kolay bulamaz; bulsa bile, tutamaz ve çabuk kaybeder.

700	Meni buldaçı er tutup beklese, kaçumaz-men andın söz aydım kese	Eğer beni bulan kimse tutup, bağlamağı bilirse, ben ondan kaçamam, bu muhakkatır.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
701	Elig aydı ayğıl bu berkiŋ kayu, negü teg kişen ol seni berklegü	Hükümdar şöyle dedi: — Bağın nedir, söyle; seni nasıl bir köstek ile bağlamalıdır ?
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NİN HÜKÜMDARA CEVABI
702	Bu ay toldı aydı maŋa berk kişen, bu bir kaç neŋ ol kör bereyin nişân	Ay-Toldı dedi : — Benim için bağ ve köstek olacak bir kaç şey vardır; bak, onları belirteyim.
703	Meni bulğuçı kılkı alçak kerek, köŋül kodkı til sözde yumşak kerek	Beni bulan kimse mütevâzi tabiatli, alçak gönüllü ve tatlı dilli olmalıdır.
704	Özini küdezse ayı ertmese, yavuz yunçığ işke yakın turmasa	Kendisini gözetmeli ve hiç bir zaman ifrata gitmemeli, kötü ve çirkin işlere yaklaşmamalıdır.
705	Teŋi birle tutsa tirilmiş neŋin, yorık tüzse kılkı kılınçı yaŋın	Toplamış olan malı yerine sarfetmeli; hayatını, işini, tavır ve hareketini düzenlemelidir.
706	Özinde uluğka tapuğ kılsa öz, özinde kiçigke süçig tutsa söz	Kendinden büyüğe saygı göstermeli; kendinden küçüğe ise, rifk ve şefkatle muamele etmelidir.
707	Kişig satğamasa küvezlik bile, basıtmasa özde kiçigke küle	Kibir ve gurur ile başkalarını incitmemeli, kendisini küçüklerin eğlence ve tahakkümüne bırakmamalıdır.
708	Yavalık bile borka baş sokmasa, yavalıkka boşlağ neŋin saçmasa	Boşu-boşuna kendisini içkiye vermemeli, boş yere malını saçıp, heba etmemelidir.
709	Oyunka katılmasa elgin tilin, könilik öze tutsa kılkı yaŋın	Eli ve dili ile oyuna karışmamalı, tavır ve hareketlerinde dürüst olmalıdır.
710	Yayığ kut kişeni bu neŋler-turur, bu yaŋlığ basa kutnı kaçmaz kalur	Dönek saadetin köstеği bunlardır; saadet bu şekilde bağlanırsa, kaçamaz, kalır.
711	Bu sözke tanukı bu şâir sözi, bu şâir sözi sözke kattı tuzı	Şâirin şu sözü buna şahittir; şâir sözü söze tuz katmıştır.
712	Keyik sanı devlet kişike tezig, kalı kelse bekle tuşa hem tizig	Saadeti insan için, ürkek bir geyik farzet; eğer gelirse, sıkı tut, ayağına köstek vur.
713	Tuta bilse devlet tezümez-turur, kalı tezse tegmez yana terk kezig	İnsan tutabilirse, saadet kaçamaz, kalır; eğer kaçarsa, sana sıra tekrar çabuk gelmez.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
714	İlig aydı uktum ayâ kut seni, katığ sevdim erdi irer sen meni	Hükümdar:—Ey saadet, seni anladım; seni çok sevmiştim, fakat sen benden ayrılmak istiyorsun — dedi —
715	Yayığlık yok erse bu irsellikiŋ, ne edgü iş erdi seniŋ kelmekiŋ	Bu karasızlığın ve bu hercâyiliğin olmasa idi, senin gelmen ne iyi bir iş olurdu.
716	Velikin yayığ sen özüŋ bi-vefâ, vefâ körkitür sen kılur sen cefâ	Fakat sen kararsız ve vefasızsın; kendini vefalı gösterir, fakat cefâ edersin.
717	Anada atada bağırsak bolup, ayada tutar sen küler yüz urup	Gün olur, anneden-babadan daha merhametli olursun; güler yüz göstererek, insanı el üstünde taşırsın.
718	Ara körmedük teg yüz evrer özüŋ,	Gün olur, görmezlikten gelirsin, yüzünü çevirirsin; bütün

	adınsığ bolur barça kılkıŋ sözüg	tavrın ve sözün bir anda değişiverir.
719	Tirer sen yumıtsa saçar sen kamuğ, okır sen yüz ursa yapar sen kapuğ	Yığarsın; toplanınca, tekrar hepsini dağıtırsın; önce çağırırsın; fakat gelince, kapını kaparsın.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
720	Bu ay toldı aydı ay ilig kutı, münüm erdemim barça aydım atı	Ay-Toldı : — Ey devletli hükümdar — dedi — kusur ve meziyetlerimin ne olduğunu hep söyledim.
721	Meni kim bulup berk tutayın tese, ayu berdim ol neŋni tutsun usa	Beni kim bulup, elinde sıkı tutmak isterse, gereken şeylerin hepsini saydım; elinden gelirse, tutsun.
722	Maŋa urmasa örk meni tuttaçı, keyik teg kaçar-men kim ol yetteçi	Beni tutan bana yular vurmazsa, ben geyik gibi kaçarım; bana kim yetişebilir.
723	Negü ter eşitgil sınamış karı, sınamış karılar sözi söz korı	Dinle, tecrübeli ihtiyar ne der; tecrübeli ihtiyarların sözü sözlerin mayasıdır.
724	Kelir kut tuta bilmese sen barır, berür neŋ yeyü bilmese sen alır	Saadet gelir; tutmasını bilmezsen, gider; mal verir; yemesini bilmezsen, alır.
725	Yayığ kutnı bulsa idi bekrü tut, kalı beklemese yana bardı büt	Kararsız saadeti bulursan, çok sıkı tut; eğer muhafaza altına almazsan, tekrar gideceğinden şüphe etme.
726	Kutadmış kişi kör sakınmış kerek, kamuğ teŋsiz iştin yıramış kerek	Saadete ermiş olan insanın ihtiyatlı olması ve bütün yakışıksız işlerden uzak durması gerektir.
727	Arığ bolsa özi yorısa köni, munıŋ bağı mundağ biliŋü munı	Kendisi temiz olmalı ve doğru yolda yürümeli; bunun bağı böyledir, bunu bilmelidir.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
728	İlig aydı uktum münüŋ erdemiŋ, bu ay toldı atıŋ ne ol bu seniŋ	Hükümdar : — Senin kusurunu ve meziyetini anladım, — dedi — senin bu Ay-Toldı adın ne demektir?
729	Negü ol munıŋ manisi ay maŋa, bileyin ukayın büteyin saŋa	Bunun mânası nedir, bana söyle; ben de bileyim, anlayayım ve sana güveneyim.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
730	Bu ay toldı aydı meniŋ atımı, bügü meŋzetür ayka bu kılkımı	Ay-Toldı: — Benim adımı ve bu tabiatimi hakimler bir aya benzetirler — dedi —
731	Bu ay tuğsa aşnu idi az tuğar, küniŋe bedüyür yokaru ağar	Ay doğarken, önce çok küçük doğar; sonra gün geçtikçe büyür ve yükselir.
732	Tolun bolsa tolsa ajunka yarur, ajun halkı andın yarukluk bulur	Büyüyüp, dolun ay hâline gelince, dünyaya ışık saçar ve dünya halkı onun aydınlığından faydalanır.
733	Tükel bolsa kör ay bu ağsa ediz, yana irlü törçir kiter körk meŋiz	Ay büyüyüp, tamamlanarak, en yüksek noktaya çıkınca, tekrar eksilmeğe başlar ve güzelliği gider.
734	Yarukluki eksür yana yok bolur, tuğar keçe azın yana ok tolur	Onun parlaklığı azalır ve sonunda kaybolur; sonra tekrar, küçük olarak, doğar ve yine büyür.
735	Meniŋ bu özüm me bu yaŋlığ-turur, ara bar bolur ma ara yok bolur	Benim de tabiatım bunun gibidir; bâzan var, bâzan da yok olurum.
736	Neçe yunçığ özke yüz ursa özüm, baru körki artar keser-men sözüm	Ne kadar düşkün olursa-olsun, ben bir kimseye teveccüh edersem, onun ahvâli, muhakkak, gittikçe düzelir ve güzelleşir.

737	Bayusa bedüse yadılsa çavı, kiter-men anıŋdın kiter yüz suvı	Zenginleşip, büyüyerek, şöhreti yayılınca, ben ondan uzaklaşırım; onun da itibarı gider.
738	Yana saçlur andın tirilmiş neŋi, söki teg bolur yandru kılkı yaŋı	Topladığı malı tekrar dağılır; onun ahvâli yine eskisi gibi olur.
739	Muŋar meŋzetü keldi şâir sözi, bu şâir sözi ol biligsiz közi	Buna benzer bir şâir sözü vardır; bu şâir sözü bilgisiz için bir gözdür.
740	Kelir kut kişike atı çavlanur, yaŋı ay teg artar yarukı tolur	İnsana saadet gelir, meşhur olur; yeni ay gibi, büyür ve parlaklığı artar.
741	Yayığ telve devlet köŋül bamağıl, tolun teg bu devlet yana irilür	Dönek ve deli saadete gönül bağlama; saadet dolun ay gibidir, tekrar küçülür.
742	Takı bir bu mani ayayın saŋa, eşitgil anı sen munu büt maŋa	Adımın başka bir mânasını daha söyleyeyim; şimdi bunu da dinle ve bana inan.
743	Bu ay ornı boldı evi münkalib, orunsuz bolur münkalib neŋ kılıp	Bu ay hep yerini, evini değiştirir; dâima yer değiştiren, ne yapsan, bir yere ısınmaz.
744	Bu ay burcı sertân bu ev evrilür, evi evrilür hem özi çevrilür	Ayın burcu Seretân'dır, bu ev döner; evi dönünce, kendisi de döner.
745	Kayu evke kirse bu ay terk çıkar, çıkarı üçün terk yatarın yıkar	Bu ay hangi eve girerse, oradan çabucak çıkar; çabuk çıkabilmek için de, yattığı yeri yıkar.
746	Meniŋ me özüm kör aŋar okşadı, ara kılkım ildi ara yokladı	Ben kendim de işte ona benzerim; gidişim kâh aşağıya, kâh yukarıya doğrudur.
747	Kelir-men barır-men yorır-men burun, ajunuğ kezer-men maŋa yok orun	Gelirim, giderim; ileriye doğru yürürüm; dünyayı dolaşırım, benim için yer-yurt yoktur.
748	Bu mani üçün atım ay toldı tep, atadı biliglig sözin yinçge yıp	Bundan dolayı âlim, ince bir nükte ile, bana Ay-Toldı adını vermiştir.
749	Munu men me devlet münüm erdemim, ayu berdim emdi igim hem emim	işte ben de saadetim ve şimdi bütün kusur ve meziyetlerimi, hastalığı ve ilâcını izah ettim.
750	Aça sözledim söz maŋa emdi büt, ıdayın tese ıd kalı tutsa tut	Sözümü açıkça söyledim, imdi bana inan; beni elden kaçırmak istersen, bırak; eğer tutmak istersen, tut.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
751	İlig aydı barça eşittim sözüg, yaruttı sözüg hem yaradı özüŋ	Hükümdar : — Bütün sözlerini dinledim — dedi— sözün beni aydınlattığı kadar, seni de beğendim.
752	Tiler erdim emdi seni teg kişi, bayat berdi ârzû ay erde başı	Ben de şimdi senin gibi bir insan arıyordum; ey insanların ileri geleni, Tanrı dilediğimi verdi.
753	Bayat kimke berse tilek ârzûsı, anıŋ şükri boldı yanut kılğusı	Tanrı birini dilek ve arzusuna kavuşturunca, karşılığında -onun da Tanrıya şükür etmesi gerekir.
754	Bu künde naru bu özüm tınmadın, munıŋ şükri kılğu kerek ermedin	Bugünden itibaren ben de durmadan, usanmadan, bunun şükrünü yerine getireyim.
755	Negü ter eşit emdi bilge tetig, özi bardı kodtı biziŋe bitig	Şimdi dinle, kendisi gitmiş, fakat bize eserini bırakmış olan zeki ve âlim insan ne der.
756	Şükür kıl ay nimet idisi unur,	Ey nimet sahibi olan muktedir kimse, şükür et; şükür

	şükür kılsa nimet bayat arturur	edersen, Tanrı nimetini arttırır.
757	Bu nimet idisi unıtur özin, munıŋ şükri bilse evürmez yüzin	Bu nimet sahibi çok defa kendisini unutur; fakat şükür ederse, nimet ondan yüz çevirmez.
758	Az edgüke artuk üküş şükri kıl, üküş bolsa nimet anıŋ kadri bil	Az bir iyiliğe karşı çok şükür et; nimet çok olursa, onun kıymetini bil.
759	Şükür kılsa nimet biri on bolur, biri on bolup kör evi neŋ tolur	însan şükür ederse, nimetin biri on olur; biri on olur ve evi mal ile dolar.
760	İlig berdi alkış kör ay toldıka, ayur tünle kündüz maŋa tur baka	Hükümdar Ay-Toldı'yi öğdü ve : — Sen gece-gündüz benim hizmetimde bulun — dedi.
761	Telim neŋ tavar berdi ögdi üküş, ağırladı berdi kör altun kümüş	Çok mal, mülk verdi; onu çok öğdü; ona ihsanda bulundu, altın ve gümüş verdi.
762	Aŋar sözledi sözni barça ilig, anıŋdın tiledi kamuğ ög bilig	Hükümdar her işini ona danıştı, her işte onun fikrine ve bilgisine baş vurdu.
763	Kör ay toldı ma bu ağırlık bulup, tapındı bütün çın bağırsak bolup	Ay-Toldı da, bu itibâra lâyık olmak için, ona doğruluk ve dürüstlük ile candan hizmet etti.
764	Bir ança yorıdı sınadı ilig, kamuğdın tükel buldı bulmış erig	Hükümdar onu daha bir müddet tecrübe etti ve bulduğu insanın her keşten daha mükemmel olduğunu gördü.
XVII	**Küntoğdı İlig Aytoldıka Adil Sıfatın Ayur**	**Hükümdar Kün-Toğdı Ay-Toldı'ya Adalet Vasfını Söyler**
765	İlig bir kün oldrup özi yalŋuzun, evin kıldı hâli irikti özün	Bir gün hükümdarın çok canı sıkıldı; halvet emri verip, yalnız başına kaldı.
766	Okıdı kör ay toldıka kıldı yol, bu ay toldı kirdi kavuşturdı kol	Ay-Toldı'yi huzuruna çağırttı; Ay-Toldı gu-di ve ellerini kavuşturdu.
767	İlig ötrü turdı adakın örü, ilig sözlemedi bir ança turu	Hükümdarın karşısında ayakta durdu; hükümdar ona bir müddet hiç bir şey söylemedi.
768	Bakıp kördi ilig közin imledi, işâret bile kelgil oldur tedi	Sonra başını kaldırıp, ona baktı ve gözü ile, — Gel, otur ! — diye işaret etti.
769	Bu ay toldı oldurdı akru amul, közin yerke tikti yaruttı könül	Ay-Toldı gözlerini yere dikmiş ve içi müsterih bir hâlde, yavaşça ve sükûnetle oturdu.
770	İligke baka kördi yaşru közin, kaşı közi tügmiş açıtmış yüzin	Göz ucu ile gizlice hükümdara baktı; o kaşını çatmış ve yüzünü buruşturmuş idi.
771	Kümüş kürsi urmış öze oldurur, bu kürsi adakı üç adrı-turur	Bir gümüş taht üzerine oturmuştu; bu tahtın birbirine bağlanmamış üç ayağı vardı.
772	Bedük bir biçekig eligde tutar, solındın urâğûn oŋındın şeker	Elinde büyük bir bıçak tutuyordu; solunda bir acı-ot ve sağında şeker bulunuyordu.
773	Anı kördi erse bu ay toldı çın, katığ korktı özke kodı aldı tın	Bunu görünce, Ay-Toldı, gerçekten, çok korktu ve nefesi kesildi.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
774	Bir ança turup baş kötürdi ilig, bu ay toldıka aydı tepret tilig	Bir müddet durduktan sonra, hükümdar başını kaldırdı ve Ay-Toldı'ya dedi : —
775	Nelük sözlemez sen ağın teg bolup,	Beni burada tek başınma ve bu hâlde görünce, neye

	meni munda yalŋuz bu yaŋlığ bulup	dilsiz gibi susuyorsun.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
776	Bu ay toldı aydı ay ilig kutı, meniŋ sözlegüke özüm yok şatı	Ay-Toldı cevap verdi : — Ey devletli hükümdar, benim konuşmağa cesaretim yok.
777	Adınsığ körür-men bu kün kılk itig, aŋar eymenür-men ay bilge tetig	Bugün sende başka bir hâl görüyorum, onun için çekiniyorum, ey zeki, âlım insan.
778	Karaka bilig berdi bilgi açuk, buşar üdte beglerke barma yağuk	Bilgisi her keşçe müsellem olan âlim halka şunu bildirmiştir: kızdıkları zaman beylere yaklaşma.
779	Takı yakşı aymış biliglig bügü, buşar üdte begler bolur ot ağu	Bilgili hakîm daha iyi söylemiş; beyler hiddetlendikleri zaman âteş ve zehir gibi olurlar.
780	Kalı bolsa begler buşup övkelig, yakın turma anda ay kılkı silig	Eğer beyler hiddetlenir ve öfkeli olurlar ise, ey halîm, selîm insan, onlara yakın durma.
781	Buşar bolsa begler kelip övkesi, yırak turğıl anda tegürgey yası	Beyler öfkeleri tutup, hiddetlenirlerse, onlardan uzak dur; yoksa zararları dokunur.
782	Muŋar meŋzetü keldi emdi bu söz, köŋülke alıŋğıl küdezgil ked öz	Buna benzer şöyle bir söz vardır, bunu hatırında tut ve kendini iyi gözet.
783	Buşar üdte beglerke barma yağuk, kalı bardıŋ erse uçuzluk anuk	Hiddetlendikleri zaman beylere yaklaşma; eğer yaklaşırsan, gözden düştüğün gündür.
784	Kür arslanka okşar bu begler özi, buşursa keser baş ay bilgi yaruk	Beyler arslana benzerler; hiddetlendirirsen, başını koparırlar, ey parlak bilgili.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
785	İlig aydı keldür maŋa ay sözüg, negüni taŋırkadı emdi özüŋ	Hükümdar dedi : — Bana söyle, bakayım, şimdi neye hayret ettin.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVÂBI
786	Bu ay toldı aydı taŋım bu meniŋ, kümüş kürsi ornuŋ ne ol bu seniŋ	Ay-Toldı dedi : — Ben şuna hayret ediyorum; bu senin oturduğun gümüş taht ne oluyor.
787	Bu oldruğ ne kürsi yeri ol saŋa, bu mani ukayın ayu ber maŋa	Bu oturduğun ne biçim bir tahttır; bunun mânasını anlayayım, bana söyle.
788	İkinçi eligde ne ol bu biçek, munı ma özüm yetrü bilgü kerek	İkincisi — elindeki bu bıçak nedir; benim bunu da iyice bilmem lâzım.
789	Üçünçi oŋuŋdın negü ol şeker, soluŋdın urâğûn ne ol bu saŋar	Üçüncüsü — niçin sağında şeker var, solundaki bu acı-ot nedir.
790	Baka kördüm erse özüŋ övkelig, munı kördüm erse yitürdüm bilig	Sana bakınca, öfkeli olduğunu gördüm; bunları görünce de, ne diyeceğimi şarşırdım.
791	Bu yaŋlığ körüp bu özüm eymenip, ötüg ötnümez-men tilimni yazıp	Bu hâli görünce, korkudan, ağzımı açıp, bir söz söyleyemedim.
XVIII	**Küntoğdı İlig Aytoldıka Adil Sıfatı Neteg Erdükin Ayur**	**Hükümdar Kün-Toğdı Ay-Toldı'ya Adalet Vasfının Nasıl Olduğunu Söyler**
792	İlig aydı uktum sözüg belgülep, açayın sözümni saŋa ülgülep	Hükümdar dedi : — Ne demek istediğini anladım; bunların ne demek olduğunu sana anlatayım.

793	Seni men okıdım eŋ aşnukı kün, ağırlık bile berdim ol kün orun	Geçen gün ben seni çağırdım, sana gösterdim ve yer verdim.
794	Bu taŋ taŋsuk işler maŋa körkitip, buşurduŋ meni sen işiŋ berkitip	O acayip işleri bana göstererek, beni hiddetlendirdin; fakat kendini iyi müdâfaa ettin.
795	Körüp buştum erse ilendi özüŋ, sarıldım saŋa men töküldi sözüg	Sana hiddetlenince, beni tekdir ettin; buna tahammül ettim, fakat tekrar yüzünü buruşturdun.
796	Sen aydıŋ maŋa kut-men bilgil meni, saŋa ukturu kıldım ukğıl munı	Sen bana : —Ben saadetim, beni tanı; sana anlatmak için, böyle yaptım, bunu anla — dedin.
797	Negü kılmışıŋnı sen adra seçe, yora berdiŋ uktum kamuğnı aça	Niçin yaptığını sen birer-birer izah ettin; ben de her şeyini açıkça anladım.
798	Keçürdüm men anda seniŋ üdrüŋi, ağırladım ötrü ol erdem teŋi	O zaman ben senin kusurunu affettim ve sana meziyetin nisbetinde saygı gösterdim.
799	Bu kün me meniŋ bu özüm kılkların, saŋa körkitür barça erdemlerin	Bugün de ben kendi tabiatimi ve bütün meziyetlerimi sana gösteriyorum.
800	Munu men me körgil könilik törü, törü kılkları bu baka tur körü	işte bak, ben de doğruluk ve kanunum; kanunum vasıfları bunlardır, dikkat et.
801	Bu kürsi özele öz oldurdukı, adakı üç ol kör ay köŋlüm tokı	Bak, bu üzerinde oturduğum tahtın üç ayağı vardır; ey gönlümü doyuran.
802	Kamuğ üç adaklığ emitmez bolur, üçegü-turur tüz kamıtmaz bolur	Üç ayak üzerinde olan hiç bir şey bir tarafa meyletmez; her üçü düz durdukça, taht sallanmaz.
803	Kalı üç adakta emitse biri, ikisi kamıtar uçar ol eri	Eğer üç ayaktan biri yana yatarsa, diğer ikisi de kayar ve üzerinde oturan yuvarlanır.
804	Kamuğ üç adaklığ köni tüz-turur, kalı bolsa tört kör bir egri bolur	Üç ayaklı olan her şey doğru ve düz durur; eğer dört ayaklı olursa, biri eğri olabilir.
805	Kayu neŋ tüz erse kamuğı uz ol, kamuğ uz körü barsa kılkı tüz ol	Düz olan bir şeyin her tarafı, iyidir; her iyinin, dikkat edersen, tavır ve hareketi düzgündür.
806	Kayu neŋ emitse kör egri bolur, kamuğ egriler isiz urğı bulur	Hangi şey yana yatarsa, eğri olur; her eğrilikte bir kötülüğün tohumu vardır.
807	Kayu tüz emitse turumaz tüşer, kayu neŋ köni bolsa tüşmez serer	Düz olan yana yatarsa, duramaz, düşer; hangi şey doğru ise, düşmez, yerinde durur.
808	Meniŋ kılkım ol kör emitmez köni, köni egri bolsa könilik küni	Bak, benim tabiatim de yana yatmaz, doğrudur; eğer doğru eğrilirse, kıyamet kopar.
809	Könilik özele keser-men işig, adırmaz-men begsig ya kulsığ kişig	Ben işleri doğruluk ile hallederim; insanları, bey veya kul olarak, ayırmam.
810	Bu bögde biçek kim eligde-turur, bıçığlı kesigli-turur ay unur	Ey becerikli insan, elimdeki bu bıçak biçen ve kesen bir âlettir.
811	Biçek teg bıçar-men keser-men işig, uzatmaz-men davi kılığlı kişig	Ben işleri bıçak gibi keser, atarım; hak arayan kimsenin işini uzatmam.
812	Şeker ol kişi yer aŋar küç tegip, törü bulsa mendin kapuğka kelip	Şekere gelince, o zulüme uğrayarak, benim kapıma gelen ve adaleti bende bulan insan içindir.
813	Şeker teg süçiyü barır ol kişi, sevinçlig bolur anda yazlur kaşı	O insan benden şeker gibi tatlı-tatlı ayrılır; sevinir ve yüzü güler.

814	Urâğûn yeme ol kişiler içer, özi küçkey erse könidin kaçar	Zehir gibi acı olan bu Hind otunu ise, zorbalar ve doğruluktan kaçan kimseler içer.
815	Maŋa kelse tütşü törü berse-men, urâğûn içer teg açır körse-men	Bunlar kavga edip, bana gelirler ve ben hüküm verince, bakarsın, acı Hind ilâcı içmiş gibi, yüzlerini ekşitirler.
816	Bu kaşım tügüki bu körksüzlüküm, küçemçi kelirke bu yüzsüzlüküm	Benim bu sertliğim, kaşlarımın bu çatıklığı ve bu asık suratım bana gelen zâlimler içindir.
817	Kerek oğlum erse yakın ya yağuk, kerek barkın erse keçigli konuk	ister oğlum, ister yakınım veya hısımım olsun; ister yolcu, geçici, ister misafir olsun;
818	Törüde ikigü maŋa bir sanı, keserde adın bulmağay ol meni	Kanun karşısında benim için bunların hepsi birdir; hüküm verirken, hiç biri beni farklı bulmaz.
819	Bu beglik ulı kör könilik-turur, köni bolsa begler tiriglik bolur	Bu beyliğin temeli doğruluktur; beyler doğru olursa, dünya huzura kavuşur.
820	Muŋar meŋzetü sözler öglüg kişi, kim öglüg sözin tutsa itlür işi	Akıllı insan buna benzer bir söz söylemiştir; kim akıllı insanın sözünü tutarsa, iş yoluna girer.
821	Könilik öze boldı beglik ulı, bu beglik köki ol könilik yolı	Beyliğin temeli doğruluk üzerine kurulmuştur; doğruluk yolu beyliğin esâsıdır.
822	Törü kılsa elke köni bolsa beg, tilek ârzû bulğay bu kolsa kalı	Bey doğru olur ve ülkeye böyle hüküm ederse, bütün dileklerine kavuşur.
	Aytoldı suali İligke	AY-TOLIDI'NIN HÜKÜMDARA SUÂLİ
823	Yana aydı ay toldı ilig kutı, nelük boldı kün toğdı ilig at(isim)ı	Ay-Toldı şöyle dedi : — Ey devletli hükümdar, efendimizin adı niçin Kün-Toğdı olmuştur.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLIDI'YA CEVABI
824	İlig aydı bilge meniŋ kılkımı, körüp meŋzetü urdı bu atımı	Hükümdar cevap verdi : — Alim benim tabiatimi güneşe benzeterek, bu adı verdi.
825	Künüg kör irilmez tolu ok-turur, yarukluki bir teg talu ok-turur	Güneşe bak, küçülmez, bütünlüğünü dâima muhafaza eder; parlaklığı hep aynı şekilde kuvvetlidir.
826	Meniŋ me kılınçım aŋar okşadı, könilik bile toldı eksümedi	Benim tabiatim de ona benzer, doğruluk ile doludur ve hiç bir vakit eksilmez.
827	İkinçi tuğar kün yarur bu ajun, tüzü halkka tegrür yokalmaz özün	ikincisi — güneş doğar ve bu dünya aydınlanır; aydınlığını bütün halka eriştirir, kendinden bir şey eksilmez.
828	Meniŋ me törüm bu yokalmaz özüm, kamuğ halkka bir teg ne kılkım sözüm	Benim de hükmüm böyledir, ben ortadan kaybolmam: hareketim ve sözüm bütün halk için aynıdır.
829	Üçünçi bu kün tuğsa yerke isig, çeçek yazlur anda tümen miŋ tüsig	Üçüncüsü — bu güneş doğunca, yere sıcaklık gelir; o zaman binlerce renkli çiçekler açılır.
830	Kayu elke tegse meniŋ bu törüm, ol el barça itlür taş erse korum	Benim bu kanunum hangi memlekete erişirse, o memleket baştan başa taşlık ve kayalık dahi olsa, hep düzene girer.
831	Tuğar kün arığ ya arığsız temez, kamuğka yarukluk berür eksümez	Güneş doğar, temiz veya kirli demeden, her, şeye aydınlık verir; kendisinden bir şey eksilmez.

832	Meniŋ me kılınçım bu ol belgülüg, tözüke tegir barça mendin ülüg	Benim de hareketim tıpkı böyledir; her kes benden nasibini alır.
833	Yana ma bu kün burcı sâbit-turur, bu sâbit tedüküm tüpi berk bolur	Bir de güneşin burcu sabittir; bu sabit dediğim, temeli sağlam olduğu içindir.
834	Bu kün burcı arslan bu burc tepremez, evi tepremezi üçün artamaz	Güneşin burcu Arslan'dır ve bu burç yerinden kımıldamaz; yerinden kımıldamadığı için de evi bozulmaz.
835	Meniŋ kılkımı kör yeme bir yaŋın, özüm tegşürülmez yarukta öŋin	Benim tavır ve hareketime bir bak, benim de parlaklığım katiyen değişmez.
	Aytoldı suali İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA SUÂLİ
836	Bu ay toldı aydı ay ilig kutı, aşasu ajun el yadılsu atı	Ay-Toldı dedi : — Ey devletli hükümdar, ülkelere hâkim ol, iyi adın dünyaya yayılsın.
837	Meniŋ me özüm bu uzun yol yorıp, saŋa keldi emgep hem artuk arıp	Ben de bu uzun yolu yürüyüp ve çok zahmet çekip, yorularak, sana geldim.
838	Bu kılkıŋ bu erdemleriŋ bar üçün, küsep keldim emdi tapuğka küçün	Bu tabiat ve faziletlerinden dolayı, büyük bir arzu ile senin hizmetine geldim.
839	Ayu ber maŋa sen neteg tapnayın, sevinçiŋ kayu ol anı tutnayın	Sen bana söyle, nasıl hizmet edeyim; seni memnun etmek için, nasıl davranayım.
840	Tapuğ beg tapısı öze bolmasa, yaramaz bu tapğı neçe emgese	Hizmet beyin arzusuna göre olmadıkça, ne kadar zahmet çekilmiş olursa-olsun, makbule geçmez.
841	Negü ter eşitgil ıla atlığı, tapuğun bedümiş kişi kutluğı	ila ülkesinin hizmet ederek, ikbâle ermiş şöhret kazanmış kudretli şahsiyeti ne der, dinle.
842	Tapınsa tapuğçı begiŋe kalı, katığ tutğu begler sevinçi yolı	Hizmetkâr hizmet ederken, dâima beyleri memnun edecek yoldan yürümelidir.
843	Bu begler tapısı öze kıl tapuğ, begi taplasa tapğı açtı kapuğ	Beyleri memnun edecek şekilde hizmet et; bey memnun olursa, bu hizmet ikbâl kapılarını açar.
844	Tapuğçı tapuğ bilse törke tegir, tapuğ bilmese tördin elke kelir	Hizmetkâr hizmet etmesini bilirse, baş-köşeye erişir; hizmet etmesini bilmezse, baş-köşeden eşiğe düşer.
845	Begin ked sevindürse tapnur kulı, açıldı bu kulka ağırlık yolı	Hizmet eden kul beyini çok memnun ederse, bu kul için itibar ve ihsan kapıları açılmış olur.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
846	İlig aydı uktum men emdi sözüg, sevinçim tile ked küdezgil özüŋ	Hükümdar dedi : — Söylediklerini anladım; beni memnun etmeğe çalış ve çok dikkatli hareket et.
847	Saŋa men ayayın yarağsızlarığ, yarağsızka yakma yorığıl arığ	Ben hoşlaşmadığım şeyleri sana söyleyeyim; sen onlara yaklaşma, temiz olmağa çalış.
848	Özüm taplamaz neŋ biri yalğan ol, munıŋda basası bu küç kılğan ol	Benim beğenmediğim şeylerden biri — yalandır; ondan sonra zulüm edenler gelir.
849	Suk erse kılınçı yeg erse özi, ivek erse kılkı uvutsuz közi	Sonra da haris tabiatli ve olgun olmayan insanlar ile aceleci huylu ve gözü doymaz olanlar.
850	Buşı erse işte yeme övkelig, yava erse borçı ya kıyğan elig	Her işte hiddet gösterenler, içkiye düşkünler veya çalıp-çırpanlar.

851	Bu yaŋlığ kişiler yaramaz maŋa, ayu berdim emdi açukluğ saŋa	Bu gibi insanlar bana yaramaz; işte saha bunları açıkça döküp-saydım.
852	Yarayın tese sen maŋa belgülüg, bu kaç neŋ özüŋdin yırat ay(ünlem) külüg	Sen benim gerçekten işime yaramak istiyorsan, bu bir kaç şeyi kendinden uzak tut; ey namlı insan.
853	Yakın bolğa sen künde ötrü maŋa, ağırlık açığ artğa mendin saŋa	Böylece sen her gün bana daha yakın olacaksın ve benden sana karşı itibar ve ihsan artacaktır.
	Aytoldı suali İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA SUÂLİ
854	Bu ay toldı aydı eşittim munı, takı bir sözüm bar ayu ber anı	Ay-Toldı dedi : — Bunları işittim; bir suâlim daha var, onu da arzedeyim.
855	Bu edgü kayu ol neteg ol özi, negü teg bolur edgü kılkı tözi	İyilik nasıl ve ne gibi bir şeydir; iyinin hâli tavrı ve tıyneti nasıl olur.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
856	İlig aydı edgü bu kılkı yaŋı, tusulur bolur halkka asğı oŋı	Hükümdar dedi: — iyinin vasfı faydalı olmaktır; onun halka çok faydaları dokunur.
857	Tüzü halkka barça kılur edgülük, yana minnet urmaz kişike kölük	O bütün halka hep iyilik eder, fakat yaptığını insanın başına kakmaz.
858	Öz asğın tilemez kişike asığ, berür ol asığdın bu kolmaz yanığ	Kendi istifâdesini düşünmez, başkasına fayda temin eder ve buna mukabil, bir karşılık beklemez.
	Aytoldı suali İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA SUÂLİ
859	Yana aydı ay toldı uktum bu söz, takı bir tilekimni aytur bu öz	Ay-Toldı tekrar dedi : —Bu sözü anladım; bir şey daha sormak istiyorum.
860	Maŋa ay könilik kayu ol köni, anıŋ birle yalŋuk yarutsa küni	Bana doğruluğu anlat, hangi şey doğrudur; insan onunla gününü nasıl aydınlatır.
861	Kayunı ayurlar könilik yolı, negü teg bolur bu könilik ulı	Hangi yola doğruluk yolu derler; bu doğruluğun mâhiyeti nedir.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
862	İlig aydı körgil köni er özi, tili köŋli birle biriker sözi	Hükümdar : — Bak, kimin düşündüğü ile söylediği bir olursa, işte doğru insan odur — dedi—
863	Taşı teg içi ol içi teg taşı, bu yaŋlığ bolur ol köni çın kişi	Onun içi dışı gibi, dışı da içi gibidir; doğru ve dürüst insan böyle olur.
864	Köŋlin çıkarsa ayada urup, yorısa uyadmasa yalŋuk körüp	insan gönlünü çıkarıp, avucuna koyarak, başkaları önünde, mahcup olmadan, dolaşabilmelidir.
865	Könilik kerek erke kopsa kutun, könilik atı ol kişilik bütün	Saaâdette yükselmek için, insana doğruluk lâzımdır; insanlık doğruluğun adıdır, inan.
866	Kız ermez bu yalŋuk kişilik kız ol, az ermez bu yalŋuk könilik az ol	insan nâdir değil, insanlık nâdirdir; insan az değil, doğruluk azdır.
867	Muŋar meŋzetü aydı şâir bu söz, saŋa sözledi emdi körgil bu öz	Bak, şimdi benim sana söylediğim söze benzer bir sözü de şâir söylemiştir.
868	Yorığlı bu yalŋuk idi ök üküş, köni çın bütün er maŋa ked küsüş	Gezip-dolaşan insan pek çoktur; fakat benim için aziz olan doğru, dürüst ve güvenilebilecek bir insandır.

869	Kız ermez kişi kör kişilik kız ol, köni çın kişilerni ögdi ukuş	insan nâdir değil, insanlık nâdirdir; akıl doğru ve dürüst insanları öğmüştür.
	Aytoldı suali İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA SUÂLİ
870	Yana aydı ay toldı ilig kutı, maŋa açsu emdi bu söz bük katı	Ay-Toldı tekrar dedi : — Devletli hükümdar şimdi bana şu sözün sırrını çözsün.
871	Bu edgü kişiler bolurmu isiz, isiz me ururmu kör edgüke iz	Bu iyi insanlar kötü olabilirlerini ve kötü insan da bir gün iyilik yoluna girebilirini?
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
872	İlig aydı edgü iki törlüg ol, munıŋda biri çın tutar edgü yol	Hükümdar : — iyi insan iki türlü olur — dedi-; bunlardan biri doğrudan doğruya iyilik yolunu tutar.
873	Bir edgü bolur kör anadın tuğup, yorır ol köni çın kör edgü bolup	Biri anadan doğma iyi olur; iyi bir insan doğru ve dürüst bir hayat sürer.
874	Takı biri edgü kör ötkünç bolur, isizke katılsa ol isiz kılur	Biri de taklit yolu ile iyi olur; kötüye uyarsa, kötülük yapar.
875	İki törlüg ol kör bu isiz yeme, ikigüni bir tep isizke sama	Kötü insan da iki türlü olur; bunların ikisini de aynı derecede kötü sayma.
876	Toğa isiz ol kör munıŋda biri, bu er ölmegiŋçe arımaz kiri	Bunlardan biri doğuştan kötüdür; bu insanın lekesi ölünceye kadar temizlenmez.
877	Takı biri ötkünç bolur bu isiz, işi edgü bolsa tüzer bu ma iz	Diğeri ise, taklit yolu ile kötü olur; arkadaşı iyi olursa, o da iyi yola gider.
878	Toğa edgüdin tutçı edgü kelir, ajun bodnı andın asığlar alır	Doğuştan iyi olandan dâima iyilik gelir; dünya halkı ondan istifâde eder.
879	Toğa isiz erse aŋar yok otı, ajunka belâ ol bodunka yutı	Doğuştan kötü olanın ıslâhına çâre yoktur; o dünya için belâ ve halk için felâkettir.
880	Muŋar meŋzetü aydı türkçe mesel, eşitgil munı sen ukup özke al	Buna benzer türkçe bir ata-sözü vardır; bunu dinle ve sırrına ererek, ona göre hareket et.
881	Ürüŋ süt bile kirse edgü kılık, ölüm tutmağınça evürmez yorık	Eğer iyilik ananın ak sütü ile insanın ruhuna girerse, o ölünceye kadar doğru yoldan çıkmaz.
882	Tadu birle katlıp törümiş kılınç, ölüm buzmağınça buzulmaz erinç	İnsanın tıynetine sinmiş olan ahlâk, ölüm bozmadıkça, katiyyen bozulmaz.
883	Karında törümiş kılınç ögretig, yağız yer katında kiter ay tetig	Ana karnında teşekkül eden tabiat ve terbiye ancak kara toprak altında insanı terkedip gider; ey zeki insan.
884	Kalı edgüke bolsa isiz işi, isiz boldı kılkı ol isiz tuşı	Eğer iyiye kötü biri arkadaş olursa, onun tabiatı de, arkadaşınınki gibi, kötü olur.
885	İsiz me katılsa kör edgü bile, kamuğ edgülükke bu buldı yol a	Kötü de iyi ile düşüp-kalkarsa, bütün iyiliklere ulaşmak için, bir meşale bulmuş olur.
886	Takı bir sebeb kör bu edgü isiz, yakınlık yolındın tüzer tüzse iz	İyi veya kötü insanların bu yollara girmelerinin sebeplerinden biri iyi veya kötü arkadaş edinmiş olmalarıdır.
887	Begi edgü bolsa bodun barça tüz, bolur kılkı edgü yorıkları uz	Bey iyi olursa, halk da dâin.â ona itaat eder, iyi ve güzel tavır ve harekete sahip olur.

888	Yakın tutsa begler kör edgü kişig, isiz barça edgü kılur ol işig	Beyler iyi insanları kendilerine yakın tutarlarsa, kötüler de işlerinde iyi hareket etmeğe mecbur olurlar.
889	İsizler yakın bolsa begler tapa, uzadı isiz elgi ilke tüp e	Beylerin etrafını kötüler çevirirse, memlekete tamamen kötüler hâkim olur.
890	İsiz baş kötürse kör edgü yiter, bu edgü elig bulsa isiz kiter	Kötü serbest kalırsa, iyi ortadan kaybolur; iyi hâkim vaziyette olursa, kötü ortadan kalkar.
891	Kalı edgü bolsa bu begler kutun, kamuğ edgü boldı karası bütün	Eğer beyler, bir talih eseri olarak, iyi olurlarsa, onların halkı da, şüphesiz, iyi olur.
892	Bu begler isiz bolmağınça isiz, ol ilde sevinçin kızartmaz meŋiz	Beyler kötü olmadıkça, o memlekette kötülerin yüzü sevinçle parlamaz.
893	Ne edgü törü urdı begler begi, isizke bu kın berge zindân yegi	Beylerin beyi ne iyi bir kanun vaz'etmiş; kötü için en iyi çâre sopa ve zindandır.
894	Kalı edgü bolsa bodun başçısı, kamuğ edgü boldı anıŋ işçisi	Eğer halkın başında bulunan kimse iyi olursa, onun bütün memurları da iyi olur.
895	Apaŋ edgü bolsa bu begler özün, bayur bodnı barça kör itlür ajun	Eğer bu beylerin kendileri iyi olurlarsa, onların halkı da zenginleşir ve dünya düzelir.
	Aytoldı suali İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA SUÂLİ
896	Yana aydı ay toldı uktum munı, ilig yarlıkadı bu sözler köni	Ay-Toldı tekrar dedi : — Bunları anladım, hükümdar bu sözleri doğru buyurdu.
897	Bu edgüg bilir ol kişi edgü tep, asığlığ erürin munı kılğu tep	Bu iyiyi insan iyi olarak tanır ve faydalı olduğu için, yapılmasını ister.
898	Sever barça yalŋuk tiler ârzûlar, anı koldaçılar nelük buldılar	Onu bütün insanlar sever, diler ve arzularlar; fakat isteyenler bu iyiyi nasıl elde ederler?
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
899	İlig aydı edgü talu neŋ-turur, talu neŋi tutçı talular kolur	Hükümdar : — iyi mümtaz bir şeydir — dedi — mümtaz bir şeyi ise, dâima bü vasfı hâiz olanlar ister.
900	Kayu neŋ talu bolsa üdrüm ağır, anıŋ kılmakı barça özke ağır	Hangi şey mümtaz, nâdir ve değerli ise, onu gerçekleştirmek de hiç kolay değildir.
901	İsizlik uçuz ol anı kıldaçı, yavuz iş uçuz ol isiz boldaçı	Kötülük değersiz bir şey olduğu için, onu yapan da değersizdir; fena iş değersizdir ve dâima- kötü olacaktır.
902	Kayu neŋ uçuz bolsa yerde yatur, ağı çuz ağır boldı törde yatur	Hangi şey değersiz ise, ona kimse bakmaz bile; ipekli ve ağır çin kumaşları, değerli olduğu için, baş-köşede yer alır.
903	Bu edgü ağış teg ağır ağğuka, yavuz neŋ eiş ol uçuz bulğuka	îyi — yokuş tırmanmak gibidir, güçtür; kötü şey — iniş gibidir, kolayca elde edilir.
904	Muŋar meŋzetü sözledi kör ukuş, ukuşluğ sözi tutsa asğı üküş	Bak, akıl buna benzer bir söz söylemiştir; akıllının sözü tutulursa faydası çoktur.
905	Ağış teg bu edgü ağumaz kişi, tegip tegme yalŋuk kılumaz işi	iyi — yokuşa çıkmak gibidir, her kes yükselemez; uğraşmakla değme insan bu işi yapamaz.
906	Ağır neŋ kamuğı ağır kılğuka, kılumaz bu işni biligsiz buşı	Değerli olan her şeyin yapılması güçtür; bilgisiz ve değersiz kimse bu işi yapamaz.

	Aytoldı suali İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA SUÂLİ
907	Bu ay toldı aydı ay ilig kutı, bu ögdi bile munça edgü atı	Ay-Toldı :— Ey devletli hükümdar — dedi— iyi bu derece nâm ve şöhret kazanmıştır.
908	Müni barmu yalŋuk anı sözlegü, ukuşluğ ukarmu bilirmü negü	Onda insanların bulabileceği bir kusur varmı; akıllı bunu anlar ve ne olduğunu bilirmi?
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
909	İlig aydı edgü tuçı ögdilür, müni bu isizler ara savlanur	Hükümdar dedi : — iyi dâima öğülür; kötüler onda şu kusurları bulurlar.
910	Yakınlık kılur er kişike tuşı, yavuz bolmasa kılmaz edgü işi	insan insana dâima yakın yaşar; kötü olmasa, iyi yapacak iş bulmaz.
911	Bu satğağ basınçak üçün edgüni, isizler yerip kör yarutmaz küni	Bu çatışmada zayıf kaldıklarından dolayı, kötüler her yerde iyinin gününü gölgelemek isterler.
912	Kim edgü tiler erse edgü kılur, basınçak ya satğağka bakmaz bolur	Kim iyilik dilerse, iyilik eder; çatışmaya veya zayıflığa bakmaz.
913	Kim erse bu künlük tilese sevinç, isizlik kılur ol yarın yer sakınç	Kim sâdece bugünlük rahatını düşünürse, o kötülük yapar; fakat yarın kaygı çeker.
914	Bu edgü tilegli negü ter eşit, kamuğ edgülük kıl özüŋke iş it	iyilik dileyen insan ne der, dinle; dâima iyilik et; o senden ayrılmayan bir arkadaşın olsun.
915	Yas ermez bu edgü bu künlük saŋa, yarın bolğa asğıŋ bu kün büt muŋa	iyiliğin sana bugün hiç bir zararı yoktur;'fakat bugün inan ki, yarın onun faydasını göreceksin.
916	Asığ körnür erse isizlik bu kün, yarın yas kılur anda ukğıl ögün	Kötülük bugün faydalı görünse bile, yarın orada bunun zararını görürsün; bunu düşünüp, idrâk et.
917	Bu edgü oŋ ol kör isizlik bu sol, soluŋdın tamu ornı uştmah oŋ ol	iyilik sağ ve kötülük soldur; senin solunda cehennem vardır; cennet ise, sağdadır.
918	Neçe me erejlense isiz bu kün, ökünç birle emger yarınkı künün	Bugün kötü ne kadar huzur içinde olursa-olsun, yarın peşiman olur, azap çeker.
919	Neçe satğağ erse bu edgü kişi, ökünmez yarın anda itlür işi	iyi insan ne kadar mağdur olursa-olsun, yarın orada peşiman olmaz ve huzura erer.
920	Hakikat munı bil ay ay toldı sen, ökünçsüz-men edgü atın ölse-men	Ey Ay-Toldı, sen bunu hakikat bil; dünyada iyi ad bırakıp da göçersem, peşiman olmam.
921	Ne edgü söz aymış köni er tili, köni er tili urdı sözke ulı	Doğru insan ne kadar güzel söz söylemiş; değerli söze temel atan doğru insanların dilidir.
922	Kim edgüg yerer erse isiz bolup, tiler-men ay edgü seni men kolup	Ey iyi, kötü seni istediği kadar hakîr görsün, ben seni isteyerek ararım.
923	Ay edgü saŋar kim todar ay maŋa, berü kelgil emdi men aç-men saŋa	Ey iyi, bana söyle, sana kim doyar; ben ise, tamamen açım, şimdi bana gel.
924	Neçe satğağ erse bu edgü kişi, tapı men bolayın bu edgü işi	iyi insan ne kadar düşkün olursa-olsun, râziyim; yeter ki, ben bir iyinin arkadaşı olayım.
925	İsizlik bile erse beglik maŋa, kerekmez bu beglik kodur-men saŋa	Beylik bana kötülük ile birlikte gelecekse, istemem; o beylik senin olsun.

926	Kişi kılkı isiz körür-men közün, ereji az ol kör ökünçi uzun	insanın tabiati kötüdür, bunu gözümle görüyorum; huzuru kısa fakat peşimanlığı uzun sürer.
927	Muŋar meŋzetü aydı şâir bu söz, okısa açılğay yiti kıl bu köz	Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; okursan, mânası anlaşılır; görüşünü keskinleştir.
928	Kayu edgü öknür kör edgü üçün, atıkmış isiz âhır öknür küçün	Bak, hangi iyi iyiliğinden dolayı peşiman olmuştur; kötü ne kadar şöhret sahibi olursa-olsun, sonunda peşiman olur.
929	İsiz kılsa isiz yanutı ökünç, usa edgülük kıl isizke öçün	Kötülük edersen, kötülüğün karşılığı peşimanlıktır; elinden gelirse, kötülüğün ınâdma, iyilik yap.
930	Negü teg ögeyin bu isiz kişig, negü teg tileyin bu isiz işig	Kötü insanı nasıl öğeyim; bu kötü işi nasıl arzu edeyim.
931	Otunluk bıvalık yavalık kamuğ, isizler kılınçı bolur ay uluğ	Küstahlık, kabalık, aksilik hep kötülerin harektidir; ey büyük!
932	Belâ mihnet emgek ökünçün sığıt, isizlik yanutı bolur ay yegit	Belâ, mihnet, zahmet, peşimanlık ve keder hep kötülüğün karşılığıdır, ey yiğit !
933	Kalı sevmeyin kör bu edgü kişig, kalı ögmeyin men bu edgü işig	Bu iyi insanı nasıl sevmeyeyim; bu iyi işi nasıl öğmeyeyım.
934	Akılık kişilik asığ edgülük, bu edgü kişidin kelir belgülüg	Cömertlik, insanlık, fayda ve iyiliğin hep iyi insandan geldiği şüphesizdir.
935	Bu edgü kişi barça iş edgüsi, bu edgü iş ol barça iş edgüsi	İyi insan arkadaşların en iyisidir; iyi iş işlerin en iyisidir.
936	İşiŋ edgü bolsa negü kolsa kol, iş edgü kerek ol özüŋ bulsa yol	Arkadaşın iyi ise, ne istersen iste; yolunun açık olması için iyi arkadaş lâzımdır.
937	Erej ârzû nimet küvençin avınç, bu edgü yanutı bolur bu sevinç	Huzur, arzu, nimet, emniyet, rahat ve bu neş'e, sevinç, hep iyiliğin karşılığıdır.
938	İlig aydı ay toldı ukğıl bu söz, ayıtmış sözüŋke yanut kıldı öz	Hükümdar ilâve etti: — Ey Ay-Toldı, senin sorduğun suâle cevâbım işte bunlardır—dedi.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
939	Yer öpti kör ay toldı turdı örü, ayur ay ıduk kut ay edgü törü	Ay-Toldı yer öptü, ayağa kalktı ve:— Ey aziz ikbâl, ey iyi kanun dedi.
940	Ajun erki buldur uzun bolsu yaş, erej edgü birle esen bolsu baş	Dünya kudretini elde ettin, ömrün uzun olsun; huzur ve iyilik içinde başın esen olsun.
941	Buzulmasu beglik bedüklük bile, avınçın tirilgil sevinçin küle	Beyliğin ve ihtişamın zeval bulmasın; ömrün rahatlık ve sevinç içinde geçsin.
942	Uluğluk bile bul üküş ilke erk, bu erk birle beglik ulı bolsu berk	Kudret ve azametle bir çok illere hâkim ol; beyliğinin temeli, bu kuvvet sayesinde, sağlam olsun.
943	Aka kelsü ârzû kurımaz bolup, kapuğ tutsu devlet karımaz bolup	Arzun, kurumayan ırmak gibi, akıp-gelsin; saadetin, ihtiyarlamayan bir hizmetkâr gibi, daimî kapında dursun.
944	Sevinç barça yumğı saŋa kelsüni, sakınç birle düşman sızıp ölsüni	Bütün sevinçlerin hepsi sana gelsin; düşmanın endişe içinde, eriyip bitsin.
945	Sezâ ol saŋa kim tapınsa tapuğ, sezâka tapınsa açar kut kapuğ	Sen her kesin hizmetine lâyıksın; lâyık olana hizmet edilirse, saadet kapısı açılır.

946	Negü ter eşitgil tapuğ kılmış er, tapuğ birle ârzû tilek bulmış er	Hizmet etmiş ve hizmet ile arzu ve dileğine kavuşmuş olan insan ne der, dinle.
947	Tapuğ kılma kılsa sezâka tapın, sezâ beg bilir ol tapuğçı hakın	Hizmet etme, edersen, lâyık olana hizmet et; lâyık olan bey hizmetkârın hakkını bilir.
948	Tapınma tapınsa akı tapğı kıl, akı evi altun kümüş kapğı bil	Hizmet etme, edersen, cömerd olana hizmet et; bil ki, cömerdin evi altın, kapısı gümüştür.
949	Saranka tapınma ay tapnur kişi, tiriglik yava bolğa isiz başı	Hasise hizmet etme, ey hizmet eden insan; yoksa, hayatın boş geçmiş olur ve kendin de kötü olursun.
950	Öziŋe esirker saran öz neŋin, kişike kaçan berge ayğıl teŋin	Hasîs kendi malını kendisinden esirger; nasıl olurda başkasının hakkını verir, söyle!
951	Sözin kesti ay toldı çıktı turup, eviŋe yüz urdı sevinçlig bolup	Ay-Toldı burada sözünü kesti, Halktı ve huzurdan çıktı; sevinç içinde evine yöneldi.
952	Kıyıksız tapuğ kıldı anda naru, tüni yattı yatğakta kündüz örü	O günden itibaren, gündüzleri oturmadan ve geceleri uyumadan, ona hizmette kusur etmedi.
953	Hakikat tapındı bağırsaklıkın, ilig tuttı künde öziŋe yakın	Doğruluk ve samimiyetle çalıştı; hükümdar da onu günden güne kendisine yaklaştırdı.
954	Yeme keçti üdler bir ança bu yaŋ, bu ay toldı tapğun kızıl kıldı eŋ	Böylece bir müddet geçti; Ay-Toldı hizmeti ile her keşi memnun etti.
XIX	**Aytoldı İligke Til Erdemin Söz Asığların Ayur**	**Ay-Toldı Hükümdara Dilln Fazîletini Ve Sözün Faydalarını Söyler**
955	İlig bir kün ay toldını ündedi, orun berdi oldur teyü imledi	Hükümdar bir gün Ay-Toldı'yı çağırdı; ona yer gösterdi ve oturması için işaret etti.
956	Bu ay toldı oldurdı akru silig, közin yerke tikti bekütti tilig	Ay-Toldı yavaşça ve edeple oturdu; gözlerini yere dikti, sesini çıkarmadı.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
957	İlig aydı ay toldı sözle sözüg, nelük şük turur sen ne boldı özüŋ	Hükümdar dedi : — Ay-Toldı, konuş; niçin susuyorsun, sana ne oldu?
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
958	Bu ay toldı aydı ay begler begi, kulı beg yüzin körse yitrür ögi	Ay-Toldı dedi : — Ey beylerin beyi, kul beyin yüzünü görünce, ne diyeceğini şaşırır.
959	İlig yarlıkamaz negü sözleyin, ayıtmazda aşnu negü ötneyin	Hükümdar ne "söyleyeceğimi henüz buyurmadı; sormadan, neyi arzedeyim.
960	Biliglig sözin sen eşit özneme, ayıtmazda aşnu sözüg sözleme	Bilgilinin sözünü dinle, itiraz etme; sana sorulmadan da söz söyleme.
961	Kişig kim okısa kereklep tilep, ol-ok sözlegü aşnu sözni ulap	Birini kim, lüzum görerek, ister ve çağırırsa, söze de ilk önce o başlar.
962	Ayıtmazda aşnu sözüg sözlese, köni sözledi kim ay yılkı tese	Kendisine bir şey sorulmadan, söze başlayana biri "hayvan" derse, doğru söylemiş olur.
963	Takı telve munduz kişi bu bilin, ayıtmadı beglerke açsa tilin	Yine bil ki, kendisine bir şey sorulmadan, beylerin huzurunda konuşan adam da deli ve ahmaktır.

964	Kızıl til kılur kısğa yaşlığ seni, esenlik tilese katığ ba anı	Kırmızı dil senin ömrünü kısaltır; selâmet dilersen, onu sıkı tut.
965	Negü ter eşitgil özin kısğan er, esen tirlür inçin özin basğan er	Diline hâkim olan insan ne der, dinle; kendisine hâkim olan insan rahat ve huzur içinde yaşar.
966	Kara baş yağısı kızıl til-turur, neçe baş yedi bu takı ma yeyür	Kara başın düşmanı kırmızı dildir; o ne kadar baş yemiştir ve yine de yemektedir.
967	Başıŋnı tilese tiliŋni küdez, tiliŋ tegme künde başıŋnı yanur	Başını kurtarmak istersen, dilini gözet; dilin her gün senin başını tehdit eder.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
968	İlig aydı uktum sözüŋni tükel, tirig sözlemese idi ök muhâl	Hükümdar dedi : — Sözünü tamamen anladım, fakat yaşa yan birinin hiç konuşmaması imkânsızdır.
969	Meger iki törlüg kişi ol bilin, birisi biligsiz birisi ağın	Bil ki, ancak iki türlü insan konuşmaz : biri — bilgisiz, biri de — dilsiz.
970	Ağın kendü berklig tili sözlemez, biligsiz tili ol sözin kizlemez	Dilsizin dili konuşmaz, bilgisizin dili de sözünü saklayamaz.
971	Biligsiz tili tutçı berklig kerek, biliglig kişi tilke erklig kerek	Bilgisizin dili dâima kilitli olmalı ve bilgili insan da diline hâkim bulunmalıdır.
972	Biliglig sözi yerke suv teg-turur, akıtsa suvuğ yerde nimet önür	Bilgilinin sözü toprak için su gibidir; su verilince, yerden nimet çıkar.
973	Biliglig kişiniŋ savı eksümez, akığlı süzük yul suvı eksümez	Bilgili insanın sözü eksilmez; akan duru pınarın suyu kesilmez.
974	Öyük çim osuğluğ bolur bilgeler, çıkar suv kayuda adak tepseler	Alimler sulak yerlere benzerler; nereye ayak vururlarsa, oradan su çıkar.
975	Biligsiz kişi köŋli kum teg-turur, ögüz kirse tolmaz ap ot yem önür	Bilgisiz insanın gönlü kumsal gibidir; nehir aksa, dolmaz; orada ot ve yem bitmez.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
976	Yana aydı ay toldı ilig ukar, bu til yası tegse tiriglik tüker	Ay-Toldı yine dedi : — Hükümdar bilir ki, bu dilin zararı insanın hayatına bile mal olur.
977	Tirig bolsa yalŋuk kalı sözlemez, kerekligni sözler kişi kizlemez	insan, yaşadığı müddetçe, söz söylemez olurmu; lâkin gerekeni söyler, saklamaz.
978	Ayıtğu kerek söz kişi sözlese, ayıtmasa sözni katığ kizlese	insanın konuşması için kendisine bir şey sorulmuş olmalı; sorulmadığı takdirde, ağzını açmamalıdır.
979	Ayıtmaklık erkek-turur ay ilig, cevâbı tişi ol yetürse bilig	Ey hükümdar, iyice düşünürsen, sormak — erkektir; cevap vermekde — dişidir.
980	Tişike bir erkek bolur kör eri, anıŋdın tuğar tuğsa iki urı	Dişi için bir erkek koca olur; eğer doğarsa, bunlardan iki çocuk doğar.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
981	İlig aydı uktum sözüg barça çın, ayıtğu sözüm bar takı bir adın	Hükümdar:—Anladım —dedi—sözlerinin hepsi doğru; yine soracağım bir başka sözüm daha var.
982	Bu til yasın aydıŋ eşittim anı, anıŋ asğı barmu ayu ber köni	Dilin zararını söyledin, işittim; onun faydası varmı?, bunu da doğruca söyle.

983	Bu til yasıŋa korksa emdi özüŋ, yatu kalğa barça asığlığ sözüg	Şimdi sen sâaece dilin zararından korkar ve konuşmazsan, bütün faydalı sözlerin olduğu yerde kalır ve bir fayda temin etmez.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
984	Bu ay toldı aydı söz asğı telim, kalı sözleyü bilse uş bu tilim	Ay-Toldı dedi : — Eğer bu dilim dönerse, söyleyeyim; sözün faydası çoktur.
985	Yava söz biligsiz tilindin çıkar, biligsiz kişig bilge yılkı atar	Boş söz bilgisizin ağzından çıkar; bilgisiz adama âlim hayvan der.
986	Kara kılkı teŋsiz yava sözlegen, yava söz-turur bu kara baş yegen	Boş ve densiz konuşan — ayak takımıdır; onun başını yiyen de bu boş sözlerdir.
987	Yava sözlese söz neçe yas kılur, eger sözleyü bilse asğı bolur	Söz boş yere söylenirse, çok zarar getirir; söz yerinde söylenirse, faydalı olur.
988	Kara karnı todsa kör ud teg yatur, yava sözke avnur özin semritür	Avamın karnı doyarsa, bak, öküz gibi yatar; boş sözler ile avunur ve vücûdunu besler.
989	Yese todsa yatsa bu yılkı-turur, bu yılkı tedüküm bu kılkı-turur	Sâdece yiyen, doyan ve yatan — hayvandır; bu hayvan dediğim, onun tabiatidir.
990	Biliglig kişiler et öz yavrıtur, bilig birle avnur cânın semritür	Bilgili insanlar vücûtlarını yıpratırlar; bilgi ile avunurlar ve ruhlarını beslerler.
991	Et öz ülgi barça boğuzdın kirür, bu cân ülgi çın söz kulaktın kirür	Vücûdun nasibi hep ağızdan girer; ruhun nasibi ise, doğru sözdür ve kulaktan girer.
992	Bilig belgüsi kör iki neŋ-turur, bu iki bile er kızıl eŋ urur	Bak, bilginin iki alâmeti vardır; bu iki şey ile insan bahtiyar olur.
993	Biri til-turur kör birisi boğuz, bu iki basa tutsa asğı ögüz	Bunlardan biri dildir, biri boğazdır; insan bu ikisine hâkim olursa, çok fayda görür.
994	Biliglig boğuz tilke erklig kerek, boğuz til küdezgen biliglig kerek	Bilgilinin boğazına ve diline hâkim olması lâzımdır; boğazını ve dilini gözeten bilgililere ihtiyaç vardır.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
995	İlig aydı uktum bu söz belgülüg, söz aslı neçe ol negü ol ülüg	Hükümdar: —Anladım, bu böyledir—-dedi—sözün esâsı nedir ve söz kaç kısma ayrılır?
996	Kayudın çıkar söz kayuka barır, munı ma ayu ber maŋa ay(ünlem) bilir	Söz nereden çıkar ve nereye varır; ey bilgili, bana bunu da izah et.
997	Neçe sözlemegü neçe sözlegü, negü ter biliglig ukuşluğ bügü	Sözün ne kadarını söylemeli, ne kadarını. söylememeli; bilgili ve akıllı hakîm bu hususta ne der?
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
998	Bu ay toldı aydı söz ornı sır ol, söz ülgi on ol sözlegüsi bir ol	Ay-Toldı cevap verdi : — Sözün yeri sırdır; söz ondur, fakat biri söylenmelidir.
999	Biri sözlegü ol tokuzı tıdığ, tıdığ söz tüpi aslı barça yıdığ	Biri söylenebilir, dokuzunun söylenmesi yasaktır; yasak sözler aslında esâsında hep fenadır.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
1000	Yana aydı ilig söz asğı neçe,	Hükümdar tekrar dedi: — Sözün ne kadar faydası ve ne

	yası ma neçe ol maŋa ay aça	kadar zararı vardır; bana izah et.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
1001	Bu ay toldı aydı söz asğı uluğ, yerinçe tüşürse bedütür kuluğ	Ay-Toldı dedi : — Sözün faydası büyüktür; söz yerinde kullanılırsa, kulu yükseltir.
1002	Söz asğı bile kör yağız yerdeki, yaşıl kökke yoklar bolur tördeki	Söz sayesinde kara yerdeki mavi göğe yükselir ve baş-köşeye geçenlerden olur.
1003	Kalı sözleyü bilmese til sözüg, yaşıl kökte erse kör endrür özüŋ	Eğer dil söz söylemesini bilmezse, mavi gökte olanı yere indirir.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
1004	Yana aydı söznüŋ üküşi neçe, azı ma neçe ol maŋa ay aça	Hükümdar yine dedi : — Söz ne zaman çok ve ne zaman az addedilir; bunu da bana izah et.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
1005	Bu ay toldı aydı üküş söz ol ol, ayıtmadı sözlep irikse köŋül	Ay-Toldı dedi:—Fazla söz, sormadan söylenip, insanı usandıran sözdür.
1006	Bu az söz ol ol kim ayıtmışka öz, cevâb berse sözke yanut kılsa söz	Az söz ise, sorulduğu zaman söylenen ve bir ihtiyâcı karşılayan sözdür.
1007	Muŋar meŋzetü aydı şâir sözin, tilin söz bile tüzdi açtı yüzin	Dilini güzel sözle süsleyen ve onun yüzünü açan şâir bu vadide şöyle bir söz söylemiştir:
1008	Sözüg yakşı sözle idi saknu öz, ayıttukta sözle yana terkin üz	Sözü güzel ve iyice düşünerek söyle; ancak sorulduğu zaman söyle ve kısa kes.
1009	Üküş söz eşitgil telim sözleme, ukuş birle sözle bilig birle tüz	Çok dinle, fakat az konuş; sözü akıl ile söyle ve bilgi ile süsle.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
1010	İlig aydı uktum bu sözni yeme, takı bir sözüm bar sen ay kizleme	Hükümdar dedi:— Bu sözü de anladım; bir suâlim daha var, onu da saklama, söyle.
1011	Kimiŋdin eşitgü kerek söz çını, sözüg kimke ayğu maŋa ay munı	Sözün doğrusunu kimden dinlemeli ve sözü kime söylemeli; bunu bana anlat.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
1012	Bu ay toldı aydı sözüg bilgedin, eşitgü biligsizke aysa kedin	Ay-Toldı dedi:—Sözü bilenden dinlemeliye sonra bilmeyene söylemelidir.
1013	Uluğdın eşitgü kereklig sözüg, kiçigke ayu bergü tutsa özüŋ	Lüzumlu sözü büyüklerden dinlemeli ve ona göre hareket etmeleri için, küçüklere söylemelidir.
1014	Üküş tıŋlağu söz birer sözlegü, maŋa mundağ aydı biliglig bügü	Çok dinlemeli, fakat sözü birer-birer söylemeli; bilgili hakîm bana böyle dedi.
1015	Üküş sözleyü bilge bolmaz kişi, üküş eştü bilge bulur tör başı	Çok söylemekle insan âlim olmaz; çok dinlemekle âlim baş-köşeyi bulur.
1016	Ağın bolsa yalŋuk bilir hem bilig, tuŋu bolsa tegmez biligke elig	insan, dilsiz de olsa, bilgili olabilir; fakat sağır olursa, bilgiyi elde edemez.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ

1017	Yana aydı ilig ukuldı bu söz, takı bir sözüm bar anı aysun öz	Hükümdar tekrar dedi:—Bu da anlaşıldı; bir suâlim daha var, onu da sorayım.
1018	Tilig şükmü tutğu azu sözlese, sözüg açsamu yeg azu kizlese	Dili susturmalımı, yoksa söyletmelimi; sözü açmakmı daha iyi, yoksa saklamak mı?
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
1019	Bu ay toldı aydı eşitsü ilig, tilin sözlemese kalur bu bilig	Ay-Toldı dedi : — Hükümdara arzedeyim; dil ile söylenmezse, bilgi öylece kalır.
1020	Tilig sökse bolmaz telim öggüsi, sözüg öggüsi bar yeme sökgüsi	Dile yalnız söğmek olmaz, öğülecek tarafı da çoktur; sözün de öğülecek ve söğülecek tarafları vardır.
1021	Kamuğ teprenigli bu sansız kalın, tanukluk berür bir bayatığ tilin	Bütün canlılar, bütün bu sayısız mevcudat Tanrının birliğine dil ile şehâdet getirir.
1022	Törütti tümen miŋ halâyıklarığ, tili birle teŋrig ögerler arığ	Tanrı yüz binlerce mahlûku yarattı; onların hepsi Tanrıyı dilleri ile öğerler.
1023	Et özlüg kişike kereki bu ol, birisi tilin söz birisi könül	Vücût sahibi insana lâzım olan şeylerden biri — dil ve söz, biri de — gönüldür.
1024	Köŋül til törütti köni söz üçün, sözi egri bolsa küyer ol küçün	Tanrı gönülü ve dili doğru söz için yarattı; sözü eğri olanları zorla âteşe atarlar.
1025	Köni sözlese söz kör asğı üküş, kalı sözlese egri barça söküş	Söz doğru söylenirse, faydası çoktur; eğri söz dâima mezmûmdur.
1026	Köni sözler erse tiliŋ tepresü, sözüg egri erse özüŋ kizlesü	Doğru söyleyecekse, dilin kımıldasın; sözün eğri ise, onu saklamalısın.
1027	Tilin sözlemese ağın ter kişi, üküş sözlese atı yaŋşak başı	Konuşmayan kimseye dilsiz derler; çok söyleyenin adı ise, gevezebaşıdır.
1028	Kişide uçuzı kişi yaŋşakı, kişide ağırı kişi ol akı	insanların itibarsızı geveze olanıdır; insanların itibarlısı cömert olanıdır.
1029	Bu sözler eşitti sevindi elig, közin kökke tikti kötürdi elig	Hükümdar bu sözleri işitti ve sevindi; gözlerini göğe dikti, elini kaldırdı.
1030	Bayatka şükür kıldı ögdi üküş, ayur ay idim sen bağırsak küsüş	Tanrıya şükür etti, onu çok öğdü ve dedi:— Ey rabbim, sen merhametli ve azizsin.
1031	Kamuğ edgülük tegdi sendin maŋa, tapuğsuz kuluŋ-men yazukluğ saŋa	Bana bütün iyilik senden geldi; ben senin günahkâr ve kusurlu bir kulunum.
1032	Tilekimni berdiŋ kamuğ ârzûlar, erej dünyâ devlet üküş edgüler	Huzur, dünya, devlet ve her türlü iyilikleri, hâsılı bütün dileklerimi verdin.
1033	Bu şükruğ negü teg ötey öz özün, munıŋ şükrı sen kıl saŋa ay tüzün	Bu ihsanlara şükürden ben âcizim; ey asıl, bunun şükürünü sana karşı yine sen edâ et.
1034	Sözin kesti açtı ağı kaznakı, üledi öküç neŋ çığaylar hakı	Sözlerini burada kesti, hazinelerini açtı; fakir-fukaraya çok mal dağıttı.
1035	Ağırladı ilig bu ay toldını, açığ berdi elgin tilin ögdini	Hükümdar Ay-Toldı'yı taltif etti; ona karşı dili ile medihte ve eli ile ihsanda bulundu.
1036	Vezirlık aŋar berdi tamğa ayağ, tuğı kövrügi birle berdi kuyağ	Ona vezirlik, unvan ve mührü ile tuğ, davul ve zırh verdi.

1037	Kamuğ elke kıldı kör elgi uzun, boyun egdi düşmân kiterdi özün	Bütün memleket üzerinde ona nüfuz verdi; düşmanı boynunu büküp, ordadan kayboldu.
1038	Bu ay toldı süzdi kamuğ iş küdüg, küvenç kıldı özke bu bulmış üdüg	Ay-Toldı bütün işleri yoluna koydu; bu ikbâl devresinden istifâde ederek, bir çok işler yaptı.
1039	Bayudı bodun hem itildi eli, iligke duâ kıldı bodnı tili	Halk zenginleşti ve memleket nizâma girdi; halk hükümdara dualar etti.
1040	Kutuldı bodun kitti emgekleri, kozı birle katlıp yorıdı böri	Halk kurtuldu ve zahmet denilen şey ortadan kalktı; kuzu ile kurt birlikte yaşamağa başladı.
1041	İtildi eli hem tüzüldi törü, ilig devleti boldı künde örü	Memleketi tanzim edildi, idaresi düzeldi; hükümdarın saadeti günden-güne arttı.
1042	Yorıdı bir ança bu yaŋlığ kutun, tüzüldi eli bodnı barça bütün	Bir müddet böyle huzur ve âsâyiş içinde geçti; halkın ve memleketin her işi yoluna girdi.
1043	Telim arttı ilde yaŋı kend uluş, ilig kaznakı toldı altun kümüş	Memlekette yeni şehir ve kasabalar çoğaldı; hükümdarın hazinesi altın ve gümüş ile doldu.
1044	Sevindi ilig inçke tegdi özi, ajunda yadıldı kör atı sözi	Hükümdar rahat etti ve huzura kavuştu; şöhreti ve nüfuzu dünyaya yayıldı.
XX	**Kut Kıvılkın Devlet İrsellikin Ayur**	**Saadetin Devamsızlığını Ve İkbâlin Dönekliğini Söyler**
1045	Tükel buldı ay toldı ârzû tilek, kıvı kut karıp yıktı arka yölek	Ay-Toldı arzu ve dileğini tam elde ettiği zamanda, süreksiz saadet ihtiyarladı; ona arka ve destek olan şeyleri birer-birer yıktı.
1046	Yeme yakşı aymış biliglig bügü, tükel bolsa nimet bulumaz yegü	Bilgili hakîm de buna uygun bir söz söylemiştir : — Nimet tam olunca, insan yiyecek bir şey bulamaz.
1047	Takı munda yegrek bilig sözlemiş, tükel bolsa nimet tüker yaş temiş	Yine bu hususta bilgilinin daha iyi bir sözü vardır : — Nimet tam olursa, insanın ömrü tükenir — der.
1048	İdi yakşı aymış biliglig sözi, bu bilge sözi ol biligsiz közi	Bilgili çok iyi bir söz söylemiş; âlimin sözü, bilgisiz için, göz olur.
1049	Enigli ağar ol ağığlı ener, yaruğlı tunar ol yorığlı tınar	inen yükselir, yükselen iner; parlayan söner ve yürüyen durur.
1050	Ne kim işler erse tükelin küder, tükegli tükese enişke yanar	Her şey kendi kemâlini bekler; tam kemâle erişince, tekrar zevale başlar.
1051	Bu ay toldı buldı tilekin tükel, tüketti tiriglig turu kaldı mâl	Bu Ay-Toldı her isteğine kavuştu; ömrünü tamamladı, malı-mülkü kaldı.
1052	Yana irlü kirdi bu tolmış ayı, kadır kışka yandı yarumış yayı	Dolun ayı tekrar küçülmeğe başladı; parlak yazı sert kışa döndü.
1053	Yaraşık tadular karıştı için, küçendi biri tuttı bastı üçin	Ahenk içinde bulunan unsurlar arasında fesat.baş gösterdi; biri tahakküm etti, diğerlerini bastırdı.
1054	Tadu tegşürüldi aşı boldı yeg, ağır boldı köŋli katığ tuttı ig	Unsurların durumu değişti; yiyeceği çiğ geldi, gönülünü bir sıkıntı kapladı ve ağır bir hastalığa tutuldu.
1055	Tadu artadı kör küçi eksüdi, kağıl teg köni bod egildi kodı	Unsurlar bozuldu, kuvveti azaldı; dik vücûdu, yaş söğüt dalı gibi, büküldü.

1056	Tutup çaldı yerke ağır ig kelip, töşekke kirip yattı muŋluğ ulıp	Ağır hastalık geldi; onu tutup, yere vurdu; acılar içinde inleyerek, yatağa düştü.
1057	Otaçı tirildi tamur kördiler, ol ig kem ne ermiş ayu berdiler	Etrafına tabipler toplandı, nabzına baktılar; bu hastalık ve rahatsızlığın ne olduğu hakkında fikirlerini söylediler.
1058	Kayu aydı kan tutmış emdi munı, açа bergü ekhel akıtğu kanı	Biri:—Şimdi bunu kan tutmuş, damarını açmak ve kan akıtmak lâzımdır — dedi.
1059	Kayu aydı ötrüm içürgü kerek, özi katmış emdi boşutğu kerek	Biri:— Müshil içirmeli; kabız olmuş, şimdi onu boşaltmak gerek — dedi.
1060	Kayusı soğık itti kattı cülâb, kayu kıldı berdi kereklig şerâb	Biri şerbet hazırladı ve gül-suyu kattı; biri lüzumlu gördüğü bir içki yapıp verdi.
1061	Ot em kalmadı kör neçe kıldılar, yaraşık ne erse anı berdiler	Yapmadıkları tedavi, vermedikleri ilâç kalmadı; faydalı gördükleri her şeyi verdiler.
1062	Asığ kılmadı künde arttı igi, koradı küçi künde yetti ögi	Fakat hiç bir fayda etmedi; hastalığı günden-güne arttı, kuvveti günden-güne azaldı ve gittikçe şuurunu kaybetti.
1063	Negü ter eşitgil sakınuk kişi, sakınuk kişi ol kişiler başı	Takva sahibi insan ne der, dinle; takva sahibi olanlar, dâima ileri gelen insanlardır.
1064	Kerek kat şelişe kerek tiryâk et, kerek matrıdus kat ya çurnı ögit	ister selise kat, ister tiryak yap; ister matrıdus karıştır, ister müshil ver.
1065	Kerek tut otaçı kerek erse kam, ölüglike hergiz asığ kılmaz em	İster tabip getir, ister kam; ölmekte olana hiç bir ilâç fayda vermez.
1066	Osal bolmağıl ay tirig boldaçı, tirig bolduŋ erse özüŋ öldeçi	Ey hayatta olan, gafil olma; bugün dirisin, fakat bir gün muhakkak öleceksin.
1067	Bu ay toldı hâlin eşitti ilig, ölüm tutğakı ig tegürmiş elig	Hükümdar Ay-Toldı'nın hâlini işitti; ölümün öncüsü olan hastalık onu eline geçirmişti.
1068	İlig aytu keldi bu ay toldını, kelip kördi ilig yatur hâlini	Hâlini sormak için, hükümdar Ay-Toldı'ya geldi; onun yataktaki hâlini gördü.
	İlig suali Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
1069	Ayıttı ilig emdi köŋlüŋ neteg, negü ol igiŋ emdi udkuŋ neteg	Hükümdar sordu : — Nasılsın, bu hastalığın nedir; uykun nasıl ?
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
1070	Bu ay toldı aydı ay ilig kutı, meni tuttı ol ig aŋar yok otı	Ay-Toldı : — Ey devletli hükümdar — dedi — beni devası olmayan bir hastalık yakaladı.
1071	Tolu erdi ayım irildi tolu, talu erdi kılkım barır bu talu	Ayım dolun ay idi, küçüldü; güzel bir şekil ve şemâyilim vardı, o güzellik şimdi elden gidiyor.
1072	Sevinçin tuğar erdi toğmış künüm, künüm batğalır teg yarumaz tünüm	Güneşim sevinç içinde doğardı, şimdi batmak üzeredir; gecem artık aydınlanmayacak.
1073	Küvençlik tiriglik kötürdi özin, yayığ dünyâ mendin evürdi yüzin	Güvendiğim hayat ortadan kayboldu, kararsız dünya benden yüzünü çevirdi.
1074	Sevinç ârzû nimet turu kalğalır, sakınç kadğu mihnet maŋa kelgelir	Sevinç, arzu ve nimetleri geride bırakıp, endişe, kaygı ve mihnetlere doğru gitmek üzereyim.
1075	Munu adrılur-men seniŋdin bu kün,	işte bugün senden ayrılıyorum; peşimanlıkla ve ıstırapla

	ulıyu barır-men ökünçün muŋun	inleyerek, gidiyorum.
1076	Negü ter eşitgil bügü el begi, bodun başlağuçı kişide yegi	Halkın başında bulunan ve insanların iyisi olan, hakîm il beyi ne der, dinle.
1077	Ne edgü neŋ erdi bu devlet kelip, yana barmaz erse tilekçe yelip	Gelen devlet insanların istedikleri gibi hareket etse ve tekrar geçip gitmese idi, ne iyi olurdu.
1078	Ne yakşı neŋ erdi bu beglik işi, ölüm tutmaz erse yorısa kişi	Ölüm olmasa ve insan baki kalsa idi, beylik ne güzel bir şey olurdu.
1079	Ne körklüg kün erdi yegitlik küni, karılık yok erse yorısa köni	insan ihtiyarlamayıp dâima aynı kalsa idi, bu gençlik günleri ne hoş olurdu.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
1080	İlig aydı ay toldı kodğıl bu söz, bu söz sözlemegil ayâ köŋli tüz	Hükümdar : — Ay-Toldı, bu sözleri bırak — dedi— ey temiz kalpli, böyle sözler söyleme.
1081	Kişi barça igler kör edgü bolur, saŋa yalŋuz ermez bu ig ay unur	Her kes hastalanır, bakarsın, tekrar iyileşir; ey kudretli insan, bu hastalık yalnız senin için değildir.
1082	Nelük tilde körksüz yorır bu sözüg, nelük köŋlüŋi artatur sen özüŋ	Niçin böyle nahoş şeyler söylüyorsun; niçin böyle maneviyâtını bozuyorsun.
1083	Saŋa emdi avnıp yorır erdi öz, maŋa titgü teg sen adın boldı söz	Ben hayatımda seninle teselli buluyordum, şimdi sözün değişti; bu sözlerin bana üzüntü veriyor.
1084	Bayat edgü kılğay bu söz sözleme, tügün urma otun meniŋ köŋlüme	inşallah Tanrı seni iyi edecektir; böyle sözler ile yüreğimi dağlama.
	Aytoldı cevabı İligke	AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI
1085	Bu ay toldı aydı ay ilig kutı, bu igke emi yok tileme otı	Ay-Toldı dedi:—Ey devletli hükümdar, bu hastalığa deva yoktur, ilâcını arama.
1086	Kayu kim tuğar erse ölgü kerek, kayu neŋ ağar erse ilgü kerek	Doğan her kes ölmeğe, yükselen her şey düşmeğe mahkûmdur.
1087	Ağışka eniş ol edizke batığ, sevinçke sakınç ol açığka tatığ	Her yokuşun bir inişi, her tepenin bir çukuru, her sevincin bir kederi ve her acıya karşı bir lezzet vardır.
1088	Yana ma saŋa aydım uş bu sözüm, kılınçım yayığ tep ne irsel özüm	Benim dönek huylu ve kararsız olduğumu ben sana vaktiyle söylemiştim.
1089	Meniŋ kılkımı aydım erdi saŋa, köŋül bamağu erdiŋ emdi maŋa	Bununla da sana kendi mâhiyetimi anlatmıştım; bana gönül bağlamamalı idin.
1090	Barır-men muŋar sen sizik tutmağıl, toğuğlı kim ölmez tese bütmegil	Ben gidiyorum, sen bundan hiç şüphe etme; doğan bir kimsenin ölmeyeceğini söylerlerse, inanma.
1091	İnançsız teme emdi sökme meni, ınanç kılmağa dünyâ kodğa seni	Sana güvenilmez —diye, şimdi bana söğme; dünyaya da güvenme, o da seni bırakacaktır.
1092	Cefâ kıldı tep sen ilenme maŋa, meniŋde cefâçı bu dünyâ saŋa	Cefa etti— diye, sen beni ayıplama; sana benden daha çok cefa eden bu dünyadır.
1093	Usanma ölür sen meniŋde basa, ınanma bu dünyâka bütme usba	Gafil olma, benden sonra sen de öleceksin, bu dünyaya inanma, elinden gelirse, ona güvenme.
1094	Ağırladıŋ erdi tapuğsuz meni, tapuğ yetrümedim ay ilig kanbı	Ey sultanım, sana daha hizmet etmeden, sen beni ağırlamıştın; fakat ben bu hizmeti nerede yerine

		getirebildım.
1095	Tilek ârzûn ermez meniŋ ölmekim, bu kün bolmış ermez kelip barmakım	Benim ölümüm kendi isteğim ile değildir; gelip-gıtme bugün olan bir şey değildir.
1096	Üzelü barır-men öz erksiz bolup, kutulğu yerim yok tiriglik bulup	Ben, elimde olmayarak ve istemeyerek, gidiyorum; çünkü ölümden kaçıp-sığınacak bir yerim yoktur.
1097	Yok erdim törütti igidti meni, kiçig oğlan erdim bedütti meni	Yok idim, Tanrı beni yarattı ve yetiştirdi; küçük çocuk idim, o beni büyüttü.
1098	Yalıŋ yüzlüg erdim bütürdi sakal, kara kuzğun erdim kuğu kıldı çal	Tüysüz idim, sakal bitirdi; kuzgun gibi kara idim, kuğu gibi beyaz yaptı.
1099	Bodum erdi ok teg egildi bodum, tiriglik tükedi yetildi üdüm	Boyum ok gibi idi, büküldü; ömür tükendi, vaktim geldi.
1100	Yine yakşı aymış bügü bilgi keŋ, eşitgil munı sen ayâ kızğu eŋ	Bilgisi geniş hakîm yine iyi söylemiş; ey mes'ûd insan, sen bunu dinle.
1101	Kayu başka kirse kuğu kırtışı, kuğu teg ürüŋ kılğu köŋlin kişi	Artık başında kuğu rengi beliren insan gayret etmelidir ki, gönülü de kuğu gibi ak olsun.
1102	Kimiŋ egri bolsa köni tal bodı, köni kılğu köŋlin yetildi üdi	Kimin düz fidan gibi boyu bükülürse, artık onun gönülünü doğrultma vakti gelmiştir.
1103	Ürüŋ boldı erse kara saç sakal, anunğu busuğçı ölümke tükel	Kara saç ve sakal ağarınca pusuda yatan ölüme iyice hazırlanmak lâzımdır.
1104	Muŋar meŋzetü aydı şâir bu söz, eşitgil munı sen ayâ edgü öz	Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; ey iyi insan, sen bunu dinle.
1105	Kara saç ürüŋi ölümdin yumuş, kılur ol tirigke tiriglik küsüş	Kara saçın ağarması ölümün işaretidir; o yaşayana hayatın kıymetini arttırır.
1106	Tü nimet yediŋ me tiriglik yediŋ, ölüm yer seni sen usanma üküş	Çok nimete nail oldun ve hayatı tattın; unutma ki, yakında seni de ölüm yiyecektir.
	İlig cevabı Aytoldıka	HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI
1107	İlig aydı ay toldı ivme serin, ig ol bu yazuklarka yulğı yarın	Hükümdar dedi:—Ey Ay-Toldı, acele etme, sabırlı ol; hastalık yarın günahların kefareti olacaktır.
1108	Ölür erdi erse kamuğ iglegen, kişi kalmağay erdi rûzi yegen	Bütün hasta olanlar ökelerdi, dünyada rızık yiyecek insan kalmazdı.
1109	Bayat edgü kılğay bu igdin seni, köŋülüŋ çökürme sen inç yat köni	Tanrı bu hastalıktan seni kurtaracaktır; gönlünü çökertme, müsterih ol.
1110	Duâ kıldı ilig kör açtı tilig, şifâ koldı rabdın kötürdi elig	Hükümdar duâ etti; elini kaldırarak, Tanrıdan şifâ diledi.
1111	Turup çıktı andın sakınçın tügük, kelip karşıka kirdi köŋli tüşük	Hükümdar kaygı ve üzüntü ile kalkıp, oradan çıktı; üzgün-üzgün dönüp, saraya girdi.
1112	Çığayka üledi üküş neŋ tavar, asığ kılğamu tep sakındı aŋar	Belki ona faydası olur — diye düşündü ve fakirlere sadaka olarak, çok eşya ve mal dağıttı.
1113	Asığ kıldı erse ölümke kümüş, kümüş kılğay erdi er özke yuluş	Ölüme karşı gümüş fayda etse idi, insan gümüşü kendisine fidye yapardı.
1114	Ölümke yuluş kıldı erse kişi,	insan ölüme karşı fidye verebilse idi, hükümdarlar fidye

	yulup ölmegey erdi elçi başı	verir ve ölümden kurtulurlardı.
1115	Bu ay toldınıŋ kör igi ağrudı, umınçsız bolup cândın elgin yudı	Ay-Toldı'nın hastalığı ağırlaştı ve ümidini keserek, canından elini yudu.
1116	Ökündi ayur ay tiriglik isiz, yavalıkka ıdtım isiz körk bediz	Peşiman oldu ve:— Ey hayat, ey güzellik, ne yazık ki, sizi boşuna harcadım — dedi —
1117	Tiriglik keçürdüm osallık bile, yegitlikni ıdtım yavalık bile	ömrümü gafletle geçirdim, gençliğimi boşu-boşuna sarfettım.
1118	Küremiş kürek erdi uş bu özüm, ecel tuttı eltür ne asğı sözüm	Ben hayata kaçmış bir kaçak idim; şimdi ecel beni yakaladı ve geri gönderiyor; sözün ne faydası var.
1119	Ajun mâlı terdi özüm suklukun, kalır neŋ barır-men bu kün yoklukun	Aç gözlüllük ile dünya malını topladım; mal kalıyor, ben ise, bugün her şeyi bırakıp, yokluk içinde gidiyorum.
1120	Elig til uzun kıldım erdi üküş, ölüm keldi tuttı tınım kıstı uş	Çok defa başkalarına elimi ve dilimi uzattım; işte ölüm geldi, yakaladı ve nefesimi kesti.
1121	Bu yaŋlığ ökündi üküş yığladı, ökünçi ölümke asığ kılmadı	Böylece çok nedamet getirdi ve çok ağladı; fakat peşimanlığı ölüm karşısında fayda etmedi.
1122	Ne muŋluğ-turur bu apa oğlanı, tilek teg bulumaz tiriglik küni	Bu insan oğlu ne kadar âcizdir; ömrünü dilediği gibi geçiremez.
1123	Tilek bulsa bolmaz tiriglik yegü, tirig bolsa bulmaz tilek ay bügü	însan dileğine kavuşsa, yaşamasını bilmez; yaşasa da, dileğine kavuşamaz, ey hakîm.
1124	Az edgüke tegse unıtur özin, yaşıl kökte üstün yorıtur sözin	Bir ara rahata kavuşsa, kendisini unutur; emrinin mâvî göklerin üstünde hüküm sürdüğünü zanneder.
1125	Ağırlıkka tegse küvez kür bolur, ölüm tutsa odlur ökünçün ölür	Bir az itibar kazanırsa, mağrur ve kabadayı olur; ölüm yakaladığı zaman da, süklüm-püklüm onun arkasından gider ve peşimanlık içinde ölür.
1126	Yese todsa kılkı bolur buğrağu, kalı karnı açsa bilip yer ağu	Yiyip, karnı doydumu, deve aygırı kesilir; eğer karnı acıkırsa, bile-bile zehir yer.
1127	Sakınçka sızar kör erejke irer, severin bulur bulsa terkin yirer	Kederden zayıflar, rahattan usanır; sevdiğini bulur, bulunca, çabuk yerer.
1128	Ökündi bu ay toldı tındı uluğ, ayur-men yitürdüm könilik yoluğ	Bu Ay-Toldı da peşiman oldu, uzun müddet sustu; sonra şöyle dedi: — Ben doğru yolu kaybetmişim.
1129	Nelük tirdim erdi bu altun kümüş, nelük kılmadım men çığayka ülüş	Niçin bu altın-gümüşü topladım, niçin bunları yoksullara dağıtmadım.
1130	Nelük kodtum erki bu edgü işig, nelük söktüm erki yazuksuz kişig	Ah, sanki niçin bu iyi işi bıraktım; sanki niçin bu günahsız insanlara kötü sözler söyledim.
1131	Burun ıdğum erdi kamuğ edgülüg, asığ kılğay erdi yarın belgülüg	Bütün iyiliklerimi önceden göndermeli idim; bunlar bana yarın muhakkak faydalı olurdu.
1132	Negü asğı bar bu ökünçüm bu kün, ölüm tuttı kesti bu söz birle ün	Bugün bu peşimanlığımın ne faydası var; ölüm yakaladı, sözümü ve sesimi kesti.
1133	Negü ter eşitgil yiti közlüg er, kişike bağırsak köni sözlüg er	Bak, keskin gözlü, doğru sözlü ve merhametli insan ne der.
1134	Tüzü tın tokırka ölüm bir kapuğ, kirür bu kapuğka yorığlı kamuğ	Bütün canlılar için ölüm bir kapıdır; yürüyenlerin hepsi bu kapıdan geçer.

1135	Negü ol tiriglik negü ol ölüm, kayudın kelir-men kayuka yolum	Hayat nedir, ölüm nedir; nereden geliyorum, nereye gidiyorum?
1136	Nelük toğdum erki yana ölgeli, nelük küldüm erki sığıt körgeli	Ölecek olduktan sonra, sanki niye doğdum; ağlayacak olduktan sonra, sanki niye güldüm.
1137	Ajunda ölümdin katığrak kayu, toğuğlı kişi öldi mundağ ayu	Dünyada ölümden daha güç ne var ! — Her doğan insan böyle diyerek ölür.
1138	Muŋar meŋzetü aydı şâir sözi, munıŋ manisi uksa açlur közi	Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; bunun mânasını anlayan kimsenin gözü açılır.
1139	Negü bar ajunda ölümdin katığ, ölümüg sakınsa kiter miŋ tatığ	Dünyada ölümden daha ağır ne var; ölümü düşünürsen, bütün zevkler kaybolur, gider.
1140	Ölüm bir teŋiz ol uçı yok tüpi, baka körse yetrü tüpi yok batığ	ölüm uçsuz-bucaksız bir denizdir; iyice dikkat edersen, dipsiz bir çukurdur.
1141	Ölümni biligli usansa özün, ölüm tutsa asğı bulunmaz sözün	Ölümü bilen onu bilmezlikten gelirse, ölüm yakalayınca, bunu söylemekten bir fayda çıkmaz.
1142	Erejlerke avnıp osal bolğuçı, ölüm tutsa odlur yetilmez küçi	Dünya zevkleri ile oyalanarak, gaflet edenler, ölüm yakalayınca, uyanırlar; fakat artık ellerinden bir şey gelmez.
1143	Üküş neŋke todmaz közi suk kişi, ecel tutsa öknür itümez işi	Çok mal aç gözlüyü doyurmaz; ecel gelince, peşiman olur, fakat artık işini yoluna koyamaz.
1144	Yayığ kutka avnıp küvenür kür er, yağız yer katında yürekin yerer	Mağrur insan dönek devletle avunarak, ona güvenir; fakat kara toprak altında peşimanlıkla yüreğini parçalar.
1145	Sevinçlerke avnıp üküş külgüçi, sığıtka anuŋu ayâ ölgüçi	Ey fâni insan, dâima sevinç içinde avunup-gülen kimseler ağlamalara hazır olmalıdırlar.
1146	Negü ter eşitgil ukuşluğ bilir, bu söz işke tutsa kör asğı alır	Akıllı ve bilgili insan ne der, dinle; buna göre hareket edenler bundan istifâde ederler.
1147	Yarınlık orun edgü kolsa özün, isiz kılmasunı bu iki ajun	Kim âhiretini mâmur etmek isterse, her iki dünyayı harap etmesin.
1148	İsiz kılmağıl sen ay kılkı tüzün, bu kün edgü kılğıl kılınçın sözün	Ey yumuşak huylu insan, kötülük etme; hem hareketin, hem de sözün ile bugün iyilik et.
1149	Bu ay toldı öknüp üküş yığladı, ökünçi bu yerde asığ kılmadı	Ay-Toldı peşiman olup, çok ağladı, fakat bu hâlinde peşimanlığı fayda etmedi.
1150	Çığayka üledi kör altun kümüş, kadaşlarka kıldı kumaru üküş	Fakirlere altın-gümüş dağıttı; akrabalarına çok öğüt ve nasihatlerde bulundu.
1151	Közin kökke tikti ayur ay idim, seniŋde adın men idi bilmedim	Gözünü göğe dikti ve : — Ey rabbim, ben senden başka bir tanrı tanımadım — dedi —
1152	Törüttüŋ igidtiŋ bedüttüŋ meni, seniŋ fazlıŋ erdi bilir-men munı	Yarattın, yetiştirdin ve beni büyüttün; biliyorum ki, bu senin fazıl ve keremin ile oldu.
1153	Saŋa tapnur erdi meniŋ bu özüm, munukı ecel tuttı kesti sözüm	Ben sana bütün bu varlığım ile tapınıyordum; işte ecel geldi, sözümü kesti.
1154	Kutulğu yerim yok yetürdüm bilig, seniŋ rahmetiŋ tutsu emdi elig	Sığınacak yerim yok, artık bir şey bilmiyorum; senin rahmetin benim yardımcım olsun.

1155	Otunluk bile kıldım isiz üküş, tüzünlük bile sen keçür ay küsüş	Küstahlıkla bir çok kötülükler yaptım; ey aziz olan rabbim, sen beni rahmet ve şefkatin ile af ve mağfiret et.
1156	Yavalıkta keçti tiriglik isiz, süre ıdtım üd kün bu beglik isiz	Hayatım, yazık ki, beyhude geçti; vaktimi ve beylik zamanımı, yazık ki, boşuna harcadım.
1157	Sözin kesti ança sakındı turup, akıttı közün yaş kör oğlın körüp	Sözünü kesti ve bir müddet durup, düşündü; fakat oğlunu görünce, tekrar gözünü yaş bürüdü.
XXI	**Aytoldı Oğlı Öğdülmişke Pend Bermişin Ayur**	**Ay-Toldı'nın Oğlu Öğdülmiş'e Nasihat Verdiğini Söyler**
1158	Bir ök oğlı erdi bu ay toldınıŋ, kiçig erdi yaşı uş ol oğlınıŋ	Bu Ay-Toldı'nın bir tek oğlu vardı bu çocuğun yaşı henüz küçük idi.
1159	Atı erdi ögdülmiş aslı arığ, yüzi körklüg erdi me kılkı arığ	Adı Ögdilmiş idi; soyu temiz, yüzü güzel ve huyu iyi idi.
1160	Okıdı bu oğlın öziŋe yakın, tutup kuçtı közde akıttı akın	Oğlunu yanına çağırdı; tutup kucakladı ve gözünden sel gibi yaş akıttı.
1161	Ayur emdi oğlum barır-men munu, saŋa kaldı ornum barı neŋ unu	işte, oğlum—dedi—şimdi ben gidiyorum; bak, evim-barkım, malım-mülküm sana kalıyor.
1162	Sen erdiŋ maŋa köz yarukı tükel, barır-men seniŋdin esen edgü kal	Sen benim gözümün nuru idin, şimdi senden ayrılıyorum, sen sağ ve esen kal.
1163	Yeme yakşı aymış bu türk buyrukı, körür köz yarukı oğul kız okı	Bir türk veziri de çok güzel söylemiş:— Oğul-kız, hakikatte, gören gözün nurudur — demiştir.
1164	Oğul kız sakınçı bu tüpsüz teŋiz, oğul kız sarığ kıldı kızğu meŋiz	Oğul-kız derdi dipsiz bir denizdir; oğul-kız al yanağı soldurur.
1165	Kimiŋ boldı erse oğul kız kisi, negü teg kelir ol kişiniŋ usı	Bir kimsenin karısı ve oğlu-kızı varsa, o adam nasıl rahat uyuyabilir.
1166	Oğul kızda ötrü ata yer etin, oğul kız atamaz atası atın	Oğul-kızdan dolayı baba dâima eziyet çeker; fakat oğul-kız babasının adını dahi anmaz.
1167	Bu ay toldı aydı eşit ay oğul, sözümni unıtma maŋa tut köŋül	Ay-Toldı dedi :— Ey oğul, sözümü unutma, bunu can kulağı ile dinle.
1168	Meni kör ata erdim emdi saŋa, atım erdi ay toldı bak kör maŋa	Dikkat et, ben senin baban idim, adım Ay-Toldı idi; şimdi hâlime bak.
1169	Tirigliki toldı bu ay toldınıŋ, ökünçün ulır kör asığ yok anıŋ	Ay-Toldı'nın artık hayatı doldu; bak, şimdi nedametle inliyor, fakat bunun faydası yoktur.
1170	Süçig bu tiriglik açığ bu ölüm, anundı kanı emdi kaçğu yolum	Bu hayat tatlı idi, ölüm acıdır; ölüm yakaladı, bundan kaçış yolu nerede.
1171	Avındım bu dünyâka köŋlüm berip, vefâ kılmadı kör meniŋdin irip	Bu dünyaya gönülümü vererek, avundum; bak, o benden usandı, bana vefa göstermedi.
1172	Meni ardı dünyâ okıdı seve, köŋül berdim erse irikti ive	Dünya beni aldattı; severek, yanına çağırdı; ona gönül verdim, fakat benden çabuk bıktı.
1173	Cefâ kıldı dünyâ karıdı bu kut, seni armasunı munu sözke büt	Dünya cefa etti, bu saadet ihtiyarladı; bu söze inan, seni de aldatmasın,
1174	Kereklig işim barça yerde kodup, kereksizni kıldım havâka udup	Bütün lüzumlu işleri olduğu yerde bıraktım; nefse uyarak, lüzumsuz işler ile uğraştım.

1175	Tüpi yel keçer teg tiriglik keçip, asığsız ulır-men özümke açıp	Hayat, bir kasırga gibi, geçti, gitti; şimdi hâlime acıyarak, boş yere inliyorum.
1176	Orunçun ya mâlın itilmez işim, elig tuttaçı yok bu kün bir kişim	Rüşvet veya mal ile işim düzeltilemez, bugün elimden tutacak kimsem yoktur.
1177	Negü ter eşitgil odulmış kişi, ölümüg ukup yetrü bilmiş kişi	Gaflet uykusundan uyanmış ve ölümün ne olduğunu iyice anlamış olan insan ne der, dinle.
1178	Bügü bilgi kitti ölümüg körüp, ukuşluğ ögi yitti ögsüz bolup	Ölümü görünce, hakimin bilgisi gitti, akr Ilının aklı kayboldu ve akılsız kaldı.
1179	Ne yavlak neŋ ol bu ölüm tarmakı, ne yavlak erür bu kişig urmakı	Bu ölüm pençesi ne kötü bir şeydir; onun insana çarpması ne kadar fena oluyor.
1180	İtiglig sarâyığ buzuğlı ölüm, kamuğ yumğılarığ saçığlı ölüm	Süslü ve mâmur sarayları viraneye çeviren ölümdür; bütün cemiyetleri darma-dağın eden ölümdür.
1181	Muŋar meŋzetü aydı şir ayğuçı, okığıl munı sen ayâ bilgüçi	Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; ey anlayan insan, sen bunu oku.
1182	Negü bar ajunda aŋar hilesiz, negü hile bar kim aŋar çâresiz	Dünyada ne var ki, ona karşı bir tedbir bulunmasın; ne tedbir var ki, ona karşı bir çâre bulunmasın.
1183	Kamuğ neŋke hile itig çâre bar, meger bu ölümke ölüm hilesiz	Her şey için bir tedbir, usûl ve çâre vardır; fakat ölüme karşı yoktur, ölüm çaresizdir.
	Öğdülmiş suali Aytoldıka	ÖĞDÜLMİŞ'İN AY-TOLDI'YA SUÂLİ
1184	Eşitti oğul kör atası sözin, til açtı ataka evürdi yüzin	Oğlu babasının sözünü dinledikten sonra, yüzünü ona doğru çevirerek, söze başladı.
1185	Ayur ay atam bir sözüm bar saŋa, anı aytayın men ayu ber maŋa	Ey baba — dedi—sana bir suâlim var; onu sorayım, sen cevâbını bana ver.
1186	Bu dünyâ içinde tirildiŋ üküş, bilig bildiŋ erdem okıdıŋ ukuş	Bu dünyada çok yaşadın, bir çok bilgi edindin; fazilet ve meziyetler elde ettin.
1187	Ayıttuŋ eşittiŋ yeme ögrenü, sınayu tirildiŋ kamuğnı körü	Sordun, öğrendin; her şeyi görüp anlayarak, tecrübe ederek yaşadın.
1188	Negü erse barmu ölümke itig, anı utru tutğıl ay bılge tetig	Ölüme karşı her hangi bir çâre var mı? eğer varsa, ey zeki âlim, ölüme karşı o çâreye baş vur.
1189	Eger hile çâre yok erse adın, kamuğ neŋ hazine ülegil barın	Eğer başka bir tedbir ve çâre yoksa, bütün malını ve hazîneni, hepsini dağıt.
1190	Hazine bu neŋ bola başka yuluş, esen bol yana bolğa altun kümüş	Hazîne ve mal baş için fidye olabiliyorsa, sen sağ ol, altın-gümüş tekrar yerine gelir.
1191	Negü ter eşitgil közi tok kişi, tuz etmek idisi akı er başı	Gözü tok, başkaları üzerinde tuz-ekmek hakkı olan, cömertlerin namlısı ne der, dinle.
1192	Üle neŋ kişike yitür hem içür, seni neŋ keçürgey sen anı keçür	Malını insanlara dağıt, yedir ve içir; mal seni kullanacağına, sen onu kullan.
1193	Esenlik kerek erke neŋ eksümez, tiriglik kerek kuşka meŋ eksümez	İnsana esenlik gerek, mal eksik olmaz; kuş için hayat gerek, yem eksik olmaz.
1194	Tirig bolsa yalŋuk tileki anuk,	insan hayatta oldukça, dileğini elde edebilir; başı,

	et öz baş esen bolsa ârzû yağuk	vücûdu sağ oldukça, her isteğine kavuşabilir.
	Aytoldı cevabı Öğdülmişke	AY-TOLDI'NIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
1195	Yanut berdi ay toldı aydı oğul, eşitgil sözümni bu iştin tüŋül	Ay-Toldı cevap verdi:— Ey oğul, sözümü dinle bu işten vaz geç.
1196	Ölümke asığ kılmaz altun kümüş, ölümüg tıdumaz bilig ya ukuş	Ölüme karşı altın-gümüş fayda etmez; ölüme bilgi ve akıl da mâni olamaz.
1197	Ölümüg tıdar erse dünyâ neŋi, yulup ölmegey erdi begler begi	Ölümü dünya malı önleyebilse idi, beylerin beyi ölmez idi.
1198	Hakimlerke hikmet asığ kılmadı, bügülerke bilgi elig tutmadı	Hakimlere hikmetleri fayda etmedi; bilginlere bilgileri yardım etmedi.
1199	Ölümke asığ kıldı erse ot em, otaçı turu kalğay erdi ulam	Ölüme karşı ilâç ve deva fayda etse idi, tabipler ebediyen hayatta kalırlardı.
1200	Ölüm yüz kılur erdi erse körüp, ağır savcılar kalay erdi turup	Ölüm karşısındakilere göre muamele etse idi, mübarek peygamberler ölmemiş olurlardı.
1201	Toğuğlı tirigler ölümke sanı, ölümke toğuğlı tirig kim kanı	Doğan her canlıyı ölecek bil; ölmek için doğanlardan diri kalan hani, kim var.
1202	Tüşün ol bu dünyâ keligli keçer, yegen yel büke teg yer erken açar	Bu dünya bir konak yeridir, gelen geçer; o her şeyi yiyen büyük bir ejderha gibi, yedikçe acıkır.
	Öğdülmiş cevabı Aytoldıka	ÖĞDÜLMİŞ'İN AY-TOLDI'YA CEVABI
1203	Eşitti kör ögdülmiş aydı ata, idi ked ukulmış ölümüg yete	Öğdülmiş dinledi ve : — Ey baba — dedi — ölümün dâima seni takip ettiğini iyice bildiğin hâlde,
1204	Negülük usandıŋ tiriglik ıdıp, negüke ilenür sen emdi ulıp	Niçin ona göre hareket etmedin ve neden şimdi inleyerek, onu çekiştiriyorsun ?
1205	Nelük tirdiŋ erdi bu kalğu neŋiŋ, negüke ülemediŋ artğu neŋiŋ	Geride kalması mukadder olan malı niçin topladın; ihtiyacından artan malı niçin başkalarına dağıtmadın?
1206	Tirilse osal bolsa yalŋuk özün, ökünsü öziŋe ilensü sözün	însan gaflet içinde yaşarsa, peşıman olması ve kendisini suçlu bulması lâzımdır.
1207	Bu kün öknüp asğı negü ay ata, başın yerke çalsa ulıp miŋ kata	Ey baba, bugün peşiman olmanın ve inleyerek, başını yerden-yere vurmanın ne faydası var?
	Aytoldı cevabı Öğdülmişke	AY-TOLDI'NIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
1208	Bu ay toldı aydı ay oğlum eşit, meni kör usanma yarınlık iş et	Ay-Toldı dedi : — Ey oğlum, dinle; bana bak, sen gafil davranma, âhiret işini yoluna koy.
1209	Osallık meni alktı öknür özüm, odunğıl osal bolma körklüg yüzüm	Gaflet beni mahvetti, ben peşimanım; sen uyanık dur, gafil olma, ey güzel yüzlüm!
1210	Toğuğlı neçe tuğdı ölgü üçün, neçe barmasa eltür âhır küçün	Ne kadar doğan varsa, ölmek için doğmuştur; ne kadar dirense de, sonunda zorla götürürler.
1211	Ölügli kişi barça üdke tutuğ, yetilse üdi kör maŋıtmaz butuğ	Ölecek insanların hepsi zamana rehindir; vakti gelince, bak, bir adım bile atamaz.
1212	Muŋar meŋzetü aydı şâir tili, tükel söz-turur bu ukulsa kalı	Şâirin buna benzer bir sözü vardır; eğer anlaşılırsa, mükemmel bir sözdür.

1213	Kamuğ neŋke vakt ol küni belgülüg, nefes tın tokırka sanı belgülüg	Her şeyin bir vakti vardır, günü bellidir; nefes alıp-vermenin sayısı bellidir.
1214	Yıl ay kün keçer teg tiriglik keçer, keçer kün keçürgey seni belgülüg	Yıl, ay ve gün nasıl geçiyorsa, hayat da öyle geçer; geçip-giden günler seni de muhakkak alıp-götürecektir.
1215	Yana aydı ay toldı kör ay oğul, ne hâlin barır-men meni kör odul	Ay-Toldı sözüne devam etti ve: — Ey oğul — dedi — ben ne hâlde gidiyorum, beni gör ve uyan.
1216	Sen ök sen sakınçım barır-men muŋun, kiçiglikte minsiz kalır sen bu kün	Tek düşüncem sensin, bu endişe ile gidiyorum; sen bugün küçük yaşta, bensiz kalıyorsun.
1217	Negü teg bolur sen meniŋde kedin, meniŋ yok sakınçım munıŋda adın	Benden sonra ne olacaksın; benim bundan başka bir düşüncem yoktur.
1218	Ata emgeki bolsa oğlı öze, ol oğlı bilir ötrü kılk yaŋ tüze	Baba oğlunun yetişmesi için emek sarfederse, oğlu o terbiye altında, iyi olarak yetişebilir.
1219	Kısa tutsa oğlın kör edgü bolur, atası anası yaruğu bolur	Baba çocuğunu sıkı bir terbiye altında yetiştirirse, annesi ve babası bundan dolayı saadet duyar.
1220	Kalı kıstaçı bolmasa ol oğul, yava boldı sen ol oğuldın tüŋül	Eğer onu sıkı bir terbiye altında yetiştirecek biri bulunmazsa, o çocuk heder olur; sen artık ondan ümidini kes.
1221	Oğulluk ata bolsa bilge tetig, kısa tutğu tutçı emi bu itig	Çocuk babası âlim ve zeki ise, oğluna dâima sıkı bir terbiye vermelidir; bunun usûlü, çâresi budur.
1222	Negü ter eşitgil oğulluğ kişi, başında keçürmiş yetilmiş yaşı	Tecrübeli, yaşını başını almış ve çocuk sahibi insan ne der, dinle.
1223	Kimiŋ oğlağu bolsa oğlı kızı, aŋar yığlağu boldı muŋluğ özi	Kimin çocukları nâz içinde yetiştirilirse, o kimseye ağlamak düşer; keder ona mukadderdir.
1224	Kiçigde ata ıdsa oğlın yava, oğuldın yazuk yok atadın cefâ	Baba çocuğunu küçüklüğünde başı-boş bırakırsa, kabahat ve suç çocukta değil, babadadır.
1225	Oğul kız isiz bolsa kılkı yaŋı, ol isiz ata kıldı ıdtı oŋı	Çocukların tavrı, hareketi kötü ise, o kötülüğü baba yapmıştır; çocuğu iyi olmaktan mahrum eden odur.
1226	Kısa tutsa oğlın ata ögretü, uluğ bolsa sevnür oğul kız yetü	Baba çocuğunu sıkı bir terbiye altına alıp, ona her şeyi öğretirse, çocuğu yetişip-büyüyünce, sevinir.
1227	Oğuluğ kısa tut ata bolğuçı, saŋa külmesüni kedin kelgüçi	Ey baba olan, çocuğunu sıkı terbiye et; arkadan gelenler sana gülmesinler.
1228	Oğul kızka ögretgü erdem bilig, bu erdem bile bolsu kılkı silig	Çocuklara fazîlet ve bilgi öğretmeli ki, onlar iyi ve güzel yetişsinler.
	Öğdülmiş cevabı Aytoldıka	ÖĞDÜLMİŞ'İN AY-TOLDI'YA CEVABI
1229	Yanut berdi ögdülmiş aydı ata, seniŋ kadğuŋı yep küyer-men tüte	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Ey baba, senin kaygım ile yanıp- tutuşuyorum — dedi —
1230	Seniŋde kedin men tirig turmayın, seniŋ kadğuların közün körmeyin	Ne olurdu, senden sonra yaşamasa idim ve senin bu ıstıraplarına şahit olmasa idim.
1231	Seniŋ cânıŋı bir bağırsak idi, maŋa bersü kadğun meni kodmadı	Bir de merhametli rabbim, senin yerine, benim canımı alsa idi de, bana bu acıyı göstermese idi.
1232	Kalı bermez erse yetilse ecel,	Eğer senin yerine benim canımı almaz ve ecel sana

	bitilmiş bolur bu ecelke ezel	gelirse, demek bu ecel ezelden mukaddermiş.
1233	Nerek kadğurar sen nerek bu sığıt, bayat hükmi keldi sığıtnı ağıt	Niçin kederleniyorsun, bu ağlama niçin; gelen Tanrı emridir, ağlamağı bırak.
1234	Kalı dünyâ devlet kalırı üçün, sığıt kılsa kılma bu bolmaz küçün	Eğer dünya ve devlet arkada kaldığı için ağlıyorsan, ağlama; zorla bunun önüne geçilmez.
1235	Kalı bu tü nimet kalırka yeme, özüŋ yığlar erse yorı yığlama	Eğer sen bu çeşitli mimetler arkada kadığı için ağlıyorsan, bırak; bunlar da ağlamağa değmez.
1236	Telim dünyâ yegli seniŋde oza, kodup bardı barça bu ınçık öze	Senden önce dünyanın zevkini tadan çok kimse, ah-vah ederek, onu bırakıp gitti.
1237	Bilir erdiŋ emdi cefâçı ajun, cefâ kılğusın sen usandıŋ özün	Sen şimdi bu zâlim dünyanın sana cefa edeceğini biliyordun, kendin gafil davrandın.
1238	Kamuğ dünyâ bolsa biregüke tüz, kalır dünyâ ülgi tegir iki böz	Bir insan bütün dünyaya tamamen sahip olsa bile, sonunda dünya kalır; onun kısmetine ancak iki bez düşer.
1239	Tiriglik üçün öknür erse özüŋ, ökün tutçı yığla kurıtma közüŋ	Eğer sen geçirdiğin hayat için peşiman oluyorsan, haklısın; durmadan ağla, göz yaşın kurumasın.
1240	Yana yaŋu ermez keçürmiş künüŋ, negü kıldıŋ erse anundı tünüŋ	Fakat geçirdiğin günler bir daha geri gelmez; ne yaptınsa-yaptın, artık karanlık âlemi seni bekliyor.
1241	Maŋa erse emdi bu kadğu sakınç, sakınç kılma kılğıl sen emdi sevinç	Bu kaygı ve endişe benim için ise, hiç endişe etme; bilâkis, müsterih ol.
1242	Törütülmiş erdiŋ törügli ölür, törügli ölür ol törütgen kalur	Sen yaratılmış idin, her yaratılan ölür; yaratılan ölür, ama yaratan kalır.
1243	Atam erdiŋ artuk bağırsak akı, seniŋde bağırsak törütgen takı	Sen benim için çok merhametli ve cömert bir baba idin; fakat yaratan senden daha merhametlidir.
1244	Seni ol törütti saŋa berdi kut, maŋa bermegeymü munu sözke büt	Seni o yarattı, o sana saadet verdi; bana da vermeyecekmi; buna iman et.
1245	Uçuzka ağırlık anındın tegir, kiçigke uluğluk ol ıdsa kelir	Değersize değer ondan gelir; küçük büyüklüğü onun ihsanı ile bulur.
1246	Muŋar meŋzeyür körse öglüg sözi, bu öglüg sözi ol kör ögsüz közi	Dikkat edersen, akıllı insanın buna uygun bir sözü vardır; akıllı insanın sözü akılsız için gözdür.
1247	Aziz ol aziz kim azizlarka iz, anıŋdın tegir iz aziz emdi kız	Gerçek aziz o azizdir ki,.azizlere izzet ondan gelir; izzet ve aziz şimdi nâdirdir.
1248	Uçuzka ağır ol kiçigke uluğ, yavuzka yöleki bedükke ediz	Değersize kıymet, küçüğe büyüklük, büyüğe yükseklik ve ikbâl veren odur; kötüler ona sığınırlar.
1249	Eşitti kör ay toldı oğlı sözin, kötürdi elig kökke tikti közin	Ay-Toldı oğlunun sözlerini dinledi; elini kaldırdı, gözünü göğe dikti.
1250	Bayatka şükür kıldı artuk üküş, bayat bermişiŋe oğulka ukuş	Oğluna akıl verdiği için, Tanrıya çok-çok şükür etti.
	Aytoldı cevabı Öğdülmişke	AY-TOLDI'NIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
1251	Ayur oğluma boldı köŋlüm bütün, bayat fazlı birle tirilgil kutun	Ay-Toldı dedi: —Ey oğlum, şimdi içim rahat etti; Tanrının fazlı ve keremi ile, saadet içinde yaşa.

1252	Çın aymış ukuşluğ körü bar bu söz, anıŋ manisi bil yiti kıl bu köz	Akıllı bir insan, dikkat edersen, şu sözü çok doğru söylemiş; onun mânasını bil ve iyice dikkat et.
1253	Bayat kimke berse ukuş ög bilig, kamuğ ârzûlarka yetildi elig	Tanrı kime akıl, anlayış ve bilgi verirse, o bütün arzularına nail olur.
1254	Kimiŋ kılkı edgü kılınçı oŋay, tilek buldı barça yaruttı kün ay	Kimin tavrı iyi ve hareketi uslu-başlı olursa, o bütün dileklerine kavuşur, güneşi ve ayı parlak olur.
1255	Kamuğ edgüke mün bu edgü kılınç, kılınç edgü bolsa bolur miŋ sevinç	Bu iyi davranış bütün iyilikler için bir sermâyedir; hareketi iyi olursa, insan bin türlü sevince kavuşur.
1256	Bu ay toldı elgin kötürdi yana, bayatığ üküş ögdi kıldı senâ	Ay-Toldı tekrar elini kaldırdı, Tanrıya çok hamd ve sena etti.
1257	Ayur ay idim sen törüttüŋ tözüg, yemi birle igdür sen sansız özüŋ	-Ey rabbim, sen her şeyi yarattın; sayısız mahlûkların rızkını ihsan edersin — dedi —
1258	Törüttüŋ meni sen kötürdüŋ kutun, yazukluğ kuluŋ men tapuğsuz otun	Beni yarattın ve saadet içinde yükselttin; ben senin kusurlu, günahkâr ve âsî bir kulunum.
1259	İdi edgü tuttuŋ bu üdke tegi, kamuğ ârzû berdiŋ bu dünyâ yegi	Bu zamana kadar sen bana çok lütuf ve ihsanda bulundun; bütün arzularımı yerine getirdin, dünyanın en iyi nimetlerini bana verdin.
1260	Tüzü ârzû nimet tükel men yedim, sevinçlig men sendin ay edgü idim	Bütün arzu ve nimetlere tamamen nâil oldum; ey iyi rabbim, sen beni her bakımdan sevindirdin.
1261	Maŋa tegdi hükmüŋ barur-men munu, bir ök oğlum erdi kodur-men unu	Hükmün bugün bana ulaştı, işte gidiyorum; bir tek oğlum vardı, onu da şimdi bırakıyorum.
1262	Ata erdim emdi ölür bu ata, idim sen tirig sen aŋar bir kut a	Baba idim, şimdi bu baba ölüyor; ey rabbim, sen dirisin, ona saadet ver.
1263	Erejke yakın tut yırak tut belâ, ikigün ajunda munı sen yul a	Onu refaha yakın ve belâdan uzak tut; her iki dünyada onun yardımcısı ol.
1264	İsizdin küdezgil ula edgüke, muŋadturmağıl sen yegü kedgüke	Kötülükten koru, iyiliğe ulaştır; onu yiyecek ve giyeceğe muhtaç etme.
1265	Köŋüldin berü kıldı edgü duâ, ay edgü duâ sen belânı yığa	Gönülden gelen iyi dualar etti; ey iyi duâ, sen bütün belâları defet.
1266	Negü ter eşitgil sakınuk kişi, sakınuk kişi ol kişiler başı	Dinle, takva sahibi ne der; takva sahibi olan kimse insanların başıdır.
1267	Bayat kimke kılsa inâyet basut, ikigü ajunda bu er buldı kut	Tanrı kime inayet ve yardım ederse, o kimse her iki dünyada mes'ûd olur.
1268	Kayu kulka bolsa bayattın yölek, bu buldı ikigün ajunda tilek	Tanrı hangi kula muzaheret ederse, o her iki dünyada dileğine kavuşur.
1269	Bayat fazlı bolsa kim erse öze, kamuğ ârzû nimetke tegdi tüze	Tanrının fazlı kimin üzerine olursa, o bütün arzu ve nimetlere erişir.
1270	Muŋar meŋzetü aydı öglüg kişi, kim öglüg sözi tutsa itlür işi	Akıllı insan buna uygun bir söz söylemiştir; kim akıllı insanın sözünü tutarsa, işi iyi gider.
1271	Küdezildi kimni küdezse idi, tilek buldı nimet talusın yedi	Tanrı kimi gözetirse, o gözetilir, dileğini bulur ve nimetin iyisine nâil olur.

1272	Kayu kul bayatka ınansa turup, belâ kadğu kapğın öziŋe tudı	Hangi kul Tanrıya inanırsa, kendisine belâ ve kaygı kapılarını kapamış olur.
1273	Yana aydı ay toldı uk ay oğul, ölümüg unıtma öyü tur odul	Ay-Toldı devam etti ve:— Ey oğul, anla— dedi— ölümü unutma, onu dâima düşün ve uyanık bulun.
1274	İnanma tiriglikke yil teg keçer, usanma bu dünyâdın öz terk köçer	Hayata inanma, yel gibi geçer; gafil olma, bu dünyadan çabuk göçersin.
1275	Bayatka tutuzdum seni men katığ, tilese küdezgey yitürgey tatığ	Ben seni tamamiyle Tanrıya emânet ettim; o dilerse, gözetir ve nimetini tattırır.
1276	Munu adrılur-men seniŋdin bu kün, ökünçün sığıt birle yığlap ögün	Bu düşünceler içinde peşimanlıkla ağlayıp-sızlayarak, işte bugün senden ayrılıyorum.
1277	Meniŋde kedin sen negü kılğuŋı, ayayın eşitgil ukulmış teŋi	Benden sonra ne yapacağını sana anlatabildiğim kadar söyleyeyim, dinle.
XXII	**Aytoldı Oğlı Öğdülmişke Ötlemişin Ayur**	**Ay-Toldı'nın Oğlu Öğdülmiş'e Öğüt Verdiğini Söyler**
1278	Köŋül til köni tut bayatka tapın, usanma yarınlık işiŋni itin	Gönlünü ve dilini doğru tut, Tanrı'ya kulluk et; gafil olma, yarınki işini şimdiden düzene koy.
1279	Kamuğ edgü isiz bayat hükmi bil, bayatka ınanğıl anıŋ tapğı kıl	Her türlü iyiliği ve kötülüğü Tanrı hükmü bil; Tanrıya inan ve ona kulluk et.
1280	Negü kim kerekiŋ anıŋdın tile, anıŋda adın yok saŋa küç bile	Neye ihtiyacın varsa, ondan dile; bil ki sana yardım edecek ondan başka bir kuvvet yoktur.
1281	Ağır tut negü erse yarlığların, ağır kılğa teŋri bu kün hem yarın	Onun bütün emirlerine itaat et, Tanrı seni bugün de yarın da aziz eder.
1282	Yorıkıŋ köni tut yaŋılma özüŋ, köŋül til kiçig tut bedütme sözüg	Tavır ve hareketin doğru olsun, doğru yoldan sapma, alçak gönüllü ol, tevazu ile söz söyle, büyük söz söyleme.
1283	Tirildim bir ançа barır-men sakın, negü kıldı dünyâ maŋa kör bakın	Ben bu dünyada bir müddet yaşadım, şimdi gidiyorum; düşün, iyice bak, dünya bana ne yaptı, gör.
1284	Özüŋ otka atma bu dünyâ üçün, kişi neŋin alma küçeme küçün	Bu dünya için kendini ateşe atma; başkasının malını alma, kimseye zulüm etme.
1285	Tire bildi bu öz yeyü bilmedi, künüm keçti öknüp asığ kılmadı	Ben toplamasını bildim, fakat yemesini bilemedim; günüm geçti, son peşimanlık da fayda etmedi.
1286	Saŋa kaldı mâlım maŋa boldı yük, erej birle yep yat sevinç birle bök / şük/	Malım sana kaldı, bana ancak yük oldu; huzur içinde yemekte devam et, güle-güle kullan.
1287	Tuta bilse tap bu tirilmiş neŋiŋ, ikigün ajunda kızartğay eŋiŋ	Bu toplanmış olan mal, tutmasını bilirsen, sana kâfidir; her iki dünyada yüzünü güldürür.
1288	Tuta bilmese sen adın munça neŋ, saŋa yetmegey kör sarığ kılğa eŋ	Tutmasını bilmezsen, bir bu kadar mal daha olsa, sana yetmez; görürsün, yüzünü sarartır.
1289	Köni bol bütünlük bile tut kılınç, könilik içinde-turur bu sevinç	Doğru ol, dürüst hareket et; doğruluk insanı mes'ûd eder.
1290	Negü ter eşit bu köni kılklığ er, bu iki ajunuğ köni kılklığ yer	Hareketi doğru olan insan ne der, dinle; doğru insan her iki dünyayı kazanır.

1291	Erejlig tilese kişi öz künin, könilik içinde tilegü emin	însan gününün .mes'ûd geçmesini isterse, bunun çâresini doğrulukta aramalıdır.
1292	Özüŋ bay bolayın tese belgülüg, könilikte buldı bu baylar ülüg	Sen muhakkak zengin olmak istersen, bil ki, asıl zenginler kısmeti doğrulukta bulmuşlardır.
1293	Bedüklük tilese bodunka uluğ, ödürke açuk tut könilik yoluğ	Büyük ve halka baş olmak istersen, doğru yoldan şaşma.
1294	Oŋay bolsa yalŋuk kılınçı köni, ikigün ajunda yaruyur küni	însan uslu-başlı, tavrı ve hareketi doğru olursa, her iki dünyada güneşi parlar.
1295	Yana aydı ay toldı oğlum eşit, özüŋ edgü birle tamudın köşit	Ay-Toldı devamla:— Oğlum, dinle; cehennem azabına karşı iyiliği kendine siper edin — dedi —
1296	Kamuğ edgülük kıl isizdin yıra, kamuğ edgü kelgey sen oldur tur a	Dâima iyilik yap, kötülükten uzak dur; ister otur-ister kalk, bundan sana hep iyilik gelir.
1297	İsiz işke yakma saŋa kılğa kor, isizlik yılan ol seni tikge kör	Kötü arkadaşa yaklaşma, sana zarar getirir; kötülük yılandır, dikkat et, seni sokar.
1298	İki yüzlüg erke sözüg sözleme, yadılğay sözüg sır açılğay yeme	İki yüzlü adama sır verme; sözün yayılır, sırrın ortaya çıkar.
1299	Eviŋke yağutma uşakçı kişig, bütün ilke yadğay körüp bilmişig	Dedi-kodu yapanları evine yaklaştırma, görüp-öğrendiklerini bütün halka yayarlar.
1300	Sınamış bütülmiş kişig tut katığ, saŋa teggey andın tümen miŋ tatığ	Tecrübe edilmiş ve güvenilir insana iyice yapış; böyle insandan sen zevk duyarsın.
1301	Sözüg barça tıŋla yeme bütme terk, köŋül sırrı açma katığ kizle berk	Her sözü dinle, fakat hemen inanma; gönül sırrını açma, onu sımsıkı sakla.
1302	Kişig tepsemegil yeme içme soŋ, bu iki kılınçlığ bulur tutçı muŋ	Başkasını kıskanma, çok fazla yiyip-içme; bu iki işi yapan insanın başı derdden kurtulmaz.
1303	Tişig boşlağ ıdma yapa tut kapuğ, tişidin tegir erke teŋsiz kamuğ	Kadını başı-boş bırakma, kapıyı kapalı tut; insana her türlü uygunsuzluk kadından gelir.
1304	Yatığ evke ıdma çıkarma tişig, katılmazda aşnu sınağıl kişig	Yabancıyı eve sokma, kadım çıkarma; içli-dışlı olmadan önce, insanı tecrübe et.
1305	Kılınç edgü tut neŋke kadğurmağıl, kılınç edgü bolsa kelir neŋ tegil	İyi hareket et, mal için kaygılanma; iyi hareket edersen, mal kendiliğinden gelir.
1306	Muŋar meŋzer emdi bu sözni eşit, bu söz işke tutğıl özüŋke iş et	Şimdi buna uygun şu sözü dinle; onu dâima aklında tut ve ona göre hareket et.
1307	Nerek neŋ kişike kerek edgü yaŋ, kerek bolsa bulğay kamuğ edgü neŋ	İnsana mal neye lâzım, lâzım olan iyi huydur; böyle olan insan, gerekirse, bütün iyi şeyleri elde eder.
1308	İsizke negülük kerek neŋ tavar, neçe kirse bolğay çığay birle teŋ	Mal ve servet kötünün ne işine yarar; ne kadar mal elde ederse-etsin, o fakir ile birdir.
1309	Uvutsuz kişidin yırak tur teze, meniŋdin miŋ alkış uvutluğ öze	Hayasız adamdan kaç, uzak dur; haya sahibine benden binlerce selâm.
1310	Kamuğ işte ivme serin öz buka, serimlig kişiler tegir ârzûka	Hiç bir işte acele etme, sabırlı ol, kendini tut; sabırlı insanlar arzularına erişirler.
1311	Kayu işte bolsa yorık utru tut,	Hangi iş olursa-olsun, sen onu tatlı dille karşıla; her işte

	yorık utru tutsa saŋa örge kut	tatlı dil kullanırsan, saadet sana bağlanır.
1312	Tiliŋni küdezgil közüŋni küdez, boğuzuŋ küdezgil halâl yegil az	Dilini ve gözünü gözet, boğazına dikkat et; az ye, fakat halâl ye.
1313	Bodun munka bolsa yırak tur seçe, kara bulğakıŋa katılma kaç a	Halk serkeşlik ederse, ondan uzak dur; avamın kargaşalığına karışma, ondan kaç.
1314	Tiliŋde yorımasu begler sözi, meger edgülükte adın ay kozı	Ey kuzum, iyilikten başka bir maksatla, ancak beylerin kullanabileceği sözleri ağzına alma.
1315	Kişi yası kolma özüŋ kılma yas, neçe edgülük kıl havâ ârzû bas	Başkasının zararını isteme, kendin de zarar verme; hep iyilik yap, kendi hava ve hevesine hâkim ol.
1316	Kayu işke kirse çıkışıŋnı kör, çıkış körmese iş bolur erke kor	Hangi işe girersen, önce sonunu düşün; sonu düşünülmeyen işler insana zarar getirir.
1317	Kalı kelse övkeŋ katığlan serin, serimlig kişiniŋ sevinçi yarın	Eğer öfkelenirsen, kendini tut, sabırlı ol; sabırlı insan sonunda sevince kavuşur.
1318	Negü ter eşitgil seriŋen kişi, serinse iter er buzulmış işi	Sabreden insan ne der, dinle; insan sabrederse, bozulmuş olan işler düzelir.
1319	Serinse kişi öz tilekin tapar, serip turdaçı er ürüŋ kuş tutar	İnsan sabrederse, dileğine kavuşur; sabredip-bekleyen avcı ak-kuş tutar.
1320	Kalı tegse emgek ya kadğu sakınç, serinse kelir ötrü kayra sevinç	Eğer zahmet, kaygı veya endişeye düşen kimse sabrederse, kaybettiği huzuru tekrar elde eder.
1321	Apaŋ irse devlet yapulsa kapuğ, serinse yana işi itlür kamuğ	Eğer devlet gider ve kapısı kapanırsa, insan sabfetmeli; onun bütün işleri tekrar yoluna girer.
1322	Seringil serinmek eren kılkı ol, serinse bulur er mesel kökke yol	Sabırlı ol, sabretmek er kişi işidir; insan sabrederse, göğe bile yol bulur.
1323	Ölümüg unıtma anuk tur sakın, özüŋni unıtma tüp üŋke bakın	Ölümü unutma, dâima hazır ol, onu hiç bir zaman hatırından çıkarma; kendini unutma, aslını dâima göz önünde tut.
1324	Kalınka katılsa sen bekle sözüg, kişiler evinde küdezgil közüŋ	Toplantılarda bulunursan, ihtiyatla söz söyle; başkalarının evinde gözüne dikkat et.
1325	Kirişke körü sen çıkış kıl neŋiŋ, sözüg sözlemegil meger öz teŋiŋ	Giderini gelirine göre ayarla; ancak sana yakışacak sözleri sarfet.
1326	Tiliŋde çıkarma bu yalğan sözüg, bu yalğan sözün er uçuzlar özüŋ	Ağzından yalan söz çıkarma; yalan söz ile insan kendi itibârını düşürür.
1327	Kadaş yak yağukka yakınlık ula, uluğka kiçigke sevüg bol küle	Kardeş ve akrabaya yakınlık göster; güler yüzle büyüğün ve küçüğün gönlünü al.
1328	Tuz etmekni keŋ tut kişike yetür, kişi aybı körse sen açma yetür	Tuzu, ekmeği bol tut, başkalarına ikram et; bir kimsenin aybını görürsen, açma, üstünü ört.
1329	Tapuğka erig bol bayatka tapın, yazuktın yırak tur özüŋni sakın	İbâdette gayretli ol, Tanrıya kulluk et; günahtan uzak dur, kendini koru.
1330	Bolu berse devlet küvezlenmegil, usa edgülük kıl isiz kılmağıl	Saadete kavuşursan, kibirlenme; kötülük etme, elinden geldiği kadar iyilik yap.
1331	Avınma bu dünyâka erter barır,	Bu dünya ile oyalanma, geçer, gider; bu devlete

	ınanma bu devletka terkin karır	inanma, çabuk ihtiyarlar.
1332	Tayanma tiriglikke tüş teg keçer, küvenme kıvı kutka kuş teg uçar	Hayata bel bağlama, rüya gibi geçer; boş saadete güvenme, kuş gibi uçar.
1333	Tiriglik yava kılma edgü kılın, keçer kün içinde kerekiŋ alın	Hayatı boşuna geçirme, iyilik yap; geçip-gidenlerden ibret al.
1334	Bor içme fesâdka katılma yıra, zinâ kılma fâsık atanma kara	Şarap içme, fesada karışma, uzak dur; zina yapma, fisk ve fücur ile kara yüzlü olma.
1335	Bu iki kılıktın ıduk kut kaçar, ol erke çığaylık yolını açar	Bu iki hareketten mübarek saadet kaçar, bunlar insana fakirlik yolunu açar.
1336	Negü ter eşitgil sınamış kişi, sınamış kişiler bilir iş başı	Tecrübeli kimse ne der, dinle; tecrübeli insanlar işin aslını bilirler.
1337	Bor içme zinâka katılma hader, bu iki çığaylık tonını keder	Şarap içme, zina etme, kendini koru; ikisi de insana yoksulluk elbisesini giydirir.
1338	Bu bordın kopar miŋ yazukka yürek, zinâdın kaçar kut yüzüŋke sudar	içki insanın bin türlü günâha teşvik eder; saadet zinadan kaçar ve zânînin yüzüne tükürür.
1339	Sözin kesti ay toldı aydı oğul, unıtma saŋa söz kereki bu ol	Ay-Toldı şöyle diyerek, sözünü kesti:— Oğlum, unutma, sana lâzım olan sözler bunlardır.
1340	Tükel sözledim men muŋa bütse sen, sevinç eksümegey sözüm tutsa sen	Her şeyi söyledim; buna inanır ve sözümü tutarsan, dâima mes'ûd olursun.
1341	Saŋa sözledim söz kumaru atı, unıtma bu sözler köŋülke biti	Sana söylediğim sözün adı vasiyettir;'bu sözleri unutma, gönlüne yaz.
XXIII	**Aytoldı Küntoğdı İligke Kumaru Bitig Bitimlişin Ayur**	**Ay-Toldı'nın Hükümdar Kün-Toğdı'ya Vaslyet-Nâme Yazdığını Söyler**
1342	Bitigü bile koldı kâğıd tetig, bayat atı birle bitidi bitig	Bu zeki insan kağıt-kalem istedi; Tanrı adı ile başlayarak, bir yazı yazdı.
1343	Bayat atı birle sözüg başladı, törütgen igidgen keçürgen idi	Sözüne Tanrı adı ile başladı:—Yaratan, yetiştiren ve göçüren Tanrı — dedi —
1344	Törütti tümen miŋ bu sansız tirig, tirilgü berür kodmaz açın birig	Bu yüz binlerce, sayısız mahlûku o yarattı; hepsine rızık verir ve hiç birini aç bırakmaz.
1345	Yorıtur kamuğka tilemiş tilek, kerek bolmaz anda kör arka yölek	O her şeye ve her kese hükmünü geçirir; hiç bir desteğe ve yardımcıya muhtaç değildir.
1346	Tilese törütür bolur kolmışı, tilep boldı barça anıŋ kılmışı	Dilerse, yaratır ve her istediği olur; yaptıkları hep onun isteği ile vücûda gelmiştir.
1347	Ölümke törütti bu sansız konum, tirig barça ölgü aŋar yok ölüm	Bu sayısız mahlûkları ölüm için yarattı; diri olan her şey ölecektir; yalnız kendisi için ölüm yoktur.
1348	Sevüg savçıkamiŋ meniŋdin selâm, tegürsün bayatım kesüksüz ulam	Tanrı benden sevgili Peygambere, devamlı olarak, binlerce selâm eriştirsin.
1349	Tüzü eşleriŋe yeme ök adın, tegürsün selâmım idim kesmedin	Diğer bütün ashabına da rabbim sonsuz selâmlarımı ulaştırsın.
1350	Uzun keç yaşağıl ay elig kutı,	Ey devletli hükümdar, çok uzun yaşa; bu saltanat ile çok

	üküş el aşağıl bu beglik atı	illere hüküm et.
1351	Atım erdi ay toldı kılkım tolu, erildi toluluk tüker öz ölü	Adım Ay-Toldı, tavır ve hareketim dolun ay şeklinde idi; bu dolunluk eksildi, varlığım ölümle bitiyor.
1352	Ölüm tutğakı keldi tuttı katığ, kutulğu yerim yok kiterdi tatığ	ölüm meleği geldi ve beni sım-sıkı bağladı; kurtulacak yerim yok, hayatın tadı kalmadı.
1353	Meni edgü tuttuŋ açındıŋ üküş, saŋa tapnumadın barır bu öz uş	Bana iyilik ettin ve çok ihsanda bulundun; ben ise, sana karşı vazifemi ifâ edemeden gidiyorum.
1354	Bu edgü yanutı kumaru bitig, bitip kodtum emdi saŋa ay tetig	Bu iyiliğin karşılığı olarak, ey zeki insan, şimdi sana vasiyetname yazıp bırakıyorum.
1355	Bu dünyâ işiŋe iş erdim bile, işiŋni yorıttım könilik bile	Senin bu dünya işlerinde ben sana arkadaş idim; işlerini doğrulukla yerine getirmeğe çalıştım.
1356	Munu emdi artuk bağırsaklıkın, bitip kodtum öt sav kumaru okın	işte şimdi, büyük bir bağlılıkla, sana vasiyetim olan öğütlerimi yazıp bıraktım, oku.
1357	Negü ter eşitgil bağırsak kişi, bağırsaklık ol kör kişilik başı	içten bağlı olan samimî insan ne der, dinle; insanlığın başı bu samimiyettir.
1358	Bağırsak kişiniŋ sözi tut savı, bu söz sav saŋa bolğa devlet avı	Samimî insanın sözünü ve öğüdünü tut; bu söz ve öğüt sana bir devlet ağı olsun.
1359	Bağırsak kişi ol kişide çını, bağırsak sözi tut bedütgey seni	insanların hakikîsi sadakatli insandır; sadakatli insanın sözünü tut, o seni büyütür.
1360	Ay ilig munu men bağırsak saŋa, sözüm işke tutğıl ay ersig toŋa	Ey hükümdar, işte ben sana sadâkatle bağlı insanım; sözüme göre hareket et, ey merd insan.
1361	Ölüm utru keldi ökündi özüm, asığ kılmadı bu öknüçüm sözüm	Ölüm karşıma çıktı, ben peşiman oldum; fakat bu sözlerim ve peşimanlığım bir fayda vermedi.
1362	Kerek boldı emdi bu kılmış tapuğ, öknüç boldı kılmış isizlik kamuğ	Şimdi bana edâ edilmiş ibâdetler lâzım oldu; yapılmış kötülüklerin hepsi ancak peşimanlık getirir.
1363	Yatu kaldı termiş bu altun kümüş, maŋa tegdi sakış anıŋdın ülüş	Toplanmış olan altın-gümüşüm olduğu'gibi kaldı; onlardan benim hisseme ancak hesap vermek düştü.
1364	Ulır-men ökünüp asığ yok öknüç, idim rahmetinde adın yok umunç	Peşimanlık içinde feryâd ediyorum, fakat peşimanlık fayda vermiyor; rabbin rahmetinden başka bir ümidim kalmadı.
1365	Bu kün men barır-men munu erksizin, yarın sen kelir sen udu şeksizin	İşte bugün ben, elimde olmadan, ölüp gidiyorum; yarın sen de, şüphesiz, arkamdan geleceksin.
1366	Ölüm tutmaz erken odun ay ilig, işiŋni itiŋil yetürgil bilig	Ey hükümdar, ölüm henüz yaklaşmadan, uyan; bilgini kullan, işini tanzim et.
1367	Belâ küç yerinde sen edgü kılın, bodunuğ sevindürgil elgin tilin	Sen halkı belâdan-zulümden koru, iyilik yap; elinle ve dilinle onu sevindir.
1368	Esenlik üdinde sen edgü yetür, tavar neŋ barında üle hem yetür	Sağlığında her şeyi iyilikle karşıla; malın ve servetin varken, onları dağıt ve yedir.
1369	Negü ter eşitgil köni sözlüg er, kiçigde odunmış yiti közlüg er	Küçüklüğünde uyanmış, keskin gözlü ve doğru sözlü insan ne der, dinle.
1370	Ölüm kelmez erken ölümke itin,	Ölüm gelmeden, sen ölüme hazırlan; hayatta iken,

	tiriglik üdinde tapuğ kıl tapın	Tanrının emirlerini yerine getir; ibâdette kusur etme.
1371	Ölüm kelse tutsa ökünç asğı yok, neçe me ulısa kara yer katın	Ölüm gelip-çatınca, peşimanlık fayda etmez; kara toprak altında istediğin kadar feryat er.
1372	Ay ilig katılan meninḑe kedin, yava kılma üd kün tapuğda adın	Ey hükümdar gayret et, benden sonra ömrünü boşuna harcama; ibâdetle meşgul ol.
1373	Seni armasun dünyâ devlet bile, kamuğ iş içinde könilik tile	Bu dünya ve devlet seni aldatmasın, bütün işlerde dâima doğruluğu göz önünde bulundur.
1374	Törü tüz yorıtğıl bodunka köni, künüŋ edgü bolğay könilik küni	Halka kanunu doğru ve dürüst tatbik et ki, kıyamet gününde bahtiyar olasın.
1375	Özüŋ otka atma bu dünyâ üçün, havâ boynı biçgil et özke öçün	Bu dünya için kendini ateşe atma; vücûddan öcünü al, nefsin boynunu kopar.
1376	Bu dünyâ begi sen aŋa bolma kul, seni kodmaz erken anı kodğu tul	Sen bu dünyanın beyisin, ona kul olma; o seni bırakmadan, sen onu dul bırak.
1377	Küvezlenme artuk kötürme köŋül, ınanç kılğu ermez bu dünyâ tüŋül	Fazla kibir ve gurura kapılma; bu dünyaya güven olmaz, sen ondan vaz geç.
1378	Yakın tut özüŋke kişi edgüsi, isizdin yırak tur tokığay yası	îyi insanları kendine yakın tut; kötülerden uzak dur; zararları dokunur.
1379	Kişi sukıŋa bermegil sen işiŋ, vefâsız kişike yitürme aşıŋ	îşini insanların harisine tevdi etme, yemeğini nankör insanlara yedirme.
1380	Tapuğka erig bol yazukta tıdın, saŋa teggü ermez tapuğda adın	İbâdette gayretli ol, günahtan sakın; sana âhirette ancak ibâdetin faydası dokunur.
1381	Ölümüg unıtma aŋar yok tolum, busuğdın çıkar teg çıkar bu ölüm	Ölümü unutma, ona karşı hiç bir silâh yoktur; ölüm, pusudan çıkar gibi, bir gün karşına çıkar.
1382	Neçe kaçsa âhır ölüm tutğusı, neçe kalsa âhır ölüm yetgüsi	Ne kadar kaçarsan-kaç, ölüm nihayet seni yakalayacaktır; ne kadar kalırsan-kal, nihayet ölüm seni alıp-götürecektir.
1383	Ölümke usanma köŋül tut tirig, neçe keç tirilse töşeŋü yerig	Ölüme gafil avlanma, gönlünü diri tut; ne kadar çok yaşarsan-yaşa, bir gün toprağa gireceksin.
1384	Kanı kim kutuldı ölümdin kaçıp, kanı kim aşundı üdindin keçip	Hani, kim ölümden kaçıp kurtulmuştur; hani, kim ecelini geciktirmiş ve vaktini aşmıştır.
1385	İdi yakşı sözler bilig yaŋzatu, bu üd kün tirigliklerig meŋzetü	Âlim bu zamanı ve hayatı, bir yakıştırma ile, çok güzel anlatmıştır.
1386	Apa oğlanı körse arkış sanı, örüg turğu bolmaz örügler kanı	insan oğlu, bakarsan, bir kervana benzer, konak yerinde devamlı kalınmaz, menziller nerede?
1387	Ata arkasmdın tuğulsa oğul, ana karnı menzil kaç aylık amul	Çocuk babasının sulbünden çıktıktan sonra, ana karnı onun için, bir kaç aylık istirahat menzilidir.
1388	Anasında tuğsa atansa atı, musâfir bolup mindi üdlek atı	Anasından doğup, adı verilince yolcu olarak, zamane atına biner.
1389	Küni bir maŋım ol tüni bir maŋım, iletür ölümke kurıtur eŋim	Gündüzü bir adım, gecesi bir adım; bu at onu ölüme götürür ve benzini soldurur.
1390	Ajun bir tüşün ol gûrüŋ bir tüşün, bu tüş tün kopursa tüş tün ol ajun	Bu dünya—bir konak, mezarın—ikinci bir konaktır; bundan sonraki ilk konak — öteki dünyadır.

1391	Küder ol ajunda saŋa iki yol, bu iki yoluŋda kayu erki yol	O dünyada seni iki yol bekler; bu iki yoldan, acabl, hangisi sana nasip olacaktır.
1392	Yoluŋ onça kelse itildi işiŋ, kalı solça kelse ulıp çal başıŋ	Yolun sağa doğru ise, işin yolundadır; eğer sola doğru ise, inleyerek, başını yerden-yere çal.
1393	Tarığlağ erür dünyâ ilig kutı, tarısa orar er tirilgü otı	Ey devletli hükümdar, dünya bir tarladır; insan bu tarlayı ekerse, hayat ekinini biçer.
1394	Negü ekse yerke yana ol önür, negü berse evre anı ok alur	Yere ne ekilirse, yine o biter; ne verilirse, karşılığında aynı şey alınır.
1395	Kişi neŋi alma yeme tökme kan, bu iki yazukka ulır çıksa cân	Başkasının malını alma ve kan dökme; ölüm döşeğinde insan bu iki günah yüzünden inler.
1396	Bu tüş teg tiriglik keçer belgüsüz, kerek beg kerek kul barır kelgüsüz	Bu rüyaya benzeyen hayat, farkına varılmadan geçer; gerek bey, gerek kul, bir daha gelmemek üzere gider.
1397	Kanı tüş sanı boldı keçmiş künüŋ, ökünçte adın yok bu kalmış künüŋ	Hani, geçen günlerin, rüya gibi oldu; kalan günlerinde de peşimanlıktan başka bir şey yoktur.
1398	Negü ter eşitgil odunmış kişi, odunmış ta kedin ökünmiş kişi	Uyanmış ve uyandıktan sonra peşiman olmuş insan ne der, dinle.
1399	Tüşüŋ teg keçürdüŋ tiriglik oduğ, kanı asğı körkit maŋa bir boduğ	Uyanık olduğun hâlde, hayatını rüya gibi geçirdin; faydası hani bana bundan bir iz göster.
1400	Künüŋni keçürdüŋ tilek ârzûka, tiriglik tükedi ökünç ol yoduğ	Heves ve arzuların için ömrünü harcadın, hayat tükendi; elde ettiğin sâdece peşimanlıktır.
1401	Usanma tiriglikke artuk sakın, tiriglik ölümke idi ök yakın	Hayatta pek gafil davranma, dikkat et; hayat ölümle çok yakındır.
1402	Saran bolma ilig akı bol akı, kalır meŋü ölmez akılık atı	Ey hükümdar, hasis olma, cömert ol, cömert; cömertliğin adı ebedî kalır, ölmez.
1403	Er at sü bu neŋke küvenme üküş, asığ kılmağay sü bu altun kümüş	Askere, orduya ve mala güvenme; ordu ve bu altın-gümüşün sana bir faydası olmayacaktır.
1404	Yuluğ kılma özni adınlar üçün, suyurka özüŋni küyürme küçün	Başkaları için kendini feda etme; kendine acı da zorla ateşe atma.
1405	Seninde ozakı ajun begleri, ajun kodtı bardı yatur kör gûri	Senden önceki dünya beyleri de dünyayı bırakıp gittiler; işte mezarları, yatıyorlar.
1406	Saŋa ma anunmış-turur bu ölüm, üdiŋe küder ay yarumış künüm	Ey benim parlak güneşim, bu ölüm senin için de hazırlanmıştır; ancak vaktim bekliyor.
1407	Negü ter eşit dünyâ aybın bilip, saŋa sözlegüçi ukuştın alıp	Dünyanın eksik ve kusurlu taraflarını bilen ve üzerinde düşünmüş olan insan sana ne der, dinle.
1408	Açığ suv teg ol kör bu dünyâ neŋi, neçe içse kanmaz ölimez eŋi	Bu dünya malı acı su gibidir; insan ne kadar içerse-içsin, kanmaz; onun dili bile ıslanmaz.
1409	Kölike teg ol kör bu dünyâ toŋa, ederse kaçar kaçsa yapçur saŋa	Ey yiğit, bu dünya bir gölge gibidir; onun peşine düşersen, kaçar; sen kaçarsan, o sana koşar.
1410	Sakığ ol körü barsa dünyâ işi, tutayın teyü sunsa yitrür kişi	Dikkat edersen, dünya işi bir seraptır; insan tutmak için elini uzattıkça, onu kaybeder.
1411	Ay ilig katığlan özüŋ edgü bol,	Ey hükümdar, gayret et, kendin iyi ol; beyi iyi olursa,

	begi edgü bolsa bodun edgü ol	halk da iyi olur.
1412	Bodun koy sanı ol begi koyçısı, bağırsak kerek koyka koy kütçisi	Halk koyun gibidir; bey onun çobanıdır; çoban koyunlara karşı merhametli olmalıdır.
1413	Kapuğda tirildi kalın aç böri, ay ilig koyuğ ked küdezip yorı	Kapıda bir çok aç kurt toplanmıştır; ey hükümdar, koyunları iyice muhafaza altına al.
1414	Buşı bolma işte sen övke yığın, buşı bolsa begler buzar beglikin	işinde hiddetli olma, öfkene hâkim ol; beyler hiddetli olurlarsa, mülk ve saltanat haleldar olur.
1415	İrig sözlemegil kişike tilin, irig til ot ol kör küyer teg yalın	İnsanlara kaba söz söyleme; kaba söz alev-alev yanan bir âteştir.
1416	Örüg bol amul bol tüzün bol silig, kamuğ edgülükke tegürgil elig	Sakin, halîm-selîm ve yumuşak huylu ol ve böylelikle bütün iyiliklere elini uzat.
1417	Yüz utru-turur bu uzun yol sefer, ukuşluğ bu yolka azuk ked eter	Önünde uzun bir yol, bir sefer vardır; akıllı olan bu yol için azığını iyice hazırlar.
1418	Sarây karşı itme ay ilig kutı, anundı saŋa ev kara yer katı	Ey devletli hükümdar, sen saray ve köşkler yaptırma; kara toprak altında senin evin hazırdır.
1419	Ediz keŋ bedizlig sarâyıŋ kalıp, karaŋku yer evde yatur sen ulıp	Yüksek, geniş ve süslü sarayların burada kalacak, sen de inleyerek, karanlık toprak evde yatacaksın.
1420	Nerek kenç urur sen bu altun kümüş, saŋa teggüsi ol iki böz ülüş	Niçin bu altın-gümüşten hazîne topluyorsun; senin hissene düşecek şey iki parça bezden ibarettir.
1421	Muŋar meŋzetü aydı şâir tili, bu şâir sözi kör açar söz yolı	Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; şâirin bu sözü, bak, söze yol açar.
1422	Osal yalŋuk oğlı üküş neŋ tirer, yegüke tegirmü sakınmaz birer	Gafil insan-oğlu çok mal toplar; kendisine yemek nasip olacakını, bunu düşünmez bile.
1423	Bayusa tileki bulunsa tükel, tüketür tiriglik uçup cân yırar	Zenginleşip, bütün dileklerine kavuşunca, ömrü de sona erer ve canı uçar gider, ondan uzaklaşır.
1424	Avınma erejke küvenme ay beg, avınçıŋ küvençiŋ udığa ot teg	Ey hükümdar, avunma ve huzura güvenme; bu avunman ve güvenmen seni gaflet uykusuna düşürür.
1425	Tiriglik yava kılma dünyâ üçün, keçigli-turur bolğa emgek küçün	Dünya uğrunda hayatı boşuna harcama, dünya geçicidir; sonra sana zorla zahmet çektirirler.
1426	Ağı çuz töşenür özüŋ oğlağu, kara yer töşeŋü-turur ay bügü	îpek sırma ile örtülen vücûdun kara toprağa serilecektir, ey hakîm.
1427	Avınçu sevügler bile avnur öz, kara yer katında yaşıp yatğu tüz	Seni avutan zevklerinle avunan vücûdun kara toprak altında gizlenip, sırt-üstü yatacaktır.
1428	Yayılmaz yorığa keveldin tüşüp, edersiz yığaç miŋü muŋluğ bolup	Sarsmayan, rahvan küheylan attan inip, aciz içinde, eyersiz bir ağaca bineceksin.
1429	Bularnı sakınğıl ölümke itin, ökünme yarın bu kara yer katın	Bunları düşün ve ölüme hazırlan; yarın bu kara yer altında peşiman olma.
1430	Kamuğ işke tevfik bayattın tile, bayat birge şeksiz saŋa küç bile	Her işe Tanrıdan tevfik dile; bil ki, sana ancak Tanrı yardım edebilir.
1431	Negü kelse tapla kör edgü isiz, boyun bir kazâka köni tut ağız	iyi veya kötü, ne gelirse, ona razı ol; kazaya boyun eğ, ağzım bozma.

1432	Özüŋ kolsa iki ajun begliki, bu beş işke yakma bu ol yegliki	Eğer her iki dünya beyliğini istiyorsan, en iyisi budur, sen şu beş işe yaklaşma.
1433	Harâmka katılma yeme kılma küç, kişi kanı tökme hasım kılma öç	Harama karışma, zulüm etme, insan kanı dökme, düşmanlık besleme ve kin gütme.
1434	Bor içme fesâddın yırak tur tez e, bu kaç neŋ yorır tutçı beglik buza	Şarâp içme, fesattan uzak dur, ondan kaç; bunlar dâima mülke ve saltanata halel veren şeylerdir.
1435	Özüŋ meŋü beglik tilese tuçı, törü kıl bodundın kötürgil küçi	Eğer devamlı ve ebedî beylik istiyorsan, adaletten ayrılma ve halk üzerinden zulmü kaldır.
1436	Bodunka başı sen ay ilig bu kün, bodunuğ küdezgil oduğ tur ögün	Ey hükümdar, sen bugün halkın başında bulunuyorsun; halkı gözet, aklın başında ve uyanık ol.
1437	Uluğ yük boyunka yüdürdi ilig, osal bolma saklan ay kılkı silig	Hükümdarların omuzlarına ağır yük yüklenmiştir; ey iyi huylu insan, ihmalkâr olma, tedbirli davran.
1438	Et öz ârzû sürgen havâka bulun, bulun bolma bolsa özüŋni yulun	Vücût arzusuna tâbi olan insan nefsinin esiridir; onun esiri olma, olursan da kendini kurtarmağa bak.
1439	Keçürmiş tiriglik tüpi boldı yel, bu kalmış tiriglik neçe berge el	Geçirdiğin hayat rüzgâr ve tipi gibi geçti; kalan hayatın daha ne kadar saltanat temin eder.
1440	Yava kılma emdi bu kalmış künüŋ, özüŋdin arıtğıl yazukuŋ münüŋ	Kalan ömrünü artık boşuna geçirme; kendini günah ve kusurlardan temizle.
1441	Vefâ kılğu ermez bu dünyâ bilin, keçer dünyâda öz azukuŋ alın	Bil ki, dünya sana vefa edecek değildir; bu geçici dünyadan sana lâzım olan azığı al.
1442	Negü ter eşitgil sakınuk kişi, sakınuk kişi ol ajunda başı	Takva sahibi ne der, dinle; dünyada takva sahibi insanlar muvaffak olurlar.
1443	Bu ajun tüşün ol sen arkış sanı, tüşünde neçe bolğa arkış küni	Bu dünya bir konaktır, sen kendini kervan say; bir kervan konakta ne kadar kalabilir.
1444	Sarây ol ajun kör bu kazğanç yeri, negü bulsa munda naru ıd yorı	Dünya bir saraydır, bir kazanç yeridir; buradan oraya götürebileceğin ne varsa, götür.
1445	Özüŋ köçgü mundın köçüŋ aşnu ıd, kerekligni alğıl kereksizni tıd	Sen buradan göç edeceksin, göç yükünü önceden gönder; ancak lüzumlu olanları al, lüzumsuzları bırak.
1446	Munu men barur-men meni kör odun, katığlan özüŋke at edgü kodun	işte ben gidiyorum, bana bak ve ibret al; burada kendin için iyi bir ad bırakmağa gayret et.
1447	Negü ter eşitgil ölügli tirig, ölürde berip bardı öt sav erig	Ölmek üzere bulunan, intizar hâlinde öğüt ve nasihat vererek ölen insan ne der, dinle.
1448	Ölügli tirigke berür pend tilin, eşitgil anı sen köŋülke alın	Ölmekte olan insan yaşayanlara nasihat eder, sen onu dinle ve gönlüne yerleştir.
1449	Ayur ay tirig sen usanma odun, usandım öküŋçün yatur-men yılın	O der ki : — Ey diri, sen gafil olma, uyan; ben gaflet ettim, şimdi yıllarca peşimanlık içinde yatacağım.
1450	Ay ilig bu beglik uzun kolsa sen, kaç iş kıl kaç iş kod kılur erse sen	Ey hükümdar, bu saltanatın uzun sürmesini istersen, şu bir kaç işi yap, şu bir kaç şeyi de bırak.
1451	Törü kıl katığlan yulup kılma küç, tapuğ kıl bayatka anır kapğı kuç	Adaletle iş gör, buna gayret et; hiç bir zaman zulüm etme; Tanrıya kulluk et ve onun kapısına yüz sür.
1452	İkinçi osal bolma sak tur oduğ,	ikincisi — gafil olma, dikkatli ol, uyanık dur; sana

	saŋa tegmesün bir müfâca yoduğ	başkasının yüzünden, ansızın, bir suç isnat edilmesin.
1453	İki üdte kılma kayu erse iş, havâ övke kelse serip kısğu tiş	Heves ve öfke ânında hiç bir iş yapma; her iki hâlde de dişini sık, sabret.
1454	Bu kaç neŋ küdezgil küdezildi el, uzun turğa beglik saŋa berge el	Bu bir kaç şeye dikkat edersen, memleket gözetilmiş olur; saltanat uzun sürer ve sana sulh ve sükûn te'min eder.
1455	Kamuğ edgülerig ağır tut kötür, isizlerni tutma iligdin kotur	Bütün iyilere hürmet göster ve onları yükselt; kötülere yüz verme, onları kapına dahi yanaştırma.
1456	İsiz öŋdi urma törü edgü ur, künüŋ edgü bolğay kutuŋ bağa kur	Kötü teamül kurma, iyi kanun koy; ömrün iyi geçer ve saadet sana yâr olur.
1457	Negü ter eşitgil ay bilge külüg, bu sözdin kötürgil özüŋke ülüg	Ey hükümdar, meşhur âlim ne der, dinle; bu sözden sen kendine hisse çıkar.
1458	Törü edgü ur ay törü bergüçi, turu öldi isiz törü urğuçı	Ey kanun yapan, iyi kanun koy; kötü kanun yapan kimse, daha hayatta iken, ölmüş demektir.
1459	İsiz öŋdi urma ay ilçi bügü, isiz bolsa bolmaz ajunuğ yegü	Ey hakîm devlet adamı, kötü teamül koyma; kötü kanunlarla dünyaya hüküm edilmez.
1460	İsiz öŋdi ursa özi öz üdin, isiz kodtı atın özinde kedin	Bir kimse kendi zamanında kötü teamül vaz'ederse, kendisinden sonra kötü bir nâm bırakmış demektir.
1461	Kim erse urup kodsa edgü törü, anın tikti atın adakın örü	Bir kimse iyi kanun vaz'edip bıraktı mı, adının ayakta durmasını sağlamış demektir.
1462	Özüŋni yarılma ay ilig bakın, tüp üŋni unıtma öyü tur sakın	Ey hükümdar, dikkat et, kendini şaşırma; aslını unutma, bunu dâima hatırında tut ve düşün.
1463	İsiz kılkı tutma ay elgi uzun, isiz kılk ulıtur ikigün ajun	Ey iktidar sahibi kötü hareketleri benimseme; kötü hareket seni her iki dünyada inletir.
1464	Uzun boldı elgiŋ bodunka yakın, füsûsun keçer bu tiriglik bakın	iktidara geldin ve halka yakın oldun; dikkat et, sonra bu ömür efsûsla geçer.
1465	Keçigli-turur dünyâ keçti sakın, keligli ölüm utru keldi sakın	Bu dünya geçicidir, sen onu şimdiden geçti bil; ölüm muhakkak gelecektir, sen onu karşına artık geldi bil.
1466	Meni kör meniŋdin kötür öt erig, ökünme yarın sen bu kün sen tirig	Benim hâlime bak, benden öğüt ve nasihat al; yarın peşiman olma, sen bugün henüz dirisin.
1467	Kişi ölse andın kumaru kalır, munukı kumarum saŋa ay bilir	İnsan ölünce, ondan bir miras kalır; ey bilgin, benim sana mirasım da işte budur.
1468	Severim sen erdiŋ ay ilig maŋa, asığlığ kumarumnı kodtum saŋa	Ey hükümdar, benim en çok sevdiğim insan sendin; faydalı mirasımı sana bırakıyorum.
1469	Asığlığ kumaru kişike söz ol, kumaru sözüg tutsa asğı yüz ol	insan için faydalı miras sözdür; miras olarak kalan sözü tutmanın yüz türlü faydası vardır.
1470	Munu söz bitip kodtum emdi çını, unıtma bu sözni unıtma meni	işte şimdi sözün doğrusunu yazıp, bıraktım; beni hatırla ve bu sözlerimi unutma.
1471	Neçe keç yaşap öz tirig tursa sen, ölüm boldı âhır yanış körse sen	Ne kadar çok yaşarsan-yaşa ve ne kadar hayatta kahrsan kal, dikkat edersen, en son karşılaşacağın şey ölümdür.
1472	Seziksiz ölüm bir kün âhır kelir,	Şüphesiz, bir gün nihayet ölüm gelecektir ve bütün

	tirilmiş bu cânlığ cânın alğalır	canlıların canını alacaktır.
1473	Okığçı kelürke anunğu kerek, uzun yol yorırka itinü kerek	Dâvetçinin gelmesine hazırlanmak ve uzun yol yürümek için, hazırlık yapmak gerektir.
1474	Ölümdin kutulu yeri yok bilin, ölümke itiŋil kerekiŋ alın	Ölümden kurtulmak için bir çâre yoktur; bunu bil; ölüme hazırlan ve ancak bunun için lâzım olanları al.
1475	Negü ter eşitgil ögi yetmiş er, ölümüg ölürde oza ukmış er	Alalı eren ve ölümü, ölmeden önce, anlamış olan insan ne der, dinle.
1476	Kezigçe kelir bu ölümnüŋ kurı, ölümke özüŋ çın anuklap yorı	Ölümün sırası nöbetle gelir; ölüme her an kendini hazır bulundur.
1477	Kümüş kur bağuçı munu men teyü, ölüm tuttı erse üzüldi kurı	Gümüş kuşak bağlayarak,— "îşteben!"— diyenin kuşağı, ölüm tutunca, kopar.
1478	Ay ilig munu men ötedim hakıŋ, tükel kıldım emdi bağırsaklıkıŋ	Ey hükümdar, işte ben senin hakkını ödedim; bana gösterdiğin yakınlığın karşılığını yerine getirdim.
1479	Bayat bersü tevfik kamuğ edgüke, kutadsu bu edgü yegü kedgüke	Bütün iyilikler için Tanrı sana tevfik ihsan etsin; yiyecek ve giyecek hususunda da bu iyiliklerin sana hayrı dokunsun.
1480	Esenin tirilgil üküş yıl yaşa, sevinçin avınçın üküş el aşa	Ömrünü sıhhatle geçir, çok seneler yaşa; saltanatın sevinç ve huzur içinde geçsin.
1481	Bağırsaklık erdi meniŋ bu sözüm, esen kal selâmet ay körklüg yüzüm	Bu sözlerim sana karşı içten bir bağlılığın nişânesidir; ey güzel yüzlüm, sağ ve esen kal.
1482	Munu men barır-men ay ilig kutı, turu kaldı oğlum bu bağrım otı	Ey devletli hükümdar, işte ben gidiyorum; oğlum, bu ciğer-pârem, burada kalıyor.
1483	Bayatka tutuzdum munı yalvara, tilese küdezgey küyer ot ara	Onu yalvararak, Tanrıya emânet ettim; o isterse, yanar âteş içinde de olsa, onu korur.
1484	Saŋa hâcetim bu körü ber munı, süre ıdma bolğay yavalar sanı	Senden dileğim şudur: ona nezâret et, kendinden uzaklaştırma; yoksa, o yabanî bir diken gibi olur.
1485	Kamuğ neŋke teŋri kılur ol sebeb, kamuğ edgü isiz aŋar öz ulap	Tanrı her şeye bir sebep yaratır; iyi ve kötü, her şeyi o nasîb eder.
1486	Oğul kız sebebi ata ol ana, kılınç artasa ya itilse yana	Çocukların iyi veya kötü olmalarına anne ve babalan sebep olur.
1487	Munu men atası ölür-men bu kün, kiçig kaldı oğlum yetim ögsüzün	îşte onun babası olan ben bugün ölüyorum; oğlum küçük yaşta yetim ve öksüz kalıyor.
1488	Bar erse kalı bu tapuğçı hakı, sebeb bol munı edgü yolka okı	Eğer bu hizmetkârın sende bir hakkı varsa, sebep ol ve onu iyi yola şevket.
1489	Körü ıdma ögretgil erdem bilig, bilig erdemin bulsu ilke elig	Gözden uzak bulundurma, ona fazilet ve bilgi öğret; bilgi ve fazilet ile memlekette mevki sahibi olsun.
1490	İtilsü kılınçı tüzülsü yorık, tusulsu tapuğka alınsu alık	Tavır ve hareketi mâkul, muntazam ve iyi ahlâklı, hizmete lâyık ve meziyet sahibi olsun.
1491	Yava ıdma boşlağ yığa tut kısa, yığa tutsa oğlan bulur kut basa	Serbest ve başı-boş bırakma, sıkı tut ve kötü hareketlerine mâni ol; çocuk sıkı bir terbiye altında bulundurulursa, sonunda bahtiyar olur.

1492	Negü ter eşitgil karı köklemiş, sınamış ukup hem bilip sözlemiş	Tecrübe ile anlayarak, bilerek söyleyen ve işin künhüne vâkıf olan pîr ne der, dinle.
1493	Kiçig erken ögret oğulka bilig, kiçigde bilig bilse kötrür elig	Oğula bilgiyi henüz küçük iken öğret; küçüklüğünde bilgi öğrenirse, hayatta muvaffak olur.
1494	Ayama oğul kızka berge yetür, oğul kızka berge bilig ögretür	Gerekirse, oğula-kıza acımadan dayak at; dayak oğula-kıza bilgi öğretir.
1495	Kiçiglikte bilse oğul kız neni, karıp ölmeginçe unıtmaz anı	Oğul-kız küçüklükte ne öğrenirse, yaşlanıp, ölünceye kadar onu unutmaz.
1496	Tüketti bitig türdi badı türe, alıp oğlıŋa berdi elgin sunup	Mektubu tamamladı, dürüp bağladı; eli ile uzatarak, oğluna verdi.
1497	Ayur bu bitig tut yitürme oğul, iligke tegürgil kumarum bu ol	Oğlum —dedi—bu mektubu sakla, kaybetme; hükümdara götür, ona mirasım budur.
1498	Bitigim okısun sözüm tutsunı, ölümke anunsun işin itsüni	Mektubumu okusun, sözümü tutsun; ölüme hazırlansın ve işini ona göre tanzim etsin
1499	Uluğ tındı ötrü oğulka baka, ayur sen munı uk könike yaka	Uzun bir müddet sustu, sonra oğluna bakarak, dedi:— Sen bunu anla, doğruluktan ayrılma.
1500	Yana aldı oğlın koyıŋa kuça, öpüp yığladı barnu yaşın saça	Oğlunu kucaklayarak, tekrar bağrına bastı; öpüp ağladı, yüzü göz yaşları ile kaplandı.
1501	Ayur ay oğul kördüŋ emdi meni, ne hâlin barır-men unıtma munı	Ey oğlum;— dedi— işte beni görüyorsun; ben ne hâlde gidiyorum, bunu hatırından çıkarma.
1502	Saŋa ma seziksiz bu üd kelgü ol, osal bolma âhır özüŋ ölgü ol	Sana da, şüphesiz, bu an gelecektir; gafil olma, bir gün sen de öleceksin.
1503	Kereklig sözüg men tutuzdum saŋa, sözümni unıtma duâ kıl maŋa	Ben sana gereken sözleri söyledim; sözümü unutma ve bana duâ et.
1504	Kalı ilig üdlep tilese seni, yorık tüz tapuğ kıl basınma anı	Eğer gün gelir de hükümdar seni isterse, tavır ve hareketini düzelt, ona hizmet ve hürmette kusur etme.
1505	Yava bolma boşlağ yügürme özün, köni bol silig bol kılınçın sözün	Aylak olma ve başı-boş dolaşma, kendi-kendine koşma; işinde ve sözünde dürüst ve mülayim ol.
1506	Keçe yatsa keç yat yana erte tur, yatıp erte kopğan kutın arturur	Gece geç yat, yine de^ erken kalk; yataktan erken kalkan saadetini arttırır.
1507	Bayat yarlığın sen ağır tut ağır, iligke tapuğ kıl isiŋil bağır	Tanrı buyruğuna çok itaat et; hükümdara hizmet et ve ona gönülden bağlan.
1508	İsizke yağuma yırak tur teze, yorı edgülük kıl yorık yol tüze	Kötüye yaklaşma, ondan uzak dur; kaç; dâima iylik yap, tavır ve hareketini düzelt.
1509	Sözüŋni küdezgil selâmet yorı, özüŋni küdezgil esenin karı	Sözünü gözet, emniyet içinde yaşa; kendini gözet, esenlik ile ihtiyarla.
1510	Sözin kesti oğlın kuçup yığladı, olındı yana ol ökünçler yedi	Sustu, oğlunu kucaklayıp, ağladı; tekrar ah-vah etti ve peşimanlıklar getirdi.
1511	Ayur ay ınançsız ajun bi-vefâ, nelük kıldıŋ emdi maŋa sen cefâ	Ey vefasız, güvenilmez dünya, — dedi—niçin şimdi baha cefa ediyorsun.
1512	Tü nimet bile bu igidmiş özüm, kirür bu kara yerke körklüg yüzüm	Bol nimet içinde beslenmiş olan bu vücudum ve bu güzel yüzüm kara toprağa giriyor.

1513	Anadın neteg toğdum erse bu kün, anıŋ teg barır-men yalıŋın muŋun	Anadan nasıl doğdum ise, bugün o şekilde ve aciz içinde gidiyorum.
1514	Negü ter eşitgil ölügli ök er, ölümke ökünüp ulığlı bek er	Ölmek üzere bulunan ve ölürken peşiman olarak, inleyen kuvvetli insan ne der, dinle.
1515	Karındın çıkardıŋ karınka kirür, şekerdin igidtiŋ yılanka berür	Karından çıkardın, tekrar karına giriyorum; şeker ile beslediğin bu vücûdu yılana veriyorum.
1516	İsizim yegitlik tiriglik isiz, ökünçün sığıt birle gûrke kirür	Bana yazık oldu, gençliğime ve hayatıma yazık oldu; peşimanlıkla ve ağlayarak, mezara giriyorum.
1517	Sığıt kodtı ay toldı yetrüp ögin, kumaru üledi kişike neŋin	Ay-Toldı başına aklını topladı, ağlamağı bıraktı; malını, miras olarak, başkalarına dağıttı.
1518	Bahil koldı barça kadaşlarka ol, tiler boldı cânı yaşıl kökke yol	Bütün akrabaları ile helâllaştı; canı mâvî göğe doğru yol almak istedi.
1519	Közin kökke tikti kötürdi elig, şahâdet bile kesti teprer tilig	Gözünü göğe dikti, elini kaldırdı; son sözü kelime-i şehâdet oldu.
1520	Yaruk cân üzüldi tünerdi küni, bayat atı birle kesildi tını	Nurlu can ayrıldı, günü karardı; Tanrı adı ile son nefesini verdi.
1521	Edizlik tiledi süzük cân turuğ, uçup bardı cân kaldı kalbüd kuruğ	Saf ve temiz ruhu yükselmek diledi; ruhu uçtu, gitti, boş bir kalıp kaldı.
1522	Bolup toğmaduk teg yitip bardı cân, ajunda atı kaldı belgü nişân	Rûh, hiç doğmamış gibi, kayboldu, gitti; dünyada alâmet ve nişan olarak, yalnız adı kaldı.
1523	Negü ter eşit emdi köŋli köni, osallık usındın odunmış küni	Şimdi dürüst gönüllü ve gaflet uykusundan uyanmış insan ne der, dinle.
1524	Et öznüŋ evi ol bedizlig eviŋ, süzük cân evi ol bediz teg teniŋ	Bu süslü evin vücûdun evidir; o heykel gibi vücûdun temiz ruhun evidir.
1525	Kuruğ kaldı kalbüd uçup barsa cân, bayat bildi kança barır erse cân	Rûh uçup gidince, vücût boş kalır; ruhun nereye gittiğini ancak Tanrı bilir.
1526	Ediz boldı ornı ay kutluğ kuta, töŋitse kodı ense boldı yuta	Ey devletli, onun yeri yükseklerdedir; onun yükselmesi saadet, aşağı inmesi felâkettir.
1527	İkide biri boldı şeksiz ülüg, tirildi ölümsüz uzun meŋlüg	Şüphesiz, ona ikisinden biri nasip olur; o ölümsüz, uzun, ebedî bir hayat sürmeğe başlar
1528	Ne muŋluğ-turur körse yalŋuk özi, yorırda yiter atı keslür sözi	Dikkat edersen, insan ne kadar âciz bir mahlûktur; yürürken, yere serilir ve sesi kesilir.
1529	Kayudın kelir erki kança barır, kayuda-turur erki kayda yorır	Nereden gelir, nereye gider; nerede durur, nerede yürür.
1530	Biligli bilirmü negü ter negü, ukuğlı ukarmu negü ter bügü	Bunu bilen varını, ne der, ne; akıllı anlarmı, hakîm buna ne der?
1531	Biligli bayat ol bilir bu işig, ukuğlı uğan ol ukar bu işig	Bu işi bilen, ancak her şeyi bilen Tanrıdır; bu işin hikmetini ve sırrını bilen, ancak hüküm eden Allahtır.
1532	Ara yer içer kör yorır belgüsüz, ara köz körürde bolur belgüsüz	Bâzan kaybolur, kendisini göstermeden dolaşır; bâzan daha göz önünde iken, silinip gider.

1533	İdi kısğa özlüg bu yalŋuk özi, sakınçı uzun hem bedük til sözi	Bu insanın kendisi çok kısa ömürlüdür; fakat emeli uzun, dili ve sözü büyüktür.
1534	Körü barsa yalŋuk bu erksizlikin, nelük munça yavlak kötürdi egin	İnsanın bu aczine dikkatle bakarsan, kötülerin niçin bu kadar gurur getirdiklerine hayret edersin.
1535	İki künlük erter ajunuğ bulup, nelük kerdi kögsin kaya teg bolup	İki günlük bu geçici dünyayı bulunca, niçin kaya gibi, göğüs kabartırlar.
1536	Negü ter eşitgil odunmış kişi, ölümüg ukup yolka könmiş kişi	Uyanmış ve ölümü anlayarak, doğru yola girmiş olan insan ne der, dinle.
1537	Ne teŋsiz ölüm sen ay yavlak ölüm, tusulmaz saŋa itse tük miŋ tolum	Ey kötü ölüm, sen ne eşi-benzeri olmayan bir şeysin ki, yüz binlerce silâhın sana karşı bir tek faydası yoktur.
1538	Tözüke tegir sen kutulmaz biri, isiz edgü neŋke sen ök sen turı	Her kese gelirsin, hiç kimse senden kurtulamaz, iyi ve kötü şeylerin hepsini tuzağına düşürürsün.
1539	Kerek erdi bilge tirilse kutun, kamuğ ölsün erdi biligsiz otun	Alimlerin saadet içinde ömür sürmeleri lâzımdı, bütün câhil küstahlar hep ölmeli idiler.
1540	İsiz edgü kalmaz neçe tüz ölür, uluğ ya kiçig tut kara yer bolur	iyi veya kötü, hiç biri kalmaz, hepsi de ölür; büyük veya küçük, hepsi kara toprak olur.
1541	Ölümtin keçig yok tirig buldaçı, nece keç tirilse ölüm keldeçi	Ölümden kurtuluş yoktur; insan ne kadar çok yaşarsa-yaşasın, ölüm gelecektir.
1542	Ne yakşı ayur bu bodun başlar er, biligin ukuşun işin işler er	Halkın başında bulunan, bilgi ve anlayış ile işini gören insan ne güzel söylemiştir.
1543	Ne edgü iş erdi ölüm bolmasa, ne körklüg iş erdi kişi ölmese	Ölüm olmasa idi, ne iyi olurdu; insan ölmese idi, ne güzel olurdu.
1544	Erinçke tegürdi meni bu ölüm, ölüm ol buzuğlı tüp üm hem ulum	Bana zevk ve saadet veren bu hayatımdır; benim esas ve temelimi bozan ölümdür.
1545	Ölümke taŋ ermez toğuğlı ölür, toğuğlı ölür kör kara yer bolur	Ölüme hayret edilmez, her doğan ölür; doğan ölür ve kara toprak olur.
1546	Kişi isiz ermez kişilik isiz, eren isiz ermez könilik isiz	İnsana yazık değil, insanlığa yazıktır; ferdlere yazık değil, doğruluğa yazıktır.
1547	Bu kurtğa kılınçı bu ol öŋdisi, kerek öŋdi tutğıl kerek tüŋdisi	Bu dünya acuzesinin huyu ve âdeti budur; ister beğen, ister beğenme.
XXIV	**Küntoğdı İlig Ögdilmişni Okimişin Ayur**	**Hükümdar Kün-Toğdı'nın Öğdülmiş'i Çağırdığını Söyler**
1548	Bu ay toldı yasın keçürdi ilig, okıp oğlına berdi öt sav erig	Hükümdar, Ay-Toldı'nın yası sona erince, onun oğlunu çağırtarak, ona öğüt ve nasihatte bulundu.
1549	Ayur ay oğu kılma artuk sakınç, sakınç keçse âhır tüp inde sevinç	Dedi : — Ey oğul, fazla üzülme; keder geçer ve arkasından sevinç gelir.
1550	Saŋa tegmedi bu sakınç yalŋuzun, maŋa tegdi kadğu sakınçlar uzun	Bu keder yalnız sana dokunmadı; bu benim için de sonsuz kaygı ve üzühtü oldu.
1551	Köŋülni çökürme özüŋni avıt, baka tur maŋa öz tapuğka ivit	Gönlünü çökertme, kendini avut; benim yanıma gel ve hizmetimde bulun.
1552	Ataŋ öldi erse ata men saŋa,	Baban öldü ise, ben de sana bir babayım; ben sana

	atalık kılayın oğul bol maŋa	babalık edeyim, sen de bana oğul ol.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1553	Yer öpti kör ögdülmiş aydı ilig, uzun keç yaşağıl aşayu ilig	Öğdülmiş yer öptü ve dedi : — Ey hükümdar, Allah sana devletin başında uzun ömürler versin.
1554	Men igdiş kuluŋ men tapuğçı seniŋ, yuluğ bolsu cânım iligke meniŋ	Ben senin himaye ettiğin bir kulunum, senin hizmetkârınım; hükümdar için canım feda olsun.
1555	Atam cânı boldı iligke yuluğ, yuluğ kılsu teŋri saŋa bu kuluğ	Babamın canı hükümdarın hizmetinde feda oldu; Tanrı sana bu kulu da feda etsin.
1556	Çıkardı atası bitigin oğul, iligke ötündi kör akru amul	Çocuk babasının mektubunu çıkardı, edep ve hürmetle hükümdara takdim etti.
1557	İlig aldı açtı okıdı bitig, sözin uktı aydı isiz ay tetig	Hükümdar mektubu aldı ve açıp okudu; ne demek istediğini anladı ve dedi : — Ne yazık, ey akıllı insan.
1558	Ayur ay bağırsak kişide burun, kapuğum kurıttıŋ kor ittiŋ orun	Ey merhametli insan, ey insanların ileri geleni, kapımı kimsesiz ve yerini boş bıraktın.
1559	Tirigle tapındıŋ ötediŋ hakım, ölürde muŋadıp yidiŋ hem ğamım	Hayatta iken, hizmet ettin ve hakkımı ödedin; ölürken de beni düşündün ve benim için üzüldün.
1560	Hakıŋnı öteyümedim men seniŋ, bayat ok ötesün seniŋ hakların	Ben senin hakkını ödeyemedim; senin hakkını bizzat Tanrı ödesin.
1561	Neteg kim sevinçlig men sendin bu kün, bayat bersüni miŋ sevinçiŋ kutun	Sen beni bugün nasıl memnun ettin ise, Tanrı da seni öyle memnun etsin.
1562	Sözin kesti ilig közi yaş saça, turup çıktı andın sakınçığ kuça	Hükümdar süzünü kesti, gözünden yaşlar akıttı; Öğdülmiş keder iyinde, oradan kalkıp, çıktı.
1563	Eviŋe kelip kirdi köŋli tüşük, kapuğ yaptı kaç kün sakınçın tügük	Gönlü sıkıntı içinde, gelip evine girdi; bir kaç gün her kese kapısını kapalı tutup, kederi ile baş-başa kaldı.
1564	Bu ay toldınıŋ kıldı oğlı yoğı, çığayka üledi kümüş hem ağı	Oğlu, Ay-Toldı için, ölüm aşı yaptı; fakirlere gümüş ve ipekli kumaşlar dağıttı.
1565	Keçürdi yeme ök ata kadğusın, yakın kıldı özke kişi edgüsin	Babasının matemini böyle hayırlı işler yaparak geçirdi; iyi insanları kendisine ahbap edindi.
1566	Ata pendi tuttı yorıdı köni, kutı künde arttı yarudı küni	Baba öğüdünü tuttu ve doğruluktan ayrılmadı, saadeti günden güne arttı, güneşi parladı.
1567	Negü ter eşit emdi öglüg kişi, başında keçürmiş bilir el işi	Şimdi akıllı, görmüş-geçirmiş ve memleket ışını bilen insan ne der dinle.
1568	Ata pendini sen katığ tut katığ, kutadğay künüŋ berge künde tatığ	Baba nasihatini sen sıkı tut, sıkı; günün kutlu olur ve sana her gün bir sevinç getirir.
1569	Ataŋnı anaŋnı sevindür tapın, yanut berge tapğuŋ tümen miŋ asığ	Babanı, anneni hoşnut eyle, onlara hizmet et; bu hizmet karşılığı binlerce fayda elde edersin.
1570	İlig me katığlandı anda naru, küniŋe uru bardı edgü törü	Hükümdar da o günden itibaren gayretle çalıştı, günden-güne iyi kanunlar vaz'etti.
1571	Bayudı bodun hem itildi ili, iligke duâ kıldı bodnı tili	Halk zenginleşti, memlekette nizam kuvvetlendi; halk hükümdara duâ etti.

1572	İlig bir kün oldurdı yalŋuz özün, kemişti kitâb ötrü baktı uzun	Hükümdar bir gün tek-başına oturuyordu; elindeki kitabı bıraktı uzun uzun düşündü.
1573	Tügüldi ögi könḷi yetlümedi, tiledi ayıtğu kişi bulmadı	Bir yere aklı takılmıştı, anlayamadı; sormak için biriniara di, fakat bulamadı.
1574	Sakındı kör ay toldı erdemleri, ayur ay diriğâ ol erde eri	O zaman Ay-Toldı'nın faziletlerini hatırladı ve : — Ah yazık, o erler eri idi — dedi —
1575	Kapuğ körki erdi maŋa edgü iş, bodun asğı erdi aŋar tegse iş	O bana ıyı arkadaş idi ve bârgâhımın süsü idi; o her işinde halkın faydasını düşünürdü.
1576	Kuruğ kaldı ornı irildi işim, irükler bütürgü kanı bir kişim	Arkadaşım kayboldu, yeri boş kaldı; hani bu boşluğu dolduracak bir insan.
1577	Yana saknu aldı kör ögdülmişig, ayur-men unıtmış-men edgü işig	Sonra birden-bire Öğdülmiş'i hatırladı ve dedi : — Ben bu iyi işi unutmuştum.
1578	Ölürde ol ay toldı oğlın maŋa, tutuzdı anı men unıttım taŋa	Ay-Toldı ölürken, oğlunu bana emânet etmişti; hayret, ben onu nasıl unuttum.
1579	Ata öldi erse oğul bar tirig, birisin yitürdüm tutayın birig	Babası öldü ise, oğlu hayattadır; birini kaybettim, bari birini tutayım.
1580	Kişi ıdtı terkin kör ögdülmişig, okıdı öziŋe bekitti işig	Derhâl adam gönderdi, Öğdülmiş'i huzuruna çağırttı ve bu işi de böylece yerine getirdi.
XXV	**Öğdülmiş Küntoğdı İlig Tapuğıŋa Körünmişin Ayur**	**Öğdülmiş'in Hükümdar Kün-Toğdı'nın Huzuruna Çıktığını Söyler**
1581	Yorıp kirdi ögdülmiş utru turup, iligke köründi sevinçlig bolup	Öğdülmiş yürüyüp, içeri girdi ve huzura kabul edilerek, hükümdarın karşısında sevinçle durdu.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1582	İlig kördi terkin okıdı anı, ayıttı negü kıldı üdlek seni	Hükümdar onu görünce, hemen yanma çağırdı ve sordu: —Felek sana neler yaptı?
1583	Negü teg keçer bu keçigli künüŋ, könimü yorır sen ya egri yoluŋ	Günlerin nasıl geçiyor; doğrumu yürüyorsun, eğri yoldamısın?
1584	Negü kıldı üdlek ataŋda kedin, sevinçmü berür ya sakınç kadğudın	Babandan sonra felek sana neler yaptı; sem sevındirdimı, yoksa yerindirdi mi?
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'IN HÜKÜMDARA CEVABI
1585	Ötündi bu ögdülmiş ilig kutı, uzun keç tirilsü yadılsu atı	Öğdülmiş arzetti : — Ey devletli hükümdar, Allah uzun ömürler versin, şöhretin dünyaya yayılsın.
1586	Yırak boldum ilig tapuğında taş, iriglendi üdlek maŋa tügdi kaş	Felek bana gadretti ve kaşını çattı; hükümdarın hizmetinden uzakta ve dışarda kaldım.
1587	Büte boldı ilig yüzin körmedim, sakınç kadğu birle yorıp külmedim	Çok zaman geçti, hükümdarın yüzünü görmedim, üzüntü ve kaygı içinde idim; yüzüm gülmedi.
1588	Bu kün edlep ilig meni ündedi, umınçlığka devlet maŋa kur badı	Bugün hükümdar beni hatırlayarak, çağırttı; şimdi ümitli olabilirim, çünkü saadet bana yâr olmağa başladı.
1589	İlig yarlığını eşitti özüm, künüm edgü boldı yarudı közüm	Hükümdarın emrini duyunca, gözüm parladı ve bana gün doğdu.

1590	İlig tegme törlüg ayıttı bilig, ötündi bu ögdülmiş açtı tilig	Hükümdar türlü suâller ile bilgisini denedi ve Öğdülmiş bunların hepsine uygun cevaplar verdi.
XXVI	**Öğdülmiş Küntoğdı İlig Tapuğiŋa Kirmişin Ayur**	**Öğdülmiş'in Hükümdar Kün-Toğdi'nin Hizmetine Girdiğini Söyler**
1591	İlig aydı munda naru ay oğul, maŋa tapnu turğıl çökürme köŋül	Hükümdar:— Ey oğlum —dedi— bundan sonra benim hizmetimde bulun; artık gönlünü ferah tut.
1592	Ataŋ tapğı bar erdi artuk telim, öteyümedim bardı kaldı birim	Senin babanın çok büyük hizmeti vardı; hakkını ödeyememiş ve ona borçlu kalmıştım.
1593	Ötegü kerek men bu haklar saŋa, kişiler tili bolmasa ber maŋa	Töhmet altında kalmamak için, bu borcu şimdi sana ödemem gerektir.
1594	Negü ter eşitgil uç ordu begi, bilip sözlemiş sözke yetrüp ögi	Sözü bilerek ve anlayarak söylemiş olan Uç-Ordu beyi ne der, dinle.
1595	Kişi emgek ıdsa saŋa belgülüg, unıtma ol emgekni bolma ölüg	Sana bir kimsenin gerçekten emeği geçmiş ise, bu emeği unutma ve ona karşı, ölü gibi hareketsiz kalma.
1596	Kişilikni kodma ay aslı kişi, kişilik kılu tur kişike tuşı	Ey asîl insan, insanlığı bırakma; insanlara karşı dâima insaniyet ile muamele et.
1597	Kimiŋ emgeki kirse kimke birer, yanutın üküş kıl sen ötrü aŋar	Kimin sana bir az emeği geçerse, sen ona karşılık daha fazlasını yapmalısın.
1598	Kişi emgekini bilümez kişi, tükel ud bolur bu ay ilçi başı	Başkasının emeğini takdir etmeyen kimse, tam mânası ile, bir öküz olur; ey devlet adamı.
1599	Yorı ud atanma kişilik kıl a, kişike kişi bol kişilik bile	Yürü, adın öküze çıkmasın, insanlık yap; insanlara karşı insaniyetle hareket ederek, insan ol.
1600	Kişilik üçün at urundı kişi, kişilik bile at kötürdi kişi	insana insanlığından dolayı bu ad verilmiştir; insan insanlık ile adını yükseltir.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1601	Yer öpti kör ögdülmiş aydı ilig, ilel köz yarutsa maŋa buldum ig	Öğdülmiş yer öptü ve dedi:—Ey hükümdar, hükümdarın memnuniyeti bana her şeyden üstündür.
1602	Tapuğçı kuluŋ-men begim sen uluğ, uluğ beg ağırlar tapuğçı kuluğ	Ben hizmetkâr kulunum, sen benim büyük beyimsin; büyük bey hizmetkâr kulunu değerlendirir.
1603	Tilese ağır tut tilese uçuz, yuluğ kıldım emdi saŋa men bu öz	İstersen değer ver, istersen değersiz bul, ben kendimi artık senin hizmetine vakfettim.
1604	Turup çıktı akru kapuğka kelip, bir ança yorıp bardı evke tegip	Kalktı, kapıya gelip, yavaşça çıktı; bir az dolaştıktan sonra, evine döndü.
1605	Kurın badı ögdülmiş anda naru, kıyıksız tapuğ kıldı ilde turu	Bundan sonra Öğdülmiş kollarını sıvadı; kapıdan ayrılmayarak, saadetle hizmete başladı.
1606	Tapındı keçe taŋda tepremedi, tünin yattı yatğak aş anda yedi	Sabah-akşam aralıksız hizmet etti; yemeğini orada yedi ve geceleyin de muhafızlık etti.
1607	İlig köŋliŋe sığdı erse tapuğ, elig berdi devlet açıldı kapuğ	Hükümdar hizmetinden memnun kaldıkça, saadet ona el verdi ve kapılar açıldı.
1608	Negü ter eşit bu tapuğ kılğuçı, tapuğ birle devlet atın miŋüçi	Hizmet eden ve hizmetinden dolayı saadet atına binen insan ne der, dinle.

1609	Ay begler sevinçi tilegli kişi, kamuğ beg tileki öze kıl işi	Ey beyleri memnun etmek isteyen kimse, her işi beylerin arzusuna göre yap.
1610	Begi taplamaz işni kılsa kulı, ilenç özke kılğu sarılsa kalı	Kul beyinin hoşuna gitmeyen bir işi yapar da nikbete uğrarsa, kabahati kendinde aramalıdır.
1611	Kalı kılsa begler tapısız tapuğ, yava kıldı tapmış tiriglik kamuğ	Eğer beylerin beğenmeyeceği şekilde hizmet ederse, o hizmette geçirdiği bütün hayatını boşuna harcamış olur.
1612	Yakın tuttı ilig kör ögdülmişig, törüçe ayu berdi tegme işig	Hükümdar Öğdülmiş'i günden-güne kendisine yakın tuttu, her işin nasıl yapılacağını ona anlattı.
1613	Yana bir kün oldrup muŋadtı ilig, ayur ay diriğâ yitürdüm erig	Yine bir gün hükümdar üzüntü içinde kendi-kendine : — Ne yazık, o mükemmel insanı kaybettim — dedi —
1614	Kapuğda kalın bod terildi tolu, kanı bir işimke yarağlı talu	Hizmetimde bir çok insanlar var, fakat hani işime yarayan, seçkin biri.
1615	İşim barça sındı yok ol bildeçi, kanı bir bağırsak işim kıldaçı	Bütün işlerim bozuldu, iş bilen yok; bana yardım edecek, candan bağlı bir insan nerede?
1616	Negü ter eşitgil sınamış kişi, sınap edgü isizni bilmiş kişi	Tecrübeli ve tecrübesi ile iyiyi ve kötüyü tefrik eden insan ne der, dinle.
1617	Tilese bulur barça ârzû kişi, tilek teg kişi bulmaz edgü başı	İsterse, insan bütün arzularına kavuşur, fakat istediği gibi ve iyilerin başı olan bir insan bulamaz.
1618	Bu bod sın yoŋlı kara baş kalın, kişi tep ınanğu kişi yok bilin	Bu insan kılığında dolaşan hizmetkâr takımı kalabalıktır; fakat bil ki, içlerinde insan diye güvenilecek kimse yoktur.
1619	Kişide kereki yarağlısı ol, yarap hem tusulup yorığlısı ol	Lâzım olan insan, işe yarayan insandır; işe yarayan insan da, faydalı olan insandır.
1620	Negü ter eşitgil bu şir ayğuçı, sözüg mani birle tizip kodğuçı	Şiir söyleyen ve sözü mâna ile birlikte dizip, bize bırakan insan ne der, dinle.
1621	Yorığlı körür-men yarağlısı yok, yarağlı bulunsa yorığlısı yok	Etrafımda dolaşanları görüyorum, fakat işe yarayanı yok; işe yarayanı da bulunursa, benim etrafımda dolaşmaz.
1622	Kalın bod kara baş yorığlı telim, telimde tilese tusuğlısı yok	Hizmetkâr kılığında dolaşan kalabalık çok; bu kalabalık arasında, istediğim zaman, bir faydalısı bulunmaz.
1623	Yana aydı ilig meselde kelir, uruğluğ kişi ölse urğı kalır	Hükümdar devam etti : — Şöyle bir mesel vardır, asîl insan ölse dahi soyu kalır — dedi —
1624	Negü ekse yerke yana ol önür, oğul tuğsa kılkı ataka barur	Yere ne ekilirse, yine o biter; oğlunun tabiatı da babasına çeker.
1625	Bu ay toldı oğlı ata yurnı ol, ata barsa oını oğul ornı ol	Ay-Toldı'nın oğlu da babasından bir parçadır; baba giderse, yerine oğlu kalır.
1626	Ata bardı ornı kuruğ hem kokuz, kokuz tolğuka kördüm oğlın ked uz	Baba gitti, yeri boş ve açık kaldı; bu boşluğu doldurmak için, oğlunu çok el-verişli gördüm.
1627	Munı edleyin men bu bolsun kişi, kişi bolmış asğın tusulğay tuşı	Ben onu yetiştireyim, adam olsun; adam olan her vakit faydalı olur.
1628	Boluğluğ körür-men yarağu munı, kiçiglikte taştın adın yok müni	Ben onun işe yarayacağını ve yetişeceğini görüyorum; yaşının küçüklüğünden başka bir kusuru yoktur.

1629	İdi yakşı aymışıla atlığı, bodunda bedüki kişi kutluğı	İnsanların büyüğü ve kutlusu olan, Ha'nın mâruf şahsiyeti çok yerinde söylemiş.
1630	Elig ursa begler kimi edlese, yakur baş bolur bu beginde basa	Beyler kime el uzatıp, yetiştirirlerse, sonunda beye yakın olur ve sırada beyden sonra o gelir.
1631	Kimi tutsa begler öziŋe yakın, yağudı tileki kereki bakın	Beyler kimi kendilerine yakın tutarlarsa, onun dilek ve arzusu eli altında bulunur.
1632	Küle baksa begler kişike turup, aŋa yığlu tirlür er at yüz urup	Beyler kime güler yüz gösterırlerse, hükümdarın hizmetinde bulunanlar onun ağzına bakar ve onun etrafında toplanırlar.
1633	İlig aydı emdi maŋa çâre yok, munı edlese-men kişi bolğu ok	Hükümdar devam etti : — Şimdi benim için başka bir çâre yok; onu yetiştirirsem, o muhakkak adam olur.
1634	Ötemiş bolayın atası hakın, kılayın kişilik bağırsaklıkın	Ona şefkatle insanlık göstereyim, böylece babasının hakkını da ödemiş olurum.
1635	Bu ay toldı tapğı telim erdi kör, kişilik kılayın anıŋ yaŋı kür	Ay-Toldı'nın hizmeti çok idi; ona karşılık merdce hareket edeyim ve insaniyet göstereyim.
1636	Kişilik tidüküm bolur edgülük, bu edgü bolur ol yegü kedgülük	İnsaniyet dediğim, iyiliktir; bu iyilik, başkalarını yedirmek ve giydirmektir.
1637	Kişi aslı edgüg unıtmaz bolur, kişi urğı köŋlin emitmez bolur	İnsanın asılı iyiliği unutmaz olur; insanın soylusu gönlünü başka tarafa kaydırmaz olur.
1638	Negü ter eşitgil avıçğa sözi, avıçğa sözin tut unıtma kozı	Atalar sözü ne der, dinle; atalar sözünü tut, ey kuzum, bunu unutma.
1639	Bu edgü kılu tur ay edgü kişi, karımaz bolur edgü meŋü yaşı	Ey iyi insan, iyilik yapmakta devam et; iyilik ihtiyarlamaz, onun ömrü ebedîdir.
1640	Bu edgü karımaz yeme opramaz, yaşı ked uzun ol atı artamaz	İyilik ihtiyarlamaz ve yıpranmaz; onun ömrü çok uzundur; iyiliğin kötü olmak ihtimâli yoktur.
1641	Ağırladı ilig kör ögdülmişig, aŋar aydı edgü isiz öz işig	Hükümdar Öğdülmiş'i takdir etti; iyi ve kötü, bütün işlerini ona danıştı.
1642	Açındı ilig kör kötürdi örü, bolu berdi evren emitti naru	Hükümdar ona ihsanlarda bulundu ve onu yükseltti; bir gün geldi, devlet idaresine âit bütün kanunlara vâkıf oldu.
1643	Oŋardı törü hem toku iç tapuğ, açıldı tapuğdın tilemiş kapuğ	Kanun, erkân ve iç-hizmeti muvaffakiyetle yerine getirdi; bu hizmetinden dolayı, kendisine arzu ettiği kapılar açıldı.
1644	Müni boldı erdem sözi boldı söz, ilig turdı erse aŋar açtı köz	Kusuru fazilet oldu, sözü söz oldu; hükümdar uyanır-uyanmaz, ilk defa onu görür idi.
1645	İlig aydı emdi tilemiş işim, tüzü itlü barğay içim hem taşım	Hükümdar : — içeride ve dışarıda arzu ettiğim işler şimdi yoluna girecektir — dedi —
1646	Boluğı bar erdi munuŋ belgülüg, anın edledim kıldım açığ ülüg	Bunun, belli ki, bir mayası vardı; onun için onu yetiştirdim ve ona ihsanlarda bulundum.
1647	Munu boldı emdi tilek teg kişi, takı bolğusı bar yetilse yaşı	îşte şimdi, arzu ettiğim gibi, bir adam oldu; yaşı büyüdükçe, daha da inkişaf edecektir.
1648	Uluğ bolğu olan ne ersig toğan, kiçigde bolur barça belgü nişân	Doğuştan merd ve insan olup, yükselecek olan çocuğun daha küçükken bütün alâmetleri belirir.

1649	Muŋar meŋzer emdi bu beytig okı, uka barsa mani açılğay takı	Şimdi buna benzeyen şu beyti oku; düşününce, mânası da anlaşılır.
1650	Kamuğ bolğu neŋke bolur belgü teŋ, kiçigde bedügünçe ol bolğu teŋ	Bütün olacak şeylerin olacağını gösteren bir belirtisi vardır; küçüklükten itibaren büyüyünceye kadar belirti hep kendisini gösterir.
1651	Yimiş yegü nimet çeçekinde kör, kamuğ neŋke yaŋzağ munı bilgü teŋ	Meyveyi, yiyecek nimetleri, çiçekte iken, görmeli; her işte misâl olarak, bunu örnek tutmalı.
1652	Tapındı bu ögdülmiş utru turup, kıyılmadı taŋda keçe üd bolup	Öğdülmiş hükümdarın huzurunda hizmet etti; sabah-akşam dâima hizmette bulundu, hiç bir kusur göstermedi.
1653	Kiterdi özindin yarağsız muhâl, tusuldı kamuğ törlüg işke tükel	Uygunsuz ve lüzumsuz hareketlerini terkettı, her türlü işte tam istifade edilecek hâle geldi.
1654	Kutuldı ilig kitti emgekleri, bodun asğı arttı yenip yükleri	Hükümdar bir çok zahmetlerden kurtuldu; halkın üzerindeki yük hafifledi ve kazancı arttı.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1655	İlig ündedi bir kün ögdülmişig, aŋar sözledi söz ukup bilmişig	Hükümdar bir gün Öğdülmiş'i çağırdı, düşündükleri ve bildikleri hakkında onunla konuştu.
1656	İlig aydı emdi eşit ay oğul, söz aytur özüm sen maŋa tut köŋül	Hükümdar : — Ey oğlum — dedi — şimdi dikkat et, sana soracaklarım var, beni can ve gönülden dinle.
1657	Ayu ber kişike tusulur kayu, kayu ol tususı maŋa ay sayu	Söyle, bakalım, insan için faydalı olan şeyler nedir, faydaları nelerdir; bana bunları birer-birer anlat.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1658	Yanut berdi ögdülmiş aydı ay beg, bilig ordusı ay kişilerde yeg	Ögdilmiş cevap verdi :—Ey beyim, ey bilgi hazinesi, ey insanların iyisi — dedi —
1659	Kişike tusulğu ikigü ajun, kılınç edgüsi ol ay kılkı tüzün	Ey asîl tabiatli, her iki dünyada insanlara faydalı olan şey, iyilik yapmaktır.
1660	İkinçi uvut ol üçünçi köni, bu üç neŋ bile er bulur kut küni	ikincisi — haya, üçüncüsü — doğruluktur; insan bu üç şey ile saadet güneşine erer.
1661	Kılınç edgü bolsa kamuğ halk sever, kılıkı köni bolsa törke ağar	îyı hareket eden kimseyi her kes sever, dürüst tabiatli olan insan baş köşeye çıkar.
1662	Uvut ol tıdığlı kamuğ teŋsizig, uvutsuzluk erke idi teŋsiz ig	Her türlü densizliğe haya mâni olur; hayâsızlık insan için çok fena bir hastalıktır.
1663	Takı bir siliglik kılınçı köni, ikigü ajunda kutadur küni	Bir de yumuşak huylu olan ve doğru hareket eden insanın her iki dünyada günü kutlu olur.
1664	Könilik uvut hem bu edgü kılınç, üçegün birikse bu buldı sevinç	Doğruluk, haya ve iyi hareket — bu üçü kimde bileşirse, o insan mes'ûd olur.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1665	Yana aydı ilig eşittim bu söz, tusulmaz kayu ol kişike yavuz	Hükümdar tekrar sordu:—Bu sözleri dinledim; peki, insan için kötü ve faydasız olan şeyler nedir?
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1666	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig,	Ögdilmiş cevap verdi : — Hükümdar kendi feraseti ile

	bügülep bu sözke yetürsü bilig	bunun cevabını bulabilir — dedi —
1667	Kişike tusulmaz tükel yas kılur, bu üç neŋ-turur kör ay ilçi unur	Ey kudretli devlet adamı, faydasız olan ve insana dâima zarar veren şu üç şeydir.
1668	Biri arkuk erse bu kılkı yavuz, takı biri yalğan tüzer erse söz	Biri—kötü tabiatli ve inatçı olmak, biri — yalan söylemektir.
1669	Takı bir saran ol kişide eli, bu üç neŋ üçegü biligsiz yolı	Biri de — insanları aşağılık eden hasisliktir; bunların üçü de bilgisizlikten ileri gelir.
1670	Kimiŋ bolsa arkuk kılınçı otun, işi barça tetrü bolur tuğsa kün	Kim haşîn tabiatli ve inatçı olursa, onun işi her zaman ters gider.
1671	Çavıksa kim erse bu yalğan tilin, savı bardı yalŋuk ara sen bilin	Eğer bir kimse yalan söylemekle şöhret bulmuşsa, bil ki, o insanlar arasında dâima bu şöhretle anılır.
1672	Saranlıkta ınğa negü bar adın, terer neŋ yeyümez kalır neŋ kedin	Hasislikten daha kötü başka ne var; hasis toplar, yiyemez ve malı arkada kalır.
1673	Negü ter eşitgil saranığ bilig, ay çırğuy ay munŋluğ ay tügmiş elig	Bilgi hasis hakkında ne der, dinle : —Ey zavallı, ey biçâre, ey sıkı el.
1674	Tere bildiŋ altun yeyü bilmediŋ, bu altun yığıp bir nelük bermediŋ	Altın toplamasını bildin, fakat yemesini bilmedin, bu altını yığdın da, bir tanesini olsun, neden başkasına vermedin.
1675	Ay dünyâ terip sen yeyümez kişi, yegüçi anundı anuk tut aşı	Ey bu dünyayı toplayıp, yiyemeyen kimse, yiyiciler hazırlandı, sen yiyeceği hazırla.
1676	Ol üç neŋ kimiŋ bolsa keldi kutı, bu üç neŋ kimiŋ bolsa yitti atı	O üç şey kimde varsa, saadet onundur; bu üç şey kimde varsa, onun adı mahvolur gider.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1677	Yana aydı ilig eşittim munı, takı bir sözüm bar ayu ber anı	Hükümdar yine dedi : —Bunları dinledim, bir sözüm daha var, ona da cevap ver.
1678	Anadınmu bilge tuğar bu kişi, azu ögrenürmü yetilse yaşı	insan anadanmı âlim olarak doğar, yoksa yaşı ilerledikçemi öğrenir?
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1679	Yanut berdi ögdülmiş ilig kutı, bilig hem ukuş ol bu erdem atı	Öğdülmiş cevâp verdi : — Ey devletli hükümdar, bu faziletin bir adı da bilgi ve akıldır.
1680	Biligsiz tuğar ol turu ögrenür, bilig bilse ötrü kamuğ iş unar	İnsan bilgisiz doğar ve yaşadıkça öğrenir; bilgi sahibi olunca, her işinde muvaffak olur.
1681	Anadın toğuğlı biligsiz tuğar, bilig ögrenür ötrü törke ağar	Anadan doğan bilgisiz doğar, bilgi öğrenir ve böylelikle itibar kazanır.
1682	Ukuş ol anı yalŋuk ögrenmedi, tadu birle katlıp törütür idi	Çalışmakla elde edilemeyen şey akıldır; Tanrı onu insanın hamuruna katar.
1683	Ukuşta adın barça erdemlerig, kişi ögrenür ötrü yetlür bilig	insan akıldan başka bütün faziletleri öğrenir ve böylece bilgisi gelişir.
1684	Sevindi ilig kör eşitti bu söz, ayur öz tilekini buldı bu öz	Hükümdar bu sözleri işitti ve sevindi : — Ben istediğimi buldum — dedi —
1685	Atasın yitürdüm munukı oğul,	Babasını kaybettim, fakat işte oğlu, doğru yolda

	ata ornı tutlı bulup edgü yol	yürüyerek, babasının yerini aldı.
1686	Bayatka şükür kılğu emdi üküş, bodunka törü kılğı edgü ülüş	Şimdi halika şükür ve halka da hakkı olan iyi nizam ile hüküm etmeliyim.
1687	Bağırsak körür-men bu ögdülmişig, bütünlük bile kıldı barça işig	Ben bu Ögdilmiş'i bana sadâkatle bağlı görüyorum; her işi dürüstlük ile yerine getiriyor.
1688	Aŋar ma bu kün kılğu edgü yanut, ol edgü yanutın bu bulsu anut	Ona da bugün iyilik ile mukabele etmeliyim; iyiliğinin karşılığını o hazır bulsun.
1689	Negü ter eşitgil kişi üdrümi, kişi üdrümi hem bodun ködrümi	Halk arasında temayüz etmiş olan seçkin insan ne der, dinle.
1690	Kişilik kılurka kişilik anut, kişilik teŋinçe törü kıl yanut	insanlık edene karşı insanlık göster, insana insanlığı nisbetinde mukabele et.
1691	Vefâka vefâ ol kişilik hakı, vefâ kıl kişi bol atıŋnı bedüt	Vefaya karşı vefa göstermek insanlık vazifesidir; vefakârlik et, insan ol, ve adını yükselt.
1692	Küniŋe ağırladı ilig anı, kamuğ ilke toldı kör atı üni	Hükümdar onu günden-güne yükseltti; adı ve şöhreti bütün ülkeye yayıldı.
1693	Bodunda bedük boldı belgü nişân, ajunda çavı bardı edgü duân	Derecesi ve mevkii halk arasında yükseldi; hayır-duâlar aldı ve şöhreti dünyaya yayıldı.
1694	Uluğ boldı iş tuş ara belgülüg, bedük boldı begler ara bu külüg	Eşi-akrânı arasında yükselmiş olduğu gibi, bu şöhreti ile beyler arasında da büyüklerden oldu.
1695	Köŋül til kiçig tuttı kılkı oŋay, yaraştı kamuğ birle keçti kün ay	Her kese karşı tevâzû gösterdi, mülayim davrandı; her keşle iyi geçindi; böylece günler ve aylar geçti.
1696	Köŋül kodkı tuttı tilin söz süçig, bodunuğ işitti taşığ hem içig	Alçak gönüllü ve tatlı dilli idi; içten ve dıştan halkı kendisine ısındırdı.
1697	Adaş koldaş ardaş tutundı kalın, adaş koldaş ol erke arka bilin	Bir çok dost ve arkadaş edindi; dost ve arkadaş insan için bir destektir.
1698	Kimiŋ bolsa koldaş adaşı telim, anıŋ arkası bek kaya ol yalım	Kimin arkadaşı ve dostu çok ise, o arkasını sağlam ve yalçın bir kayaya dayamış demektir.
1699	Kimiŋ arkası bolsa küçlüg bolur, bu küçlüg kişi kutka tüplüg bolur	Kimin arkası varsa, kuvvetli olur; kudretli insanın saadeti temelli olur.
1700	Ne edgü bolur kutka kodkı köŋül, ne körklüg bolur bilge bolsa amul	Saadete alçak gönüllülük ne kadar uyar; âlim bir insana hilm ve şefkat ne kadar yakışır.
1701	Yeme yakşı aymış bu öglüg kişi, kim öglüg sözin tutsa itlür işi	Akıllı insanda ne güzel söylemiş; kim akıllı insanın sözünü tutarsa, işi yoluna girer.
1702	Kimiŋ birle devlet yaraşsa kelip, köŋül kodkı tutğu kiçiglik kılıp	Saadet gelip, kiminle bağdaşırsa, o kimse tevâzû göstermeli ve alçak gönüllü olmalıdır.
1703	Kelir erse devlet kişike küle, tutup berklegüsi kiçiglik bile	Saadet gelir ve insanın yüzüne gülerse, bil ki, onun devamını sağlayacak şey tevâzûdur.
1704	Köçüt teg bolur kut tüpi hem tözi, köŋül kodkısı ol anıŋ yıldızı	Saadet aslında göç atı gibidir, göçer-gider; onu bulunduğu yerde tutan kök, alçak gönüllülüktür.
1705	Ne edgü bolur kodkı alçak kişi, ne körklüg bulur künde itlür işi	Alçak gönüllü insan ne kadar iyi ve güzel olur; onun işi dâima yolunda gider.

1706	Uluğsığ küvez kür kişi ol turı, künüŋe kodı ol küvezlik kurı	Büyüklük taslayan, kibirli ve küstah adam tatsız ve sevimsiz olur; kibirli insanın itibârı günden-güne azalır.
1707	Kamuğka yaraşur bu kut ursa yüz, ukuşluğka artuk yaraşur ked uz	Saadet gelirse, her kese yakışır; fakat akıllı insanlar ile daha çok bağdaşır.
1708	Muŋar meŋzer emdi bu beytig okı, okığıl uka bar ay elgi akı	Ey iyi ve cömert insan, şimdi bu mealde olan şu beyti oku da mânasına iyice nüfuz et.
1709	Biligsizke devlet yaraşsa kelip, biligligke artuk yaraşur bilip	Saadet bilgisize de gelir ve yakışırsa da, bunun mâhiyetini daha iyi bildiği için, bilgiliye daha çok yakışır.
1710	Biligsiz bile tursa devlet kalı, biliglig bile turğa tüp lüg erip	Mademki saadet bilgisiz ile birlikte yaşayabiliyor, bilgili ile elbette daha esaslı surette bağdaşacaktır.
1711	Biligsiz bedük bolsa devlet bile, biliglig bedükrek kü çav at bile	Saadet bilgisizi yükseltirse, elbette bilgiliyi, şöhret ve nâm ile, ondan daha çok yükseltecektir.
1712	Biligsizke devlet kelir erse kut, turumaz bu devlet anıŋ birle büt	Bilgisize saadet ve ikbâl gelirse de, bil ki, bu sâadet onda devamlı olmaz.
1713	Munukı bu sözke tanuk keldi söz, okığıl munı sen ayâ köŋlin tüz	İşte buna şu söz şâhiddir; ey kalbi temiz, sen bunu oku.
1714	Kelir kut kişike ağırlar anı, siŋer ol ağırlık yorısa köni	Saadet insana gelir ve onu yükseltir; insan doğru hareket erderse, bu itibâr ona yâr olur.
1715	Bolumsuzka devlet kelü berse kut, teper devletin ol keçürmez küni	Olmayacak himseye devlet ve saadet gelirse, o ayağına gelen bu devleti derhâl teper.
1716	Sınadı kör ilig bu ögdülmişig, könilik öze buldı barça işig	Hükümdar bu Öğdülmiş'i tecrübe etti ve bütün işlerini sadâkatle ifâ ettiğini gördü.
1717	Ağırladı ança kötürdi örü, uçuzladı ança yavuzrak körü	Bâzan itibar gösterdi, onu yükseltti; bâzan sert muamele ile, onun itibarını kırdı.
1718	Ağırlık üdinde kişig sermedi, uçuzluk üdinde tapuğ kesmedi	İtibarda iken, o başkalarına kaba muamele etmedi, itibardan düştüğü zaman da işini aksatmadı.
1719	İligke yışığ boldı köŋlin bütüp, ağı kaznakı berdi edgü tutup	Hükümdara sadâkatle bağlanarak, ona bir siper oldu; hazineyi ve malı iyi idare etti.
1720	Emanet yüdürdi boyunka uluğ, emanet yüder erke cânım yuluğ	Boynuna büyük bir emânet yüklendi; emânet yüklenen insana canım feda olsun.
1721	İşin sürdi ögdülmiş artuk köni, künüŋe yakın tuttı ilig anı	Öğdülmiş büyük bir sadâkatle işine devam etti; hükümdar onu günden-güne kendisine yaklaştırdı.
1722	Açа adra tuttı kamuğ işlerin, sakışlığ bitip kodtı barça barın	Bütün işlerini açık olarak ve yerli-yerinde yaptı; her birinin hesabını ayrı-ayrı kaydetti.
1723	Küdezdi öziŋ neŋke suklanmadı, tapundı bu kılça kıyık kılmadı	Hükümdarın malını iyi idare etti, kendi çıkarını düşünmedi; hizmette kıl kadar eğrilik göstermedi.
1724	Negü ter eşitgil yetilmiş yaşı, tiriglikte kızrak bütün çın kişi	Yaşını-başmı almış, hayatta nâdir bulunan, doğru ve dürüst insanlardan biri ne der, dinle.
1725	Ağır neŋ kişike bu altun kümüş, özin tutğuçı er kümüşte küsüş	insan için altın-gümüş kıymetli bir şeydir; fakat kendisine hâkim olan kimse, gümüşten daha kıymetlidir.
1726	Kümüşke ilinmegli yalŋuk bütün,	Gümüşe kapılmayan, doğru insan saadet içinde tam ve

	tegir çın tükel bu ajunka kutun	gerçek dünyaya erişir.
1727	Biliglig bilig berdi bilgin kör e, köni çın kişi bolsa közke süre	Bilgili insan bilgisi ile şu öğüdü vermiştir: doğru ve dürüst insan bulursan, onu sürme gibi, gözüne çek.
1728	Takı munda yegrek ayur kör ukuş, bağırsakka cân berse ermez üküş	Bak, akıl bundan daha iyi söyler: şefkatli bir insana canını dahi feda etsen çok değildir.
1729	Köni tep ayurlar kayu ol köni, könilik kılığlı emânet küni	Doğru diye söylerler; emânete hiyânet etmeyen doğru nerede?
1730	Erende kayu ol tükel irtegü, köni erse kılkı anı er tigü	İnsanlar arasında hangisi mükemmeldir; aramalı, tavır ve hareketi doğru ise, ona er demeli.
1731	Kişide kayu ol kişi öggüsi, akı öggüsi ol saran sökgüsi	İnsanlar arasında öğülmeğe değer kimdir; cömert öğülmeğe ve hasis ise, söğülmeğe lâyıktır.
1732	Apa oğlanın körse muŋluğ tigü, bütün kün tirer neŋ bulumaz yegü	İnsan oğlu ne kadar zavallıdır, o bütün gün toplar, fakat yiyecek bir şey bulamaz.
1733	Kayu yügrü tınmaz ajun tezginür, kayu cân yuluğlar teŋizke kirür	Kimi durmadan koşar, dünyayı dolaşır; kimi canını feda eder, denize dalar.
1734	Kayu tağ kazar körse toplur kayağ, kayu yer kulaçlayu yügrür yadağ	Kimi dağ kazar, bakarsın, kayaların dibine iner; kimi yeri kulaçlayarak, yaya koşar.
1735	Kayu art aşar kör ögüzler keçer, kayu yer kazar suv kuduğda içer	Kimi, bak, tepeler aşar, dereler geçer; kimi yer kazar ve suyu kuyudan içer.
1736	Kayusı çerigde kılıç baldu yer, kayusı turada yuluğda karır	Kimi orduda kılıç ve balta yer; kimi kaleyi muhafazaya memur olur, orada ihtiyarlar.
1737	Kayu oğrı tevlig karakçı kunuk, kayusı basımçı ölütçi kıruk	Kimi hırsız, sahtekâr, yan-kesici, dolandırıcı; kimi zâlim olur, kimi öldürücü ve yıkıcı olur.
1738	Bu emgek neçe boğuzı egni üçün, tirer neŋ yemez ölse emger küçün	insanın bunca zahmet çekmesi hep boğazı ve sırtı içindir; mal toplar, yiyemez; öldükten sonra da vebali altında kalır.
1739	Bu barça biligsiz kişi kılkı ol, biligsiz kişiler tükel yılkı ol	Bunlar hep bilgisiz insanların işidir; bilgisiz insanlar tam bir hayvan sürüsüdür.
1740	Bayatka bütügli biliglig kişi, tegürmiş üdinde tükel yer aşı	Tanrıya inanan bilgili insan, kısmetinde ne varsa, onunla iktifa eder.
1741	Negü ter eşitgil ukuşluğ amul, yorığlı tınığlı küdezçisi ol	Hayatın bu tecellilerini iyi gören akıllı ve sakin insan ne der, dinle.
1742	Kerek yat kerek dünyâ tezgin yügür, negü erse kısmet saŋa ol tegür	ister yat, ister dünyayı dolaş, koş; kısmetin ne ise, sana o nasip olur.
1743	Köŋül til köni tut ay bilge bügü, saŋa eksümegey üdinde yegü	Ey âlim hakim, gönül ve dilini doğru tut; vakti gelince, yiyeceğin eksik olmaz.
1744	Bu baylık tilese ajun edgüsi, könilik bile ol anıŋ bulğusı	Zenginlik ve dünya nimetleri istersen, bunlar doğruluk ile elde edilir.
1745	Takı bir ajunuğ bulayın tese, könilik bütünlük bile kol usa	Âhiretini de mâmur etmek istersen, elinden gelirse, bunun çâresini doğrulukta ve imanda ara.
1746	Yeme yakşı aymış ögi yetmiş er, könilik bile bu ajun tutmış er	Aklı eren ve doğruluk ile dünyayı elde eden insan da iyi söylemiş.

1747	Bu dünyâda baylık tilese özüŋ, köni bol könilik öze tut sözüg	Bu dünyada zenginlik dilersen, özünle ve sözünle doğru ol.
1748	Takı bir ajunuğ tutayın tese, könilik bile tut köŋül til özüŋ	Âhireti kazanmak istersen, özünü, sözünü ve gönlünü dâima temiz tut.
1749	Ay ilig körü bar kişiler küni, ne körklüg keçer ol yorısa köni	Ev hükümdar, dikkat et, doğru hareket ederlerse, insanların hayatı ne kadar güzel geçer.
1750	Könilik bütünlük bile kıl bu iş, kişilik bile kıl kamuğ törlüg iş	Bunu doğruluk ve imanla kendine eş edin, her türlü işi insanlık ile yap.
1751	Kopurdı kutı künde ögdülmişig, sav aydı bodunka eşitti kişig	Öğdülmiş'i saadeti günden-güne yükseltti; halka emirler verdiği gibi, onların dileklerini dinlemeği de ihmâl etmedi.
1752	İlig me sınadı kamuğ törlügün, bütünlük bile buldı baktı ögün	Hükümdar da onu her şekilde denedi, iyice tetkik etti, onun doğru ve dürüst hareket ettiğini gördü.
1753	Bütün buldı ilig kör ögdülmişi, seziksiz köni tep negü kılmışı	Bütün yaptıklarının şüphesiz, doğru olduğunu gören hükümdar öğdülmiş'in sadâkatine inandı.
1754	Negü ter eşit emdi bilge öge, biligsiz ukup emdi boynuŋ ege	Hükümdara her hususta yol-iz gösteren âlim müşavir ne der, dinle; ey bilgisiz, bunu anla ve itiraz etme.
1755	Körü barğu begler tapuğçı kulın, tapındurğu kulnı sınayu ulın	Beyler hizmetkârlarına dikkat ve hizmete girecekleri de esaslı bir şekilde tecrübe etmelidir.
1756	Begiŋe yarağlığ körünse kulı, aŋar ötrü açğu ağırlık yolı	Ancak kulun işin ehli olduğu görüldükten sonra, bey ona izzet ve ihsan kapısını açmalıdır.
1757	Tilekçe bolur iş tapuğçı bedür, tapuğçı bedüse beg atı bedür	İşi beyin arzu ettiği şekilde olursa, hizmetkâr büyür; hizmetkâr büyüyünce, beyin de şöhreti artar.
1758	İdi yakşı aymış bu yağma begi, kamuğ işke bilgi yetilmiş ögi	Her işe bilgisi ve aklı ermiş olan Yağma beyi çok iyi söylemiş.
1759	Ayâ beg işig iş biliglike ber, yarağlığ köni tüz yorığlıka ber	Ey bey, işi işin ehline, işe yarayana, hareketi doğru ve dürüst olana ver.
1760	Kayu beg yarağsızka berse işi, yarağsız özi kıldı kılmaz kişi	Eğer bir bey işi ehliyetsiz bir kimseye verirse, ehliyetsizliği başkası değil, kendisi göstermiş olur.
1761	Bayat kimni erse kötürse kutun, aŋar işçi berür yarağlığ bütün	Tanrı bir kimseyi mes'ûd etmek ve yükseltmek isterse, ona ehliyetli ve dürüst hizmetkârlar verir.
1762	Kötürmişni ilmek tilese yana, aŋar işçi berür yarutmaz küne	Eğer yükselttiğini tekrar düşürmek isterse, ona gün göstermeyen hizmetkâr verir.
1763	Yeter ol biligsiz barır bu otun, işi barça buzlur kopar kök tütün	O bilgisiz idare dizginini eline alır ve bu odun onu takip eder; böylece bütün işi bozulur ve toz-dumana katılır.
1764	Ağırladı ilig kör ögdülmişig, ınandı aŋar berdi yumğı işig	Hükümdar Öğdülmiş'i yükseltti; ona inandı ve bütün işleri onun eline verdi.
1765	Kamuğ ilke kıldı kör elgi uzun, uzun boldı elgi yorık til sözün	Bütün memlekete onu hâkim kıldı; o her işte kudret ve nüfuz sahibi oldu.
1766	Ayağ berdi tamğa at üstem kedüt, ağırladı aşru tükel boldı kut	Ona unvan, mühür, at, koşum ve hil'at verdi; çok itibar gösterdi; o ikbâlin son derecesine vâsıl oldu.

1767	Üküş edgü yarlığ tümen edgü söz, ilig yarlıkadı yakın boldı öz	Hükümdar ona verdiği beratlarda kendisinden büyük bir sitayişle bahsetti ve o hükümdarın yakınlarından oldu.
1768	Kapuğdakı er at kiçig ya uluğ, taŋuk tuttı barça kılıp cân yuluğ	Kapıda hizmet eden büyük-küçük, her kes, ona candan fedaya hazır olduklarını bildirdiler.
1769	Kamuğ işçi barça köründi kelip, tapuğ tozğu birle neŋ artut kılıp	Hizmetinde bulunanların hepsi gelip, tebrik ettiler; hediye olarak, yiyecek ve giyecek bir çok şeyler takdim ettiler.
1770	Uru bardı ögdülmiş edgü törü, ağradı tegme kişisin körü	Öğdülmiş iyi kanunlar vaz'etmekte devam etti; her keşi, derecesine göre, taltif etti.
1771	Bodundın kötürdi kamuğ küç basınç, özindin kiterdi yarağsız kılınç	Halk üzerinden bütün zor ve tazyiki kaldırdı;- kendisinden hiç bir uygunsuz hareket sâdir olmuyordu.
1772	Tüzüldi törü hem itildi eli, ilig inçke tegdi bekip el ulı	Kanunlar vaz'edildi ve memleket düzene girdi; ülkenin temeli sağlamlaştı ve hükümdar huzura kavuştu.
1773	Sevigli telim boldı sevmez yağı, ilin kodtı kaçtı süzüldi toğı	Onu sevenler çoğaldı, sevmeyen ve düşman olanlar ülkesini bırakıp, kaçtı; artık meydanda toz-duman nâmına bir zerre kalmadı.
1774	Kutuldı ilig kıldı inçin sevinç, tatıldı tirigük bu buldı avınç	Hükümdar sıkıntıdan kurtuldu, huzur ve sevince kavuştu; işleri görüldü, kendisi rahat etti.
1775	Bu yaŋlığ asığlar biligdin kelir, ukuşluğ biliglig siligdin kelir	Bu gibi faydalar bilgiden gelir; akıllı, bilgili ve iyi huylu kimseden gelir.
1776	Kalı ögmegü ol ukuşluğ kişig, neteg yirmegü bu ukuşsuz işig	Akıllı insan nasıl öğülmez, akılsız kimsenin işi nasıl yerilmez.
1777	Uğuşluğ işi barça ülgülüg ol, biligsiz işi barça telgülüg ol	Akıllının işi hep ölçüye göre biçilir; bilgisizin işi ise, hep gelişi güzel kesilir.
1778	Ne edgü yaraşur ukuşluğka kut, ya edgü kılınçlığ biligligke büt	Akıllıya saadet ne güzel yakışır; akıllıya veya iyi hareket eden bilgiliye saadet ne iyi uyar, düşün.
1779	Negü ter eşitgil ıla beg sözi, sözi manisi ol sözüŋke tözi	Ila beyi ne der dinle; bu sözün mânası senin sözlerine temel olsun.
1780	Biligsizke devlet kelür erse kut, bodun barça buzlur bolur elke yut	Bilgisize devlet ve saadet gelirse, halkın arasına fesat girer ve bu, memleket için, öldürücü bir felâket olur.
1781	Ukuşuğka tegse adın begliki, ilin inçke tegrür bu bir sözke büt	Eğer beylik akıllı bir insanın eline geçerse, o ülkesini huzura kavuşturur; sen bu söze inan.
1782	Bilig inçke tegdi yarudı küni, bayatka şükür kıldı ögdi anı	Hükümdar huzura kavuştu, günü aydınlandı; Tanrıya şükür, hamd ve sena etti.
1783	Közin kökke tikti kötürdi elig, ayur ay idim sen birigli bilig	Gözünü göğe dikti, elini kaldırdı ve:— Ey rabbim—dedi — bilgi veren sensin.
1784	Bilig berdiŋ ilke elig berdiŋ erk, könilik öze tut köŋül bolsu berk	Bilgi verdin ve kuvvetle beni ülkenin hâkimi kıldın; gönlüme kuvvet ver ve beni doğru yoldan ayırma.
1785	Sen ök bir maŋa küç kamuğ edgüke, elig asrakılar yükin yüdgüke	Ey rabbim, bana kuvvet ihsan et; bütün iyiliklere muvaffak olayım ve tebeamın yükünü cesaretle yükleneyim.
1786	Çığayka üledi ökü neŋ tavar, köŋül tüzdi rabka kamuğdın sıŋar	Fakirlere çok eşya ve mal dağıttı; her hususta Tanrı'ya gönül bağladı.

1787	Tirildi bu yaŋlığ sevinçin kün ay, tüzü el karası tükel boldı bay	Günler ve aylar böyle sevinç içinde geçti; bütün memleket halkı hep zenginleşti.
1788	Kişi üdrümi kör bu yaŋlığ bolur, isizim bu yaŋlığ kişiler ölür	Seçkin insan, bak, böyle olur; ne yazık ki, böyle insanlar da fânidir.
1789	Meŋilig bodun kim bu yaŋlığ begi, meŋelig beg ol kolsa bodnı yegi	Böyle bir beye sahip olan halk bahtiyardır; halkının iyiliğini isteyen bey, dirayetli bir beydir.
1790	İsiz edgüler ölse toprak bolur isiz, neçe bolsa toprak kör atı kalur	îyi veya kötü, ölünce, hep toprak olur; fakat ne kadar toprak olsalar bile, adları kalır.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1791	İlig bir kün oldurdı yalŋuz özi, bu ögdülmişig ündep aydı sözi	Hükümdar bir gün tek başına oturuyordı; Öğdülmiş'i çağırdı ve konuşmağa başladı.
1792	Ayur ay ögdülmiş bak emdi maŋa, ataŋ emgeki kirmedi bir saŋa	Ey Öğdülmiş— dedi— şimdi bana bak, sana babanın hiç bir emeği geçmedi.
1793	Ataŋ öldi kaldıŋ sen oğlan kiçig, kiçigke bedüktin bolur yol keçig	Baban öldüğü zaman sen bir çocuk idin; küçüklere yolu-izi büyükler gösterir.
1794	Ataŋ ögretümedi erdem bilig, tegümedi mendin yeme ök elig	Baban sana fazilet ve bilgi öğretmedi; ben de bu hususa sana. pek yardım edemedim.
1795	Neteg met yumıttı bu erdem saŋa, ayu bergil emdi munı sen maŋa	Nasıl oldu da bunca fazilet sende toplandı; şimdi sen bana bunu söyle.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1796	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, uzun keç yaşasu bu üsteŋ elig	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Hükümdarın ömrü ve devleti uzun olsun — dedi —
1797	Bayat kimke berse inâyet ülüg, tilekke tegir boldı atlığ külüg	Tanrı kime inayet eder ve kısmet verirse, o dileğine kavuşur, şöhret sahibi olur.
1798	Muŋar meŋzetü aydı türkçe mesel, başında keçürmiş bu kökçin sakal	Görmüş-geçirmiş şu ak-sakal, şu türkçe mesel, bu hususta, bak, ne der :
1799	Bayat fazlı birle bedür ol kişi, tilekin bulur künde itlür işi	İnsan Tanrı fazlı ile büyür ve dileğine kavuşur; onun işi günden güne yoluna girer.
1800	Bayat bermişin halk tıdumaz küçün, yağız yer yaşıl kök tirilse öçün	Kara toprak ile mavi gök, öç almak için, birleşse bile, Tanrı'nın verdiğine insan mâni olamaz.
1801	Bayattın kerek barça işke yölek, anın bulsa ötrü kişi öz tilek	Her işte Tanrının yardımı şarttır; insan ancak onunla dileğine kavuşabilir.
1802	Yana ma ay ilig ata alkışı, oğulka tegir ol sevinçi tuşı	Bir de, ey hükümdar, çocuk ne kadar babasının rızasını alırsa, o kadar onun duasına nail olur.
1803	Atam kıldı erdi kör edgü duâ, duâ birle tegdim bu yerke ağa	Babam bana hayır-duâ etmiş idi; ben o duâ ile yükselerek, bu mevkie ulaştım.
1804	İligni sebeb kıldı erklig idim, bu erdem biligdin turu kalmadım	Kadir rabbim hükümdarı da sebep kıldı, ben de bu fazilet ve bilgiden hâlî kalmadım.
1805	Elig urdı ilig meni edledi, bolu berdi evren özüm yokladı	Hükümdar beni tuttu ve beni değerlendirdi; felek de müsait davrandı ve ben yükseldim.
1806	Küle baksa begler kimi edlese,	Beyler kime gülerek bakar ve kimi değerlen dirirlerse,

	ava yığlur ârzû kerek ol yese	istediği şeyler ona doğru koşar ve etrafına üşüşür; yeter ki, o bundan faydalanmasını bilsin.
1807	Kişi köŋli bağ ol yaşarğu suvı, bu begler sözü birle edgü savı	İnsanın gönlü bir bahçedir; onu yetiştiren su, beylerin sözleri ve nasihatleridir.
1808	Kayu bağka tegse suv eksümedin, çeçek yazlur anda tümen tü yıdın	Hangi bahçe devamlı sulanırsa, orada binlerce renkli ve kokulu çiçek açılır.
1809	Begi yarlığı bolsa edgü söze, kulı köŋli yükser yazar kaş köze	Bey onun hakkında iyi sözler sarfederse, kulun gönlü açılır ve yüzü güler.
1810	Kalı bolmasa edgü yarlığ tilin, yaşarmış çeçekler kurır terk bilin	Eğer bey ona karşı lütuf kâr davranmazsa, yeşeren çiçek çabuk kurur; bunu böyle bil.
1811	Bayat fazlı kolğu kerek kul kamuğ, bayat fazlı bolsa açıldı kapuğ	Kul dâima Tanrının fazıl ve inayetini istemelidir; .Tanrının fazıl ve inayeti olursa, kapılar açılır.
1812	Muŋar meŋzetü aydı şâir bu söz, munı ukğıl emdi ayâ edgü öz	Şâir bu mânada şu sözü söylemiştir; ey iyi insan, şimdi bunu dinle ve anla.
1813	Bayat fazlı birle ağırlar kuluğ, bilig kapğı açlur oŋarur yoluğ	Tanrı kulunu fazıl ve inayeti ile yükseltir; ona bilgi kapısı açılır ve isteği rast gider.
1814	Bilig bilse künde kutadur küni, neçe me kiçig erse bolur uluğ	insan bilgi bilirse, hayatta günden-güne saadeti artar; kendisi ne kadar küçük olsa bile, yeri büyük olur.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1815	Yana aydı ilig ay ögdülmişe, bilig bilgüçiler neteg bilmişe	Hükümdar tekrar dedi:—Ey Öğdülmiş, peki, bilgi sahibi olanlar bunu nasıl elde ederler.
1816	Kişi ögrenipmü bolur ol bügü, azu tadu birle tuğarmu tigü	İnsan öğrenerekmi hakîm olur, yoksa doğuştanını böyle doğar?
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1817	Yanut berdi ögdülmiş açtı tilin, ayur-men urayın bu sözke ulın	Öğdülmiş cevap verdi; söze başladı ve : — Bunun esâsını izah edeyim — dedi —
1818	Törütürde berse bayat ög köŋül, tükel mâye buldı biligke oğul	Tanrı yaratırken, akıl ve gönül ihsan ederse, çocuk bilgi için tam bir sermâye elde etmiş olur.
1819	Küniŋe neŋedür turu öglenür, negüni tilese bilür ögrenür	O günden-güne gelişir, gittikçe aklı tekâmül eder ve her istediğini öğrenir, bilir.
1820	Biligke tegir ötrü bilge bolur, bu bilgi bile asğı ilke tolur	Böylece bilgiye erişir ve bir gün âlim olur; bu bilgi ile memlekete çok faydası dokunur.
1821	Törütür üdinde köŋül bermese, tilekke tegümez bu anda basa	Tanrı yaratırken, gönül vermezse, insan hiçbir dileğine erişemez.
1822	Takı bir sebeb kolsa oğlan bilig, kiçigde tegürgü biligke elig	Bir şart daha var; çocuk bilgi isterse, öğrenmeğe küçük yaştan başlamalıdır.
1823	Kiçig oğlan erken bilig ögrenür, uluğ bolsa ötrü tilekke tegür	însan, küçük çocuk iken, bilgi öğrenir ve büyüyünce, dileğine kavuşur.
1824	Bilig erdem edgü kılınç ya kılık, kişi ögrenür ötrü tüzlür yorık	Bilgi, fazilet, iyi tavır ve hareketi insan öğrenir ve böylece gidişi düzelir.
1825	Bilig tut ya erdem kişi ögrenür,	Bilgiyi olsun, fazileti olsun, insan öğrenebilir; fakat akıl

	meger bu ukuş ol tadudın önür	ise, insan ile birlikte doğar.
1826	Muŋar meŋzetü keldi türkçe mesel, okığıl munı sen asığ özke al	Buna benzer türkçe bir ata-sözü vardır; bunu oku ve istifâde et.
1827	Kişi ögrenür bilgi artar üküş, neçe ögrenip uksa bolmaz ukuş	İnsan çok şeyler öğrenir ve bilgisi artar; fakat ne kadar öğrense ve anlasa bile, yine aklı elde edemez.
1828	Bayattın erür bu ukuş bolğusı, tadu birle kirse bolur belgüsi	Akıllı olmak Tanrı vergisidir; ancak buna doğuştan sahip olursa, aklın emareleri kendisini gösterir.
1829	Bayattın atâ ol ukuş belgülüg, ukuştın bulur er miŋ edgü ülüg	Akıl, şüphesiz, Tanrının ihsanıdır; insan akıl ile bin türlü iyi kısmet ve nimete nail olur.
1830	Kişide uluğrak ukuşluğ kişi, ukuş boldı erke miŋ erdem başı	Akıllı insan insanların büyüğüdür; akıl insan için bin türlü faziletin başıdır.
1831	Ukuşsuz kişini kişi temegü, neçe sözlese söz yeme bütmegül	Akılsız insana insan dememeli; ne kadar söylerse-söylesin, ona inanmamalı.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1832	Yana aydı ilig eşittim bu söz, takı bir sözüm bar ayıtğu bu öz	Hükümdar yine dedi: — Bu sözleri dinledim, soracak bir sözüm daha var.
1833	Ukuşuğ adırtu biligde öŋi, negü teg-turur ay sözüŋnüŋ oŋı	Aklı bilgiden başka bir şey olarak ayırdın, bununla ne demek istiyorsun, doğrusunu söyle.
1834	Negü ol ukuş ornı kayda-turur, kayudın kopar kopsa kayda barur	Aklın yeri neresidir, o nerede bulunur; nereden çıkar ve çıkınca, nereye gider?
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1835	Yanut berdi ögdülmiş aydı ukuş, ağır neŋ-turur ol kişike küsüş	Öğdülmiş cevap verdi ve:—Akıl insan için aziz ve kıymetli bir şeydir — dedi —
1836	Ukuş ornı üstün meŋede-turur, ağır neŋ üçün ornı başta erür	Aklın yeri üstte, beyindedir; kıymetli bir şey olduğu için, onun yeri baştadır.
1837	Kişen ol kişike ukuş belgülüg, kılınçı köni ol işi ülgülüg	Akıl insan için, şüphesiz, bir köstektir; hareketi doğru ve işi ölçülüdür.
1838	Bağırsak bayat kör üdürmiş kulın, kişedi ukuş birle kılkın tilin	Merhametli Tanrı seçmiş olduğu kulunun hareketini ve dilini akıl ile kösteklemiştır.
1839	Ukuşsuz ölüg ol ukuşluğ tirig, ukuş munça teŋlig adırtlar erig	Akılsız ölüdür, akıllı ise, diridir; akıl insanları bu şekilde bir birinden ayırt eder.
1840	Karartğku ev ol bu kişi tün sanı, ukuş bir yula teg yarutur anı	insan, gece gibi, karanlık bir evdir; akıl, bir meş'ale gibi, onu aydınlatır.
1841	Ukuştın kelür kör kamuğ edgülük, biligin bedür er bolur belgülük	Her türlü iyilik akıldan gelir; insan bilgi ile büyür ve temayüz eder.
1842	Bu iki bile boldı yalŋuk uluğ, bu ikin oŋarur könilik yoluğ	însan-oğlu bu ikisi ile yükselmiştir; o doğruluk yolunda bu iki şey ile muvaffak olur.
1843	Biligin seçildi kişi yılkıdın, biligde bedükrek negü bar adın	İnsan hayvandan bilgisi ile ayrılmıştır; bilgiden daha büyük başka ne vardır.
1844	Muŋar meŋzetü sözledi kör ukuş, ukuş işke tutsa kör asğı üküş	Aklın buna benzer bir sözü vardır; akıl yerinde kullanılırsa, faydası çoktur.

1845	Kişi yılkı birle adırtı bilig, bilig birle yalıŋuk kötürdi elig	İnsanı hayvandan ayıran şey bilgidir; insan-oğlu bilgi ile hâkim vaziyete geçmiştir.
1846	Yorı yılkı bolma bilig ukuş, bilig birle sözle yorık tut tilig	Yürü, hayvan olma; akıllı ol ve bilgi öğren; bilgi ile söyle, sözün muteber olsun.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1847	Yana aydı ilig takı bir sözüm, erür bu ayur-men ay körklüg yüzüm	Hükümdar tekrar dedi:— Ey benim güzel yüzüm, sormak istediğim bir şey daha var.
1848	Maŋa ayğıl emdi ukuş sûreti, negü teg bolur ol yörügi atı	Şimdi bana aklı tarif et, onun mâhiyeti nasıldır ve adı nedir?
1849	Yüzi körki kılkı kılınçı ne ol, yaşı kurı bod sın avınçı ne ol	Yüzü, görünüşü, tavır ve hareketi nasıldır; yaşı, derecesi, boyu posu nasıldır ve ne ile avunur?
XXVII	**Öğdülmiş İligke Ukuş Sûretin Ayur**	**Oğdülmiş Hükümdara Aklın Tarifini Söyler**
1850	Yanut berdi ögdülmiş aydı ukuş, kılınçı köni kör küvençi üküş	Ögdilmiş cevap verdi ve : — Aklın hareketi doğru ve itibarı büyüktür — dedi —
1851	Yüzi körki körklü ne yaşı kiçig, kamuğ edgülükke anıŋdın keçig	Yüzü, şekli güzel ve dâima genç ve dinçtir; her türlü iyiliğe geçit veren odur.
1852	Örüg hem silig ol ne kılkı amul, kamuğ teprenürke bağırsak köŋül	Halîm, selîm ve sakin tabiatlıdır; o bütün canlılar için şefkat dolu bir gönüldür.
1853	Kayuka elig ursa itlü barır, kayuka sözi tegse yetlü barır	Nereye eli dokunursa, orası düzelir; sözü nereye erişirse, orası o söze uyar.
1854	İsig yüzlüg ol kör kamuğka sevüg, kişilerke andın asığlar ülüg	Sıcak yüzlü, her kes için sevimlidir; insanlar ondan fayda görürler.
1855	Yiti közlüg ol kör bakışı yırak, kayu işke tegse bekitür adak	Keskin gözlü ve uzak görüşlüdür; hangi işe el uzatırsa, ayağını sağlam basar.
1856	Neçe bulğanuk işke tegse süzer, neçe ters tügün erse baksa yazar	El sürdüğü iş ne kadar bulanık olursa-olsun, süzülmüş, sâf bir hâle gelir; ne kadar ters düğüm varsa, bir bakışla onu çözer.
1857	Bakar soldın oŋdın hem öŋdün kedin, kamuğ iş yarağın bilir hem üdin	İşlere sağdan, soldan, önden, arkadan, her cephesinden bakar; hall çâresini ve zamanını bilir.
1858	Kaçığlığ yeter ol uçuğlığ tutar, sınukuğ sapar ol buzukuğ iter	Kaçana yetişir, uçanı yakalar, kırığı sarar ve bozuğu düzeltir.
1859	Ukuşsuz ökündi ayur ay ukuş, seniŋsiz muŋadur-men artuk üküş	Akılsız hayıflandı ve dedi:— Ey akıl, sensiz ben çok bunalıyorum.
1860	Maŋa tegmedi bir seniŋdin ülüg, seniŋsiz kişi köŋli boldı ölüg	Bana senden bir parça nasip olmadı; sensiz insanın gönülü ölü sayılır.
1861	Yula ol ukuş kör karağuka köz, ölüg tenke cân ol ağın tilke söz	Akıl bir meş'aledir, kör için gözdür; ölü vücût için can, dilsiz için sözdür.
1862	Ukuşluğ ukuşka ayur ay işim, ne edgü işim sen itigli işim	Akıllı akıla der:— Ey arkadaşım, sen benim işlerimi düzelten ne iyi bir arkadaşsın.

1863	Kılınç oŋ tutar hiç solı yok ukuş, bütün çın-turur hiç alı yok ukuş	Akıl dâima sağdan hareket eder, onun hiç solu yoktur; o doğru ve dürüsttür, hiç bir hilesi yoktur.
1864	Ukuş kimde bolsa bu ol belgüsi, bu belgü bile ol ukuş bilgüsi	Akıl kimde ise, belirtileri şöyle olur ve akıl bu belirtilerden anlaşılır.
1865	Ukuşnuŋ eŋ aşnu kılıkı oŋay, könilik bile ol yorıkı yıl ay	Her şeyden önce aklın tavır ve hareketi mâkuldür; aylar ve yıllar geçse dahi, gidişi aynı doğru yoldan taşmaz.
1866	Ukuşluğ köni hem silig til sözi, bütünlük bile boldı kılkı tözi	Akıllı doğrudur, dili ve sözü yumuşaktır; hareketinin esâsı doğruluk üzerine kurulmuştur.
1867	Örüg ol amul ked serimlig sabûr, körüp işni yetrü ol akru tegür	O halım, sakin, çok mütehammil ve sabırlıdır; işe dikkatle bakar ve sükûn ile ele alır.
1868	Kılınçı karı körse yaşı yegit, aŋar muŋluğ ârzûn öge ya tegit	Tavır ve hareketi ihtiyarlara benzer; fakat dikkat edilirse, yaşı gençtir; ister hükümdarın has müşaviri, ister en âdî bir köle olsun, onu iştiyakla ararlar.
1869	Muŋar meŋzer emdi bu sözni okı, uka tursa mani açılğay takı	Şimdi buna benzer şu sözü oku; nufûz edersen, mânası da aydınlanır.
1870	Kılınçı karı oğlan özlüg ukuş, ukuş kayda bolsa aŋar bar yapuş	Akim hareketi ihtiyardır, fakat kendisi gençtir; akıl nerede ise, ona git, yapış.
1871	Kiçigi seviglig karısı amul, özi tüzün alçak kör asğı üküş	Küçüklüğü sevimli, ihtiyarlığı sakin, kendisi halîm, alçak gönüllü ve çok faydalıdır.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
1872	Bu sözler eşitti sevindi ilig, ayur ay odunmış sözi ög bilig	Hükümdar bu sözleri işitti, sevindi ve şöyle dedi: — Ey sözü akıl ve bilgiden ibaret olan, uyanık adam.
1873	Bayat berdi barça tükel edgülük, bayattın atâ sen maŋa belgülüg	Tanrı bana her nimeti eksiksiz ihsan etti; şüphesiz, sen de bana Tanrının bir ihsanısın.
1874	Bu emgek yük ol bir ağır yüdgüke, anı yüdse ötrü tegir edgüke	Bu zahmet, yüklenmesi güç olan bir yüktür, fakat insan bunu yüklenmekle iyiliğe erişebilir.
1875	Kim edgü tilese ağır yük yüder, ağır yük yüdügli tilekin küder	Kim iyilik dilerse, ağır yük yüklenir; ağır yük yüklenen dileğine ulaşmak ister.
1876	Yükümni yüder sen tilek iş yorır, meni tındurur sen saŋa yük tegir	Yükümü yükleniyorsun, dilek ve iş oluyor; beni rahat ettiriyorsun, fakat sana zahmet oluyor.
1877	Bayat bersü tevfik maŋa emdi küç, hakıŋnı öteyin yanut birke üç	Tanrı bana şimdi tevfik ve kudret versin, senin hakkını bire karşı üç olarak ödeyeyim.
1878	Bilir-men bu yaŋlığ tapuğ kıldukuŋ, bağırsaklık ol bu meni koldukuŋ	Senin nasıl hizmet ettiğini biliyorum; beni düşünmen, senin bana candan bağlılığından ileri geliyor.
1879	Bağırsak tapuğçı tükel ol bolur, öz asğın kodup kör beg asğın kolur	Sâdık ve tam hizmetkâr kendi nefsini değil, beyin menfaatini gözetendir.
1880	Negü ter eşit bu tapuğçı tili, begin inçke tegrür tapuğsak kulı	Hizmetkârın dili ne der, dinle; severek hizmet eden kul beyini huzura kavuşturur.
1881	Meŋilig bolur beg tükel kut başı, bağırsak kulı bolsa kılsa işi	Kulu candan bağlı olur ve işini yaparsa, bey memnun olur ve tam bir saadete kavuşur.
1882	Tapuğçı bile beg kötürdi egin, tilek teg tapuğ kılsa tındrur begin	Bey hizmetkârı sayesinde göğüsünü kabartır; o arzu edildiği şekilde hizmet ederse, beyini rahat ettirir.

1883	Baş ağrığ yük emgek kötürse kulı, beginge aça berse ârzû yolı	Kul sıkıntı, yük ve zahmetleri ortadan kaldırmalı, beyine arzu ettiği yolları açmalıdır.
1884	Kayu beg bulur erse mundağ kuluğ, bayattın atâ ol arığar ked uluğ	Hangi bey böyle bir kulu bulursa, bu ona Tanrının büyük bir ihsanıdır.
1885	Ajun begleri öldi bizde oza, üküşreki bardı bu ârzû öze	Bizden önce ölen dünya hâkimlerinden büyük bir kısmı da bunun hasreti ile ölüp gitmiştir.
1886	Ajun bodnı tındı avınçın kutun, iligke duâ kıldı bodnı bütün	Dünya halkı huzur ve saadet içinde rahata kavuştu; bütün halk hükümdara duâ etti.
1887	Adın el kişisi eşitti munı, yüzin körgüke ârzûladı anı	Başka memleketlerin halkı da bunu işitti ve onun yüzünü görmeği arzu etti.
1888	Keçürdi yıl ay kün bu ârzû öze, ilin itti edgü törüsin tüze	Böylece aylar ve yıllar geçti; hükümdar iyi kanunlar vaz'ederek memleketini idare etti.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1889	İlig bir kün ündedi ögdülmişig, ayur aytayın söz sen ay bilmişig	Hükümdar bir gün Öğdülmiş'i yanına çağırdı ve : — Sana bir şey soracağım, bu hususta bildiğini söyle — dedi —
1890	Et öz yeti endâmka baksa kör er, tatığ buldı barça öz ülgin terer	İnsan kendi vücûduna, yedi endama bakarsa, bunlarda zevk bulur; bunların her biri kendi kısmetini toplar.
1891	Köŋül tatğı ne ol bu köz tatğı ne, bu iki tatığdın özüm ülgi ne	Gönül zevki nedir, göz zevki ne; bu iki zevkten benim kısmetim nedir?
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1892	Yanut berdi ögdülmiş aydı tatığ, köŋül ârzû kolsa bekürtse katığ	Öğdülmiş cevap verdi ve:— Gönlün arzu ettiği ve kuvvetle özlediği şey zevktir — dedi —
1893	Sevitmiş yüzin körse közke tatığ, köŋül ârzûsın bulsa özke tatlğ	Göz için, sevdiği yüzü görmek zevktir; gönül için arzusuna kavuşmak zevktir.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1894	Yana aydı ilig ay ögdülmiş ay, seviglig nişânı negü ermiş ay	Hükümdar tekrar sordu : — Ey Öğdülmiş, söyle; sevgilinin nişanesi nedir?
1895	Sever-men teyü barça davi kılur, bu davika mani negü teg bolur	Her kes sevdiğini iddia eder; bu iddianın mânası nedir?
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1896	Yanut berdi ögdülmiş aydı bolur, sevüg yüzke baksa severin bilür	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Baş-üstüne; insan sevgilinin yüzüne bakınca, sevdiğini anlar — dedi —
1897	Kamuğ neŋke örtüg bolur baksa köz, köŋülke yok örtüg munı bilgü öz	Göz için, bakarken, her şey örtülü olabilir; fakat gönül için örtü yoktur; bunu bilmelisin.
1898	Sever sevmezin öz bileyin tese, köŋülke baka körgü bilgey basa	Sevip-sevmediğini anlamak isterse, insan gönüle bakmalı; bu gönülden anlaşılır.
1899	Sevügler yüzinde bolur belgü neŋ, közin közke tikse anı bilgü teŋ	Sevgililerin yüzünde bunu belirten bir alâmet bulunur; göz-göze gelince, onlar birbirlerini anlarlar.
1900	Muŋar meŋzetü aydı şâir sözi,	Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; dinleyip, anlamağa

	ukup tırlayu al kişi erbüzi	çalış; ey insanların karpuzu.
1901	Sevigli kişinıŋ yüzi belgülüg, tili açsa mani sözi belgülüg	Seven insan yüzünden bellidir; ağzını açsa, sözünün mânasında sevgi kendisini gösterir.
1902	Sever sevmezin öz bileyin tese, saŋa tetrü baksa közi belgülüg	Birinin sevip-sevmediğini bilmek istersen, gözüne dikkat et; sana doğru bakınca, gözünden belli olur.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
1903	İlig aydı uktum eşittim bu söz, takı bir sözüm bar anı aysu öz	Hükümdar tekrar dedi : — Bu sözü dinledim, anladım; daha bir sözüm var, onu da bana söyle.
1904	Kereklig söz aytur-men emdi saŋa, idi ked bakıp sözleyü ber maŋa	Şimdi sana çok mühim bir şey soracağım; bana iyice düşünerek, cevap ver.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1905	Yanut berdi ögdülmiş ilig kutı, bilig birle begler bedütti atı	Öğdülmiş cevap verdi:— Ey devletli hükümdar, beyler adlarını bilgi ile yükseltmişlerdir.
1906	Bilig ordusı ol bu begler özi, biligsiz bolur kul nerek kul sözi	Beylerin kendileri bilgi sarayıdır, kul bilgisiz olur; kul sözünün ne kıymeti var.
1907	Ayıtmak oŋay boldı tersi cevâb, cevâbka ilig bilgi bolğay savâb	Sormak kolay, fakat cevabı güçtür; vereceğim cevap esasen hükümdarın bilgisi dahilindedir
1908	Oŋayın ilig tuttı tersi maŋa, kemişmegil emdi ay ersig toŋa	Kolayını hükümdar aldı; ey yiğit kahraman, güç olanı şimdi bana bırakma.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
1909	İlig aydı aytığlı muŋluğ bolur, özi bilmedükin anıŋdın kolur	Hükümdar: — Soran muhtacdır; kendisi bilmediği için, bunu karşısındakine sorar — dedi —
1910	Kalı mundağ erse sevinü kerek, ayıtmış sözümni sen ayğu kerek	Bu böyle olunca, senin buna sevinmen ve sorduğum söze cevap vermen gerekir.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1911	Yanut berdi aydı ay edgü törü, eşitmek ked ol sözlemekte körü	Öğdülmiş cevap verdi ve:—Ey iyi nizam sahibi, dinlemek söylemekten daha iyidir — dedi —
1912	Sözüg sözlegüçi bu cân yavrıtur, eşitgüçi avnur et öz semritür	Söz söyleyen canını üzer; dinleyen ise, rahat eder ve vücûdunu semirtir.
1913	Negü ter eşitgil sınamış bügü, sözüg sözlemegü eşitgü ögü	Tecrübesi olan hakîm ne der, dinle; çok söz söylememeli, daha çok dinlemeli ve düşünmelidir.
1914	Eşitmek bile boldı bilge kişi, bu söz sözlemektin barır er başı	insan dinlemekle âlim olur : çok söz söylemekten insanın başı gider.
1915	Eşitse bolur ol kulakka tatığ, telim sözlemiş sözde bolmaz asığ	Dinlemek kulak için bir zevktir; çok söz söylemekte fayda yoktur.
1916	Sözüg sözlemese sav altun sanı, bakır boldı tildin çıkarsa anı	Söylenmeyen söz som altın sayılır; ağızdan çıkınca, bakır olur.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
1917	İlig aydı emdi köni sözlediŋ,	Hükümdar şöyle dedi : — Şimdi doğru söyledin, sen

	sen emdi öziŋke kutun kur badıŋ	kendine saadet kuşağını bağladın.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ İN HÜKÜMDARA CEVABI
1918	Yanut berdi ögdülmiş ilig kutı, özüm yegledüki bu kulluk atı	Öğdülmiş cevap verdi:—Ey devletli hükümdar, ben kul olmağı tercih ettim — dedi —
1919	Kulı cân sızurğu avınsa begi, kalı yetlür erse bu kulnuŋ ögi	Eğer aklı eriyorsa, beyinin rahat etmesi için, kul kendi canını eritmelidir.
1920	Eşitsü ayayın özüm bilmişin, ilig me keçürsün hatâ bolmışın	Ben kendi bildiğimi söylerim; hükümdar dinlesin ve yanlış bulduklarını affetsin.
XXVIII	**Beglikke Sezâ Bolğu Teg Beg Negü Teg Kerekin Ayur**	**Beyliğe Lâyık Bir Beyin Nasıl Olması Gerektiğini Söyler**
1921	İlig aydı emdi ayıtğu sözüm, bu erdi munu emdi aytur özüm	Hükümdar bunun üzerine şöyle dedi : — Sormak istediğim şey işte şudur.
1922	Törütti apa oğlanın bir bayat, uığ bar kiçig bar isiz edgü at	Bir olan Tanrı insan-oğlunu yarattı; bunlar arasında büyük var, küçük var; kötü ve iyi adlı olanları var.
1923	Biliglig biligsiz çığay bar ya bay, ukuşluğ ukuşsuz otun bar ked ay	Bilgili, bilgisiz, fakir ve zengin var; akıllı, akılsız ve küstah var. İyi söyle,
1924	Negü teg kerek beg munı başlasa, çavı barsa atı işin işlese	Beyin nasıl olması gerek ki, o bunların başına geçsin, işini görsün, nâm ve şöhreti dünyaya yayılsın.
1925	İtilse eli hem bayusa bodun, atı edgü bolsa ol erter üdün	Memleketi düzene girsin, halk zenginleşsin; göçtüğü zamanda, iyi nâm bıraksın.
1926	Hazine o urunsa kümüş hem ağı, yağı boynı yençse kiterse çoğı	Gümüş ve sırmalar ile hazinesi dolsun; düşman boyun eğsin ve kargaşalık ortadan kalksın.
1927	Yumıtsa er at bolsa küçlüg elig, yorıtsa törü tüz yetürse bilig	Asker toplansın, kudretli bir ele sahip olsun; yeter bilgi ile memleketi idare etsin.
1928	Çavıksa ajunda yadılsa atı, bedüse küniŋe kötürse kutı	Şöhret kazansın, adı dünyaya yayılsın; günden-güne yükselsin ve saadeti artsın.
1929	Erejin avınsa yese el uzun, bütün cân üzülse yese ol ajun	Huzur içinde ömür sürsün, uzun zaman hükümran olsun; bütün canlar feda olsun, tek o yaşasın.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1930	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, idi ters ayıttı maŋa bu bilig	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Hükümdar bana çok zor bir şey sordu — dedi —
1931	Bu beglik işin barça begler bilir, törü öŋdı kılk yaŋ olardın kelir	Bu beylik işini hep beyler bilir; kanun ve nizam, örf ve âdet onlardan gelir.
1932	Anasında tuğsa tuğar beglikin, körü ögrenür iş bilür yeglikin	Bey doğarken, beylikle doğar; görerek öğrenir ve böylece işlerin hangisinin daha iyi olduğunu bilir.
1933	Bayat kimke berse bu beglik işi, berür ög köŋül kör ol işke tuşı	Tanrı kime bu beylik işini verirse, ona işi ile mütenâsip akıl ve gönül de verir.
1934	Kimi beg törütmek tilese bayat, berür aşnu kılk yaŋ ukuş yüg kanat	Tanrı kimi bey olarak yaratmak isterse, ona önce münâsip tavır ve hareket ile akıl ve kol kanat verir.
1935	Bu beglik işi boldı begler işi, bu begler işin bildi beglik kişi	Bu beylik işi beylerin işidir; beylerin işini bey olan kimse bilir.

1936	Bu işni ilig mende yegrek bilür, atası beg erdi özi beg-turur	Bu işi hükümdar benden daha iyi bilir; babası bey idi, kendisi de beydir.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
1937	İlig aydı uktum bu söz barça çın, köni sözlediŋ söz yıpar burdı kin	Hükümdar dedi : — Anladım, bunların hepsi doğrudur; bu sözü doğru söyledin, sözün misk gibi koktu.
1938	Bu iş kılğuçı kılur öz işi, mün erdem biligli körügli kişi	İşi yapan adam kendi vazifesini yapar; bunun kusur veya fazilet olduğunu gören insan takdir eder.
1939	Men iş kılğuçı-men sen iş körgüçi, işig körgüçidin bilür kılğuçı	Ben iş yapan insanım, sen ise, onu gören insansın; yapan adam işinin nasıl olduğunu görenden öğrenir.
1940	Bayat berdi emdi saŋa ög köŋül, ukuş hem bilig birle bolduŋ amul	Şimdi Tanrı sana akıl ve gönül verdi; akıl ve bilgi sayesinde sen işleri sükûnetle ele alıyorsun.
1941	Maŋa ok tapındıŋ kiçigde berü, körü ögrenü bildiŋ edgü törü	Küçüklüğünden beri hep benim hizmetimde bulundun; görüp öğrenerek, iyi kanunlar elde ettin.
1942	Kamuğ işni uktuŋ ma bildiŋ özün, maŋa ma bağırsak sen kılkın sözün	Bütün işleri artık sen anladın ve kavradın; bana da işin ve sözlerinle candan bağlısın.
1943	Bağırsakka aytur kişi öz sözin, bağırsak yuluğlar kişike özin	insan işini kendisine candan bağlı olana danışır; sâdık insan kendisini başkası için feda eder.
1944	Bağırsak üçün sen büter-men saŋa, bağırsaklıkın ay bu sözler maŋa	Bana içten bağlı olduğun için, sana inanıyorum; sözlerime samimiyetle cevap ver.
1945	Negü ter eşitgil bağırsak kişi, bağırsaklık ol kör kişilik başı	Dinle, şefkatli insan ne der; insanl-ığın başı merhamettir.
1946	Bağırsaknı ögdi ukuşluğ üküş, bağırsak kişiler kişike küsüş	Merhametli insanı akıllı çok öğdü; merhametli kimse insan için azizdir.
1947	Bağırsaknı bulsa bağırka urun, maŋa mundağ aydı bilig hem ukuş	Merhametli birini bulursan, bağrına bas; bilgi ve akıl bana böyle dedi.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
1948	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, esen inç tirilgil ay üsteŋ elig	Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey hükümdar, ey üstün el, sağ ol ve huzur içinde yaşa — dedi —
1949	Bu beglikke aşnu tüp aslı kerek, atım alp katığ kurç yana toŋ yürek	Beylik için insanın ilk önce asîl soydan gelmesi gerektir; bey cesur, kahraman, kuvvetli ve pek yürekli olmalıdır.
1950	Atası beg erse oğul tuğdı beg, oğul tuğsa beg hem ataları teg	Babası bey ise, oğul bey doğar; o da babaları gibi, bey olur.
1951	Ukuşluğ kerek hem biliglig kerek, akılık kerek hem siliglik kerek	Bey bilgili ve akıllı olmalıdır; cömert ve yumuşak huylu olmak da lâzımdır.
1952	Bilig birle begler bodun başladı, ukuş birle el kün işin işledi	Beyler bilgi ile halka baş oldular ve akıl ile memleket ve halkın işini gördüler.
1953	Beg atı bilig birle bağlığ-turur, bilig lâmı kitse beg atı kalur	Bey adı bilig kelimesi ile ilgilidir; bilig'in lamı giderse, beg adı kalır.
1954	Ked öglüg kerek hem biligli ukuş, biliglig kişiniŋ yağısı üküş	Bey çok akıllı olmalı ve aklın kıymetini bilmelidir; bilgili insanın düşmanı çok olur.

1955	Negü ter eşitgil bilig bilmiş er, başında keçürmiş üküş yilmiş er	Bilgiyi takdir eden, görmüş-geçirmiş ve çok gezmiş insan ne der, dinle.
1956	Biliglig kerek beg ukuşluğ oduğ, aŋar tegmese bir müfâcâ yoduğ	Ansızın bir iftiraya uğramaması için, beyin bilgili, akıllı ve uyanık olması lâzımdır,
1957	Kılınç edgü erdem kerek miŋ tümen, atı edgü bolsa tutunsa boduğ	Adının iyiye çıkması ve boyanın tutması için, iyi tavır ve hareket ile binlerce fazilet lâzımdır.
1958	Apa oğlanı barça açlı bedük, bilig birle boldı kör ödrüm ked ök	Bütün insan-oğullarının menşei büyüktür; seçkinler ise, bilgi ile temayüz etmiştir.
1959	Uruğ edgü bolsa er edgü tuğar, er edgü bolup ötrü törke ağar	Uyruğu iyi ise, insan iyi olarak doğar ve iyi olduğu için baş-köşeye geçer.
1960	Iduk ol bu beglik arığlık tiler, arığlık bile ilde saklık tiler	Bu beylik mukaddestir, temizlik ister; halkın da temiz ve uyanık olması lâzımdır.
1961	Bodunka talusı kerek alp atım, bedük işke ötrü bu bolsa titim	Halk için beyin cesur ve kahraman olması iyidir; büyük işleri ancak bu meziyetler ile karşılamak mümkündür.
1962	Negü ter eşitgil ötüken begi, sınap sözlemiş sözni yetrüp ögi	Tecrübeli, sözünü düşünerek söylemiş olan Ötüken beyi ne der, dinle.
1963	Bodunka begi artuk üdrüm kerek, köŋül til köni kılkı ködrüm kerek	Halk için beyin çok seçkin olması lâzımdır; özü, sözü doğru ve tabiatı güzide olmalıdır.
1964	Biliglig ukuşluğ bodunka talu, akı hem közi tok ne köŋli tolu	Bilgili, akıllı, halka muamelesi iyi, cömert, gözü tok ve gönülü zengin olmalıdır.
1965	Kamuğ edgüke bolsa elgi uzun, uvutluğ silig hem kılınçı tüzün	Her türlü iyiliğe el uzatmalı; haya sahibi, yumuşak huylu ve asil tabiatlı olmalıdır.
1966	Sezâ beg bolur bu bodunka uluğ, munıŋdın kelir ötrü edgü uruğ	Böyle bir bey halka lâyık, büyük bir bey olur ve bu beyden de iyi bir hanedan yetişir.
1967	Bilig birle başlar kişi iş başın, ukuş birle uksa oŋarur işin	insan her işe başlarken, bilgi ile başlar ve akıl ile sona erdirir.
1968	Bodunuğ bilig birle bastı begi, bilig bolmasa işke yakmaz ögi	Bey halkı bilgi ile elinde tutar; bilgisi olmazsa, aklı işe yaramaz.
1969	Yaŋılsa bu begler ay ilig kutı, anıŋ begligi igler itgü otı	Beyler işlerinde yanılırlarsa, ey devletli hükümdar, onların beyliği hastalanmış demektir; tedavi etmelidir.
1970	Bu beglik igiŋe otı ög bilig, ukuş birle emle ay kılkı silig	Beylik hastalığının ilâcı akıl ve bilgidir; ey yumuşak huylu, onu akıl ile tedavi et.
1971	Biliglig ukuşluğ kerek beg tetig, anın kılsa ötrü igiŋe itig	Bey bilgili, akıllı ve zeki olmalıdır; beyliğin hastalığına ancak bunlar ile bir çâre bulunabilir.
1972	Biliglig ukuşluğ bügü ilçi beg, ikigün ajunda bolur orní yeg	Bilgili, akıllı ve hakîm hükümdarın her iki dünyada da makamı yüksek olur.
1973	İkigün ajunuğ buluğlı kişi, idi kutluğ ol bu tükel kut başı	Her iki dünyayı bulan insan çok mes'ûd olur ve bütün saadetlerin başında bulunur.
1974	Muŋar meŋzetü aydı şâir bu söz, körü barsa mani biligsizke köz	Şâir şu sözü buna benzeterek söylemiştir; dikkat edersen, mânası bilgisiz için gözdür.
1975	Meŋilig kayu ol maŋa ay yora, kişi kutluğı kim kişiler ara	Saadet nedir; bana tarif et; insanlar arasında mes'ûd olan kimdir.

1976	Yese berse dünyâ tirilse kutun, takı bir ajunda bu buldı töre	Kendisi yaşar, başkalarını da yaşatır ve ömrünü saadet içinde geçirirse, böyle bir insan âhirette de baş-köşeyi bulur.
1977	Kılınçı oŋay bolsa kılkı köni, sevinçin keçer kör uş ol beg küni	Tabiatı iyi ve hareketi doğru ise, bak, o beyin hayatı sevinç içinde geçer.
1978	Bayat kimke berse bu edgü kılık, bu edgü kılık birle edgü yorık	Tanrı kime bu iyi tabiatı ve bu iyi tabiat ile birlikte iyi gidişi kısmet ederse,
1979	Anıŋ boldı dünyâ tü nimet bile, tilese özüŋ ye tilese üle	Bu dünya, her türlü nimeti ile birlikte, onun olur; isterse, kendisi kullansın, isterse, başkalarına dağıtsın.
1980	Bayat berse fazlı kulıŋa kutun, bolur kılkı edgü kılınçı bütün	Tanrı kuluna saadet ile fazileti nasîp ederse, onun tabiatı iyi ve hareketi mükemmel olur.
1981	Kılınç edgü erdem kerek miŋ tümen, anın tutsa el kend kötürse tuman	Il ve şehirleri idare, sulh ve sükûneti te'min etmek için, hükümdarın iyi tabiat ve binlerce fazilet sahibi olması lâzımdır.
1982	Ne edgü-turur bu kılınç edgüsi, kılınç edgü erke yegü kedgüsi	Bu iyi tabiat ne güzel şeydir; tabiatı iyi olan insanın hayatı da güzeldir.
1983	Bayat kimke berse kılınç arkukı, anı emgetür bu zamane okı	Tanrı kime kötü bir tabiat vermiş ise, bu felek oku ona eziyet çektirir.
1984	Kayu begde bolsa bu arkuk kılınç, işi barça tetrü sevinçi sakınç	Hangi bey kötü bir tabiata sahip olursa, her işi ters gider; sevinç yüzü görmez, dâima keder içinde yaşar.
1985	Sakınuk kerek beg ne kılkı arığ, arığlık tiler tutçı urğı arıg	Bey takva sahibi ve temiz olmalıdır; aslı temiz olan dâima temizlik ister.
1986	Sakınuk kişi köŋli korklık bolur, köŋül korksa begler işig tüz kılur	Takva sahibi, hataya düşmemek için, dâima titiz davranır; böyle titiz hareket eden beyler doğru iş görürler.
1987	Kalı bolmasa beg sakınuk süzük, arığsız bolur barça kılkı üzük	Eğer bey takva sahibi ve temiz kalpli olmazsa, hiç bir vakit temiz ve isabetli hareket edemez.
1988	Örüglük amulluk bolur begke körk, bu beglik işiŋe bu ol bağu örk	Sabır ve sükûnet bey için bir ziynettir; bunlar beyliğin başta gelen meziyetleridir.
1989	Ked ögüg kerek beg oŋarsa işin, bilip başlasa ötrü işler başın	J$e bilerek başlamak ve başarı ile tamamlamak için, beyin çok akıllı olması gerektir.
1990	Bu öglüg kişiler oŋarur işig, yırak tutğu işte bu ögsüz kişig	îşi akıllı insanlar başarırlar; akılsız kimseleri işten uzak tutmalıdır.
1991	Köŋül bolmasa er közi asğı yok, ögi bolmasa er köŋül osğı yok	Gönül olmazsa, insan gözünün faydası yoktur; akıl olmazsa, insan gönülünden layıkı ile istifade edemez.
1992	Negü ter eşitgil ay ilçi başı, örüg ked köŋüllüg sınamış kişi	Ey hükümdar, dinle, sakin, iyi gönüllü ve tecrübeli insan ne der.
1993	Kayu erde bolsa ukuş birle ög, anı er atağıl neçe ögse ög	Hangi insanda akıl ve anlayış varsa, ona insan de, onu ne kadar öğersen öğ.
1994	Ukuş ög bilig kimde bolsa tükel, yavuz erse ked te kiçig erse ög	Akıl, anlayış ve bilgi tam olarak kimde bulunursa, kötü ise, onu iyi, küçük ise, büyük bil.
1995	Ne edgü-turur bu kişike öge,	însan için akıl ne iyi şeydir; akıllı insanlara müşavir

	ögi bolsa ötrü atağu öge	nazarı ile bakmalı.
1996	İveklik beliŋ ol kamuğka yavuz, kalı bolsa begke yüzi boldı boz	Acelecilik her kes için fenadır ve derûnî bir korku neticesidir; eğer bu beyde olursa, onun yüzü kül renkli olur.
1997	İvek kurğu kılkı kılınçı buşı, biligsizke belgü bolur bu işi	Acelecilik, zevzeklik ve hiddetli mizaç — bunlar bilgisizlik alâmetleridir.
1998	İve kılmış işler neçe yeg bolur, ive yese aş suv neçe ig bolur	Acele yapılan işler acı olur; acele yemek-içmek yüzünden hastalık gelir.
1999	Kamuğ iş içinde amulluk üdür, meger tâat erse iviŋü yügür	Her işte sükûneti tercih et; yalnız ibâdette acele et, çabuk davran.
2000	Közi tok kerek hem uvutluğ tüzün, açuk hem yaruk bolsa kılkın sözün	Bey tok gözlü, haya sahibi ve yumuşak tabiatlı olmalı, sözünde ve hareketinde açık ve vazıh davranmalıdır.
2001	Todumsuz bolur ol közi suk kişi, közi sukka yetmez bu dünyâ aşı	Gözü aç adam hiç bir şey ile doymaz; gözü aç olana, bütün dünya nimeti kâfi gelmez.
2002	Bu sukluk ig ol bir otı yok emi, anı emleyümez bu dünyâ kamı	Aç gözlülük, ilâcı ve devası bulunmayan bir hastalıktır; onu, bütün dünya kâhinleri bir araya gelse, yine tedavi edemezler.
2003	Kamuğ aç yese içse âhır todur, közi aç kişi ölse açlık kodur	Bütün açlar yer ve içerlerse, nihayet doyarlar; aç gözlü adamın açlığı ancak ölümle nihayete erer.
2004	Közi suk kişi neŋke bolmaz bu bay, kamuğ dünyâ bulsa âhır suk çığay	Aç gözlü adamı mal doyurmaz; bütün dünyaya sahip olsa bile,o yine dâima aç gözlü ve fakirdir.
2005	Uvutluğ kerek beg kişide talu, uvutluğ kılınçı irilmez tolu	Bey haya sahibi ve insanların seçkini olmalı; haya sahibinin tavır ve hareketi eksilmeyen bir bütündür.
2006	Kimiŋde uvut bolsa kılkı silig, kamuğ tersiz işke tegürmez elig	Haya sahibi kimse yumuşak tabiatlı olur; kendisine yakışmayan hiç bir işe el sürmez.
2007	Bayat kimke berse uvut köz suvı, aŋar berdi devlet tükel yüz suvı	Tanrı kime haya ve iz'ân vermişse, ona devlet ile birlikte bütün şerefleri vermiş demektir.
2008	Kamuğ teŋsiz iştin yığığlı uvut, kamuğ edgü işke ulağlı uvut	Bütün uygunsuz işlere mânı olan hayadır; bütün iyi işlere ulaştıran da hayadır.
2009	Ne edgü neŋ ol bu uvut erke körk, kamuğ edgü işke uvut boldı örk	Bu haya ne kadar iyi şeydir ve insan için ne büyük bir zînettir; haya insanı her iyi işe sevkeden bir vâsıtadır.
2010	Tili çın kerek bolsa köŋli köni, bodunka asığ kılsa tuğsa küni	Beyin dili dürüst ve kalbi doğru olmalı ki, halka faydalı olsun ve güneşi doğsun.
2011	Kalı bolsa begler hiyânet köŋül, bodınka asığ bolmaz andın tüŋül	Eğer beylerin gönülünde hiyânet bulunursa, halka faydaları dokunmaz; onlardan vaz geç.
2012	Köŋül til oŋay bolmasa kör kılık, ol ildin kaçar kut tapulmaz yorık	Beyin gönülü, dili ve tabiatı düzgün olmazsa, saadet o memlekette dolaşamaz, kaçar.
2013	Sözin kıyğuçı begke tutma umunç, tiriglik yava bolğa kılğay ökünç	Sözünde durmayan beye ümit bağlama, ömrün boşuna geçer ve peşiman olursun.
2014	İdi sak kerek beg yana ked oduğ, usat bolsa begler tokınur yoduğ	Bey çok ihtiyatlı ve çok da uyanık olmalı; beyler ihmalkâr olurlarsa, bunun cezasını başkaları çeker.
2015	İki neŋ tuıur ilke bağı beki,	Bir memleketin bağı ve kilidi iki şeyden ibarettir; biri—

	biri saklık ol bir törü el köki	ihtiyatlılık, biri — kanun; bunlar esastır.
2016	Kayu beg sak erse ilin bekledi, yağı boynı yençti öze irkledi	Hangi bey ihtiyatlı ise, o memleketini muhafaza eder; düşmana boyun eğdirir ve onu sım-sıkı bağlar.
2017	Kayu beg törü berse elde köni, ilin itti kodtı yaruttı küni	Hangi bey memlekette doğru kanun koydu ise, o memleketini tanzim etmiş ve gününü aydınlatmıştır.
2018	Bu beglik bağı kör bu iki bolur, bu iki tükel bolsa beglik turur	Beyliğin başı işte bu iki şeydir; bu ikisi tam olursa, bey beylik yapar.
2019	Negü ter eşitgil yağıçı kür er, bu saklık bile öz yağısın urar	İhtiyat ile hareket edip, düşmanını yenen, cesur muharip ne der, dinle.
2020	Ayâ ilçi begler ilig kolsa sak, bu saklık bile sen tüzü ilke bak	Ey ülke beyi, memleketin korunmasını istersen, memleketin her tarafında ihtiyat tedbirleri al.
2021	Bu saklık bile arttı begler eli, osallık körü buzdı beglik ulı	Ihtiyatlılık beylerin ülkesini genişletir; ihmalkârlık ise, beyliğin temelini göz göre-göre sarsar.
2022	Bu saklık bile sen yağı boynı yenç, bodunka törü kıl tiril keŋrü inç	Bu ihtiyat ile sen düşmanın boynunu vur, halka hüküm et, rahat ve huzur içinde yaşa.
2023	İki neŋ bile ilçi beglik buzar, kirür egri yolka könidin azar	Bey iki şey ile kendi beyliğini bozar, eğri yola girer ve doğru yoldan şaşar.
2024	Biri küç birisi osallık kılur, bu iki bile beg ilin artatur	Bunlardan biri zulüm, biri ihmalkârlıktır; bu ikisi ile bey memleketini harap eder.
2025	Yağı boynı yençmek tiler erse sen, kulak köz kerek sak kılıp tursa sen	Düşmanın boynunu kırmak istersen, gözünü, kulağını tetikte bulundurmalısın.
2026	Bu saklık bile sançtı begler yağı, osallık bile buzdı beglik bağı	Beyler düşmanı ihtiyat ile vurmuşlar ve ihmalkârlık ile beyliğin bağlarını çözmüşlerdir.
2027	Osal bolsa begler işin bütrümez, osal beg bütün bilgü beglik yemez	Beyler ihmalkâr olurlarsa, işlerini başaramazlar; bey iyice bilmelidir ki, ihmalkârlık ederse, beyliği devam edemez.
2028	Sak er tutçı itnip osalığ busar, osal bolmağınça yağığ kim basar	ihtiyatlı insan dâima hazırlıklı bulunur ve ıhmâlkâre pusu kurar.
2029	Sak erse begi ilke tegmez elig, kalı tegse yetrür ukuş ög bilig	Bey ihtiyatlı olursa, memleketine el dokundurmaz; eğer dokunursa, o bu tecâvüzü akıl, fikir ve bilgisi ile karşılar.
2030	Bu küçkey kişi kendü beglik yemez, bu küçkey küçini bodun kötrümez	Zâlim adam üzün müddet beyliğe sahip olamaz; zâlimin zulmüne halk uzun müddet dayanamaz.
2031	Negü ter eşitgil biliglig sözün, yeyümedi küçkey ilin keç uzun	Bilgili bunu nasıl ifâde eder, dinle; zâlim memleketine uzun müddet hüküm edemez.
2032	Köyer ot-turur küç yağusa küyer, törü suv-turur aksa nimet öner	Zulüm yanar âteştir, yaklaşanı yakar; kanun— sudur; akarsa, nimet yetişir.
2033	Uzun el yiyeyin tese ay bügü, törü tüz yorıtğu bodunuğ kögü	Ey hakîm, memlekette uzun müddet hüküm sürmek istersen, kanunu doğru yürütmeli ve halkı korumalısın.
2034	El artar törü birle itlür ajun, el eksür bu küç birle buzlur ajun	Kanun ile ülke genişler ve dünya düzene girer; zulüm ile ülke eksilir ve dünya bozulur.
2035	Telim ordular buzdı küçkey küçin, toru öldi âhır bu küçkey açın	Zâlim zulmü ile bir çok sarayları harap etmiş ve sonunda kendisi açlıktan ölmüştür.

2036	Köŋül tüzse begler yorıtsa törü, bu beglik buzulmaz turur keç örü	Beyler gönüllerini temiz tutar ve kanunu tatbik ederlerse, beylik bozulmaz ve uzun müddet ayakta durur.
2037	Kamuğda yarasız ay ilig kutı, bu begler öze kopsa yalğan atı	Ey devletli hükümdar, en kötüsü beylerin adının yalancıya çıkmasıdır.
2038	Sözi çın kerek beg ne kılkı bütün, ınansa aŋar halk tirilse kutun	Beyin sözü doğru olmalı, tavır ve hareketi itimat telkin etmelidir ki, halk ona inansın ve huzur içinde yaşasın.
2039	Bu yalğan kişiler vefâsız bolur, vefâsız kişi halkka teŋsiz kılur	Yalancı insanlar vefasız olur; vefasız kimseler halkın hayrına uygun olmayan işler yaparlar.
2040	Negü ter eşitgil vefâlığ kişi, vefâ ol kişike kişilik başı	Vefalı insan ne der, dinle; insan için insanlığın başı vefadır.
2041	Tili yalğan erniŋ cefâ kılkı ol, cefâ kimde erse uş ol yılkı ol	Sözü yalan olan kimsenin tavır ve hareketi cefâdır; cefâ kimde ise, o kimse hayvandır.
2042	Kişi yalğanmda tileme vefâ, bu bir söz sınanmış üküş yılkı ol	Yalancı adamdan vefa bekleme; bu uzun yıllardan beri tecrübe edilmiş bir sözdür.
2043	Yüreklig kerek beg yeme alp atım, yürek birle boldı yağıka titim	Bey cesur, kahraman ve atılgan olmalı; bey cesareti ile düşmana karşı koyar.
2044	Sü başlar eren kür yüreklig kerek, yüreksiz er at alsa andın yürek	Korkak askerin cesaret alması için, kumandanın kahraman ve cesur olması lâzımdır.
2045	Yüreklig yüreksizke bolsa başı, yüreklig bolur ötrü tegme kişi	Cesur insan korkakların başına geçer ve her kes ondan cesaret alır.
2046	Bu sözke tanukı bu beytig okı, bu sözke anuk tut köŋül ög takı	Bu söze şahit olarak, şu beyti oku; bu sözü gönülüne al ve aklına koy.
2047	Kür arslan bolu berse ıtka başı, bu ıt barça arslan bolur öz tuşı	Arslan köpeklere baş olursa, köpeklerin her biri kendi karşısındakine arslan kesilir.
2048	Kalı bolsu arslanka ıt başçısı, ol arslan bolur barça ıt sakışı	Eğer arslanlara köpek baş olursa, o arslanların hepsi köpek gibi olur.
2049	Akılık kerek begke kodkı köŋül, bu kodkı köŋül birle kılkı amul	Beye cömertlik ve alçak gönüllülük lâzımdır; alçak gönllülük ile birlikte tabiatı da sakin olmalıdır.
2050	Akı bolsa begler atı çavlanur, atı çavı birle ajun beklenür	Beyler cömert olursa, adları dünyaya yayılır; bunların nâm ve şöhretim üc dünya korunur.
2051	Ava yığlu tirlür er at sü bolur, er at sü bile er tilekin bulur	Etrafına üşüşerek, asker toplanır ve ordu olur; asker ve ordu ile insan dileğine kavuşur.
2052	Negü ter eşitgil urup yegli er, urup al ay alp er yana erke ber	Harp eden ve hayatını bununla kazanan insan ne der, dinle : ey kahraman, vur al ve aldıklarını tekrar yiğitlere ver.
2053	Akı bol bağışla içür hem yetür, kalı eksüse ur yana al yetür	Cömert ol, bağışla, yedir ve içir; eğer malın eksilirse, tekrar vur, al ve eksileni tamamla.
2054	Azığlığ kür erke bu neŋ eksümez, tutuğlı ürüŋ kuşka meŋ eksümez	Cesur, gözü pek olan insan için mal eksik olmaz; ak doğan için derem eksik olmaz.
2055	Kılıç baldu ok ya kavi küç yürek, bar erken ked er neŋke korkmaz kerek	Kılıç, balta, ok, yay ile kuvvet ve cesaret varken, yiğit adam mal için endişe etmemelidir.

2056	Ajunçı bügü beg nelük kenç urur, er at kayda bolsa anuk kenç alur	Dünya hâkimi hakîm bey niçin hazîne toplar; asker nerede ise, oradan hazır hazîne alır.
2057	Bu el tutğuka köp er at sü kerek, er at tutğuka neŋ tavar tü kerek	Memleket tutmak için, çok asker ve ordu lâzımdır; askeri beslemek için de çok mal ve servete ihtiyaç vardır.
2058	Bu neŋ alğuka bir kerek bay bodun, bodun baylıkıŋa törü tüz kodun	Bu malı elde etmek için, halkın zengin olması gerektir; halkın zengin olması için de, doğru kanunlar konulmalıdır.
2059	Bularda biri kalsa törti kalur, bu törti yeme kalsa beglik ulur	Bunlardan bin ihmâl edilirse, dördü de kalır; dördü birden ihmâl edilirse, beylik çözülmeğe yüz tutar
2060	Adın ma bu beş neŋ yırak tutğu beg, atı edgü bolsa kü çav bolğu teg	iyi nâm ve şöhretle adının yayılmasını isterse, bey bir de şu beş şeyi kendinden uzak tutmalıdır.
2061	Birisi iveklik birisi saran, üçünçi buşılık serin öz tiren	Biri acelecilik, ikincisi cimrilik ve üçüncüsü hiddettir; bunlara karşı mukavemet et, mağlûp olma.
2062	Bu törtünç yavuz begke arkuk kılınç, beşinçi yarağsız bu yalğan erinç	Bir bey için fena olan şeylerin dördüncüsü inatçılıktır; yakışmayan bu şeylerin beşincisi, şüphesiz, yalancılıktır.
2063	Bu kaç neŋde begler yırak tutğu öz, atı artamasa yorık bolsa söz	Adının kötüye çıkmaması ve sözünün itibârını kaybetmemesi için, beyler bunlardan kendilerini uzak tutmalıdır.
2064	Bularda eŋ ınğa bu arkuk kılınç, bu arkuk kılınçlığ ne muŋluğ erinç	Bunların en kötüsü bu inatçılıktır; inatçı kimse, hiç şüphesiz, çok sıkıntı çeker.
2065	Muŋar meŋzetü sözni şâir ayur, bu şâir sözi tutsa sözke bayur	Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; şâir sözüne değer veren insanın ifâdesi zenginleşir.
2066	Ağır yük kişike kılınç arkukı, kılınç arkuk erse bulun at okı	İnatçılık insan ıçm ağır bir yüktür; inatçılıktan kendini kurtar ve onunla savaş.
2067	Yağı kılmağusın kılınçı kılur, yağı bu yağıda negü adrukı	Düşmanın yapamadığı fenalığı onun kendi hareketi kendisine yapar; bunun düşmandan farkı nedir, bu da düşmandır.
2068	Üküş el tutayın tese ay ilig, üç iş kılğu ötrü yetilse elig	Ey hükümdar, bir çok memleketleri elde etmek istersen, yapabilirden, şu üç işi yap.
2069	Oŋ elgin kılıç tutsa ursa salıp, sol elgi bile neŋ ülese alıp	Sağ elin ile kılıç sallar ve vururken, sol elin ile mal dağıt.
2070	Tilin sözlese söz şekerde süçig, boyun berdi beg kul uluğ ya kiçig	Ağzından çıkan sözler şekerden daha tatlı olsun; böylece bey-kul, büyük-küçük, hepsi sana boyun eğer.
2071	Ay ilig bu kaç ner kerek begke kör, bodunka sevülse orun bolsa tör	Halk tarafından sevilmesi ve itibar görmesi için, ey hükümdar, beyin şu bir şeye sahip olması lâzımdır.
2072	Küler yüz süçig söz silig öz kerek, kılınçı bularka tükel tüz kerek	O güler yüzlü, tatlı sözlü, yumuşak huylu olmalı ve bütün hareketlerinde de bunkra uygun davranmalıdır.
2073	Köŋül tutsa kodkı hem elgi akı, bularka yaraşı bağırsaklıkı	Bey gönülünü alçak tutrralı, eli açık olmalı, merhameti de bunlarla mütenâsip bulunmalıdır.
2074	Kamuğ törlüg erdem bu bilse tükel,	Her türlü fazileti tam olarak elde etmeli; uygunsuz ve

	yırak erse andın yarağsız muhâl	olmayacak şeylerden uzak durmalıdır.
2075	Kişi üdrümi bu bodunda talu, talu üdrüm ol bu irüksüz tolu	Böyle bir bey insanların seçkini ve halkın iyisidir; seçkin ve iyi olan kimse eksilmeyen bir aya benzer.
2076	Ajun bodnı barça aŋar kul bolur, ajun yer bu begler tilekin bulur	Bütün dünya halkı ona kul olur; bu gibi beyler dünyaya hâkim olurlar ve bütün dileklerine kavuşurlar.
2077	Tügük yüz irig söz küvez kür kılık, kişig yirgürür köndrü bilmez yorık	Asık suratlı, kaba sözlü, kibirli ve mağrur insan her keşi kendisinden nefret ettirir ve işini yoluna koyamaz.
2078	Otunluk iveklik yinik kurğuluk, kara kılkı ol bu yırak turğuluk	Küstahlık, acelecilik, zevzeklik, bunlar avam tabiatıdır; bey bunlardan uzak bulunmalıdır.
2079	Kara kılkı begke kereksiz yağuk, yağuk bolsa begke uçuzluk anuk	Avam tabiatının beye yakın olması uygun düşmez; bu tabiat yaklaşırsa, bey itibârını derhâl kaybeder.
2080	Kara kul karası bolur beg ürüŋ, karalı ürüŋli adırttı körüŋ	Siyah — kul rengidir, bey — beyaz olur; siyah ve beyaz renkleri ayırt edilmiştir.
2081	Talu beg bolayın tese belgülüg, talu tutğu erdem ay atlığ külüg	Seçkin bir bey olabilmek için, fazilete kıymet verilmelidir, ey namlı meşhur.
2082	Atı beg bolur bolsa kılkı kara, karada bu ınğa bolur halk ara	Bir kimsenin adı bey, fakat tabiatı avamınki gibi olursa, o halk arasında avamdan daha aşağı görülür.
2083	Yüzi körki körklüg kerek beg yülüg, bodı ortu bolsa ne çavluğ külüg	Bey güzel yüzlü, saçı-sakalı düzgün, yakışıklı ve orta boylu olmalı; aynı zamanda nâm ve şöhret sahibi bulunmalıdır.
2084	Kŏŋli yüzin körse sevse körüp, eli bodnı baksa küvense turup	Yüzünü gören her kes, bakınca, onu sevmeli; memleketi ve halkı ona bakıp, güvenle yaşamalıdır.
2085	Yağıka katığ bolsa ersigliki, körür közke suv berse körklügլüki	Düşmana karşı cesur ve mert olmalı; güzelliği bakan gözü sevgi ile parlatmalıdır.
2086	Ayı bod uzun bolsa ögmez bilig, ayı ma çöküt bolsa bolmaz silig	Bilgi nazarında boyunun çok uzun olması makbul değildir; onun çok bodur olması da güzel düşmez.
2087	Kalı mundağ erse bod ortu kerek, bodı ortu bolsa bolur edgürek	Onun için bey orta boylu olmalıdır; orta boylu olması daha iyidir.
2088	Negü ter eşitgil sınamış kişi, başında keçürmiş yaşamış kişi	Çok yaşamış ve başından çok şeyler geçirmiş, tecrübeli insan ne der, dinle.
2089	Bodı kısğa yunçığ kılınçı buşı, buşı kayda bolsa tütüşke başı	Kısa boylu, bodur kimseler hırçın tabiatlı olurlar; hırçın nereye giderse, orada kavga başlar.
2090	Bod ortu kerek hem teŋinçe yarağ, işiŋ ortu tut ay biliglig kişi	Boy orta ve her şey bununla mütenâsip olmalı; ey bilgili insan, her işte itidalden ayrılma.
2091	Bor içmez kerek beg fesâd kılmasa, bu iki kılıktın kaçar kut basa	Bey içki içmemeli ve fesatlık yapmamalıdır; bu iki hareket yüzünden, sonunda ikbâl elden gider.
2092	Süçigke süçinse ajun begleri, açığ boldı el kün bodun igleri	Dünya beyleri şarabın tadına alışırlarsa, memleketin ve halkın bundan çekeceği zahmet çok acı olur.
2093	Oyunka avınsa ajun tutğuçı, ilin buzdı boldı özi koltğuçı	Dünyaya sahip olan vaktini kumara verirse, memleketin bozar ve kendisi de muhtaç duruma düşer.
2094	Üdinde keçürse bu beglik işin, anı yetse bolmaz ederse kuşın	Devlet işleri ihmâl edilir ve vakfında yapılmazsa, arkasından avcı kuşla takip etsen bile, bir daha ele

		geçmez.
2095	Negü ter eşitgil bilig bergüçi, biligsizni bordın söküp tıdğuçı	Bilgi veren ve bilgisizi yererek, içkiden men'eden insan ne der, dinle.
2096	Bor içme ayâ borçı boğuzı kulı, bor içse açıldı çığaylık yolı	Ey içki düşkünü, boğazının esiri, içki içme; içki içersen, sana fakirlik yolu açıldı demektir.
2097	Kara borçı boldı neŋi boldı yel, begi borçı bolsa kaçan turğa el	Avam içkiye müptelâ oldu, malı rüzgâr gibi uçtu; bey içkiye müptelâ olursa, memleketi nasıl durur.
2098	Yağı ol bu bor timçi eltür kümüş, kılınçı tütüş boldı kılkı uruş	Bu içki ve meyhaneci düşmandır, insanın parasını alır; içki içen hırçın ve kavgacı olur.
2099	Esürse kişi telve munduz bolur, bu telve işi kör kaçan tüz bolur	insan sarhoş olursa, deli olur ve aklını kaybeder; deli hiç doğru iş yapar mı.
2100	Negü ter eşitgil sakınuk tili, bu söz işke tutğıl ay boğuzı kulı	Takva sahibi insan ne der, dinle; ey boğazının kulu, bu söze göre hareket et.
2101	Neçe kılğu işler bor içse kalur, neçe kılmağu iş esürse kelür	Yapılacak nice işler içki yüzünden yapılamaz; yapılmaması gereken nice işler de sarhoşken yapılır.
2102	Neçe teŋsiz işler bor içse bolur, neçe edgü işler esürse kalur	Nice uygunsuz işler içki yüzünden işlenir; nice iyi işler sarhoşluk yüzünden geri kalır.
2103	Bor içse oyunka avınsa begi, kaçan yetgey el kün işiŋe ögi	Bey içki içer ve oyunla vakit geçirirse, memleket işini düşünmeğe ne zaman fırsat bulur.
2104	Fesâd kayda bolsa kaçar kut teze, fesâd çın yorır tutçı beglik buza	Nerede fesat olursa, oradan saadet kaçar, gider; fesat, şüphesiz, her yerde dâima beyliğe halel getirir.
2105	Arığ ol bu kut kıv arığlık tiler, süzük ol bu devlet süzükni yüler	Saadet ve ikbâl temizdir, her yerde temizlik arar; bu saadet durudur ve ancak saf olanı destekler.
2106	Begi içgüçi bolsa mufsid otun, kamuğ içgüçi boldı bodnı bütün	Bey içkiye müptelâ, müfsit ve kaba: olursa, onun bütün halkı da ayyaş olur.
2107	Kara teŋsizin barça begler iter, begi kılsa ternsiz anı kim yeter	Halkın bütün uygunsuzluklarını beyler düzeltir; bey uygunsuzluk ederse, onu kim yola getirir.
2108	Arığsıznı yalŋuk suvun yup arır, kalı artasa suv negün yup arır	insan temiz olmayan şeyleri su ile yıkayıp, temizler; eğer su kirlenirse, o ne ile ve nasıl temizlenir.
2109	Kişi iglese ot otaçı berür, otaçı igiŋe otın kim kılur	İnsan hastalanırsa, tabip bunun ilâcını verir; eğer tabip hastalanırsa, onu kim tedavi eder.
2110	Arığ tutğu begler köni kılk kılık, bodun beg yolındın tüzer yol yorık	Beyler tavır ve hareketlerini temiz ve doğru tutmalıdırlar; halk yolunu ve gidişini beyin yoluna uydurur.
2111	Neteg tutsa begler kör öŋdi törü, bodun boldı andağ ol öŋdi körü	Beyler örf ve kanuna nasıl riâyet ederlerse, halk da aynı şekilde örf ve kanuna itaat eder.
2112	Bu sözke tanukı munu bu söz ol, söziŋe baka körse mani tuz ol	İşte şu söz de buna şahittir; bu sözün, dikkat edersen, mânası buna uygundur.
2113	Bu begler ne yolça yorısa kalı, uş ol beg yorıkı bu kulnuŋ yolı	Beyler hangi yoldan giderlerse, beylerin bu gidişi kulun da yoludur.
2114	Begi edgü bolsa yorıkı köni, takı artuk edgü yorığay kulı	Beyi iyi ve gidişi doğru ise, kulu da daha iyi yürüyecektir.

2115	Küvez kür kereksiz ne köŋli uluğ, küvezlik azıtur könilik yoluğ	Bey mağrur, kabadayı ve kibirli olmamalı; gurur insanı doğru yoldan çıkarır.
2116	Uluğ boldı begler kutun belgülüg, kiçig tutğu köŋlin kötürse ülüg	Beyler, şüphesiz, saadetle büyük olurlar; bundan nasip alabilmeleri için gönüllerini küçük tutmalıdırlar.
2117	Negü ter eşitgil ukuşluğ yeg er, bodunda talusı biliglig beg er	Akıllı, insanların iyisi, halk arasında seçkin ve bilgili bey ne der, dinle.
2118	Uluğsığ bedük tutsa begler köŋül, seziksiz uçuzluk körür ay oğul	Beyler büyüklük taslar ve kibirli olurlarsa, ey oğul, onlar, şüphesiz, itibar görmezler.
2119	Küvezlik bile kökke ağmaz kişi, kalı kodkı bolsa buzulmaz işi	Gurur ile insan göğe yükselmez; alçak gönüllü olmakla da işi bozulmaz.
2120	Küvezlik asığsız köŋül tumlıtur, köŋül kodkı bolsa kişig yoklatur	Gurur faydasızdır, o insanları kendinden soğutur; alçak gönüllülük insanı yükseltir.
2121	Beg alçak kerek bolsa kodkı köŋül, munı teg yok erse sen andın tüŋül	Bey mütevazı ve alçak gönüllü olmalıdır; eğer böyle değil ise, sen ondan elini çek.
2122	Beg alçak kerek bolsa köŋli açuk, yazukluğ kişidin keçürse yazuk	Bey mütevazı ve alçak gönüllü olmalı, suçlu kimselerin de suçunu affetmelidir.
2123	İsinür er at terk bağırsak bolur, bağırsak kişiler tapuğsak bolur	Hizmetinde bulunanlar ona çabuk ısınırlar ve gönülden bağlı olurlar; gönülden bağlı olan, candan adamlar severek hizmet ederler.
2124	Bodun başçı begke bu himmet kerek, bu himmet bile hem mürüvvet kerek	Halka baş olan beye himmet lâzımdır; bu himmet ile birlikte mürüvvet de bulunmalıdır.
2125	Bu himmet mürüvvet bile barsa çav, bolur beg tileki yorır ötrü av	Bey himmet ve mürüvvet ile şöhret bulursa, dileğine erişir ve av ayağına gelir.
2126	Kimiŋ himmeti bolmasa ol ölüg, ikigün ajunda bu bulmaz ülüg	Himmet sahibi olmayan kimse ölüdür; o her iki dünyada da mahrum kalır.
2127	Bu himmet bile hem siyâset kerek, siyâsetka beglik riyâset kerek	Himmeti ile beraber, bir de siyâset lâzımdır; siyâset için de beylik şartlarını hâiz bir beyin riyaseti lâzımdır.
2128	Siyâset bile beg tüzer el törü, kara kılkı itlür siyâset körü	Bey memleket ve kanunu siyâset ile düzene koyar; halk hareketini onun siyâsetine bakarak, tanzim eder.
2129	Bu sözke yanutı bu beyt ol tanuk, tanuk kayda bolsa bu huccet anuk	Şu beyitler bu söze cevap ve şahittir; şahit nerede ise, hüccet de oradadır.
2130	Bu begler kapuğın siyâset bezer, siyâset bile beg ilini tüzer	Beylerin kapısını siyâset süsler; bey siyâset ile memleketini düzene koyar.
2131	İsizke siyâset yorıtğu kerek, bodun bulğanukın siyâset süzer	Kötü insanlara karşı siyâset yürütmeli; halk arasında kargaşalığı siyâset yatıştırır.
2132	Bu el tutrukı hem tüpi bekliki, iki neŋ-turur aslı yıldız köki	Memleketin direği, temeli, sağlamlığı, esâsı ve kökü iki şeye bağlıdır.
2133	Birisi bodunka törü ol ülüş, birisi er atka ülese kümüş	Bunlardan biri halkın hakkı olan kanun, diğeri de hizmette bulunanlara dağıtılan gümüştür.
2134	Törü birle bodnı sevinse turup, kümüş bolsa er at yarunsa körüp	Kanun himayesinde halk sevinç içinde yaşamalı ve parayı görerek, hizmet edenlerin de yüzleri gülmelidir.

2135	Bu iki kotu bulsa begdin sevinç, eli kapı itlür bulur beg avınç	Bu iki zümre beyden memnun olursa, memleketi ve idaresi düzene girer; bey huzura kavuşur.
2136	Kayu beg bodunka törü bermese, küdezmese bodnın yegüçi yese	Her hangi bir bey halka kanun vermez, halkı korumaz ve halkın serveti kapanın elinde kalırsa,
2137	Ot ıdtı bodunka buzuldı eli, yıkıldı seziksiz bu beglik ulı	O halkın içine ateş atmış olur; memleketi bozulur ve hiç şüphesiz, beyliğin temeli yıkılır.
2138	Kayu beg er atnı sevindürmese, kılıç kında çıkmaz anuŋda basa	Hangi bey askerini memnun etmezse, kılıç da kınından çıkmaz.
2139	Kılıç birle begler uzatur elig, kılıçsız osal beg basumaz ilig	Beyler kılıç ile memleketlerine hâkim olurlar; kılıçsız, gafil bey memleketine sahip olamaz.
2140	Kılıç baldu boldı bu el sakçısı, kılıçın alır el bodun başçısı	Kılıç ile balta memleketin bekçisidir; halkın başında bulunan, kılıç sayesinde memleketler ele geçirir.
2141	Negü ter eşitgil ajun tutğuçı, kılıç baldu birle yağığ utğuçı	Dünyayı elinde tutan, kılıç ve balta ile düşmanını yenmiş olan ne der, dinle :
2142	Ayâ el tutuğlı ilig saklağu, osallık bile yer yegüçi ağu	Ey memlekete hâkim olan, onu muhafaza etmeli; zehir yiyen kimse bunu gaflet yüzünden yer.
2143	Kılıç baldu sakçı tutun ay unur, kılıç sakçı bolsa beg inçlik bulur	Ey kudretli, kılıç ve baltayı kendine muhafız yap; kılıç bekçi olursa, bey rahata kavuşur.
2144	Kılıç teprer erken yağı tepremez, kılıç kınka kirse beg inçlik yemez	Kılıç kımıldadığı müddetçe düşman kımıldayamaz; kılıç kınına girerse, beyin huzuru kaçar.
2145	Sevinçlig tut ay beg kılıç urğuçığ, sevinçin tiril tutçı körme açığ	Ey bey, kılıç kullananı her vakit memnun et ve böylece kendin de dâima sevinç içinde yaşa ve zahmet yüzü görme.
2146	Yana aydı ögdülmiş ilig kutı, bu el işleri ters uluğ kör atı	Öğdülmiş tekrar dedi : — Ey devletli hükümdar, memleket işleri çok ağır, fakat şerefi büyüktür.
2147	Bedük iş bodun başlamakı ağır, baş ağrığ bile tutçı emgek tegir	Halka baş olmak büyük ve ağır bir iştir; o dâima başa dert olur ve insana eziyet verir.
2148	Sevinçi az ol körse kadğu üküş, az ol öggüçisi telimrek söküş	Dikkat edersen, sevinci az, kaygısı çoktur; öğeni az, fakat söğeni daha çoktur.
2149	Kayuka baka körse korkınç-turur, sevinçin sora körse azrak erür	Nereye bakarsan, orada bir tehlike vardır; sevincini sorarsan, o daha azdır.
2150	Üküş sevmegüçi severi az ol, kerişi telimrek ereji az ol	Sevmeyeni çok, seveni nâdirdir; didinmesi çok, rahatı azdır.
2151	Bütünsüz bolur tegme yerde köŋül, köŋül bütmese erke artuk muŋ ol	Hiç bir yerde gönülü emin olmaz; gönülün emin olmaması, insan için, büyük bir ıstıraptır.
2152	Körü barsa tegme işinde hatar, hatarlığ işig körse tatığ kiter	Dikkat edersen, onun her işinde bir tehlike vardır; tehlikeli işin tadı kaçar.
2153	Negü ter eşitgil ukuşluğ sözi, ukuşluğ sözi körse yinçü tözi	Dinle, akıllı sözü ne der; akıllının sözü, dikkat edersen, tamamen bir inciye benzer.
2154	İlig boynı kılça ükekçe başı, aŋar ked ınanmaz ukuşluğ kişi	Hükümdarın boynu kıl gibi, başı ise, burç kadardır; akıllı insan ona pek inanmaz.
2155	Kılıç baş özele mesel beglik ol,	Beylik baş üzerinde bir kılıç gibidir; her gün onun için

	küniŋe aŋar miŋ hafarlığ işi	tehlikeli bin iş vardır.
2156	Bu yaŋlığ-turur barça beglik işi, kayusı erej yer kayu öz başı	Her beylik işi böyledir; bazısı huzura kavuşur, bâzısı ise, kendi başını yer.
2157	Özüŋ dünyâ ukbi bulayın tese, bu kaç işni kodma katığlan usa	Dünya ve âhireti, bunların her ikisini birden bulmak istersen, şu bir kaç ışı bırakma; muktedirsen, bunları yerine getir.
2158	Köŋül til köni tut bayatka sığın, idi yarlığın sen ağır tut tapın	Gönül ve dilini doğru tut, Tanrıya sığın; Allanın emrine itaatsizlik etme.
2159	Negü kelse rabdın tapı bol tapı, özüŋ kullukı ol tapılık tüpi	Tanrıdan ne gelirse, ona razı ol; her şeye razı olmak kulluk icâbıdır.
2160	Tüzü halkka köŋlün bağırsak bulun, tuçı edgülük kıl sen edgü bulun	Bütün halka içten gelen bir merhamet göster; dâima iyilik yap ve kendin iyilik bul.
2161	Bodunka asığ kıl yulıp kılma yas, kılınç edgü tutğıl isiz yası bas	Halka faydalı ol, ona zarar verme; ıyı hareket et, kötülerin zararlarını ortadan kaldır.
2162	Seniŋ boldı dünyâ tiŋlik bile, tiŋlik bulunsa yatıp ye küle	Dünya ve hayat senin oldu; hayatta iken, ondan sevinçle istifâde et.
2163	Bütün cân üzülse umunç tut uluğ, bayat birge edgüke edgü yoluğ	Can çıksa dahi, ümidini kesme; inan ki, Tanrı iyiye iyi yol gösterir.
2164	Munukı men aydım eşitti ilig, bu yaŋlığ kerek begke erdem bilig	İşte benim bu söylediklerimi hükümdar işitti; bey için böyle bir fazilet ve bilgi lâzımdır.
2165	Kayu erde bolsa bu erdem törü, anı beg atap ilke tikgü örü	Hangi insanda bu fazilet ve bu terbiye bulunursa, onu, bey olarak, memlekette yükseltmelidir.
2166	Tükel beg bolur bu bodunka başı, anıŋdın bulur tegme edgü kişi	Böylesi mükemmel bir bey ve halka baş olur; insan ondan her türlü iyilik bulur.
2167	Negü ter eşitgil biliglig tetig, biliglig tetig bilgi ilke itig	Bilgili ve zeki insan ne der, dinle; bilgili ve zeki insanın bilgisi memleket için bir zînettir.
2168	Biliglig kerek beg ukuşluğ köni, yüreklig hem öglüg bedüse üni	Bey bilgili, akıllı ve âdil olmalı; şöhretinin yayılması için de cesur ve tedbirli davranmalıdır.
2169	Akı hem tüzün hem uvutluğ silig, bağırsak bolup ked küdezse ilig	Bey, memleketini iyice koruyabilmesi için, bir de asıl, haya sahibi, yumuşak huylu ve merhametli olmalıdır.
2170	Közi tok serimlig ne kodkı köŋül, suyurkap keçürgen ne kılkı amul	O gözü tok, sabırlı, alçak gönüllü, şefkatli ve sakin tabiatlı olmalıdır.
2171	Kamuğ erdemi bolsa erde örü, bodunka berür bolsa edgü törü	Bütün faziletlerde her keşten üstün olmalı; halka karşı adaletle muamele etmelidir.
2172	Kayu ilke bolsa bu yaŋlığ begi, kutuldı ol el bodnı kitti igi	Hangi memleketin beyi böyle olursa, o memleket halkı kurtulur; derdi kalmaz.
2173	Tuğar kut küni ilke inçlik bolur, diriğa bu yaŋlığ kişiler ölür	Orada saadet güneşi doğar ve memleket huzura kavuşur; fakat ne yazık ki, bu gibi insanlar çok yaşamazlar.
2174	Bu erdi ay ilig meniŋ bilmişim, munukı ötündüm saŋa ukmışım	Ey hükümdar, benim bildiğim bunlardır; aklımın erdiklerini işte sana arzettim.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

2175	İlig aydı uktum köni sözlediŋ, kereki bu erdi bilig yazmadıŋ	Hükümdar : — Anladım, doğru söyledin, bana lâzım olan bunlar idi, bilgide yanılmadın— dedi —
2176	Takı bir ayıtğu sözüm bar saŋa, anı ma açukluğ ayu ber maŋa	Sana soracak bir sözüm daha var, onu aa bana açık olarak, söyle.
2177	Bu yaŋlığ begi bolsa erdem tolu, veziri negü teg kerek ay talu	Beyi böyle her türlü fazilet sahibi olursa, ey seçkin insan, veziri nasıl olmalıdır ki,
2178	Kalın kaznak ursa bu altun kümüş, itilse eli artsa ol kend uluş	Altın ve gümüşten zengin bir hazine toplasın; memleket düzene konsun, şehir ve eyâletler çoğalsın.
2179	İlin itse bassa tüz öŋdi urup, isinse er at köŋli edgü bulup	Memleketi tanzim eyleyerek, doğru kanun ile idare etsin; hizme tinde bulunanlar iyilik görerek, ona ısınsın,
2180	Bodun inçke tegse ilig tegmese, begi atı edgün yadılsa basa	Halk huzura kavuşsun, kimse ona el uzatmasın; beyin adı iyilik ile dünyaya yayılsın.
XXIX	**Öğdülmiş Beglerke Vezir Bolğu Ne Teg Er Kerekin Ayur**	**Öğdülmiş Beylere Vezir Olacak İnsanın Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler**
2181	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, vezir boldı beglerke sunğu elig	Öğdülmiş cevap verdi: — Ey hükümdar, vezir beylerin eli demektir; onlar işleri bu eller ile görürler — dedi —
2182	Seziksiz kerek boldı begke vezir, vezir edgü bolsa beg inçin udır	Hiç şüphe yok, bey için vezir çok lüzumludur; vezir iyi olursa, bey rahat uyur.
2183	Vezir ol yüdügli bu begler yükin, vezir ol bekütügli beglik kökin	Beylerin yükünü yüklenen vezirdir; beyliğin temelini sağlamlaştıran da vezirdir.
2184	İdi artuk üdrüm talu er kerek, ögi köŋli yetse urunsa yürek	Bu işe halk içinde çok temayüz etmiş, seçkin insan lâzımdır; aklı, gönlü ermeli ve işe yürekten bağlanmalıdır.
2185	Ukuşı üküş bolsa bilgi teŋiz, kamuğ iş bütürse kızartsa meŋiz	Aklı çok ve bilgisi deniz gibi derin ve geniş olmalı, her iş elinden gelmeli ve beyin yüzünü güldürmelidir.
2186	Uruğluğ kerek hem sakınuk köni, könilik öze keçse ötrü küni	Asîl bir aileden gelmeli, takva sahibi ve dürüst olmalı, hayatını da dürüstlük ile geçirmelidir.
2187	Uluğ iş bu işke er üdrüm kerek, bütünlük bile kılkı ködrüm kerek	Vezirlik mühim bir iştir; bu iş için seçkin insan lâzımdır; o doğru ve asîl tabiatlı olmalıdır.
2188	Ukuşluğ kerek hem biliglig kerek, tetiglik kerek hem siliglik kerek	Vezir akıllı ve bilgili olmalıdır; bu iş için zekâ ve yumuşak huylu olmak lâzımdır.
2189	Ukuşluğ kişi urğı edgü uruğ, kopar kayda bolsa bu kalmaz kuruğ	Soyu iyi olan akıllı insan her yerde yükselir ve hiç bir şeyden mahrum kalmaz.
2190	Sakınuk kerek din idisi arığ, imin bolsa el bodnı andın arığ	Vezir imanlı, takva sahibi ve temiz olmalı, memleket ve halk ondan her bakımdan emin bulunmalıdır.
2191	Sakınuk kişi ol kişi üdrümi, muŋadmışka barça bu ol ot emi	insanların seçkini takva sahibi olan kimsedir; o bütün muhtaçlara ilâç ve devadır.
2192	Sakınuk kişi işte saklık kılur, yarağsızka yakmaz iş uğrın bilür	Takva sahibi insan işte tedbirli davranır; yakışıksız işlere yaklaşmaz ve işin vaktim bilir.
2193	Beginde basa ilke elgi uzun, vezir ol iligke kılınçın sözün	Beyden sonra, onun yerine, hareket ve söz ile memlekete hükmeden insan vezirdir.
2194	Uruğsuz kişiler arığsız bolur,	Soysuz adamlar temiz olmazlar; temiz olmayan kimse

	arığsız vezirka yarağsız bolur	vezirliğe yakışmaz.
2195	Vefâlığ bolur bu uruğluğ kişi, cefâçı bolur ol arığsız işi	Soylu insan vefalı olur, temiz olmayanın işi dâima cefâdır.
2196	Negü ter eşitgil törülüg kişi, törülüg kişi boldı el tör başı	Kanun adamı ne der, dinle; kanun adamı her yerde itibar görür.
2197	Uruğluğ kişiler kılınçı silig, vefâ birle halkka yadığlı elig	Soylu insanların hareketi zarif olur; onlar ellerini halk üzerine vefa ile uzatırlar.
2198	Arığsız kılınçı vefâsız cefâ, neçe me yitürse şeker hem yilig	Ne kadar şeker ve ilik ile beslesen dahi, temiz olmayanın hareketi vefasız ve cefalı olur.
2199	Uvutluğ kerek hem közi tok bütün, uvutsuz kişi ol kişide otun	Vezir haya sahibi, gözü tok ve itimat edilir bir insan olmalıdır; insanların kabası hayâsız adamdır.
2200	Közi tok kerek neŋke suklanmasa, közi aç todumaz bu dünyâ yese	Onun gözü tok olmalı ve onda mal hırsı bulunmamalıdır; gözü aç olan kimse, bütün dünyaya nail olsa bile, doymaz.
2201	Kişide talusı uvutluğ kişi, uvutluğ kişi ol kişide başı	İnsanların seçkini haya sahibi olanıdır; haya sahibi olan kimse, insanların başıdır.
2202	Uvut kimde bolsa kamuğ işni ur, uvut birle yalŋuk otun kapğı tur	Kimde haya varsa, ona her işi teslim et; insan haya ile küstahın yolunu tıkar.
2203	Uvutsuz kişi ol kişide eli, köni sözlemez söz uvutsuz tili	İnsanların aşağısı — hayâsız adamdır; hayâsızın dili doğru söz söylemez.
2204	Negü ter eşitgil uvutluğ tüzün, saŋa ötler emdi bağırsak özün	Haya sahibi, yumuşak huylu insan ne der, dinle; bak, acıdığı için, sana nasihat verir.
2205	Uvutsuz kişide yırak tur yırak, uvutsuz bolur üsteŋli karak	Hayâsız adamdan uzak dur, uzak; hayâsız inkâr eden gözdür.
2206	Uvutsuz yüzi körse etsiz süŋük, uvutsuz özi körse bütmez irük	Hayâsızın yüzü, dikkat edersen, etsiz bir kemiktir; hayâsızın özü ise, kapanmaz bir gediktir.
2207	Uvut birle yalŋuk yüzi suvlanur, uvut bolsa ötrü közi suvlanur	Hava ile insanın şerefi artar; haya sahibinin bundan dolayı gözü parlar.
2208	Yüzi körki körklüg kerek hem yülüg, kılınçı köni tegse halkka ülüg	Vezirin yüzü güzel ve düzgün, kendisi de, halkın hakkını alabilmesi için, âdil olmalıdır.
2209	Kılınçı köni bolsa kılkı oŋay, munıŋdın tegir halkka edgü yıl ay	Doğru hareketli ve mülayim tabiatlı olursa, ondan halka her vakit iyilik gelir.
2210	Köni bolmasa işte işçi başı, kamuğ egri boldı bu begler işi	Hizmetkârların başı olan vezir doğru hizmet etmezse, beylerin işi hep eğri olur.
2211	Könilik bütünlük kerek işçike, anın bütse begler işin bergüke	Hizmetkârın doğru ve dürüst olması lâzımdır ki, beyler inanıp, işlerini emniyetle ona tevdi etsinler.
2212	Bu körklüg kişi kılkı körklüg bolur, kılınç bolsa körklüg el asğı tolur	Güzel insanın tabiatı da güzel olur; hareketi de güzel olursa, memlekete faydası dokunur.
2213	Kimiŋ bolsa körklüg yüzi taş özi, taşı teg yeme körklüg ol iç yüzi	Kimin yüzü ve dış görünüşü güzel ise, dışı gibi, onun içi de güzel olur.
2214	Negü ter eşitgil sınamış kişi,	Tecrübe etmiş ve tecrübe ile iyiyi, kötüyü ayırt etmiş

	sınap edgü isizni bilmiş kişi	insan ne der, dinle.
2215	Kişi körkiŋe iç kılıkı iş ol, yüzi körki birle kılınçı tuş ol	insanın iç tabiatı onun dış görünüşüne eştir; yüzü ve kıyafeti ile hareketi birbirine denktir.
2216	Taşı körse tap tut içiŋe tanuk, taşı teg içi ol içi teg taş ol	Dışını görürsen, bunu içi içm yeter şâhıt say; insanın içi dışı gibi ve dışı »da içi gibidir.
2217	Yülüg bolsa kaşığ bolur ol vezir, vezir bolsa kaşığ işi ked yorır	Saçı-sakalı düzgün olan vezir heybetli olur; vezir heybetli olursa, işi yolunda gider.
2218	Sakışçı kerek bolsa bilge tetig, bilig birle bilse bu törlüg bitig	Vezir hesap bilir, âlim ve zeki olmalıdır; bilgili olmalı ve çeşitli yazıları bilmelidir.
2219	Vezir işi barça sakışlar bolur, sakış bilmese işçi işi kalur	Vezirin işi hep hesapla döner; hesap bilmezse, hizmetkârın işi kalır.
2220	Sakış birle saklar kişi iş küdüg, sakışın seçer er yıl ay kün üdüg	İnsan işini-gücünü hesap ile yapar; yıl, ay, gün ve zamanı hesap ile tâyin eder.
2221	Sakış saklıkın boldı atı sakış, körü barsa sakış idi ök sak iş	Hesabın adı hesaplı davranmaktan hesap olmuştur; dikkat edilirse, hesap çok hesaplı bir iştir.
2222	Tetig bolmasa iş oŋarmaz kişi, tetiglik bile kıldı yalŋuk işi	İnsan zeki olmazsa, işi başaramaz; insan işini zekâ ile yapar.
2223	Bitig birle yalŋuk bitir bilmişin, bitise bilür er negü kılmışın	İnsan bildiklerini yazı ile yazar; yazarsa, ne yapmış olduğunu bilir.
2224	Tetiglik nişânı-turur bu bitig, bitig bilgüçi er bolur ked tetig	Bu yazı zekâ nişanıdır; yazı bilen insan çok zeki olur.
2225	Bitig bilmez erse apa oğlanı, negü bilgey erdi yıl ay kün sanı	İnsan-oğlu yazı bilmese idi, yıl, ay ve günün sayısını nasıl bilirdi.
2226	Bitip kodmasa erdi bilge bitig, sakışka negü erdi al yaŋ itig	Alimler kitap yazıp bırakmamış olsalar idi, hesap yapmağa nasıl bir çâre ve imkân bulunurdu.
2227	Törütmezde aşnu bayat bu âlem, törütti yorıttı bu levh-u kalem	Tanrı bu âlemi yaratmadan önce, levh ile kalemi yaratmıştır.
2228	Ferişte bitir kul negü kılmışın, idi ötrü aydur yarın ol işin	Kulun neler yaptığını melek yazar, sonra Tanrı yarın o işi sorar.
2229	Kerek köŋli kodkı ma yumşak tili, bu ol kör kişike sevitür yolı	Vezirin gönülü alçak ve dili yumuşak olmalıdır; böylelikle insan kendisini başkalarına sevdirir.
2230	Köŋül kodkı bolsa sevitür kişig, sevitmiş kişiler avıtur işig	Alçak gönüllülük insanı sevdirir; kendisini sevdiren kimseler arkadaşlarını da memnun ederler.
2231	Negü ter eşitgil kör alçak amul, ne edgü bolur erke kodkı köŋül	Alçak gönüllü ve sakin tabiatlı insan ne der, dinle; insan için alçak gönüllü olmak ne iyi şeydir.
2232	Bodunda sevüg boldı kodkı kişi, sevügsüz bolur köŋli katkı kişi	Alçak gönüllü insan halk arasında sevimli olur; haşin ve kibirli adam ise, sevimsiz olur.
2233	Uluğluk uzun yer kişi kodkısı, bedüklükke tegmez bodun katkısı	Alçak gönüllü insan uzun müddet itibarda kalır; haşin ve kibirli insanlar büyüklüğe ulaşamazlar.
2234	Vezirlıkka artuk bütün er kerek, okığlı bitigli ked öglüg kerek	Vezirliğe çok olgun bir insan lâzımdır; o okuyan-yazan ve çok anlayışlı bir insan olmalıdır.

2235	Tili köŋli bir hem kılınçı köni, uvutluğ bağırsak bodunda çını	Sözü, gönülü bir, hareketi doğru, haya sahibi, merhametli ve halk arasında dürüst olarak tanınmış olmalıdır.
2236	Közi tok oduğ sak biligli işig, adırğan yarağlığ yarağsız kişig	Gözü tok, uyanık, ihtiyatlı ve işinin ehli olmalı; işe yarayan ve yaramayan kimseleri ayırt edebilmelidir.
2237	Tapuğsak ne özkey yine eymenük, emânet bile bolsa köŋli süzük	Hizmete hâzır, vefalı, emânete karşı titiz ve bir de temiz gönüllü olmalıdır.
2238	Tükel kimde bolsa bu erdem bilig, vezirlık aŋar berse bolğay ilig	Bu fazilet ve bilgiler kimde tam olarak bulunursa, hükümdar vezirliği ona verebilir.
2239	Bu yaŋlığ kişi bolsa begke vezir, begi birle bodnı tüz inçke tegir	Beye böyle bir kimse vezir olursa, bey ve halk, her ikisi de huzura kavuşur.
2240	Tilekçe tükel bolğa ilig işi, itilgey eli hem bayuğay kişi	Hükümdarın işi, dilediği gibi, tam olur; memleketi düzene girer ve insanlar zenginleşir.
2241	Vezir bolsa ilke yarağsız yavuz, ol el bodnı buzlur çığay bayı tüz	İşe yaramayan, fena biri memlekete vezir olursa, o memleket halkı, fakiri ve zengini, hepsi bozulur.
2242	Vezir edgü bolsa bodunka asığ, bodun asğı birle iligke tatığ	Vezirin iyi olması halk için faydalıdır; halka faydalı olduğu gibi, hükümdar için de zevklidir.
2243	Negü ter eşitgil ay bilgi ögüz, bilig birle köŋli yarunmış kögüz	Bilgisi deniz gibi derin, bilgi ile gönülü ve göğüsü aydınlanmış olan insan ne der, dinle.
2244	Begi edgü bolsa ne köŋli tili, tutar işçileri könilik yolı	Beyin sözü ve gönülü iyi olursa, onun hizmetinde bulunanlar doğruluk yolunu tutarlar.
2245	Kalı bolsa begler bu küçkey isiz, anıŋ işçileri buzar edgü iz	Eğer beyler zâlim ve kötü olurlarsa, onların hizmetinde bulunanlar iyi izden ayrılırlar.
2246	Begi edgü bolsa anığ işçisi, bolur kılkı edgü tegürmez yası	Bey iyi olursa, onun hizmetinde bulunanların hareketi iyi olur ve zararları dokunmaz.
2247	İsiz bolmağınça bu begler bakın, isizig yakurmaz öziŋe yakın	Beyler kendileri kötü olmadıkça, dikkat et, kötü kimseleri yanlarına yaklaştırmazlar.
2248	İsiz kayda bolsa isizler bile, ay edgü yorı sen iş edgü tile	Kötülük nerede ise, kötüler de beraberdir; ey iyi insan, sen yürü ve iyi arkadaş ara.
2249	İsiz edgü birle yaraşmaz bolur, köni egri birle küreşmez bolur	Kötü iyi ile hiç bir zaman anlaşamaz; doğru eğri ile hiç bir zaman başa çıkamaz.
2250	Kara tün yaruk künke yakmaz yağuk, yaşıl suv kızıl otka bolmaz konuk	Karanlık gece aydınlık güne yaklaşmaz, yeşil su kırmızı ateşe konuk olmaz.
2251	Bilişmez kişig sen bileyin tese, bilişin ayıtğıl ukulğay basa	Tanımadığın adamı tanımak istersen, onun tanıdıklarını sor, o zaman anlarsın.
2252	Kamuğ neŋ katıldı öz ügri bile, köni tur katılma sen egri bile	Her şey kendisi gibi olanlar arasına katılır; sen doğrulukla yaşa, eğrilere katılma.
2253	Bu sözke tanukı bu beyt ol okı, bu beytig okı sen köŋülke tokı	Bu söze şahit olan şu beyti oku; bu beyti oku ve onu gönlüne yerleştir.
2254	Yorığlı uçuğlı kamuğ neŋni kör, tutar özke iş tuş özi teŋni kör	Yürüyen, uçan her şeye bak; her biri kendi dengini kendisine eş ve akran seçer.

2255	İsiz edgü birle katılmaz kaçar, kamuğ neŋke yaŋzağ bu bir yaŋnı kör	Kötü iyiye katılmaz, kaçar; her şeye tatbik edilebilen bu kaideye dikkat et.
2256	Vezir begke tutçı keŋeşçi bolur, keŋeşçi kişiler teŋeşçi bolur	Vezir bey için dâima bir müşavirdir, müşavirler her işte kıyasla hareket ederler.
2257	İsizke katılma kara edgüsi, isiz boldı kılkı ağır yüdgüsi	Kötüye katılma, onun işi kara ve tabiatı fena olur; bu ağır yükü kolay yüklenemezsin.
2258	Bu begler yakın tutsa edgü kişi, atı edgü kaldı hem el kün işi	Beyler iyi insanları kendilerine yakın tutarlarsa, memleketin işi yoluna girer ve iyi ad bırakırlar.
2259	Yana beg yakın tutsa isiz kişi, isiz kıldı atın hem el kün işi	Eğer bey kötü adamları kendisine yakın tutarsa, adını lekeler ve memleket işini bozar.
2260	Bu yaŋlığ bulunsa ay(!) ilig vezir, begin inçke tegrür karası udır	Ey hükümdar, böyle bir vezir bulunursa, o beyini huzura kavuşturur ve halkı rahat uyur.
2261	Bolur beg tileki anıŋdın tükel, işi barça itlür kayu erse hâl	Bey onun vâsıtası ile bütün arzularını elde eder; durum ne olursa olsun, bütün işi düzene girer.
2262	Bayur ötrü bodnı hem itlür eli, hazine köpedür kutadur yılı	Halkı zenginleşir, memleketi de tanzim edilir; hazine çoğalır, beyin hayatı saadet içinde geçer.
2263	Bolur atı meŋü karımaz bolup, bolur ornı edgü karısa ulup	Adı, şöhreti tazeliğini hiç bir vakit kaybetmez, ebedî kalır; kendisi yıpranarak ihtiyarlasa bile, yeri sağlamlığını muhafaza eder.
2264	Yedi bu ajunuğ yegey ol ajun, tirilgey kutun tutçı meŋü uzun	O bu dünya saadetini elde ettiği gibi, öbür dünya saadetine de nail olur; uzun uzaman hep devlet ve ikbâl içinde yaşar.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
2265	İlig aydı uktum bu sözler ögün, idi edgü sözler yorıdı bu kün	Hükümdar:—Bu sözleri iyice anladım — dedi—bugün çok güzel şeyler konuşuldu.
2266	Maŋa ayğıl emdi sü başlar kişi, negü teg kerek kılsa begler işi	Şimdi bana söyle, beylerin işini iyi görmesi için, kumandan nasıl olmalıdır ki,
2267	Süsin başlasa hem işin işlese, işin başka eltse hatâ tüşmese	Ordunun başına geçsin ve işini başarı ile yapsın ve hataya düşmesin.
2268	Ayu ber maŋa sen kayusı yarar, çerigin sögüp ol yağısın tarar	Bana söyle, kim bu işe yarar ve düşmanın ordusunu bozarak, onu darmadağın eder?
XXX	**Öğdülmiş İligke Sü Başlar Er Negü Teg Kerekin Ayur**	**Öğdülmiş Hükümdara Kumandanın Nasıl Olması Lâzim Geldiğini Söyler**
2269	Yahut berdi ögdülmiş aydı ilig, yağıka tuçı bolsu üsteŋ elig	Öğdülmiş cevap verdi ve;— Ey hükümdar, düşmana karşı her vakit üstün ol — dedi—
2270	Seziksiz kerek begke sü başçısı, yaraşmaz yağıdın kötürse usı	Anlaşmak istemeyen düşmanın uykusunu kaçırmak için, şüphesiz, beye bir ordu kumandanı lâzımdır.
2271	Bu işke idi kurç katığ er kerek, başında keçürmiş tükel toŋ yürek	Bu işe çok çevik, sert, tecrübeli, tam ve pek yürekli bir adam lâzımdır,
2272	İdi ök uluğ iş bu sü başlamak, çerig tüzmeki hem yağını sımak	Orduya kumanda, asken idare etmek ve düşmanı kırmak çok büyük bir iştir.

2273	Talu er kerek sak bu işke oduğ, aŋar tegmese bir osalın yoduğ	Bu iş için seçkin insan lâzımdır; ihmalkârlık yüzünden töhmet altında kalmaması için, o ihtiyatlı ve uyanık olmalıdır.
2274	Akı alp atım bolsa alçak köŋül, tuzı etmeki keŋ ne kılkı amul	Cömert, cesur, alçak gönüllü, sofrası açık ve soğuk kanlı olmalıdır.
2275	Akı bolğu artuk sü başlar kişi, tirilse aŋar ötrü üdrüm başı	Etrafına en seçkin kimselerin toplanması için, ordu başında bulunan insanın çok cömert olması lâzımdır.
2276	Ülese er atka kamuğ bar mâlın, adaş koldaş ardaş tutunsa kalın	O bütün malını askere dağıtmalı ve bir çok kimseleri dost ve silâh arkadaşı edinmelidir.
2277	Öziŋe bir at ton tolum kodsa tap, çavıksa ajunda atın yadsa tap	Kendisine bir at, giyim ve silâh ayırması kâfidir; meşhur olup, dünyaya nâm salmak ona yeter.
2278	Oğul kız kişim tep neŋin irkmese, ya yer suv bağım tep kümüş termese	Çoluk-çocuk ve karım diye, mal toplamamak veya mülk ve bağbahçe edineceğim diye, gümüş yığmamalıdır.
2279	Kılıçın tilese kamuğ ârzûsın, urup alsa berse bedütse küsin	O bütün arzusunu kılıcı ile istemelidir; vurmalı, almalı, vermeli ve böylelikle şöhretini büyütmelidir.
2280	Yetürse içürse kedürse kedim, at üstem kız oğlan bu berse telim	Silâh arkadaşlarını yedirip-içirmeli ve giydirip-kuşatmalı; onlara çok at-koşum, köle ve câriye ihsan etmelidir.
2281	Aŋar tirlür ötrü kür ersig eren, sevüg cân yuluğlap yatur tağ kayan	Böyle olursa, onun etrafına mert yiğitler toplanır ve tatlı canlarını feda ederek, cesetlerinden dağlar ve kayalar meydana getirirler.
2282	Yüreklig kerek artuk öglüg kerek, kögüzlüg kerek hem köŋüllüg kerek	O çok cesur, zeki ve aynı zamanda da mert ve geniş yürekli olmalıdır.
2283	Yağıda kereksiz yüreksiz kişi, yüreksiz kişi ol tişiler işi	Harpte korkak kimselere lüzum yoktur; korkak insanlar kadınlara benzerler.
2284	Yüreksiz kişiler çerig artatur, çerig artasa er erig artatur	Korkak kimseler orduyu bozarlar; ordu bozulursa, askerler birbirini ifsat ederler.
2285	Yağıda yüreklig seringü kerek, yağı at kemişse tirengü kerek	Harpte cesur yiğitler dayanmalı, düşman at salarsa, hemen toplanmalıdır.
2286	Ayıklığ-turur bu ölüm belgülüg, üdi kelmeginçe er ölmez külüg	Ölüm için, hiç şüphesiz, ecelin gelmesi lâzımdır; eceli gelmeden, hiç bir yiğit ölmez.
2287	Negü ter eşitgil azığlığ kür er, ölümüg unıtsa yağısın urar	Ölümü hatırına getirmeyerek, düşmanını vuran, yaman ve pek yürekli adam ne der, dinle.
2288	Kişi üdsüz ölmez anadın tuğup, nelük korkar özüŋ yağını körüp	Anadan doğan hiç kimse ecelsiz ölmez; düşmanı görünce, neden korkarsın?
2289	Yağıka yaluç teg eren teg uruş, ecelsiz ölüm bolmaz özke bolup	Düşmana yalın hücum et, erkekler gibi vuruş; eceli gelmeyince, insan kat'iyen ölmez.
2290	Uvutluğ kerek er uvutı üçün, yağı birle karşur kadıtmaz öçün	Kumandan haysiyet sahibi olmalıdır; o şerefi için düşmana karşı koyar ve intikamını almadan, ondan yüz çevirmez.
2291	Uvut birle yalŋuk yağısın saçar, yağıda eŋ aşnu uvutsuz kaçar	Şeref duygusu ile insan düşmanını darma - dağın eder; harpte ilk önce şerefsiz kimseler kaçar.

2292	Uvutka bolup korklık alplık kılur, ögünçke bolup er özin öldürür	Korkak kimse dahi haysiyetini korumak için, kahramanlık gösterir; öğülmesi için insan kendisini ölüme atar.
2293	Yüreklig tegüçi uvutluğ bolur, uvutluğ kişi ölse urşu ölür	Cesur dediğin haysiyet sahibi olur; haysiyetli insan ölürken, vuruşarak ölür.
2294	Kılınçı oŋay bolsa kodkı köŋül, bodunka sevitür özin bu yaŋ ol	Kumandan iyi tabiatlı ve alçak gönüllü olmalıdır; o böylelikle kendisini halka sevdirir.
2295	İsitür kişi körlin alçak kiş, yıratur erenig tili el buşı	Alçak gönüllü kimse insanların kalbini kendisine ısındırır; kötü dilli ve hiddetli kimseler insanları kendisinden uzaklaştırırlar.
2296	Bedük tutsa köŋlin bu sü başlar er, seziksiz yağıdın bu er berge yer	Ordu kumandanı mağrur olursa, şüphesiz, düşmandan dayak yer.
2297	Bu köŋli bedük er osallık kılur, osal er ya buzlur ya üdsüz ölür	Mağrur adam ihmalkârlık eder; ihmalkâr adam ya bozulur yahut vakitsiz ölür.
2298	Kür ersig kerek bolsa kaşığ yülüg, yadılsa atı bolsa çavluğ külüg	Namlı ve şöhretli olması ve adının yayılması için, onun cesur, heybetli, saçı-sakalı düzgün ve mert insan olması lâzımdır.
2299	İsizlerke kaşığ kerek korksalar, yavaşlarka edgü kerek sevseler	Kendisinden korkmaları için,- onun kötülere karşı heybetli görünmesi, sevmeleri için de, yumuşak huylu kimselere iyi davranması lâzımdır.
2300	Siyâset yorıtğu kerek sü başı, siyâsetka aşlığ bolur sü işi	Ordu kumandanı siyâset etmesini bilmeli; ordu ışı siyâsete bağlı olur.
2301	Siyâset yorıtsa sü başlığ bolur, süsi başlığ erse er aşlığ bolur	Siyâset tatbik edilirse, ordu başsız kalmaz; ordu başlı olursa, asker birbirine bağlı kalır.
2302	Kayu sü bolur bolsa başsız tuşaŋ, uş ol sü buzuldı ilig keç yaşaŋ	Hangi ordu başsız kalırsa, onu bırak; o ordu bozulur; ey hükümdar sen çok yaşa.
2303	İsizlerke hışmet siyâset kerek, yana edgüke tutçı hürmet kerek	Kötülere haşmet ve siyâset, iyilere ise, dâima hürmet lâzımdır.
2304	Tegür edgülerke tükel edgülük, sevinçin tilegü yüdürmegü yük	iyi insanlara her türlü iyilikleri ver; onları memnun etmeli ve onlara yük yükletmemelıdir.
2305	Bu edgüg tiler barça yalŋuk turup, kişi kul bolur erke edgü bulup	Bütün insanlar bu iyilikleri ararlar; insan iyiliğini gördüğü adama kul olur.
2306	Negü ter eşitgil ay kılkı tüzün, bu beytig okığıl avınğıl özün	Yumuşak huylu insan ne der, dinle; bu beyti oku ve kendini teselli et.
2307	Boş âzâd kişi barça edgü kulı, sen edgü kılu aç könilik yolı	Hür ve serbest insanların hepsi iyilik kuludur; sen iyilik yaparak, doğruluk yolunu aç.
2308	Kişilik kılurka kişi bol tuşı, kişi mundağ urdı kişilik ulı	insanca hareket etmek için, sen dâima insan ol; insan insanlığın temelini böyle tesbit etmiştir.
2309	Kerek sü başıŋa bu bir kaç kılık, yağıka yüz ursa bu tüzse yorık	Düşmana karşı sefere çıkmak ve ordunun hareketini idare edebilmek için, kumandanın şu bir kaç vasfa sahip olması gerekir.
2310	Yağıda kür arslan yüreki kerek, karıştukta esri bileki kerek	Onun yüreği harpte arslan yüreği gibi ve dövüşürken de bileği kaplan pençesi gibi olmalıdır.

2311	Toŋuz teg titimlig böri teg küçi, adığlayu azğın kotoz teg öçi	O domuz gibi inatçı, kurt gibi kuvvetli, ayı gibi azılı ve yaban sığırı gibi kinci olmalıdır.
2312	Yana alçı bolsa kızıl tilkü teg, titir buğrası teg kör öç sürse kek	Aynı zamanda, kırmızı tilki gibi, hîlekâr olmalı; deve aygırı gibi, kin ve öç gütmelidir.
2313	Sağızğanda sakrak kerek tutsa öz, kaya kuzunı teg yırak tutsa köz	Kendisini saksağandan daha ihtiyatlı tutmalı; gözünü, kaya kuzgunu gibi, uzaklara çevirmelidir.
2314	Uluğ tutsa hamyet kür arslanlayu, ügi teg usuz bolsa tünle sayu	Arslan gibi, hamiyeti yüksek tutmalı; baykuş gibi, geceleri uykusuz geçirmelidir.
2315	Bu yaŋlar bile er yağıçı bolur, yağıçı bolur hem yarağçı bolur	insan bu vasıflar ile harpçi olur; harpçi olur ve işinin ehli olur.
2316	Yağıçı yarağçı kişi ol tuçı, yağı sançğuçı hem yetürgen öçi	Harpçi her vakit silâh taşıyan kimsedir; o düşmanı vurur ve zafer kazanır.
2317	Tuzı etmeki hem aşı keŋ kerek, atı ton tolumı aŋar teŋ kerek	Onun tuzu-ekmeği ve yemeği bol, atı, elbisesi ve silâhı da buna denk olmalıdır.
2318	Aş içgü tuz etmek yadar er atı, aş içgü-turur bu tiriglik otı	însanın adını tuz-ekmek, yiyecek ve içecek dünyaya yayar; bu hayatın devası yiyecek ve içecektir.
2319	Negü ter eşitgil ıla atlığı, tuz etmek keŋüt ay kişi kutluğı	Ha'nın meşhur şahsiyeti ne der, dinle; ey insanların kutlusu, tuzun ekmeğin bol olsun.
2320	Kü çav at tilese tuz etmek yitür, tiriglik tilese anı ok yetür	Adının namlı ve şöhretli olmasını dilersen, başkalarına tuz-ekmek yedir; yaşamak dilersen, yine aynı şeyi yap.
2321	Kişilik kılığlı ınançlığ akı, tuz etmek hakı tep öter er hakı	İnsanlık yapan, itimat kazanan ve cömert olan insana, tuz-ekmek hakkı diye, askerler bunun hakkını öderler.
2322	Uluğluk tilese aş içgü üle, uzun yaş tilese bulur aş bile	Büyüklük dilersen, yiyecek ve içecek dağıt; uzun ömür istersen, o da bununla bulunur.
2323	Kerek hayl başıŋa bu bir kaç kılık, itilse işi ötrü tüzse yorık	işinde muvaffak olması ve gidişinin düzenlenmesi için, kumandanda şu bir kaç vasıf bulunmalıdır.
2324	Sözi çın kerek bolsa kavli bütün, uluğ bolsa yalğan ınanmaz bodun	Söyledikleri doğru olmalı ve sözüne emniyet edilmelidir; büyükler yalancı olursa, halkın itimâdı kalmaz.
2325	İkinçi akılık kerek berse neŋ, saranka yumıtmaz kişi alğu yaŋ	İkincisi—cömert olmalı ve ihsanlarda bulunmalıdır; bir şeyler almağı âdet edinen hiç bir kimse hasisin etrafında toplanmaz.
2326	Üçünçi yüreklig kerek kögsi kür, yüreksiz yağı körse iglep yatur	Üçüncüsü—cesur ve göğsü pek olmalıdır; korkan kimse düşmanı görünce, hastalanarak, yatağa düşer.
2327	Bu törtünç kerek alçı hile bilir, bu hile bilir erke arslan ulır	Dördüncüsü—hîle ve kurnazlık yollarını bilmelidir; çâresini bulan kimseye arslan bile baş eğer.
2328	Titimlig kerek hem topulsa çerig, yitilik kerek ked komıtsa erig	Orduları yarıp-delmek için, sebatlı bulunmalı, askeri coşturmak için de kesin kararlı olmalıdır.
2329	Bu erdem bile bolsa sü başçısı, yağı sançğa yadğa yağınıŋ küsi	Ordu kumandanı bu faziletlere sâhıp olursa, düşmanını vurur ve onun şöhretini yere serer.
2330	Bu yaŋlığ sü başçı bu sü başlasa, elig bulğa düşmân öze işlese	Böyle bir kumandan askerin başına geçerse, düşmana karşı her vakit muvaffak olur.
2331	Yüz ursa yağıka bu sü başçısı,	Ordu kumandanı düşmanla karşılaşınca, gece-gündüz

	oduğ turğu tün kün kiterse usı	uyanık bulunmalı ve uykuyu bırakmalıdır.
2332	Üküş er kereksiz er üdrüm kerek, er üdrüm bulunsa tolum tüm kerek	Çok adama lüzum yoktur, fakat asker seçme olmalı; asker seçme olduğu gibi, onun silâhı da tam olmalıdır.
2333	Üküş sü çerig erse başsız bolur, bu başsız çerig sü yüreksiz bolur	Kalabalık asker ve ordu başsız olur; bu başsız asker ve ordu cesaretsiz olur.
2334	Sınamış yağıçı kişi teŋlemiş, on iki miŋ er sü üküş sü timiş	Tecrübeli harp adamı kıyas etmiş ve on iki binlik ordunun büyük bir kuvvet olduğunu söylemiştir.
2335	Çerig sançmış alp er tutuzmış ayu, maŋa tört miŋ er sü tükel sü teyü	Ordular mağlûp etmiş olan kahraman adam: — Benim için dört bin asker tam bir ordudur — demiştir.
2336	Kalın sü yayılsa için bulğaşur, anı itse bolmaz yarağsız tuşur	Kalabalık ordu yayılınca, içinden karışır; nizâma sokulamaz, kötü bir durum hâsıl olur.
2337	Çavıkmış kür alp er yeme sözlemiş, er üdrüm kerek sü tolumluğ temiş	Şöhretli, cesur ve kahraman yiğit: —Orduda seçme ve ıyı silâhlı yiğitler lâzımdır— demiştir.
2338	Negü ter atıkmış yağıçı eşit, bu söz eştip ötrü özüŋke iş et	Adı dünyaya yayılmış meşhur harp adamı ne der, dinle; bu sözü dinle ve ona göre hareket et.
2339	Üküş sü tileme er üdrüm tile, er üdrüm tile hem tolum tüm bile	Çok asker isteme, seçme asker iste; askerin seçkm ve tam techizatlı olmasını iste.
2340	İtiglig az edgü üküşte körü, telim tuştı artak üküş sü bile	Az sayıda ve muntazam bir ordu. çoğa nisbetle, daha iyidir; çok kimseler çok askerle bozguna uğradılar.
2341	Yağıka kalı yortsa sü başlar er, yakın tutğu özke yağığ işler er	Ordu kumandanı düşmana karşı harekete geçerken, düşmana karşı koyacak esas kuvvetleri etrafında bulundurmalıdır.
2342	Adırğu üdürgü yezek tutğakı, yırak tutğu saklap közi kulğakı	Öncü ve keşif kollarını seçip ayırmalı; ihtiyatlı olmalı, göz ve kulağını uzaklara çevirmelidir.
2343	Yezek hem telim yetse tutğak kitip, yağığ basğu bolsa urunsa kayıp	Keşif kolu gidip, düşmanın kalabalık öncü kuvvetleri ile karşılaşınca, eğer düşmana saldırmak icap ederse, geri dönüp hücum etmelidir.
2344	Süsin itse yapsa ma yortuğ tüzüp, kedin kalmasa er ya öŋdün ozup	Askerî tanzim ve tertip ile muhafız alayını teşkil etmeli ve hiç kimse geride kalmamalı veya öne geçmemelidir.
2345	Tüşün bilse yortuğ tüze bilse ked, er at tutsa sakçı oduğ tursa ked	Konak yerlerini ve muhafız alayını düzenlemesini iyice bilmeli; askerden nöbetçiler tâyin etmeli ve bunlar da çok uyanık durmalıdır.
2346	Yorıkın küdezse alem başlar er, öŋi turmasa bir yağığ işler er	Alemdar harekâtı iyice takip etmeli, düşmana hücum edecek askerlerden kimse hâriç kalmamalıdır.
2347	Tüşürse toyuğ ked körüp berk yirig, yırak ıdmasa tıdsa yığsa erig	Karargâh kurarken, çok dikkat etmeli ve mahfuz bir yer seçmeli; askeri toplu bir hâlde bulundurarak, uzaklaşmasına mâni olmalıdır.
2348	Usa bolmasa bolsa artuk oduğ, osal bolsa tegrür basımçı yoduğ	Kumandan ihmalkâr olmamalı ve çok uyanık bulunmalıdır; o ihmalkâr olursa, düşmanın baskınından zarar görür.
2349	Yağıka yağusa yezekin alu, tüşürse toyuğ körse ot suv talu	Öncü kuvveti ile düşmanın yakınlarına sokulmalı; otuna ve suyuna iyice dikkat ederek, karargâh kurmalıdır.
2350	Süsin ked küdezse til ıçğınmasa,	Askerini çok ıyı gözetmeli ve dil yakalatmamalıdır;

	süsi az üküşin yağı bilmese	askerinin az veya çok olduğundan düşman haberdar olmamalıdır.
2351	Katığlaŋu aşnu til alğu kerek, bu tildin yağı kılkı bilgü kerek	Daha önce dil yakalamağa gayret etmeli ve bu dilden düşmanın durumunu öğrenmeğe çalışmalıdır.
2352	Aŋar teŋlese ötrü itse işin, yağı boynı yençse kiterse başın	Sonra işini, alınan malûmata göre, tanzim etmelidir; ya düşmanın boynu kesilir yahut başı ezilir.
2353	Bu saklık bolur hem oduğluk bolur, yağıda kayusı sak erse unur	Böyle hareket etmek ıhtıyatlılık ve uyanıklık olur; harpte kim ihtiyatlı davranırsa, o muvaffak olur.
2354	Oduğ beg süsi kör böke yolçılığ, kür arslan münügli kılıç kamçılığ	Uyanık beyin askeri, bak, ejderha kumandasında arslana binmiş, kılıç kamçılı orduya benzer.
2355	Yağı sançğuka tutğu iki tolum, bu iki tolumdın yağı yer ölüm	Düşmanı vurmak için, şu iki silâh kullanılmalıdır; bu iki silâh düşmana ölüm getirir.
2356	Erig aşnu yağıka kerek hile al, bu hile bile kıl yağı meŋzi al	Her şeyden önce düşmana karşı hîle ve hud'aya baş vurulmalıdır; bu hîle ağına düştüğü için, utancından düşman yüzünü kızartsın.
2357	İkinçi bu saklık oduğluk-turur, kayusı sak erse ol üsteŋ bolur	İkincisi — ihtiyatlılık ve uyanıklıktır; harpte kim ihtiyatlı davranırsa, o galip gelir.
2358	Kayusı sak erse yağıda oduğ, seziksiz yağıka bu tegrür yoduğ	Harpte kim ihtiyatlı ve uyanık bulunursa, hiç şüphesiz, düşmanı o felâkete uğratır.
2359	Yağıŋ sü telim tutsa azrak seniŋ, tokışka ivinme yarağ kör anıŋ	Eğer düşmanın askeri çok ve seninki daha az ise, savaşa acele etme ve ona göre tedbir al.
2360	Yaraşğu yarağı bar erse yaraş, yok erse yarıklan bil alşıp küreş	Anlaşmak imkânı varsa, onunla anlaş; yok ise, zırhını giy, düşmana sıkı-sıkı yapış ve güreş.
2361	Katığlan usandur usa bas keçe, keçe az üküşüg ne bilgey aça	Gayret et, düşmanı rahat bırakma, mümkün ise, gece baskını yap; gece karanlığı içinde kuvvetinin az veya çok olduğunun kim farkına varacak.
2362	Kalı basğuka bulmasa sen yarı, yalavaç ıdıp sen bar illeş yorı	Eğer sen galebe çalmak için imkân bulamazsan, elçi göndererek, sulh yapmağa çalış.
2363	Tilin arsık el bol küdezgil özüŋ, tokışka ivinmegü kesgil sözüg	Sözle oyala, sulh ol, kendini koru ve savaşa acele etme; işte bu kadar.
2364	Takı bolmaz erse yağı oğrasa, tokışmak tilese köŋül bermese	Böyle olmazsa ve düşman anlaşmak istemeyip, savaşmakta ısrar ederse,
2365	Uzatma işiŋ sen çerig ter tokış, üle neŋ eŋ ög tokış at okış	İşi uzatma, askeri topla ve savaş; askere mal dağıt, onların kahramanlık duygularını okşa ve her vâsıtaya baş vur.
2366	Tokışığ uzatsa yağı öglenür, üküş körse erniŋ közi ögrenür	Savaşı uzatırsan, düşmanın aklı başına gelir; iş uzadıkça, kuvvetinin derecesini anlar.
2367	Negü ter eşitgil yağı sançmış er, başında keçürmiş közün körmiş er	Düşmanlarını mağlûp etmiş, görmüş-geçirmiş, tecrübeli yiğit ne der, dinle.
2368	Körüşmez yağınıŋ küsi ked yırak, körüşse basınur körügli karak	Görünmeyen düşmanın şöhreti uzaktan büyük görünür; meydana çıkınca, onunla karşılaşanlar nazarında bu şöhret küçülür.
2369	Yağıka yalu teg neŋiŋ almasu,	Düşmana yalın hücum et, ağırlığın düşmanın eline

	uzatsa basıttıŋ yiti kıl adak	geçmesin; işi uzatırsan, mağlûp oldun demektir; ayağını çevik tut.
2370	Çerigde bir ança busuğka kigür, yadağ okçı tüşrüp sen öŋdün yügür	Askerin bir kısmını pusuya yatır, yaya okçuları harekete geçirerek, kendin önden koş.
2371	Yağıçı ürüŋ kırğıl ersiglerig, yağıka alın kıl kötürsü çerig	Düşmanın karşısına yaşlı-başlı yiğitler koy; askeri onlar götürsünler.
2372	Ürüŋ kırğıl artuk yağıçı bolur, yağıçı bolur hem yarağçı bolur	Harpte saç-sakal ağartmış insanlar daha iyi savaşırlar; bunlar harpçidirler ve bu işi çok iyi bilirler.
2373	Kiçig kur yegitler bolur ked yiti, kalı yüz evürse udıtur otı	Genç ve toy yiğitler çok ateşli olurlar; fakat bir yüz çevirdiler mi, bu ateşten eser kalmaz.
2374	İnanur erig kılğıl öŋdün kedin, oŋuŋdın soluŋdın bir ança adın	Öne ve arkaya emin kimseleri koy; bir kısmını da sağa ve sola yerleştir.
2375	Yağusa çerigke ilişse eri, tuşınça tegişgü kemişse urı	Askerler yaklaşıp, erler birbirleri ile harbe tutuşunca, her kes kendi karşısındaki ile harp etmeli ve nâra atmalıdır.
2376	Erig aşnu yıraktın tegişgü okun, yağusa süŋün teggü berse boyun	İlk önce uzaktan oklar ile vuruşmalı; yaklaşınca ve yüz-yüze gelince de, süngü ile hücum etmelidir.
2377	Katılsa kılıç baldu birle tegiş, tişin tırŋakın teg yaka tut iliş	Saflar karışınca, kılıç ve balta ile vuruş; dişle, tırnakla saldır, yakasından tut, yapış.
2378	Tiren arka berme yağıka bolup, yağığ sanç yok erse uruş yat ölüp	Dayan, düşmana hiç bir suretle arka verme; düşmanı vur veya vuruşarak, orada öl.
2379	Negü ter eşitgil karışğan kür er, seriŋil seriŋen yağısın urar	Dinle, düşmanın içine giren cesur asker ne der; dayan, dayanan asker düşmanını ezer.
2380	Kelin kız sevinçi küden tünleri, kür alp er küvençi çerig künleri	Gelin kızların sevinçli anları zifaf geceleridir; cesur ve kahraman erkeğin iftihar edeceği zamanlar da harp günleridir.
2381	Küvez alp sekirtıp çerig sürse bat, laçın kuş kovar teg töker kanları	Mağrur kahraman seyirterek, sür'atle ordusunu sürer; şahinin kuşlara saldırması gibi, hücum eder ve kanlar döker.
2382	Yağı körse alp er köpirtür izig, bu karşur adınlarka tegmez kezig	Kahraman yiğit düşmanı görünce, tozu dumana katar; her yere o atılır, başkalarına sıra gelmez.
2383	Çerig körse alp er kür arslan bolur, sekirtür ya öldrür ya urşu ölür	Kahraman yiğit asker görünce, arslan kesilir; seyirtir, ya öldürür veya vuruşarak ölür.
2384	Yağı körse alp er kızartur meŋiz, karışsa bodulur kızıl hem yağız	Kahraman yiğitin, düşmanı görünce yüzü güler; düşmanla kapışınca, kızıl kana boyanır.
2385	At üstem yarıklar bolur kıp kızıl, ğızıl kızğu eŋler bolur yap yaşıl	At, koşum ve zırhlar kıp-kırmızı olur; kırmızı ateş gibi yanan yanaklar mos-mor kesilir.
2386	Yağı at kemişse saŋa oğrasa, serin arka berme saçılsa basa	Düşman at salar ve senin üzerine yürürse, dayan, arka verme; kendiliğinden dağılır.
2387	Yağ teprese sen udu tepregil, ite ud adakın yorı turmağıl	Düşman harekete geçerse, sen de ona göre hareket et; durma, hazır durumda onun her hareketini karşıla.
2388	Kalı kaçsa sendin yağı turmasa, erig yetgü tutğu bulun tutmasa	Eğer düşman karşı duramayıp, senden kaçarsa, onu takip et ve esir almağa çalış; böyle yapmazsan,

2389	Yağı sançmış ersig eren bulnukup, yana evre sançtı yağısın utup	Düşmanı mağlûp eden kahraman yiğitlerin safı karışınca, düşman dönüp, tekrar hücum eder ve galip gelir.
2390	Yağı kaçsa tap kıl ederme yırak, kalı yandru yansa kaçumaz adak	Düşman kaçarsa, onu ölçülü takip et, pek uzaklara gitme; eğer düşman geri dönerse, sonra kaçamazsın.
2391	Muŋuksa yağı yüz ölümke urur, ölümke yüz ursa kim utru-turur	Düşman ümitsizliğe düşerse, ölümü göze alır; ölümü göze alan kimse, çok şiddetle karşı koyar.
2392	Bu yerge özüŋni küdezgil oğul, küdezgil yok erse özüŋdin tüŋül	Ey oğul, böyle durumlarda kendini iyi koru; kendini koru yahut her şeyi göze al.
2393	Osal bolsa er kör yorırda ölür, osal bolmasa er tilekin bulur	insan ihmalkâr olursa, yürürken ölür; ihmalkâr olmazsa, dileğine erer.
2394	Maŋa mundağ aydı sınamış kişi, sınamış kişiler sözi söz başı	Bana tecrübeli insan böyle dedi; tecrübeli insanların sözü sözlerin başıdır.
2395	Yağı kaçsa tap kıl ederme udu, edertçi yedi körse berge todu	Düşman kaçarsa, ölçülü takip et; arkasından pek ileri gitme, çok ileri giden doyuncaya kadar kamçı yer.
2396	Yağığ bir saçıtsa yana tirlümez, otuğ suv udıtsa yana tirlümez	Su ateşi söndürünce, ateş nasıl tekrar alevlenmezse, düşman da dağılınca, bir daha toplanamaz.
2397	Muŋukmış kişiler ölümüg kolur, ölümüg koluğlı er öldrü ölür	Ümitsizliğe düşen insanlar ölümü ararlar; ölümü isteyen kimse evvelâ öldürür, sonra ölür.
2398	Kim iş kılsa terkin aŋar bergü neŋ, uş ol neŋ bile er kızıl kılsa eŋ	Bir kimse bir yararlık gösterirse, ona derhal mükâfatını vermeli ve bununla onun yüzünü güldürmelidır.-
2399	Kim er tutsa öggü açınğu kerek, ol açığ bile er urunsa yürek	Kim bir esir yakalarsa, onu öğmeli ve ihsanda bulunmalı ki, o da bu ihsan ile öğünsün.
2400	Yavuz ögdi bulsa idi ked bolur, kedig ögse kendü kaçan kin kalur	Kötü insan öğmekle çok iyi olur; iyiyi öğersen, bu ondan hiç geri kalır mı?
2401	Eri ögse elgin kür arslan tutar, atığ ögse yügrür uçarığ yeter	Askeri öğersen, eli ile arslan tutar; atı okşarsan, koşar ve uçan kuşa yetişir.
2402	Balıkmış bar erse sen emlet körü, bulun bolmış erse yulup ol kirü	Yaralanan varsa, sen bakıp, tedavi ettir; esir olan varsa, kurtar, geri al.
2403	Kalı ölmiş erse ağırlap kötür, oğul kız bar erse aŋar hak yitür	Eğer ölen olursa, hürmetle kaldır; çoluk-çocuğu varsa, onlara haklarını ver.
2404	Er at körse ötrü sevinçlig bolur, yağı oğrı bolsa sevüg cân berür	Askerler bunu görünce, sevinirler; savaş günlerinde de sevgili canlarını feda ederler.
2405	İsig söz küler yüz bile bergü neŋ, bu üç neŋ kişike bolur edgü yaŋ	Tatlı söz ve güler yüz ile onlara mal vermelidir; bu üç şey insan için ıyı bir an'ane olur.
2406	Boş âzâd kişiler muŋar kul bolur, bu kul cân yuluğlar sevinçin kolur	Serbest ve hür insanlar ona kul olur; bu kul, onu memnun etmek için, canını feda eder.
2407	Muŋar meŋzer emdi bu söz ay bügü, körü barsa yetrü çın aymış tigü	Ey hakim, buna benzer bir söz vardır; iyice dikkat edersen, bunun doğru olduğunu tasdik edersin.
2408	Küler yüz isig söz üle neŋ tavar, boş âzâd kişiler bu üçke avar	Onlara güler yüz göster, tatlı söz söyle, mal ve mülk dağıt; serbest ve hür insanlar bu üç şeyin etrafına toplanır.

2409	Sen altun kümüş birle alma kuluğ, bu üç neŋ yulu kıl karnuğnı yavar	Sen kulu altın ve gümüş ile alma; bu üç şeyi feda et, o her keşi sana getirir.
2410	Sü başlar kişi bolsa mundağ kerek, anın başlasa sü bolur edgürek	Ordu kumandanı böyle olmalıdır; böyle bir adam orduya baş olursa, çok iyi olur.
2411	Sen altun kümüşni ülegil neŋin, yuluğ kılğa cânın sav altun teŋiŋ	Sen altınını, çümüşünü ve malını dağıt; sen ne kadar som altın verirsen, onlar da o kadar canlarından fedakârlık ederler.
2412	Bu üç neŋke bolur tapuğçı kulı, munı tutsa begler kamuğ neŋ ulı	Hizmetkârlar bu üç şey için ona kul olurlar; beyler buna göre hareket etmeli, bu her şeyin temelidir.
2413	Bu yarŋlığ sü başçı bulur erse beg, işi başka barğay küvenç bolğu teg	Bey böyle bir ordu kumandanı bulursa, işim emniyetle sona erdirir.
2414	Bu yaŋlığ bolur erse sü başlar er, işi barça itlıp küvençke teger	Ordu kumandanı, böyle olursa, bütün işi yoluna girer ve kendisi takdire mazhar olur.
2415	Yarağlığ vezir kolsa andağ kerek, sü başçı tiler erse mundağ kerek	Ehliyetli bir vezir istersen, öyle oJmaJı; ehliyetli bir kumandan dilersen, böyle olmalıdır.
2416	Aŋar ötrü begler ınansa bolur, tilemiş tilekin beg andın bulur	Böyle bir adama beyler inanabilirler; bey onun vâsıtası ile arzu ettiği şeyi bulur.
2417	Yana aydı ögdülmiş ilig kutı, iki iş bedük iş uluğluk atı	Öğdülmiş tekrar dedi : — Ey devletli hükümdar, şu iki vazife büyük vazifelerdir; büyüklüğün atıdır.
2418	Vezir bir ikinçi sü başlar alem, birisi kılıç tuttı biri kalem	Biri vezirlik, ikincisi ordu kumandanlığıdır; bunlardan biri kılıç tutar, biri kalem.
2419	Bu el bağı örki bu iki tüzer, bu iki birikse anı kim üzer	Memleketin nizâmını ve dizginini bu ikisi ellerinde tutar; bu ikisi el-ele verirse, onu kim koparır.
2420	İdi artuk öçirüm kerek bu kişi, kalı öznese begke eltür başı	Bunların pek seçkin insanlar olması lâzımdır; eğer beye karşı baş kaldırırlarsa, başlan gider.
2421	Tusulsa idi ök tususı üküş, kalı öznese yası el kend uluş	Faydalı da olurlarsa, memlekete çok faydalı olurlar; eğer baş kaldırırlarsa, memleket bunların çok zararını çeker.
2422	Begi bolsa edgü kişi üdrümi, bu iki tapuğçı bodun ködrümi	Bey iyi ve insanların seçkini olduğu gibi, bu iki hizmetkârı da halk arasında ileri gelen kimseler olmalıdır.
2423	Bulardın bolur ötrü ilke asığ, bu asğı bile ötrü begke tatığ	Bunlardan memlekete fayda gelir ve bundan dolayı bey de huzura kavuşur.
2424	Negü ter eşitgil kör ilçi bügü, bügü sözlerin bulsa aş teg yegü	Memleketi idare eden, hakîm insan ne der, dinle; hakimlerin sözünü bulunca, nefis bir yemek gibi yemelidir.
2425	Kılıç birle aldı kör el alğuçı, kalem birle bastı ol el basğuçı	Memleketi alan onu kılıç ile almıştır, memleketi tutan onu kalem ile tutmuştur.
2426	Kılıç birle alsa bolur terk ilig, kalem bolmağınça basumaz elig	Bir memleketi kılıç ile derhâl ele geçirmek mümkündür; fakat kalem olmayınca, insan onu elinde tutamaz.
2427	Kılıç birle alsa kayu el küçün, anı sürse bolmaz üküş yıl öçün	Her hangi bir memleket kılıç ve kuvvetle alınabilir; fakat bu hâkimiyet şiddet ve intikam ile uzun yıllar devam ettirilemez.

2428	Kalem birle tutsa kayu kend uluş, tilek tegrür anda tözüke ülüş	Hangi şehir ve eyâlet kalem ile idare edilirse, orada her kes kendi arzu ve nasibini bulur.
2429	Bu erdi ay ilig özüm bilmişi, munukı ötündüm ayıtmış tuşı	Ey hükümdar, benim bildiklerim bunlardır; sorulduğu için, işte arzettim.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
2430	İlig aydı uktum munı belgülüg, takı bir sözüm bar anı ay külüg	Hükümdar : — Bunu açıkça anladım; daha bir sözüm var, onu da söyle, ey şöhretli insan — dedi —
2431	Maŋa sözle emdi körüp edgürek, uluğ hâcibığ ay neteg er kerek	Şimdi bana, iyice düşünerek söyle; ulu hâcib nasıl bir insan olmalı ki,
2432	Hâciblar özele bu bolsa uluğ, bağırsaklıkın kılsa cânın yuluğ	O diğer hâciblere baş olsun ve sadâkatle beye canını feda etsin.
2433	Küvense begi hem özi hem eli, olarka duâ kılsa bodnı tili	Gerek beyin kendisi, gerek memleketi ona güvensin; halk da onlara duâ etsin.
2434	İlig aydı sözle yeme bu sözüg, munı ma ayu ber yarut bu közüg	Hükümdar: — Bu sözüme de cevap ver; bunu da izah ederek, beni sevindir— dedi.
XXXI	**Öğdülmiş İligke Uluğ Haciblıkka Negü Teg Er Kerekin Ayur**	**Öğdülmiş Hükümdara Ulu Hâcibin Nasıl Bir İnsan Olması Lâzım Geldiğini Söyler**
2435	Yanut berdi ögdülmiş açtı tilin, ayur inç tirilsü ilig miŋ yılın	Öğdülmiş cevap verdi, söze başladı ve : — Hükümdar huzur içinde çok yıllar yaşasın — dedi.
2436	Uluğ hâcib artuk bütün çın kerek, bu çınlık bile ked bütün din kerek	Ulu hâcib çok emniyetli, dürüst ve bu doğrulukla birlikte de iyi ve dini bütün bir insan olmalıdır.
2437	Tüp aslı kerek edgü kılkı oŋay, tusulsa bodunka toğursa kün ay	Halka faydalı olması ve bununla halkın başına güneş ve ay doğması için, onun soyu-sopu temiz ve tabiatı iyi olmalıdır.
2438	Tüpi edgü bolsa er edgü bolur, bu edgü kişi halkka edgü kolur	Soyu iyi olan insan iyi olur; bu iyi insan halk için de iyilik ister.
2439	Kişi edgüsindin kelir edgülük, yegü içgü miŋü takı kedgülük	iyi insanlardan yiyecek, içecek, giyecek ve binecek hususunda ancak iyilik gelir.
2440	Kılınçı oŋay bolsa teŋler söz ök, sözüg teŋler erniŋ işi ked süzük	Tabiatı iyi olursa, sözlerini tartarak söyler; sözleri tartan insanın işi çok temiz olur.
2441	Közi tok kerek hem uvutluğ silig, tetiglik kerek hem tümen tü bilig	Gözü tok, haya sahibi ve nâzik olmalıdır; zeki ve bin türlü bilgiye sahip bulunmalıdır.
2442	Közi tok kişi işte almaz orunç, orunç alsa hâcib bolur beg külünç	Gözü tok olan insan vazife başında rüşvet almaz; hâcip rüşvet alırsa, bey gülünç duruma düşer.
2443	Orunç ol buzuğlı oŋulmış işig, orunç yeg kılur ol bütürmiş işig	Yoluna girmiş işi bozan rüşvettir; olgunlaşan işi çiğ bırakan da rüşvettir.
2444	Uvutluğ silig bolsa kılkı tüzün, kelir andın edgü kılınçın sözün	Hâcip haya sahibi, temiz ve nâzik bir insan olursa, ondan işte ve sözde ancak iyilik gelir.
2445	Uvutluğ kişi kılmaz isiz işig, yarağsızka yakmaz bu sermez kişig	Haya sahibi olan insan kötü iş yapmaz, münâsip olmayan şeylere yaklaşmaz ve başkalarına kabalık etmez.
2446	Silig erke devlet siŋimlig bolur,	Nâzik insan saadeti hazmeder; insan nâzik olursa,

	silig bolsa kutka tegimlig bolur	devlete lâyık olur.
2447	Tetig bolsa mâlka muŋadmaz bolur, bilig bilse işte yaŋılmaz bolur	insan zeki olursa, hiç bir vakit mala muhtaç olmaz; bilgili olursa, işinde hiç bir vakit yanılmaz.
2448	Yeme yakşı aymış biliglig bedük, biligligke tegdi öz ülgi ked ök	Bilgili ve büyük insan da çok güzel söylemiş; kısmetine en çok kavuşan bilgili insandır.
2449	Biliglig kerek kılsa begler işi, kamuğka yaramaz biligsiz kişi	Beylerin işini görmek için, bilgili insan lâzımdır; bilgisiz adam hiç bir işe yaramaz.
2450	Bilig tegmese kimke erse ülüg, tirig tese bolmaz anı tut ölüg	Bir kimse bilgiden nasibini alamamış ise, ona diri demek doğru olmaz; sen onu ölü bil.
2451	Bilig birle yalŋuk bedüp çavlanur, kişilerde üster kamuğ iş unur	insan bilgi ile büyür ve şöhret bulur; her keşten üstün olur ve her işi başarır.
2452	Biligsiz kişi ol kuruğ sır bediz, biliglig kişi ornı kökte ediz	Bilgisiz adam boş bir kalıptan ibarettir; bilgili kimsenin yeri gökten daha yüksektir.
2453	Ukuşluğ kerek işte artuk oduğ, oduğluğ bile işte tutnur boduğ	Hâcib vazifede çok uyanık ve anlayışlı olmalı; insan işinde uyanıklık ile boya tutturur.
2454	Ukuş bolsa asğı idi ök üküş, kamuğ edgülük ülgi ol bu ukuş	Akıllı olmak çok faydalıdır; bütün iyiliklerde aklın hissesi vardır.
2455	Ukuşsuz kişi ol yemişsiz yığaç, yemişsiz yığaçığ negü kılsun aç	Akılsız adam meyvasız ağaç gibidir; aç kimse meyvasız ağacı ne yapsın.
2456	Ukuşluğ yese yer ikigün ajun, ukuşluğ atanur atansa tüzün	Ancak akıllı kimse her iki dünyayı elde eder; asîl vasfını ancak akıllı insan alır.
2457	Ukuşluğ biliglig kişi ol kişi, kişide talusı bodunda başı	Akıllı ve bilgili adam — adamdır; o insanların seçkini ve halkın ileri gelenidir.
2458	Yüzi körki körklüg kerek hem yülüg, toğan ersig ünlüg sözi belgülüg	Hâcibin yüzü ve kıyafeti güzel, saçı-sakalı düzgün, erkek sesli ve açık sözlü olmalıdır.
2459	Sevitür yüzi körki körklüglüki, yaraşur kirip çıksa ersigliki	Yüzü ve kıyafetinin güzelliği onu sevdirir; huzura girip-çıkarken, merdâne tavrı iyi tesir yapar.
2460	Yülüg ersig erniŋ bolur hışmeti, bu hışmet bile ol kişi hürmeti	Saçı-sakalı düzgün erkek haşmetli olur; insan bu haşmet ile hürmet bulur.
2461	Sakınuk kerek din idisi arığ, bolsa kılkı kılınçı arığ	Hâcib takva sahibi ve dindar olmalıdır; tabiatı temiz olursa, hareketi de temiz olur.
2462	Sakınuk arığ din idisi kişi, irinmez kılur barça yalŋuk işi	Takva sahibi, temiz ve dindar insan üşenmez, dâima başkalarına hizmet eder.
2463	Sakınuk kişi yer kişi kadğusı, sakınuk kişi ol kişi edgüsi	Takva sahibi insan başkalarının kaygısını çeker; insanların iyisi takva sahibi olan insandır.
2464	Yüz utru bolur tutçı hâcib özi, körür közke körklüg kerek ol yüzi	Hâcib dâima her kesin gözü önünde bulunduğu için, onun yüzü göze güzel görünmelidir.
2465	Bu körklüg yüzüg körse köz suvlanur, köŋül açlur anda bu cân yemlenür	Bu güzel yüzü görünce, insanın yüzü güler; içi açılır ve canı zevk bulur.
2466	Muŋar meŋzetü aytur emdi bilig, biliglig sözi tut ay kılkı silig	Bilgili işte buna benzer bir söz söylemiştir; bilgilinin sözünü tut, ey yumuşak huylu insan.

2467	İdi edgü neŋ bu kişi körki yüz, bu yüz körkiŋe suv içer iki köz	insanda bu yüz güzelliği çok iyi bir şeydir; yüz güzelliği karşısında gözler parlar.
2468	Kupa körklügüg kör kılın özke fâl, işiŋ edgü bolğay kamuğ sözni üz	Kumral güzeline bak ve onu kendine uğur tut, işin iyi olur; başka sözü bırak.
2469	Köŋüllüg kerek hem ked öglüg kerek, amul bolsa kılkı takı edgürek	Hâcib gönül sahibi ve çok akıllı insan olmalıdır; bir de sakin tabiatlı olursa, daha iyi olur.
2470	Köŋüllüg kişi söz unıtmaz bolur, köŋülsüz sözüg ked tutumaz bolur	Gönül sahibi olan insan verdiği sözü unutmaz; gönül sahibi olmayan insan ise, sözünü tutmaz.
2471	Köŋül bolmasa er körümez işig, ögi bolmasa er itümez işig	Gönül olmazsa, insan arkadaşını seçemez; aklı olmazsa, işini yapamaz.
2472	Köŋülsüz kişiler kuruğ kep bolur, köŋül birle yalŋuk kamuğ iş kılur	Gönülsüz insanlar kuru bir kalıp olur; insan her işi gönül ile yapar.
2473	Ögi ked kerek köŋli alçak amul, çığay tul yetimke bağırsak köŋül	O çok akıllı, alçak gönüllü olmalı; fakir, dul ve yetimlere karşı şefkatli gönül lâzımdır.
2474	Tetiglik kerek hem törü ked bilir, ajun körki barça tetigdin kelir	Zeki olmalı ve kanunu iyi bilmelidir; dünyayı süsleyen şeyler hep zekâ mahsûlüdür.
2475	Köŋül kodkı bolsa kamuğka kiçig, tili bolsa yumşak şekerde süçig	Her kese karşı küçük ve alçak gönüllü davranmalı; dili yumuşak ve şekerden daha tatlı olmalıdır.
2476	Yaruk tutsa yüz köz kişike küle, kılınç edgü tutsa kişilik bile	İnsanlara açık ve güler yüz göstermeli; başkalarına karşı insaniyet dâiresinde ve iyi muamele etmelidir.
2477	Negü ter eşitgil kişi alçakı, köŋül til kiçig tut ay er kıvçakı	Alçak günüllü insan ne der, dinle; ey boş insan, gönülünü alçak ve dilini kısa tut.
2478	Köŋül kodkı tutsa bulur kut erig, küler yüz isig sözke tirlür tirig	însan gönlünü alçak tutarsa, saadet gelip, onu bulur; hayatta herkes güler yüz ve tatlı söz etrafında toplanır.
2479	Küler yüz ısığ sözke yalŋuk isir, isinse bu yalŋuk bolur kul esir	Güler yüz ve tatlı söze insan ısınır; insan kime ısınırsa, ona kul-köle olur.
2480	Serimlig kerek hem tuta bilse öz, közin ked küdezse tilin tıdsa söz	Sabırlı ve kendisine hâkim olmalıdır; gözünü iyi gözetmeli ve dilini sakınmalıdır.
2481	Kulakı sak erse ögi bilgi keŋ, yorıkı tüz erse tili köŋli teŋ	Kulağı delik, aklı ve bilgisi geniş, tavrı ve hareketi doğru, sözü ve özü bir olmalıdır.
2482	Tükel bilse erdem bitise bitig, kamuğ işke bilgin bu kılsa itig	Bütün faziletlere sahip olmalı ve kalem sahibi bulunmalıdır; her türlü işi bilgisi ile yürütmelidir
2483	Bu erdem bilig kör kerek barça tüz, uluğ hâcib ötrü kızıl kılsa yüz	Ulu hâcib, işinde muvaffak olabilmesi için, bu fazilet ve bilgilerin hepsine birden sâhıp bulunmalıdır.
2484	Tapuğlarda artuk bu yinçge tapuğ, hâciblık-turur baksa yetrü kamuğ	Dikkat edersen, hizmetler arasında en ince hizmet hâcibliktir.
2485	Bu kaç neŋ kerek kim atansa hâcib, kişi başlasa yolka öŋdün keçip	Hâcıb olmak ve öne geçip, insanlara yol göstermek için, şu bir kaç şey lâzımdır.
2486	Muŋar meŋzer emdi bu şâir sözi, bu şâir sözi ol biligsiz közi	Buna benzer şöyle bir şâir sözü vardır; şâir sözü bilgisize gözdür.

2487	Hâciblıkka aşnu bu on neŋ kerek, yiti köz kulak sak köŋül keŋ kerek	Hâciblik için önce şu on şey lâzımdır; keskin göz, delik kulak, geniş, gönül.
2488	Yüzi körki bod til ukuş ög bilig, kılınçı bularka tükel teŋ kerek	Yüz, kıyafet, boy, dil, anlayış, akıl, bilgi; tavır ve hareketi de bunlara tam denk olmalıdır.
2489	Uzun keç yaşasunı ilig özi, uluğ hâcib ol begke körgü közi	Hükümdar çok yaşasın; fakat bir beyin gören gözü ulu hâcibdir.
2490	Törü hem toku öıedi yinçge tapuğ, uluğ hâcib itse açar yol kapuğ	Kanun, usûl ve örfü yerine getirmek ince bir iştir; ulu hâcib bunu tanzim ederek, yol ve kapıları açar.
2491	Muŋar meŋzetü keldi bilge sözi, eşitse köŋül bersü alsu özi	Bir âlimin buna benzer bir sözü vardır; duyan bu söze gönül versin ve benimsesin.
2492	Uluğ iş-turur bu hâciblık işi, munı başka eltmez meger ked kişi	Bu hâciblik işi büyük iştir, bunu ancak çok ehil insan başarabilir.
2493	Hâciblar işi tut ya begler işi, uluğ ya kiçig tut ötügçi kişi	ister hâciblerin, ister beylerin işi olsun, büyük veya küçük, o bütün mâruzâtta bulunmak isteyenleri kabul eder.
2494	Açğıçı bitigçi ya iş tutğuçı, ya tonçı etükçi âmil bolğuçı	Hazinedar veya kâtip gibi memurlar ve elbiseci veya ayakkabıcı gibi san'atkârlar ile münâsabettedır.
2495	Ya yat baz yalavaç keliş ya barış, boşuğ bergü açığ olarka tegiş	Yat-yabancı elçilerin geliş ve gidişine, onların istihkakları olan ihsan ve hediyelerin verilmesine o bakar.
2496	Konukları körgü ya boğuzı yemi, açığlığ açığsızka kılsa emi	O bunların kalacakları yeri ve yiyecekleri yemeği tâyin eder, hediyeli veya hedıyesizlerin usûl ve çâresine bakar.
2497	Uğrında erse kişi başlağu, törüsin tokusın yazım kılmağu	Yol ağzında ise, insanlara rehberlik eder; merasim, örf ve âdetin yanlış yapılmamasına dikkat eder.
2498	Çığay tul yetim kıssa berse ötüg, anı barça tıŋlap ötünse ötüg	Fakir, dul, öksüz ve yetim dileklerini dinler ve bunları beye arzeder.
2499	Mezâlim üdinde ötügçilerig, körü alsa yol kılsa bolsa erig	Haksızlığa uğrayarak, hak talebinde bulunanları kabul etmeli, yol göstermeli ve onlara karşı haşin davranmamalıdır.
2500	Yana körse iç taş yarağsızlarığ, ayu berse tıdsa kötürse arığ	Yine içte ve dışta uygunsuzları görürse, onları ikaz ederek, hareketlerine mâni olmalı ve bunlara meydan vermemelidir.
2501	Bu yaŋlığ tü işler neçe ülgülüg, uluğ hâcib elgi tegir belgülüg	Bu çeşit bir çok ölçülü işleri, şüphesiz, ulu hâcib halleder.
2502	Bu işke basut barça andın kelir, kalı artasa kalsa andın kalır	Bu işlere her türlü yardım ondan gelir; eğer işler bozulur veya yapılmazsa, yine onun yüzünden kalır.
2503	Ay ilig hâciblarka saklaŋu ol, bu kaç yerde artuk katığlaŋu ol	Ey hükümdar, hâcibler bir kaç yerde ihtiyatlı olmalı ve bu hususlarda çok gayret etmelidirler.
2504	Biri beg sözini katığ tutsa berk, ikinçi havâka ukuş kılsa örk	Biri—hâcib beyin sözünden kat'iyen dışarı çıkmamalı; ikincisi hava ve heveslerine aklını yular yapmalıdır.
2505	Üçünçi körürde küdezse özin, tilinde çıkarmasa tegme sözin	Üçüncüsü—huzurda müteyakkız olmalı ve ağzına gelen her sözü söylememelidir.

2506	Orunç almasa kılsa barça işig, yağutsa begiŋe yıramış kişig	Rüşvet almamalı, üzerine düşen bütün işleri yapmalı ve uzaklaşmış olan insanları beyine yaklaştırmalıdır.
2507	İki neŋ kişide bulunsa ilig, aŋar bermegil iş uzatma elig	Ey hükümdar, bir insanda şu iki şey varsa, ona iş verme ve yakınlık gösterme.
2508	Biri tilde yalğan çıkarsa sözin, biri egrilik ol sikirtse özin	Bunlardan biri yalancılık ve diğeri de insanı doğru yoldan saptıran kötü huydur.
2509	Bu iki kılınç kimde bolsa köni, özüŋke yakurma ay ilig anı	Bu iki tabiat gerçekten kimde bulunursa, ey hükümdar, onu kendine yaklaştırma.
2510	Adın üç iş ol kör tapuğçı işi, küdezmese andın özi yer başı	Bak, daha şu üç şey vardır ki, hizmetkâr bunlardan korunmazsa, kendi başını yer.
2511	Biri söz eşitse katığ tutsa berk, biri körse teŋsiz közin yumsa terk	Biri—her duyduğu şeyi ifşa etmemeli; ikincisi—görmemesi icap eden uygunsuz şeyleri görünce göz yummasını bilmelidir.
2512	Üçünçi özin tutsa tursa köni, sevinçin keçürgey bu bulmış küni	Üçüncüsü —kendisine hâkim olmalı ve doğrulukla yaşamalıdır; böylelikle hayatını sevinç içinde geçirir.
2513	Negü ter eşitgil bügü bilge beg, bu söz işke tutsa saŋa bolğa yeg	Hakîm ve âlım bey ne der, dinle; bu söze göre hareket edersen, senin için çok iyi olur.
2514	Başıŋ kolsa begler sözin sözleme, yana ilke yazma başıŋnı yeme	Başını korumak istersen, beylerin söylemesi icap eden sözleri sen söyleme ve memlekete karşı suç işleyerek, kendi başını yeme.
2515	Kara ilke yazsa kurıtur başın, tili sözde yazsa uşatur tişin	Avam memlekete karşı suç işlerse, başı gider; konuşurken dili suç işlerse, dişi kırılır.
2516	Telim körmişim bar tegimsiz kişi, turup ilke yazdı kesildi başı	Çok görmüşümdür, liyakatsiz kimseler günün birinde memlekete karşı suç işlemişler ve başları kesilmiştir.
2517	Üküş me eşittim bu til sözlemiş, köŋül sırrı açlıp erin başlamış	Sonra çok okudum, dil ihtiyatsız konuşurken, gönül sırrını ifşa etmiş ve o kimseyi yaralamıştır.
2518	Yana aydı bilge bügü sözledi, özin tutnumaz er başın yer tedi	Alim ve hakimler de : — Kendisine hâkim olmayan insan kendi başını yer —demişlerdir.
2519	Hâciblarka artuk küdezgü özüg, körürde közüg hem ötügde sözüg	Hâcibler kendilerini çok gözetmeli, huzurda gözlerine ve mâruzâtta bulunurken de, sözlerine dikkat etmelidirler.
2520	Üdi bolmağınça özi kirmese, ayıtmazda aşnu ötüg bermese	Vakti gelmeden içeri girmemeli ve kendilerine sorulmadan da mâruzâtta bulunmamalıdırlar.
2521	Negü ter eşitgil ukuşluğ tili, ukuşluğ tili açtı mani yolı	Akıllı insan ne der, dinle; akıllının dili mâna yolunu açmıştır.
2522	Üdi bolsa körkit meliklerke yüz, ayıttukta sözle tilin sözke söz	Meliklere vakti gelince yüzünü göster, sordukları vakit söyle ve ancak sorduklarına cevap ver.
2523	Kamuğ neŋke vakt ol üdi belgülüg, üdi boldı erse körür iki köz	Her şeyin muayyen bir vakti ve zamanı vardır; vakti geldi ise, bunu iki göz görür.
2524	Bu yaŋlığ kerek barça erdem bilig, uluğ hâcib ötrü uzatsa elig	Bütün fazilet ve bilgilerinin böyle olması lâzımdır; bu vasıfları hâiz olan ulu hâcıb vazifesine başlayabilir.
2525	Bu erdi ay ilig özüm bilmişi, munukı ötündüm ayıtmış tuşı	Ey hükümdar, benim bildiklerim bunlardır; işte sorulduğu için arzettım.

	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
2526	İlig aydı uktum eşittim bu söz, takı bir söz aytur seniŋdin bu öz	Hükümdar: — Bunları dinledim, anladım — dedi—sana bir şey daha soracağım.
2527	Maŋa ayğıl emdi kapuğ başlar er, negü teg kerek ay bu iş işler er	Şimdi gelelim kapıcı-başına; bu vazifeyi üzerine alan insan nasıl olmalıdır?
XXXII	**Öğdülmiş İligke Kapuğ Başlar Er Negü Teg Kerekin Ayur**	**Öğdülmiş Hükümdara Kapıcı-Başının Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler**
2528	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, esen inç tirilgil ay kılkı silig	Öğdülmiş cevap verdi ve:-—Ey hükümdar, huzur içinde uzun seneler yaşa; ey yumuşak huylu — dedi —
2529	Kapuğ başlar er ked bağırsak kerek, teni cânı birle tapuğsak kerek	Kaptcı-başı olan insan çok sâdık olmalı ve bu hizmeti canla başla benimsemiş bulunmalıdır.
2530	Kapuğda yarutsa karaŋku tünüg, kapuğda batursa yarumış künüg	O karanlık geceyi hizmet kapısında ağartmak ve parlak güneşi de aynı kapıda batırmalıdır.
2531	Törü hem toku bilse kılsa tapuğ, oŋay bolsa kılkı kılınçı kamuğ	Hizmet ederken, usûl ve erkânı bilmeli; tabiatı, bütün tavır ve hareketi mülayim olmalıdır.
2532	Tuzı etmeki keŋ akı bolsa ked, kümüş berse altun er at terse ked	Tuzu-ekmeği bol ve kendisi çok cömert olmalı; gümüş ve altın vererek, etrafına çok insan toplamalıdır.
2533	Keçe bolsa yatğak bu yatsa burun, ayu berse tegme kişike orun	Gece olunca, daha yatmadan, saray nöbetçilerini lüzumlu yerlere dikmelidir.
2534	Azak yat baz erse ayıtğu kerek, oduğrak kim erse yağutğu kerek	Nereden geldiği belli olmayan yat ve yabancı varsa, onları soruşturmak ve aralarında en gözü açık olanları hizmete almalıdır.
2535	Körü bekletip çıksa karşı kapuğ, tükel boldı ol künki barça tapuğ	Saray kapısını gözü önünde kapatıp çıkınca, o günün bütün hizmeti tamamlanmış olur.
2536	Yana erte tursa kapuğ başlasa, keçe taŋda turğaknı tepretmese	Sabahleyin kalkınca, kapıdaki vazifesinin başına geçmeli; sabah akşam nöbetçileri yerinde tutmalıdır.
2537	Kalı yol üdi bolsa başlap kirip, körünse hılın barça yumğı terip	Kabul zamanı gelince, o bütün takımını toplayarak, onların başında huzura çıkmalıdır.
2538	Özi çıksa körnüp üküş turmasa, kapuda kişi kolsa özde basa	Huzurda çok kalmamalı, şöyle bir görünüp çıkmalı; kapıda da kendi yerine bir adam bırakmalıdır.
2539	Er at kirse hılça körünse tüzü, bu körse yarağlı yarağsız azu	Hizmetkârlar takım hâlinde, birden huzura çıkarken, o buna lâyık olan ve olmayanları gözden geçirmelidir.
2540	Kalı yol kesilse kapuğ başçısı, yana kirgü bolsa er at sözçisi	Kabul zamanı sona erince, kapıcı-başı hizmetkârlardan mâruzâtta bulunacak kimse varsa, onunla tekrar huzura girmelidir.
2541	Ötünse er at ötgi kolsa tilek, muŋadmış kişike bu bolsa yölek	Onların isteklerini arzetmeli, arzularını desteklemeli ve onlara yardım etmelidir.
2542	Alu berse açı kör altun kümüş, kayuka at alsa kayuka yumuş	Onlara hükümdardan altın-gümüş, ihsanlar koparmalı; bâzılarına unvan ve bâzılarına da vazife verilmesi hakkında tavassutta bulunmalıdır.
2543	Erig tapnurı kim bağırsak seve, tapınmaz kayusı yorığlı yava	Kim gönülden, severek hizmete gayret ediyor, kim hizmet görmeyerek, boşuna geziyor.

2544	Yarağlığ kayu ol asığlığ kayu, boluğluğ kayu ol tusuluğ kayu	Uygun ve faydalı olanı kim; ileride faydalı olacak bir istidada sahip bulunanı kim.
2545	Ötünse begiŋe bu tegme birig, aça adra berse kötürse erig	Bunları hep beyine arzetmeli ve birer-birer açıklayarak, lâyık olanı yükseltmelidir.
2546	Çıkıp edgü yarlığ tegürse tilin, er at köŋli mundağ isitse alın	Çıkınca, hükümdarın taltif ve takdir hakkındaki fermanlarını bizzat tebliğ etmeli ve hizmette bulunanların gönlünü böyle tedbirler ile ısındırmalıdır.
2547	Kapuğda ite tursa oldruğ turuğ, tüzülse orun kalmasa bir kuruk	Kapıda oturacak ve duracak yerleri dâima nizam altında bulundurmalı ve öyle tertip etmeli ki, hiç kimse açıkta ka-lmasın.
2548	Körü alsa yat baz keligli kişig, ağır tutsa koldaş kılınmış işig	Gelen yat ve yabancı kimseleri karşılamak ve arkadaş edindiği kimselere de hürmet göstermelidir.
2549	Liv aş tirki kirse körü ıdsa köz, yarağsıznı körse anı tıdsa öz	Yemek tepsisi girdiği vakit, onu göz altında bulundurmalı ve münâsip olmayan şeyleri görürse, buna mâni olmalıdır.
2550	Şireni çıkarda körüp saklasa, aŋar toğru yolda elig tegmese	Şıra çıkarken, onu nezâret altına almalı ve yolda her hangi bir elin ona dokunmamasına dikkat etmelidir.
2551	Kapuğda çıkarsa liv aş tirkini, körü tüz ületse begi körkini	Kapıdan yemek çıkarken, tepsilere nezâretle bunun, beyin şanına lâyık bir şekilde, her kese dağıtılmasına dikkat etmelidir.
2552	Neçe ka tegürgü kerek bu aşığ, kuruğ kodmasa bir içig hem taşığ	içte ve dışta hiç kimseyi açıkta bırakmamak için, kaç kap yemek dağıtmak lâzım geldiğini bilmelidir.
2553	İki neŋ bedütür bu begler çavı, ilinde tuğı kör törinde livi	Beylerin şöhretini iki şey büyütür: eşiğinde— tuğu ve baş köşesinde — sofrası.
2554	Adın ma iki neŋ kapuğ körki ol, bedütür beg atın açar kutka yol	Şu iki şey de kapının süsüdür; bunlar beyin adını büyütür ve saadete yol açar.
2555	Uluğ hâcibı bolsa âzâd kişi, takı bir yarağlığ kapuğ el başı	Bunlardan biri — hür insan olan ulu hâcıb, biri de— işinin ehli olan bir kapıcı-başıdır.
2556	Bu iki kişi birle itlür kapuğ, uluğluk bile atı yadlur kamuğ	Bu iki kimse ile kapı tanzim edilir ve beyin adı büyüklükle her tarafa yayılır.
2557	İdişçi töşekçi yeme aşçıka, tüzü köz kemişse yeme tuğçıka	Kapıcı-başı şarapçı, döşekçi, aşçı ve tuğcuları hep göz önünde tutmalıdır.
2558	Yeme kuşçı kişçi yeme ok yaçı, anuk tutsa künde kapuğda tuçı	Doğancı, avcı ve okçuları da her gün ve her an kapıda hâzır bulundurmalıdır.
2559	Turup barsa evke hılın koldaşın, özi birle eltse yetürse aşın	Oradan kalkıp, evine giderken, yardımcı ve arkadaşlarını birlikte götürerek, onlara yemek ikram etmelidir.
2560	Yetürse içürse todursa karın, kuruğ ıdmasa berse özde barın	Yedırip-içırerek, karınlarını doyurduktan sonra da, boş göndermemeli; neyi varsa, onlara ihsanda bulunmalıdır.
2561	Öziŋe bir at ton tolum kılsa tap, adının ülese bir az kodsa tap	O bir at, bir kat elbise ve silâh ile yetinmelidir; kendisine az bir şey kalsa yeter; kalanı başkalarına dağıtmalıdır.
2562	Tapuğka kelir erse yat baz kişi, körü alsa itse otağı işi	Yat-yabancı bir kimse hizmete gelirse, onu karşılayıp, kalacağı yeri ve arkadaşlarını tâyin etmelidir.

2563	Tapuğka körüŋinçe körse anı, aşı boğuzı ornı atı hem tonı	Huzura çıkmadan önce, onu görmeli; yiyeceğine-içeceğine, yerine, atına-elbisesine dikkat etmelidir.
2564	Yeme aytu tursa er at hâllerin, açı hem tokı ya tonın oprakın	Hizmetkârların hâllerini sormalı, açmıdırlar-tokmudurlar, yiyecekleri varmı; bunlar ile dâima ilgilenmelidir.
2565	Muŋadığlı barmu elig tarlıkın, muŋıŋa yarasa ötese hakın	Eli darda kalan varsa, onun ihtiyâcını karşılamak ve hakkını vermelidir.
2566	Kim erse kapuğka birer kelmese, ayıtsa tilese ne bolmış tese	Bir kimse bir müddet kapıya gelmezse, ne olduğunu sormalı ve sebebini araştırmalıdır.
2567	Kalı iglig erse ayıtğu kerek, yavalık kılur erse tıdğu kerek	Eğer hasta ise, hâlini sormalı; haylazlık ediyorsa, buna mâni olmalıdır.
2568	Bu barça begiŋe bağırsaklık ol, sevinçin tilep bu tapuğsaklık ol	Bütün bunlar beye karşı içten bağlılık ifâde eder; bu onu memnun etmek için, candan yapılması lâzım gelen bir iştir.
2569	Negü ter eşitgil tapu kılmış er, tapuğ birle begde ağır bolmış er	Hizmet etmiş ve hizmeti ile beyden takdir görmüş insan ne der, dinle.
2570	Tapuğçı begiŋe bağırsak kerek, bağırsak tegüçi tapuğsak kerek	Hizmetkârın beyine içten bağlı olması lâzımdır; içten bağlı olanında candan hizmet etmesi lâzımdır.
2571	Tapuğsak bir özkey bağırsak kulı, bekütür yarı künde beglik ulı	Candan hizmet eden sâdık ve candan bağlı bir kulun hizmeti beyliğin temelini günden-güne sağlamlaştırır.
2572	Öz asğı tilemez bağırsak bolup, beg asğı tiler künde edgü kolup	Candan hizmet eden kimse kendi faydasını düşünmez; o her gün iyi niyetle beyin menfaati için çalışır.
2573	Asığ kılsa azğan anıŋ men kulı, çeçek yaslığ erse biçer-men ulı	Yaban çiçeği faydalı ise, ben onun kuluyum; eğer özenilerek yetiştirilmiş çiçek zararlı ise, onun kökünü keserim.
2574	Bağırsız tusulmaz oğulda körü, bağırsak tapuğçı tususı örü	Candan bağlı hizmetkârın kıymeti merhametsiz ve hayırsız evlâttan, daha yüksektir.
2575	Asığsız tusulmaz kadaş erse kod, tusulur adaş tut asığ birle tod	Faydasız ve değersiz ise, kardeş olsa bile onu bırak; istifâde edebileceğin insanı arkadaş edin ve onun bol-bol hayrını gör.
2576	Tili birle yumşak süçig tutğu söz, köŋül tutsa alçak yaruk tutsa yüz	Kapıcı-başı yumuşak ve tatlı sözlü olmalı; gönülünü alçak tutmalı ve her vakit güler yüz göstermelidir.
2577	Tügük yüz açığ söz kişig tumlıtur, tiriglikte kitmez köŋülde yatur	Çatık yüz, acı söz insanı soğutur ve bunun tesiri bütün hayat boyunca devam eder, insanın gönlünden çıkmaz.
2578	Muŋar meŋzer emdi bu beytig okı, sözi mani birle ukulğay takı	Şimdi buna benzeyen şu beyti oku; sözü ile birlikte mânası da anlaşılır.
2579	Sözün sökse yalŋuk açıtsa tilin, süŋükke sızığ ol köŋülke yalın	insan sözü ile söğer ve dili ile acıtırsa, bu kemiğe sızı ve gönüle ateş olur.
2580	Urup berge başı büter terk söner, tilin sökse bütmez açığı yılın	Vurulan kamçı yarası kapanır ve çabuk geçer; dil acısı ise, yıllarca dinmez.
2581	Kalı atlanur bolsa begler süke, ya kuşka çögenke ya el körgüke	Beyler sefere, ava, cirit oyununa veya memleket gezisine çıktıkları vakit,
2582	İdi sak küdezgü bu yerde begin,	Beyini çek dikkatle gözetmeli; başına kötü bir hâdise, bir

	yoduğ tegmese anda teŋsizlikin	felâket gelmesini önlemelidir.
2583	Kalı tuşsa beglerke yaŋluk hatâ, tuşar at öze kuşta avda süde	Eğer beylere bir felâket ve belâ gelirse, bu avda, kuş avında veya seferde hareket esnasında gelir.
2584	Bütünsüz bar erse yıratğu anı, siziklig bar erse sakıŋu anı	İtimat edilemeyecek kimseleri onun yanından uzaklaştırmalı, şüpheli kimselere karşı ihtiyat tedbirleri almalıdır.
2585	Bütün çın sevigli bağırsak kişi, yakın yortsa begke küdezse başı	Onun başını korumak için, itimatlı, doğru, onu seven ve ona gönülden bağlı insanları beyin etrafında bulundurmalıdır.
2586	Sü başçı tüze tursa yortuğ kurın, eriglerni yığsa yetürse soŋın	Kumandan beyin muhafız alayını tanzim ederken, kimsenin ileri gitmemesine ve geri de kalmamasına dikkat etmelidir.
2587	Kiçig kur uluğlar ara kirmese, yırak taş yorığlı yakın yortmasa	Küçük rütbeli kimseler büyükler arasına girmemeli; uzak ve dışarıda bulunması icap edenler de yakın gelmemelidir.
2588	Kapuğda neteg erse oldruğ turuğ, bu yortuğda andağ kerek ay uluğ	Her kesin saray kapısındaki mevkii ve yeri ne ise, bu hareket esnasında da olduğu gibi muhafaza edilmelidir; ey büyük.
2589	Kapuğ başlar erniŋ bağırsaklıkı, bu yaŋlığ kerek ay ajunçı akı	Kapıcı-başı olan kimse böyle içten bağlı olmalı, ey cömert hükümdar.
2590	Bu yaŋlığ kerek bu kapuğ başlar er, begi etmeki yep işin işler er	Kapıyı bekleyen ve beyinin ekmeğini yiyip, işini gören insan böyle omalıdır.
2591	Munukı men aydım eşitti ilig, talu er tilese üdürsü bilig	işte ben söyledim ve hükümdar dinledi; eğer seçkin insan dilerse, bilgiyi tercih etsin.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUALİ
2592	İlig aydı uktum munı belgülüg, takı bir sözüg ay maŋa ülgülüg	Hükümdar:—Bunu iyice anladım; bir şey daha soracağım, buna da düşünerek, cevap ver — dedi —
2593	Bilir sen seziksiz ajun begleri, yalavaç ıdur ildin ilke eri	Şüphesiz, bilirsin ki, dünya beyleri memleketten memlekete elçi gönderirler.
2594	Ayu ber maŋa bir bilig söz uzı, yalavaç ıdur ildin ilke özi	Bana mühim bir söz söyle, bir bilgi daha ver; bir memleketten bir memlekete elçi gönderirken,
2595	Negü teg kerek bu yalavaçlık er, aŋar bütse begler karılatsa yer	Beylerin ona inanması ve onu yollaması için, bu elçiliğe nasıl bir insan lâzımdır?
XXXIII	**Öğdülmiş İligke Yalavaç Idğuka Negü Teg Er Kerekin Ayur**	**Öğdülmiş Hükümdara Elçi Göndermek ıçin Nasıl BIr İnsan Lâzım Olduğunu Söyler**
2596	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, bu işke idi ked yetürsü bilig	Öğdülmiş cevap verdi ve — Hükümdar bu meseleyi çok iyi düşünmelidir — dedi —
2597	Kamuğ erde üdrüm yalavaç kerek, biliglig ukuşluğ talu ked yürek	Elçi insanlar arasında mümtaz, akıllı, bilgili, seçkin ve çok cesur bir kimse olmalıdır.
2598	Bayat kullarında eŋ üdründüsi, yalavaçlar erdi kişi edgüsi	Tanrının kulları arasında en seçkinleri ve insanların en iyileri onun elçileri idi.
2599	Yalavaçtın itlür telim törlüg iş, yalavaçtın ötrü kelür körklüg iş	Pek çok işler elçiler ile görülür; iyi neticeler elçiler vâsıtası ile elde edilir.

2600	Ukuşluğ kerek ked yalavaç örüg, biliglig kerek sözke bilse yörüg	Elçi çok akıllı, temkinli ve sözünü ifâde edebilmesi için de bilgili olmalıdır.
2601	Yana bilse söznüŋ içi hem taşı, itilse anıŋ ötrü tüzmiş işi	Vazifesinde muvaffak olabilmesi için, elçinin bir de sözün içini ve dışını bilmesi lâzımdır.
2602	Negü ter eşitgil ajunçı beg er, bodun başlağuçı biliglig yeg er	Dünya beyi, halkı idare eden, bilgili ve iyi insan ne der, dinle.
2603	Öküşte talu er ukuşluğnı bil, bodunda bedüki biligligni kıl	insanların en seçkini, akıllı ve tam bilgili insanı halka âmir tâyin et.
2604	Kayu işte aşnu aşunsa ukuş, ol iş baçka bardı sınadım üküş	Hangi işte akıl ön-ayak olursa,.o iş başarı ile neticelenir; bunu çok tecrübe ettim.
2605	Kayu işke bilge yetürdi bilig, anı yetti tuttı tegürdi elig	Alim hangi işte bilgisini kullanırsa, ona ulaşır; onu tutar ve elde eder.
2606	Ukuş işke tutsa bilig başlasa, üküş işler itlür kişi işlese	insan aklını kullanır ve işine bilgi ile başlarsa, giriştiği her işte muvaffak olur.
2607	Bağırsak kerek hem közi köŋli tok, bütün çın kılıkı köni bolsa ok	Elçi gözü, gönülü tok, içten bağlı, itimat edilir, doğru ve dürüst tabiatlı bir insan olmalıdır.
2608	Bağırsak tapuğçı beg asğın tiler, beg asğın tilegli begin çın sever	Candan bağlı olan hizmetkâr beyin faydasını ister, beyin faydasını isteyen — beyini gerçekten sever.
2609	Begiŋe asığçı bağırsaknı bil, bağırsaknı bulsa özüŋ bağrı kıl	Bil ki, beyine faydalı olan, ona gönülden bağlı kimsedir; içten bağlı birini bulursan, onu bağrına bas.
2610	Bağırsak tapuğçı bağır sanı teg, bağırda yakınrak yürek kanı teg	içten bağlı hizmetkâr insanın bağın gibidir; belki de bağırından daha yakın, yürek kanı gibidir.
2611	Közi suk kişi özke erksiz bolur, bu suklar yalavaçka teŋsiz bolur	Aç gözlü adam kendisine hâkim olamaz; haris olanlar elçiliğe lâyık değildirler.
2612	Közi tok çığay erse bayka sanur, serinse kişi tegme işte unur	Gözü tok insan, fakir olsa dahi, zengin sayılır; insan sebat ederse, her işte muvaffak olur.
2613	Suk er umduçı ol yavuz umduçı, kişi umduçısı atı koltğuçı	Haris kimse tamahkâr olur, tamahkârlık fenadır; tamahkâr insanlara dilenci derler.
2614	Negü ter eşitgil közi tok kişi, közi tok kişi boldı baylar başı	Gözü tok insan ne der, dinle; gözü tok insan en zengin insandır.
2615	Çığay kılsa kimni közi suklukı, bayutmaz anı bu ajun toklukı	Aç gözlülük kimi fakir yapmış ise, bu dünya onu ne kadar doyursa, yine zenginleştiremez.
2616	Kimi erse umdu kılur erse kul, anıŋ boşlukı kör ölüm birle ol	Kim tamahkârlığın esiri olur ise, ondan ancak ölümle kurtulabilir.
2617	Takı yakşı aymış bilig bergüçi, közi sukka öt sav erig bergüçi	Bilgi veren, aç gözlü olana öğüt ve nasihat veren insan çok güzel söylemiş.
2618	Tükel bay bolayın tese belgülüg, köŋül baylıkı kol ay ersig külüg	Tam mânası ile zengin olmak istersen, hiç şüphesiz, gönül zenginliği dile, ey şanlı yiğit.
2619	Neçe me kul erse közi tok beg ol, suk öz beglikindin bu kulluk yeg ol	Gözü tok olan, kul olsa bile, beydir; haris kimsenin beyliğinden bu kulluk daha iyidir.

2620	Kayu beg suk erse çığay ol çığay, kayu kul közi tok beg ol köŋli bay	Hangi bey haris ise, o fakirdir, fakir; hangi kulun gözü tok ise, o gönülü zengin bir beydir.
2621	Uvutluğ kerek ked amul hem silig, siliglik bile bilse törlüg bilig	Elçi haya sahibi, çok sakin ve nâzik bir insan olmalı; hilm ile beraber, her türlü bilgiye de sahip bulunmalıdır.
2622	Uvut bolmasa er otun el bolur, uvut birle yalŋuk bütünlük kılur	Haya olmazsa, insan küstah ve âdi olur; haya sahibi insan dürüst hareket eder.
2623	Amul bolsa ötrü atanur tüzün, silig bolsa kılkı sevitür özün	insan sakin tabiatlı olursa, ona halım denilir; nâzik kimse, kendisini her kese sevdirir.
2624	Tetiglik bile bolsa erke bilig, tüzü işke tegrür bu bilgi elig	İnsanda zekâ ile birlikte bilgi de bulunursa, o bu bilgisi ile her işte muvaffak olur.
2625	Bu beytig okığıl negü ter eşit, bilig birle başlap özüŋke iş it	Şu beyti oku, ne der, dinle; her işe bilgi, ile başla ve ona göre hareket et.
2626	Ukuş birle uk iş bilig birle bil, künüŋ bolsu kutluğ kutadsunı yıl	İşi akıl ile anla, bilgi ile bil; günün kutlu olsun, hayatın mesûd geçsin.
2627	Tetiglik bile er tilekke tegir, bilig bil ukuş uk işiŋ ötrü kıl	İnsan dileğine zekâ ile ulaşır; önce bilgi edin, iyice kavra, sonra işe giriş.
2628	Tetiglik bile bilse törlüg bitig, bitig bilse ötrü bolur er tetig	Elçi zekâ ile birlikte bir de inşanın nev'ine vâkıf olmalı; inşa bilen insan zâten zeki olur.
2629	Bitise okısa eşitse sözüg, anın ötrü bilge kılur er özüŋ	Yazmalı, okumalı ve başkalarının sözünden de istifâde etmelidir; insan bu suretle âlim olur.
2630	Kamuğ törlüg erdem bu bilse tükel, bu erdem bile er meŋiz kılsa al	O her türlü faziletleri tam olarak bilmelidir; bu faziletler ile insan yüzünü ağartır.
2631	Kitâblar okır hem bilir erse söz, ukar erse şir hem koşar erse öz	Çok kitap okumalı, söz söylemesini bilmeli; şiirden anlamalı ve kendisi de şiir yazmalıdır.
2632	Nücûm bilse tıb hem yora bilse tüş, anıŋ yormışı teg sözi kelse tuş	Hey'et ilminden ve tıptan anlamalı; rüya yormasını bilmeli ve sözü yorduğu gibi çıkmalıdır.
2633	Bilir erse sakış yeme hendese, aded cedri kılsa misâhat basa	Hesaba, bir de hendeseye vâkıf olmalı; cezir ile mesaha ilmini de bilmelidir.
2634	Yana nerd ü şatranc bilir erse ked, harifleri andın ulır erse ked	Bundan başka, bir de çok iyi tavla ve satranç oynamasını bilmeli ve rakiplerini iyice sıkıştırmalıdır.
2635	Çögenke ked erse atar erse ok, yeme kuşçı avçı ajunda ozuk	Cirit oyununda mahir olmalı ve ok atmasını iyi bilmeli; kuşçuluk ve avcılıkta da başkalarına üstün gelmelidir.
2636	Kamuğ til bilir erse açsa tilig, kamuğ hatnı bilse bitise elig	Konuşurken, bütün dilleri konuşmalı; yazarken, bütün yazıları, yazmalıdır.
2637	Bu yaŋlığ kerek barça erdem bilir, bu yaŋlığ yalavaç tilekke tegir	Elçilik için bütün bu faziletleri bilen bir insan lâzımdır; böyle elçi işinde muvaffak olur.
2638	Yalavaç tetig bolsa bilge oduğ, beg asğı bolur anda tutnur boduğ	Elçi zeki, âlim ve uyanık olursa, her yerde hoş karşılanır ve beyine faydalı olur.
2639	Yalavaç yavuz bolsa kıvçak kovı, seziksiz tüker anda begler suvı	Elçi kötü, kof ve boş olursa, onun gittiği yerde, şüphesiz, beylerin itibârı kaybolur.
2640	Yalavaç barır er idi ked kerek, kamuğ törlüg işke bu tutsa yürek	Her işte emniyetle hareket edebilmesi için, elçi olarak gidecek kimsenin çok iyi bir insan olması lâzımdır.

2641	Kayu törlüg erdem aŋar satsalar, anı utsa ötrü ağır tutsalar	Karşısına ne gibi meziyetler ile çıkarlarsa-çıksınlar, o rakiplerini yenmeli ve kendisini saydırmalıdır.
2642	Kayu törlüg er me sözin sözlese, anı uksa bilse yana kizlese	O her çeşit insanın sözünü dinlemeli, anlayıp bilmeli, fakat bunu açığa vurmamalıdır.
2643	Yalavaç bilir bolsa erdem kamuğ, bedüyür begi atı ilde uluğ	Elçi her türlü fazilete sahip olursa, beyi büyür ve adı o memlekette yükselir.
2644	Negü ter eşitgil bilir kök ayuk, bu söz ukmasa er anıŋ ögi yok	Bu işleri bilen kök-ayuk ne der, dinle; bu sözü anlamayan insanın aklı yoktur.
2645	Kimiŋ erdemi bolsa atı yorır, kalı bolmasa erdem atsız karır	Kim faziletli ise, onun adı her tarafa yayılır; eğer bir kimsenin fazileti yoksa, adı anılmadan, ihtiyarlar, gider.
2646	Kişi erdemi birle erdin keçer, üküş bolsa erdem er örlep uçar	insan fazileti ile başkalarına üstün olur; kimin fazileti çok ise, o uçar gibi yükselir.
2647	Elig sunsa erdem bile er tegip, uluğ tağ başın yere ildrür egip	Kim fazilet ile elini uzatırsa, yüce dağların başını eğerek, yere indirir.
2648	Söz ukğan kerek bolsa hâzır cevâb, cevâb kılsa bermiş söziŋe savâb	Sorulan suâle doğru cevap verebilmesi için, onun sözden anlar ve hazır cevap bir kimse olması lâzımdır.
2649	Bor içmez kerek ked özin tutğuçı, özin tutğuçı er bulur kut küçi	O şarap içmemeli ve nefsine çok hâkim olmalıdır; nefsine hâkim olan insan, kendisini saadete erdirecek kudrete sahip olur.
2650	Biliglig bor içse biligsiz bolur, biligsiz esürse adın ne kalur	Bilgili kimse içki içerse, bilgisiz olur; bilgisiz sarhoş olursa, geriye ne kalır.
2651	Bor ol bu biligke ukuşka yağı, bor atı hakikat tütüş ol çoğı	içki bilginin ve aklın düşmanıdır; içkinin adı, hakikatte, kavga ve gürültüdür.
2652	Neçe me biliglig ukuşluğ kişi, başın borka soksa buzar öz işi	Ne kadar bilgili ve akıllı insan olursa-olsun, kendisini içkiye verirse, işini bozar.
2653	Neçe me uvutluğ silig kılkı uz, bor içse otunluk kılur barça öz	Ne kadar haya sahibi, nâzik ve iyi tabiatlı olursa-olsunlar, içki içince, insanlar kabalık ederler.
2654	İsizim uvut ya ukuş ög bilig, arığsız bu borka berür ay silig	Ey nâzik insan, ne yazık ki, insan hayasını ve aklını, idrâkini, bilgisini bu pis içkiye verir.
2655	Bor içme bor içse barır er kutı, bor içse bolur tilve munduz atı	îçki içme, içki içen insanın saadeti elden gider;.içki içenin adı deli ve budalaya çıkar.
2656	Karınka süçig kirse çıkrur sözüg, bu çıkmış söz ök yandru örter özüg	Şarap mideye girerse, sözü dışarı çıkarır; bu çıkan söz de tekrar kendisini yakar.
2657	Negü ter eşitgil bu beyt ayğuçı, okığıl açılğay taşı hem içi	Şu beyti söyleyen ne der, dinle; okursan, onun içini ve dışını anlarsın.
2658	Kalı içtiŋ erse esürgü süçig, köŋül sırrı açtı çıkardı içig	Eğer sarhoş eden şarâbı içersen, gönülün sırrını açmış ve içindekileri dışarı dökmüş olursun.
2659	Biliglig bor içse biligsiz bolur, biligsiz bor içse bolur kenç kiçig	Bilgili, içki içerse, bilgisiz olur; bilgisiz kimse içki içerse, kimse küçük çocuğa döner.
2660	Tili uz kerek hem köŋüllüg kerek, sözi uz kerek hem ked öglüg kerek	Elçi fasîh dilli ve gönül sahibi bir kimse olmalı; sözde usta ve akılda üstün bulunmalıdır.

2661	Siŋimlig bolur ol tili uz kişi, sözi uz yorısa yarar er işi	Hoş-sohbet insanlar her yerde iyi kabûl görürler; sözde usta kimse işte de muvaffak olur.
2662	Köŋüllüg kerek ked unıtmasa söz, negü söz eşitse katığ tutsa öz	O kuvvetli bir hafızaya sahip olmalı ve sözü unutmamalı; ne gibi söz duyarsa-duysun, onu sıkı tutmalıdır.
2663	Yüzi körki körklüg kerek hem bodı, yülüg bolsa bod sın kişide kedi	Yüzü güzel, kendisi yakışıklı ve saçı-sakalı düzgün olmalı ve boy posça da insanlar arasında temayüz etmelidir.
2664	Özi ersig erse bedük himmeti, bu iki bile ol kişi kıymeti	Elçi büyük himmet sahibi ve merd. bir insan olmalıdır; insanın kıymeti bu iki şey ile ölçülür.
2665	Sözi bolsa yumşak şeker teg süçig, süçig sözke yumşar uluğ hem kiçig	Sözü yumuşak ve şeker gibi tatlı olmalı; tatlı söze karşı, büyük küçük, her kes yumuşar.
2666	Yalavaç işi kör neçe söz bolur, sözi yakşı bolsa tilekin bulur	Elçinin işi hep sözle olur; sözü iyi olursa, dileğine kavuşur.
2667	Bu yarlığ kişi bulsa ilig kutı, aŋar berse bolğay yalavaç atı	Devletli hükümdar böyle bir insan bulursa, onu elçi olarak seçebilir.
2668	Anı ıdsa bolğay yalavaçlıkın, yırak erse yat baz öz erse yakın	İster uzakta yat-yabancılara, ister yakındaki kendi adamlarına olsun, onu elçilikle gönderebilir.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLI
2669	İlig aydı uktum eşittim munı, takı bir sözüm bar ayu ber anı	Hükümdar : — Dinledim ve bunu anladım — dedi — bir sözüm daha var, onu da söyleyiver.
2670	Seniŋdin ötelsün maŋa söz takı, meniŋdin ötelsün saŋa söz hakı	Sen bana fikrini söyle, ben de sana sözünün hakkını ödeyeyim.
2671	Bitigçi negü teg kerek ay tetig, aŋar beg ınanıp bititse bitig	Ey akıllı, kâtip nasıl olmalıdır, ki, bey ona itimat ederek, yazılarını yazdırabilsin.
XXXIV	**Öğdülmiş İligke Bitigçi Ilımğa Negü Teg Kerekin Ayur**	**Öğdülmiş Hükümdara Kâtibin Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler**
2672	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, bu işke idi ked yetürsü bilig	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Hükümdar bu husus hakkında çok düşünmelidir — dedi.
2673	Ötüg berdi ögdülmiş aydı ay beg, yorayın bu sözni köŋülteki teg	Öğdülmiş devamla şunları arzetti :— Ey bey, bu sözü düşündüğüm gibi izah edeyim — dedi —
2674	Neçe me bilig bilse begler özi, bitigçi kerek ol bitise sözi	Beyler kendileri ne kadar bilgili olurlarsa-olsunlar, sözlerini yazmak için, onlara yine de kâtip lâzımdır.
2675	Bitigçike ayğu kerek iç sözin, küdezse bitigçi üküş ya azın	Kâtibe sırları söylemek icap edecektir; kâtip, az veya çok olsun, bunları gizli tutmalıdır.
2676	Bu iç söz tutuğlı bütün çın kerek, bütünlükke artuk bütün din kerek	Bu sırlara vâkıf olan kimse itimat edilir, dürüst bir insan ve itimat kazanmak için de, dini bütün olmalıdır.
2677	Kalı tutmasa bu bitigçi sözüg, begi sırrı açlur bu örter özüŋ	Eğer kâtip sır saklamasını bilmezse, beyinin sırrı fâş olur ve bu da kâtibi yakar, mahveder.
2678	Neçe me bu begler sözin kizlese, bu iki kişike kerek sözlese	Beyler sözlerini ne kadar gizlerlerse-gizlesinler, onu şu iki kimseye açmak zorundadırlar.
2679	Birisi bitigçi birisi vezir,	Bunlardan biri — kâtip, biri — vezirdir; bu iki şahsa sırrı

	bu iki kişike söz açmak tegir	tevdi etmek icap eder.
2680	Bu iki kişike söz açğu kerek, söz açsa avağları yüdgü kerek	Bu iki kişiye sırrı açmak ve sırrı açınca da nazlarını çekmek lâzımdır.
2681	Bu iki kişide bolur barça söz, bu söz tutmasa öz işin buzdı öz	Bütün sırlar bu iki insanda bulunur; bu sırları saklamazlarsa, kendi işlerini kendileri bozmuş olurlar.
2682	İdi yakşı aymış ötüken begi, tilin tutzu bermiş saŋa söz yegi	Ötüken beyi çok iyi söylemiş, sözlerin iyisini sana dili ile ulaştırmıştır.
2683	Ay begler ınançı sözüg kizle berk, sözüg kizlemese başıŋ barğa terk	Ey beylerin itimâdını kazanan insan, sırrı iyi sakla; sırrı saklayamazsan, derhâl başın gider.
2684	Bu ağzıŋ misâli üŋür sanı teg, sözüg çıksa andın sehar tanı teg	Bu ağız bir in gibidir; sözün oradan çıkarsa, seher yeli gibi olur;
2685	Yazıldı ajunka anı tirgüsüz, eşitti tüzü halk anı örtgüsüz	Dünyaya yayılır ve artık toplanmaz; onu bütün halk duyar ve artık örtülemez.
2686	Ağızdın ara ot ara suv çıkar, birisi itigli birisi yıkar	Ağızdan bâzan ateş, bâzan da su çıkar; bunların biri yapar, biri de yıkar.
2687	Küyer ot teg ol bu kereksiz sözüg, ağızdın çıkarmağu küygey özüŋ	Lüzumsuz söz yanan ateş gibidir; onu ağızdan çıkarmamalısın, sonra kendin yanarsın.
2688	Akar suv teg ol bu tilin edgü söz, kayuka bu aksa çeçek öndi tüz	Dilin söylediği iyi söz ise, akar su gibidir; nereye akarsa, orada çiçek açar.
2689	Ayâ er atanmış biliglig bügü, köŋül sırrı artuk katığ kizlegü	Ey merd tanınmış bilgili hakîm, gönül sırrını çok sıkı saklamalıdır.
2690	Negü ter eşitgil bu beytig okı, köŋül sırrı kizle ay köŋlüm tokı	Şu beyti oku, bak, ne der; ey gönülümü doyuran, gönül sırrını gizli tut.
2691	Köŋül sırrı berk tut sen ayma tilin, kalı aydıŋ erse öküŋçi yılın	Gönül sırrını iyi muhafaza et, sen onu söyleme; eğer söylersen, peşimanlığı yıllarca sürer.
2692	Kızıl til kara başka yavlak yağı, bu yavlak yağığ bekle inçin salın	Kırmızı dil kara başın amansız düşmanıdır; bu kötü düşmanı sıkı tut ve huzur içinde yaşa.
2693	Bitigçi biliglig ukuşluğ kerek, hatı uz belâğat takı edgürek	Kâtip bilgili ve akıllı olmalı, güzel bir hatta ve üstün bir belâgate sahip bulunmalıdır.
2694	Bitigde hat uz bolsa açlur köŋül, okığu kelir baksa avnur köŋül	Mektubun hattı güzel olursa, gönül açılır; onu görünce, insan okumak ister, gönül avunur.
2695	Belâğat bile hat teŋeşse kalı, idi edgü til bu bitig söz tili	Hattın güzelliği eğer belagat ile de bırleşırse, yazılı söz mükemmel bir ifâde bulmuş olur.
2696	Negü ter eşitgil ıla sır teŋi, idi edgü yaŋ bu bitig söz yaŋı	ila kâtibi ne der, dinle; yazılı söz usûlü mükemmel bir usûldür.
2697	Kamuğ edgü sözler bitigde bolur, bitinmiş üçün söz unıtmaz kalur	Her türlü iyi söz kitaplarda bulunur; yazılmış olan söz unutulmaz, kalır.
2698	Bitimedi erse bitigli bitig, negü bilgey erdiŋe bu hikmet bilig	Yazanlar kitapları yazmamış olsalar idi, bu hikmet ve bilgileri biz nasıl öğrenebilecektik.
2699	Bitip kodmasa erdi bilge bügü, biziŋde ozakığ kim erdi tigü	Alim ve hakimler yazıp bırakmamış olsalardı, bizden evvel gelenlerden kim bahsedebilirdi.

2700	Yok erse bitig bu kişiler ara, tilin sözke kim bütgey erdi kör e	İnsanlar arasında yazı olmasa idi, dille söylenen söze kim inanırdı.
2701	Kişi ildin ilke söz ıdğu bolur, bitig bolmasa söz neçe sözleyür	İnsan bir yerden başka bir yere her vakit haber gönderir; yazı olmasa, fikrini nasıl ifâde eder.
2702	İdi ked kereklig-turur bu bitig, bitig birle begler iter el itig	Yazı çok lüzumlu bir şeydir; beyler memleket işlerini yazı ile tanzim ederler.
2703	Bu begler işiŋe tusulur kişi, bu üç törlüg ol kör ay ilçi başı	Beylerin işine yarayan kimseler şu üç türlü insanlardır, ey hükümdar.
2704	Birisi biliglig ukuşluğ bügü, takı bir bitigçi-turur sözlegü	Biri — bilgili, akıllı ve hakîm kimse, biri — kendisine sırlar tevdi edilen kâtip,
2705	Üçünçi kür ersig er ol toŋ yürek, yağıka börike bu ersig kerek	Üçüncüsü cesur, merd ve pek yürekli yiğittir; düşmana ve kurda karşı böyle bir yiğit lâzımdır.
2706	Ukuşluğ biliglig bu öglüg bügü, keŋeşke tusulur aŋar ne tigü	Anlayışlı, bilgili, akıllı ve hakîm kimse istişare için faydalı olur; ona söz yok.
2707	Kamuğ el işin barça itgen bitig, bitigin tutar el kirişin tetig	Bütün memleket işlerini tanzim eden hep yazıdır; zeki insan memleketin gelirini yazı ile zapteder.
2708	Kılıç alsa ersig eren işlese, yağı boynı yençse öze iglese	Yiğit adam ise, eline kılıç alır ve onu kullanarak, düşmanın boynunu vurur ve onu ayak altına alır.
2709	Yumıtsa kayuda bu üç törlüg er, tilekin bulur er tümen ârzû yer	Bu üçü nerede bir araya gelirse, insan orada dileğine kavuşur ve bütünarzularına nâil olur.
2710	Bularda narukı kalın bu kotu, bu üçke udu bardaçı ol botu	Bunların dışında kalan bir sürü insan, bu üçüne uyarak yürüyen köşeklerdir.
2711	Kılıç birle tutlur kalı tutsa el, kalem birle baslur kalı bassa el	Eğer memleket tutulursa, kılıç ile tutulur; eğer memlekete hüküm etmek icap ederse, kalem ile edilir.
2712	Biligin ukuşun tegip el tüzer, bu üç neŋ bile er ajunuğ süzer	İnsan bilgi ve akıl ile memleketi tanzim eder; bu üç şey ile insan dünyayı duru bir hâle getirir.
2713	Bilig birle başlar begi el törü, ukuş birle işler kamuğ iş körü	Bey memleket ve kanunları bilgi ile ele alır; bütün işleri akıl ile görür.
2714	Kılıç el tutar hem bodun kazğanur, kalem el tüzer hem hazine urur	Kılıç memleket zapteder ve zafer kazanır; kalem de memleket tanzim eder ve hazine toplar.
2715	Kılıç kan tamuzsa begi el alır, kalemde kara tamsa altun kelir	Kılıç kan damlatırsa, memleket alır; kalemden mürekkep damlarsa, altın gelir.
2716	Bu iki-turur bu ajun tutrukı, oza keçmiş iş hem kelir utrukı	Gerek geçmişte, gerek gelecekte bu dünyanın bize verip-vereceği bu iki şeydir.
2717	Ayâ beg bu iki uluğ erdem ol, bügü ilçi begler munı tutğu yol	Ey bey, bu iki şey büyük bir fazilettir; hakîm hükümdarlar bunu kendilerine düstûr edinmelidirler.
2718	Muŋar meŋzetü keldi emdi bu söz, eşitgil munı sen ayâ edgü öz	Şimdi buna benzer bir söz vardır; ey iyi insan, sen bunu dinle.
2719	İdi edgü erdem bilig bilse er, takı artuk erdem kılıç ursa er	insanın bilgili olması çok iyi bir fazilettir; insanın kılıç kullanması daha üstün bir fazilettir.
2720	Kılıç birle tutlur talu edgü el,	Güzel ve iyi bir memleket kılıç ile zapt ve kalem ile

	kalem birle itlür tilek ârzû yer	tanzim edilir; her kes dilek ve arzusuna kavuşur.
2721	Közi tok kerek hem özi umdusuz, bağırsak kerek çın özi koltğusuz	Kâtibin gözü tok olmalı ve tamahkâr olmamalıdır; doğru, içten bağlı ve gönülü gani olmalıdır.
2722	Közi tok kişi neŋke suklanmaz ol, kişi neŋ bile bolsa arsıkmaz ol	Gözü tok insanda mala karşı hırs olmaz; böyle kimse mal ile aldatılmaz.
2723	Kişi umduçı bolsa boldı bulun, suyurka anı sen ay körki tolun	insan tamahkâr olursa, nefsinin esîri olur; ey dolun ay gibi güzel yüzlüm, sen onu bağışla.
2724	Neçe me beg erse kul ol umduçı, kişide eli umduçı ol tuçı	Tamahkâr, ne kadar bey olursa-olsun, kuldur; tamahkâr her vakit aşağılık bir insan olarak kalır.
2725	Suk erse bitigçi bilig artatur, bitir umdu birle bitig artatur	Kâtip haris olursa, bilgisini kötüye kullanır; tamah ederek yazar ve yazıyı tahrif eder.
2726	Kümüş körse altun aŋar arsıkar, idisi başın yer ya baş alsıkar	Altın ve gümüş görünce, ona aldanır; efendisinin başını yer yahut kendi başını kaybeder.
2727	Bağırsak tapuğçı eşik yastanur, tiledükte tutçı kapuğda-turur	Sâdık hizmetkâr eşiği yastık yapar ve her istenildiği zaman kapıda hazır bulunur.
2728	Bağırsak tapuğçı beg asğın tiler, teni cânı mâlın begiŋe ular	Vefalı hizmetkâr beyin faydasını ister; tenini, canını ve malını beyine feda eder.
2729	Bor içmez kerek bolsa kılkı arığ, yarağsız kılınçığ yıratsa arığ	Kâtip içki içmemeli ve temiz tabiatlı olmalı; yakışık olmayan bütün hareketleri kendisinden uzaklaştırmalıdır.
2730	Bitigçi bor içse biligdin tezer, biligdin tezigli bitigdin azar	Kâtip içki içerse, bilgiden uzaklaşır; bilgiden uzaklaşan yazıda şaşırır.
2731	Bitigçi keçe taŋda elde kerek, neçede kerek bolsa anda kerek	Kâtip sabah-akşam kapıda durmalı, lâzım olduğu zaman hazır bulunmalıdır.
2732	Kişide talula bu iki kişig, aŋar ötrü bergil bu iki eşig	İnsanlar arasında şu iki kişiyi seç ve onlara şu iki işi ver.
2733	Birisi bitigçi hatı belgülüg, birisi yalavaç tili ülgülüg	Biri — yazmasını bilen kâtip, biri — konuşmasını bilen elçi.
2734	Yakında yağukta ya yat baz ara, tuşar erse övke bulardın kör e	Gerek yakın-akraba, gerek yat-yabancılar arasında kırgınlıklar hâsıl olursa, bil ki, bunlar yüzündendir.
2735	Bu iki kişidin tuşar tuşsa iş, bu iki kişiler iter itse iş	Ne iş gelirse, bu iki kişiden gelir; işleri yoluna koyarsa, bu iki kişi koyar.
2736	Birisi bitigde yaŋılsa sözüg, birisi tili birle etse sözüg	Biri yazıda sözü yanlış yazarsa, ikincisi dili ile bunu tashih etmelidir.
2737	Bitigçi bu yaŋlığ kerek ay elig, ınansa aŋar berse bolğay elig	Ey hükümdar, kâtip böyle olmalıdır; böylesine inanılır ve itimat edilebilir.
2738	Bu yaŋlığ kişike ınansa bolur, kişilik tilese anıŋdın kelür	Böyle bir insana inanmak mümkündür; insanlık istersen, onda bulursun.
2739	Bu erdi ay elig meniŋ bilmişim, ötündüm eligke tükendi işim	Ey hükümdar, benim bildiğim bu kadardır; işte hükümdara arzettim, başka bir diyeceğim yoktur.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖGDÜLMİŞ'E SUÂLİ

2740	Elig aydı uktum munı ma ögün, takı bir sözüm bar anı ay bu kün	Hükümdar : — Bunu da iyice anladım — dedi — bir sözüm daha var, bugün ona da cevap ver,
2741	Ağıçı negü teg kerek ay maŋa, aŋar bütse begler yitürse neŋ e	Bana söyle, hazinedar nasıl olmalı ki, ona beyler itimat etsin ve hazineyi eline teslim edebilsin.
2742	Ağı kaznakı tutsa altun kümüş, ol er başka eltse bu aymış yumuş	Hazinede altın, gümüşü muhafaza etsin ve kendisine verilen işleri başarabilsin.
XXXV	**Öğdülmiş İligke Ağiçi Negü Teg Er Kerekin Ayur**	**Ögdilmiş Hükümdara Hazinedarın Nasıl Blr İnsan Olması Lâzım Geldiğini Söyler**
2743	Yanut berdi ögdülmiş elig kutı, sevüg neŋ bu altun kümüş cân otı	Öğdülmiş cevap verdi : — Ey devletli hükümdar, altın ve gümüş sevinilecek şeydir ve cana ilâcdır — dedi —
2744	İdi çın bütün ked kerek er köni, köŋül yaymasa ötrü tutsa munı	Beyin gönülüne şüphe girmemesi ve onu hizmette tutması için, hazinedarın çok doğru, itimat edilir, iyi ve dürüst bir insan olması lâzımdır.
2745	Negü ter eşitgil bu şartlar başı, ajun tezginip neŋeke tegmiş kişi	Dünyayı dolaşan ve böylece servet sahibi olan tüccar-başı ne der, dinle,
2746	Sevüg neŋe bu cân cânda yegrek sevüg, kümüş altun ol cânda kedrek sevüg	Bu can sevilecek bir şeydir, ondan daha çok sevilecek şey, altın ve gümüştür; o candan çok daha kıymetlidir.
2747	İtilmez köŋülüg iter bu kümüş, egilmez kişini eger bu kümüş	Perişan olan gönülleri bu gümüş huzura kavuşturur; eğilmeyen başları bu gümüş eğer.
2748	Kümüş körse yalŋuk köŋül tutmasa, yarağay anı çın firişte tese	insan gümüşü görür ve ona gönül bağlamazsa, ona hakikî bir melek demek daha doğru olur.
2749	Kür er kördi altun özi yumşadı, irig sözlüg erniŋ sözi yumşadı	Altın görünce, pek yürekli insanlar bile yumuşar; kaba sözlü insanların da sözü nâzikleşir.
2750	Közi tok kerek hem kılınçı bütün, barı arta barsa küniŋe kutun	Servetin günden-güne ve saadet içinde artmakta devam etmesi için, hazinedarın gözü tok olmalı, tavır ve hareketi de güven telkin etmelidir.
2751	Üküş neŋe körü todmış erse közi, yana korkar erse bayatka özi	Çok mal görerek, gözü doymuş olmalı ve kalbinde Allah korkusu bulunmalıdır.
2752	Halâl hem harâm adrar erse açа, yarağlığ yarağsıznı bilse seçe	Helâl ve haramı iyice ayırt etmeli; yarayan ve yaramayanı iyice seçebilmelidir.
2753	Közi tok kişiler neŋiŋ edlemez, bütün çın kişiler özin yeglemez	Gözü tok kimseler senin servetini kendi menfaatları için kullanmazlar; doğru ve dürüst insanlar kendilerini lekelemezler.
2754	Kiçigde körü kalsa altun kümüş, anıŋ sukluku bolmaz ança üküş	Küçüklüğünde altın ve gümüş görmüş olan kimse kendisini pek fazla mal hırsına kaptırmaz.
2755	Özi korkar erse bayatka kalı, bu er tutğa şeksiz könilik yolı	Eğer kendisinde üstelik Allah korkusu da varsa, bu kimse, şüphesiz, doğruluk yolunu tutar.
2756	Könilik mün ol barça edgü asığ, bu asğı bile buldı meŋü tatığ	Doğruluk bir sermâyedir ve bütün iyilikler bu sermâyenin kârıdır; bu kâr ile insan ebedî tadı bulmuştur.
2757	Köni bolsa yalŋuk küni edgü ol, küni edgü bolsa kutı meŋü ol	insan doğru olursa, günü iyi olur; günü iyi olursa, ebedî saadete kavuşur.

2758	Negü ter eşitgil bağırsak sözi, bu söz işke tutğıl ay ajun tözi	Samimî insan ne der, dinle; ey dünyanın temeli, bu söze göre hareket et.
2759	Köŋül til köni tut kılınçıŋ bütün, saŋa kelge devlet bu dünyâ bütün	Düşüncen ve sözlerin doğru, hareketin güvenilir olsun, saadet ve bütün bu dünya nimetleri sana gelir.
2760	Köni bolduŋ erse kutadğay künüŋ, selâmet tirilgil sevinçin kulun	Doğru olursan, günün kutlu olur; sevinç ve saadet içinde, selâmetle ömür sür.
2761	Bağırsak kerek hem oduğ sak tetig, tetiglik bile er kılur miŋ itig	Hazinedar gönülden bağlı, uyanık, ihtiyatlı ve zeki olmalıdır; insan zekâ ile her işinde muvaffak olur.
2762	Uvutluğ kerek hem yeme ög köŋül, uvutsuz kişide yırak tur tüŋül	O akıllı ve tedbirli olduğu gibi, haya sahibi de olmalıdır; hayâsız adamdan uzak dur, ondan vaz geç.
2763	Uvut ol tıdığlı yarağsız işig, uvut ol iter kılkı artak kişig	İnsanı yakışıksız işlerden alıkoyan hayadır; kötü tabiatlı insanları düzelten de yine hayadır.
2764	Bor içmez kerek hem özin tutğuçı, özin tutğuçı er kutuğ tapğuçı	O içki içmemeli ve nefsine hâkim olmalıdır; nefsine hâkim olan insan saadeti bulur.
2765	Bor içse akılık kılur ol neŋin, kişike üler neŋ alumaz teŋin	içki içerse, mal ile cömertliğe kalkışır; malı etrafına dağıtır, fakat karşılığını alamaz.
2766	Bu işke ağıçı saran edgürek, saranlık bile neŋ küdezgü kerek	Bu iş için eli sıkı bir hazinedar daha iyidir; hazinenin malı hasisçe gözetilmelidir.
2767	Bağırsak tapuğçı kör özkey bolur, bu özkey tapuğçı begin bay kılur	Sâdık hizmetkâr sâdık olur; sâdık hizmetkâr beyini zengin eder.
2768	Bağırsak kişi ol kişi üdrümi, bağırsaknı bek tut ay er ködrümi	içten bağlı kimse insanların seçkinidir; içten bağlı olan kimseyi sıkı tut, ey insanların ileri geleni.
2769	Ağıçı oduğ bolsa iş artamaz, sakışlığ tutar neŋ özin örtemez	Hazinedar uyanık olursa, işler bozulmaz; malı hesaplı tutar ve kendisini de yakmaz.
2770	Ögi bolsa yalŋuk unıtmaz bolur, sanu saknu işler yaŋılmaz bolur	Akıllı olan insan hiç bir şeyi unutmaz; işini hesaplı ve düşünerek görür ve hiç bir vakit yanılmaz.
2771	Unıtğan bolur körse ögsüz kişi, bu ögsüz ağıçı buzar öz işi	Akılsız adam, dikkat edersen, unutkan olur; akılsız hazinedar kendi işini bozar.
2772	Tetiglik kerek kılsa törlüg sakış, tetig bolmağınça kalı adrar iş	Her türlü hesabı yapmak için, zekâ lâzımdır; zekâ olmayınca, insan hesap işlerini karıştırır.
2773	Bitigçi kerek uz kamuğ hat bilir, sakışığ bitigin küdezse kalır	Onun usta bir muhasebeci olması ve her çeşit kaydı bilmesi lâzımdır; hesabın iyice tutulması için, dikkatle kayda geçmesi gerektir.
2774	Bitigçi küdezgü kiriş hem çıkış, bitigin küdezgü kamuğ törlüg iş	Muhasebeci gelir ve giderleri yazı ile tesbit etmeli; her türlü muamele kayda geçirilmelidir.
2775	Yıl ay öd bitise küni belgülüg, açukluğ adırtlığ sanı belgülüg	Yıl, ay ve günü yazılırsa, tarihi belli olur ve sayılar açık ve vazıh olarak bilinir.
2776	Sakış saklıkı çın bitig birle ol, bitip kodsa sakış kapuğ açtı yol	Hesapta emniyet, şüphesiz, kaydetmekle temin edilir; hesap muntazam kaydedilirse, işler aksamaz.
2777	Negü ter eşitgil bağırsak kişi, sakış birle bek tutğu işçi işi	Candan bağlı insan ne der, dinle; hizmetkâr işinin hesabını sağlam tutmalıdır.
2778	Bitigsiz işig bek tutumaz köŋül,	Kayda geçmeyen işleri insan gönlünde iyice tatamaz;

	könülke ışanma biti ay oğul	gönüle inanma, yaz, ey oğul.
2779	Bitise kalır söz usansa barır, osal bolsa işçi sakışta ulır	Söz yazılırsa, kalır; ihmâl edilirse, gider; ihmalci hizmetkâr hesap verirken, çok zahmet çeker.
2780	Bilir bolsa tegme bu törlüg bitig, anın saklasa ötrü kılsa itig	Hazinedar bütün bu çeşit kayıt usûllerini bilmeli ve böylece işini emniyetle tanzim etmelidir.
2781	Sakışta usansa kayu işçiler, sakış berdükinde ulır baş çalar	Hangi hizmetkâr hesapta ihmalkâr davranırsa, hesap verirken inler ve başını yerden-yere vurur.
2782	Elig sakışın bilse artuk yete, bışursa ögi könli sakış tuta	Hazinedarın kara-cümlesi çok iyi olmalı; aklını ve gönlünü hesap tutmağa iyice alıştırmalıdır.
2783	Elig sakışında keçer erse sen, kerek hendese sakışı tutsa sen	Kara-cümleden sonra, hendese hesabını ele alması lâzımdır.
2784	Körü barsa yinçge sakış hendese, munı birle yer kök bolur ol sasa	Dikkat edersen, hendese ince hesaptır; bununla yer ve gök hesapları yapılabilir.
2785	Negü ter eşitgil ay bilge bügü, biliglig sözi bolsa aş teg yegü	Alim hakîm insan ne der, dinle; bilgili insanın sözü yemek gibi yenilmelidir.
2786	İdi me batığ hendese sakışı, anın tezginür kör hakimler başı	Hendese hesabı çok derin bir hesaptır; bu hesap hakimlerin bile başını döndürür.
2787	Evin teg yarır bu yeti kat kököig, adırttı biçim teg yer erse kaşı	O yedi kat göğü bir tane gibi yarar; ova ve tepeleri ise, saçma tanesi gibi, birbirinden ayırır.
2788	Biliglig ukuşluğ kerek kılkı tüz, ukuşluğ kişiler işi barça uz	Bilgili, akıllı, tavır ve hareketi doğru olmalıdır; akıllı insanların işi dâima iyi olur.
2789	Biliglig kişiler bolur çın köni, köni kayda bolsa yaruyur küni	Bilgili insanlar doğru ve dürüst olurlar; doğru insanın her yerde güneşi parlar.
2790	Ukuş bolmasa er özin tutnumaz, bilig bolmasa er işin itnümez	Akıl olmazsa, insan kendisim tutamaz; bilgi olmazsa, insan işini yapamaz.
2791	Bolur karşı içre ağıçı işi, özin ked küdezgü bu yaŋlığ kişi	Hazinedarın işi saray içinde olur; hükümdarın yakınında çalışan kimseler kendilerine çok dikkat etmelidirler.
2792	Köŋül til köni tutsa kılkı bütün, aŋar tegmese ot yalını tütün	Ateşin alevi ve dumanı dokunmaması için, onun gönülü ve dili doğru, hareketi ve tabiatı uygun olmalıdır.
2793	Közin ked küdezse tilin beklese, ukuş birle ârzû havâğ örklese	Gözünü iyi gözetmeli ve dilini muhafaza etmeli; aklı ile arzu ve heveslerine gem vurmalıdır.
2794	Közün körse ötrü köŋül ârzûlar, köŋül ârzû kolsa anı kim yığar	Gözün gördüğü şeyi gönül arzular; gönül arzu edince, ona kim karşı koyabilir.
2795	Köŋül beg-turur yeti endam öze, begi başlasa bodnı yügrür tüze	Gönül yedi endam üzerine beydir; bey yol gösterince, halk tereddütsüz onu takip eder.
2796	İdi yakşı aymış biliglig sözüg, ay ersig küdezgil köŋülüg közüg	Bilgili çok yerinde bir söz söylemiştir; ey yiğit, gönülü ve gözü gözet.
2797	Et öz yeti endâm köŋülke udar, köŋül birle yalŋuk ağır yük yüder	Vücût, yedi endam, gönüle uyar; insan gönülü ile ağır yük yüklenir.
2798	Tükel sır bediz ol köŋülsüz kişi, köŋülsüz kişi bilge atın yodar	Gönülsüz insan yalnız bir şekil ve kalıptan ibarettir; gönülsüz insan âlim adını kaybeder.

2799	Kerek elgi berk sak kereksiz akı, saçılmasa ötrü ağı kaznakı	Hazine ve servetin israf edilmemesi için, hazinedar eli sıkı ve ihtiyatlı olmalıdır; cömertliğe lüzum yoktur.
2800	Akılık idi ked unı kodmağu, kişi neŋi birle akı bolmağu	Cömertlik çok iyi bir şeydir, onu elden bırakmamalı; fakat el kesesinden cömertlik olmaz.
2801	Satığçı kerek bilse törlüg satığ, satığ bilmese er kılumaz asığ	O tüccar olmalı ve her türlü ticâretten anlamalıdır; insan ticâretten anlamazsa, kâr edemez.
2802	Kamuğ neŋ tavarığ biligli kerek, ağırın uçuzun ukuğlı kerek	Bütün eşya ve malları bilen, her şeyin pahalısını ucuzunu tanıyan bir insan olmalıdır.
2803	Bilir bolsa kıymet ol arsıkmasa, satığda tavığda neŋ alsıkmasa	Her şeyin değerini bilmeli, alış-verişte malca zararlı çıkmamalıdır.
2804	Alımka berimke oŋay bolsa öz, uluğka kiçigke süçig tutsa söz	Alış-verişte muamelesi mülayim olmalı; büyüğüe, küçüğe karşı tatlı dil kullanmalıdır.
2805	Negü ötnü alsa yana berse terk, aŋar bergeler neŋ kaçan kolsa terk	Ödünç aldığı şeyleri zamanında öderse, ona da istediği malı derhâl verirler.
2806	Satığka oŋay bolsa kılkı köni, aŋar eksümez neŋ kereklig küni	Ticârette mülayim, tavır ve hareketi doğru olursa, lâzım olduğu vakit onun için mal eksik olmaz.
2807	Kalı berse begler er atka açığ, tegürse anı bolmasa yüz açığ	Eğer beyler askere ihsanda bulunurlarsa, o bunu, yüzünü ekşitmeden, verine getirmelidir.
2808	Açığ tıdsa işçi er at köŋli sır, er at köŋli sınsa alır begke kir	Hizmetkâr ihsana mâni olursa, askerin gönülü kırılır; askerin gönülü kınhrsa, beyin adı lekelenir.
2809	Negü ter eşitgil akılar başı, köŋülke alıŋıl ay çırğuy kişi	Cömertlerin başı ne der, dinle; ey cimri insan, bunu hatırında tut.
2810	Severig sevügsüz kılayın tese, tilin ayğu neŋni tıdıp bermese	Sevilen kimseyi gözden düşürmek ve onu sevimsiz yapmak istenilirse, va'd edilen şeye mâni olmak ve vermemek kâfidir.
2811	Ayıp bermegü neŋ tilin aymağu, tilin aydıŋ erse anı tıdmağu	Verilmeyecek şeyi va'd etmemeli; bir kerre de va'd edıldımı, ona mânı olmamalıdır.
2812	Sözin kıysa begler umınç kötrülür, umınç kitti erse neŋiŋ kotrulur	Beyler sözlerinde durmazlarsa, itimâdı kaybederler, itimat kaybolunca, mal da gider.
2813	Oduğ sak kerek ked kereksiz azak, azak bolsa işçi bolur iş uzak	Hazinedar çok uyanık ve dikkatli olmalıdır; savsaklamağa lüzum yoktur; hizmetkâr savsaklayıcı olursa, işler sürüncemede kalır.
2814	Bu beglerke tapnur tapuğçı kamuğ, muŋadıp kelip tuttı tapğun kapuğ	İdlerin yanındaki bütün bu hizmetkârlar, ihtiyaçlarından dolayı girmiş ve kapılanmışlardır.
2815	Muŋadsa tapuğçı elig tarlıkın, begi eştip ıdsa açığ yarlığın	Hizmetkâr darlıkta kalır ve muhtaç duruma düşerse, onun sıkıntısını duyan bey ihsan fermanını göndermelidir.
2816	Uzatsa ağıçı bu neŋ bermese, muŋadmış tapuğçı tüŋülgey basa	Hazinedar işi uzatır ve ihsan edileni vermezse, muhtaç duruma düşen hizmetkâr sonra ondan yüz çevirir.
2817	Kerekinde bulsa kişi öz muŋı, yam erse yaŋança bolur ol teŋi	insan muhtaç olduğu şeyi zamanında bulursa, bu çöp olsa dahi, ona fil kadar gözükür.
2818	Negü ter eşitgil bu kökçin saŋa,	Bu ak saçlı sana ne der, dinle; ey kahraman, muhtaç

	muŋadmış muŋıŋa yara ay toŋa	olanın ihtiyâcını karşılamağa çalış.
2819	Tilemişte bulsa tilegli neŋin, yanut kılsa bolmaz cânında öŋin	isteyen istediğini zamanında bulursa, buna karşılık icâbında canını feda eder.
2820	Kerek üdte bir yam yaŋança bolur, kamuğ neŋke yaŋzağ munu bu teŋin	Lâzım olduğu zaman bir çöp fil kadar olur; her şey bunun gibidir.
2821	Bu yaŋlığ kişi bulsa emdi elig, ukuşluğ biliglig uvutluğ silig	işte hükümdar böyle akıllı, bilgili, haya sahibi ve yumuşak huylu bir insan bulursa,
2822	Aŋar berse bolğay ağı kaznakı, ınansa yarağay küdezse hakı	Hazine ve serveti ona tevdi edebilir; ona itimat eder ve onun hakkını gözetirse, yerinde olur.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
2823	Elig aydı uktum yaruttuŋ meni, takı bir sözüm bar ayu ber anı	Hükümdar: — Anladım, beni aydınlattın—dedi—daha bir sözüm var, onu da söyleyiver.
2824	Ayak tirki başlar bu aş başçısı, negü teg kerek ayğıl aş işçisi	Aşçı-başı kaplan ve sofrayı idare eder; bu aşçı-başı nasıl olmalıdır ki,
2825	Seziksiz yese beg anıŋdın aşığ, ınansa aŋar beg küdezse başığ	Bey, şüphe etmeden, onun elinden yemeğini yesin; ona itimat etsin ve hayatı tehlikeye düşmesin.
2826	İdi ters-turur bu aş içgü yegü, siziklig kişidin yese ay bügü	Ey hakîm, şüpheli insanın elinde bulunursa, bu yemek-içmek işi çok güç bir mesele hâlini alır.
2827	Munı ma ayu bergil emdi maŋa, bileyin ukayın ay ersig toŋa	Şimdi bana bunu da söyleyiver; ey merd kahraman, bunu da bileyim ve anlayayım.
XXXVI	**Öğdülmiş İligke Aş Başçi H V Ân Sâlâr Negü Teg Kerekin Ayur**	**Öğdülmiş Hükümdara Aşçı-Başının Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler**
2828	Yanut berdi ögdülmiş aydı elig, bu işke bütün er kerek ked silig	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Ey hükümdar, bu işe mükemmel ve temiz ruhlu bir insan lâzımdır — dedi —
2829	Kişide talusı köni çın kişi, üdürgü aŋar bergü aş suv işi	İnsanlar arasında doğru, dürüst ve seçkin bir kimse bulmalı ve yemek içmek işini onun eline bırakmalıdır.
2830	Bu işke idi çın bütün er tile, bağırsak tapuğsak uvutı bile	Bu iş için çok dürüst ve doğru bir insan ara; o şefkatli, işine gönülden bağlı ve haya sahibi bir kimse olmalıdır.
2831	Bağırsak tapuğçı bütün çın kişi, begiŋe yuluğlar et öz cân başı	İçten bağlı olan hizmetkâr, doğru ve dürüst insan tenini, canını ve başını beyine feda eder.
2832	Boğuzdın bolur barça begke hatar, işin kılsa aşçı anı kim yeter	Bey için her türlü tehlike boğazdan gelir; aşçı işini yaparken, onu kim sevk ve idare eder.
2833	Kamuğ yerde begler küdezgü özin, yigü içgüde açğu saklık közin	Beyler her yerde kendilerini gözetmelidirler; yemek-içmekte ise, bilhassa ihtiyat gözünü açmalıdırlar.
2834	Bodun başlar erke bolur miŋ yağı, yağı bolsa kimke yadığlığ ağı	Halkın başında bulunan kimsenin bir çok düşmanı olur; kimin düşmanı varsa, ona karşı ağ hazırlanmış demektir.
2835	Bütün çın bışığ bolmasa bu kişi, hatarlığ bolur aşta begler işi	Aşçı güvenilir, doğru ve olgun bir kimse olmazsa, yemek-içmekte beylerin durumu tehlikeye girer.
2836	Muŋar kiçki eski tapuğçı kerek, açınu süçinü aşın berse terk	Bu iş için çok eski ve emektar bir hizmetkâr lâzımdır ki, beyi esirgeyerek, yemeği zevkle ve vaktında hazırlasın.

2837	Telim tapğı erse üküş emgeki, aŋar bütse bolğay açınmış begi	İhsanını esirgemeyen bey hizmeti uzun ve emeği çok olan kimseye güvenebilir.
2838	Negü ter eşitgil kişi edgüsi, kalı teŋlemiş teg ukuş belgüsi	Zekâsı bu vasıfları hâiz olan, insanların iyisi ne der, dinle.
2839	Kayu neŋe emgek katılsa üküş, sevüg boldı ol neŋ kamuğda küsüş	Hangi işe çok emek sarfedilmiş ise, insan onu sever ve onu her şeyden tutar.
2840	Kayu neŋke ıdsa tiriglik kişi, sevüg boldı ol neŋ sevüg cân tuşı	insan ömrünü hangi şeye sarfederse, o şey sevimli can kadar kıymetli olur.
2841	Tiriglik isiz ermez emgek isiz, bu emgekke bermez tiriglik isiz	Ömür aziz değil, emek azizdir; bu emeğe sarfedilmeyen hayata yazıktır.
2842	Tiriglik barır er açımaz tilin, yava bolsa emgek açır kiç yılın	Hayat gider, insan buna acıdığını itiraf etmez; emek boşa giderse, bunun acısı uzun seneler unutulmaz.
2843	Közi tok kerek ked yeme köŋli bay, arığlık kerek hem yüzi körki ay	Aşçı-başının gözü çok tok ve gönlü zengin olmalı; temiz olduğu gibi, yüzü ve kıyafeti de ay gibi parlamalıdır.
2844	Sakınuk kerek din şeriat bilir, bu mundağ kişidin bütünlük kelir	Takva sahibi, din ve şeriatı tanır bir insan olmalıdır; böyle insandan doğruluk gelir,
2845	Arığ boldı begler tadusı özi, arığ bolmasa aş kaçan yer kozı	Beylerin kendileri ve onları vücûda getiren dört unsur temizdir; yemek temiz olmazsa, onu nasıl iştihâ ile yiyebilirler.
2846	Arığ bolsa aşçı arığ aş berür, arığ bolsa aş suv seve ked yelür	Aşçı temiz olursa, temiz yemek verir; yemek temiz olursa, seve-seve yenilir.
2847	Közi suk kişi aşka sukluk kılur, elig tegrür aşka aşığ artatur	Aç gözlü kimse yemeğe karşı haris davranır, yemeğe elini sokar ve onu berbat eder.
2848	Közi suk kişiniŋ kılınçı yeg ol, kılınç yegliki erke teŋsiz ig ol	Aç gözlü adam çiğ tavırlı olur; çiğ tavırlı olmak insana yakışmayan bir hastalıktır.
2849	Neçe me bütün çın er erse köni, anıŋda bütün çın özüŋ bil munı	Ne kadar güvenilir, doğru ve dürüst bir insan bulsan bile, bil ki, senin için en güvenilir ve doğru kimse yine kendinsin.
2850	Bütün tutğu barça kişig çın bışığ, özüŋ ked sakıŋu küdezgü başığ	Bütün doğru ve olgun insanlara güvenmeli; fakat insan daha çok kendi-kendisini korumalı ve başını gözetmelidir.
2851	Muŋar meŋzetü keldi emdi bu söz, unıtma bu sözni ayâ edgü öz	Buna benzer şöyle bir söz vardır; ey iyi insan, bu sözü unutma.
2852	Kamuğnı bütün tut küdezgil özüŋ, özüŋke bağırsak seniŋ öz közüŋ	Her kese güven, fakat kendini gözet; sana karşı şefkatli olan, senin kendi gözündür.
2853	Kamuğda azizrek bu cânıŋ aziz, aziz cânnı bek tut uzatma sözüg	Her şeyden daha fazla bu canın azizdir; azız canı koru ve sözü uzatma.
2854	Yüzi körki körklüg kerek kılkı uz, yülüg bolsa bodluğ tili köŋli tüz	Onun yüzü, kıyafeti güzel, tavrı iyi, saçı-sakalı düzgün, yakışıklı ve özü-sözü bir olmalıdır.
2855	Bu körklüg kişi közke körnür arığ, arığ bolmasa aş boğuzka karığ	Böyle güzel bir kimse göze temiz görünür; yemek temiz olmazsa, insanın boğazında kalır.
2856	Arığlıknı sevmiş-turur bir bayat, arığlık bile er bulur edgü at	Tanrı temizliği sever, temizlik ile insan iyi ad kazanır.

2857	Arığlıknı barça kişiler tiler, arığ bolsa aş suv kişi ârzûlar	Temizliği bütün insanlar ister; yemek temiz olursa, insan ona arzu duyar.
2858	Yırak tutğu aşta arığsız kişi, arığsız kişiniŋ arığsız işi	Temiz olmayan kimseyi yemekten uzak tutmalı; temiz olmayan insanın işi de temiz değildir.
2859	Könilik kerek hem bülün çın kılık, köni bolmasa er tüzümez yorık	Âşçı-başı doğru, dürüst ve itimat edilir bir kimse olmalıdır; doğru olmayan insan gidişini düzeltemez.
2860	Kalı egri bolsa bu aş başçısı, kamuğ egri boldı anıŋ işçisi	Eğer aşçı-başı eğri olursa, onun bütün yamakları da eğri olur.
2861	Yumıtsa kalın yeg bu aş oğrısı, kaçan körki kelgey begi tirkisi	Bu ham insan sürüsü, yemek hırsızları, mutbahta toplanırsa, beyin safrası nasıl güzel olur.
2862	Könilik kerek erke edgü kılınç, anın bulsa ötrü tilemiş sevinç	İnsana doğruluk ve iyi hareket lâzımdır; insan bunlar ile arzu ettiği sevinci bulur.
2863	Negü ter eşitgil köni kılklığ er, köni kılkı bolsa ajun bütrü yer	Doğru hareketli insan ne der, dinle; doğru hareket eden insan dünyanın bütün nimetlerine nail olur.
2864	Köni kayda bolsa kutadur küni, tünermez küni er yorısa köni	Doğru insan nerede olursa-olsun, onun günü kutlu olur; doğru hareket eden insanın gündüzü geceye dönmez.
2865	Hıyânet kayu yerde ursa adak, asığ bergü barça kaçar ked yırak	Hıyanet nereye ayak basarsa, faydalı olan her şey oradan çok uzaklara kaçar.
2866	Hıyânet kişi kayda sunsa elig, teŋiz erse suğlur kurıtur yerig	Hıyanet eden adam bir yere el attımı, deniz bile olsa, kurutur.
2867	Bağırsak kerek ked begini sever, uvutluğ kerek ked özini yığar	Aşçı-başı sâdık olmalı ve beyini çok sevmeli; nefsine hâkim ve haya sahibi bir kimse olmalıdır.
2868	Ukuşluğ kerek hem biliglig kerek, üdi bolsa aşka eriglig kerek	Aşçı-başı akıllı ve bilgili olmalı; yemek vakti gelince, elini çabuk tutmalıdır.
2869	Törüçe yorısa tapuğ kılsa öz, kirürde çıkarda köni tutsa köz	Usûl ve erkânı dâiresinde hareket ile hizmet etmeli ve girip-çıkarken, dâima önüne bakmalıdır.
2870	Ukuş işke tutsa küdezse özin, bilig işke tutsa tıdusa közin	Aklını kullanarak, kendisini gözetmeli; bilgisini kullanarak, gözüne olmalıdır.
2871	Vefâ kılsa begke tilep edgü at, ol at birle edgü kalır meŋü at	İyi ad dileyerek, beye vefalı olmalı; bu iyi ad ile onun adı da ebedîleşmiş olur.
2872	Ukuşluğ kişiler at edgü kolur, biliglig kişiler ınançlığ bolur	Akıllı insanlar iyi ad isterler; bilgili insanlar itimâda lâyık olurlar.
2873	Ukuşluğ kişidin kişilik kelür, biliglig kişiler kişisi bolur	Akıllı insandan İnsanlık gelir; bilgili kimse insanların insanı olur.
2874	Negü ter eşitgil ukuşluğ kişi, ukuşluğ kişi ol kişide başı	Akıllı insan ne der, dinle; insanların başı akıllı insandır.
2875	Ukuşluğ vefâlığ kişi tüzüni, yuluğlar kişike kamuğ özini	Akıllı, vefalı kimse insanların asilidir; o başkaları için her vakit kendisini feda edebilir.
2876	Arığsız cefâlığ kılınçı otun, kalı aydı erser kıyar sözini	Temiz olmayan, cefakâr ve küstah kimse, söz vermiş olsa dahi, sözünden döner.
2877	Munu aydım emdi ay elig kişi,	Ey hükümdar, Şte söyledim; aşçıbaşı olacak insan

	bu yaŋlığ kerek bolsa aşçı başı	böyle olmalıdır.
2878	Kirip ötrü tirki ayak başlasa, anıŋdın begi aş seziksiz yese	Böyle bir kimse sofra ve kapları idare eder ve beyi de, ondan şüphe etmeden, yemeğini yiyebilir.
2879	Bu erdi ay elig özüm bilmişin, ayu berdim emdi köŋül bulmışın	Ey hükümdar, benim bildiğim bunlardır; hatırıma gelenleri işte arzettim.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
2880	Elig aydı uktum eşittim munı, takı bir sözüm bar ayu ber anı	Hükümdar : — Bunu dinledim ve anladım — dedi — bir sözüm daha var, onu da soyleyiver.
2881	Maŋa ayğıl emdi idişçi başı, negü teg kerek kılsa içgü işi	Şimdi bana içkici-başını anlat; içki işine bakan insan nasıl olmalıdır ki,
2882	İnansa aŋar beg ne köŋli bütüp, alıp içse içgü anı çın tutup	Bey ona inansın ve iç huzuru ile onu doğru bilerek, elinden içki içsin.
XXXVII	**Öğdülmiş İligke İdişçi Başı Negü Teg Kerekin Ayur**	**Öğdülmiş Hükümdara İçkici-Başının Nasıl Olması Lâzım Geldiğini Söyler**
2883	Yanut berdi ögdülmiş aydı elig, muŋar ma idi ked yetürsü bilig	Öğdülmiş cevap verdi ve: — Hükümdar bu hususu da çok iyi düşünmelidir — dedi —
2884	Öz igdiş kerek ked sınamış yılın, köŋül basmış erse könitmiş yolın	Öz kardeşlerinden veya uzun yıllar iyice tecrübe edilmiş, nefsine hâkim ve doğru yolda yürüyen biri olmalıdır.
2885	Bütün çın bağırsak közi köŋli tok, köni bolsa kılkı mesel atğu ok	Güvenilir, doğru, sâdık, gözü ve gönülü tok, tabiatı da atılan ok gibi doğru olmalıdır.
2886	Anın ötrü bolsa idiş tutğuçı, yarağay bu işke yetilgey küçi	Bu işe içkiyi iyi muhafaza eden ve bunu hazırlamağa muktedir böyle biri münâsip olur.
2887	Kamuğ törlüg otlar idişçi tutar, güvâriş ya macûn ya çurnı katar	Içkici-başı her türlü otları hazır bulundurur; hazım, kuvvet veya müshil ilâcı, hazırlar.
2888	Telim törlüg otlar anıŋda bolur, yegü yalğağu ot ya içgü kolur	Onun elinde yenilen, yalanan veya içilen, arzu edilen her türlü ilâç bulunur.
2889	Kuruğ öl yemiş tut ya içgü süçig, anıŋdın bolur bu boğuzka keçig	Kuru veya yaş meyva yahut içki ve şarap, bunlar boğaza hep onun elinden girer.
2890	Boğuzdın bolur barça begke hatar, boğuz tatğı aşçı idişçi tutar	Bey için her türlü tehlike boğazdan gelir; boğazın tadı aşçı ve içkicinın elindedir.
2891	Bu aşçı idişçi bütün bolmasa, idi sarp bolur begke içse yese	Aşçı ve içkici itimat edilir kimseler olmazsa, beyin emniyetle yiyip içmesi çok güç olur.
2892	Negü ter eşit ay biliglig bügü, boğuz ked küdezgü aş akru yegü	Bilgili ve hakîm insan ne der, dinle; boğaza çok dikkat etmeli ve yavaş-yavaş yemelidir.
2893	Boğuzuğ küdezse başıŋa asığ, aşığ az yese bu ağızka tatığ	Boğazı gözetmek, baş için faydalıdır; az yemek, ağıza tatlı gelir.
2894	Üküş kördüm erni yava kıldı baş, küdezmedi boğuzın kovı kıldı yaş	Çok insan gördüm; boğazını gözetmediğinden, beyhude yere başına kıydı ve hayatını heder etti.
2895	Boğuzdın kirür ig kişike kemi, boğuzdın bolur hem aŋar ot emi	Hastalık ve rahatsızlık insana boğazdan gelir; tedavi ve ilâç da boğazdan olur.

2896	Ukuşluğ kerek hem bilig ked bilir, ukuşluğ kişidin kişilik kelir	O akıllı ve çok bilgili olmalıdır; akıllı insandan insanlık gelir.
2897	İsizke katılmaz ukuşluğ kişi, bütün çın bolur bu biliglig işi	Akıllı insan kötüye karışmaz; bilgili insan da doğru ve dürüst hareket eder.
2898	Köni ermese küygey erdi ulun, köni turmasa kör bolur er bulun	Ok düz olmasa idi; doğru gitmezdi; insan doğru hareket etmezse, başkalarının esîri olur.
2899	Köni bol sen iş kıl ay ersig begim, könilikte taştın yok ermiş yegim	Ey kahraman beyim, sen doğruluk ile çalış; bence doğruluktan daha iyi bir şey yoktur.
2900	İdişçi başı ked koyuğ er kerek, köni tutsa ötrü köŋül ög yürek	îçkici-başılık için çok titiz insan lâzımdır; o gönlünü, aklını ve yüreğini doğru tutmalıdır.
2901	Könilik öze işlese iş bütün, yakurmasa özke yarağsız otun	Bütün işleri doğruluk ile yapmalı; uygunsuz ve küstah kimseleri kendisine yaklaştırmamalıdır.
2902	Öz elgi bile katsa içgü körüp, özi beklese kodsa tamğa urup	İçkiyi bizzat kendi eli ile karıştırmalı; kendisi mühürleyerek, muhafaza altına almalıdır.
2903	Yegü içgü katmış kamuğ otlarığ, öz elgi bile katsa tutsa arığ	Yemek ve içkiye karıştırılan bütün otları kendi eli ile katmalı ve bunların temizliğine dikkat etmelidir.
2904	Kuruğ öl yemiş ya cülengbin cülâb, özi katğu tutğu bu barça şerâb	Kuru, yaş meyva veya gül-balı, gül-şurûbu, bütün bu içkileri kendisi yapmalı ve muhafaza etmelidir.
2905	Açınu süçinü bağırsaklıkın, idişin küdezse ötese hakın	Şefkat, sevgi ve sadâkatle beyin içkisini gözeterek, onun hakkını ödemelidir.
2906	Kirür otrü emgek begi tapğıŋa, ol emgek tusulur kulı asğıŋa	Böylece beyinin hizmetine onun emeği geçer ve bu emek kulun faydasını te'min eder.
2907	Kayu neŋke kirse kişi emgeki, uş ol neŋde boldı cânınıŋ köki	İnsanın hangi şeye emeği geçerse, onun canı o şeye bağlanmış olur.
2908	Muŋar meŋzetü sözledi söz silig, siligler sözi körse barça bilig	İyi tabiatlı insan buna benzer bir söz söylemiştir; böyle insanların sözü, dikkat edersen, hep bilgidir.
2909	Kayu neŋke kirse kişi emgeki, sevüg boldı ol neŋ sevüg cân köki	İnsanın hangi şeye emeği geçerse, o şey sevgili can kökü gibi sevilir.
2910	Kişi emgek ıdsa tiriglik ıdıp, anı sevgü yüdgü yüdürse yüki	İnsanın ömür boyunca emek verdiğini sevmeli ve yüklenince de onun külfetine katlanmalıdır.
2911	Bu yaŋlığ bulunsa idişçi başı, aŋar berse bolğay idişçi işi	Böyle bir içkici-başı bulunursa, içki işi ona verilebilir.
2912	Bu işke munı teg silig er kerek, munıŋ tapğı körki yarutsa yürek	Hizmetinin iyiliği ile içten memnun kalmak için, bu işe böyle temiz tabiatlı bir insan lâzımdır.
2913	Munıŋda basakı bu boşğutları, sakalsız kerek barça körki yarı	İçkici-başının sakileri de hep genç ve güzel yüzlü olmalıdırlar.
2914	Yalıŋ yüzlüg oğlan tolun teg yüzi, bodı tal kara saç bediz teg özi	Yüzünde henüz tüy belirmemiş bu oğlanların yüzü dolun ay, boyu fidan, saçı kara ve görünüşleri tasvir gibi güzel olmalıdır.
2915	Beli bolsa yılmık yana yarnı keŋ, ürüŋ bolsa kırtış kızıl kızğu eŋ	Belleri ince, omuzları geniş, teni beyaz ve yanakları al-kırmızı olmalıdır.

2916	Yaşıl kök sarığ al ağı ton kedip, aşağu kötürse yaraşur yorıp	Onların yeşil, mavi, san ve pembe ipek elbiseler giyip dolaşmaları ve yemek taşımaları hoş olur.
2917	Sakalsız kerek bu idişçi arığ, küdezilse içgüde kıl tü yamığ	İçkinin kıl, tüy ve çer-çöpten korunması için, içkici sakalsız ve temiz bir insan olmalıdır.
2918	İdişte tü bolsa yarağsız bolur, tü aş suvka tüşse tatığsız bolur	İçkide kıl bulunursa, yakışık almaz; kılın yemeğe ve içkiye düşmesi tatsız bir şeydir.
2919	Munın aydı bolğay bilig bergüçi, sakalsız kerek tep idiş tutğuçı	Bilgi veren bundan dolayı — "Kadeh sunanlar sakalsız olmalıdır" — demiş olacaktır.
2920	İdişçi arığ bolsa körklüg yüzi, anıŋdın siŋer içse içgü kozı	Kadehçi temiz ve güzel yüzlü olursa, içilen içki iştiha ile içilir ve insanın içine siner.
2921	Negü tutsa körklüg kişi kılkı uz, yaraşur alır kör bu cân ülgi köz	Güzel yüzlü, tavır ve hareketi zarif olan kimse ne sunsa, yakışır; bak, göz ondan canın hissesini alır.
2922	Negü ter eşitgil bu beyt ayğuçı, eşitgil munı sen ayâ bilgüçi	Şu beyti söyleyen ne der, dinle; ey bilen insan, bunu sen dinle.
2923	Yüzi körki körglüg kerek kılkı uz, negü tutsa andın tamar barça tuz	Yüzü-gözü güzel, tavır ve hareketi zarif olmalıdır; o ne sunarsa sunsun, zevkle içilir.
2924	Karın açmış erke yüzi körse aş, usup susamış ka körüp kanğusuz	Karnı acıkmış insana onun yüzünü görmek bir yemektir; susamış insan için, o bakıp kanılmaz bir içkidir.
2925	İdişçi başı kör uş andağ kerek, idiş tutğuçılar bu mundağ kerek	İçkıci-başı işte böyle, sâkîler de öyle olmalıdır.
2926	İnansa aŋar ötrü begler bütüp, yakın tutsa bolğay bütün çın tutup	Beyler onlara itimât ederek, inanır ve doğru-dürüst insan olarak, onları kendilerine yakın tutabilirler.
2927	Ay elig kaç işke er üdrüm tile, bağırsak közi tok uvutı bile	Ey hükümdar, şu bir kaç işe sâdık, gözü tok ve haya sahibi, seçkin insanlar ara.
2928	Birisi yalavaç bitigçi biri, takı bir idişçi kör aşçı biri	Bunlardan biri — elçi, biri — kâtip, biri — içkici-başı ve biri de — aşçı-başıdır.
2929	Bularığ idi ked talula birin, kalı tuşsa teŋsiz ökünme yarın	Bunların her birini çok iyi seç; eğer uygunsuz kimseler seçilirse, sonra peşiman olma.
2930	Yalavaç bitigçi kalı bolsa yig, anıŋ yası elke tokır ay tetig	Eğer elçi ile kâtip olgun kimseler olmazsa, ey zeki insan, bunun zararı memlekete dokunur.
2931	İdişçi ya aşçı yeg erse kalı, anıŋ yası cân kör tiriglik ulı	Eğer içkici ve aşçı-başılar çiğ olurlarsa, bunların zararı hayatın esası olan cana dokunur.
2932	Katığlan ay elig bu bir kaç kişig, talulayu üdrü tutuzğıl işig	Ey hükümdar, gayret et, bu birkaç insanı iyi seç, sonra işleri onların ellerine bırak.
2933	Yana aydı ögdülmiş elig kutı, bedük boldı begler işi teg atı	Öğdülmiş devamla : — Ey devletli hükümdar, beylerin işi gibi, adı da büyük olur — dedi —
2934	Bedük işte teŋsiz baş ağrığ bolur, baş ağrığ kötürmese beglik kalur	Büyük işin her türlü derdi olur; bu derdler ortadan kaldırılmazsa, beylik ortadan kalkar.
2935	Negü ter eşitgil keŋeşçi öge, keŋeşte töker begke yünçü üke	Dinle, istişarede beyin önüne yığınla inci döken has-müşâvir ne der.
2936	Ayâ beg erej kolma emgek kötür, erej birle emgek adakşu yatur	Ey beyim, rahat arama, zahmeti ortadan kaldır; rahat ile zahmet bir arada bulunur.

2937	Beg emgep el itse bodun şük bayur, bayusa bodun beg tileki bolur	Bey zahmet çekip, memleketi tanzim ederse, halk kendi-kendine zenginleşir; halk zenginleşirse, beyin her arzusu yerine gelir.
2938	Sevinme ked artuk erejlig kişi, bolur âhır emgek erejke tuşı	Ey huzur içinde yaşayan bey, buna fazla sevinme; sonunda huzuru zahmet takip eder.
2939	Neçe me bu aşçı idişçi saŋa, bütün erse artuk ay ersig toŋa	Ey cesur kahraman, aşçı ve içkici-başılar sana ne kadar çok itimat telkin ederlerse-etsinler,
2940	Olarda bağırsak özüŋe özüŋ, adın bolmağay sen uzatma sözüg	Seni onlardan daha çok esirgeyecek olan yine kendinsin; sözün kısası, bu başka bir kimse olamaz.
2941	Negü ter eşitgil öge buyrukı, unıtma munı sen biti hem okı	Has-müşâvir ne tavsiye eder, dinle; bunu unutma, yaz ve dâima oku.
2942	Sevüg cân özele iminde imin, kolup bulmadım men özümde öŋin	Aradım, aziz can için kendimden daha emin başka bir kimse bulamadım.
2943	Katığlan küdezgil katığ tut anı, kalı bardı erse tileme emin	Gayret et, gözet, onu sağlam tut; eğer giderse, ona çâre bulunmaz.
2944	Ayıtmış nı aydım ay elig kutı, negü teg kerekin emi hem otı	Ey devletli hükümdar sorulanlara cevap verdim; onun nasıl olması lâzım geldiğini, çâre ve tedbirini bildirdim.
2945	Bu yaŋlığ kişi birle begler bedür, yağı boynı yençer kü çavın ıdur	Beyler böyle insanlar ile yükselir, düşmanın boynunu ezer, kendilerinin nâm ve şöhretini yayarlar.
2946	Munu sözledim men saŋa belgülüg, takı bir sözüm bar adın ülgülüg	İşte sana açıkça söyledim, fakat üzerinde durulacak başka bir sözüm daha var.
2947	Elig tıŋlar erse anı sözleyin, yok erse bu sözni özüm kizleyin	Hükümdar dinlemek lutfunda bulunursa, onu da söyleyeyim; eğer münâsip görmezse, sözüm bana kalsın.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
2948	Yanut berdi elig ayur ay bügü. negü ol maŋa ay sözüg sözlegü	Hükümdar cevap verdi ve : —Ey hakim, diyeceğin nedir, bana söyle —dedi— .
2949	Seniŋdin eşitgü kerek barça söz, biligke teriz sen ukuşka ögüz	Senden her sözü dinlemek icap eder; sen bilgi denizi ve akıl deryâsısı.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
2950	Yanut berdi ögdülmiş aydı elig, eligdin tegir elke törlüg bilig	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Ey hükümdar, memlekete her türlü bilgi hükümdardan gelir — dedi—
2951	Eligke ötündüm tapuğçı yolı, negü teg tapınğu begiŋe kulı	Hizmetkârların yolunu ve kulun beyine nasıl hizmet etmesi lâzım geldiğini hükümdara arzettim.
2952	Yeme bilgü begler tapuğçı kulın, negü teg açınğu tapınsa yılın	Beyler de hizmetkâr kullarına ve yıllarca hizmet edenlere nasıl ihsanda bulunmak lâzım geldiğini bilmelidirler.
2953	Neçe beg hakı erse kullar öze, yeme kul hakı yokmu begler öze	Kullar üzerinde beyin o kadar hakkı var da, beyler üzerinde kulların hakkı yokmudur.
2954	Kalı beg hakın körse kullar turup, kerek kul hakın körse tapğın körüp	Eğer kullar beyin karşısında hizmet ile, onun hakkını yerine getirirlerse beyin de, hizmetlerine göre, kullarının

		hakkını vermesi lâzımdır.
2955	Tapuğçı tapuğ kılsa dünyâ üçün, kalı bulmasa dünyâ emger küçün	Hizmetkâr dünyalığı için hizmet eder; eğer, dünyalığını bulamazsa, gadre uğramış olur.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
2956	Elig aydı keldür maŋa ay açа, negü ol tapuğçı hakı ay seçe	Hükümdar : — Haydi, bana açık söyle ve bir-bir anlat; hizmetkâr hakkı ne demektir — dedi.
XXXVIII	**Öğdülmiş İligke Tapuğçılar Haki Begler Öze Negü Teg Erdükin Ayur**	**Öğdülmiş Hükümdara Hizmetkârların Beyler Üzerindeki Haklarının Neler Olduğunu Söyler**
2957	Bu ögdülmiş aydı bu begler öze, tapuğçı hakı bar tapuğda oza	Öğdülmiş dedi: — Beyler üzerinde hizmetkârın, daha hizmete başlamadan evvel, bir alacağı vardır.
2958	Eŋ aşnu yegü içgü bergü kerek, tapınğu itiglerin itgü kerek	Ona ilk önce yiyecek ve içecek vermek ve onun hizmet esbabını hazır: lamak lâzımdır.
2959	Tapuğ kılmak emgek katığ iş bolur, munı bilse begler tapuğ tiş kılur	Hizmet etmek zahmetli ve ağır bir iştir; beyler bunu takdir ederlerse, hizmetkâr daha çok gayret eder.
2960	Et öz cân yuluğlar tapuğ kılğuçı, tiler beg sevinçi bu kul bolğuçı	Hizmet eden insan tenini ve canını feda eder; kulluk eden beyini memnun etmek ister.
2961	İsig tumlığ aç tok yadağ hem yalıŋ, kılıç baldu ok yer ay elig biliŋ	Onlar sıcakta, soğukta, aç, tok, yaya ve çıplak hâlde, kılıç, balta ve ok darbelerine mâruz kalırlar; ey hükümdar, bunu bil.
2962	Kedin öŋdün oŋ sol bolur bu turup, begin inçke tegrür bu emgek körüp	Onlar öne, arkaya, sağa ve sola giderler; oralarda beylerini huzura kavuşturmak için, zahmet çekerler.
2963	Yağıka bu öŋdün bolur bek tolum, tiriglik tiler begke özke ölüm	Onlar düşmana karşı ön safta bir silâh vazifesi görürler; beyin yaşaması için kendilerini ölüme atarlar.
2964	Bu yaŋlığ beginiŋ sevinçin tilep, özin emgetür tünni künke ulap	Bu şekilde beyinin huzurunu diler ve geceyi gündüze katarak, zahmet çekerler.
2965	Bu tapğı üçün beg ötegü hakın, anı edgü tutğu bağırsaklıkın	Bu hizmetleri için bey onların hakkını ödemeli; onlara şefkatle muamele etmelidir.
2966	Negü ter eşitgil uç ordu hanı, bodunda talusı kişide çını	Halk arasında seçkin ve insanların doğrusu olan Üç-Ordu hanı ne der, dinle.
2967	Ayâ beg boluğlı bodunka uluğ, bedüt edgü tutğıl tapuğçı kuluğ	Ey halkın büyüğü ve bey olan kimse, hizmetkâr kullarına iyi muamele et ve onları yükselt.
2968	Tapuğçı bile begler elgi uzar, tapuğçı bile erklig el kend tüzer	Beyler hâkimiyetlerini hizmetkârlar vâsıtası ile elde ederler; hükümdar hizmetkârlar ile memleketini düzene koyar.
2969	Neçe beg uluğ bolsa aslı bedük, tapuğçı bile boldı atı bedük	Beyin aslı ne kadar ulu ve kendisi ne kadar büyük olursa-olsun, onun adı hizmetkârları ile yükselir.
2970	Ay elig kişilik mürüvvet bolur, mürüvvet kişike tarikat bolur	Ey hükümdar, insanlık— mürüvvettir; mürüvvet— insan için, bir tarikattır.
2971	Mürüvvet tarikat bu ol belgülüg, kişi emgeki bilse kılsa ülüg	Mürüvvet ve tarikat, hiç şüphesiz, insanın emeğini takdir ile hakkını vermektir.
2972	Tapuğçı kapuğda umınçka turur,	Hizmetkâr kapıda ümit ile hizmet eder; bey onun

	umınç bermese beg mürüvvet barur	umduğunu vermezse, mürüvvet gider.
2973	Körü barğu begler tapuğçı neçe, tusulur neçe ol tusulmaz neçe	Beyler hizmetkârın nasıl olduğuna ve işe yarayıp-yaramadığma her vakit dikkat etmelidirler.
2974	Tusulur teŋinçe açıŋu kerek, tapınmış teŋi hak tegürgü kerek	işe yaradığı nisbette ona ihsanda bulunmak ve hizmeti nisbetinde onun hakkını ödemek lâzımdır.
2975	Kişi yılkıda ınğa ermez ay beg, munı teŋlese iş bolur ülgü teg	Ey hükümdar, insan hayvandan daha aşağı bir mahlûk değildir; bunu kıyâs tutarsan, iş ölçüsüne göre olur.
2976	Boğuz todrur aşnu kişi yılkınıŋ, basa asğı kötrür bu yalŋuk anıŋ	insan önce hayvanın karnını doyurur; sonra bu insan ondan istifâde eder.
2977	Açığ berse begler tilin edgü söz, tapuğçı yuluğlar begiŋe et öz	Beyler ihsanda bulunur ve iyi sözle onu takdir ederlerse, hizmetkâr beyine kendisini feda eder.
2978	İsinür tapuğçı bağırsak bolur, özin emgetür beg sevinçin kolur	Hizmetkâr böylece onu sever, ona candan bağlanır; beyinin huzûrunu temin için, kendisi zahmet çeker.
2979	Muŋar meŋzetü sözlemiş söz tetig, bilig birle yalŋuk uzatur elig	Zeki bir insan buna benzer bir söz söylemiştir; insan bilgi ile etrafına hâkim olur.
2980	Kişi edgülükke sevüg cân berür, bir edgü yanutı on edgü kılur	insan, iyiliğe karşılık, aziz canını verir; bir iyiliğe karşı on iyilik yapar.
2981	Asığ bolsa yalŋuk özin kul kılur, aŋar kul bolur özke emgek urur	Menfaati olursa, insan kendisini kul yapar; başkasının kölesi olur ve zahmete katlanır
2982	Tapuğka körü bergü edgü açığ, yalıŋnı bütürgü todurğu açığ	Ona, hizmetine göre, bol ihsanlarda bulunmalı; çıplak ise, giydirmeli; aç ise, doyurmalıdır.
2983	Negü beg bolur ol ay elig kutı, kitermese kuldın çığaylık atı	Ey devletli hükümdar, eğer kuldan fakir adını kaldıramazsa, o nasıl bir bey olur?
2984	Negü ter eşitgil avuçğa sözi, avuçğa sözi ol yegitler közi	İhtiyarlar ne derler, dinle; onların sözü gençlerin gözüdür.
2985	Kişi emgek ıdsa kişi yurnıŋa, yanutı kişilik kılur ornıŋa	Bir kimsenin bir insan parçasına emeği geçerse, o buna karşılık ona insanlık yapar.
2986	Kişi emgeki bilmegüçi kişi, kişi tep atamağu yılkı tuşı	însan emeğini takdir etmeyen kimseye insan dememelidir; o hayvana benzer.
2987	İki törlüg ol bu tapuğ kılğuçı, biri boş biri kul umınç tutğuçı	Hizmette bulunan kimseler iki türlü olur; biri — hür, biri — kul.
2988	Bu kul kendü erksiz tapuğçı bolur, tapuğ kılmasa begde berge bulur	Kul kendi ihtiyarı dışında hizmet eder; işi görmezse, beyden dayak yer.
2989	Boşuğ kör bu tapnur özin kul kılıp, munıŋ emgekin yulğu tapğın bilip	Hür insana bak, o kendisini kul edip, hizmet eder; onun hizmetini takdir etmek ve emeğini karşılamak lâzımdır.
2990	Boş âzâd kişi barça edgü kulı, bularka açа bergü edgü yolı	Hür ve serbest insanlar hep iyiliğin kuludurlar; bunlara her vakit iyilik yolunu açık bulundurmalıdır.
2991	Boşuğ kul bile tutsa bolmaz bu tüz, boşuğ boş teŋi tut kuluğ kulça üz	Hür insanı kul ile bir tutmak olmaz; hür insana hür muamelesi yap, kulu da kul gibi kullan.
2992	Bu begler kapuğı erej kapğı ol, erej kapğı tutmak özüŋ asğı ol	Beylerin kapısı huzur kapısıdır; huzur kapısına kapılanmak, kendi menfaati icâbıdır.

2993	Tapuğçı bayusa beg atı bolur, bu atı duâ birle meŋü kalur	Hizmetkâr zenginleşirse, bey nâm kazanır ve bu nâmı duâ ile ebedî kalır.
2994	Ay elig tapuğçı bile beg mesel, satığçı osuğluğ bolur çın tükel	Ey hükümdar, hizmetkâr ile bey arasındaki münâsebet, gerçekten, tam bir alıcı-satıcı münasebeti gibidir.
2995	Satığçı berür neŋ aŋar mün sanı, alığlı alır elde evrer anı	Satıcı mal verir ve bu ona sermâye olur; alıcı da bunu alır ve bunu memleketten-memlekete dolaştırır.
2996	Yıl ay kün tükese asığ yomdarur, yüz utru ulaşur öz asğı alur	Yıl, ay ve günler geçince, kâr birikir; tekrar karşılaşırlar ve her biri kendi kârını alır.
2997	Muŋar meŋzer emdi tapuğçı kişi, begi birle ortuk sakışlığ işi	işte bunun- gibi, hizmetkârın işi de beyi ile ortak hesaba bağlıdır.
2998	Begi neŋ berür kulka edgü sözün, tapuğçı et öz birle tapnur özün	Bey kula mal verir ve iyi sözle onu teşvik eder; hizmetkâr ise, kendi vücûdu ile ona hizmet eder.
2999	Urur cân yuluğlap tapuğçı kılıç, anıŋ asğı el kend uluşlar erinç	Hizmetkâr canını feda ederek, kılıç sallar; bunun kârı, şüphesiz, ildeki memleket ve şehirlerdir.
3000	Yağı boynı yençer hazine urur, tilek ârzû nimet ulaşu kelür	Düşmanın başını ezer ve hazine toplar; dilek, arzu ve nîmet birbiri ardınca gelir.
3001	Bu barça asığ sanı boldı tegim, asığ kılğuçığ edgü tutğu begim	Bunların hepsi gelir ve kâr gibidir, ey beyim, kâr getiren hoş tutulmalıdır.
3002	Negü ter eşitgil bu sartlar başı, öz asğın tilep dünyâ kezgen kişi	Tüccar-başı, kendi kârı uğurunda dünyayı dolaşan insan, ne der, dinle.
3003	Asığlığ kul erse oğulda yakın, asığsız oğulnı yağı bil sakın	Faydalı olan kimse, kul bile olsa, oğuldan daha yakındır; faydasız oğulu düşman bil ve ondan sakın.
3004	Kamuğ teprenigli asığka yorır, asığ bolmasa avçı evde karır	Bütün uğraşan insanlar menfaatleri uğrunda koşarlar; bir menfaati olmasa idi, avcı evinde ihtiyarlayıp giderdi.
3005	Er at boldı begler kanatı yügi, kanatsız kuş uçmaz ay begler begi	Asker beylerin kanat tüyüdür; ey beyler-beyi, kanatsız kuş uçamaz.
3006	Er at birle begler küçi belgürer, er at birle begler tügünler yörer	Beylerin kuvvet ve kudreti asker ile belli olur; beyler asker ile düğümleri çözerler.
3007	Yumıtsa kayu begke ersig eren, ajunka bu beg boldı sâhib-kırân	Hangi beyin etrafında cesur asker toplanırsa, o dünyaya sâhip-kıran bir bey olur.
3008	Kayu begde erdem yumıtsa tükel, aŋar yığlur ârzû ne kolsa tükel	Hangi beyde bütün faziletler birleşirse, bütün istedikleri şeyler onun etrafında toplanır.
3009	Ajunçıkaerdem kerek miŋ tümen, bu erdem bile yer ajunçı cihân	Dünya hâkimine binlerce fazilet lâzımdır; dünya hâkimi bu faziletler ile cihanı elde eder.
3010	Uçuz tutma erdemni ögren oğul, bu erdem yorıkı ürüŋ kuş teg ol	Ey oğul fazileti kıymetsiz sayma, öğren; bu faziletin tabiatı ak kuşa benzer.
3011	Ürüŋ kuş kutı teg bu erdem kutı, yorı kuş atağıl sen erdem atı	Bu faziletin saadeti ak kuşunki gibidir; haydi, sen fazilete kuş adını ver.
3012	Negü ter eşitgil ürüŋ başlığ er, ajunuğ karıtmış uzun yaşlığ er	Dünyayı ihtiyarlatmış, çok yaşamış, ak saçlı insan ne der, dinle.
3013	Bilig erdem ögren ağır tut anı, ağır kılğay âhır ol erdem seni	Bilgi ve fazilet öğren, ona hürmet et; bu fazilet sonra sana da hürmet te'min eder.

3014	Bilig bil ukuş uk yorıma yava, üdi kelse edgü berür ol küni	Bilgi edin, anlayış sahibi ol, vaktini boş geçirme; vakti gelince, o sana iyilik getirir.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
3015	Bu sözler eşitti sevindi elig, ayur ay ukuşluğ uruğı silig	Hükümdar bu sözleri dinledi, sevindi ve: — Ey akıllı, ey nesebi temiz — dedi —
3016	İdi yakşı urduŋ kişilik ulı, bu ol çın vefâlığ kişiler yolı	İnsanlığın temelini çok iyi tesbit ettin; gerçekten vefalı insanların yolu budur.
3017	Bodun erki boldı meniŋ bu özüm, uzun boldı elgim yorık til sözüm	Ben kendim halk üzerine hâkim oldum; her şeye muktedir oldum ve sözüm her yerde geçer oldu.
3018	Küvenmez men emdi bu beglik bulup, öz inçlik tilep me tiriglik bulup	Şimdi ne bu beyliğe nail olduğum ve ne de bu hayatta kendi huzurumu dilediğim için öğünüyorum.
3019	Tilekim bu ol kim maŋa kelgüçi, bayusa meniŋdin bedüse küçi	Asıl dileğim şudur : bana gelen kimse zenginleşsin, benim sayemde kudret ve nüfuzu artsın.
3020	Bu begler sevinçi yarınkı asığ, duâ tap maŋa edgü atın yanığ	Bu beylerin sevinci yarının kârıdır; buna karşılık hayır-duâ ve iyi adla zikredilmem bana yeter.
3021	Bu barı hazine bu altun kümüş, er atka ülegüke tirdim üküş	Bütün bu hazineyi, bu bir çok altın, gümüşü askere dağıtmak için biriktirdim.
3022	Kişike berür-men tilep edgü at, duâ artsu atım yorıtsu bayat	İyi nâm kazanmak arzusu ile, bunları başkalarına veriyorum; çok duâ kazanayım ve Tanrı adımı dünyaya yaysın.
3023	Tilekim bu ol kim maŋa tapğuçı, bayup kalsa minde kedin kalğuçı	Dileğim şudur: bana hizmet edenler ve bundan sonra yaşayacak olan hizmetkârlarım sıkıntı çekmesinler.
3024	Özüm köçse barsa kalır bu bodun, duâ birle tapsa maŋa ol üdün	Ben göçüp giderim, bu halk kalır; o zaman beni diıâ ile anmalarını isterim.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
3025	Yanut berdi ögdülmiş aydı elig, yetürdi bu işke tükel ög bilig	Öğdülmiş cevap verdi ve:— Hükümdar bu işi akıl ve bilgi ile çok ıyi kavradı — dedi —
3026	Ölügli kişike negü bar adın, meger edgü atı yorısa kedin	Ölen insan için, kendisinden sonra iyi adının Jcalmasından daha başka ne olabilir.
3027	Bu dünyâ tilese ülegü kümüş, kalı ukbi kolsa bu ol hem yuluş	Bu dünyayı isteyen insan gümüş dağıtmalıdır; ukbâ isteyen için de kurtuluş yolu budur.
3028	Bu altun kümüşüg üle ay elig, kayu el tilese yetilgey elig	Ey hükümdar, altın ve gümüş dağıt; hangi memleketi istersen, oraya hâkim olursun.
3029	Negü ter eşitgil bügü beg tili, bu beglik işiŋe ol urmış ulı	Hâkim bey ne der, dinle; bu devler işinin temelini o atmıştır.
3030	Ülegü neŋ er tutğu begler kalın, kaçan kolsa tutğay yağısı elin	Beyler mal dağıtmalı ve çok asker tutmalıdır; ne zaman isterse, düşmanının memleketini ele geçirir.
3031	Hazine nerek köp er at çok kerek, begi bay kereksiz bodun tok kerek	Hazine neye gerek, çok asker lâzım; beyin zenginliğine lüzum yok, halk tok olmalıdır.
3032	Er at bolsa begler eli eksümez,	Asker bulundukça, beylerde memleket eksik olmaz;

	er at bolmasa beg elin keç yemez	asker olmasa, bey memleketine uzun müddet hâkim kalamaz.
3033	Er at bolsa begdin sevinçlig yaruk, kayu el tilese bulur beg anuk	Asker beyden memnun oidumu, bey hangi memleketi isterse, onu elinde bulur.
3034	Akı bolsa elgi ajun begleri, ikigü ajunnuŋ bu buldı töri	Dünya beylerinin eli açık olursa, onlar her iki dünyada baş-köşeye otururlar.
3035	Negü ter eşitgil biliglig tilin, saranlık bile beg yeyümez elin	Bilgili ne der, dinle; hasis bir bey memleketine hâkim olamaz.
3036	İki neŋ karıştı yakışmaz kaçar, saranka yağumaz akığ berk kuçar	Bu iki şey birbirine zıddır, onlar birbirlerinden kaçarlar; insan hasise yanaşmaz, cömerde sıkıca yapışır.
3037	Sarandın kaçar barça erdemlig er, akıka yumıtur tilek ârzû yer	Bütün faziletli insanlar hasisten kaçarlar ve cömerdin etrafında toplanarak, dilek ve arzularına kavuşurlar.
3038	Saranlık bile boldı beglik yağı, saranka kopar tegme yerde çoğı	Hasislik ile beylik birbirine düşmandır; hasise karşı her yerde isyanedilir.
3039	Adın iki neŋ ol bu el tutrukı, birisi sav altun kılıç bir takı	Memleketi ayakta tutan daha iki şey vardır : biri — som altın, biri de — kılıçtır.
3040	Akılık bile beklegü ol elig, akılık bile beg bedür ay elig	Memleketi cömerdlikle muhafaza etmelidir; ey hükümdar, bey cömerdlikle büyür.
3041	Kür alp er kötürse yaşın teg temür, azığlığ erenlerde teşlür tamur	Cesur, kahraman adam, yıldırım gibi kılıç sallarsa, azılı muhariplerin damarı patlar.
3042	Sav altun bile türtse begler elig, kılıçsız tili birle evrer elig	Altın vere-vere eli nasır tutan beyler memleketi kılıç kullanmadan, söz ile idare ederler.
3043	Bu iki bile itgü uş bu elig, bu iki bile er bedür ay elig	Memleketi şu iki şey ile tanzim etmeli; ey hükümdar, insan bu iki şey ile büyür.
3044	Sav altun yazar ol tügülmiş kişig, sav altun iter ol buzulmış işig	Çatılan yüzleri som altın güldürür, bozulmuş işlen som altın yoluna koyar.
3045	Kılıç kayda erse kümüş anda ol, kümüş kayda erse kılıç tuttı yol	Kılıç nerede ise, gümüş oradadır; gümüş nerede ise, kılıç oraya yönelir.
3046	Ayâ beg kümüş saç tirilsü ked er, kümüş yığsa saçlur kılıçlığ kur er	Ey hükümdar, gümüş saç, yiğit kimseler toplansın; kendin için gümüş toplarsan, etrafındaki kılıçlı yiğitler dağılır.
3047	Kılıçlığ kür er kör kümüşke tutuğ, yumıtmış sav altun kılıçka yuluğ	Kılıçlı, cesur yiğit, bak, gümüşe rehindir; toplanmış som altın kılıca feda olsun.
3048	Saran beg tirer neŋ hazine urur, akı beg kılıç birle artlap alur	Hasis bey mal toplar ve hazine yapar, cömert bey bunu kılıç ile vuravura alır.
3049	Bu yaŋlığ-turur bu ajun öŋdisi, saranka söküşi akı öŋdisi	Bu dünyada böyle âdet olmuştur: hasise söğerler, cömerdi öğerler.
3050	Sözin kesti ögdülmiş öpti yerig, eligke duâ kıldı ögdi birig	Öğdülmiş sözünü bitirdi, yer öptü; hükümdara duâ etti ve Tanrıyı öğdü.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3051	Bu sözler eşitti sevindi elig,	Hükümdar bu sözleri dinledi ve sevindi; ellerini

	duâ kıldı rabka kötürdi elig	kaldırarak, Tanrı'ya duâ etti.
3052	Ayur ay bağırsak ınanğu idim, katığlık yerinde sığıŋu idim	Sonra dedi: — Ey inandığım, merhametli rabbim; ey müşkül anlarda sığındığım rabbim.
3053	Seniŋde adın yok yölekim maŋa, küvençim sen ök sen umınçım saŋa	Benim senden başka istinatgahım yoktur; güvendiğim bizzat sensin, ümidim sendedir.
3054	Kayu edgü kaldı maŋa kılmadıŋ, negü ârzû kaldı maŋa bermediŋ	Bana yapmadığın hangi iyilik var; yerine getirmediğin hangi arzum kaldı.
3055	Neteg tapnuğay-men bu ol çın sözüm, ayâ meŋü muŋsuz bu muŋluğ özüm	Ey ebedî ve ganî Tanrım, doğrusunu söylüyorum, benim bu âciz varlığım sana nasıl lâyıkı ile kulluk edebilir.
3056	Seniŋdin kolur-men basut küç bile, köni yol öze tut meni sen yöle	Sana niyaz ederim, yardımın ve kudretin ile doğru yola yönelt, bana destek ol.
3057	Kamuğ edgülükte takı artukı, bu ögdülmiş ol emdi köŋlüm tokı	Bütün bu iyilikler arasında en iyisi, şimdi ruhumu doyuran bu Öğdülmiş'tir.
3058	Munı berdiŋ emdi maŋa sen atâ, kılur-men munıŋ şükri yüz miŋ kata	Onu sen bana ihsan ettin; bunun için sana yüz bin defa şükür ederim.
3059	Et öz cân yuluğlar meniŋ işime, duâ arturur bu keçer yaşıma	Benim işim uğrunda tenini, canını feda ediyor ve bu fâni hayatımda bana çok duâ kazandırıyor.
3060	Maŋa küç ber emdi öteyin hakın, sevinsü maŋa bolsu köŋli yakın	Şimdi bana kuvvet ver, onun hakkını ödeyeyim; memnun olsun ve bana kalpten bağlansın.
3061	Yana aydı elig ay ögdülmişe, ukuşluğ biliglig seni ögmişe	Hükümdar yine söyle dedi: — Ey öğdülmiş, akıllı ve bilgili her kes seni medhetmiştir.
3062	Ukuşluğ tilese ukuş sen tükel, biliglig tilese bilig sen kemâl	Akıllı biri lâzım olursa, sen aklın kendisisin; bilgili biri lâzım olursa, sen bilginin kendisisin.
3063	İnançlığ bağırsak bütün sen silig, könilik bile sen kötürdüŋ elig	Güvenilir, içten bağlı doğru ve temizsin; senin bütün hareketlerin dâima doğruluk yolunda olmuştur.
3064	Tapınduŋ açığda aşundı tapuğ, tapuğ kalmadı sen yetürdüŋ kamuğ	Hizmet ettin, senin hizmetin benim ihsanımı aştı; yerine getirmediğin hizmet kalmadı.
3065	Meniŋdin kerek emdi edgü yanut, saŋa hak öteyin tiriglik anut	Benden şimdi iyi bir karşılık görmelisin; sana hakkını ödeyeyim, sen hayatını ona göre tanzim et.
3066	Neteg kim sevindi seniŋdin köŋül, bayat bersü andağ sevinç ay oğul	Benim gönlüm senden nasıl hoşnut ise, ey oğul, Tanrı seni de öyle sevindirsin.
3067	Sözüg kesti elig serindi turu, yer öpti tapuğçısı koptı örü	Hükümdar sözünü bitirdi ve bir müddet sustu, durdu; hizmetkârı yer öptü ve ayağa kalktı.
3068	Turup çıktı andın sevinçlig bolup, atın mindi keldi eviŋe turup	Oradan memnun ve mesrur olarak çıktı; bir az sonra atına binip, evine döndü.
3069	Kıyıksız keçe taŋda kıldı tapuğ, yaradı tapuğ açtı devlet kapuğ	Yine sadâkatle, sabah-akşam hizmet etti; hizmeti takdir edildi ve saadet kapıları açıldı.
3070	Tirildi ögi hem koyuldı bilig, bolu berdi evren uzadı elig	Felek dönüp, kudreti artınca, aklı derlenip toplandı, bilgisi derinleşti.
3071	Negü ter eşitgil kutı belgülüg, kutı birle elde çavıkmış külüg	Saadete eren ve bu suretle memlekete adını yayan ve şöhreti bulunan insan ne der, dinle.

3072	Kimiŋ birle devlet yaraşsa kelip, başın kökke tegrür yokaru kılıp	Kime saadet gelip, onunla uyuşursa, onun başını yükselterek, göğe erdirir.
3073	Kelü berse devlet yumıtsa bu neŋ, kişi körli tirlür bolur kızğu eŋ	Saadet gelir ve servet toplanırsa, insanın gönülü huzura kavuşur, yüzü sevinçle parlar.
3074	Muŋar meŋzetü aydı kökçin saŋa, bu söz yakşı tıŋla ay ersig toŋa	Kır saçlı sana buna benzer bir söz söylemiştir; ey kahraman yiğit, bu sözü iyice dinle.
3075	Kimiŋ bolsa devlet uzadı elig, kamuğ tetrüsi öŋ sözi ög bilig	Kim devlete ererse, onun kudreti artar; bütün eğrisi — doğru, her söylediği — hikmetin tâ kendisi olur.
3076	Ajun feylesûfı neŋi bolmasa, neçe tıldam erse kişedi tilig	Dünya feylesufu ne kadar natuk olursa-olsun, serveti yoksa, dili kösteklidir.
3077	Bu yaŋlığ-turur bu ajun öŋdüsi, yayığ dünyâ devlet çavıkar küsi	Dünyanın âdeti böyledir; dönek dünya ve devletin adı böyle çıkmıştır.
3078	Yavuzka yüz ursa yüzi suvlanur, kiçigke köz açsa bedüklük bulur	Eğer o kötü birine teveccüh ederse, o kimse şeref kazanır; eğer küçüğe bakarsa, o büyüklük bulur.
3079	Tegir erse kimke bu devlet kelip, tüzer iç taşını bu barça itip	Bu devlet kime nasip olursa, onun içini-dışmı düzeltir ve her şeyini tanzim eder.
3080	Kalı kelse keldrür kamuğ ârzûlar, ajunda çavıkar atı belgürer	Devlet kime gelirse, bütün istenilen şeyleri beraber getirir; o insan dünyada meşhur olur, adı her tarafa yayılır.
3081	Kalı barsa eltür bu keldürmişin, yağız yerke ildrür kötürmiş başın	Eğer giderse, bu getirdiklerini de beraber götürür; yükselttiği başı tekrar kara toprağa indirir.
3082	Ayâ ög köŋüllüg ukuşluğ oduğ, ayı sevme dünyâ tokığay yoduğ	Ey akıl ve gönül sahihi, anlayışlı ve uyanık olan insan, bu dünyaya hiç gönül verme, onun beklenmedik yerlerde sana zararı dokunur.
3083	Nerek bu karaŋku tünerig orun, süzük meŋü elke aşunğıl burun	Bu karanlık zulmet yeri neye gerek, durulmuş ebedî ülke için önceden hazırlan.
3084	Tünek ol bu dünyâ kötürgil köŋül, ediz ordu el kol sen amrul amul	Bu dünya bir zindandır, ona gönül bağlama; sen yüsek saray ve ülke iste, huzur ve sükûna kavuş.
3085	Negü ter eşitgil ay köŋli süzük, kamuğ iş içinde ay köŋli tüzük	Gönülü durulmuş ve her işinde gönülü dürüst olan insan ne der, dinle.
3086	Ay himmet idisi ajun kol talu, talu koldaçı er kutı top tolu	Ey himmet sahibi, güzel bir dünya iste; güzel olanı isteyen insanın saadeti eksiksiz olur.
3087	Keçer dünyâ kodğıl tile ukbini, kodu bermese dünyâ kodğay seni	Bu fâni dünyayı bırak, ukbâyı dile; sen dünyayı bırakmazsan, o seni bırakır.
3088	Cefâçı bu dünyâ cefâ kıl aŋar, cefâ kılsa ötrü yaraşur saŋar	Bu dünya cefakârdır, sen de ona cefâ et; ona ne kadar cefâ edersen, o da sana o kadar râm olur.
3089	Ayâ yolda azmış başı tezginük, ayı sevme dünyâğ tüpi ol öyük	Ey yoldan azmış, başı dönmüş adam, bu dünyaya hiç gönül verme, onun dibi bataklıktır.
3090	Öyükke kirigli üyüldi kodı, örü kelmedi ol sevinç bulmadı	Bataklığa giren dibe batar, oradan kimse bir daha çıkamaz; orada sevinç arama.
3091	Örü tartğıl özni öyüktin kutul,	Kendini yukarı çek, bataklıktan kurtul; ibâdet ile kulluk

	özüŋ kullukın sen tapuğ birle yul	vazifelerini yerine getir.
3092	Yana yanğıl emdi tilek birge öz, tiliŋ evre yandur turu kaldı söz	Bugün tekrar ona dön, senin dileğini o verecektir; artık aksini söyle, başkaca söylenecek söz kalmadı.
3093	Köŋül tüzdi ilig kör anda naru, bodunka berü turdı edgü törü	Bundan sonra hükümdar gönlünü doğrulttu; halka iyi kanunlar vaz'etmekte devam etti.
3094	Bodun inçke tegdi turuk semridi, severi bedüdi yağı yavrıdı	Halk huzura kavuştu, zayıflar kuvvetlendi; onu sevenler yükseldi, düşmanları zayıfladı.
3095	Keçürdi küvençin sevinçin küni, ajunka yadıldı atı çav üni	Gününü sevinç içinde güvençle geçirdi; adı, şöhreti ve nâmı dünyaya yayıldı.
3096	Tirildi bir ança yorıdı bu yaŋ, böri toklı birle kozı boldı teŋ	Bir müddet böyle yaşadı ve böyle hareket etti; kurt ile kuzu müsavi oldu.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
3097	İlig bir kün oldrup kör ögdülmişig, okıdı ayıttı keçer kün işig	Hükümdar bir gün yalnız otururken, Öğdülmiş'i yanına çağırttı; günlerin nasıl geçtiğini ve işleri sordu. —
3098	Negü teg keçer kün ay ögdülmiş ay, çığaymu telim boldı ilde ya bay	Ey Öğdülmiş, söyle, gün ve aylar nasıl geçiyor; memlekette yoksul mu çoğaldı, yoksa zenginmi.
3099	El içre negü bar yarağsız yavuz, bodun hâli açğıl maŋa örtme söz	Memleket içinde kötü, uygunsuz neler var; bana halkın vaziyetini anlat, benden bir şey gizleme.
3100	Bodun tillerinde negü söz yorır, söküşmü telimrek ya ögdi kelir	Halk arasında ne gibi sözler dolaşıyor, öğenleri mi daha çok, yoksa, zammedenleri mi.
3101	Münümmü üküşrek azu erdemim, ayu ber maŋa sen kılayın emim	Kusurummu daha çok, yoksa fazîletimmi; bana söyle, ben de ona göre tedbirler alayım.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
3102	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, tilek keldi tuttı tegürdi elig	Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey hükümdar, memlekette herkes arzu ettiği şeyleri bulmaktadır — dedi —
3103	İlig devletinde itildi ajun, sakınç kısğa boldı sevinçler uzun	Hükümdarın devleti sayesinde dünya düzeldi; keder kısa ve sevinçler uzun oldu.
3104	Bayudı bodun inçke tegdi yatur, uluş kend bezendi köŋül yilgütür	Halk zenginleşti ve huzura kavuştu; memleket ve şehirler süslendi, gönüller ferahladı.
3105	Erej birle erter bodun künleri, sevinçin keçer kör bütün tünleri	Halk günlerini huzur içinde, gecelerini de hep sevinç içinde geçiriyor.
3106	Tilin sözledi barça edgü senâ, duâ birle tınmaz tınığlı tına	Her kesin dilinde medih ve senan dolaşıyor, nefes alan her canlı durmadan sana duâ ediyor.
3107	Törü suv teg ol küç kör ot teg yoduğ, süzük suv akıttıŋ udıttı otuğ	Kanun su gibidir; zulüm ise, ateş gibi her şeyi mahveder; sen berrak su akıttın ve ateş söndü.
3108	Törü tüz yorıttıŋ itildi ajun, kim erse küçek ilde körmez közün	Kanunu doğru tatbik ettin, dünya düzene girdi; hiç kimse memlekette artık bir zorbaya rastlamıyor.
3109	Ay ilig üç iştin tegir küç basınç, biri beg osal bolsa tegse irinç	Ey hükümdar, şu üç şey zulüm ve tazyıka sebep olur; biri— beyin ihmalkârlığı ki, bundan musibet gelir.
3110	İkinçi basınçak bodun başlar er, üçünçi suk erse bodun bağrı yer	ikincisi — halkın başında bulunan insanın zayıf olması; üçüncüsü de — halkın bağrını yiyen tamahkârlıktır.

3111	Seninde yok emdi bu üçte biri, kayudın tegir ilke küçkey eri	Şimdi bu üçünden hiç biri sende bulunmadığından, memleketin neresinde bir zorba zuhur edebilir.
3112	Ay edgü törülüg arığ beg silig, bayat berdi erdem saŋa ög bilig	Ey âdil, temiz ve halîm bey, Tanrı sana akıl, bilgi ve bir çok faziletler verdi.
3113	Özüŋ buldı tevfik kamuğ edgüke, bodun todtı bütti yegü kedgüke	Her türlü iyilik için Allah sana tevfik verdi; halkın karnı tok ve sırtı pek oldu.
3114	Şükür kıl bayatka tapuğ kıl sevin, erej kıl bir ança sen inçin avın	Tanrıya şükür et, ibâdet kıl ve sevin; müsterih ol, bir az huzur ve rahat içinde yaşa.
3115	Taşırtın negü tuşsa yaŋluk yazuk, munu men yügürdeçi kul-men anuk	Dışarıda yanlış veya yersiz ne olursa, işte senin hizmetine koşan kulun ben varım.
3116	Şükür kıldı artuk sevindi ilig, senâ kıldı rabka kötürdi elig	Hükümdar şükür etti ve çok sevindi; elini kaldırdı ve Tanrıya sena etti.
3117	Ayur ay bağırsak idim sen uluğ, ağır kıldıŋ ilde bu yunçığ kuluğ	Ey merhametli rabbim — dedi — sen büyüksün; bu zayıf kulunun memlekette itibârını yükselttin.
3118	Tegürdüŋ maŋa sen kamuğ edgülük, munıŋ şükri boynum öze boldı yük	Sen bana her türlü iyilikleri ihsan ettin; şükür etmek boynumun borcudur.
3119	Bu şükrüğ kaçan kılğa özüm yete, munıŋ şükri mendin saŋa sen öte	Ben sana bu şükrü ne zaman hakkı ile ödeyebilirim; benim şükür borcumu sana sen öde.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
3120	Yana aydı ilig ay ögdülmişim, bayat fazlı erdi seni bulmışım	Hükümdar devam etti:— Ey Öğdülmişim, seni bulmam bana Tanrının bir lutfu idi.
3121	Sebeb sen sen emdi kamuğ edgüke, küçüg tıdğuka hem törü bergüke	Zulme mâni olmama, adaleti yerine getirmeme ve her türlü iyiliğe sebep şimdi sen oldun.
3122	Bayat berdi emdi kamuğ edgülük, seni berdi artuk adın on ülüg	Tanrı bana bugün bütün iyilikleri ihsan etti; bir de bunlardan on misli fazla değerde olan seni verdi.
3123	Neçe beg katığlansa yalŋuz özün, bolu bermese kul itümez uzun	Bey yalnız, tek başına ne kadar gayret ederse-etšin, kulun yardımı olmazsa, bunu uzun zaman devam ettiremez.
3124	Beg içtin bolur körgü taştın közi, bağırsak kulı ol közi hem sözi	Bey içeridedir, onun dışarıdaki gözü, sâdık kuludur; o beyin hem gözü, hem sözüdür.
3125	Közüm sen tilim sen elim sen maŋa, anın edgü boldı atım ay toŋa	Sen de benim gözüm, dilim ve elimsin; ey mert yiğit, ben bu sayede iyi nâm kazandım.
3126	Negü ter eşit emdi hakan tili, ajun başlamış bütrü basmış eli	Dünya hâkimi ve bütün memleketleri idaresi altına almış olan hakan ne der, dinle.
3127	Bağırsak kuluğ bulsa begler tilep, anı tutğu altun kümüşke kalap	Beyler arayıp, sâdık bir kul bulurlarsa, onu altın ve gümüş mahfaza içinde tutmalıdırlar.
3128	Köni çın kişi bulsa begler bütün, özi inçke tegdi tirildi kutun	Beyler doğru, dürüst ve itimat edilir bir insan bulurlarsa, kendileri huzura kavuşurlar ve hayatları saadet içinde geçer.
3129	Tapuğçı talusı bağırsak bolur, bağırsak tapuğçığ tilep kim bulur	Hizmetkârın seçkini içten bağlı olur; böyle bir hizmetkârı kim arayıp bulabilir.

3130	Bağırsak yok erse ajunda talu, kişilik kaçan turğay erdi tolu	Dünyada seçkin ve içten bağlı kimseler bulunmasa idi; insanlık nasıl kemâle erişirdi.
3131	Esirker-men emdi ay ögdülmiş e, bir ök sen ataŋdın maŋa kalmış a	Bana babandan yadigâr olarak yalnız senin kalmana çok teessüf ediyorum.
3132	Takı bir bar erse seni teg adın, uda bergey erdi kör öŋdün kedin	Senin gibi daha başka biri bulunmuş olsa idi, senden önce veya senden sonra aynı yolu takip etmiş olurdu.
3133	Bir ök sen maŋa kör ay kılkı köni, seni öz yetürse adın bir kanı	Ey dürüst tabiatlı, benim yanımda şimdiden teksin; seni kaybedersem, başka birini nerede bulurum.
3134	Bu yalŋuzlukuŋka özüm eymenür, takı bir iş erse saŋa ay unur	Ben senin böyle tek olmandan korkuyorum, ey kudretli insan; kâşki senin bir eşin daha bulunsa idi.
3135	Saŋa tegmegey erdi emgek üküş, maŋa ma duâ teggey erdi ülüş	Bütün bu zahmet senin üzerinde kalmazdı; ben de daha çok duâ kazanmış olurdum.
3136	Tile barmu körgil kadaşlar ara, saŋa udğu teg bir ayıtğıl köre	Ara, akrabaların arasında senin yolunu takıp edebilecek bir kimse var mı, soruştur.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
3137	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, esen bolsu işke yetilgey elig	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Hükümdar sağ olsun, iş yapacak kimseler her vakit bulunur — dedi —
3138	Erejlensü ilig tuçı inçrünü, tilek ârzû kelsü özi tınçrunu	Hükümdar her vakit rahat ve huzur içinde bulunsun; sükûn içinde bütün dilek ve arzuları yerine gelsin.
3139	Meniŋ emgerimke ilig altunı, ağır kılmasu köŋli tutsu köni	Benim zahmetime karşılık hükümdarın altını var; hiç endişe etmesin ve gönülünü ferah tutsun.
3140	Maŋa tegse emgek erej me tegir, erej birle emgek yanaşu yorır	Ben zahmet çekiyorsam, rahat da ediyorum; huzur ile zahmet yan yana yürür.
3141	Kalı el işiŋe tusulğu kişi, tiler erse ilig bodun el başı	Eğer hükümdar memleket işinde faydalı ve halkın başında bulunacak bir insan istiyorsa,
3142	Negü ter eşitgil ay ilçi bügü, bügülep kılur ilçi künde ögü	Bak, hikmeti ile her gün yeni bir tedbir arayan hakîm devlet adamı ne der, dinle.
3143	Üküş bolsa ilke basutçı tile, el itlür bedük beg yatıp yer küle	Ne kadar çok olursa-olsun, memleket işine yardımcılar ara; memleket böyle tanzim edilir ve büyük bey huzur içinde bütün arzularına kavuşur.
3144	Telim bolsa ilde tusulur tetig, begig inçke tegrür kılur bu itig	Memlekette faydalı ve zeki insanlar ne kadar çok olursa, işleri bunlar görürler, bey de o kadar rahat eder.
3145	Yok ermez kadaşlar ara bar meniŋ, bu yaŋlığ kişi bilgi artuk anıŋ	Yok değil, benim akrabalarım arasında da çok geniş bilgili böyle bir insan vardır.
3146	Kamuğ erdemi bar sakınuk oduğ, kayu işke tegse bodur tü boduğ	Kendisi her türlü fazilet ve takva sahibi olup, uyanıktır ve elinden her türlü iş gelir.
3147	Kılınçı köni atı odğurmış ol, kamuğ edgülükke elig urmış ol	Hareketi doğru ve adı Odgurmış'tır; o her türlü iyiliğe el vurmuştur.
3148	Velikin evürdi bu dünyâda yüz, turup tağka kirdi köŋül kıldı tüz	Fakat o bu dünyadan yüzünü çevirdi; kalkıp dağa çıktı, dünya endişelerini gönlünden uzaklaştırdı.
3149	Bayat tapğı birle özin emgetür,	Tanrıya ibâdet ederek, kendisini zahmete veriyor ve

	tapuğ birle yazuk igin emletür	ibâdetle günah hastalığını tedavi ediyor.
3150	Meniŋde yüz üsteŋ anıŋ erdemi, bodunda talusı kişi ködrümi	Onun fazileti benimkinden yüz misli fazladır; o halkın ileri geleni ve insanların seçkinidir.
3151	Meni birle bolsa meniŋ ol kadaş, kamuğ işke bolğay anıŋ bilgi baş	Benim bu akrabam burada yanımda bulunsa idi, o bize her işte bilgisi ile rehberlik ederdi.
3152	İlig altunı tıŋğa köŋli bütüp, sevinçin tirilgey ajunuğ tutup	Hükümdar, altınına lüzum kalmadan, ona gönülden inanarak, dünyayı idare eder ve sevinç içindeyaşardı.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
3153	İlig aydı ârzûm tilekim bu ol, anı bulsa ötrü tayanğay köŋül	Hükümdar:—Arzum ve dileğim budur — dedi— onu bulursam, her işte ona emniyet edebilirim.
3154	Negü teg kılur sen bu işke itig, maŋa yakru ber sen anı ay tetig	Bu işin çâresi ne ise, bak; ey zeki, sen onu muhakkak benim yanıma getir.
3155	Negü teg okılım anı ay berü, kimi ıdsa bolğay okıtçı naru	Onu buraya nasıl davet edelim, onu çağırmak üzere kimi gönderelim.
3156	Bitigmü kerek ya söz ıdsa tilin, yarağı negü teg sen andağ kılın	Mektûpmu lâzım yahut ağızdan sözmü ulaştırmak; sen nasıl münâsip görürsen, öyle yap.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
3157	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, ayıtmış ka ilig cevâb kıldı öz	Öğdülmiş cevap verdi: —Hükümdarın suâline cevabım şudur — dedi —
3158	Kadaşım barını ötündi özüm, kelirmü ya kelmez açılmaz sözüm	Böyle bir akrabamın bulunduğunu arzettim, fakat gelip-gelmeyeceği hakkında bir şey söyleyemem.
3159	Kalı kelse edgü ağırladı söz, apaŋ kelmese bolğa yarlığ uçuz	Eğer gelirse, çok iyi, emrinize hürmet gösterdi demektir; eğer gelmezse, fermanınıza ehemmiyet vermemiş olur.
3160	Sarılğaymu erki ilig altunı, ileŋeymü erki maŋa ol köni	Hükümdarın altını acaba ona tesir ederrñi; o doğru insan acaba beni tekdir mi eder.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3161	İlig aydı men söz ayıttım saŋa, sen öz bilmişiŋ sözni aydıŋ maŋa	Hükümdar : — Ben sana bir şey sordum, sen de kendi bildiğini bana söyledin — dedi—
3162	Okı kelse kelgey kalı kelmese, negüke ileŋü sözüm tutmasa	Çağır gelirse-gelir; eğer gelmezse ve benim sözümü dinlemezse, senin ne kabahatin var.
3163	Sen ögdüŋ anıŋ törlüg erdemlerin, ol erdem üçün men tiler-men erin	Sen onun her türlü faziletlerini öğdün, bu faziletlerinden dolayı ben onu istiyorum.
3164	Biliglig ukuşluğ tidüküŋ üçün, anı ârzûladım havâka öçün	Hava ve hevese düşman olduğundan, sen de bilgili ve akıllı dediğin için, onu arzuladım.
3165	Biliglig ukuşluğ kişi ol kişi, anıŋda naru barça yılkı tuşı	insan dediğin bilgili ve akıllı insandır; onun dışındakilerin hepsi de hayvan gibidir.
3166	Biliglig ukuşluğ bilir bilse iş, biliglig ukuşluğ kılur kılsa iş	iş bilirse, bilgili ve akıllı insan bilir; iş yaparsa, bilgili ve akıllı insan yapar.
3167	Muŋar meŋzer emdi bu söz belgülüg, eşitgil munı sen ay ersig külüg	Bu gerçekten şuna benzer; ey merd kahraman bunu dinle.

3168	Bilig birle yazlur kamuğ ters tügün, bilig bil ukuş uk tirilgil ögün	Bütün kör düğümler bilgi ile çözülür; bilgi bil, anlayışlı ol, akıl ile yaşa.
3169	Bilig işke tutğıl takı til köni, takı ögrenü tur usanma bu kün	Bilgi ile iş gör, sözün doğru olsun; öğrenmekte devam et, bu günü boş geçirme.
3170	Maŋa yalŋuz ermez anıŋdın asığ, saŋa ma kadaştın asığ hem tatığ	Bu akrabandan yalnız ben değil, sen de istifâde edeceksin ve hoşnut olacaksın.
3171	Kadaşlığ bolur sen kerek bu kadaş, kadaş bolmasa tutğu erke adaş	insanın akrabası varsa, yanında bulunmalı; akrabası yoksa, insan ahbap edinmelidir.
3172	İdi yakşı aymış kör ilçi başı, kamuğda küçi bek kadaşlığ kişi	Dinle, memleket hâkimi çok yerinde söylemiş; akrabaları olan kimse her keşten daha kuvvetlidir.
3173	Kadaşlığ kişi küsi çavı bedük, adaşlığ kişi atı savı bedük	Akrabaları olan kimsenin nâm ve şöhreti büyüktür; arkadaşları olan insanın adı ve sözü muteberdir.
3174	Kadaşıŋ yok erse yorı tut adaş, adaş edgü bolsa bu boldı kadaş	Akraban yoksa, arkadaş ve ahbap edin, iyi arkadaş akraba gibi olur.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
3175	Yanut berdi ögdülmiş ilig kutı, anı çın tilese iteyin otı	Öğdülmiş cevap verdi:— Ey devletli hükümdar, onu sen gerçekten arzu ediyorsan, çâresine bakayım —dedi—
3176	İlig yarlıkasa barayın özüm, okıyın anı men açayın sözüm	Hükümdar emir buyurursa, kendim gideyim; meseleyi açarak, onu buraya davet edeyim.
3177	Tilin sözleyin men tükel törlügün, biligdin ukuştın söz üdrüp ögün	Bilgi, akıl ve zekâmı kullanarak, türlü dil döküp, onu iknaya çalışayım.
3178	İlig me bitisü öz elgin bitig, okısu ılığ yarlığın ol tetig	Hükümdar da kendi eli ile mektup yazsın ve o zeki insan da hükümdarın fermanını bizzat okusun.
3179	Maŋa bütsü mendin teyü bilmesü, yeme yarlığ eştip kite turmasu	Bana itimat etsin ve bunun yalnız benim arzum olduğunu sanmasın; fermanı da duysun ve arzuya muhalefet etmesin.
3180	Neçe me özüm sözlese söz tilin, üilig yarlığı bu bitig söz adın	Ben ağızdan ne kadar söz söylesem dahi, hükümdarın fermanı, yazılı sözü başkadır.
3181	Negü ter eşitgil ay aslı ağı, kara köŋlin avlar begi yarlığı	Dinle, aslı sırmalı ipek gibi temiz ve kıymetli olan ne der : —Beyin fermanı halkın gönlünü avlar.
3182	Takı yakşı aymış biliglig özi, tügülmiş köŋülni yazar beg sözi	Bilgili ne kadar güzel söylemiş : — Beyin sözü kapalı gönülleri açar.
3183	İsig sözlese kulka begler tilin, unıtmaz anı kul tirilse yılın	Beyler kula iltifat ederlerse, kul bunu hayatı boyunca unutmaz.
3184	Kalı beg tili yumşak erse süçig, anı sevdi bodnı uluğ tut kiçig	Eğer beyin dili yumuşak ve tatlı ise, onu, büyük-küçük, bütün halk sever.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E GEVABI
3185	İlig aydı emdi bu erse yarağ, bitiyin bitigim aŋar bolsu ağ	Hükümdar:— Münâsip görüyorsan, şimdi mektubu yazayım, bu onu avlayacak bir ağ olsun — dedi —
3186	Saŋa barğu erse itiŋil itig, munu men özümdin bitiyin bitig	Senin gitmen lâzım ise, hazırlan; ben de bir mektup yazıp, sana vereyim.

XXXIX	**Küntoğdı İlig Odgurmışka Bitig Bitip Idmışın Ayur**	**Hükümdar Kün-Toğdı'nın Odgurmış'a Mektup Yazıp Gönderdiğini Söyler**
3187	Devât koldı kâğıd bitidi bitig, bitig birle itti işiŋe itig	Hükümdar hokka ve kâğıt istedi, mektup yazdı; mektup ile işini düzene koydu.
3188	Bayat atı birle sözüg başladı, törütgen igidgen keçürgen tedi	Tanrı adı ile başladı: — Yaratan, besleyen ve göçüren odur— dedi.
3189	Ayur-men bitidim bayatım atı, bu at ol kamuğ törlüg igke otı	Sonra devam etti : — Tanrının adını yazdım, bu ad her türlü derde devadır.
3190	Üküş ögdi artuk telim miŋ senâ, kılur-men bayatka aŋar yok fenâ	Tanrıya pek çok hamd ve binlerce sena ederim, onun için fânilik yoktur.
3191	Tiledi törütti kamuğ teprerig, tirilgü berür yem tutar ol tirig	Bütün hareket edenleri o diledi ve yarattı; onlara rızık ve hayat veren odur.
3192	Uğan ol köni çın törü bergüçi, törümiş kamuğ halkka yetrür küçi	Kadirdir, âdildir, hak kanunları koyan odur; yarattığı bütün mahlûklara gücü yeter.
3193	Yaşıl kök yarattı yaruttı kün ay, kara tün yaruk kün sakışlığ yıl ay	Mavi göğü yarattı, güneş ve ayı aydınlattı; karanlık gece ve aydın gün yıl ve ay hesabını bulmak içindir.
3194	Törütti bu evren tuçı evrülür, bayat hükmi takdir bile tezginür	Bu feleği yarattı, durmadan döner; Tanrının hükmü ve takdiri ile hareket eder.
3195	Törütmezde aşnu yorıttı kazâ, kazâka tapı bol boyun eg uda	Yaratmadan önce, kaza tâyin etti; kazaya razı ol, boyun eğ ve ona uy.
3196	Negü kolsa kıldı ne kolsa kılur, negü aysa boldı ne aysa bolur	Ne istedi ise, yaptı ve ne isterse, yapar; ne dedi ise, oldu ve ne derse, olur.
3197	İligdin selâm köŋül aytu bitig, bitidim esenlik öze ay tetig	Bu hükümdardan selâm ve hatır sorma mektubudur; ey zeki insan, bunu sana sağlık dileği ile yazdım.
3198	Esen barmu erki et öz inçlikin, negü teg yüder erki üdlek yükin	Vücûdun sağ ve sıhhattemidir; devran yükünü acaba nasıl yükleniyor.
3199	Eşittim seniŋ edgü kılkıŋ yaŋıŋ, bu üdte yok ol tep saŋa tuş teŋiŋ	Senin iyi tavır ve hareketini duydum; bu devirde sana denk ve eş bulunmadığını işittim.
3200	Bayat kılmış emdi saŋa edgülük, bilig bermiş erdem ukuş ög ülüg	Tanrı sana şimdi lütfetmiş, bilgi vermiş; fazilet, akıl ve anlayış nasip etmiştir.
3201	Bu yaŋlığ kılınçıŋ eşitti özüm, sini ârzûladı ay körklüg yüzüm	Senin böyle olduğunu işittim, ey güzel yüzlüm, gönülüm seni arzuladı.
3202	Kadaşıŋnı ıdtım bu ögdülmişig, sözümni tegürgey ukup bilmişig	Akrabanı, Öğdülmiş'i gönderdim; sözümü ve anlayıp, bildiklerini sana eriştirecektir.
3203	Yakın ka kadaştın yitürmiş sen öz, uluş kend bodundın evürmiş sen yüz	Sen yakın akraba ve kardeşlerden uzaklaşmışsın; köy, kasaba ve şehir halkından yüz çevirmişsin.
3204	Turup tağka kirmiş özüŋ yalŋuzun, tapuğ kılğuka bu tapuğ ked uzun	İbâdet etmek için, kalkıp, tek başına dağa çıkmışsın; fakat bu ibâdet çok uzun sürmüş.
3205	Negü kıldı erdi kadaşlar saŋa, nelük yüz evürdüŋ açа ay maŋa	Akrabaların sana ne yaptı, niçin onlardan yüz çevirdin; bunu bana izah et.
3206	Kalı tegdi erse saŋa küç basınç,	Eğer zulüm görmüş isen, bana gel; bu dert ve endişeni

	berü kel maŋa ay bu kadğu sakınç	bana anlat.
3207	Saŋa men bereyin törü küç bile, bu yerde tirilgil sevinçin küle	Ben kudretimle senin hakkını te'min edeyim; neş'e ve sevinç içinde burada yaşa.
3208	Kadaştın kadaşka asığlar bolur, asığ birle yalŋuk tatığlar bulur	Akraba akrabadan istifâde eder; insan bu suretle zevka kavuşur.
3209	Barışğu kerek ka kadaşlar bile, katılğu kerek iş adaşlar bile	Akraba ve kardeşler ile barışmak, eş ve dostlar ile kaynaşmak lâzımdır.
3210	Kayuda yaraşıklık erse yakın, ol işte bolur asğı köŋlün bakın	Nerede yakınlık ve uygunluk varsa, o işte fayda vardır; bunu iyice düşün.
3211	Negü ter eşitgil bu şir ayğuçı, ikigü yaraşsa asığ yer tuçı	Şâir ne der, dinle; iki insan birbirine uygun düşerse, bu dâima onların faydalarına olur.
3212	Yağız yer yaşıl suv yaraştı bile, ara miŋ çeçekler yazıldı küle	Kara toprak, mavi su birbiri ile uyuştu; ortada binlerce çiçek gülerek, açıldı.
3213	Yaraşık yorısa kadaş ya adaş, olardın bolur kap kadaşka bile	Akraba veya arkadaşlar birbirlerine uygun hareket ederlerse, bunlardan yeni akraba ve ahbaplıklar meydana gelir.
3214	Kalı bardıŋ erse tapuğ kılğalı, tapuğ kendte kılğıl bu ol din yolı	Eğer ibâdet etmek için oraya gittin ise, ibâdeti şehirde kıl; din yolu budur.
3215	Uluş kendte tâat telim bar ıduk, uş ol yerde yetrü körü barsa yok	iyice düşünürsen, Allanın büyük emirlerini yerine getirmek fırsatı, oraya nisbetle, burada daha çoktur.
3216	Bilig ögren aşnu tapuğka üküş, biligsiz tapuğ asğı bolmaz ülüş	ibâdet etmek için, önce çok bilgi edin, bilgisiz ettiğin ibâdet fayda gelmez.
3217	Kişi iki törlüg kişi atanur, biri ögretigli biri ögrenür	iki türlü insana insan derler: biri —öğreten, biri— öğrenen.
3218	İkide naru barça yılkı sanı, tilese munı tut tilese anı	Bu ikisinden başkasını hep hayvan olarak kabul et; hangisini istersen, onu seç.
	İlig pendi Odgurmışka	HÜKÜMDARIN ODGURMIŞ'A NASİHATİ
3219	Sen emdi kayu sen maŋa ay açа, ikide biri bol üçünçte kaça	Şimdi sen hangisisin, bana açıkça söyle; ikisinden biri ol, üçüncüsünden kaçın.
3220	Bilig bildiŋ erse tükel ögrenip, anı işlet emdi kör emgek ıdıp	Zahmetle öğrenerek, bütün bilgilere sahip oldun; şimdi bunları, zahmet çekmeden, işlet.
3221	Kalı bilmediŋ erse ögren bilig, tapuğlarka ötrü tegürgil elig	Eğer henüz öğrenmedin ise, bilgi öğren ve ibâdetlere de ondan sonra başla.
3222	Negü ter eşitgil bilig bergüçi, bilig birle tâat tapuğ kılğuçı	Bilgi veren ve bilgi ile tâat ve ibâdet eden ne der, dinle.
3223	Bilig birle yakğıl bayat tapğıŋa, bilig tamğa bolur tamu kapğıŋa	Tanrı ibâdetine bilgi ile yaklaş; bilgi cehennem kapısını mühürler.
3224	Bilig birle tâat muyanı tümen, biligsiz tapuğ kılsa bulmaz muyan	Bilgi ile yapılan ibâdetin sevabı çoktur; bilgisiz kimse ibâdet ederse, sevap kazanamaz.
3225	Biligsiz tapuğ kılmışında körü, biliglig udımış muyanı örü	Bilgisizin ibâdet ile meşgul olmasından, bilgilinin uyumasının sevabı daha çoktur.

3226	Uluş kend içinde tapuğ bar telim, uş ol yerde kılsa bulumaz yarım	Köy ve şehir içinde yapılacak çok ibâdet vardır; orada bunun yarısı bile bulunmaz.
3227	Seniŋ anda tapğuŋ namâz ol biri, takı biri rûza tutar sen urı	Senin oradaki ibâdetinin biri namaz, biri de tuttuğun oruçtur, ey oğul.
3228	Munıŋda adın anda tâat kayu, maŋa körkitü ber tilin sözleyü	Bunlardan başka orada hangi ibâdet var; söyle, göster.
3229	Atandı özüŋ emdi zâhid atı, bu atıŋ saŋa boldı tâat yutı	Sen şimdi zahit adını aldın; bu adın ibâdetin için sana büyük bir felâket oldu.
3230	Muŋar arsıkar erse emdi özüŋ, bu tâat yava boldı kesgil sözüg	Bununla şimdi kendini aldatıyorsun, bu ibâdet boşunadır; sözünü kes.
3231	Tapuğ kılğu halktın anı kizlegü, üküş tâat erse anı azlağu	ibâdet kılmalı, fakat onu halktan gizlemeli; ibâdet ne kadar çok olsa dahi, onu azımsamalıdır.
3232	Kişi edgüsi kılsa tâat tapuğ, anı halkta kizler yapar bu kapuğ	insanların iyisi tâat ve ibâdet ederken, onu halktan gizler ve kapısını kapatıı.
3233	Negü ter eşit emdi mani bu söz, bu söz işke tutğıl ayâ edgü öz	Şimdi bu sözün mânası nedir, dinle; ey iyi insan, bu söze göre hareket et.
3234	Eren er katında özin kizledi, tapuğ kıldı yüz yıl anı azladı	Gerçek insan başkalarının yanında kendisini gizlemiş; yüz yıl ibâdet kılmış ve bunu da azımsamıştır.
3235	Tapuğ kizlegü kıl kişi körmesü, bu söz sırrım erdi özüm sözledi	İbâdeti gizlemeli; yap, fakat insanlar görmesin; bu sözüm bir sır idi; iste şimdi açığa vurdum.
3236	Berü kel uluş kendte kılğıl tapuğ, kamuğ edgülükke açılsu kapuğ	Buraya gel, köy veya şehir içinde ibâdet et; sana her türlü iyilik kapıları açılsın.
3237	Bodunka tusulğıl muŋıŋa yara, kadaşka bağır ber yakınlık ula	Halka faydalı ol, muhtaçlara yardım et; akrabalarına yakınlık göster, bağrını aç.
3238	Telim ögsüzüg kör ya tul tulsakığ, ya közsüz ya oldrum yeme aksakığ	Bak, burada bir çok yetim, dul, âciz, kör, kötürüm ve topallar vardır.
3239	Cemâat bile kıl fariza namâz, çığaylar hacı kıl âdina namâz	Farz namazlarını cemâat ile kıl, fakirler haccı olan cuma namazlarını edâ et.
3240	Halâl dünyâ kazğan çığayka üle, kişi elgi tutğıl yanut kıl yöle	Helâl dünyalık kazan ve fakirlere dağıt; insanlara yardımda bulun ve onlara güler yüzle muamele et.
3241	Bu samış tapuğ barça tâat-turur, bu tâat bile barça râhat-turur	Bu sayılan hizmetler birer ibâdettir; bunları yerine getiren herkes müsterih olabilir.
3242	Munı barça kodtı özüŋ yalŋuzun, namâz rûza tuttı ay kılkı tüzün	Bütün bunları sen terkettin; tek başına namaz kılıyor ve oruç tutuyorsun, ey asîl tabiatlı.
3243	Namâz rûza barça öz asğıŋ-turur, öz asğın tilegli bağırsız bolur	Namaz ve oruç, bunlar hep kendi menfaatin içindir; hep kendi menfaatini düşünen insan hodkâm olur.
3244	İdi yakşı aymış kişi üdrümi, kişike bağırsak kişi ködrümi	insanların seçkini ve olgun olanı merhametli insan çok güzel söylemiş.
3245	Kişi edgüsi bu öz asğın kodup, kişi asğı kolsa kör emgek yüdüp	insanların iyisi — kendi menfaatini bırakıp, zahmet yüklenerek, başkalarının faydasını isteyen kimsedir.
3246	Bağırsak kerek er ne bağrı süçıp, törü berse edgü isizke açıp	İnsan merhametli olmalı ve kötülere acıyarak, onlara şefkatle iyi yolu göstermelidir.

3247	Tirig yalŋuk oğlı tusulğan kerek, tusulmaz kişi tuğsa ölgen kerek	Hayatta iken, insan-oğlu faydalı olmalı; faydalı olmayacak kimse, doğar doğmaz ölmelidir.
3248	Kişike tusulur kişi edgüsi, bu edgü kişi ol bodun todğusı	insanların iyisi başkalarına faydalı olur; halk için lüzumlu olan bu iyi insandır.
3249	Tapuğka ınanıp kayu erse kul, bulumadı teŋri sevinçiŋe yol	İbâdetine güvenen bir kul Tanrıyı memnun edecek yolu henüz bulamamış demektir.
3250	Bayatım sevinçi tilese özüŋ, müsülmân sevinçi tile kes sözüg	Sen Tanrının rızasını elde etmek istersen, müslümanların memnun olmasını dile; sözü fazla uzatma.
3251	Seniŋ tapğıŋa muŋluğ ermez bayat, özüŋ kullukı kıl tile edgü at	Tanrı senin ibâdetine muhtaç değildir; kendi kulluğunu yerine getir ve iyi ad kazanmağa bak.
3252	Kimiŋ atı kul bolsa kılkı tapuğ, tapuğsuz kul atı mecâz ol kamuğ	Adı kul olanın yapacağı şey ibâdettir; bütün ibâdetsiz kulların adı bir mecazdan ibarettir.
3253	Tapuğ kıl tapuğ tınma kulluk bu ol, tapuğka baka kör me bekle bu yol	ibâdet, durmadan ibâdet kıl, kulluk budur; ibâdete dikkat et ve bu yoldan ayrılma.
3254	İdi yakşı aymış bügü bilgi keŋ, munı işke tutğıl ayâ elgi keŋ	Bilgisi geniş hakîm çok yerinde söylemiş; buna göre hareket et, ey eli açık insan.
3255	Tapuğ tâatim tep küvenme üküş, tapuğ kıl bayatka tapuğluğ küsüş	İbâdet ve tâatte bulundum diye, fazla gurur getirme; ibâdete devam et, Tanrıya ibâdet eden insan azizdir.
3256	Tapuğ kıl bayatka bu ol kullukuŋ, tapındım teyü sen unıtma ukuş	İbâdet kıl, Tanrıya kulluğun budur; fakat ibâdet kıldım diye, idrâkini kaybetme.
3257	Ay odğırmış emdi okır-men seni, öz asğı tiler tep sakınma meni	Ey Odgurmış, bugün seni davet ediyorsam, kendi menfaatimi düşünüyorum zannetme.
3258	Kalı kelse asğı tusısı saŋa, yeme kelmese sen yası yok maŋa	Eğer gelirsen, senin için faydalı olur; gelmezsen de, bana bir zarar gelmez.
3259	Okır-men seni halkka edgü üçün, bu edgü bodun asğı buzma küçün	Seni halkın iyiliği için davet ediyorum; bu iyilik halkın menfaatidir; buna karşı gelme.
3260	Baka kör-men aymış bu sözler tapa, çın erse berü kelgil andın kopa	Benim bu söylediklerime bir dikkat et; doğru ise, oradan kalk, buraya gel.
3261	Meni birle turğıl maŋa kıl basut, çığayığ yülegil neŋin edgü tut	Benimle beraber ol, bana yardım et; fakirleri destekle, onların vaziyetini düzeltmeğe çalış.
3262	Özüŋke muyan ol maŋa edgü at, ikigü ajun birge erklig bayat	Bu senin için sevaplı bir iş ve benim için ise, iyi bir addır; buna karşılık kadir Tanrı sana her iki dünyayı nasip eder.
3263	İnini edgeke yet özüŋ edgü bol, kişi edgü erdin tüzer edgü yol	Beni iyiliğe doğru götür, kendin iyi ol; insan iyi insanlara bakarak, yolunu düzeltir.
3264	Sebeb bolğıl emdi maŋa edgüke, bayat birge edgü saŋa ay böke	Bugün bana iyilik yapmam için bir sebep ol; ey pehlivan, Tanrı sana da bunun karşılığını verir.
3265	Negü ter eşitgil tejik bilgesi, tejik bilgeleri çavıkar küsi	İranlı âlim ne der, dinle; iranlı âlimlerin şöhreti büyüktür.
3266	Begi bolsa edgü bodunka bütün, anıŋ asğı barça bodun yer kutun	Bey halka karşı iyi ve âdil olursa, onun faydası bütün halka dokunur ve halk saadete kavuşur.

3267	Özüŋ edgü kolma begiŋ edgü kol, begi edgü bolsa bodun asğı ol	Kendi iyiliğini istersen, beyin iyi olmasını iste; beyin iyi olması halkın menfaatidir.
3268	Kara edgü bolsa bir özke bolur, begi edgü bolsa bodun kün körür	Halk iyi olursa, bu iyiliği onun yalnız kendisi içindir; beyi iyi olursa, halk gün görür.
3269	Kişi tep ayurlar kayu ol kişi, kişike asığ kılsa itse işi	insan derler, insan kimdir; insan başkalarına faydalı olan ve onların işlerini gören kimsedir.
3270	Tüzü yalŋuk oğlı sever edgüni, bu edgü kayu ol ögeyin anı	Bütün ınsan-oğulları iyiyi severler; iyi nerede, ben de onu öğeyim.
3271	Bu edgü ol ol kılsa halkka asığ, bu asğı bile bulsa bodnı tatığ	iyi, halka faydalı olan ve bundan dolayı ona zevk veren şeydir.
3272	Bağırsak bolur halkka edgü kişi, bağırsak bolun bulduŋ edgü başı	iyi insan halka karşı şefkatli olur; merhametli olursan, sen de iyi insan olursun.
3273	Munu sözledim söz bitigin ulam, tükettim sözümni kurıttım kalem	işte yazı ile ulaştırılacak sözlerimi söyledim; sözümü bitirdim ve kalemi sildim.
3274	Takı ma negü erdi erse sözüm, kadaşıŋ tegürgey tilin ay yüzüm	Bundan başka daha söylenecek. ne gibi sözüm varsa, akraban bunları da ağızdan bildirecektir, ey ay yüzlüm.
3275	Bitig türdi badı öze tamğalap, sunup berdi ögdülmiş aldı ulap	Mektubu katladı, bağladı ve üzerini mühürleyerek, uzattı; Öğdülmiş gelip, elinden aldı.
3276	İlig aydı barğıl takı ma negü, yarağlığ söz erse tegür ay bügü	Hükümdar : — Git, daha münâsip ne gibi söz varsa, ona ulaştır, ey hakîm — dedi —
3277	Katığlan anı keldür emdi maŋa, kuruğ kelme ansız maŋa ay toŋa	Şimdi gayret et, onu bana getir; ey yiğit, bana onsuz, boş gelme.
3278	Biliglig negü ter eşitgil özüŋ, yalavaç tetig ıd tutuzma sözüg	Bilgili ne der, dinle; zeki elçi gönder ve sözünü ona tevdi et.
3279	Negü tutzayın men saŋa emdi söz, kamuğ söz seninde ayâ köŋli tüz	Ben sana şimdi ağızdan "ne söyleyeyim; ey kalbi doğru, söylenecek sözlerin hepsini sen biliyorsun.
3280	Negü sözlegü erse sözle tilin, yarağı ne erse sen andağ kılın	Ne söylemek icap ederse, sen ağızdan söyle; nasıl münâsip görürsen öyle hareket et.
3281	İlel tep turup çıktı ögdülmişe, ol edgü kılınç birle igdilmişe	iyi terbiyeye, iyi tavır ve harekete sahip olan Öğdülmiş— "Baş üstüne!"— diyerek, kalkıp çıktı.
3282	Atın mindi evke yüz urdı turup, kelip tüşti kirdi yaka kur yörüp	Atına bindi, evine doğru hareket ederek, gelip indi; evine girdi, yaka ve kuşağını çözdü.
3283	Yaşık yandı yerke yakurdı başın, yaruk dünyâ meŋzi karardı ışın	Güneş döndü, başını yere yaklaştırdı; dünyanın aydınlık yüzü kırmızı sise büründü.
3284	Küdı ıdtı kesme yaruk yüz tudı, sevüg zülfi toldı yokaru kodı	Perçemini aşağı salıverdi, parlak yüzü kapandı ve güzel zülfü her tarafı kapladı.
3285	Turup yundı kıldı bu yatğu namâz, töşek koldı yattı udıp bardı az	Kalkıp abdest aldı ve yatsı namazını kıldı; döşek istedi ve yatıp, bir az uyudu.
3286	Beliŋlep odundı kötürdi başın, kara zengi kılmış yüzini ışın	Birden silkinerek, tekrar uyandı, başını kaldırdı; sis gök yüzünü siyah zenciye döndürmüştü.
3287	Turup yundı kıldı yana taŋ namâz,	Kalkıp abdest aldı, sabah namazını kıldı; duâ etti, teşbih

	duâ kıldı tesbih yeme küdti az	çekti; yine bir az bekledi.
3288	Tüme torku kalkan kötürdi öşün, yaruk yüz küler teg yarudı ajun	Yüzünü örten ipek kalkan sıyrıldı; gülen parlak yüz gibi, dünya aydınlandı.
XL	**Öğdülmiş Odgurmış Tapa Barmışın Ayur**	**Öğdülmiş in Odgurmış'ı Ziyaretini Söyler**
3289	Ederledi terkin atını tutup, kadaşı tapa bardı evdin turup	Atını tutup, derhal eyerledi; oradan kalkıp, akrabasına doğru gitti.
3290	Yakın tegdi erse kadaşka barıp, atındın kodı tüşti tegdi yorıp	Akrabasına yaklaşınca, atından aşağı indi, yürüyerek, kapısına geldi.
3291	Tegip akru elgin tokıdı kapuğ, turup çıktı odğurmış ıdtı tapuğ	Gelip, eli ile yavaşça kapıyı çaldı; Odgurmış ibâdeti bıraktı, yerinden kalktı.
3292	Kapuğ açtı çıktı kadaşın körüp, kuçuştı esenleşti yüz köz öpüp	Kapıyı açtı, çıktı; hısımını gördü, kucaklaşıp, öpüşerek selâmlaştı.
3293	Elig aldı evke kigürdi bat a, orun berdi oldurdı elgin tuta	Elinden tutup, hemen içeri aldı; yer gösterdi ve elini tutarak, oturdu.
3294	İdi ök sevindi kadaşın körüp, bayatka şükür kıldı artuk ögüp	Akrabasını gördüğüne pek çok sevindi; Tanrıya çok hamd ve şükür etti.
3295	Ne körklüg sevinç ol kişi adrılıp, selâmet kavuşsa tileyü kelip	İnsanın ayrıldıktan sonra tekrar araması ve gelip, sağ-sâlim kavuşması ne büyük bir saadettir.
3296	Ne edgü bolur ol kadaştın yırap, barıp tegse tuşsa yağukluk ulap	Akrabalardan uzaklaştıktan sonra, yakınlık hisleri ile tekrar kavuşup, görüşmek ne kadar hoş oluyor.
3297	Ne körklüg bolur kör bağırsak kadaş, kadaşka yağukluk ulasa adaş	Akrabaların birbirine candan yakınlık ve samimiyet göstermeleri ne güzel şeydir.
3298	Ne körklüg bolur kör bağırsaklıkın, kadaşka kadaş könli bolsa yakın	Akrabanın akrabaya merhametle ve gönülden bağlı olması ne güzel olur.
3299	Negü ter eşitgil bağırsak kadaş, yakınlık ulağlı köŋüldeş adaş	Akrabasına dostluk ve gönülden yakınlık gösteren şefkatli akraba ne der, dinle.
3300	Kamuğ ğâyib özler körüşse közün, sakınç boldı kısğa sevinçi uzun	Birbirini kaybedip, tekrar buluşan şahısların kederleri kısa, sevinçleri uzun sürer.
3301	Ne körklüg bolur kör kişi adrılıp, selâmet kavuşsa iki öz özün	Ayrılıktan sonra iki şahısın tekrar birbirine sağ-sâlim kavuşması ne kadar güzel şeydir.
	Odgurmış suali Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
3302	Ayıttı kadaşların odğurmışa, esen tep haber berdi ögdülmişe	Odgurmış akrabalarını soruşturdu; Ögdilmiş onların sağ ve salim olduklarını söyledi.
3303	Yana aydı odğurmış ayğıl maŋa, kalı keldiŋ emdi ne boldı saŋa	Odgurmış tekrar sordu:—Bana söyle, şimdi buraya ne maksatla geldin, sana ne oldu böyle.
3304	Eşittim seni men ilig birle tep, bodunka tusulur bilig birle tep	Ben senin hükümdarın yanında bulunduğunu, bilgin ile halka faydalı olduğunu duydum,
3305	Nelük keldiŋ erki olarnı kodup, bodun yüklerin sen boyunka yüdüp	Halkın yükünü boynuna yüklendikten sonra, onları bırakıp, nasıl buraya geldin.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

3306	Yanut berdi ögdülmiş aydı özüm, seni ârzûladı ay körklüg yüzüm	Ögdilmiş cevap verdi ve :—Ey güzel yüzlüm, benim seni göreceğim geldi — dedi—
3307	Turup keldim emdi köreyin teyü, sakınç kadğu bağın yöreyin teyü	Seni merak ettim, bu meraktan kurtulayım — diye, kalkıp buraya geldim.
3308	Küser erdim artuk seni körgüke, bu kün buldum inçlik saŋa kelgüke	Seni görmeği candan istiyordum; sana gelmek için ancak bugün fırsat bulabildim.
3309	Büte keçti üdlek seni körmedim, tiler erdim ârzûn üdi bulmadım	Seni görmeyeli çok zaman geçti; görüşmeği çok arzu ediyordum, fakat vakit bulamadım.
3310	Üdi emdi ermiş munukı özüm, saŋa tuştı şükrin kılur til sözüm	Vakti bugün imiş, işte geldim; çok şükür, sana kavuştum.
3311	Esen bolsa ermiş bu yalŋuk özi, tilekke tegir ay bağırsak kozı	insan sağ olursa, dileğine ulaşırmış, ey benim cana yakın kuzum.
3312	Negü ter eşitgil küsemiş kişi, keçer üdlekig ked sınamış kişi	Zamanın çok çabuk geçip-gittiğini iyice tecrübe etmiş ve kavuşmağı özlemiş olan insan ne der, dinle.
3313	Tirig bolsa yalŋuk tilekin bulur, tilek bulğuka mün tiriglik bolur	İnsan sağ olursa, dileğini bulur; hayat dilek için bir sermâyedir.
3314	Tirig bolsa yalŋuk tilep tapşur ok, esen bolsa barmış yana kavşur ok	İnsanlar sağ olurlarsa, birbirini arayıp bulurlar; can sağ olursa, ayrılan yine muhakkak kavuşur.
3315	Tiriglik tilegil tileme tilek, tilek bulğuka bu tiriglik yölek	Dilek dileme, sağlık dile; hayat dileğe erişmek hususunda ancak bir yardımcıdır.
3316	Bayat berdi âhır tilekim maŋa, esenlik bile men kavuştum saŋa	Tanrı nihayet arzumu yerine getirdi; ben sağ-sâlim sana kavuştum.
3317	Adın ma sözüm bar bu sözde basa, anı ma ayayın özüŋ tıŋlasa	Bundan başka bir sözüm daha var; dinlersen, onu da söyleyeyim.
XLI	**Odgurmış Öğdülmiş Birle Münâzara Kılmışın Ayur**	**Odgurmış'ın Öğdülmiş İle Münazara Ettiğini Söyler**
3318	Yanut berdi odğurmış aydı sözüg, eşittim sözümni eşitgil özüŋ	Odgurmış cevap verdi : — Söylediklerini dinledim, sen de benim sözlerimi dinle — dedi —
3319	Yakınlık ulamış üçün bir bayat, muyan bersü miŋ miŋ tümen edgü at	Gösterdiğin bu yakınlığın Tanrı ecrini ihsan etsin, iyi insanlara bahşettiği yüz binlerce sevaba sen de nail ol.
3320	Takı bir sözüg ay ne erki adın, anı ma maŋa sözle kodrna kedin	Başka söyleyeceğin söz ne imiş, onu da bana söyleyiver.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMUŞ'A CEVABI
3321	Cevâb kıldı ögdülmiş aydı bu söz, seni kördi erse yaruk boldı köz	Öğdülmış cevap verdi ve : — Bu sözüm şudur — dedi— seni görünce, özüm parladı.
3322	Kişi öz tilekin yorısa yoluğ, aŋar tegmez emgek ay bilgi uluğ	insan kendi arzusu ile yol yürürse, zahmet çekmez, ey bilgisi büyük.
3323	Negü ter eşitgil sınamış sözi, anıŋ manisi uk ay köŋli yazı	Tecrübeli insan ne der, dinle; mânasına dikkat et, ey huzura kavuşmuş insan.
3324	Kayu işke ârzû yorısa tilek, adak ursa buldı ol ârzû yölek	Hangi işe arzu ve dilek ile girişilirse, bu dilek her adımda ona bir destek olur.

3325	Tilek birle maŋsa yırak yer yakın, kaçan körse yüzin bulur cân ilek	istekle yürüyünce, uzak yer yakın olur; arzuladığı yüzü görünce, can sahibini bulur.
3326	Yana aydı ögdülmiş uş bu özüm, saŋa kadğura tilde kesmez sözüm	Öğdülmiş devam etti:—îşte ben dâima seni merak ediyorum, dilimden düşürmüyorum.
3327	Uluş kendni kodtuŋ yakın ka kadaş, kişide yıradıŋ biliş yok adaş	Köy ve şehri, yakın akraba ve kardeşleri bıraktın, insanlardan uzaklaştın; burada hiç bir tanıdık ve ahbabın yok.
3328	Ağır yük yüdüp bu özüŋ yalŋuzun, yalıŋ aç yorır sen ne yunçığ özün	Tek başına ağır zahmetlere katlandın; aç ve çıplak yaşıyorsun, dermansız bir hâldesin.
3329	Kadaş köŋli barça saŋa kadğurar, körü ıdsa bulmaz köŋül yelgürer	Senin için bütün akrabaların sızlanıyor; görmek isteyince, bulamıyor ve iştiyak içinde çırpınıyorlar.
3330	Apa oğlanı barça yalŋuz umaz, özüŋ munda yalŋuz kalı iglemez	Hiç bir insan tek başına yapamaz; sen burada yalnızsın, hasta da olabilirsin.
3331	Bu kadğu meni evde yatğurmadı, sakınç kadğu birle özüm umadı	Bu düşünce ile ben evde duramadım; endişe ve kayguya karşı koyamadım.
3332	Saŋa ok törütmedi teŋri tamuğ, saŋa aymadı bu adâbığ kamuğ	Tanrı cehennemi yalnız senin için yaratmadı; bütün bu azapları yalnız senin için zikretmedi.
3333	Negü ol nelük munça emger özüŋ, maŋa belgülüg ay bileyin sözüg	Niçin ve neden kendine böyle eziyet ediyorsun; bana bunu açıkça söyle, ben de senin bu husustaki fikirlerini anlayayım.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3334	Yanut berdi odğurmış aydı bu söz, eşittim eşitgil cevâb bersü öz	Odguımış cevap verdi :— Bu sözünü dinledim; ben de cevap vereyim, dinle— dedi —
3335	Bu söz kim sen aydıŋ bağırsaklık ol, kadaş belgüsi hem yağuk yaklık ol	Bu söylediğin sözler senin şefkatinden ileri geliyor; bu akrabalık nişanesi ve yakınlık alâmetidir.
3336	Kadaş kadğuların kadaş yemese, adın yat kaçan yer kadaş bolmasa	Akrabaların kederini akrabalar paylaşır; insanın bir akrabası olmazsa, onun İstırabına yabancı kimseler nasıl ortak olabilirler.
3337	Özüm ka kadaştın neçe adrılıp, nelük turğay erdim bu yerke kelip	Ben de kardeş ve akrabalardan ayrılarak, buraya gelip, niçin bu kadar zaman burada kaldım.
3338	Baka kördüm emdi dinim yegliki, bu yerde köründi özüm yegliki	Çünki dinimin selâmetini ve kendi menfaatimi bunda gördüm.
3339	Anın keldim emdi bu yerke turup, bayat tapğı kılsa men yalŋuz bolup	Onun için kalkıp, buraya geldim; halvete çekilip, böylece Tanrıya ibâdetle meşgul olmak istedim.
3340	Bu dünyâ işiŋe katılmış kişi, kılumaz tapuğ birle ukbi işi	Bu dünya işlerine karışan kimse aynı zamanda ibâdet ve âhiret işini yerine getiremez.
3341	Bu halkka tüzü yapmağınça kapuğ, törütügli rabka kılumaz tapuğ	İnsan bütün bu halka kapısını kapatmayınca, yaratan Tanrıya ibâdet edemez.
3342	Havâ nefs boyunın sığu ked katığ, özüŋ ötrü bulsa tapuğda tatığ	İnsan ibâdette zevk bulabilmek için, hevesin kafasını iyice ezmelidir.
3343	Negü ter eşitgil sakınuk kişi, havâ bire bolmaz bütün din işi	Takva sahibi insan ne der, dinle; nefsine kapılan kimse din işini tam yapamaz.

3344	Havâ nefs bile kör yağı ol uluğ, bu iki azıtur tapuğçı kuluğ	Din hevesin ve nefsin en büyük düşmanıdır; bu ikisi ibâdet etmek isteyen kulu yolundan şaşırtır.
3345	Havâka bolu berse tutğun bolur, et öz ârzû bulsa meni kul kılur	Nefsine kapılırsa, insan onun esiri olur; tenin arzusuna uyarsam, beni kul eder
3346	Havâka basıkma ukuş birle kes, et öz baş kötürse bilig birle bas	Hevesin tesirinde kalma, akıl ile karar ver; ten baş kaldırırsa, bilgi ile hâkim ol.
3347	Bu yaŋlığ üçün men uluş kend kodup, bu yerke sığındım ağır yük yüdüp	Böyle olduğu için, ben köy ve şehirleri bırakıp, ağır zahmetlere katlanarak, buraya sığındım.
3348	Kişide öŋin boldum erse kalı, kuruğ sözlemez-men ne ğibet tili	İnsanlardan ayrı yaşıyorsam, buna mukabil boş söz de sarfetmiyorum ve dedi-kodu yapmıyorum.
3349	Bu yalŋuz-turur sen tediŋ ay kadaş, bayat yadı iş tap maŋa ay adaş	Ey kardeş, sen bana:—Yalnız yaşıyorsun—dedin; ey dostum, zikruHah benim için kâfi bir arkadaştır.
3350	Yakın ka kadaştın yırak boldukum, olarka tüdürmedim açım tokum	Yakın akraba ve kardeşlerden uzak bulunmama gelince, ne aç olduğum zaman ve ne tok olduğum zaman, onlara bir yük olmadım.
3351	Bodun köŋli yuvka küdezmeki sarp, köŋül sınsa hasmı bayat adli tap	Halkın gönülü yufkadır, onu muhafaza etmek çok güçtür; burada gönül kınılırsa, ilâhî adaletle karşılaşılır; bu ise, kâfidir.
3352	Neçe bolmasa halkka mendin asığ, yeme körmegeyler meniŋdin yasığ	Her ne kadar benden halka fayda yok ise de, onlar benden zarar da görmezler.
3353	Asığ yas ne edgü ne isiz barı, bayattın-turur kör anıŋ takdiri	Fayda ve zarar, iyilik ve kötülük hep Tanrıdan gelir; bu onun takdiridir.
3354	Bu arşta kodı kör serâka tegi, tüzü barça bir teg bayatka muŋı	Yukarıdaki Arş ile aşağıdaki toprak arasında bulunan her şey, aynı şekilde, Tanrıya muhtacdır.
3355	Negü bar kişiler ara ay külüg, asığ tut ya kor yas saŋa belgülüg	Ey namlı, insanlar arasında ne var, fayda yahut zarar ve ziyan, onu sen biliyorsun.
3356	Negü asğı bar tep ayur sen tapuğ, tapuğ kulluk ol kulka açtı kapuğ	İbâdetin ne faydası var — diye soruyorsun; ibâdet kulluktur ve kula kapıları açar.
3357	Kul atı anın boldı kulka ayağ, tapuğ kılsa tün kün ulu bolsa tağ	Kul adı bundan dolayı kula unvan oldu; o dağa çekilip, gece-gündüz ibâdet etmelidir.
3358	Yaratsa yaratmasa erklig bayat, tapuğ atı tilde atamasa at	Kula bu ad verilmemiş olsa bile, kadir Tanrı ister kabul etsin-ister etmesin, ibâdet ve zikir dilden düşmemelidir.
3359	Bu yalŋuzlukumdın maŋa yası yok, et öz din esenin munın buldum ok	Bu yalnızlığımın bana zararı yoktur; ten ve din sıhhatini ben burada buldum.
3360	Negü ter eşitgil bu beyt ayğuçı, taşı körme mani baka kör içi	Şu beyti söyleyen ne der, dinle; dışına bakma, içine ve mânasına dikkat et.
3361	Yorı yalŋuz işsiz ay yalŋuk uzı, tutı kıldı yalŋuz tili kör sözi	Ey insanların mahiri, tek başına ve arkadaşsız yürü; bak, papağan konuşmağı ve söz söylemeği kendi başına elde etti.
3362	Tapuğçı tapınsa bu yalŋuz özün, negü kor kılur künke yalŋuz özi	Kul yalnız ve tek başına ibâdet ederse, bu tek bir kimseden halka nasıl zarar gelebilir.
3363	Kişike katılmaknı öğdün kadaş,	Ey kardeş, insanlara karışmağı öğdün; fakat insan

	negü teg kalılğu ya bolsa adaş	onlara nasıl katılır ve onlar ile nasıl ahbap olur.
3364	Maŋa kelmişiŋde berü men bu kün, tapuğdın kesildim baka kör ögün	işte bana geldiğinden beri ben bugün ibâdetten geri kaldım; bir düşünsene.
3365	Tek ök bir saŋa öz katılmış üçün, yası munça erse küçeme küçün	Bir tek seninle buluşmanın zararı bu kadar olursa, artık beni fazla zorlama.
3366	Özüm kirse emdi kişiler ara, kaçan tegge elgim tapuğka kör e	imdi ben insanlar arasına girersem, ibâdete ne zaman elim değer.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
3367	Yanut berdi ögdülmiş aydı sözüg, eşittim eşit sen evürme yüzüŋ	Öğdülmiş cevap verdi ve: — Sözünü dinledim, sen de beni dinle, yüzünü çevirme — dedi —
3368	Sen aymış bu söz barça andağ-turur, hakikat körü barsa tıldağ-turur	Söylediklerinin hepsi doğrudur; lâkin dikkat edersen, bunlar hakikatte ancak birer bahanedir.
3369	Kişike tusulğu kerek bu tirig, tirig tutsa atın kopursa erig	İnsan hayatında kendisini yükseltmek ve adını yaşatmak için, başkalarına faydalı olmalıdır.
3370	Tiriglik nişânı ne ol belgüsi, kişi körmese bir anıŋ edgüsi	İnsanlar ondan bir iyilik görmezlerse, onun yaşadığı nereden belli olur.
3371	Kisi alğu tuğsa oğul kız üküş, oğulsuz tese erke körksüz söküş	İnsan evlenmeli ve bir çok çoluk-çocuk sahibi olmalıdır; "evlâtsızdır" — demek, insan için bir hakarettir.
3372	Negü ter eşitgil kişi üdrümi, uruğ kesmegüke kisi ol emi	İnsanların seçkini ne der, dinle; neslin kesilmemesinin çâresi kadındır.
3373	Oğulsuz ölürde ökündi tilin, ayâ kin keligli oğul kız kılın	Evlâtsız insan ölürken peşimanlığını ikrar etti ve:— Ey benden sonra gelen sen, çoluk-çocuk sahibi ol— dedi.
3374	Kimiŋ oğlı kalsa atada kedin, atama anı sen tirigde adın	Öldükten sonra evlâdı kalan bir baba için "yaşamıyor" denilemez.
3375	Oğulsuz kişi ölse kesti uruğ, ajunda atı yitti ornı kuruğ	Evlâtsız insanın, ölünce, nesli kesilir; dünyadan adı silinir ve yeri boş kalır.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3376	Yanut berdi odğurmış aydı bu çın, munıŋda adınsığ yeme bar adın	Odgurmış cevap verdi ve : —Doğru, fakat bunun başka türlü bir şekli de var — dedi —
3377	Kalı edgü bolsa oğul kız silig, anı teg bolur kim yorıttıŋ tilig	Eğer çoluk-çocuk iyi ve hayırlı olursa, bu iş senin dediğin gibi olur.
3378	Kalı bolsa isiz ulıtğay seni, özüŋ ölse terkin unıtğay seni	Eğer evlât hayırsız çıkarsa, hayatta seni inletir; ölünce de, seni çabucak unutur.
3379	İsiz kılğa atıŋ öze karğışın, seni sökge yat baz uluğlar başın	Senin adını kötüler ve üstelik, büyükler başta olmak üzere, bütün yat-yabancı bed-duâ ederek, sana söğer.
3380	Oğul kız yağı ol yağı ne kerek, yağısız tiriglik takı edgürek	Çoluk-çocuk insana düşmandır, düşman neyine gerek; düşmansız hayat sürmek daha iyidir.
3381	Yağıdın negü teg yarukluk bolur, yağı atı yaska tanukluk berür	Düşmandan nasıl rahatlık umarsın; düşmanın atı bile senin aleyhine şahitlik eder.
3382	Ne edgü bilig berdi bilgi koyuğ,	Bilgisi derin olan insan ne iyi bilgi vermiştir; oğul-kızın

	oğul kız atı erke kitmez oyuğ	adı, insan için, giderilemeyen bir gölgedir.
3383	Muŋar meŋzer emdi biliglig sözi, köni sözlemiş körse köŋli yazı	Bilgilinin buna benzer bir sözü vardır; dikkat edersen, temiz kalpli insan doğru söylemiştir.
3384	Özüŋ sızğurur sen oğul kız teyü, bu emgek biligli oğul kız kayu	Sen oğul-kız diye, kendini üzersin; bu zahmeti takdir eden oğul-kız nerede.
3385	Terer sen harâmığ barır sen kalır, sen ınçık yeyü bar ol ârzû yeyü	Haram toplarsın; gidersen, kalır; sen inleye-inleye git, safâsını o sürsün.
3386	Kime mindi sakın kisi alğuçı, teŋiz otra kirdi kime miŋüçi	Evlenen kimseyi bir gemiye binmiş farzet, gemiye binen kimse denize açılır.
3387	Oğul kız törüse kimesi sınur, kime sınsa suvda tirig kim kalur	Oğul-kız dünyaya gelirse, gemisi parçalanır; gemi parçalanınca, su içinde kim diri kalır.
3388	Oğul kız atasın suyurkağu ol, oğul kız atası yemi ağu ol	Oğul-kız sahibi insanın kusuruna bakmamak; evlât sahibinin yediği zehirdir.
3389	Oğul kız isizi atada kedin, atamaz atasın anasın adın	Evlâtların hayırsızı ölen anne ve babasını, bir kerre olsun, anmaz.
3390	Bu yaŋlığ iyâldın kaçan bar vefâ, kılıkı yavuz ol kılınçı cefâ	Böyle çocuktan hiç vefa umulurmu; onun tabiatı kötü ve işi gücü cefâdır.
3391	Oğul kız atası tü emgek küder, belâ mihnet erse yaŋan teg yüder	Oğul-kız babası her türlü zahmete katlanır; belâ ve mihnetleri de fil gibi yüklenir.
3392	Adaş koldaş ardaş tutuŋu tediŋ, bu edgü idi ters yüki yüdmekiŋ	Dost, ahbap ve arkadaş edinmeli—dedin; bu iyi, fakat bunların yükünü yüklenmek çok zordur.
3393	Yeme yakşı aymış bügü bilgi yarp, kişi köŋli yuvka küdezmeki sarp	Parlak bilgili hakîm yine çok güzel söylemiş; insanın gönülü yufka ve muhafazası güçtür.
3394	Sırınçğa sakışı-turur bu köŋül, idi ked küdez sınmasu ay oğul	Gönül sırça gibidir; ey oğul, onu çok iyi muhafaza et, kırılmasın.
3395	Köŋül oğlağu ol sınağı muŋar, isigke erir terk soğukka toŋar	Gönül nazlıdır, bu tecrübe edilmiştir; şöyle ki, sıcakta erir, soğukta donar.
3396	Adaş köŋli sınsa bolur kır yağı, yağı kayda bolsa bolur miŋ çoğı	Dostun gönülü kırılırsa, o içinden sana düşman olur; düşmanın bulunduğu yerde huzur ve sükûn kalmaz.
3397	Yağıdın tiriglik tatığsız bolur, yağı kayda erse yarağsız bolur	Düşman yüzünden hayat tatsızlaşır; nerede olursa-olsun, düşman zararlıdır.
3398	Neçe me kiçig erse düşmân saŋa, anı sen uluğ tut ay ersig toŋa	Düşman senin için ne kadar küçük olursa-olsun, sen onu büyük kabul et, ey merd ve cesur insan.
3399	Çıbun boldı düşman yaŋanka bedük, ısırsa yaŋanığ suçıtur ked ök	Sinek fil için büyük bir düşmandır; fili ısırdığı zaman, onu zıp zıp zıplatır.
3400	Negü ter eşitgil yağılığ kişi, yağı birle urşu tükemiş yaşı	Dinle, düşmanı olan ve ömrünü düşman ile çarpışarak geçiren insan ne der.
3401	Kiçig düşmânım tep usanma özün, nelük korkayın tep küvenme sözün	Düşmanım küçüktür — diye, sen ihmalkâr davranma; — niçin korkayım — diyerek, öğünme.
3402	Yağıŋ boldı erse osal bulmağıl, yağıka yağı bol tüzünke tüzün	Düşmanın varsa, onu ihmâl etme; düşmana karşı düşmanca hareket et; iyi huylu insana karşı da halîm-sehm ol.

	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
3403	Yanut berdi ögdülmiş açtı tilin, ayur söz eşitgil könülke alın	Ögdilmiş cevap verdi, söze başladı : — Sözümü dinle ve kalbine yerleştir — dedi —
3404	Törütti bayat bu ajunuğ bilip, yegü içgü ıdtı halâldin kılıp	Tanrı bu dünyayı bilerek yarattı; helâlinden yiyecek ve içecek gönderdi.
3405	Katılsa karılsa tutup edgü iş, işi edgü bolsa kılur edgü iş	iyi arkadaş edinerek, onlarla düşüp-kalkmalı; insanın arkadaşı iyi olursa, kendisi de iyi olur.
3406	Kişi asğı bolsa kişike katıl, kişike tusulmak kişi asğı bil	Başkalarına faydalı olabileceğin yerde insanlara karış; bil ki, insanlara faydalı olmak insanın kendi menfaatidir.
3407	Bu yalŋuz yorığlı kişi kıvçakı, kişike tusulmaz bolur ay akı	Ey cömert, bu tek başına yaşayan yabanî adamın başkalarına faydası dokunmaz.
3408	Kişike tusulmaz kişi ol ölüg, tusulğıl ölüg bolma ersig külüg	Başkalarına faydası dokunmayan insan ölü gibidir; faydalı ol, ölü olma; ey mert yiğit.
3409	Telim bolsa erke adaş koldaşı, yadıldı atı ilke itti işi	Bir kimsenin arkadaş ve ahbabı ne kadar çok olursa, onun adı o nisbette memlekete yayılır ve işi yoluna girer.
3410	Bu dünyâ içinde bulur bu tilek, kalı ukbi kolsa bu ol hem yölek	O bu dünyada dileğine kavuşur; eğer âhiret saadeti isterse, onu da bununla temin eder.
3411	Sakınç kadğu bolsa yuluğlar özüŋ, sevinç bolsa sevnür yarutur közüg	Kara gününde bu dostlar onun uğrunda hayatlarını feda ederler, sevinçli gününde de sevinçten gözleri parlar.
3412	Yadar erdemin barça halkka ayur, münin körse kizler til açmaz tuyur	Onun faziletini her kese söyler ve yayarlar; kusurunu görünce de, ağızlarını açmazlar, gizlerler.
3413	Yağı ol erig yatsa odğurğuçı, münin erdemin ilke bildürgüçi	insanı gaflet uykusundan uyandıran düşmandır ve yine düşmandır ki, onun kusîr ve faziletlerini memlekete ilân eder.
3414	Yağı bolmağınça er ersigliki, kaçan belgürer ilde atı köki	Düşmanı olmazsa, insanın mertliği, adı ve aslı ne zaman belli olur.
3415	Üküş bolsa emdi bu erdem kimiŋ, üküş boldı teŋsiz yağısı anıŋ	Kimin fazileti çok olursa, onun dengi olmayan düşmanı da o kadar çok olur.
3416	Kimiŋ erdemi bolsa aslı ağı, tepiz el kişisi ol erke yağı	Kim faziletli ve asîl nesepli olursa, memleketin her tarafında bir çok kimseler ona düşman olurlar.
3417	Ked erke bolur kör yağı belgülüg, yavuzka yağı yok yavuz er ölüg	iyi insanın düşmanı belli olur; kötünün düşmanı yoktur; kötü adam zâten ölüdür.
3418	Kayu erke düşmân yumıtsa kalın, ol er erdemi erde artuk bilin	Hangi insanın etrafına bir düşman kalabalığı toplanmış ise, bil ki, o insanın fazileti diğerlerinden fazladır.
3419	Yağı birle tegşıp er atı bedür, yağısız kişi atı kopmaz yatur	Düşman ile çarpışa-çarpışa insanın adı büyür; düşmansız kimsenin adı yükselmez, yerde kalır.
3420	Negü ter eşitgil kör erdemlig er, bu erdem bile er tilek ârzû yer	Faziletli insan ne der, dinle; bu fazilet ile insan dilek ve arzusuna nâil olur.
3421	Negü er bolur kör miŋ er düşmânı, miŋer sözlemese küniŋe anı	Bin tane düşmanı olup da, hakkında her gün bin defa konuşulmayan insana insan denilirmi.

3422	Börimü bolur körgil ıtta kayar, udula işitse miŋ itler üni	Bak, arkasından binlerce köpeğin sesini duyunca, kaçana kurt mu denir.
3423	Kişig soŋdamaz-men tediŋ yalŋuzun, kuruğ sözlemez-men tediŋ til sözün	Yalnız olunca, insanları çekiştirmem; dilimi lüzumsuz ve boş lâflar ile günaha sokmam — dedin.
3424	Kimi sözlegey sen kişi bolmasa, kişiler arala özüŋ turmasa	Ortada kimse yoksa ve kendin insanlar arasında oturmuyorsan, kimin hakkında konuşacaksın.
3425	Er ol er-turur kör kişiler ara, yorıp til küdezse bu bulsa töre	Bak, yiğit o kimsedir ki, insanlar arasında gezer, fakat dilini muhafaza eder ve böylece baş-köşeye geçer.
3426	İrig sözke yumşak yanut kılsa öz, açığ sözleseler süçig tulsa söz	Kaba söze yumuşak cevap vermeli ve acı sözlere de tatlı sözle mukabele etmelidir.
3427	Kişi yüki yüdse yüdürmese yük, cefâ kılsalar bu vefâ kılsa şük	Başkalarının yükünü yüklenmeli, fakat onlara yük yüklememeli; cefâ edenlere karşı, ses çıkarmadan, vefa göstermelidir.
3428	Köŋülde kiterse kör öç keklerin, tilinde yorıtsa köŋülde barın	Öç ve kibiri gönülden atmalı, gönlünde ne varsa, dilinde de o olmalıdır.
3429	Negü ter eşitgil kişi edgüsi, bu edgü bile yadmış atı küsi	İyilik ile nâm ve şöhret kazanmış olan, insanların iyisi ne der; dinle.
3430	İrig sözlemegil kişike tilin, irig sözke ağrır köŋül keç yılın	İnsanlara karşı kaba söz söyleme; kaba sözün acısını gönül uzun yıllar çeker.
3431	Seni kim söker erse öggil anı, otun ol bolur sen tüzünler sanı	Sana kim söğerse, sen onu eğmelisin; böyle olursa, o küstahlardan sayılır, sen de asillerden sayılırsın.
3432	Cefâ kılğuçıkakılu tur vefâ, vefâ er kılur ol isizler cefâ	Cefâ edene karşı vefa göstermekte devam et; yiğit olan vefa gösterir; kötüler ise, cefâ ederler.
3433	Kesilse seniŋdin yakın ka kadaş, yakınlık ula sen aŋa ay adaş	Yakınların, akraba ve kardeşlerin senden uzaklaşsalar bile, ey arkadaş, sen onlara karşı dâima yakınlık göster.
3434	Saŋa küç kılur erse küçkey kalı, keçürgil anı sen bu ol din yolı	Eğer zâlim sana zulüm ederse, sen onu affet, din yolu budur.
3435	Yazuk kılsa kul küŋ keçür ol yazuk, bu yazuk keçürmiş muyan kıl azuk	Kul ve câriye suç işlerlerse, sen onların suçunu bağışla; bu suç bağışlama sevabını, âhiret için, kendine azık et.
3436	Bu ol erlik anın eren yük yüdüp, yorır sabrı birle ölümüg küdüp	Yiğitlik budur; bunun için er olanlar zahmete katlanıp, sabırla ölümü bekleyerek dolaşırlar.
3437	Bu kün sen bir evke kirip yalŋuzun, ne edgü bulur sen ay kılkı tüzün	Bugün sen tek başına bir eve kapanmakta ne gibi bir fayda umuyorsun, ey yumuşak huylu.
3438	Erej ârzû nimet közün körmediŋ, kümüş gevher altun bakır bulmadıŋ	Huzur, arzu ve nimeti gözünle görmedin; gümüş, mücevher, altın ve bakıra da hiç sahip olmadın.
3439	Sarây karşı yer suv seni birle yok, at üstem kız oğlan kanı birle yok	Senin sarayın, köşkün, yerin ve yurdun yok; at, koşum, çoluk-çocuk hani; bunlardan hiç biri sende yok.
3440	Kişiler öze yok saŋa erk elig, özüŋ yığsa sen bolsa atıŋ silig	İnsanlar üzerinde de senin hiç bir kuvvet ve hâkimiyetin yok ki, onu kötüye kullanmayasın ve temiz nâm kazanasın.
3441	Kayu neŋ bulup kodtuŋ emdi anı, kayu telve zâhid atadı seni	Ne buldun ki, sonra ondan vaz geçtin; hangi mecnûn sana zâhid adını taktı.

3442	Üküşüg kodup er azığ taplasa, bu er ötrü zâhid bolur kur basa	Erkek olan, çoğu elde edebildiği hâlde, az ilev iktifa eder; böyle bir insan zâhidlik mertebesine erişir.
3443	Tilep bulmasa barça zâhid bolur, sabırda adın hile bulmaz-turur	Yoksa, aradığını bulamayan her kes zâhid olur; sabırdan başka bir çâre bulamadığından, elindeki ile yetinir.
3444	Er ol er bolur kör miŋ ârzû bulup, aŋar yüz evürse eren teg bolup	Erkek o kimsedir ki, bin arzusunu bulur ve ondan mertçe yüz çevirir.
3445	Yetürse içürse çığayka ülep, bayatka tapuğ kılsa köŋlin ulap	Yedirir, içirir ve malını fakirlere dağıtarak, Tanrıya can ve gönülden ibâdet eder.
3446	Kelir bolsa dünyâ köŋül bamasa, barır erse ağrıp kaşın tügmese	Gelen dünya nimetlerine gönül bağlamaz; elinden gidenlere de içi sızlayıp, yüzü buruşmaz.
3447	Kalı üstese elgi ârzû öze, özini tutunsa köŋül til tüze	Arzusunu elde etmek için kuvvet bulduğu hâlde, kendisini tutar, gönülüne ve diline hâkim olur.
3448	Bu sözke yakar körse mani bu söz, eşit işke tutğıl ayâ kılkı tüz	Dikkat edersen, şu sözün mânası buna uyar; dinle ve ona göre hareket et, ey yumuşak huylu.
3449	Erende eri ol kamuğ neŋke erk, bulup kılğu yerde özin tutsa berk	Erlerin eri odur ki, her şeye muktedir olur; fakat yapmağa gelince, nefsine karşı mukavemet eder.
3450	Takı erde yegrek eren ol-turur, miŋ ârzû bulup bu özin tıdsa terk	Yine bu erden daha iyi erkek odur ki, bir arzusuna nail olduğu hâlde, kendisine derhal hâkim olur.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3451	Yanut berdi odğurmış aydı çın ay, negü ol tilekiŋ ayâ körki ay	Odgurmış cevap verdi:—Doğru söyle, arzun nedir, ey ay gibi güzel yüzlüm — dedi —
3452	Negü sözlese men sözümni yerip, cevâbın kılur sen özümni serip	Ben ne söylersem, reddediyorsun; sözümü beğenmeyip, itirazda bulunuyorsun.
3453	Açukluğ maŋa ay tilekiŋ ne ol, negü kolğu erse aça sözle kol	Bana açık söyle, dileğin nedir; ne istiyorsan, açıkça söyle ve iste.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
3454	Yanut berdi ögdülmiş aydı özüm, tilek birle keldi açayın sözüm	Öğdülmiş cevap verdi : — Ben buraya bir maksatla geldim, dileğimi arzedeyım — dedi —
3455	Bu kün toğdı ilig eşitti seni, öziŋe kereklep kör ıdtı meni	Hükümdar Kün-Toğdı seni haber aldı; sana ihtiyacı olduğu için, beni gönderdi.
3456	Katığ ârzûladı seni körgüke, meni sözçi ıdtı okıp eltgüke	Seni görmeği çok arzu etti; seni çağırıp götürmek İçin, dâvetçı olarak, beni yolladı.
3457	Neçe me ağır kelse barğu kerek, iligke tegip bir körüngü kerek	Ne kadar ağır gelse bile, senin oraya kadar gidip, hükümdara bir görünmen gerekir.
3458	İlig me idi edgü sultân-turur, bodunka bağırsak sevüg cân-turur	Hükümdar çok iyi bir padişahtır; çok merhametli, halkın candan sevdiği bir insandır.
3459	Kim ilig yüzin körse kutluğ bolur, ikigün ajunda tükel kut bulur	Hükümdarın yüzünü gören her kes kutlu olur; her iki dünyada tam saadete kavuşur.
3460	Negü ter eşitgil bu el kend begi, ajun başlap ilke yetilmiş ögi	Devleti idare eden, memleket işlerinde dirayet sahibi olan memleket beyi ne der, dinle.

3461	Törülüg köni beg kut ol belgülüg, kutı birle tegrür tözüke ülüg	Kanunlara riâyet eden, doğru bey, gerçekten, bir saadettir; onun saadetinden her kes kendisine hisse alır.
3462	Kayuda çavıksa köni beg atı, aŋar barğu andın bulur er kutı	Nerede adaleti ile şöhret bulan bir bey bulunursa, oraya gitmeli; insan onda saadetini bulur.
3463	Bu kök tirgüki ol könilik törü, törü artasa kök turumaz örü	Adalete istinat eden kanun — bu göğün direğidir; kanun bozulursa, gök yerinde duramaz.
3464	Törülüg bu begler yok erse tirig, bayat buzğay erdi yeti kat yerig	Bu kanun koyan beyler hayatta bulunmasalardı, Tanrı yedi kat yerin nizâmını bozmuş olurdu.
3465	Köni beg yüzi körse kutluğ bolur, muyanka tegir hem yazukı yulur	Adil beyin yüzünü gören kutlu olur; sevaba girer ve günahtan kurtulur.
3466	Bilir sen bu kün men kişi boldukum, sebeb ilig erdi yölekim tokum	Bilirsin, bugün benim adam olmama sebep hükümdardır; o bana destek olmuştur.
3467	Bayat berdi erdi ukuş ög bilig, tüzü edgülükke tegürdüm elig	Tanrı bana anlayış, akıl ve bilgi verdi ve ben bundan dolayı her türlü iyiliği yapmağa muvaffak oldum.
3468	Bayat berdi tevfik kamuğ edgüke, bodun asğıŋa hem yüki yüdgüke	Halka faydalı olmak ve onun yükünü yüklenmek hususunda her türlü iyilik için Tanrı bana tevfık ihsan etti.
3469	Seni me tiler emdi ilig bu kün, elig bir kılıp yazsa beglig tügün	El-ele verip, beylik düğümünü çözmek için, hükümdar bugün seni de istiyor.
3470	Okıtçı meni ıdtı emdi saŋa, meni yalŋuz ıdma ay ersig toŋa	Şimdi sana dâvetçi olarak beni gönderdi; ey mert yiğit, ben yalnız dönmeyeyim.
3471	Bitig ıdtı ilig öz elgin bitip, negü sözledi erse körgil okıp	Hükümdar kendi eli ile yazıp, sana bir mektup da gönderdi; ne demiş ise, kendin bak, oku.
3472	Çıkardı bitig berdi elgin sunup, bitig aldı odğurmış açtı tutup	Çıkarıp, mektubu sundu; Odgurmış aldı ve bir az düşünceli, mektubu açtı.
	Odgurmış suali Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
3473	Okıdı bitig keç sakındı uzun, ayur ked bilig bermiş ilig sözün	Mektubu okudu, uzun-uzun düşündü ve: — Hükümdar çok manalı sözler yazmış —dedi —
3474	Okımış ilig emdi kelgil teyü, kamuğ edgülükni atamış sayu	îmdi hükümdar— "Gel!" — diye davet etmiş, her türlü iyilikleri teker-teker sayıp dökmü
3475	Bedük iş-turur kör bu işler maŋa, neteg kılğu ayğıl keŋeş ber muŋa	Bunlar benim için çok büyük bir iştir; söyle, bana bir akıl öğret, ne yapmalı?
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
3476	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, seni sözleyü şük kurıtmaz tilig	Öğdülmiş cevap verdi : — Hükümdar dâima senden bahseder, bir ân bile seni dilinden düşürmez — dedi —
3477	Tili teprese sözde atıŋ çıkar, seni körgüke ol köz açtı bakar	Konuşmağa başlar-başlamaz, ağzından adın çıkar; o seni dört gözle beklemektedir.
3478	Kimi sevse ermiş köŋül ârzûlap, tilin sözde atı yorır söz ulap	Gönül arzulayarak, kimi severse, her sözde onun adı dilinden düşmezmiş.
3479	Sevitmiş negü ter bu beytig okı,	Şu beyti oku, kendisini sevdirmiş insan ne der; gönlü

	sevüglüg yüzi ol köŋül toklukı	doyuran, sevgilinin yüzüdür.
3480	Köŋül kimni sevse körür közde ol, közün kança baksa uçar yüzde ol	Gönül kimi severse, göz dâima onu görür; göz nereye bakarsa, orada o uçar.
3481	Köŋülde negü erse ârzû tilek, ağız açsa barça tilin sözde ol	Gönülde arzu ve dilek ne ise, insan söze başlayınca, dâima ondan bahseder.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3482	Yanut berdi odğurmış aydı maŋa, keŋeş ber yarağı ne ol ay toŋa	Odgurmış cevap verdi : — Ey yiğit, bana tavsiyede bulun, ne yapmalıyım — dedi —
3483	Bağırsak kadaşım sen ök sen yakın, keŋeş ber ötegil kadaşlık hakın	Sevgili kardeşim, bana yakın ol=>n sensin; bir fikir ver, kardeşlik hakkını yerine getir.
3484	Seniŋdin kolur-men bu işke keŋeş, bilig birle sen bu keŋeşke teŋeş	Bu işte senin bilgin ile mütenâsip bir tavsiyede bulunmanı istiyorum.
3485	Kadaş sen tilese yeme tut adaş, adaşlı kadaşlı ikigün tüdeş	Sen bir kardeşsin, istersen arkadaş olarak da kabul et, kardeş ve arkadaş arasında fark yoktur.
3486	Bağırsak sen ök sen bu kün çın maŋa, negü kılğu ayğıl büter-men saŋa	Bugün bana gerçekten bağlı olan sensin; ne yapmalı, söyle; sana güveniyorum.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
3487	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, ayıtma maŋa sen ayâ kutluğ öz	Ögdülmiş cevap verdi ve: —-Ey mübarek insan, bunu sen bana sorma — dedi —
3488	Meni ıdtı ilig okıtçı saŋa, negü teg keŋeşür sen emdi maŋa	Hükümdar beni sana dâvetçi olarak gönderdi; sen şimdi benim ile nasıl istişarede bulunursun.
3489	Baralım timekte adın yok sözüm, neteg ayğa barma teyü bu özüm	Gidelim—demekten başka, benim bir sözüm yoktur; ben sana nasıl "gitme" diyebilirim.
3490	Seni birle bolsa kör asğı üküş, öz asğın tilerke keŋeşmez ukuş	Seninle birlikte bulunmak benim için çok faydalıdır; kendi faydasını isteyen kimse ile akıllı insan istişare etmez.
3491	Negü ter eşitgil biliglig çigil, biligsiz eşitgil boyun bir egil	Bilgili çiğil ne der, dinle; ey bilgisiz, dinle ve buna boyun eğ.
3492	Öz asğı tilerke keŋeşmegü söz, saŋa asğı bolmaz ayâ kutluğ öz	Kendi istifâdesi bahis mevzuu olan bir kimse ile istişarede bulunmamalı; ey mübarek insan, bundan sana fayda gelmez.
3493	Keŋeş ol kişike keŋeş ay kadaş, ol er kolmaz erse öz asğın adaş	Ey arkadaş, istişare ederken, kendi faydasını düşünmeyen kimse ile istişare et.
3494	Öz asğın tilegli öz ülgi üçün, yarağlığnı teŋsiz-turur ter küçün	Kendi faydasını düşünen kimse, menfaati için, münâsip olanın dahi uygun olmadığını söyler.
3495	Neçe iş kişike keŋeşgü kerek, köŋül taplamış işni kılğu kerek	Bâzı işler vardır ki, insanlar ile istişare etmek lâzımdır; fakat neticede insan yine gönlünün münâsip gördüğü işi yapmalıdır.
3496	Özüŋke bağırsak seniŋ öz özüŋ, kişike ınanma kesildi sözüg	Seni en çok düşünen yine bizzat kendinsin, insanlara güvenme; işte o kadar.
3497	Sen ök bil negü kılğu erse keŋeş,	Ne yapmak lazımsa, bunu kendin bilmelisin; istişare et,

	tileme meninꞑdin bu işke keꞑeş	fakat benden bu iş için fikir sorma.
3498	Seni alğalı keldim andın turup, keꞑeş bu yorı barğıl emdi kopup	Oradan kalkıp, buraya seni götürmek için geldim; tavsiyem şu: yürü, buradan kalkıp, oraya gidelim.
3499	Kişiler arakı muyan edgülük, bu yerde bulunmaz munu belgülük	İnsanlar arasına karıştığın zaman elde edeceğin sevap ve iyilik burada bulunmaz, bu şüphesizdir.
3500	Uluş kend içindeki edgü neçe, saꞑa sözledim emdi adra seçe	Kasaba ve şehir içindeki çeşitli iyilikleri şimdi sana teker-teker ve açık olarak söyledim.
3501	Bilir sen bu gözler köni sözledim, saꞑa edgü koldum bilir bir idim	Bunları doğru söylediğimi takdir edersin; Tanrı bilir ki, senin iyiliğini istedim.
3502	Kişidin kaçar sen ne kıldı kişi, kişike katıl it kişiler işi	İnsanlardan kaçıyorsun, onlar sana ne yaptı; insanlara karış ve onlar gibi yaşa.
3503	Müsülmân işin it muꞑıꞑa yara, bayat birge uçmak kör ornuꞑ töre	Müslümanların işini gör, ihtiyaçlarına yardım et; Tanrı sana cennet verir, yerin baş-köşe olur.
3504	Köꞑül til köni tut kılınçıꞑ bütün, kayuda tilese tirilgil kutun	Gönlünde ve dileğinde hulûs sahibi ol, hareketin dürüst olsun; nerede istersen, orada saadet içinde ömür sür.
3505	Kişisiz tirilme kişiler ara, kişi aybı körme özüꞑni kör e	insanlardan uzaklaşıp, yalnız yaşama; başkasının kusurunu görme, kendine bak.
3506	Muꞑar meꞑzer emdi bu beyt ay bügü, okığu munı ötrü işke bağu	Ey hakîm, şu beyit imdi buna benzer; bunu okumalı ve ona göre hareket etmelidir.
3507	Kayuda tilese yorı edgü bol, tüpi aslı kolma özüꞑ edgü kol	Nereye gidersen git, yalnız iyi ol; soya ve asalete bakma, kendinde iyilik ara.
3508	Kişi edgüsi kör unıtmaz özin, kayuda yorısa teler edgü yol	İnsanların iyisi gaflete düşmez; nereye giderse, orada doğru yolu arar.
3509	Er edgü kerek tutsa edgü kılınç, kayuda tilese bulur miꞑ sevinç	İnsan iyi olmalı; iyi hareket eden kimse her yerde bin türlü sevinç bulur.
3510	Bu edgü kamuğ yerde edgü bolur, ol edgü yanutı hem edgü bulur	İyilik her yerde iyidir; insan iyiliğe karşı her yerde iyilik bulur.
3511	Sen edgü kılınç tut isiz bolmağıl, kayuda tilese yorı korkmağıl	Sen iyilik yap, kötü olma; böylelikle nerede istersen, orada korkmadan dolaşabilirsin.
XLII	**Odgurmış Öğdülmişke Dünyâniꞑ Ayıbların Ayur**	**Odgurmış Öğdülmiş'e Dünyanın Kusurlarını Söyler**
3512	Yanut berdi odğurmış aydı özüm, sözüꞑni eşitti eşitgil sözüm	Odgurmış cevap verdi ve : — Ben senin sözlerini dinledim, şimdi sen de benim sözlerimi dinle — dedi —
3513	Bu dünyâ özin ked sevitmiş saꞑa, kamuğ aybı erdem körünmiş saꞑa	Bu dünya kendisini sana çok sevdirmiş; onun bütün kusurları sana fazilet gibi görünmüş.
3514	Taꞑ ermez seninꞑdin meselde kelir, kayu neꞑ sevüg bolsa aybı barır	Sana hayret etmem; meselde de vardır : hangi şey sevilirse, onun kusurları görünmez.
3515	Sevitmiş üçün dünyâ aybı kamuğ, saꞑa bolmış erdem ay ilde uluğ	Ey memleketin büyüğü, dünya kendisini sevdiği için, onun bütün kusurları sana fazilet gibi gelmiş.
3516	Negü ter eşitgil bu sevmiş kişi, sevügke sevüg aybı erdem başı	Sevmiş insan ne der, dinle; seven nazarında sevgilinin kusuru en büyük fazilettir.

3517	Sevüglüg nişânı bu ol belgülüg, sevüg aybı erdem bolur ay külüg	Ey şöhretli, sevgilinin nişanı, hakikatte şudur: sevilenin kusuru fazilet olur.
3518	Özüŋ dünyâ sevmiş nişânı bu ol, kamuğ aybın erdemke tutmış köŋül	Senin dünyayı sevdiğinin alâmeti budur; onun bütün kusurlarını gönlün fazilet gibi kabul etmiş.
3519	Negü teg öger sen bu dünyâ maŋa, anıŋ aybını men ayayın saŋa	Bu dünyayı sen bana nasıl öğersin; onun kusurlarını sana ben söyleyeyim.
3520	Apa yazdı erse bayat kınadı, bu dünyâğ tünek kıldı erklig idi	Adem günah işleyince, Tanrı onu cezalandırdı; kadir Tanrı bu dünyayı ona zindan yaptı.
3521	Tünekte ne ârzû tiler sen tilek, tilek uçmak içre bolur kut yölek	Zindanda ne gibi arzu ve dilek ararsın; dilek, arzu ve saadet cennet içinde bulunur.
3522	Apa uçmak içre yedi kör evin, arıŋu kılındı bu dünyâ evin	Adem cennet içinde buğday tanesi yedi; bu dünya evi ona bir temizlenme yeri olarak yaratıldı.
3523	Bayat yirmişi ol bu yek sevmişi, takı artukı ol sevüp salmışı	Bu şeytanın sevdiği Tanrının yerdiğidir; Tanrının sevip bıraktığını ise, o daha çok sever.
3524	Üdürse bayat bir tilemiş kulın, aŋar dünyâ bermez arıtur yolın	Tanrı her hangi bir kulunu seçerse, ona dünya malı vermez; bu sûrede onun yolunu temizler.
3525	Ayı edgü ermez bu dünyâ kutı, bayattın yıratur bu ol din yutı	Bu dünya saadeti hiç de iyi bir şey değildir, insanı Tanrı'dan uzaklaştırır; din için asıl felâket budur.
3526	Bayat-men tegüçi kişi telvesi, ajun koldı bardı uş ol itesi	-Tanrıyım— diye böbürlenen insan dünyaya hâkim olmak istedi ve köpek gibi, geberip-gitti.
3527	Bayusa bolur ol bodun kötkisi, çığaylık bile ol köŋül kodkısı	insan zenginleşirse, aşağılık olur; alçak gönüllülük ancak fakirlik ile mümkündür.
3528	Yalıŋ toğmış er kör yalıŋ barğu ol, nelük dünyâ termek yana kodğu ol	Çıplak doğmuş olan insan çıplak gidecektir; dünya malını toplamak neye yarar, tekrar bırakılacak olduktan sonra.
3529	Nelük arsıkar sen ayâ öldeçi, özüŋ iki künlük konuk boldaçı	Ey fânî, niçin kendini aldatıyorsun; sen burada iki günlük misafirsin.
3530	Bilir sen tiriglik ölümke-turur, anundı ölüm uş üdiŋe küdür	Bilirsin ki, hayat ölmek içindir; ölüm hazırlanmıştır, sâdece vaktini bekliyor.
3531	Kapuğ açtı dünyâ takı bir kapuğ, ölüm kapğı açlur kirür halk kamuğ	Bir kapı açıldı — dünya kapısı; bir kapı daha açılır, o kapı ölüm kapısıdır ve her kes oraya girer.
3532	Özüŋ iki künlük avınğu üçün, körürde küyürme özüŋni küçün	iki günlük avunma için, kendini bile-bile zorla âteşe atma.
3533	Yayığ dünyâ irsel kutı evrülür, negü berdi erse yana terk alur	Dönek dünya vefasızdır, saadeti kararsızdır; ne verdi ise, yine çabucak alır.
3534	Adırmaz kişisin kuluğ ya begig, üdürmez talusın yavuz ma yegig	insanları kul veya bey diye ayırmaz; bu daha iyi veya daha kötüdür diye, ayırt etmez.
3535	Birig beglenür kör takı bir begin, okıyu-turur tegme künde öŋin	Birini kendisine bey olarak seçer; fakat bakarsın, her gün başka bir beyi çağırmakta devam eder.
3536	Körü barsa dünyâ kölike sanı, ederse kaçar kaçsa edrer seni	Dikkat edersen, dünya gölge gibidir, takip edersen, kaçar; kaçarsan, o senin peşine düşer.

3537	Muŋar meŋzer emdi körü bar bu söz, muniŋ manisi uk ayâ köŋli tüz	Dikkat et,-imdi şu söz buna benzer; ey hâlis yürekli, bunun mânasını anla.
3538	Bu dünyâ kaçar kim ederse anı, kalı kaçsa andın ederür seni	Kim kendisini kovalarsa, bu dünya ondan kaçar; eğer ondan kaçarsan, bu defa o seni kovalar.
3539	Yana dinka öçlüg bu dünyâ neŋi, yese dünyâ din yer baka kör munı	Bir de bu dünya malının dine karşı kini vardır; dünyaya nail olunca, din ihmâl edilir; buna dikkat et.
3540	Bezenip bu dünyâ özin körkitür, itinmiş kelin teg köŋül yilgitür	Bu dünya insanın karşısına süslenerek çıkar; süslü bir gelin gibi, gönülü heyecanlandırır.
3541	Köŋül berse kurtğa bolur bir turı, yaka yeŋ tutar künde kesmez urı	Gönül verirsen, huysuz bir acuze olur; yaka ve yene yapışır, dırdırının ardı-arkası kesilmez.
3542	Yana kılkı irsel kılınçı yayığ, begi birle turmaz tükel üç ayığ	Tavır, hareketi de vefasız ve dönektir; kocası ile doğru- dürüst üç ay bile geçinmez.
3543	Kim erse köŋül badı erse aŋar, yava kıldı isiz tiriğlik muŋar	Bir kimse ona gönül bağlarsa, yazık, hayatını boşuna ona feda etmiş demektir.
3544	İdi kız erür bu tiriglik küni, yava işke işletse bolmaz müni	Bu hayâtın her günü çok kıymetlidir, bunu boş yere sarf etmek doğru olmaz.
3545	Tiriglik mün ol kör kamuğ edgüke, yava kılmağıl sen anı ay böke	Hayat her türlü iyilik için bir sermâyedir; ey kuvvetli insan, sen onu boşuna harcama.
3546	Bu üçte adın yok bu dünyâ neŋi, halâl ol ya şübhe harâm ol öŋi	Bu dünya malının yalnız üç vasfı vardır: o ya helâl ya şüpheli yahut haramdır.
3547	Halâlka sakış ol harâmka ma kın, kalı şübhe erse yeme ked sakın	Helâl için hesap, haram için ceza vardır; eğer şüpheli ise, bundan da çok sakın.
3548	Sevitse kimi dünyâ âhır sürer, avıtsa erej birle terkin irer	Dünya önce kendisini sevdirir, fakat sonra seveni kovar; huzur içinde avutur, fakat çabucak ondan bıkar.
3549	Sevinç birle igdıp tükel semritür, sakınç kadğu birle yana yavrıtur	Güler yüzle onu besler, iyice semirtir; fakat türlü endişe ve kaygılar ile onu tekrar zayıflatır.
3550	Sevinçin körü barsa âhır sakınç, sakınçın tirilse bolur kin sevinç	Sevincine dikkat edersen, sonu endişedir; endişe ile geçen hayâtın sonu da sevinçtir.
3551	Uçı nimet erse tüpi mihnet ol, başı mihnet erse soŋı nimet ol	Tepesi nîmet ise, dibi minnettir; başı mihnet ise, sonu nimettir.
3552	Negü ter eşitgil sakınuk oduğ, yırak tur bu dünyâ tegürgme yoduğ	Takva sahibi ve uyanmış olan insan ne der, dinle; uzak dur, bu dünya malının sana zararı dokunur.
3553	Seniŋ baylıkıŋ kör çığaylık-turur, saŋa kim çığay erse baylık-turur	Senin zenginliğin, bak, fakirliktir; senin nazarında kim fakir ise, asıl zengin olan odur.
3554	Seni kim yese yer sen âhır etin, öçüŋni alır sen kara yer katın	Seni kim yerse, sonunda sen onun etini yersin; kara toprağın altında öcünü alırsın.
3555	Buzulğu-turur bu itilmişleriŋ, saçılğu-turur bu yumıtmışlarıŋ	Sağladığın bu nizam bozulacaktır; bu topladıkların tekrar dağılacaktır.
3556	Barığlı-turur bu ajun terk üdün, keligli-turur ol ajun ked odun	Bu dünya kısa bir zamanda gidecek, öbür dünya gelecektir; çok uyanık ol.
3557	Barığlı barur künde sendin yırar, keligli kelir terk saŋa öz ular	Gidecek olan gider, gün geçtikçe senden uzaklaşır, gelecek olan gelir, kısa bir zamanda sana ulaşır.

3558	Barığlıka bermez biliglig köŋül, keliglike itnür ukuşluğ amul	Bilgili insan fânî olana gönül vermez; akıllı ve ağır-başlı insan gelecek, olana hazırlanır.
3559	Ölümüg biligli sevinmez özün, ölürüg körügli avınmaz uzun	Ölümü bilen insan dünya saadetine kapılmaz; öleni gören insan da uzun müddet avunmaz.
3560	Yorığlı kişi yolda itmez evin, köçügli kişi evde kodmaz neŋin	Yola çıkan insan yol üzerinde evini yapmaz; göç eden kimse de eşyasını evde bırakmaz.
3561	Konuk sen bu dünyâ saŋa bir tüşün, tüşünde sakınç tutma artuk uzun	Sen misafirsin, bu dünya sana bir misafirhanedir; misafirhanede çok fazla şey aranmaz.
3562	Ayı edgü ermez bu dünyâ neŋi, kimiŋ bolsa evrer kılınçı yaŋı	Bu dünya malı hiç de iyi bir şey değildir; o kendisine sahip olanın tavır ve hareketini değiştirir.
3563	Bedel kıldı ebdâl neŋin hem mâlın, bakıp kodtı zâhid bu dünyâ ulın	Tarikat ehli malını-mülkünü hakka verdi; zâhid, esassız olduğunu anlayarak, bu dünyayı terketti.
3564	Körünmez teg ol bu tuzakçı saŋa, bu dünyâ neŋi ol saçılmış meŋe	Tuzak kuran her ne kadar sana görünmezse de, onun saçtığı yem bu dünya malıdır.
3565	Usayuk bu yalŋuk idi suk közi, kalı torka kirmez bu yalŋuk özi	însan gafildir ve gözü de çok haristir; böyle olan insan nasıl tuzağa düşmez.
3566	Negü ter eşitgil sakınuk başı, bu dünyâ işindin sakınmış kişi	Dinle, takva sahibi ve bu dünya işlerinde ihtiyatlı davranan insan ne der.
3567	Tuzakçı körünmez meŋin körkitür, bezenmiş kelin teg köŋül yilgitür	Tuzak kuran görünmez, yalnız yemini gösterir; süslenmiş bir gelin gibi, gönülü çeler.
3568	Közi suk serimsiz usayuk özüŋ, meŋin tattıŋ erse adak berkitür	Gözün harîs, kendin sabırsız ve gafilsin; yemini tadarsan, ayağın bağlanır.
3569	Kamuğ dünyâ birke yumıtsa bütün, erej birle miŋ yıl tirilse kutun	Bütün bu dünya nimetleri bir kimsede toplansa ve o huzâr ve saadet içinde bin yıl yaşasa bile,
3570	Negü asğı âhır kara yer koyı, anıŋ tüşneki ol yağız yer oyı	Ne fayda, sonunda onun da gireceği yer bu kara toprağın altı, bu yağız yerin çukurudur.
3571	Keçürmiş tiriglik saŋa bolğa tüş, negü kıldıŋ erse yanut kelge tuş	Geçirdiğin hayat sana bir rüya olacak; ne yaptınsa, bunun karşılığını göreceksin.
3572	Uş ol kün ökünse öküınç asğı yok, negü kıldıŋ erse yıl ay kün tanuk	O gün peşiman olursan, bunun faydası yoktur; ne yaptınsa, yıl, ay ve gün buna şahittir.
3573	Ajun tatğı barça bu üç neŋ-turur, üçegü tatığları tüz teŋ-turur	Bütün dünya zevki şu üç şeydir; her üçünün tadı da birbirine müsavidir.
3574	Yemek içmek ol kör bu üçte biri, takı bir tişi ol avıtsa eri	Bu üçün biri yemek-içmektir; biri de erkeği avutan kadındır.
3575	Üçünçi esenin tiriglik-turur, bu üçte bu bir ked kereklig-turur	Üçüncüsü ise, sıhhatte yaşamaktır; bu üç şeyden en lüzumlu olanı da budur.
3576	Bu üç neŋ sevinçi tatığı kamuğ, adın üçke tegmez ay ilde uluğ	Bu üç şeyin bütün neş'e ve zevki, karşılığında yapılması icap eden diğer üç şeye değmez, ey memleketin büyüğü.
3577	Yemek içmek ol bir tatığ ay kadaş, yanutı çıkarda yavuz ay adaş	Ey kardeş, zevkin biri yemek-içmektir; ey arkadaş, buna mukabil bunlar çıkarken fenadır.

3578	Bu tatğıŋ üç ernek boğuzka-turur, anıŋda naru barsa karnıŋ tolur	Bu zevkin üç parmaklık boğaz içindir; ondan öteye giderse, karına,dolar.
3579	Kalı siŋmese aş tadu artatur, tadu artasa er kör iglep yatur	Eğer yemek hazım edilmezse, esas unsurları bozar; unsurlar bozulursa, insan hastalanıp, yatağa düşer.
3580	İg ol aşnu erke ölüm tutğakı, ölümde tatığ yok ayâ er sakı	însan için hastalık, her şeyden önce, ölüm habercisidir; ey insanların ihtiyatlısı, ölüm zevkli bir şey değildir.
3581	Takı bir tatığ tu tişi tatğı ol, soğuk suvka yunmak anıŋ yaŋı ol	Başka bir zevk da kadın zevkidir; buna mukabil soğuk su ile yıkanmak vardır.
3582	Anıŋda basa kör oğul kız-turur, oğul kız yükin yüdmek emgek erür	Ondan sonra çoluk-çocuk dünyaya gelir; onların yükünü yüklenmek zahmetli bir iştir.
3583	Negü ter eşitgil bu beyt ayğuçı, tişi hem oğul kız üzer er küçi	Bu beyti söyleyen ne der, dinle; kadın ve çocuklar erkeğin kuvvetini keser.
3584	Tişi birle şuhbet idi ked tatığ, soğuk suvka yunmak yanutı katığ	Kadm ile beraber bulunmak çok güzel bir zevktir; fakat buna karşılık soğuk su ile yıkanmak zordur.
3585	Tatığ kayda erse tatığsız bile, süçig kayda erse soŋında açığ	Zevk nerede ise, mihnet de beraberdir; tatlı nerede ise, orada acı vardır.
3586	Tiriglik tatığı bu erse kalı, tatığsız-turur dünyâ mihnet yolı	Hayâtın zevki eğer bu ise, dünya tatsız bir mihnet yoludur.
3587	Süçig bu tatığlığ tiriglik künüm, tatığsız kılur âhır açığ ölüm	Bu zevk içinde geçen günler tatlıdır; fakat sonunda acı ölüm bunu tatsızlaştırır.
3588	Bu üç neŋ-turur dünyâ tatğı bütün, yanutı eşittiŋ ay kılkı tüzün	Dünyanın bütün zevki bu üç şeydir; ey yumuşak huylu, bunları takip eden mihnetleri duydun.
3589	Bu dünyâ yağı ol et öz bir yağı, bu iki yağınıŋ yadığlığ ağı	Bu dünya bir düşman, vücut ise, başka bir düşmandır; bu iki düşmanın ağı her tarafa yayılmıştır.
3590	Üçünçi yağı yek bu din oğrısı, tegürmesü teŋri bularnıŋ yası	Üçüncü düşman şeytan, bu din hırsızıdır; Tanrı bunların şerrinden muhafaza etsin.
3591	Bularda idi sarp bu yavlak yağı, et özdin tegir ol üküşrek çoğı	Bunlar arasında en sert ve kötü düşman vücuttur, en çok gürültü de ondan çıkar.
3592	Bayat atı aysa tezer yek barır, kodu barsa dünyâ seniŋdin kalır	Tanrı adını zikredersen, şeytan kaçar, gider; dünyayı bırakıp gidersen, ondan kurtulursun.
3593	Et özni negü teg kitergü bolur, meger kim ölüm tutsa kalsa kalur	Fakat vücûdu nasıl bırakırsın; onu ancak ölüm senden ayırabilir.
3594	İdi yakşı aymış biliglig bügü, biliglig bügüler sözin tıŋlağu	Bilgili hakîm çok güzel söylemiş; bilgili hakimlerin sözünü dinlemek lâzımdır.
3595	Meni muŋka tegrür et öz emgetür, ara küldürür kör ara yığlatur	Bana vücûdum ıztırap ve zahmet çektirir; bâzan güldürür, fakat bâzan da ağlatır.
3596	Ajun tezginür-men tilekin udu, ara aç yatur-men arala todu	Onun arzusuna uyarak, dünyayı dolaşırım; bâzan aç yatarım, bâzan da tok.
3597	Bir ârzû yitürse takı bir kolur, takı birni bulsa tükel beg bolur	O bir arzusuna kavuşursa, bir başkasını ister; onu da bulursa, artık insana tamamen hâkim olur.
3598	Basumaz özüm bu et özni utup, basa bir bağırsak idim sen tutup	Ben bu vücûdu yenip, ona hâkim olamıyorum; merhametli rabbim, sen ona hâkim ol.

3599	Bu yavlak osuğluğ-turur bu et öz, semiz tutsa artuk bolur bu yavuz	Bu vücût böyle kötü bir tıynettedir; onu kuvvetlendirirsen, daha çok kötüleşir.
3600	Bulak semrise kör munar hem azar, idisin çalar yerke andın tezer	Haşarı at semirirse, kudurur ve azar; sahibini yere vurur ve ondan kaçar.
3601	Tükel avçı ıt teg et özke bakın, semiz bolsa bilmez idisi hakın	Vücûda bak, tam bir av köpeği gibidir; semirirse, sahibinin hakkını tanımaz.
3602	Karın todsa avka yügürmez bolur, idisi tilekinçe barmaz-turur	Karnı doyarsa, ava koşmaz olur; sahibinin arzusuna göre hareket etmez, yerinde durur.
3603	Kiçig oğlan özlüg et öz meŋzegi, boğuz todsa yügrür tiler öz tiki	Vücût küçük çocuğa benzer; karnı doyarsa, koşar, akranlarını arar.
3604	Karın todsa et öz bolur ermegü, tilekçe tilese tilek bermegü	Karın doyarsa, vücût tembelleşir; arzu ettiğin gibi olmasını istersen, onun istediğini vermemelisin.
3605	Tiriglik tükeli tükel üç kün ol, anıŋda narusı neçe tüş tün ol	Hayat tamâmı-tamâmına üç gün sürer; bundan ötesi bir kaç rüya ve gecedir.
3606	Birisi yarın ol biri keçti tün, yarınka tegirmü tiriglik bu kün	Bu üç günden biri — yarındır; biri — dün geçti; bugünkü hayat acaba yarına ulaşacakmı.
3607	Anıŋda narukı tiriglik neçe, tiriglikke tutma söz aydım aça	Bundan başka daha ne varsa, onu hayat telâkki etme; sana bunları izah ettim.
3608	Tişi suhbeti me bu erlik otın, öçürmek üçün ol birer sâatın	Kadın ile bulunmak da ancak bâzı anlarda erkeklik âteşini söndürmek içindir.
3609	Bu otuğ negü teg öçürse öçer, kerek erse körklüg ya körksüz kuçar	insan bu âteşi nasıl söndürse olur; ister güzel, ister çirkin olsun, sırası geldikçe kucaklar.
3610	Boğuz tatğı barça karın todmak ol, karın todsa artuk asığ kodmak ol	Bütün boğaz zevkleri karnın doymasıdır;' karın doyunca, en faydalı olanı yemekten el çekmektir.
3611	Karın todsa arpa ya halvâ bir ol, kalur barça artıp tolur kirgü yol	Karın doyarsa, arpa veya helva birdir; hepsi artar, kalır; gireceği yol tıkanır.
3612	Şeker halvâ yegli ya arpa üyür, todup yatsa taŋda yana aç-turur	îster şeker, helva, ister arpa, darı yemiş olsun, doyup yatan sabah tekrar aç kalkar.
3613	Negü ter eşitgil sakınuk çığay, çığay erse neŋke közi köŋli bay	Dinle mal bakımından yoksul olduğu hâlde, gözü ve gönülü zengin olan, takva sahibi fakir ne der.
3614	Şekerlig yidiŋ sen ajun nimeti, kavuk yür yedim men özüm tâkatı	Sen tatlı dünya nimetleri yedin; ben ise, ancak kudretimin yettiği kepek ve darı yedim.
3615	İkigün todup teŋ keçe yattımız, keçip bardı kelmiş künüm sâatı	Her ikimiz aynı derecede doyup akşam yattık; günüm geçti, gitti.
3616	Ajunuğ neçe terse öz ölgülüg, iki böz tegir ol saŋa belgülüg	Dünyayı ne kadar toplarsan-topla, senin bundan muhakkak olarak beraber götüreceğin ancak iki bez parçasıdır.
3617	Çığay bay ikigün ölümde kedin, yana tüz bolurlar kara yer katın	Fakir ve zengin, ölümden sonra, her ikisi de kara toprağın altında tekrar müsavi olur.
3618	İki künki erter erejke bolup, nelük arsıkar sen tiriglik bulup	Hayatta iki günlük geçici huzur için neden kendini aldatıyorsun.

3619	Özüŋ suklanur sen ajun tergeli, ölüm suklanur kör seni tutğalı	Sen dünya malını toplamak için can atıyorsun; ölüm ise, seni yakalamak için can atıyor.
3620	Tiriglik barır künde sendin kaçar, yavuz bu ölüm kör uluŋnı bıçar	Hayat geçer ve her gün senden bir az daha uzaklaşır; bu ölüm fenadır senin kökünü kazır.
3621	Seziksiz ölür kör tirig boldaçı, kayu kün ölürüg yok ol bildeçi	Diri olan, şüphesiz, ölür; fakat hangi gün öleceğini bilen yoktur.
3622	Kiçig erse umnur sakal öŋüke, sakal önse umnur ürüŋ bolğuka	Küçük iken, insan sakal çıkmasını bekler; sakal çıkınca, beyaz olmasını bekler.
3623	Sakalıŋ ürüŋ bolsa keldi ölüm, ölümke asığ kılmaz ok ya tolum	Sakalın beyazlaşınca, ölüm geldi demektir; ok-yay, silâh ölüme karşı fayda etmez.
3624	Körürde küyürme özüŋni küçün, özüŋ otka atma bu dünyâ üçün	Kendini göz göre-göre zorla yakma; bu dünya için, kendini âteşe atma.
3625	Açığ suv teg ol kör bu dünyâ neŋi, neçe içse kanmaz ölimez eŋi	Bu dünya malı acı su gibidir; insan ne kadar içse, kanmaz; damağı bile nemlenmez.
3626	Kuruğ kumka okşar bu yalŋuk özi, ögüz kirse todmaz bu sukluk közi	Bu insan kuru kuma benzer; onun tamahkâr gözü derya girse, doymaz.
3627	Sakığ> neçe öz ederse ol ança kaçar	Bu dünya seraptır, gözünden uçar; ne kadar takip edersen, o kadar kaçar.
3628	Et öz ârzû sürgen tapuğka tezig, körünmez yağıka bu bermez kezig	Nefsinin arzularını kendisinden uzaklaştıran ve ibâdete koşan kimse, gizli düşmana fırsat vermez.
3629	Et özke alık berme egme boyun, avınçı sakınç ol tileki oyun	Vücûda tâviz verme ve ona boyun eğme; onun avutması ıztırap, ettiği de hava ve hevestir.
3630	Keçürmiş tiriglik barır kelgüsüz, neçe ol bu kalmış yeme belgüsüz	Geçen hayat bir daha dönmemek üzere gider; geri kalanı ne kadar sürer, bu da belli değildir.
3631	Bu bolmış künüŋ barı kılma yava, ölümke anunğıl tapuğ kıl ive	Bari elde bulunan bugünü başına geçirme; ölüme hazırlan, ibâdete koş.
3632	Negü ter eşitgil odunmış kişi, kamuğ bulğanuktın süzülmiş kişi	Uyanmış ve bütün bulanıklıklardan süzülmüş olan insan ne der, dinle.
3633	Keçürdüŋ keçigli bu tünki tünüŋ, keçermü siziklig keligli künüŋ	Dün geceni geçirdin, gelen gününün geçeceğinden şüphemi ediyorsun.
3634	Keçürmiş keçürgü ara bir tüşün, tiriglikke munça bedütme ünüŋ	Geçmiş ile geçecek arasında ancak bir konak vardır; bir konaklık hayat için, bu kadar gürültü etme.
3635	Büte boldı munda tiriglik yedim, üd üdlek ıdıp nefs butını sıdım	Epiyi bir zaman oldu, hayatımı burada geçirdim; zamanla nefsin belini kırdım.
3636	Bu kün kend uluşka okır sen meni, bulun kılsa nefsim yuluğlı kanı	Bugün sen beni kasabaya ve şehre çağırıyorsun; orada nefsimin esiri olursam, beni kurtaracak bulunurmu.
3637	Et öz bir yağı ol idi sarp yağı, kamuğ yerde yadmış tuzakı ağı	Bu vücut bir düşmandır ve çok çetin bir düşmandır; o her yere tuzak ve ağını yaymıştır.
3638	Tilekinçe ıdma katığlan tiren, et öz ülgi bermez ukuşluğ eren	Onu arzusuna bırakma, gayret et, mukavemet göster; akıllı insanlar vücûda tâviz vermezler.

3639	Negü ter eşitgil özin basmış er, havâ boynı yençip özin tutmış er	Hava ve hevese gâlip gelerek, nefsine hâkim olmuş insan ne der, dinle.
3640	Et özke bulun bolma bilgi uluğ, et öz bulnasa kör kolur din yuluğ	Ey büyük bilgi sahibi, vücûdun esiri olma; vücût seni esir ederse, fidye olarak, dinini ister.
3641	Biliglig tese bolmağay ol kişig, havâsı udu kılsa barça işig	Her işi hava ve hevese uyarak yapan adama bilgili demek caiz değildir.
3642	Ukuşluğ tese bolmağay ol erig, et öz bulnı bolsa ay köŋli tirig	Ey diri gönüllü, vücûdun esiri olan adama akıllı demek mümkün değildir.
3643	Biligsiz kişi ol bolur belgülüg, et özke berür bolsa tutçı ülüg	Vüvcûda dâima tâviz veren insan, gerçekten, bilgisiz insandır.
3644	Ukuşsuz kişiler ol ol ay kadaş, havâ ârzûlarka özin kılsa baş	Ey kardeş, kendilerini hava ve heveslerine baş yapanlar akılsız kimselerdir.
3645	Munukı bu yaŋlığ-turur bu ajun, münin barça aydım sen ukğıl özün	İşte bu dünya böyledir; onun bütün kusurlarını söyledim, artık sen düşün.
XLIII	**Öğdülmiş Odgurmışka Dünyâ Birle Cukbi Kazğaŋusın Ayur**	**Öğdülmiş Odgurmış'a Dünya Vâsıtası İle Âhiretin Kazanılmasını Söyler**
3646	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, eşittim sen aydıŋ ayâ kutluğ öz	Ögdilmiş cevap verdi: — Ey mübarek insan, söylediğin sözleri dinledim — dedi —
3647	Munı ma eşitgil takı belgülüg, biligke ukuşka bu söz ülgülüg	Bir de sen şunu dinle; bu söz, geçekten, bilgi ve akıl için bir ölçüdür.
3648	Neçe andağ erse bu dünyâ hâli, açığ kılma özke tiriglik yolı	Bu dünyanın hâli her ne kadar dediğin gibi ise de, sen kendisine hayatı o kadar zehir etme.
3649	Bu keŋ dünyâ özke küçün kılma tar, yazukluğ kulıŋa bayat fazlı bar	Bu geniş dünyayı kendine zorla daraltma; günahkâr kulu için, Tanrının fazlı ve rahmeti vardır.
3650	Adâbı telim erse rahmet üküş, yazukluğ üçün boldı rahmet küsüş	Azabı çok ise, rahmeti de boldur; günahkârlar için rahmet aziz bir şeydir.
3651	Adâbka katığ kork umın rahmetin, tapuğ kıl yetürgil bu kulluk atın	Azabından çok kork, fakat rahmetinden de ümit kesme; ibâdet kıl ve bu kulluk adının icaplarını yerine getir.
3652	Ajun bodnı barça uluş kend kodup, turup tağka kirse uluğ yük yüdüp	Bütün dünya halkı kasaba ve şehirleri bırakıp, büyük yük yüklenerek, kalkıp, dağlara ihtifâya çekilmiş olsalardı,
3653	Buzulğay ajun barça kalğay kuruğ, apa oğlanı barça kesgey uruğ	Dünya bozulur, her taraf boş kalır ve insan-oğullarının nesli kesilmiş olurdu.
3654	İki ev yarattı bu halkka kamuğ, biri atı uçmak biriniŋ tamuğ	Tanrı bütün bu halk için iki ev yarattı: birinin adı cennet, birinin de cehennemdir.
3655	Yana barça yalŋuk bu dünyâ tilep, yügürse tüni barça künke ulap	Yine bütün insanlar geceyi-gündüze katıp, bu dünya peşinde koşarak,
3656	Tapuğ kodsa dünyâ tilese turuğ, yeme kalğay erdi bu uçmak kuruğ	İbâdeti bırakıp, dünya nimetlerine rağbet etseler ve buna mukabil cehenneme girseler, cennet yine de boş kalmazdı.
3657	Bayat berdi kulka iki köz kulak, biri dünyâ baksa biri ukbi bak	Tanrı kula iki göz ve iki kulak verdi; biri ile bu dünyaya bakarsa, biri ile de âhirete bakmalıdır.

3658	Elig berdi iki sunup tutğuka, biri dünyâka tut biri ukbika	Uzanıp elde etmek için, insana iki el verdi; birini bu dünya için kullanırsan, birini de âhiret için kullan.
3659	Adak berdi iki yorığu üçün, berü maŋsa biri naru maŋ küçün	Yürümek için iki ayak verdi; biri ile bu tarafa bir adım atarsan, bir adımı, senin için zahmetli de olsa, oraya at.
3660	Yeme yakşı aymış bügü bilgi keŋ, ajunda çavıkmış akı elgi keŋ	Dünyaya şöhret salmış, cömert, eli açık, hakîm ve geniş bilgili insan gene güzel söylemiş.
3661	Ayâ kul boluğlı ukuşluğ oduğ, osal bolma saklan tokığay yoduğ	Ey kul olan akıllı ve uyanık insan, ihmalkâr olma; dikkatli ol, başkasının yüzünden sana zarar gelmesin.
3662	Törütti bayat bu ikigün ajun, munı bulsa tavrat anı kol özün	Bu her iki dünyayı da Tanrı yarattı; birini bulunca, koş, diğerini de ara.
3663	Apa oğlanın barça erklig bayat, açığlı toduğlı törütti bu at	Kadir Tanrı insan-oğullarının hepsini acıkan ve doyan mahlûklar olarak yarattı ve onlara böyle ad verdi.
3664	Eginke kedim ya boğuzka yemi, kerek ay kadaş bu tiriglik emi	İnsanın sırtına elbise ve boğazı için yemek lâzımdır; ey kardeş, bunlar hayat ilâçlarıdır.
3665	Tirigke bu neŋdin keçiş yok kadaş, egin bütgü ton hem karın todğu aş	Sırtını örtmek için elbise ve karnını doyurmak için yemek, ey kardeş, yaşayanlar için bunlardan vazgeçmek imkânsızdır.
3666	Halâl dünyâ bulsa yese kazğanıp, çığayka ülese anıŋdın alıp	Helâl dünya nîmeti bulmalı ve kazanıp yemeli, bir kısmını da fakirlere dağıtmalıdır.
3667	Kişi ağrukı bolmasa bu boğuz, kişi unmazı ol bu ağruk yavuz	Kâşki bu pılı-pırtı ve bu boğaz olmasa; bu pılı-pırtı ve bu boğaz insanın vaz geçemediği şeylerdir.
3668	Bayat adliŋe tutçı korku yorı, umın fazlıŋa tutçı tegnü yorı	Tanrının adinden dâima korkarak yaşa, fakat fazlından da hiç bir zaman ümit kesme.
3669	Bu iki ara boldı kulluk bilin, bu ol yol yaŋılma bu kulluk yolın	Kulluk bu ikisinin arasındadır, bunu bil; yol budur, bu kulluk yolunu kaybetme.
3670	İdi yakşı aymış bilig bergüçi, biligsizke öt sav erig bergüçi	Bilgisizlere bilgi, öğüt ve nasihat veren insan çok güzel söylemiş.
3671	Ricâ birle havfnı kanat sen kılın, bu iki arakı yoluğ sen alın	Sen rica ile havfi kendine kanat edin; bu ikisinin arasındaki yoldan şaşma.
3672	Bayat yarlığın kıl özüŋ kulluku, uçup kir sarayka erejin salın	Tanrının emirlerini yap, kulluğunu yerine getir; saraya uçarak gir ve huzura kavuş.
3673	Ricâ havf bu iki kanat sanı ol, bu ikin uçuğlı bulur kökke yol	Rica ile havf, bu ikisi iki kanat gibidir; bu ikisi ile uçan göğe yol bulur.
3674	Yazukum üküş tep umınç kesmegü, tapuğka ınanıp tapuğ yasmağu	Günahım çok diye ümit kesmemeli; yalnız ibâdete güvenerek de ibâdette ifrata gitmemeli.
3675	Tapuğ kıl tapuğ boldı kulluk kamuğ, kimiŋ atı kul bolsa kılkı tapuğ	İbâdet kıl, kulluk hep hizmetten ibarettir; kimin adı kul olursa, onun şiarı hizmettir.
3676	Ağır tutğu yarlığ uçuz kılsa öz, uçuzluktın ötrü ağır bolsa öz	İnsan Tanrının emirlerini üstün ve kendisini değersiz tutmalıdır; böyle davranmakla, sonunda kendisi kıymet bulur.
3677	Tapuğka özüŋni çığay bil çığay, tapuğka çığay bil yazuklarka bay	İbâdette kendini fakir bil, fakir; ibâdetçe fakir ve günahça zengin bil.

3678	Kişide yavuzı özüŋ bil özüŋ, meger edgü bolsa özüŋ hem sözüg	Kendin de, sözün de iyi olsa dahi, insanlar arasında kendini kötü bil, kendini.
3679	Munu bilmişimni ayu berdim uş, sözüm işke tutğıl yarın kelge tuş	İşte ben bildiklerimi sana söyledim; sözüme göre hareket edersen, yarın karşılığını bulursun.
3680	Kalı tutmasa sen bu aymışlarım, cevâb kıl yanayın ay ersig erim	Eğer bu söylediklerimi kabul etmezsen, cevap ver, ey merd yiğit, ben de döneyim.
3681	Uzun boldı sözler neŋi asğı yok, takı ma uzatıp adın tusğı yok	Söz çok uzun oldu, bunu daha fazla uzatmakta artık bir fayda yoktur.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3682	Elig başka urdı bu odğırmış a, sakındı uzun keç kötürdi baş a	Odgurmış başını elleri arasına aldı, uzun-uzun düşündü, sonra başını kaldırdı ve: —
3683	Ayur ay kadaş tegdi emgek saŋa, kadaşlık kılıp sözlediŋ sen maŋa	Ey kardeş —dedi— sana zahmet oldu; kardeşlik göstererek, bunları bana söyledin.
3684	Maŋa edgü saknıp bu söz sözlediŋ, muyan bersü teŋri sakınçım yediŋ	Benim iyiliğimi düşünerek, bu sözleri söyledin; Tanrı sana bunun sevabını versin, benim derdimi kendine derd edindin.
3685	Baka kördüm emdi bu işte maŋa, salâhı körünmez ay ersig toŋa	Dikkat ettim, imdi bu işte bana bir çıkar yol görünmüyor; ey merd yiğit.
3686	Köŋül taplamadı bu iştin kaçar, köŋül taplamaz işke yaksa hatar	Gönlüm bunu beğenmedi ve bu işten çekiniyor; gönlün beğenmediği işe girişmek tehlikelidir.
3687	Ne edgü bilig berdi bilgi bedük, sevitmiş sevüglerke köŋli süzük	Bilgisi derin ve kendisini her kese sevdirmiş olan, temiz gönüllü insan ne iyi bilgi vermiştir.
3688	Kayu işni kılmak tilese özüŋ, köŋül birle aşnu keŋeşgil sözüg	Hangi işi yapmak istersen, önce bunu gönlüne danış.
3689	Kişike keŋeşgil ayıt barça söz, köŋül taplamasa yırak tutğıl öz	Sonra başkaları ile meşveret et, her sözünü danış; fakat içine sinmezse, o işten kendini uzak tut.
3690	Kamuğda bağırsak özüŋke özüŋ, köŋül taplamaz işni kod kes sözüg	Sana her keşten daha yakın olan kendindir; gönlün tasvip etmediği işi bırak, işte bu kadar.
3691	Köŋül taplamasa kayu işlerig, asığ bolmaz anda ay köŋli tirig	Ey gönülü diri, hangi işi gönül beğenmezse, o işten bir fayda gelmez.
3692	Köŋül taplamadı bu işni seve, özüm yandı emdi bu sözdin eve	Gönül bu işi severek arzu etmediğinden, ben de bundan vaz geçtim.
3693	Seniŋdin kolur-men munu udrümi, kodu ber meni ay kişi ködrümi	Beni mazur görmeni rica ediyorum, ey insanların seçkini, beni kendi hâlime bırak.
3694	İligke tusulğu yok erdemlerim, ne kılkım kılınçım savım sözlerim	Ben ne tabiatım, ne tavır ve hareketim, ne de sözlerim ile hükümdara faydalı olabilecek bir fazilete mâlik değilim.
3695	Özüm dünyâdın kaçtı keldi berü, yana men negü teg barayın naru	Kendim dünyadan kaçarak, buraya geldim; tekrar oraya nasıl giderim.
3696	Bayat tapğıŋa bu ulanmış özüm, kişi tapğı kılmak yararmu tüzüm	Tanrı kulluğuna kendisini vakfetmiş olan kimseye insan kulluğu yapmak yakışırımı, ey asîl tabiatlım.
3697	Kodu bergil emdi meni teŋrike,	Beni şimdi Tanrı ibâdetinde bırak, senin iyiliğin için

	duâçı bolayın saŋa edgüke	duacı olayım.
3698	İki öz körüşmek tilese küsep, maŋar kelme sen men barayın tilep	Birbirimizi arzulayıp, görüşmek istersek, sen bana gelme, ben seni arayıp-bulayım.
3699	Maŋa tegsü emgek sen inçin tiril, ilig tapğı birle bodun asğı kıl	Zahmeti ben çekeyim, sen huzurunu bozma; hükümdarın hizmetinde, halkın faydasına çalış.
3700	Negü ter eşitgil bağırsak kişi, yakınlık ulağlı tapuğsak kişi	Yakınlık gösteren, candan hizmet eden ve içten bağlı insan ne der, dinle.
3701	Komıtsa köŋül kör yorıtsa kişig, yakın boldı sakın tilemiş işig	Gönül heyecanlanır ve insanı harekete getirirse, bil ki, istenilen iş çabuk olacaktır.
3702	Tilek birle maŋsa kişi ârzûlap, arıp yolda kalmaz tilekin ulap	insan arzu ile ve isteyerek yürürse, yorulup yolda kalmaz, dileğine ulaşır.
3703	Tilekke barur erse yalŋuk yorıp, bulur ol tilekin bu kalmaz arıp	Arzusuna ulaşmak için arzu ile yola çıkan insan yarı yolda yorulup kalmaz, dileğini bulur.
3704	İdi yakşı aymış sevitmiş kişi, vefâka çavıkmış sevügler başı	Vefası ile şöhret bulmuş, sevmiş ve kendisini de sevdirmiş olan insan çok güzel söylemiş.
3705	Yakın bolsa köŋlün yırak yer yakın, yakınlık vefâsın köŋülke bakın	insan gönülden yakınlık duyarsa, ona uzak yer yakın olur; yakınlık vefakârlığı için dâima gönüle bak.
3706	Toğardın batarka bir orlam yer ol, vefâ birle bilse yakınlık hakın	Yakınlık hakkı vefakârlıkla takdir edilirse, doğu ile batı arası hemen bir tepe aşılınca ulaşılacak kadar yakın bir mesafe olur.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
3707	Yanut berdi ögdülmiş aydı sözüm, eşitgil eşitti sözüŋni özüm	Öğdülmiş cevap verdi : — Senin sözlerini dinledim, şimdi beni dinle — dedi —
3708	Tilekiŋ bu erse seniŋ ay kadaş, küçemez-men emdi köŋül kılma baş	Ey kardeş, arzun bu ise, ben seni zorlamam; kalbin kırılmasın.
3709	Kesildi sözüm sen esen edgü kal, iligke bitig ber yüzüm kılma al	Başka bir diyeceğim kalmadı, sen sağ ve esen kal; hükümdara bir mektup ver, beni mahcup etme.
3710	Bitig ıdtı ilig öz elgin bitip, özüŋ barmasa sen bitig ber itip	Hükümdar kendi eli ile yazıp, mektup gönderdi; kendin gelmeyeceksen sen de ona bir mektup yaz.
3711	Tutayın men emdi maŋa bir cevâb, sözüg sözleyük öz tilin ülgülep	Söylediğin sözleri ölçüp-tartarak, bana şimdi bir cevap ver; ben de ona göre hareket edeyim.
3712	Tilin sözlegil hem bitigil bitig, iligke yanayın ay bilge tetig	Hem ağızdan söyle, hem mektup yaz, ey zeki âlim; ben de hükümdarın yanına döneyim.
XLIV	**Odgurmış İligke Bitig Bitip Idmışın Ayur**	**Odgurmış'ın Hükümdara Mektup Yazıp Gönderdiğini Söyler**
3713	Yanut berdi odğurmış aydı bitig, bitiyin kör ançа ay bilge tetig	Odgurmuş cevap verdi:— Bir az bekle, mektup yazayım, ey zeki âlim — dedi.
3714	Devât koldı kağad kötürdi kalem, iligke bitig başladı söz ulam	Hokka ve kâğıt istedi, eline kalem aldı ve hükümdara mektup yazmağa başladı.
3715	Bayat atı birle sözüg başladı, törütgen igidgen keçürgen tedi	Tanrı adı ile söze başladı : — Yaratan, besleyen ve göçüren odur — dedi —

3716	Üküş ögdi sansız senâ bu tilin, kılur-men bayatka ayın hem yılın	Bu dilimle Tanrıya aylar ve yıllarca sonsuz hamd ve sayısız sena etmekteyim.
3717	Yağız yer yaşıl kök yarattı kün ay, karaŋku yarukluk çığay tut ya bay	Kara toprağı, mavi göğü, güneşi ve ayı, karanlığı ve aydınlığı, fakiri veya zengini hep o yarattı.
3718	Törütti kalın bod bu sansız tirig, tirilgü berür kodmaz açın berig	Sonsuz varlıkları ve sayısız canlıları o halketti; o bunların hepsine rızkını verir ve hiç birini aç bırakmaz.
3719	Bir ol bir idi kim törütti iki, sakışka katılmaz anıŋ birliki	Kendisi birdir, fakat yarattığı ikidir; onun birliği hesaba girmez.
3720	Bir ol bar seziksiz kalı kançasız, köŋülde yırak tutğu okşağ meŋiz	O bir ve vardır; şüphesiz, nasılsız ve nicesizdir; onu düşünürken, ona bir benzer ve şerik tasavvur etmemelidir.
3721	Uluğluk aŋar ol bedüklük aŋar, uğan erklig ol bir kamuğdın sıŋar	Ululuk ona ve büyüklük ona mahsustur; kadir ve hâkimdir ve her hususta tektir.
3722	Yarattı kalın barça sansız kuluğ, tilemişke berdi ağırlık kamuğ	Bütün bu sonsuz ve sayısız kulları o yarattı; dilediğine her türlü izzeti ihsan etti.
3723	Karaŋku titigsig bu börk ev içi, yaruttı yaşık birle erklig küçi	Bu kubbe evin içi balçıktan yapılmıştır ve karanlıktır; onun hâkim kudreti bunu güneş ile aydınlattı.
3724	Yaşıl kök töritti kötürdi ediz, kün ay birle yulduz bezedi bediz	Mavi göğü yarattı ve yükseklere çıkardı; güneş, ay ve yıldızlar ile üzerini süsledi.
3725	Kodısı yağız yer yaşıl suv bile, örüsi süzük yel öze ot ula	Altı kara toprak ile mavi' sudur; üstü süzülmüş yel ile âteştir.
3726	İsig tumlığığ hem kuruğ ya ölüg, yaraşturdı halkka tegürdi ülüg	Sıcak ile soğuğu, kuru ile yaşı birbirine yaraştırdı ve halka kısmetini verdi.
3727	Törütti tilek teg tilemiş tilek, kerek bolmadı anda arka yölek	Dilediğini istediği gibi yarattı, bu işte onun yardımcıya ihtiyâcı olmadı.
3728	Tilese ağırlar tapuğsuz kuluğ, tilese uçuzlar tusulmaz tapuğ	İsterse, ona kulluk etmeyen bir kulu aziz kılar; isterse, kulluk edeni zelîl eder ve onun kulluğu hiç bir şeye yaramaz.
3729	Tilemiş tileki bolur bol tese, yorıtur kazâsın ne erse kese	Ol ! —derse, dilediği olur; her işte, karar verdiği gibi, hukümünü yürütür.
3730	Üküş miŋ selâmım sevüg savçıka, ol edgü kulavuz köni yolçıka	Sevgili resule, o doğru rehber ve iyi kılavuza binlerce selâm.
3731	İligke duâçı bitidim bitig, selâmın esenlik öze ay tetig	Hükümdara duacı sıfatıyle mektup yazdım; ey zeki, sana selâm eder ve sağlık dilerim.
3732	İlig yarlıkamış bitig birle söz, okıdım bitigin yaruk boldı köz	Hükümdar mektup yazmak lutfunda bulunmuş; mektubu okudum, gözüm sevinçle parladı.
3733	Üküş edgü yarlığ tümen öt erig, maŋa yarlıkamış kamuğ sözlerig	Bu pek güzel fermanda bana bir çok öğüt ve nasihat lütfetmiştir.
3734	Yeme vade kılmış üküş edgülük, ağırlık açığlar yegü kedgülük	Bir de mevki, ihsan, yiyecek ve giyecek hususunda bir çok lutuflar vadinde bulunmuşlar.
3735	Yorığlı bu yalŋuk bu ârzû öze, yorırlar tileyü ajunuğ keze	Bütün insanlar bunu isterler ve bunu elde etmek için, dünyayı gezip dolaşırlar.

3736	Tapuğsuz özüm bulsa edgü açığ, kalı taplamaz-men bu devlet tatığ	Ben hiç uğraşmadan, böyle bir lütuf ve ihsana nail olursam, bu saadeti ve bu hayatı nasıl beğenmeyebilirim.
3737	Velikin bu bir kaç müni bar adın, özüm barsa yası ma kelgey kedin	Fakat bunun bir kaç kusuru da vardır; eğer ben oraya gidersem, bu iyilikleri zararlar takip edecektir.
3738	Olarda biri bu tapuğ bilmez öz, barıp tapnumasa yarumağa yüz	Bunlardan biri — ben şahsan bu hizmetleri bilmiyorum; gidip de hizmet edemezsem, benden hiç kimse memnun kalmaz.
3739	Törü yok toku yok yeme kılk kılınç, törüsüz tapuğçı yaramaz erinç	Bende usûl-erkân, bu işlere lâyık tavır-hareket ve vukuf yoktur; âdâb ve erkânı bilmeyen hizmetkâr hiç bir işe yaramaz.
3740	İkinçi cefâçı bu dünyâğ bilip, cefâ kıldım aşnu cefâ kılğa tep	ikincisi — bu cefâcı dünyanın bana da cefâ edeceğini bildiğim için, ben ondan evvel davranıp, ona cefâ ettim.
3741	Bayatka sığındım özüŋ bekledim, bu din birle imân küdezsü idim	Tanrıya sığındım, nefsime hâkim oldum; rabbim bu din ve imanımı korusun.
3742	Boğuzka eginke barım yetgey ök, nerek anda naru maŋa bolğa yük	Şimdi elimde olan şeyler, yiyecek ve giyecek bana kâfidir; ondan fazlasının ne lüzumu var, o bana ancak yük olur.
3743	Boğuzka yeyim hem eginke kedim, maŋa kılmaz eksük törütgen idim	Boğazım için yiyeceği ve sırtım için giyeceği yaratan Tanrım bana eksik etmez.
3744	Törütti igidti bu üdke tegi, takı ma igidgey ay dünyâ begi	Beni o yarattı ve bugüne kadar besledi; ey dünya beyi, o beni ileride de besleyecektir.
3745	Saŋa berdi dünyâ esirkemedi, maŋa bermegeymü berigli idi	O sana, hiç esirgemeden, dünya nimetlerini verdi; vergili rabbim bana da vermezmi.
3746	Kamuğ edgü isiz çığay baylıkım, bayattın körür-men ay ersig akım	Ey cömerd yığitirri, bütün iyilik ve kötülüğü, fakirlik ve zenginliği Tanrı'dan bilirim.
3747	Bayat kapğı tuttum kılur-men tapuğ, kamuğ halk yumıtğu bu ol çın kapuğ	Ben Tanrı kapısını tuttum, ona kulluk ediyorum; bütün halkın toplanacağı hakikî kapı budur.
3748	Saŋa ya seniŋ kapğıŋa men barıp, negüni tileyin tiriglik ıdıp	Sana yahut senin kapına gidip, hayatımı vakfetmeme mukabil, ben senden ne bekleyebilirim.
3749	İkigü bayat kullarımız biz ök, bu kulluk içinde kurumız tüz ök	Biz ikimiz de Tanrı kullarıyız; bu kulluk husuûsunda ikimiz de aynı mertebedeyiz,
3750	Bu kul kulka kulluk yarağsız bolur, tapuğçıkatapsa uçuzluk bulur	Kulun kula kulluk etmesi yakışmaz; hizmetkâra hizmet eden kimsenin kıymeti kalmaz.
3751	Kişi himmeti bolsa mundağ kerek, bayat tapğı kılsa urunsa yürek	İnsan himmet sahibi ise, böyle olmalıdır; Tanrıya kulluk etmeli ve bu yolda metaneti elden bırakmamalıdır.
3752	İdi yakşı aymış süzülmiş köŋül, eşitgil ay bilge ukuşluğ amul	Âlım, akıllı, durmuş-oturmuş ve temiz kalpli insan çok güzel söylemiş, dinle.
3753	Açığlı toduğlıka kılma tapuğ, negüke kılur sen tapuğka butuğ	Kendisinde acıkma ve doyma vasıfları bulunan bir kimseye kulluk etme; kulluk için neye bir put ararsın.
3754	Tapın bir bayatka tuşı tınmadın, tünün kündüzün bul açığlığ kapuğ	Durup-dinlenmeden bir Tanrıya tapın; gece-gündüz açık olan bu kapıdan şaşma.
3755	Ay ilig bu tört hâcetim kıl revâ,	Ey hükümdar, şu dört hacetimi yerine getir; ben de el ve

	saŋa tapnayın men elig yüz ova	yüz öperek, sana kulluk edeyim.
3756	Tiriglik kolur-men özüm ölgüsüz, yegitlik tiler-men karı bolğusuz	Ben ölümsüz bir hayat isterim, ihtiyarlığı olmayan bir gençlik dilerim.
3757	Esen tut meni sen tuçı igsizin, bayutğıl çığay kılmağıl neŋsizin	Sen beni dâima sıhhat içinde ve sağ tut; zenginleştir ve hiç bir vakit fakir ve malsız bırakma.
3758	Bu tört neŋ maŋa bir saŋa tapnayın, sevüg cân yuluğlap özüm itneyin	Bu dört şeyi bana te'min et, sana kulluk edeyim; sevgili canımı feda ederek, kendimi emrine hâzır bulundurayım.
3759	Bu neŋler maŋa berse sen ay ilig, özüm kul kılayın bereyin elig	Ey hükümdar, bana bu şeyleri te'min edersen, ben de kendimi kul ederek, sana bağlanırım.
3760	Munı bergüke bir küçüŋ yetmese, ne artuklukuŋ bar maŋa ay kese	Eğer bunları te'mine kudretin yetmezse, benden ne üstünlüğün var, bana açık söyle.
3761	Yegü kedgü erse yegüm bar kedim, takı ma kerek bolsa bergey idim	Bu yemek, içmek ise, yiyeceğim ve giyeceğim var; daha da lâzım olursa, bunu da rabbim verecektir.
3762	Ağırlık uçuzluk bayattın-turur, ölüm ya tiriglik hem andın erür	îzzet bulmak veya zelîl olmak Tanrıdandır; ölüm ve hayat da ondandır.
3763	Munı çın biligli ukuşluğ kişi, adınsığ bolurmu ay ilçi başı	Bunu gerçek bilen akıllı insan başka türlü davranırını, ey büyük hükümdar.
3764	Meni bir bayatım küdezmişi teg, küdezümegey sen ayâ aslı beg	Ey asîl bey, beni Tanrımın koruduğu gibi, sen beni koruyamazsın.
3765	Seni men küdezgü kerek men keçe, meni ol küdezür söz aydım aça	Geceleri seni benim korumam lâzımdır; beni koruyan ise, odur; sözümü açıkça söyledim.
3766	Özüŋ todmağınça maŋa tegmez aş, mini todrur öŋdün özi yemez aş	Sen doymadan, bana yemek gelmez; Tanrı ise, kendisi yemek yemekten münezzeh .olduğu hâlde, beni doyuruyor.
3767	Ötügçi kereksiz muŋadsa özüm, tilim tepremedin eşitür sözüm	Başım darda kalırsa, aracıya lüzum yoktur; dilim daha hareket etmeden, sözümü işitiyor.
3768	Kapuğçı tıdumaz ya yol kılğuçı, tegürmez maŋa bir küvez kür küçi	Kapıcı veya yol-gösterici bana mâni olamaz; hiç bir kibir ve azamet taslayan bana kafa tutamaz.
3769	Saŋa yazsa-men sen keçürmege sen, keçürgey idim miŋ yazuk kılsa-men	Sana karşı bir kusur işlersem, sen beni affetmeyeceksin; rabbim beni, bin kusur işlesem dahi, affeder.
3770	Negü ter eşitgil yazukluğ kulı, köŋül sırrı açtı kör ötnür tili	Dinle, günahkâr kul ne der; bak, gönül sırrını açarak, ne söyler.
3771	Ayâ çın vefâlığ bağırsak idim, seniŋde bağırsak adın bulmadım	Ey gerçek vefalı, merhametli rabbim, senden daha merhametli başka birini bulmadım.
3772	Muŋadmış özümke berür sen tilek, yavuz arkasızka sen arka yölek	Başım darda kalırsa, istediğimi verirsin; hiç bir desteği olmayanlara sen destek ve yardımcısın.
3773	İgimke şifâ sen sakınçka sevinç, muŋumka tayançım irikse avınç	Sen hastalığıma şifâsın, kederime sevinçsin, derdime dermansın; sıkıntılı zamanımda da beni teselli eden sensin.
3774	Küvençim avınçım sevinçim kamuğ, sevinçiŋ içinde-turur ay uluğ	Güvencim, avuncum ve sevincim hepsi senin rızan içindedir, ey ulu.

3775	Üküş kıldım emdi saŋa men yazuk, seniŋ rahmetiŋde bu yazuk az ok	Ben sana karşı çok günah işledim; senin rahmetin karşısında bu günah çok azdır.
3776	Keçürgil yazukum saŋa yası yok, kınama meni sen saŋa asğı yok	Günahımı bağışla; senin için bunun bir zararı olmadığı gibi, beni cezalandırmanın da sana bir faydası yoktur.
3777	Yazukum telim erse rahmet me bar, anı kıl meniŋ birle sendin yarar	Günahım çok ise, senin'rahmetin de var; bana karşı rahîm ol; sana bu yakışır.
3778	Eger kınasa sen yarağlığ ma men, keçürse keçür sen yarağlığ ma sen	Eğer cezalandırırsan, ben buna da lâyıkım; bağışlarsan-bağışla, sen de buna lâyıksın.
3779	Bilir sen bilir-men seni bir idim, bilir-men bilir sen seni bir tedim	Bilirsin ki, seni bir rabbim bilirim; bilirim, ki, sana bir dediğimi bilirsin.
3780	Otun-men otunluk bile öz ulır, tüzün sen tüzünlük me sendin kelir	Ben küstahım, küstahlığımdan dolayı azap çekiyorum; sen halimsin, hilm de senden sâdir olur.
3781	Orunçak-turur bu sevüg cân revân, orunçak yana bir kötürmez bu cân	Bu gidecek olan sevgili can emânettir; emânet olan bir şey başkasına emânet olarak bırakılamaz.
3782	Ay ilig bu dünyâ keçimlig-turur, tiriglik küniŋe tüker alkınur	Ey hükümdar, bu dünya geçicidir; gün geçtikçe hayat eksilir ve tükenir.
3783	Negüke ınanıp sakıŋu uzun, negüke süçinip avıŋu özün	Neye güvenerek, uzun emeller besleyeceksin; neye sevinerek, kendini avutacaksın.
3784	Ata bardı iş tuş eçi ya ini, ana bardı oğluŋ kızıŋ kör kanı	Anneni, babanı kaybettin; eş-dost, büyük veya küçük kardeş ortadan silindi gitti; bir bak, oğlun, kızın nerede.
3785	Ölüglig körür sen ölüg sen tirig, sizik tutma bir kün eşüŋey yerig	Ölümlüleri görüyorsun, sen de öleceksin; her diri olan, şüphesiz, bir gün toprak ile örtülecektir.
3786	Usanma ay ilig udıma odun, özüŋde kedin edgü atıŋ kodun	Gafil olma, ey hükümdar, uyuma, uyan; kendinden sonra iyi ad bırak.
3787	Yava kıldıŋ erse keçürmiş künüŋ, yava kılma emdi keligli tünüŋ	Geçmiş gününü heder ettin ise, bari gelecek geceni heder etme.
3788	Keçer kün içinde kerekiŋ alın, köçütçi kelirke itigin kılın	Geçer gün içinden gerek olan şeylerini al; senin hayattan göçürecek olanın her ân gelebileceğini düşün ve ona göre hazırlıklı bulun.
3789	Bu hâlığ körürde meniŋ bu közüm, negü teg barağay saŋa bu özüm	Ben gözüm ile bu hâli görürken, nasıl senin yanına gelebilirim.
3790	Cefâlığ ajundın kötürdüm köŋül, vefâlığ idimke sığındım amul	Bu cefalı dünyadan gönlümü çektim; huzur içinde vefalı rabbime sığındım.
3791	Kodu ber ay ilig meni sen maŋa, duâçı bolayın bu yerde saŋa	Ey hükümdar, sen beni kendi hâlime bırak; burada ben sana duacı olayım.
3792	Negüke tusulğay saŋa bu özüm, özüŋke özüŋ ök tusul tut sözüm	Ben senin neyine faydalı olabilirim; sözümü dinle, sen kendin kendine faydalı ol.
3793	Kişidin tüŋüldüm tüŋül sen yeme, kişidin asığ yok saŋa ya maŋa	Ben insanlardan elimi-eteğimi çektim, sen de vaz geç; sana ve bana insanlardan fayda yoktur.
3794	Men emdi bu kalmış tiriglik ıdıp, bayatım sevinçin tiler-men tapıp	Ben imdi bu geri kalan günlerimi ibâdetle ve Tanrımın rızasını taleple geçirmek istiyorum.

3795	Barı tap kereksiz adın artukum, bu dünyâ tüpi ked öyük ol sukum	Olanım bana yeter, bundan fazlası lüzumsuzdur; ey tamahkâr, bu dünyanın dibi kurutulması imkânsız bir bataklıktır.
3796	Tüpi yel keçer teg tiriglik keçip, odundum men emdi küyer-men açıp	Tipi geçer gibi, hayat geçince, ben artık uyandım ve şimdi ona içim yanıyor.
3797	Egin bütti boğuzum yeme boldı tok, töbün barsu dünyâ adın asğı yok	Sırtım pek, karnım da tok oldu; dünya yere batsın, onun başka ne faydası vardır.
3798	Negü ter eşit boğuzı egni bütün, barım tap tese er bolur beg kutun	Karnı tok, sırtı pek olan ne der, dinle : — Bu bana yeter — diyen insan mes'ûd bir bey olur.
3799	İdi yakşı aymış tapı bolmış er, tapılık içinde kutı tolmış er	Olanı ile yetinen ve bu kanâati ile tam bir saadete kavuşmuş olan insan çok güzel söylemiş.
3800	Boğuzka yeyimçe ajunda yedim tap, eginke kedimçe eginde kedim tap	Dünyada açlığımı giderecek kadar yedim; sırtımı örtecek kadar elbisem de var.
3801	Tiriglik bolurça yegümni bulur-men, kerek bolsa bergey maŋa bir idim tap	Hayat devam ettikçe, yiyeceğimi bulurum; lâzım olunca, bana bir rabbim yetecek kadar verecektir.
3802	Tusulmak üçün ünder erse ilig, meniŋde tusulğu ukuş yok bilig	Hükümdar beni kendisine faydam dokunması için çağırıyorsa, bende istifâde edilecek kadar bilgi ve akıl yoktur.
3803	Kalı el işiŋe tusulsu tese, tusulğu yeri yok söz aydım kese	Eğer memleket işinde faydalı olmam isteniliyorsa, ka'î söylüyorum, benim istifâde edilecek bir tarafım yoktur.
3804	Kalı iş küdügdin ter erse maŋa, miŋ er işi kılğay kadaşım saŋa	Eğer bana iş-güçten bahsedıliyorsa, kardeşim sana bm kişinin işini yapacaktır.
3805	Apaŋ edgü ter erse ilig meni, özüŋ edgü bolsu yarutğay seni	Eğer sen beni iyiliğimden dolayı istiyorsan, kendin iyi ol, bu iyilik seni kâfi derecede sevindirir.
3806	Miŋ edgüg adakını tutğınça sen, yakaŋnı bir ök yolı tutğıl esen	Sen bin iyinin ayağına yapışacağına, bir defacık olsun, sağlamca kendi yakana yapış.
3807	Ajunda çavıkmış ne törlüg eren, iligke yumıtmış-turur miŋ tümen	Dünyaya ün salmış bin bir çeşit insan hükümdarın etrafına toplanmıştır.
3808	Negü bolğa mendin iligke asığ, asığsız işig kılsa bolmaz tatığ	Hükümdara benden ne gibi bir fayda gelebilir; faydasız işi yapmakta ise, bir zevk yoktur.
3809	Özüm udri koldum men emdi saŋa, kodu ber meni sen sarılma maŋa	Şimdi ben senden özür dili yorum; bana sarılma, beni kendi hâlime bırak.
3810	Takı ma negü söz yorımış alın, kadaşım eşitti ötüŋey tilin	Başka ne gibi söz ve çâre konuşulmuş ise, onları da kardeşim duydu ve size arzedecektir.
3811	Tüketti sözin türdi badı bitig, sunup berdi aldı kadaşı tetig	Sözünü tamamladı; mektubu katlayıp, bağladı; uzattı ve zeki kardeşi aldı.
3812	Ayur-men bitidim tilekim sözüm, tilin sözlemiş soz eşittiŋ tüzüm	Sonra: — Ben arzumu ve sözümü yazdım; ağızdan söylenen sözleri de kendin duydun — dedi —
3813	Tilin me ötüŋil eşitsün ilig, kodu bersü mendin kötürsü elig	Bunları şifahen de arzet, hükümdar işitsin; beni kendi hâlime bıraksın ve benden elini çeksin.
3814	Yalavaç söz eltür yanutı kolur,	Elçi söz iletir ve cevabını ister; cevabını duydun, ey

	yanut söz eşittiŋ tegür ay unur	kudretli insan, onu götür.
3815	Negü ter eşitgil uç ordu hanı, tüzü ilke yaŋzap söz aymış köni	Birer hakikat olan sözleri her tarafa yayılan Uç-Ordu ham ne der, dinle.
3816	Yalavaçka mün yok sözin kıymasa, tutuzmış sözüg çın tükel sözlese	Elçi sözünde hilaf etmez ve kendisine emânet edilen sözü doğru ve tam olarak söylerse, ona zeval yoktur.
3817	Takı munda yegrek ayur türk hanı, kınama yalavaç söz aysa köni	Türk hanı bundan daha güzel söyler : kendisine emânet edilen sözü aynen tekrar eden elçiye gazap etme.
3818	Yalavaçka bolmaz ölüm ya kıyın, eşitmiş sözin çın tegürse tilin	Elçi işittiği sözü aynen ulaştırırsa, ona ölüm veya ceza yoktur.
3819	Yalavaç tedüküm bu ilçi-turur, bu ilçi sözin aysa ölmez kalur	işte elçi dediğim böyle olan elçidir; bu elçi ne söylerse-söylesin, ona zeval yoktur.
3820	Yalavaç tutuzmış sözin sözlese, açığ bir tilin ög söz aydım kese	Elçi kendisine emânet edilen sözü söyleyince, ona ihsanda bulun, onu medhet; işte bu kadar.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
3821	Yanut berdi ögdülmiş aydı sözüg, eşittim negü sözledi söz özüŋ	Öğdülmiş cevap verdi : — Söylediğin sözlerin hepsini dinledim— dedi.
3822	Bitidiŋ bitigke yanutı bitig, maŋa bir bereyin ay bilge tetig	Mektuba karşı cevap yazdın; şimdi izin ver, onu götüreyim, ey zeki âlim.
3823	Velikin sezikim bu ol ay kadaş, ilig kılmağay kör seni özde taş	Fakat, ey kardeş, benim şüphem şudur: hükümdar seni kendisinden uzak bırakmayacaktır.
3824	Yanamu meni ıdğay erki ilig, okığalı yandru ay kılkı silig	Ey temiz kalpli insan, seni tekrar davet etmek için, hükümdar, hiç şüphesiz, beni yine gönderecektir.
3825	Yana yandru terkin meni ıdğa ol, eger barmasa sen köŋül kodğa ol	Çok geçmez, o beni buraya gönderecektir; sen ona gitmedikçe, o ısrar etmekte devam edecektir.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3826	Yanut berdi odğurmış aydı kadaş, bu söz sözlemegil köŋül bolğa baş	Odgurmış cevap verdi : — Kardeşim, böyle söyleme; kalbim kırılır — dedi —
3827	Özüm barğu ermez bu yerdin naru, özüŋ emgetip kelme yandru berü	Ben buradan kalkıp, oraya gidecek değilim; kendini zahmete sokup, tekrar buraya gelme.
3828	Tilep bolmağu neŋ tilese yavuz, yorımağu söz sözlese sen uçuz	istemekle elde edilemeyecek olan şeyi istemek fenadır; te'sir etmeyen bir sözü söylesen, sözün kıymeti kalmaz.
3829	Negü ter eşit emdi bilgi koyuğ, sınap bilgüçi edgü isiz kamuğ	Derin bilgili, bütün iyi ve kötüyü tecrübe ile bilen insan ne der, dinle.
3830	Kolup bermegü neŋi kolma küçün, tilep bolmağu neŋ tileme küçün	istemekle alınamayacak şeyi zorla isteme; aramakla bulunamayacak şeyi zorla arama.
3831	Yorıp tegmegü yerke barma yadağ, kalı bardıŋ erse öz emger küçün	Yürümekle erişilemeyecek yere yaya gitme; eğer gidersen, kendi kendine eziyet vermiş olursun.
3832	Yana aydı odğurmış emdi yorı, yana evre kelme ay ersig urı	Odgurmış bir de ilâve etti : — Şimdi yürü, bir daha buraya gelme, ey merd yiğit.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

3833	Örü turdı ögdülmiş aydı sözüm, kesildi seninꞑdin barayın özüm	Öğdülmiş ayağa kalktı: — Sana söyleyecek sözüm kalmadı, artık ben gideyim — dedi.
3834	Kadaşı uzattı kör ögdülmişig, tutuzdı takı söz ömiş bilmişig	Kardeşi Öğdülmiş'i uğurladı, şifahen beyan ettiği fikirlerini de ona emanet etti
3835	Atın mindi ögdülmiş evre yanıp, eviꞑe kelip tüşti yattı tınıp	Öğdülmiş atına bindi; geri dönerek, evine gelip, indi; yatıp, biraz dinlendi.
3836	Yaşık yerke yandı yüzin kizledi, kalık meꞑzi kiş teg bolup örledi	Güneş yere indi, yüzünü gizledi; gök yüzü parlak bir samur kürke büründü.
3837	Ajun türtti yüzke kömür teg boduğ, körür köz yumuldı udıdı oduğ	Dünya yüzüne kömür renginde bir boya sürdü; görür gözler kapandı, uyanık olanlar uyudu.
3838	Töşek koldı yattı kör ögdülmiş e, udıp bardı ança kötürdi baş a	Öğdülmiş döşek istedi, yattı; bir az uykuya daldı, tekrar başını kaldırdı.
3839	Toğardın butıklandı ot teg yalın, yarudı yaꞑı yüz açar teg kelin	Doğudan ateş gibi alev dallandı ve gelin yüzünü yeni açmış gibi, dünya aydınlandı.
3840	Kopa keldi örlep sata kalkanı, ajun meꞑzi boldı ürüꞑ erdini	Mızrak ve kalkanı kalkarak, yükselmeğe başladı; dünya yüzü beyaz cevher gibi oldu.
3841	Çıkıp karşıka bardı evdin turup, iligke köründi özi yol kolup	Öğdülmiş kalkıp, evinden çıktı ve saraya gitti; yol isteyerek, hükümdarın huzuruna çıktı.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
3842	Ayıttı ilig aşnu odğurmışığ, ayur sözle keltür sözüꞑni bışığ	Hükümdar önce Odgurmış'ı sordu, sonra: — Söyle neye karar verdiniz — dedi —
3843	Negü az yorıdı ne boldı işiꞑ, tilekiꞑ ne boldı kelürmü işiꞑ	Neler konuştunuz, arzu edilen iş ne oldu; arkadaşın geliyor mu?
3844	Bitig berdi ögdülmiş aşnu turup, ilig aldı açtı okıdı körüp	Öğdülmiş ilk önce mektubu verdi; hükümdar aldı, açtı ve dikkatle okudu.
3845	Yüzi kızdı oꞑdı yana külçirip, sakındı bir ança uzun keç irip	Yüzünde gâh sevinç belirdi, gâh keder; sonra tekrar gülümsedi; bir müddet teessürle düşünceye daldı.
3846	Ayur bu kadaşıꞑ irig sözlemiş, aꞑar torku ıdtım tiken çiknemiş	Kardeşin çok haşin cevap vermiş; ben ona ipek gönderdim, o ise, diken işlemiş — dedi —
3847	Müni yok bu sözke köni sözlemiş, köni söz irig ol irig çoğlamış	Ne ise, zararı yok, doğru söylemiş; doğru söz haşin olur; o da haşin söylemiş.
3848	Negü erdi sözler tilin sözlemiş, maꞑa ayğıl emdi eşitmiş ömiş	Ağızdan söylediği sözleri nedir; işittiklerini ve düşündüklerini şimdi bana söyle.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
3849	Ötündi iligke eşitmiş sözin, ne yaꞑlığ yorıtmış sözin tüp tözin	Öğdülmiş dinlemiş olduğu sözleri, nasıl konuştuğunu, olduğu gibi, hükümdara arzetti.
3850	Ayur söz yorıdı neçe törlügün, ol aydı men aydım ukuşun ögün	Aramızda kaç türlü söz geçti; onun akıl ve idrâk dâiresinde söylediği sözlere ben de öylece cevap verdim — dedi —
3851	Meniꞑ sözçe barça yanut kıldı söz, takı tuttum erse katığ yumdı köz	Benim her sözüme bir söz ile karşılık verdi; yakaladığım zaman, gözünü sımsıkı kapadı.

3852	Negü kıldım erse berü kelmedi, kese sözledi söz köŋül bermedi	Ne kadar ısrar ettim, fakat buraya gelmedi; kat'î konuştu, razı olmadı.
3853	Eşitti anıŋ sözlerin kör ilig, sözi erdi barça ukuş ög bilig	Hükümdar onun sözlerini dinledi; dediklerinin hepsi anlayış, akıl ve bilgi ile dolu idi.
3854	Takı ârzûladı komıdı köŋül, komısa köŋül kör kişike muŋ ol	Onu tekrar görmek istedi, gönülü heyecanlandı; günül coşarsa, insana derd olur.
3855	Körü barsa yakşı ayur er başı, köŋül bulnasa boldı erksiz kişi	Dikkat edersen, yiğitlerin-başı güzel söylemiş : insan gönülünün esiri olursa, kendisine hâkim olamaz.
3856	Beg ol bu köŋül kör kamuğ öz kulı, begi kança barsa udu kul yolı	Gönül beydir, bütün vücût onun kuludur; bey nereye giderse, kul onu takip eder.
3857	Komısa köŋül kör tilese tilek, tilek bolmağınça bu bulmaz yölek	Gönül heyecanlanır ve bir dilekte bulunursa, dileğini elde etmeden, o sükûnet bulmaz.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3858	Yana aydı ilig ay ögdülmiş e, kadaşıŋ tükel ök kişi ermiş e	Hükümdar: — Ey Öğdülmiş —dedi—kardeşin gerçekten kâmil bir insan imiş.
3859	Eşitmegüm erdi anıŋ sözlerin, ne kılkı kılınçı ne bilgi barın	Kâşki onun sözlerini duymamış; ne tabiatı ve tavrını, ne de bilgisini, hiç birini bilmemiş olsa idim.
3860	Eşittim köŋülke sığurdum anı, katığlan tilekke tegürgil meni	Fakat duydum ve ona gönlümde yer verdim; gayret et, beni bu dileğime kavuştur.
3861	Meniŋ öz ilimde tilekim bolup, yarağsız bolur bulmasa men kolup	Benim hâkim olduğum bu memlekette bir dileğim olur da, ben onu ister ve bulamazsam, bu yakışık almaz.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
3862	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, bodunda talu beg ay kılkı silig	Öğdülmiş cevap verdi: — Ey hükümdar, ey halkın seçkin beyi, ey yumuşak huylu insan — dedi —
3863	Yanarda kadaşımka aydım bu söz, yana ıdğay ilig saŋa kelgey öz	Dönerken kardeşime : — Hükümdar tekrar beni sana gönderecek ve ben de geleceğim.
3864	Kodı bermegey âhır eltgey seni, bu kün bar tedim men ağırlap anı	Nasılsa seni bırakmayacak ve sonunda kendi yanına alacaktır; ona hürmet göster, şimdiden gel— dedim.
3865	Tüŋüldürdi aydı yana kelme tep, özüm barğu ermez küçün kolma tep	Ümidimi kırdı ve : — Bir daha gelme, ben gidecek değilim; ısrar etme, beni zorlama — dedi.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3866	İlig aydı uktum eşittim sözüg, bu söz işke kirmez yobatma özüŋ	Hükümdar : — Anladım, söylediklerini duydum — dedi — fakat bu sözlerin faydası yoktur; kendini avutma.
3867	Negü beg bolur ol tilekin tilep, anı bulmasa ol tuçı ârzûlap	Bu kadar arzu ettiği hâlde, dileğini elde edemeyen bey nasıl bir bey olur.
3868	Ne erklig bolur ol bodunka uluğ, yorıtmasa ilde bu yarlığ kamuğ	Kendi memleketinde fermanını yürütemeyen kimse, nasıl halkın büyüğü ve hâkimi olur.
3869	Bedüklük nişânı bu ol belgülüg, tilemiş tilektin bu bulsa ülüg	Hakikî büyüklüğün nişanı, şüphesiz, arzuladığı şeyi elde etmektir.
3870	Köŋül ârzû kolsa negü erseni, emi ol tilekke tegürse anı	Gönül herhangi bir şeyi arzu ederse, bunun tek çâresi onu dileğine kavuşturmaktır.

3871	Yana ma bu ârzû maŋa boldı ig, munı emlemese özüm barğu yeg	Bu arzu benim için artık bir hastalık oldu; bunun burada tedavisine imkân yoksa, benim oraya gitmem gerekir.
3872	Negü ter eşitgil bu beytig okı, anıŋ manisi uk ay köriglüm toki	Bu beyti oku, ne der, dinle; bunun mânasını anla, ey gönlümü doyuran insan.
3873	Kamuğ igke ot ol emi belgülüg, ol ig emlegüçi kamı belgülüg	Her hastalığın bir ilâcı ve çâresi vardır; bu hastalığı tedavi eden kam da bulunur.
3874	Köŋül ârzû birle kalı iglese, tilek bulsa oŋlur kemi belgülüg	Eğer gönül bir şeyi arzular ve bu arzu onda hastalık derecesine varırsa, o ancak dileğini bulmakla şifa bulur.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
3875	Yana aydı ögdülmiş ilig kutı, ajunda negü bar aŋa yok otı	Öğdülmiş cevap verdi: — Ey devletli hükümdar, dünyada çâresi olmayan ne var — dedi —
3876	İlig inç esenin tirilsün uzun, saŋa men bolayın yuluğ bu özün	Hükümdar sağlık ve sıhhat içinde çok yaşasın, ben senin uğruna feda olayım.
3877	Bu söz men ötündüm iligke tilin, asığ yok bu kün öz ökünse yılın	Hükümdara arzettiğim bu sözlerden dolayı yıllarca peşimanlık duyacağım, fakat bunun bugün bir faydası yoktur.
3878	Negü ter eşitgil ukuşluğ saŋa, sözüg saknu sözle ay ersig toŋa	Dinle, akıllı insan sana ne der : - Sözü düşünerek söyle, ey merd yiğit.
3879	Tilin sözlemese söz asğı telim, ökündürdi sözlep meni bu tilim	Sözü söylememenin faydası çoktur; bu dilim beni söylemekle peşiman etti.
3880	Sözüg sözlemese saŋa kul bolur, kalı sözlese sen seni kul kılur	Sözü söylemezsen, o söz sana kul olur; eğer söylersen, o seni kendisine kul eder.
3881	Sözüg saknu sözle sen evme serin, eve sözlemiş söz ökünçi yarın	Sözü düşünerek söyle, acele etme, sabırlı ol; acele söylenen sözden yarın peşimanlık gelir.
3882	Sezinmedim erdi kör odğurmışığ, okıp kelmegüsin er erdi bışığ	Odgurmış'in davet edilince, geleceğinden hiç şüphe etmemiştim; o olgun bir insan idi.
3883	İlig bir tilese özüm miŋ tiler, tusulğay maŋa tegme künde onar	Hükümdar bir isterse, ben bin isterim; o bana her gün on misli faydalı olacak idi.
3884	Tilekim bu ok men bile bolsa-men, elig bir kılıp ked tapuğ kılsa-men	Benim arzum onun ile birlikte çalışmak ve el-birliği ile daha iyi hizmet etmek idi.
3885	Neçe tuttum erse anı men katığ, ol ança tirendi iletti tatığ	Ben ona ne kadar şiddetle ısrar ettimse, o da o kadar direndi ve tadını kaçırdı.
3886	Yana barğu erse barayın özüm, negü ayğu erse ayayın sözüm	Tekrar gitmem icap ederse, ben giderim; ne söylemek lazımsa, ona söylerim.
3887	İlig me yana bir bitig bersüni, okısun bitig ol maŋa bütsüni	Hükümdar tekrar bir mektup yazıp versin ki, o mektubu okusun ve bana itimat etsin.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDAR'İN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3888	İlig aydı ıdtım bitig bir yolı, bitigke yanut kıldı taş teg tolı	Hükümdar dedi : — Bir defa mektup gönderdim, bu mektuba taş ve dolu gibi cevap verdi —
3889	Yana ok negü teg bitiyin bitig, bitig ornıŋa sen bitig sen tetig	Ona tekrar nasıl mektup yazayım, ey zeki; mektup yerine işte sen gidiyorsun.

	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
3890	Yanut berdi ögdülmiş ilig kutı, neçe andağ erse bitig me biti	Öğdülmiş cevap verdi : — Ey devletli hükümdar, bu her ne kadar böyle ise de, bir de mektup yaz.
3891	Yalavaç neçe çın ked erse amul, bitig bolmasa sözke bütmez köŋül	Elçi ne kadar dürüst, mahir ve temkinli olursa-olsun, mektup olmazsa, kalbinde şüphe kalır.
3892	Tanığlı kişike tanuk ol bitig, tanuk bolsa hile yorımaz itig	İnanmayan kimse için, mektup bir delildir; delîl bulunursa, hîle ve düzene yer kalmaz.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDAR'İN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3893	İlig aydı ârzûŋ bu erse kalı, bitig me bitiyin açıp söz yolı	Hükümdar : — Eğer arzun bu ise, söze yol açmak üzere, mektup da yazayım — dedi —
3894	Bitig me bitiyin munukı sözün, bitigke ışanma katığlan özün	İşte bu sözleri mektuba da yazayım, fakat sen yalnız mektuba güvenme, kendin de gayret et.
3895	Negü sözlegü erse sözle tilin, anı ündegil sen maŋa ber alın	Ne söylemek lazımsa, söyle; her çâreye baş vurarak, sen onu buraya setir.
XLV	**Küntoğdı İlig Odgurmışka İkinç Bitig Idmışın Ayur**	**Hükümdar Kün-Toğdı'nın Odgurmış'a İkinci Mektubu Gönderdiğini Söyler**
3896	Devât koldı kâğad yana ok ilig, kalem aldı elgin bitidi bitig	Hükümdar kalem, kâğıt istedi; kalemi eline alıp, mektup yazdı.
3897	Bayat atı birle sözüg başladı, törütgen igidgen keçürgen tedi	Tanrı adı ile söze başladı: — Yaratan, besleyen ve göçüren odur — dedi.
3898	Ayur miŋ senâ ol uğan teŋrike, ezel hükmi tegrür köni egrike	O kadir Tanrıya bin sena olsun, doğru ve eğriye ezel hükmünü o eriştirir.
3899	Bir ol bir katıksız karıksız arığ, yokuğ bar kılur ol kılur yok barığ	O bir tektir, temizdir; ona hiç bir şey katılmamış ve karışmamıştır; yoğu var eder ve varı da yok eder.
3900	Bir ök bil tilin ög bütürgil köŋül, tapuğ kıl köŋül til köni tut amul	Onu bir tek bil, ona hamd et ve gönülden inan; ibâdet kıl, imanın gıll-u-gîşten ârî olsun.
3901	Negü kolsa kolmış tilekin bulur, negüg bol tese ol tilemiş bolur	O ne irâde ederse, irâdesi yerini bulur; neye "ol" derse, o olur.
3902	Tüzü teprenürke tirilgü berür, tiriglik tuşı bu ölüm ol ıdur	Bütün canlıların rızkını o verir; her kese hayatı verdiği gibi, ölüm de onun emri iledir.
3903	Ağırlık uçuzluk anıŋ hükmi ol, uluğka kiçigke yeme açsa yol	İzzet ve zillet, büyüğe ve küçüğe bu yollar onun hükmü ile açılır.
3904	Tilemiş tilekin biliglisi yok, yorıtur kazâsın tıdığlısı yok	Onun dilediği şeyi bilen yoktur; ilâhî kazanın cereyanına kimse mâni olamaz.
3905	Tümen miŋ selâmım sevüg savçıka, tegürsün bayatım köni yolçıka	Tanrı sevgili resule, o doğru yolu gösterene, yüz binlerce salât ve selâmımı eriştirsin.
3906	Tüzü işleriŋe yeme ök selâm, tegürsün bayatım kesüksüz ulam	Tanrı onun bütün ashabına da, devamlı olarak, selâmlarımı ulaştırsın.
3907	İligdin üküş ögdi aytığ selâm, ıdur-men saŋa ay ukuşı temâm	Hükümdar seni çok öğerek, hatırını soruyor ve selâm gönderiyor, ey kâmil akıllı insan.

3908	Köŋül aytu ıdtım bitidim bitig, negü teg erür sen ay bilge tetig	Hatır ve gönül sormak üzere, sana mektup yazdım, ey zeki âlim, nasılsın ?
3909	Saŋa ıdtım erdi kadaşıŋnı-men, tilekim ol erdi maŋa kelse sen	Sana kardeşini göndermiş ve senin bana gelmeni istemiştim.
3910	Özüŋ taplamaduk berü kelmekiŋ, maŋa tuşmaku hem yüzüm körmekiŋ	Sen bana gelmeği, benimle buluşmağı ve yüzümü görmeği kabul etmemişsin.
3911	Bitigke yanut söz bitimiş özüŋ, tilin me kadaşu tegürdi sözüg	Mektuba karşı bir cevap yazmışsın, kardeşin ağızdan söylediklerini de nakletti.
3912	Okıdım bitigniŋ ukuldı bu söz, sözümni eşitgil kaçurmağıl öz	Mektubunu okudum, sözlerin anlaşıldı; fakat benim sözümü de dinle, kendini gizleme.
3913	Şekerde süçigrek söz ıdtım saŋa, ağuda açığ keldi yanı maŋa	Sana şekerden daha tatlı söz gönderdim; karşılığı bana zehirden daha acı olarak geldi.
3914	Eşitgil yana bu meniŋ sözlerim, köŋülke alın ay bağırsak erim	Benim bu sözlerimi de bir kere dinle; ey temiz kalpli insan, bunları iyice düşün.
3915	Özüŋ koldı erse bu zâhid atın, atıŋ boldı zâhid özüŋ tağ katın	Sen bu zâhid adını istediğin için, adın zâhid oldu ve kendin de dağlara çekildin.
3916	Bu çav birle atıŋ yadıldı kör e, bedük belgü boldı kişiler ara	Bu şöhret ile adın yayıldı ve bütün insanlar arasında alem oldu.
3917	Tapuğ kılmışıŋ barça atıŋ üçün, yava kılmağıl sen öz ülgüŋ küçün	Senin ibâdet ile meşgul olman hep bu ad içindir; sen zorla kendi nasibini böyle heder etme.
3918	Bodun közi tegse tapuğka kalı, buzuldı bu tapğuŋ yıkıldı ulı	Eğer ibâdet halkın gözü önünde yapılırsa, bu ibâdet esassız ve mânâsız olur.
3919	Bayat tapğı barça kerek örtügün, açılmasa halkka bu örtüg bu kün	Tanrıya yapılan bütün ibâdetler gizli yapılmalı ve bu örtü bugün de her kese açılmamahdır.
3920	Bayat kizledi kör sevügrek kulın, bu kullar ara halk bilümez tilin	Tanrı sevdiği kullarını gizlemiştir; halk bu kullar arasında onları tanıyamaz.
3921	Öz özin me ol kul bilümez bakın, yağımu bayatka bilemü yakın	Böyle bir kul da kendisi Tanrıya düşmanmıdır, yoksa yakın dost mudur, bunu kendisi bilemez.
3922	Berü kel uluş kend içinde tiril, seni bilmesü halk katılğıl karıl	Buraya gel, kasaba ve şehir içinde yaşa; sen halk arasına katıl ve karış, onlar da senin kim olduğunu bilmesinler.
3923	Halâl dünyâ kazğan özüŋni yetür, todur aç yalıŋnı hem oprak bütür	Helâl dünya malı kazan, kendine sarfet; açları doyur ve çıplakları giydir.
3924	Halâl dünyâ bulsa kişi edgüsi, bulur iki ajun yegü kedgüsi	Helâl dünya malına sahip olan insan her iki dünyaya nail olur; onun yiyeceği ve giyeceği eksik olmaz.
3925	Bu sözni eşit ay maŋa kelmedük, negü ter arığ bilge bağı bedük	Ey bana gelmek istemeyen, bu sözü dinle; temiz bilgili ve büyük bir hulûs sahibi insan ne der.
3926	Tuşar erse dünyâ kalı edgüke, yarar iki ajun yegü kedgüke	Eğer dünya malı iyi insana rastlarsa, o her iki dünyada rahat ve huzur te'min eder.
3927	Bulup dünyâ mâlın yeyü bilmese, sakış tegdi ülgi ağır yüdgüke	Dünya malını bulup da, onu yemesini bilmeyenin nasibi, yüklenmesi güç olan bir hesaptan ibarettir.
3928	Bayat kullarıŋa tusul ay bügü,	Ey hakîm, Tanrının kullarına faydalı ol; insanlara faydalı

	kişike tusulur erig er tegü	olan kimselere ancak insan denilir.
3929	Seni men müsülmân tususı üçün, okır-men bu yerke ay zâhid küçün	Ey zâhid, ben seni müslümanların istifâdesi için, ısrarla buraya çağırıyorum.
3930	Berü kel tusulğıl kişike yara, tusulmaz ölüg ol tirigler ara	Buraya gel, insanlara faydalı ol; faydasız kimse diriler arasında bir ölüdür.
3931	Öz asğın tilegli kişimü bolur, kişi ol bolur kör el asğın kolur	Kendi menfaatini güden insanmı olur; insan olan halk menfaatini güder.
3932	Akılık ol ermez ülese neŋin, akı ol yuluğ kılsa cânın tenin	Mal dağıtmak cömerdlik değildir; asıl cömerd insan, canını, tenini feda eden insandır.
3933	Bağırsak ol ermez özin beklese, bağırsak ol ol kör kişig edlese	Kendisini koruyan kimse merhametli değildir; merhametli insan başkalarının iyi olmaları için çalışan kimsedir.
3934	Kişi edgü terler bu edgü kayu, maŋa ayu berğıl ay bilge bügü	îyi insan derler, bu iyi insan nerede; ey âlim hakîm, bana haber ver.
3935	Kişi edgü terler bu edgü kim ol, bu edgü kişi muŋda erke em ol	iyi adam derler, iyi adam kimdir; iyi adam derdi olanlara deva olan kimsedir.
3936	Ay köŋli süzük er ay bilgi üküş, baka kör bu sözke yetürgil ukuş	Ey duru gönüllü insan, ey bilgisi çok olan, dikkat et ve bu söz üzerinde düşün.
3937	Bu aymış sözüm çın erürmü kör e, çın erse havâ bas berü kel tur a	Bu söylediğim doğrumu, bir bak; doğru ise, nefsine hâkim ol, buraya gel ve burada yaşa.
3938	Uzun sözlese söz irinçig bolur, ukuşluğ kişiler sözüg az kılur	Söz uzun olursa, bıktırır; akıllı insanlar sözü kısa keserler.
3939	Bu söz tap kıl emdi adın sözleme, ukuşka biligke tilin özneme	Bu sözü şimdi kâfi gör ve başka bir şey söyleme, akıla ve bilgiye karşı itiraz etme.
3940	Takı ma negü erse kalmış sözüm, kadaşıŋ tegürgey tutuzdı özüm	Daha başka, kalan ne gibi sözüm varsa, kardeşime emânet ettim, o sana ulaştıracaktır.
3941	Tüketti bitig türdi badı katığ, kalık tanı esti kurıttı hatığ	Mektubu tamamladı, dürdü ve iyice bağladı; havadan serin bir esinti esti ve yazıyı kuruttu.
3942	Kötürdi bitig kör öze tamğalap, sunup berdi ögdülmiş aldı ulap	Üzerini mühürleyip, mektubu eline aldı ve uzattı; Öğdülmış aldı.
3943	Yana aydı ilig ay ögdülmişe, bitig ber yeme ay tilin bilmişe	Hükümdar devam etti : — Ey Öğdülmiş, mektubu götür ve bildiklerini de ağızdan söyle — dedi —
3944	Katığlan yarağı ne erse takı, anı kıl anı kend uluşka okı	Daha ne lazımsa, onu da yap; gayret et, onu kasabaya ve şehre getirmeğe çalış.
3945	Tileki ne erse bu yerke kelip, anı men bereyin itigin kılıp	Buraya gelince, ben ona lâzım olan her şeyi yapar ve bütün arzularını yerine getiririm.
3946	İlel tep turup çıktı ögdülmişe, yorıp keldi evke ol edgü işe	Öğdülmiş, o iyi arkadaş — Baş üstüne ! — diyerek, kalkıp çıktı ve yürüyerek, evine geldi.
3947	Tegip tüşti oldurdı evke kirip, yedi içti tındı bir ança serip	Gelip eve girdi; oturdu; yedi, içti ve bir müddet istirahat etti.
3948	Yüzin kizledi yerke rûmi kızı, ajun kırtışı boldı zengi yüzi	Rûmî kızı yüzünü yere gizledi, dünyanın yüzü zenci derisi gibi oldu.

3949	Kalık bütrü tuttı kara kuş önji, ajun barça toldı kara kuş yüŋi	Hava tamamiyle kara-kuş rengini aldı, bütün dünya kara-kuş tüyü ile doldu.
3950	Töşek koldı yattı sakındı özün, negü sözlegüsi kadaşı közün	Yatak istedi, yattı; kardeşi ile karşılaşınca, neler söyleyeceğini uzun uzun düşündü.
3951	Udup bardı azrak odundı yana, öçükmiş kömür teg karaŋku tün e	Bir az uykuya daldı, tekrar uyandı; gece, sönmüş kömür gibi, karanlık idi.
3952	Usı uçtı koptı adakın örü, kara tün kötürmiş etekin örü	Uykusu kaçtı, ayağa kalktı; karanlık gece eteğini yukarı kaldırdı.
3953	Yaşık koptı yerdin kötürdi başın, yaruk yüz küler teg yırıştı tişin	Güneş yerden kalktı, başını kaldırdı; sevgili yüzün tebessümü gibi parlak dişleri gözüktü.
3954	Kopup yundı kıldı yana taŋ namâz, yeme turdı ança duâ kıldı az	Kalkıp yıkandı, sabah namazını kıldı; namazdan sonra da bir müddet oturup, duâ etti.
3955	Atın tuttı terkin bir oğlan bile, turup çıktı evdin sevinçin küle	Bir uşağa çabucak atını hazırlattı ve neş'e içinde evinden çıktı.
3956	Barıp tegdi erse kadaşka yakın, yırak tüşti attın küdezdi hakın	Kardeşinin evine yaklaşınca, onun hatırını sayarak, bir az uzakta atından indi.
3957	Yorıp bardı akru tokıdı kapuğ, kadaşı örü turdı kodtı tapuğ	Yürüyerek vardı ve yavaşça kapıyı çaldı; kardeşi ibadetini bırakıp, ayağa kalktı.
3958	Kapuğ açtı terkin ol utru çıkıp, selâm kıldı tuttı kör elgin alıp	Hemen kapıyı açtı, çıkıp selâm verdi; müsâfaha ettiler.
3959	Yana kirdi odğırmış elgin tutup, orun kıldı törde ağırlap öpüp	Odgurmış onun elini tutup, içeri girdi; ona hürmetle baş-köşede yer gösterdi.
	Odgurmış suali Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
3960	Ayur ay kadaşım nelük emgediŋ, yana ok maŋa sen tekin kelmediŋ	Sonra dedi: —Ey kardeşim, neye zahmet ettin; bu defa da sen bana her hâlde boşuna gelmedin.
3961	Kese sözledim söz eşittiŋ anı, nelük emgetür sen küçeyü meni	Sana kat'î sözümü söyledim, sen bunu duydun; neden beni ısrarla bu işe zorluyorsun.
3962	Negü ter eşitgil bilig bergüçi, sınap edgü isiz kişig bilgüçi	Bilgi veren, tecrübe ile iyi ve kötü kimseleri ayırt eden insan ne der, dinle.
3963	Kişike sınağı bir ök körse tap, tilek bilgüke bir tilin yörse tap	İnsanı tecrübe etmek için, onu bir defa görmek kâfidir; arzusunu anlamak için, onun bir kaç sözü kâfidir.
3964	Bakır altunuğ er körüp bilmese, alıp azkına bir taşığ sürse tap	Eğer insan bakır ile altını görüp, tefrik edemezse, bunun için bir taş alıp, azacık sürtmek kâfidir.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
3965	Yanut berdi ögdülmiş aydı kadaş, maŋa buşmağıl sen köŋül kılma baş	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Kardeşim, bana gücenme, gönlünü yaralama — dedi —
3966	Tapuğçı köz açsa begini körür, negü aysa begler anı ok kılur	Hizmetkâr gözünü açınca, karşısında beyini görür; beyler ne emrederlerse, onu aynen yerine getirir.
3967	İligke bitigin tegürdüm sözüg, tilin me negü aydı erse özüŋ	Hükümdara mektubunu verdim ve söylediklerini de kendisine olduğu gibi anlattım.

3968	Sözüŋke yanut kıldı ıdtı bitig, çıkardı bitig berdi elgin tetig	Bunlara cevap verdi ve mektup gönderdi. — Mektûpu çıkarıp, eli ile uzattı.
	Odgurmış suali Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
3969	Bitig aldı odğurmış açtı turup, okıdı bitigin sakındı körüp	Odgurmış mektubu aldı ve açtı, okudu; bakıp kendi kendisine düşündü.
3970	Ayur ay kadaşım ne erki igiŋ, meni munça yavlak ederdi begiŋ	Sonra: —Ey kardeşim, senin ne eksiğin var ki, beyin beni bu kadar ısrarla takip ediyor — dedi.
XLVI	**Öğdülmiş Odgurmış Birle İkinç Kata Münâzara Kılmışın Ayur**	**Öğdülmiş'in Odgurmış İle İkinci Defa Münazara Ettiğini Söyler**
3971	Yanut berdi ögdülmiş açtı tilin, ayur ay kadaşım eşit söz bilin	Öğdülmiş cevap verdi, söze başladı ve: —Ey kardeşim —dedi— sözümü dinle ve bil ki,
3972	İligniŋ tileki saŋa edgü ol, bu edgü içinde tiler edgü yol	Hükümdarın senin hakkındaki düşüncesi iyidir; bu iyilik ile yetinmeyip, daha iyiye doğru yol arıyor.
3973	Bilür sen bu yerde bu tâat tapuğ, kıluruŋ neçe edgü esiz kamuğ	Bilirsin ki, burada bu tâat ve ibâdet ile meşgul olman, sana bir çok iyiliklerin kapısını açacaktır.
3974	Yana kend uluşta men aymışlarım, neçe törlüg edgü-turur ay erim	Diğer taraftan şehir ve kasabalarda da, benim söylediklerim gibi, bir çok iyilikler vardır, ey yiğitim.
3975	Yavuz ermez emdi bu dünyâ kutın, bulup tirlü bilse kopursa atın	Bu dünyanın saadetini bulup, yaşamasını bilmek ve nâm kazanmak hiç de fena bir şey değildir.
3976	Özüŋ dünyânı kodsa ay zâhid bolur, muyan edgü mundın iletse bolur	Ey zâhid, sen âhıreti istiyorsan, onu da bulursun; orada da nîmet ve sevaba nail olabilirsin.
3977	Yavuz tese bolmaz bu dünyâ neŋin, yese berse halkka kızartsa eŋin	Bu dünya malını kötülemek doğru değildir; bunu sarfetmek ve dağıtmak suretiyle halkı sevindirmek mümkündür.
3978	Yeme yakşı aymış akılar başı, eşitgil munı sen ay edgü kişi	Cömerdler-başı da çok güzel söylemiş; ey iyi insan, sen bunu dinle.
3979	Kamuğ edgülükke neŋ ol yolçısı, kamuğ ig toğaka neŋ ol emçisi	Her türlü iyiliğe yol gösteren şey varlıktır; her türlü hastalığı tedavi eden şey varlıktır.
3980	Neŋi bolsa yalŋuk bulur ög bilig, kamuğ edgülükke uzatur elig	Varlığı varsa, insan akıl ve bilgiyi bulur ve her türlü iyilik yapmağa muktedir olur.
3981	Bu neŋ birle yalŋuk tilese tilek, yaşıl kökke yoklar neŋ ol ked yölek	insan arzu ederse, bu varlık sayesinde mavi göğe yükselir; servet çok mühim bir destektir.
3982	Hac erse tilekiŋ kerek neŋ tavar, ğâzilık tilese yeme bu yarar	Arzun hacca gitmek ise, bunun için mal ve servet lâzımdır; gazilik dilersen, yine bu servet senin işine yarar.
3983	Neŋi bolmasa er alıp bergüke, elig kısğa boldı kamuğ edgüke	Verecek malı olmazsa, insan hiç bir iyiliğe el uzatamaz.
3984	Negülük kodur sen bu edgülerig, nelük taplamaz sen bu öt sav erig	Bu iyiliklere niçin yüz çeviriyorsun; bu öğüt ve nasihatleri niçin kabul etmiyorsun.
3985	Tapuğka negü teg ınansa bolur, tapındım teyü bilse müflis kalur	ibâdete nasıl inansan da olur; insan ibâdet etmiş olduğunu kabul ederse, bütün yaptıkları boşa gider.

3986	Bayatığ tapuğ birle bulmaz kulı, idi yinçge yol bu tapuğçı yolı	Kul Tanrıyı ibâdet ile bulmaz, kulun yolu çok ince bir yoldur.
3987	Neçe miŋ tapuğçı tapındı yılın, çıkar cân üdinde yitürdi yolın	Kaç bin kul yıllarca ibâdet ile meşgul oldular ve tam can verecekleri sırada dalâlete düştüler.
3988	Neçe miŋ tapuğsuz yazukluğ kulı, âhır tın keserde oŋardı yolı	Kaç bin âsî günahkâr kullar da, son nefesleri kesilirken, doğru yolu buldular.
3989	Bilir-men bayatım sevinçi kamuğ, tapuğ tâat içre-turur ay uluğ	Biliyorum, Tanrının rizâsı hep ibâdet ve tâat içindedir, ey ulu.
3990	Bilümese emdi bu tâat çını, kayu tâat erki ukumaz munı	insan hakikî ibâdetin ne olduğunu bilemezse, yaptıklarının hangisinin ibâdet olduğunu anlayamaz.
3991	Kalı mundağ erse kamuğ tâatığ, tükel kılğu bulsa bu aymış tatığ	Böyle olduğuna göre, bu bahsi geçen zevkleri bulmak için, bütün bu ibâdetlerin hepsini yapmak lâzımdır.
3992	Baka kör bu sözler kim aydım saŋa, bu yartlığ erürmü ayu ber maŋa	iyice dikkat et, sana söylediklerim doğrumudur, değilmidir, açıkça bana söyle.
3993	Kalı mundağ erse kim aydım bu söz, tilin kön sözüm tut ayâ köŋli tüz	Eğer sana söylediğim şekilde ise, bunu itiraf et, sözümü tut, ey hâlis kalpli insan.
3994	Havâka bulun bolma köndür köŋül, kişike katılğıl yorığıl amul	Nefis ve havanın esiri olma, gönlünü doğrult, insanlara karış ve huzur içinde yaşa,
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
3995	Yanut berdi odğurmış aydı kadaş, muŋadturduŋ emdi ağu kıldıŋ aş	Odgurmış cevap verdi ve:—Kardeş, beni kederlendirdin, aşımı şimdi bana zehir ettin — dedi —
3996	Tutayın sen aymış sözüg tıŋladım, iligke barıp men tapuğ başladım	Farzedelim, senin dediklerini dinledim ve hükümdarın yanına gidip, hizmete başladım.
3997	Tapuğka eŋ aşnu törü bilgü öz, yeme kılk kılınçı sözi sözke tüz	Hizmet etmek için ilk önce insan yolu-töreyi bilmelidir; onun tavrı hareketi ile sözü teşrifata uygun olmalıdır.
3998	Kirü hem çıkabilse oldruğ turuğ, tapuğ bilmese er tek emger kuruğ	O girmesini, çıkmasını, durmasını ve oturmasını bilmelidir; insan hizmet etmesini bilmezse, boşuna zahmete girmiş olur.
3999	Negü ter eşitgil tapuğ bilgüçi, sınap bilmişin aydı azrak üçi	Teşrifata vâkıf olan insan ne der, dinle; tecrübesi ile o en az şu üç şey üzerinde durmuştur.
4000	Bu beglerke tapmak tilese özüŋ, köŋül til köni tut küdezgil sözüg	Sen beylere hizmet etmek istersen, gönül ve dilini doğru tut, sözüne hâkim ol.
4001	Törü hem toku birle ögren tapuğ, tapuğ bildiŋ erse yarudı yüzüŋ	Töre ve usûle göre hizmet etmesini öğren; hizmet etmesini bilirsen, muvaffak olursun.
4002	Kişide yıramış-turur bu özüm, törü yok toku yok ne kılkım sözüm	Ben insanlardan uzaklaşmış bulunuyorum; töre bilmem, yol bilmem; hizmete yakışacak ne tavır ve hareket, ne de söz söylemek kabiliyeti bende var.
4003	Negü teg kılur-men begiŋke tapuğ, yapılmış-turur kör maŋa bu kapuğ	Ben beyine nasıl hizmet ederim; bu kapı artık benim için kapanmıştır.
4004	Negüke küçer sen meni berk tutup, iligke tapın tep sözümni utup	Niçin beni sıkıştırıyor ve her sözüme itiraz ederek, hükümdarın hizmetine girmeğe zorluyorsun.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

4005	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, yeme edgü ermez ayâ könļi tüz	Öğdülmiş cevap verdi ve : —Ey hâlis kalpli insan, bu söz de pek yerinde değildir — dedi —
4006	Seninḑin kötürgey ilig bu törü, kerek erse oldur kerek tur örü	Hükümdar seni teşrifat ile mükellef tutmayacaktır; sen istersen otur, istersen ayakta dur.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
4007	Yanut berdi odğırmış aydı bu söz, idi yakşı ermez ayâ kılkı tüz	Odgurmış cevap verdi ve : — Ey kâmil insan, bu söz de pek yerinde değildir — dedi —
4008	Negü teg yaraşur saŋa ya maŋa, törü bilmese öz yorısa aŋ a	Töre bilmeden, şaşkın-şaşkın dolaşmak, sana veya bana nasıl yakışır.
4009	Bu el itgü tutğu bodun tüzgüke, bu begler tikildi ajun süzgüke	Bu beyler memleketi tanzim ve idare etmek, halkı düzene sokmak ve dünyayı temizlemek için nasbedilmişlerdir.
4010	Bu el kün itigi bu begler işi, törü hem toku birle itti kişi	İnsanlar halkın idaresini ve beylerin işini muayyen bir töre ve usûle göre yürütürler.
4011	Anın ötrü begler uzattı elig, ukuş utru tuttı yorıttı tilig	Bu beyler bu şekilde memlekete hâkim oldular, âkılâne hareketleri ile emirlerini dinlettiler.
4012	İdi yakşı aymış ajun ilçisi, biliglig ukuşluğ bodun başçısı	Bilgili, akıllı ve halkın başında bulunan dünya hâkimi çok güzel söylemiş.
4013	Ajun tutğuçı er ukuşluğ kerek, bodun basğuçıkakerek ked yürek	Dünyayı tutan insan akıllı olmalıdır; halkın başında bulunan kimse de cesur olmalıdır.
4014	Bu iki bulunsa basa tapğuçı, törülüg tokuluğ kerek bilgüçi	Bu ikisinden sonra, hizmetkârların da töre ve usûle vâkıf olmaları lâzımdır.
4015	Anın ötrü begler bedütür küçin, yağı boynı yençer alır öz öçin	Beyler kudretlerini bunlar ile yükseltirler; düşmanlarının başını ezer ve öçlerini alırlar.
4016	Biz emdi bu öŋdi törü ürsemiz, negü teg yaraşur törü buzsamız	Bu kanun ve töreyi kendimizin vaz'etmemiz icap ederken, töreyi bozmamız bize nasıl yakışır.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
4017	Yanut berdi ögdülmiş aydı kadaş, idi ters iş ermez yutar kılsa aş	Öğdülmış cevap verdi ve:— Kardeş bu iş o kadar güç değildir — dedi — aş bir kere yapılsın, nasıl olsa yenir ve hazmolunur.
4018	Munu men bilir-men bu öŋdi törü, ayayın men emdi sen ögren körü	İşte ben bu kanun ve töreyi biliyorum; şimdi sana söyleyeyim; sen de dikkatle dinleyerek, öğren.
4019	Kişi bilmese ögrenür kör bilir, bilip ötrü yalŋuk tilekke tegir	insan bilmezse, öğrenir, bilir; bildikten sonra arzusuna kavuşur.
4020	Muŋar meŋzetü aydı bilgi açuk, bu söz tutmaz erniŋ biligi bıçuk	Bilgisi açık olan, bu mesele hakkında bir söz söylemiştir; bu sözü tutmayan insanın bilgisi yarımdır.
4021	Toğa bilge toğma kişi ögrenür, toğa sözlemez til turu sözlenür	insan doğuştan âlım doğmaz, sonradan öğrenir, dil doğuştan konuşmaz, zamanla konuşmağa başlar.
4022	Kişi ögrenip ötrü bilge bolur, bilig bilse ötrü kamuğ iş unur	insan öğrenerek, âlim olur; bilgi sahibi olduktan sonra, her işi yoluna girer.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

4023	Yanut berdi odğırmış aydı seniŋ, tilekiŋ bu erse tilek yok meniŋ	Odgurmış cevap verdi:— Senin istediğin bu ise, benim buna bir diyeceğim yok — dedi —
4024	Ayı muŋkarur sen bu kün sen meni, negü teg bolur ay bu tapğuŋ kanı	Bugün sen benim canımı çok sıkıyorsun; bu hizmet nasıl olur, söyle bakalım.
4025	Köŋülke kirürmü sözüg tıŋlayın, özüm ögrenürmü anı aŋlayın	Bu söz aklıma yatarmı-yatmazmı, bir dinleyeyim; ben öğrenebilir miyim, bunu bir anlayayım.
4026	Maŋa ayğıl emdi törüni neçe, tokularnı sayu atayu biçe	Bana şimdi kaç türlü töre ve usûl olduğunu, isimlerini bir-bir sayıp, kesin olarak anlat.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
4027	Yanut berdi ögdülmiş aydı tükel, köni sözlediŋ söz ayâ edgü fâl	Öğdülmiş cevap verdi : — Ey bahtiyar insan, mükemmel ve doğru bir söz söyledin — dedi —
4028	Ukuşka yırak erdi aşnu yoluŋ, könilikke urduŋ sen emdi uluŋ	Önce tuttuğun yol akıldan uzak idi; sen şimdi temelini doğruluk üzerine kurdun.
4029	Men emdi ayayın eşitgil ögün, sen ögren yazılsu saŋa bu tügün	Şimdi ben anlatayım, düşünerek dinle; öğren ve senin için bu düğüm çözülsün;
4030	Kalı ögrenür erse emdi özüŋ, tilin tıldama emdi kesgil sözüg	Eğer şimdi öğrenmek istersen, sen sus ve beni dinle.
XLVII	**Öğdülmiş Odgurmışka Beglerke Tapınmak Törüsin Tokusın Ayur**	**Öğdülmiş Odgurmış'a Beylere Hizmet Etmenin Usûl Ve Nizâmını Söyler**
4031	İki törlüg ol bu tapuğçı kişi, tapuğ kılsa itlür küniŋe işi	Bu hizmetkârlar iki türlü olur; hizmet ederlerse, işleri günden güne yoluna girer.
4032	Biri oğlan erken tapuğka kirür, takı bir bedük bolsa ötrü kılur	Bunlardan biri— çocukken hizmete girer, biri — büyüdükten sonra bu işe intisap eder.
4033	İkide talu edgüreki ol ol, kiçigde tapuğ kılsa bassa köŋül	Bunlardan küçükken hizmete girip, benlik ve gururdan geçenler daha iyidir.
4034	Neçe me bu kün söz saŋa aysa öz, kiçiglerke başlap ayayın bu söz	Her ne kadar bugün bunları sana anlatıyorsam da, sözlerimi küçükleri göz önünde bulundurarak, söyleyeceğim.
4035	Sözüg örte tutsa soŋı yeg bolur, kayu neŋ yig erse tüpi ig bolur	Sözü kapalı tutarsan, sonu çiğlik olur; çiğ olan her şeyin altında zarar vardır.
4036	Bışığlığ tilese bışurğu sözüg, bütünlük tilese bütürgü özüŋ	Olgun olmasını istersen, sözü pişirmelisin; doğruluk dilersen, kendin doğru yoldan ayrılmamalısın.
4037	Tapuğka açayın tese er kapuğ, kiçig oğlan erken kılınğu tapuğ	insan hizmet kapısını açmak isterse, küçük yaşta hizmete başlamalıdır.
4038	Törü hem toku bilse tüzse yorık, kirü hem çıkabilse itse kılık	Töre ve usûlü öğrenmeli, hareketini düzeltmeli, giriş ve çıkış tarzlarını bilmeli, tavır ve hareketi edep dâiresinde olmalıdır.
4039	Tapuğka erig bolsa erte turup, köŋül til kiçig tutsa kodkı bolup	Erkenden kalkıp, hizmete hâzır bulunmalıdır; sözlerinde ve hareketlerinde mütevâzi olması lâzımdır.
4040	Yumuşka erig bolsa yügrü turu, kulak köz yiti tutsa aşru körü	Her işi sür'atle ve vakfında yapmalı; işine iyice dikkat ederek, gözü ve kulağı tetikte bulunmalıdır.
4041	Özinde uluğka tapuğ kılsa öz,	Kendisinden büyüğe hizmet etmeli; dilini tutmasını

	tilin beklese ked katığ tutsa söz	bilmeli ve uluorta söz söylememelidir.
4042	Tapuğuğ oŋarsa bu yaŋlığ kiçig, begiŋe yağudı oŋardı keçig	Böyle bir genç hizmette başarı gösterirse, beyine yakın olur ve merhaleleri muvaffakiyetle geçer.
4043	Kirür hem çıkar bolsa anda naru, ötünse ötüg sav törüçe körü	Bundan sonra girerken, çıkarken, dilek ve ricaları arzederken, usûlüne göre hareket etmelidir.
4044	Kiçig kur bu yerke tege törçise, negüke yararın seçer beg basa	Küçük rütbeli kimseler bu mertebeye erişince, bey bundan sonra onların yapacakları işleri, tâyin eder.
4045	Tapuğçı tetig erse kılkı bütün, ötügke yarar bu kopar terk kutun	Hizmetkâr akıllı ve dürüst tabiatlı olursa, o dilekleri hükümdara arz vazifesine yarar ve çabuk yükselip, ikbâle erer.
4046	Atım ersig erse bolur ok yaçı, köni erse kılkı bolur tamğaçı	iyi nişancı ve cesur ise, o okçu ve yaycı olur; doğru tabiatli ise, mühürdar olur.
4047	Kılınçı arığ erse körklüg yüzi, idişçi kılur beg ay köŋli yazı	Tavrı, hareketi temiz ve güzel yüzlü ise, onu bey saki yapar, ey iyi kalpli insan.
4048	Bitig bilse sakış ağıçı bolur, ukuş ög ked erse bitigçi bolur	Yazı ve hesap işlerini bilirse, hazinedar olur; anlayış ve zekâsı iyi ise, kâtip olur.
4049	Bularda kayuka ulansa bu öz, idi korku aynu tapuğ kılğu uz	însan bunlardan hangisine erişirse-erişsin, çok dikkatli ve ihtiyatlı olmalı ve çok iyi hizmet etmelidir.
4050	Negü ter eşitgil tapuğ kılğuçı, tapuğ yetrüp ötrü tilek bulğuçı	Hizmet eden ve hizmeti sayesinde dileğine kavuşan kimse ne der, dinle.
4051	Yüz utru-turur bolsa begke özüŋ, idi korku turğıl küdezgil közüŋ	Beyin huzurunda bulunurken, çok dikkatli ol ve görülmeyecek şeylere bakma ve onları görme.
4052	Kılınç it yorık tüz özŋni küdez, köŋül til köni tut kısurğıl sözüg	Hareketini doğrult, tavrını düzelt, kendini gözet; gönlün, dilin dürüst olsun, sözünü kısa kes.
4053	Tapuğ birle itlür kamuğ törlüg iş, tapuğ birle kavşur saŋa edgü iş	Her türlü iş hizmet ile yoluna girer; hizmet sayesinde insan iyi arkadaşlara nail olur.
4054	Negü edgü kolsa saŋa bu özüŋ, tapuğ kıl tapuğuŋ yarutğay yüzüŋ	Her hangi bir iyiliğe nail olmak istersen, önce hizmet et; hizmetin senin yüzünü güldürür.
4055	Kalı begke utru-turur erse sen, közüŋ yerde tutğıl kulak törde sen	Beyin huzurunda bulunduğun zaman gözün yerde, kulağın baş-köşede olsun.
4056	Elig kavşuru tut adakıŋ tüze, bu oŋ elgiŋ urğıl sol elgiŋ öze	Ellerini kavuştur, ayaklarını birbirine bitiştir; sağ elini sol elin üzerine koy.
4057	Kapuğda kirürde oŋuŋ aşnu maŋ, tilin yarlıkarda ögüŋ birle aŋ	Kapıdan girerken, önce sağ ayağını at; sana emir buyurulurken, aklın, fikrin onda olsun.
4058	Ötüg ötnür erken köni tut elig, iki tiz bile sök tüzün bol silig	Bir şey arzederken, ellerini aşağıya doğru sarkıt; iki diz üzerine çök, arzı ihlâs ve sükûn ile yap.
4059	Kaya bakma anda solun ya oŋun, özüŋ eymenü tur eşit söz ögün	Huzurda iken, sağa veya sola bakınma; havf ve hürmet üzere ol, sözü dikkatle dinle.
4060	Saŋa söz ayıtsa ötün söz çını, cevâb berse yarlığ tegürgil köni	Sana bir söz sorarsa, doğruyu söyle; cevap verirse, emrini sadâkatle yerine getir.
4061	Süçig içme boşlağ yorıma yava,	içki içme, faydasız ve boşu-boşuna dolaşma;

	yarağsız yavuz işte kaçğıl eve	yakışmayan ve fena işlerden derhâl uzaklaş.
4062	Eşitmiş sözüg sen eşitmedük et, közüŋ körmişin sen körünmedük et	İşittiğin sözleri işitmemiş gibi ol, gözünün gördüklerini görmemiş gibi ol.
4063	Bu yaŋlığ tapınsa yaransa kişi, kutı künde artar kör itlür işi	însan böyle hizmet eder ve kendisini beğendirirse, ikbâli günden güne artar, işi yoluna girer.
4064	Kayusı alur hıl bolur hıl başı, kayusı at adğır öze el başı	Bunlardan kiminin emrine takım verilir ve o takım-başı olur; kimi at-aygır üzerinde il-başı olur.
4065	Kayusı sü başı kayusı hâcib, kayusı ılımğa bolur söz açıp	Kimi sü-başı, kimi hâcip, kimi hükümdarın sır tevdî ettiği kâtibi olur.
4066	Bu kurka tegip uz tapınsa bu er, uluğlukka yetlür tükel ârzû yer	Bu derecelere erişip, iyi hizmet eden kimseler büyüklüğe ulaşır ve bütün arzularına kavuşurlar.
4067	Kayuka ögelik tegir ög bolur, kayu kök ayukluk öze at alur	Kimi aklı ile öğeliğe yükselir; kimi kök-ayukluk ile şöhret bulur.
4068	Kayusı ınanç beg kayu çağrı beg, kayusı kül erkin kayu çavlı beg	Kimi ınanç-bey, kimi çağrı-bey, kimi tigin-bey ve kimi çavlı-bey olur.
4069	Kayu yavğu yuğruş bolur el begi, kayu atı teksin bolur er ögi	Kimi yavgu, kimi yugruş veya il-beyi, kimi unvanının eşi olmayan er-öği olur.
4070	Bu yerke tegi ol tapuğçı kurı, munıŋda naru yok ağırlık kurı	Hizmetkârların dereceleri buraya kadardır; bundan sonra onlar için artık bir yükseliş derecesi yoktur.
4071	Bu kurka tegürse tapuğçığ bu beg, ötedi tapuğçı hakın öggü teg	Bir bey hizmetkârlarını bu derecelere yükseltirse, onlara hakkını kendisine minnettar bırakacak kadar ödemiş olur.
4072	Bu kurka tegip er tapınsa birer, idi ked tusulur begi ârzû yer	Bu derecelere yükselen her hizmetkâr kendi vazifesini yaparsa, o beyine çok faydalı olur ve bey de arzusuna kavuşur.
4073	Kalı ornasa bu otun er eli, idi ök uluğ yas kılur bu kulı	Eğer bu mevkilere küstah ve aşağılık adamlar yerleşirse, bu hizmetkârlardan beye büyük zararlar gelebilir.
4074	İdi yakşı aymış ukuşluğ bügü, tegimsiz kişike bu kur bermegü	Akıllı ve hakîm insan çok güzel söylemiş :— Lâyık olmayan kimselere bu mevkiler verilmemelidir.
4075	Takı munda yegrek ayur bu bilig, biligsizke berme ayâ beg elig	Bilgili insan bundan daha iyi söylemiş : — Ey beyim, bilgisizin elinden tutma— demiştir.
4076	Ukuşsuz kişiler bilig artatur, biligsiz kişiler bodun yavrıtur	Akılsız kimseler bilgiyi tahrif ederler; bilgisiz kimseler halkı harap ederler.
4077	Biligsizke berse begi kur orun, begiŋe yazığlı munı bil burun	Eğer bir bey bilgisiz kimseyi yükseltir ve ona mansıp verirse, şunu önceden bil ki, o kimse beyine sadâkat göstermez.
4078	Uluğlukka tegse ukuşsuz kişi, idisi başın yer ay ilçi başı	Akılsız kimse büyüklüğe ulaşırsa, ey büyük hükümdar, o efendisinin başını yer.
4079	Kerek emdi begler tapuğçı kulın, biligi teŋinçe bedütse ulın	Onun için beylerin hizmetkâr kullarının derecelerini onların bilgileri nisbetinde yükseltmeleri gerekir.
4080	Kuluğ ked sınağu kılınçı yaŋı, ukuşı teŋinçe tegürgü oŋı	Kulu önce, tavrı ve hareketi bakımından, iyice tecrübe etmeli; sonra anlayışı nisbetinde ona paye vermelidir.

4081	Bağırsak kerek kul begiŋe açır, anı ötrü begler açınsa tegir	Kul sâdık olmalı ve her vakit beyini korumalıdır; ancak böyle kullara beylerin ihsanda bulunmaları doğru olur.
4082	Negü ter eşitgil törü bergüçi, törü birle beglik işin itgüçi	Kanun koyan ve kanun ile beyliğin işini tanzim eden insan ne der, dinle.
4083	Neçe kul bedüse kul atı kul ok, bedütmiş begiŋe tapuğçı ol-ok	Kul ne kadar yükselirse-yükselsin, kulun adı kuldur; o yükselten beyine karşı her vakit hizmetkâr olarak kalmalıdır.
4084	Neçe beg kiçig erse atı beg ök, tapuğçı atında beg atı yeg ök	Bey ne kadar küçük olursa-olsun, onun adı beydir; hizmetkâr adından bey adı her vakit üstündür.
4085	Ay begler ağırlap bedük bolmış er, basınma begiŋni bedük tut ağır	Ey beylerin değer verip, yükselttikleri kimse, beyine karşı gelme; onu büyük bil ve ona hürmet et.
4086	Öçeşme bu begler bile sen bolup, sözin sözlemegil meger ked körüp	Sen hiç bir vakit bu beyler ile rekabete kalkışma; iyice düşünmeden, ancak onların kullanmağa salahiyetli oldukları sözleri söyleme.
4087	Olar kut-tururlar kut elgi uzun, küyer ot-tururlar küyürgey özün	Onlar ikbâldirler, ikbâlin eli her şeye uzanır; onlar yanar âteştirler, başkalarını yakarlar.
4088	Zamâne-tururlar zamâne bile, yaraşık kerek er sevinse küle	Onlar zemânedirler; sevinmesi ve yüzünün gülmesi için, insanın zemâne ile uzlaşması lâzımdır.
4089	Takı yakşı aymış sınap bilmiş er, tapuğ birle kopmış tilek bulmış er	Tecrübe ile bilen ve hizmet ile yükselerek, dileğine kavuşmuş olan insan da güzel söylemiş.
4090	Küle baksa begler saŋa öz közün, sevinme aŋar sen küvenme özün	Sana beyler güler yüz gösterirler ve teveccüh ile bakarlarsa, sen buna sevinme ve ona güvenme.
4091	Tapuğka tayanma kötürme köŋül, saŋa tügge begler yaŋılsa yüzün	Hizmete güvenip, gurur getirme; eğer yanılırsan, beyler sana tekrar kaşlarını çatarlar.
4092	Kiçig ya uluğ tut ne çavluğ külüg, tapuğçı tapuğçı-turur belgülüg	İster büyük, ister küçük olsun, ister şöhretli ve namlı olsun, şu muhakkaktır ki, hizmetkâr — hizmetkârdır.
4093	Katığlanğu begke tapuğ yazmasa, tapuğçı yolında oŋın azmasa	Gayret etmeli, beye karşı hizmette kusur etmemeli ve hizmet yolundan şaşmamalıdır.
4094	Neçe me yakın tutsa begler seni, özüŋni unıtma yorığıl köni	Beyler seni ne kadar kendilerine yakın tutarlarsa-tutsunlar, sen kendini unutma ve doğruluktan ayrılma.
4095	Neçe edgü tutsa özüŋ korku tur, işimsinmegil sen kaya baknu tur	Beyler sana ne kadar iyi muamele ederlerse-etsinler, sen onlardan emin olma, onları kendine eş sayma; dâima etrafını kolla.
4096	Ara ot bolur kör ara suv bolur, ara küldürür kör ara yığlatur	Onlar bâzan ateş olurlar, bak, bâzan su olurlar; bâzan güldürürler, fakat bâzan da insanı ağlatırlar.
4097	Bu üç neŋke bolma yakın koşnısı, küyer ot akar suv bu begler küsi	Şu üç şeye yakın komşu olma : yanar ateş, akar su ve bu beylerin şan ve şöhreti.
4098	Kür arslanka okşar körü tursa beg, öge tegse yumşar bolur torku teg	Dikkat edersen, bey pek yürekli arslana benzer; öğerek yaklaşırsan, yumuşar, ipek gibi olur.
4099	Kalı basnu tegse buşar baş keser, tamurın teşer kör sorup kan içer	Eğer ona saygısızca yaklaşırsan, hiddetlenir ve baş keser, damarını deler; insanın kanını emer, içer.
4100	Buşar üdte barma begiŋke yağuk,	Hiddetlendiği vakit beyine yaklaşma; eğer yaklaşırsan,

	kalı bardıŋ erse uçuzluk anuk	itibardan düşeceğin muhakkaktır.
4101	Ayıttukta sözle okıdukta kir, selâmet tirilgil tuçı bol ağır	Sorduğu vakit cevap ver, çağırdığı vakit yanına gir; sağ ve selâmet yaşa, dâima ikbâlde ol.
4102	Telim sözni eştip eşitmez itin, közün körmişiŋni yetürgil katın	Bir çok sözleri duyduğun hâlde, duymamış gibi davran; gözünle gördüklerini içinde gizle.
4103	Negü ter eşitgil özin tutnur er, ödinde kirip kör ötüg ötnür er	Nefsine hâkim olmasını bilen ve vaktinde girip, hükümdara mâruzâtta bulunan insan ne der, dinle.
4104	Kirü tur teseler ağırlık üküş, çıkatur tese kör yüzüŋke söküş	Gir! derlerse, bu büyük bir lutüftür; "çık!" derlerse, bu insanın yüzüne karşı bir hakarettir.
4105	Közüŋni küdezgil özüŋni tutun, özin tutğuçı er ajunda küsüş	Gözüne ve nefsine hâkim ol; nefsine hâkim olan insan bu dünyada azizdir.
4106	Üç işte yırak tur katığlan usa, biri kılma beglik söz aydım kese	Mümkün olduğu kadar gayret et, şu üç işten uzak dur: biri— beylik taslama; sözüm katidir.
4107	Takı biri yalğan biri sukluk ol, bu üç iş üçegü tüpi yokluk ol	Biri — yalan, biri — tamahkârlıktır; bu üç işin üçü de sonunda insanı mahveder.
4108	Yoŋama kişig sen uşak sözleme, köni sözlegil söz barın kizleme	Sen başkaları hakkında gammazlık etme, dedi-kodu yapma; doğru sözü söyle, doğruyu gizleme.
4109	Özüŋni arığ tut kamuğdın sıŋar, arığ ol bu begler arığ neŋ sever	Her bakımdan kendini temiz tut; bu beyler temizdir ve temiz şeyleri severler.
4110	Özüŋ karşıka kirse baknu yorı, seni kim ağırlar ağırla anı	Saraya girdiğin vakit dikkat et; sana kim hürmet ederse, sen de ona hürmet göster.
4111	Küvezlenme elgiŋ sala kirmegil, elig alşu tutşu yeme turmağıl	Kibirli olma, elini-kolunu sallayarak girme; orada selâm verirken de fazla lâübâli hareketlerde bulunma.
4112	Özüŋ oldurur erse ornuŋ bilin, kişig satğamağıl siliglik kılın	Oturduğun vakit yerini bil; insanları incitme; onlara karşı nazikâne muamele et.
4113	Kakırma sen anda ya sudma katığ, otunluk bolur bu kiterür tatığ	Orada gürültü ile boğazını temizleme ve tükürme; bu küstahlık olur ve hoş karşılanmaz.
4114	Yana bağdaş ilme yanın yatmağıl, ünün katğura sen katığ külmegil	Bir de bağdaş kurma ve yan yatma; yüksek sesle kahkaha atma.
4115	Yana alma tırŋak adışma butuŋ, uçuzluk tegürgey iletgey kutuŋ	Bir de tırnak kesme, bacaklarını yayıp-oturma; bu insanı itibardan düşürür ve ikbâle mâni olur.
4116	Seniŋde uluğrak sözin sözlese, sözüg barça kodğu anı tıŋlasa	Senden büyük biri söz söylerken, konuşmağı bırakıp, onu dinlemelisin.
4117	Köni sözle sözni kızartğay eŋiŋ, sözüg sözlemegil meger öz teŋiŋ	Doğru söz söyle, bu seni mesûd eder; söz söylerken de yalnız kendi haddin olan sözü söylemelisin.
4118	İçip karşıka kirme özni tutun, yarağsız bolur ol içigli otun	Sarhoş olarak saraya girme, nefsine hâkim ol; sarhoş insan küstah ve münasebetsiz olur.
4119	Bu üç neŋ-turur er küdezmese öz, başın alsıkar terk eşit uş bu söz	insan kendisini gözetmezse, şu üç şey derhâl onun başını götürür, bu sözü dinle.
4120	Birisi bu begler sözin tutğu bek, küdezgü anı öz sevüg cânı teg	Biri— bu beylerin sözünü sözlerin beyi olarak kabul etmeli ve onu kendi sevgili canı gibi tutmalıdır.

4121	İkinç yazmasa ilke tursa köni, özin ked küdezse bu bulğak küni	İkincisi — dürüst olmalı ve memlekete sâdık kalmalı; karışıklık günlerinde kendisini iyice gözetmelidir.
4122	Üçünç karşı içre köni tutsa öz, yırak tutsa teŋsiz yarağsızda köz	Üçüncüsü — saray içinde doğru hareket etmeli; uygunsuz ve yakışıksız işlerden uzak durmalıdır.
4123	Bu üçte birisin kılığlı kişi, neçe me bedük erse keslür başı	Bu üçünden birini yapan insanın, ne kadar büyük olursa-olsun, başı kesilir.
4124	Adakın yorığlı ay kılkı tüzün, üdi bolmağınça körünme özün	Ey saray içinde gezip-dolaşan, halım tabiatli insan, vakti gelmeden, huzura girme.
4125	Kalı oldurur erse öz kur bulup, okıp başlasa ötrü kirgil turup	Eğer kendi akranların ile oturuyorsan, çağırır-çağırmaz, yerinden kalk ve huzura gir.
4126	Kaçan söz sorar erse begler saŋa, uzatma sözüŋni ay ersig toŋa	Beyler sana bir şey sorarlarsa, ey cesur yiğit, cevap ver, fakat sözünü pek uzatma.
4127	Ayıtsa ötüŋil bilirin özüŋ, sözin kesse kodğıl uzatma sözüg	Sorunca, kendi bildiğini arzet; sözünü keserse, bırak, sözüne devam etme.
4128	Kalı aşka begler okısa seni, edeb birle aş ye ked ögren munı	Eğer beyler seni ziyafete davet ederlerse, yemeği edep ile ye; bunu iyice öğren.
4129	Oŋ elgiŋ bile sen kötürgil yegü, bayat atı aşnu ayıt ay bügü	Yemeği sağ elin ile ye; ey hakîm insan, yemeğe besmele ile başla.
4130	Kişi utrukı aşka sunma elig, özüŋ utrukı aş yegil ay silig	Başkalarının önündeki yemeğe el uzatma; ey temiz kalpli insan, kendi önündeki yemeği ye.
4131	Biçek tartma anda süŋük kemdime, aşığ tartmağıl sen kişig ündeme	Orada bıçak kullanma, kemik sıyırma; başkalarına yemek uzatma ve buyur etme.
4132	Teşi teg yemegil yeme tavrakın, silig bolma artuk tişi teg sakın	Yerken obur gibi yeme ve acele etme; fakat dişi gibi de fazla nazlanma.
4133	Neçe me tok erse yegü beg aşı, bu begler aşı ol ağırlık başı	İnsan ne kadar tok olsa bile, beyin yemeğini yemelidir; bu beylerin yemeği ikbâlin başlangıcıdır.
4134	Ne törlüg bu işke tegir erse öz, bağırsaklıkın teg yaruk kılğa köz	Her hangi bir işe memur edildiğin vakit, o işi can ve gönülden yap; bu seni mesûd eder.
4135	İdi yakşı aymış biligli kişi, bu söz tutsa asğı sav altun tuşı	Bilgili insan çok güzel söylemiş; bu söze göre hareket eden kimse karşılığında saf altın bulur.
4136	Kalı tegse beglik saŋa belgülüg, bilig birle işlet işig ay külüg	Eğer sana gerçekten beylik nasip olursa, ey namlı, işi bilgi ile idâre et.
4137	Kalı yavğu teŋsiz bolur erse sen, vefâ kıl neçe küç bulur erse sen	Eğer eşsiz yavgu olursan, ne kadar kuvvetli olursan-ol, hiç bir vakit sadâkatten ayrılma.
4138	Apaŋ tegse emdi sü erki saŋa, akı bol oduğ tur ay ersig toŋa	Eğer sana ordu başına geçmek kısmet olursa, ey merd yiğit, cömerd ol ve uyanık dur.
4139	Tegir erse hıl ya saŋa on otağ, elig yazğu mâlın kılıç tutğu yağ	Sana takım veya on-otag rütbesi teveccüh ederse, malını dağıtıp, kılıç ve yaya sarılmalısın.
4140	Vezirlık tegip bolsa elgiŋ uzun, törü urma isiz silig bol tüzün	Vezirlik isabet eder ve eline iktidar geçerse, kötü kanunlar vaz'etme, dâima halım ve yumuşak ol.
4141	Ögelik tegir erse ögleŋü ol,	Birine öğelik kısmet olursa, o akıllıca hareket etmeli ve

	yanılsa begi bu ayu berse yol	beyi yanıldığı vakit, ona doğru yolu göstermelidir.
4142	Kalı kök ayukluk tegir erse kör, özin ked küdezgü kutı badı kur	Eğer kök-ayukluk nasip olursa, insan kendisini çok iyi gözetmelidir; o saadet kemerini kuşanmış demektir.
4143	Sü başı ya el başı bolsa özüŋ, köni bol yiti tut kulakıŋ közüŋ	Eğer sen ordu veya eyâlet başına geçersen, doğruluktan ayrılma; kulağını keskin tut.
4144	Özüŋ bolsa hâcib orunç almağu, çığay tul yetimler sözin tıŋlağu	Eğer hâcib olursan, rüşvet almamalısın; fakir, dul ve yetimlerin arzularını dinlemelisin.
4145	Ağılıkka kılsa ağıçı seni, bütün çın bolup sen yorığıl köni	Seni hazineye hazinedar yaparlarsa, itimat kazanmağa çalış; dâima doğru ve dürüst hareket et.
4146	Bitigçi ılımğa bulunsa özüŋ, köŋül sırrı bek tut çıkarma sözüg	Eğer kendin kâtip veya sır-kâtibi olursan, gönül sırrını sıkı muhafaza et; ağzından söz kaçırma.
4147	Bu ol atka tegmiş tapuğ kılğuçı, munıŋda narusı uda bergüçi	Asıl mansıp sahibi olan hizmetkârlar bunlardır; diğer hizmetkârlar ise, bunlara tâbi olurlar.
4148	Bir ança yeme bar takı işçiler, töşekçi ya kuşçı yeme aşçılar	Döşekçi, kuşçu ve aşçılar gibi, bâzı işçiler daha vardır.
4149	Bu yaŋlığ tapuğda yırak tur saŋa, ereji birer ol kör emgek miŋe	Bu nevi hizmetlerden sen uzak dur; bunların huzuru az, fakat zahmeti çoktur.
4150	Ağırlık tileseŋ özüŋke tuçı, ağırla kişig sen ayâ koptaçı	Kendin her vakit hürmet görmek istersen, ey yükselen insan, başkalarına da hürmet et.
4151	Uluğuğ uluğla küdez hürmeti, saŋa kelge devlet uluğluk kutı	Büyüğü büyük tut, onun itibarını gözet, sana da devlet ve ululuk saadeti gelir.
4152	Negü ter eşitgil avuçğa sözi, avuçğa sözi tutsa açlur közi	Dinle, atalarımız ne der; atalar sözünü tutan kimsenin gözü açılır.
4153	Uluğ hürmeti bar ajunda törü, uluğ kelse kopğıl adakın örü	Büyükler muhteremdir, bu dünya kanunudur; büyük gelince, ayağa kalk.
4154	Yaraşur uluğka kiçig hürmeti, uluğ ma kiçigke kılur ok körü	Küçüğün büyüğe hürmet etmesi lâzımdır; büyük de küçüğe aynı şekilde mukabele eder.
4155	Sözin kesti ögdülmiş aydı munu, bu yaŋlığ bolur beg tapuğçı unu	Öğdülmiş sözünü kesti ve:— îşte bey böyle, hizmetkâr da öyle olur — dedi —
4156	Men aydım eşittiŋ sen ögrendiŋ ul, negü teg tapınğu tükel bildiŋ ul	Ben söyledim, sen dinledin ve işin esâsını öğrendin; nasıl hizmet edileceğini iyice anladın.
4157	Bu yaŋlığ-turur begke kılğu tapuğ, tapuğ siŋse ötrü açar kut kapuğ	Beye yapılacak hizmet böyledir; hizmet makbule geçerse, ikbâl kapısı açılır.
4158	Tusulğu tapuğ bu munı bilgü tap, kalı bildiŋ erse özüŋ begke sap	Faydalı hizmet budur, bunu bilmek kâfidir; bunu öğrenirsen, sen de beyin yakını olabilirsin.
	Odgurmış suali Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
4159	Yanut berdi odğurmış aydı bu söz, eşittim men emdi ayâ edgü öz	Odgurmış cevap verdi:— Ey muhterem zat, ben şimdi bu sözleri dinledim — dedi —
4160	Takı bir sözüm bar ayıtğu saŋa, anı ma ayu bergil emdi maŋa	Sana soracak bir sözüm daha var, onu da bana söyle.
4161	Özüm kendke kirse ilig tapğıŋa,	Ben hükümdarın hizmeti için, şehre inersem, her gün

	baru turğu künde anıŋ kapğıŋa	onun kapısına gitmem icap edecek.
4162	Negü teg yorıkın bilinü adaş, tiriglik olardın-turur ay kadaş	Orada insanların dostlukları ne gibi hareketleri ile belli olur; ey kardeş, bu hayat dâima onlar ile birlikte geçer.
4163	Er at birle şeksiz katılğu kerek, olarka yaraşı tirilgü kerek	Hizmetkârlar ile, şüphesiz, münâsebetler kurmak ve onlar ile münâsip bir şekilde geçinmek lâzım gelecektir.
4164	Munı ma ayu ber maŋa sen bu kün, negü teg katılğu ukayın ögün	Bugün sen bunu da bana söyle; onlar ile nasıl münâsebetler kurmalıdır, bunu da iyice öğrenmiş bulunayım.
XLVIII	**Öğdülmiş Kapuğdakı Er At Birle Negü Teg Tirilgüsin Ayur**	**Öğdülmiş Kapıdaki Hizmetkârlar İle Nasıl Geçinileceğini Söyler**
4165	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu ma, kereklig-turur ay kadaş aysama	Öğdülmiş cevap verdi: — Ey kardeş buda çok mühim ve üzerinde durulacak bir meseledir — dedi —
4166	Munı ma saŋa emdi ögretgü ol, negü teg yorığu anı bilgü ol	Bunu da şimdi sana anlatmalıyım; bu hususta nasıl hareket edileceğini bilmen lâzımdır.
4167	Tiriglik olarnıŋ bile ol kadaş, kayusın kadaş tut kayusın adaş	Ey kardeş, hayat onlar ile geçer; onlardan kimini kardeş ve kimini de kendine dost edinmelisin.
4168	Kapuğdakı birle yaraşğu kerek, katılğu kelişgü barışğu kerek	Kapıdaki insanlar ile iyice anlaşmalı, onlar ile karışmalı ve onlara gidip-gelmelidir.
4169	Kapuğdakı birle yaraşmasa uz, tiriglik tatımaz ayâ edgü öz	Kapıdakiler ile iyice anlaşmazsan, ey iyi insan, hayatın zevkini tadamazsın.
4170	Negü ter eşitgil tapuğ kılğuçı, törü birle başlap kapuğ tüzgüçi	Hizmet eden ve töreye göre kapı işleri tanzim eden insan ne der, dinle.
4171	Yakınlık tilese özüŋ beg bile, kapuğdakı birle yakınlık tile	Sen beye yakın olmak istersen, kapıdakiler ile yakınlık te'sis etmeğe çalış.
4172	Uluğluk tapayın tese sen özün, er at birle yakşı yorı ay tüzün	Sen büyüklük bulmak istersen, hizmetkârlara iyi muamele et, ey halim insan.
4173	Neçe me yakın tutsa begler seni, yaraşğıl er at birle turğıl köni	Beyler seni ne kadar yakın tutarlarsa-tutsunlar, hizmetkârlar ile iyi münâsebet kur ve onlara karşl dürüst ol.
4174	Tükel üç kotu ol kapuğda kişi, bularnıŋ bile ol tiriglik işi	Kapıdaki insanlar tam üç sınıftır ve hayat işi bunlar ile görülür.
4175	Bularda biri özde ulğuŋ-turur, uluğka tapınsa özüŋ kut bulur	Bunlardan biri senin büyüklerindir; büyüğe hizmet edersen, sen de saadete erersin.
4176	Uluğla olarnı ağırla sözin, seni edgü tutğay yarutğay yüzin	Onları büyük bil, sözlerine hürmet et; onlar da sana güler yüz ile iyi muamele ederler.
4177	İdi yakşı aymış biliglig bügü, bügüler sözini uçuz tutmağu	Bilgili hakîm çok güzel söylemiş; hakimlerin sözüne itibâr etmek gerekir.
4178	Kiçigke uluğluk uluğdın kelir, uluğka tapınsa kiçig kut alır	Küçüğe büyüklük büyükten gelir; büyüğe hizmet ederse, küçük saadete ulaşır.
4179	Uluğlar sözin tut yumuş kıl yügür, uluğ sözi tutsa tilekke tegir	Büyüklerin sözünü dinle, hizmetlerine koş; büyüklerin sözünü tutan, arzusuna erişir.

4180	Uluğlar kut ol kör tilese kutuğ, tapınğıl tapuğka-turur kut tutuğ	Büyükler ikbâldir; ikbâle kavuşmak istersen, hizmet et; ikbâl için rehin olarak hizmet vermelidir.
4181	Takı bir saŋa teŋ tuş ol ay kadaş, yıratsa yağı ol yağutsa adaş	Ey kardeş, bir de sana denk ve akran olanlar vardır; onları kendinden uzaklaştırırsan, sana düşman, yaklaştırırsan, dost olurlar.
4182	İşiŋ hem tuşuŋ bu katılğu kişi, yanutka yanut kıl işiŋe tuşı	Derece itibârı ile sana denk olan bu insanlar aralarına karışacağın kimselerdir; onların hareket ve muamelelerine karşılık, sen de aynı muameleyi göster.
4183	Takı bir seniŋde basa ol kiçig, bularnıŋ bile ol açığ ya süçig	Biri de senden sonra gelen küçüklerdir; hayatın acı ve tatlı anları bunlar ile birlikte duyulur.
4184	Basıtma katığlan kiçigke özüŋ, tilin oynamağıl tıda tut sözüg	Gayret et, küçüklerin sana tahakküme kalkışmalarına meydan verme; onlarla ağız şakası yapma, diline hâkim ol.
4185	Tapuğ kılsa bir neŋ yazuk kılsa ur, yava ıdma boşlağ işin aytu tur	Bunlar hizmet ederken, her hangi bir şeyde yanlışlık yaparlarsa, cezalandır; onları başı-boş bırakma, işlerini dâima murakabe et.
4186	Adaş koldaş ardaş kalın tut katıl, kalın bolsa koldaş öger tegme til	Çok dost, ahbap ve arkadaş edinmeğe çalış ve onlar ile sık-sık görüş; ahbapların çok olursa, her kes seni medheder.
4187	Yağı kılma özke kişig bilmedi, yağlığ kişiler sevinç bulmadı	İnsanları bilmeyerek kendine düşman etme; düşmanı olan insanlar sevinç yüzü görmezler.
4188	Neçe az yağı erse yası telim, yağıda asığ bar tep aymaz tilim	Düşman ne kadar az olursa-olsun, zararı çoktur; düşmanda fayda olduğunu söylemeğe dilim varmaz.
4189	Negü ter eşitgil ay köŋli oduğ, yağı yası tegrüp tokımış yoduğ	Ey uyanık gönüllü insan, dinle, düşman yüzünden ziyan görmüş olan insan ne der.
4190	Bir ök erse düşmân miŋ ol yaslıkı, miŋin dôstuŋ erse bir ol azlıkı	Düşman biricik de olsa, onun zararı bindir; binlerce dostun olsa bile, dâima bir tanesi eksiktir.
4191	Kişi düşmânından asığ kılmadı, kalı kıldı erse özi uzlukı	insan düşmanından fayda görmemiştir; eğer görmüş ise, bu ancak kendi mahareti sayesinde olmuştur.
4192	Negü teg kılınsa saŋa koldaşıŋ, sen andağ kılınğıl sevinsü işiŋ	Arkadaşın sana nasıl muamele ederse, sen de ona öyle muamele et, sevinsin.
4193	Özüŋke teŋeşi tutunğıl adaş, teŋeşlig teŋeşi bile ol tüdeş	Kendine denk olan kimseyi ahbap edin; insan ancak kendisine denk olan ile hem-renk olabilir.
4194	İsiz iş tutunma yırak tur teze, isiz iş azıtur seni yol öze	Kötüyü arkadaş edinme, ondan uzak dur, kaç; kötü arkadaş seni yolundan şaşırtır.
4195	Özüŋ edgü atlığ bolayın tese, isizke katılma katığlan usa	Sen iyi nâm kazanmak istersen, elinden geldiği kadar, kötüler ile düşüp-kalkmamağa gayret et.
4196	Kamuğ neŋni kördüm öz ügrün yorır, kişi yılkı kuş kurt öz ügrin bilir	Nereye baktım ise, her mahlûkun kendi hem-cinsi ile gezdiğini gördüm; insan, hayvan, kuş-kurt hem-cinsini bilir.
4197	Negü ter eşitgil ay ilçi başı, sınap edgü isiz keçürmiş yaşı	iyi ve kötüyü tecrübe ile hayatını geçirmiş olan büyük hükümdar ne der, dinle.
4198	Sığırçuknı kördüm uçar kak ara,	Sığırcığı gördüm, kaklar arasında uçar; arkadaşlarına

	teŋin baktım erse ikigü kara	bakınca, gördüm ki, ikisi de karadır.
4199	Kuğuka katılmaz körü tur yuğak, kara kuş ürüŋ kuş bile ked yırak	Dikkat edersen, yugak kuğuya katılmaz; ak-kuş ile kara-kuş birbirinden çok uzaktır.
4200	Uçar kuş işin bildi tuttı ügür, kişi sen katılğu kişigni üdür	Uçar kuş bile eşini bilir ve sürüsünü bulur; sen insansın, içine karışacağın adamları seç.
4201	İki törlüg ol bu yakınlık işi, bu iki üçün dôst tutar ol kişi	Yakınlıktan aranılan şey iki türlü olur; bu iki şey için insan dost edinir.
4202	Biregü tutar iş kişig teŋrilik, bu işlik içinde yok ol egrilik	Biri, her türlü menfaat dışında, ilâhî bir sevgi ile arkadaş edinir; bu arkadaşlık içinde sadakatsizlik hâtıra gelmez.
4203	Takı bir tutar iş öz asğı üçün, bu işlik tüp ükmez bolur ol küçün	Biri de kendi menfaati için arkadaş edinir; bu arkadaşlık zorakidir ve hiç bir vakit esaslı olmaz.
4204	Kalı teŋrilik iş tutunsa özüŋ, yükin yüd açığ kılma tügme yüzüŋ	Eğer sen menfaatsiz ve ilâhî bir sevgi ile arkadaş edinmek istersen, onun yükünü yüklen, hiç bir vakit yüzünü ekşitme ve kaşlarını çatma.
4205	Munıŋ asğı munda tileme serin, bu asğıŋ bayat birge anda yarın	Bunun faydasını burada arama, sabırlı ol; bunun ecrini yarın orada Tanrı verecektir.
4206	Apaŋ dünyâ asğı üçün erse iş, bu işke katılma katılsa se şeş	Eğer dostluk dünya menfaati için ise, onlar ile arkadaşlık etme; eğer etmiş isen, ayrıl.
4207	Negü ter eşitgil adaş tutmış er, adaş asğı yası sınap bilmiş er	Dost edinmiş olan ve dostluğun fayda ve zararlarını tecrübe ile bilen insan ne der, dinle.
4208	Adaşığ asığ yas içinde sına, bu yerde adak tikse bek tut sene	Dostu menfaat ve zarar içinde tecrübe et; eğer o bu hâllerde de dostluğuna devam ederse, ona sıkı yapış.
4209	Adaş köŋli bilmek tilese özüŋ, buşurğıl sözün sen yeme tüg yüzüŋ	Dostun içini öğrenmek istersen, sen onu sözle hiddetlendir ve ona kaşlarını çat.
4210	Sever sevmezin sen bileyin tese, sevügrek neŋin kol ukulğay basa	Seni sevip-sevmediğini anlamak istersen, ondan çok sevdiği bir şeyini iste, derhâl anlaşılır.
4211	Kaşın tügmese ol bu iki yirig, bu cân birle tüz tutğu uş bu erig	Eğer bunların her ikisinde de infial göstermezse, bu insanı canın gibi aziz tut.
4212	Ozunçı kişike katılma yıra, ozunçı tilinde küyer ot kör e	Müfterilere katılma, onlardan uzak dur; müfterinin dilinde yanar ateş vardır.
4213	Ozundın kopar ol ajun bulğakı, ozunçı başın kes ay ersig akı	Dünya karışıklığı iftiradan kopar; ey merd cömert, müfterinin başını kes.
4214	Yana umduçı birle bolma yağuk, seziksiz saŋa bu yağı bolğay ok	Bir de menfaat-perest insana yakın durma; o sana, şüphesiz, düşman olacaktır.
4215	Kalı umdusın bulsa ol umduçı, atağay seni ol ini ya eçi	Eğer menfaat-perest insan umduğunu bulursa, sana büyük veya küçük kardeş gibi muamele eder.
4216	Kalı bulmasa ol evürgey yüzin, toğup körmedük teg yıratğay özin	Eğer bulamazsa, senden yüz çevirir, seni hiç görmemiş gibi davranır ve senden uzaklaşır.
4217	Adaş koldaş ardaş tutun umdusuz, ınanğıl aŋar sen tiril kadğusuz	Menfaat gözetmeyen dost, ahbap ve arkadaş edinmeğe çalış; onlara inan ve kaygısız yaşa.
4218	Adaş koldaş ardaş sevinç kadğuda, tusulur kişike isiz edgüde	Dost, ahbap ve arkadaş sevinç ve kaygıda, iyi ve kötü zamanlarda insana faydalı olan kimselerdir.

4219	Sevigli üküşrek tilese özüŋ, tuz etmek yitürgil açuk tut yüzüŋ	Seni daha çok sevmelerini istersen, onlara tuz-ekmek yedir ve her vakit güler yüz göster.
4220	Bu iki kılıkka isinür kişi, isiz edgüde bu kılur öz işi	Bu iki hareket insanı kendine ısındırır; o da iyi ve kötü anlarda kendisinin üzerine düşen vazifeyi yapar.
4221	Muŋar meŋzetü sözlemiş söz bilig, bu söz işke tutğıl ay kılkı silig	Bilgi buna benzer bir söz söylemiştir; ey temiz tabiatli insan, sen buna göre hareket etmeğe çalış.
4222	Tuz etmek yetürgil kişike küle, yüzüŋni yaruk tut süçig söz bile	İnsanlara güler yüz göster ve onlara tatlı sözle tuz-ekmek yedir.
4223	Kişig kul kılığlı bu iki kılınç, adın bulmadım men bulunsa tile	İnsanları kul yapan bu iki harekettir; ben başkasını bulamadım; varsa, sen bul.
4224	İki törlüg ol kör yeme ol yağı, yağı bolsa erke yadıldı ağı	Düşman da iki türlü olur; bir insanın düşmanı olursa, kendisine tuzak kurulmuş demektir.
4225	Biri teŋrilik ol yağı boldaçı, bu kâfir yağılar yağı ol tuçı	Düşmanlardan biri din düşmanıdır; bu kâfir düşman her vakit düşmandır.
4226	Takı bir yağılık asığ yas üçün, bolur bu yağılık kılur er öçün	Bir de menfaat yüzünden düşmanlık olur; bu düşmanlığı insan intikam hissi ile yapar.
4227	Yağılağu kâfir yağısın katığ, yuluğla bu işke et öz kıl satığ	Kâfir düşmanla amansız mücâdele etmelidir; bu işe, gönüllü olarak, kendini feda et.
4228	Asığ yas üçün bolsa emdi yağı, aŋar kod ol asğıŋ yaraş ay ağı	Sana bir kimse menfaat için düşman olursa, ey cömert, sen kendi menfaatinden vaz geç ve onunla barış.
4229	Yağıka asığ kılsa boldı yağuk, yağı yası kılğay kör asğı anuk	Düşmanın menfaati te'min edilirse, o sana yaklaşır; böylece onun zararı yerine, sana faydası dokunur.
4230	Katığlan yağıŋnı yakın kıl yaraş, selâmet tirilgil esen bolğa baş	Düşmanını dost etmeğe gayret et; onunla barışarak, emniyet ve huzur içinde yaşa.
4231	Yağıda asığ yok yetürgil bilig, asığ bolmaz işke tegürme elig	Bir kimse ile düşman olmakta hiç bir fayda yoktur, bunu iyice bil; faydası olmayan işe el sürme.
4232	Tapuğ öz kılın kılma özke yağı, yağılığ kişike kopar miŋ çoğı	Sen hizmette kusur etme, kendine düşman edinme; düşmanı olan kimsenin başı bin türlü derde girer.
4233	Adaş tut kişide talusın kedin, yavuz bolsa iş tuş ökünç yer kedin	iyi ve seçkin kimseleri ahbap edin; insanın eşi ve arkadaşı kötü olursa, sonunda peşiman olur.
4234	Talu er tilese yakın tutğuka, iki törlüg ol bu tilek bulğuka	Yakınlık göstermek için seçkin bir kimse dilersen, bu arzuna iki türlü insanla erişebilirsin.
4235	Biri aslı edgü kişi üdrümi, bulunsa adaş tut ay er ködrümi	Biri aslında-esâsında iyi ve insanların seçkini olan bir kimsedir; bulursan, onu arkadaş edin, ey olgun insan.
4236	Takı bir sakınuk bayatığ bilir, kişi ol kişilik munıŋdın kelir	Biri takva sahibi ve Tanrıyı bilen kimsedir; her türlü insanlık ondan gelir.
4237	Yakınlık bu iki kişi birle tut, bulardın saŋa teggey edgü yanut	Bu iki türlü insana yakınlık gösterir; bunlar senin dostluğuna dâima iyilik ile mukabele ederler.
4238	İsizke çavıkmış kişidin yıra, bu yaŋlığ kişiler kılınçı kara	Kötülükleri ile şöhret bulan kimselerden uzak dur; böyle kimseler kara huylu insanlardır.
4239	Karaka yağuma ay kılkı ürün,	Ey ak-pâk tabiatlı insan, sen karaya yaklaşma; dikkat et,

	ürüŋke kara terk yukar ol körüŋ	beyaza siyah çabuk bulaşır.
4240	Ne edgü bilig berdi bilge öge, biliglig okısa sakınğa öge	Alim müşavir ne güzel bilgi vermiş; bilgili bunu okursa, düşünür ve daha ihtiyatlı olur.
4241	İsizke katılma ay edgü kişi, isiz bolğa kılkıŋ ol isiz tuşı	Ey iyi insan, kötüye katılma; o kötünün tabiati gibi, seninki de kötü olur.
4242	Yavuzka yağuma ay üdrüm talu, yavuz bolğa atıŋ irilgey tolu	Ey seçkin, güzide insan, kötüye yaklaşma; adın kötü olur ve saadetine halel gelir.
4243	Yarağsız kişike yorıma yaka, yarağsız saŋa kelge tutğa yaka	Münasebetsiz kimselere yakın gitme; yoksa onlar da sana gelir ve yakanı bırakmazlar.
4244	Üküş kördüm edgü atanmış kişi, isizke katıldı buzuldı işi	îyi nâm ile tanınmış bir çok kimseleri gördüm; kötü insanlar ile karışınca, işleri bozuldu.
4245	Telim kördüm edgüg isiz iş üçün, yoduğka ilindi yokadlı küçün	Kötü arkadaş yüzünden zarar gören ve zorla adı-sanı silinip-giden iyiler çok gördüm.
4246	Bu begler evi atı karşı-turur, bu karşı içindeki karşı-turur	Bu beyler evine saray (karşı) derler; bu saray içindekiler her vakit birbirlerine karşı gelirler.
4247	Tepizlik bolur bu kapuğda üküş, tepiz kayda erse tütüş ol uruş	Bu saray kapısında birbirini çekememek çok olur; nerede çekememek olursa, orada kavga eksik olmaz.
4248	Seninde uluğuŋ seni tepsegey, uçuz bolğa özüŋ öküŋçler yegey	Senden büyükler seni çekemezler; sen de itibardan düşer ve peşiman olursun.
4249	Yeme tepsegey kör saŋa teŋ tuşuŋ, körülmege edgüŋ tünergey künüŋ	Seninle müsâvî derecede olanlar da seni çekemezler; yapmış olduğun iyilikler görülmez ve günün geceye döner.
4250	Seninde kiçigiŋ saŋa tapsula, tilemegey edgüŋ tepizlik bile	Senden küçükler sana haset ederler; çekememezlik yüzünden, senin iyiliğini istemezler.
4251	Bu yaŋlığ üçün karşı karşı bolur, ikigün karışsa birisi ölür	Böyle olduğu için saraydaki insanlar birbirine karşı olurlar; bunlardan ikisi birbirlerine karşı gelirse, biri ölür.
4252	Katığlan sen emdi ay köŋlüm küni, kişig tepsemegil yorığıl köni	Ey gönülümün güneşi, sen şimdi insanlara karşı hasûd olmamağa ve doğruluktan ayrılmamağa çalış.
4253	Tepizlik ig ol bir otatğu uzun, yemişi anı yer sızar bu özün	Çekememek bir hastalıktır ve uzun bir tedaviye muhtacdır; onun yediği kendisini yer ve o kendi-kendisini eritir.
4254	Bayat hükmi ol barça edgü isiz, bayat berse tepsep tıdumaz tepiz	iyilik ve kötülük hep Tanrı hükmüdür; Tanrı verirse, çekemeyen insan hased ile ona mâni olamaz.
4255	Negü asğı ötrü kişig tepsemek, kişig tepsegüçi soŋı iglemek	Böyle olunca, insanları çekememenin ne faydası var; insanları çekemeyen kimsenin sonu hastalıktır.
4256	Uğınça kamuğka özüŋ edgü kıl, saŋa edgü bolğay sezik tutmağıl	Gücün yettiği kadar her kese iyilik et; hiç şüphe etme, sana bundan ancak iyilik gelir.
4257	Sevinç bolsa kimke özüŋ sevnü ber, sakınç kadğu tegse yeme saknu ber	Birinin sevinci varsa, buna sen de sevin; o keder ve kaygıya düşerse, sen de kederlen.
4258	Atıŋ edgü bolğay seni sevgeler, saŋa katlayın tep tüzü ivgeler	Böylece adın iyi olur; insanlar da seni severler ve her kes seninle dost olmağa can atar.
4259	Yağı kılma özke katığlan kadaş,	Kardeşim, ne kadar çok kardeş veya dost edinirsen-

	neçe tutğıl emdi kadaş ya adaş	edin, yalnız kendine düşman edinmemeğe gayret et.
4260	Kalı bolsa emdi saŋa bir yağı, osal bolmağıl sen anuk tut ağı	Eğer sana biri düşman olursa, gafil olma; sen de ona karşı ağını hazır tut.
4261	Negü ter eşitgil yağılamış er, yağısı özele elig bulmış er	Düşmanla çarpışmış ve düşmanını alt etmiş olan insan ne der, dinle.
4262	Usanma yağıka yakın turma kit, yağığ sen usandur anı torka yet	Gâfıl olma, düşmana yakın durma, uzaklaş; düşmanı sen gafil avla ve onu tuzağa düşürmeğe bak.
4263	Sınama yağığ sen bedük bil uluğ, tayaklık yağıka temür kalkan et	Düşmanı deneme, sen onu büyük ve kuvvetli bil; elinde sopa olan düşmana karşı sen demir kalkan hazırla.
4264	Bu iş tuş yükin yüd sıma köŋlini, sözümni unıtma küdezgil munı	Eş ve arkadaşlarının yükünü yüklen, gönüllerini kırma; sözünü unutma, bunu dâima göz önünde tut.
4265	Yağı bolsa işiŋ öŋer cânıŋa, ya tirmiş yumıtmış anuk mâlıŋa	Eğer arkadaşın sana düşman olursa, o senin canına yahut toplayıp biriktirdiğin malına kasdeder.
4266	İçiŋni taşıŋnı adaşıŋ bilir, bu iç taş biligli kişi neŋ alır	Arkadaşın senin içini-dışını bilir; bu içi-dışı bilen insan senden bir çok şeyler koparır.
4267	Tilese neŋiŋe tegürgey elig, tilese cânıŋka yetürgey yilig	O isterse, senin malına el uzatır; isterse, canını ilik ile besler.
4268	Özüŋni negü teg küdezse özüŋ, işiŋni anı teg küdez kes sözüg	Sen kendini nasıl gözetirsen, arkadaşını da öyle gözet; sözü uzatma.
4269	Adaş tutmak âsân küdezmeki sarp, yağı bolmak âsân yaraşmakı sarp	Dost edinmek kolay, fakat dostluğu muhafaza etmek güç; düşman olmak kolay, fakat barışmak güçtür.
4270	Yağıŋ boldı erse et öz cân küdez, yağılığ kişiler kutulmakı az	Düşmanın varsa, canını ve tenini koru; düşmanı olan insanların kurtulması güçtür.
4271	İki törlüg erke katılma yıra, katıldıŋmu bulğak kopurğay kör e	Şu iki türlü kimse ile münâsebette bulunma, onlardan uzak dur; eğer onlara karışırsan, bakarsın, karışıklık çıkarırlar.
4272	Birisi ozunçı yoŋağ kılğuçı, biri iki yüzlüg kişi umduçı	Biri müfteridir, gammazlık eden adamdır; biri iki yüzlü, menfaatperest kimsedir.
4273	Yeme tutma borçı kişig sen adaş, vefâ kılmağay ol könül kılğa baş	Bir de içkiye düşkün kimseyi kendine arkadaş edinme; o sana vefa göstermez, ancak kalbini kırar.
4274	Öz asğı tiler dôstka berme könül, asığ bulmasa boldı düşmân tünül	Yalnız kendi menfaatini gözeten dosta gönül bağlama; fayda görmezse, sana düşman olur; ondan vaz geç.
4275	Yakınlık kılu tursu tese özün, bulıp koltğu kolma bolu bir sözün	İnsanların sana her vakit yakınlık göstermelerini istersen, onlardan hiç bir istekte bulunma ve onların suyuna git.
4276	Sevinçin tiriglik bulayın tese, kişig tepsemegil katığlan usa	Hayatını sevinç içinde geçirmek istersen, mümkünse, insanlara hased etmemeğe gayret et.
4277	Yağığ kul kılayın tese sen tükel, töküp ıd sav altun sunup tut sakal	Düşmanlarını kendine râm etmek istersen, saf altın dök ve onların sakalını eline al.
4278	Yakınığ yıratmak tilese özüŋ, negü kolsa berme irig tut sözüg	Yanındakini kendinden uzaklaştırmak istersen, ona istediğini verme ve onunla bir az kaba konuş.
4279	Tiriglik uzunın tiler erse sen,	Eğer uzun ömür dilersen, cömert ol; başkalarından

	akı bol tuz etmek yetür usa sen	mümkün mertebe tuz-ekmeği esirgeme.
4280	Kamuğka sevitmek tilese özüŋ, köŋül til biriktür süçig tut sözüg	Kendini her kese sevdirmek istersen, sözün ve fikrin birbirine uygun ve dilin tatlı olsun.
4281	Ağırlık bulayın tese sen özün, ağırla kişig sen ay kılkı tüzün	Sen kendine hürmet edilmesini istersen, başkalarına hürmet et, ey yumuşak huylu insan.
4282	Tükel bay bolayın tese belgülüg, barıŋa tapı bol kötürdüŋ ülüg	Her bakımdan tam zengin olmak istersen, kanaatkar ol; böylece kendi nasibini elde etmiş olursun.
4283	Kişi tutçı ögmek tilese özüŋ, kılınç edgü tutğıl yaruk tut yüzüŋ	İnsanların seni her vakit eğmelerini istersen, onlara karşı iyi ol ve güler yüzle muamele et.
4284	Bu yaŋlığ bolur ol kişi aslısı, kişike kişilik kişi belgüsi	Asıl insan böyle olur; insana karşı insanlık göstermek insanlık şiarıdır.
4285	Kişi aslı bilmek tilese özüŋ, kılınçında körgil açılğay sözüg	Bir kimsenin aslını öğrenmek istersen, onun hareketine bak, hemen anlaşılır.
4286	İdi yakşı aymış bu beyt ayğuçı, sözin mani birle tanuk kılğuçı	Şu beyti söyleyen, sözü ve mânasını birbirine şahit gösteren insan çok güzel söylemiş.
4287	Kişi aslı bilmek tilese açuk, köŋül til kılınçı bu işke tanuk	İnsanın aslını açık olarak bilmek istersen, dikkat et, onun düşüncesi, sözü ve hareketi buna şahittir.
4288	Kılınç edgü bolsa köŋül til köni, tüpi aslıŋa bu tanuk ol anuk	Hareketi iyi, düşüncesi ve sözü doğru ise, bu onun aslına-esâsına derhâl şehâdet eder.
4289	Otunka katılma ay aslı arığ, yüzüŋnün suvın eltge sendin arığ	Adî kimselere katılma, ey temiz asıllı insan, onlar sende hiç yüz suyu bırakmazlar.
4290	Negü ter eşitgil törülüg kişi, otundın yıramış ukuşluğ başı	Kendisini bu nevi âdî ve küstah kimselerden uzak tutan, akıl ye terbiye bakımından ileri gelen insan ne der, dinle.
4291	Otunka katılma silig bol amul, tütüş aslı barça otundın oğul	Küstah kimselere katılma, temiz ve halım ol; ey oğul, bütün kavgalara bu küstahlar sebep olurlar.
4292	Buşı birle bolma yeme ked yakın, kalı buşsa buzğay yakınlık hakın	Bir de celalli kimse ile pek yakın olma; eğer hiddetlenirse, yakınlık hakkını ayak altına alır.
4293	Köŋül sırrı açma sözüg tegmeke, kalı açtıŋ erse özüŋ emgek e	Gönül sırrını ve sözünü her kese açma; eğer açarsan, kendin zahmete düşersin.
4294	Yakınlık tilese tuçı üstikü, kötürgil tamanı tirilgil bökü	Dâima artan bir yakınlık görmek istersen, tamahkârlığı ortadan kaldır; ona her yerde manî ol.
4295	Kalı kolsa sen tutçı meŋziŋ kızıl, köni bol kutulduŋ sen inçin tiril	Eğer yüzünün dâima gülmesini istersen, doğru ol; endişesiz ve huzur içinde yaşa.
4296	Uzunluk tilese özüŋ hem sözüg, elig kısğa tutğıl kutuldı özüŋ	Hem kendinin hem sözünün nüfuzunu kırmamak istersen, her işe müdâhale etme; bu suretle onu te'min etmiş olursun.
4297	Yüzüŋ tutçı suvluğ tutayın tese, tilin sözleme sözni yalğan usa	Her vakit şeref ve itibarını muhafaza etmek istersen, ağzından yalan söz çıkarmamağa gayret et.
4298	Kayu yerde devlet kötürse başı, bolu ber aŋar sen ay edgü kişi	Nerede ikbâl başını yükseltirse, ey iyi insan, sen derhâl onun suyuna git.
4299	Öçeşme bu devlet bile sen yaraş,	Sen ikbâl ile mücâdeleye kalkma, onunla anlaş;

	yaraşmazsa devlet ağu kılğa aş	anlaşamazsan, o sana yediğin yemeği zehir eder.
4300	Kalı kolsa sen söz yorık bolğusın, ayıttukta sözle köni bolsu çın	Eğer sözünün dâima nafiz ve müessir olmasını istiyorsan, sordukları vakit söyle ve sözün doğru, dürüst olsun.
4301	Kuruğ sözleme sen kişig soŋdama, uşak söz ederme yeme kikneme	Boş söz konuşma, insanları çekiştirme; dedi-koduya uyma ve kendin de dedi-kodu yaparak, fitne uyandırma.
4302	Tüpi yıl-turur söz köŋül ağrıtur, köŋül ağrısa er seni yavrıtur	Söz her şeyi alt-üst eden bir rüzgârdır, kalbi sızlatır; kalbi sızlayan kimse seni mahvedebilir.
4303	Özüŋde uluğka tilin özneme, cevâb kılğu yerde irig sözleme	Kendinden büyüklerin sözüne karşı gelme; cevap vermek icap ettiği zaman, kaba söz söyleme.
4304	Uluğuğ ağırla küdez hürmeti, uluğluk saŋa kelgey yukğay kutı	Büyüklere saygı göster, hürmette kusur etme; böylece sen de yükselirsin, onların saadeti sana da bulaşır.
4305	Saŋa teŋ tuşuŋ birle eltiş barış, katılğıl karılğıl alış hem beriş	Sen kendi akranlarını sık-sık ziyaret et; onlara katıl ve onlar ile münâsebetini kesme.
4306	Ağırla seni ol ağırlasa çın, uçuzla uçuzlasa barma yakın	Sana gerçekten hürmet gösterenlere sen de hürmet et; saygısızları sen de sayma ve onlara yakın durma.
4307	Negü teg kılınsa sen andağ kılın, süçig sözlese söz süçig bol tilin	Onlar nasıl hareket ederlerse, sen de öyle yap; tatlı söz söyleyenlere sen de tatlı dil ile mukabele et.
4308	Kamuğ edgüke bol sen edgü kişi, isizke isiz bol ol isiz tuşı	İyilere karşı dâima iyi insan ol; kötülere karşı da, kötülükleri derecesinde, kötü ol.
4309	İdi yakşı aymış törü bilmiş er, törü öŋdi birle bodun tüzmiş er	Töreyi bilen, töre ve kanun ile halkı idare eden insan çok iyi söylemiş.
4310	Seni siz teseler anı siz tegil, takı anda yegrek yanut sözlegil	Sana "siz" diyenlere sen de "siz" tâbirini kullan; mukabelede dâima karşındakinden daha nâzik davran.
4311	Kaya yaŋkusından kodı bolmağıl, seni sen teseler anı senlegil	Kaya yankısından daha aşağı kalma; sana "sen" diyenleri sen de senle.
4312	Bu yaŋlığ bolur kör er at suhbeti, katılmak tilese emi bu otı	Hizmetkârlar ile münâsebet böyle olur; onlar arasında yaşamak istersen, devası ve çâresi budur.
4313	Ayu berdim emdi eşitti özüŋ, köŋülke alınğıl uzatma sözüg	İşte ben söyledim, sen dinledin; bunlar hatırında bulunsun; işte bu kadar.
	Odgurmış suali Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
4314	Yanut berdi odğırmış aydı bu söz, eşittim men emdi ayâ köŋli tüz	Odgurmış cevap verdi ve:— Bu sözleri dinledim, ey temiz kalpli insan — dedi —
4315	Munıŋda adın ma takı bar sözüm, anı ma ayu ber ay körklüg yüzüm	Bundan başka bir sözüm daha var; ey güzel yüzlüm, onu da bana söyleyiver.
4316	Bu kün bu özüm kend uluşka kirip, katılğu karılğu bodunka yorıp	Bugün kendim kasaba ve şehre gidersem, halk arasına karışmak ve onlar ile birlikte yaşamak icap eder.
4317	Negü teg yorığu olarnıŋ bile, munı ma ayu ber maŋa söz ula	Onlar ile nasıl bir münâsebet kurmalıyım; söz açılmışken, bunu da bana anlat.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

4318	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, kereklig erür çın ayâ kılkı tüz	Öğdülmiş cevap verdi:— Bu söz, ey temiz kalpli insan, gerçekten lüzumlu bir sözdür — dedi —
4319	Kerek bolğu sözni ayıttıŋ maŋa, ayayın eşitgil munı men saŋa	İleride sana lüzumlu olacak bir meseleyi bana sordun; dinle, ben şimdi sana söyleyeyim.
XLIX	**Öğdülmiş Odgurmışka Kara Âm Bodun Birle Neteg Katilğu Kerekin Ayur**	**Öğdülmiş Odgurmış'a Avam İle Nasıl Münâsebet Kurulması Lâzım Geldiğini Söyler**
4320	Kara âm bodun barça kılkı öŋi, biligi ukuşı kılınçı teŋi	Avam halkın tabiatı tamamen ayrıdır; onun bilgisi, aklı ve tavrı da tabiatı gibidir.
4321	Kılıksız bolurlar kara âm bodun, törü yok toku yok katılmış üdün	Avam halk görgüsüz olur; aralarındaki münâsebetlerinde ne töre, ne de usûl vardır.
4322	Velikin bularsız yeme bolmaz iş, tilin edgü sözle aŋar bolma iş	Fakat yine bunlarsız iş olmaz; onlara karşı iyi muamelede bulun, fakat onlarla arkadaşlık etme.
4323	Kara kılkı barça bolur kap kara, kara kılma özni küdezü tur a	Avâmm, kara halkın, tabiati her vakit kap-karadır; iyice dikkat et, kendini karaya bulaştırma.
4324	Kara kılkı başsız kılınçı saşı, işi küdgi barça kılınçı tuşı	Kara halkın hareketi başı-boş ve tabiati birbirini tutmaz; onun işi gücü de hep tabiati gibidir.
4325	Yemekig bilirler karın todğusı, boğuzda adın yok olar kadğusı	Karınlarını doyurmak için yemeği bilirler; onların boğazdan başka bir kaygıları yoktur.
4326	Negü ter eşitgil kara kılkını, sınap sözlegüçi kişi barkını	Tecrübeye dayanan ve yolundan hiç şaşmayan insan kara halkın tabiati hakkında ne der, dinle.
4327	Kara kadğusı barça karnı üçün, bodun tevşigi barça boğuzı üçün	Kara halkın kaygısı hep karnıdır; onun çalışıp-didinmesi hep boğazı içindir.
4328	Telim halklar öldi bu boğuzı üçün, kara yer katında yeyür ot öçün	Bir çok kimseler bu boğaz uğrunda canlarını vermişlerdir; şimdi de kara toprak altında peşimanlıkla ateş yerler.
4329	Kara karnı todsa tili başsırar, basa tutmasa bek özi erk sürer	Kara halkın karnı doyarsa, ileri-geri konuşmağa başlar; iyice itaat altına alınmazsa, kendisi hâkim olmağa kalkışır.
4330	Olarka yeme ök katıl ay kadaş, birü tur olarka yegü içgü aş	Ey kardeş, onlar ile de münâsebet kur; onların yiyecek ve içeceklerini eksik etme.
4331	Tilin sözle yumşak negü kolsa ber, berigli alır kör anıŋ asğı yer	Onlara karşı yumuşak dil kullan, ne isterlerse, ver; dikkat et, veren alır ve kârından istifâde eder.
4332	Üküş sözleme söz serin til küdez, üküş sözlemiş söz suvı kaldı az	Çok söz söyleme, kendine hâkim ol ve dilini muhafaza et; çok söylenen sözün kıymeti kalmaz.
4333	Negü ter eşitgil özin tutmış er, tilin bek tutuğlı bilig bilmiş er	Kendisine hâkim olan ve dilini sıkı tutan, bilgili insan ne der, dinle.
4334	Sözüg barça söz tep çıkarma tilin, körü saknu sözle kerekin bilin	Her sözü söz diye ağzından çıkarma; lüzumlu olan sözü düşünerek ve ihtiyatla söyle.
4335	Ukuşluğnı kördüm kör az sözledi, üküş sözledim tep ökündi yılın	Bir akıllı insan gördüm, az konuştu; fakat "çok konuştum" diye yıllarca peşiman oldu.
L	**Aleviler Birle Katılmaknı Ayur**	**Ali-Evlâdı İle Münâsebeti Söyler**

4336	Er atta öŋin beg kişisinde taş, katılğu kişiler bu ol ay kadaş	Hizmetkârlardan başka ve beyin adamları dışında, münâsebette bulunacak kimseler şunlardır.
4337	Olarda biri savçı urğı-turur, bularnı ağır tutsa kut kıv bulur	Bunlardan biri Peygamberin neslidir; bunlara hürmet edersen, devlet ve saadete kavuşursun.
4338	Bularnı katığ sev köŋülde berü, neŋin edgülük kıl baka tur körü	Bunları pek çok ve gönülden sev; onlara iyi bak ve yardımda bulun.
4339	Bular ehl-i-beyt ol habibka kadaş, habib savçı hakkı üçün sev adaş	Bunlar ehl-i beyttir, Peygamberin uruğudur; ey kardeş, sen de onları, sevgili Peygamber hakkı için, sev.
4340	İçin irtemegil ya kılkın tözin, meger tilde teŋsiz yorıtsa sözin	Ağızlarından yakışıksız bir söz çıkmadıkça, onların içini-dışını ve aslını-esâsını araştırma.
LI	**Bilge Âlimler Birle Katılmaknı Ayur**	**Âlimler İle Münâsebeti Söyler**
4341	Takı bir kotu bilge âlimler ol, olar ilmi halkka yaruttaçı yol	Diğer bir zümre de âlimlerdir, onların ilmi halkın yolunu aydınlatır.
4342	Olarnı katığ sev ağırla sözin, biliglerin ögren üküş ya azın	Onları pek çok sev ve onlardan hürmetle bahset; çok veya az, onların bilgilerini öğren.
4343	Bular ol yarar ya yaramazlarığ, seçip adra tutğan köni yol arığ	Faydalı ve zararlı şeyleri birbirinden ayırt ederek, doğru ve temiz yol tutan kimseler bunlardır.
4344	Usa ilmi ögren biligleri bil, neŋin edgülük kıl küdez bekrü til	Mümkünse, ilimlerini öğren ve bilgilerini bil; onlara iyilik yap ve yardımda bulun; onlara dil uzatma.
4345	Bular ol hakikat bu din tirgüki, olar bilgi ol çın şeriat köki	Bu dinin direği gerçekten bunlardır; doğru şeriatin temeli bunların bilgisidir.
4346	Yok erse ajunda bu âlim bügü, tikip önmegey erdi yerde yegü	Dünyada bu âlim ve hakimler olmasa idi, ekilmiş olsa bile, yerden yiyecek çıkmazdı.
4347	Olar ilmi boldı bodunka yula, yarusa yula tünle azmaz yola	Onların ilmi halk için bir meş'ale oldu; geceleyin meş'ale yanarsa, insanlar yolu şaşırmazlar.
4348	Neŋiŋde ülüg kıl süçig söz bile, aş içgü yitürgil tapuğ kıl küle	Onlara malından hisse ayır, onları yedir, içir; güler yüz ve tatlı sözle hizmetlerinde bulun.
4349	Tilin serme irme bolun eymenük, ağu ol olarnıŋ eti birtem ök	Sert ve kaba dil kullanma, onlardan çekin; onların eti yenmez, zehirdir.
4350	Tilin irme serme tuz etmek yetür, ağır tut olarığ ağırla kötür	Onlara karşı sert ve kaba bir dil kullanma; tuz-ekmek yedir, saygı göster ve hürmet et.
4351	Eşit ilmi işlet tilin soŋdama, ya kılkın kılınçın yavuz tep teme	Onları dinle, bilgilerine göre hareket et; tavır ve hareketleri hakkında arkalarından dedi-kodu yapma.
4352	Olardın kereki saŋa ilmi ol, könilikke yetse ayu berse yol	Senin için lâzım olan onların ilmidir; onlar insanlara yol göstererek, doğruluğa sevkederler.
4353	Bular ol sürüg koyka erkeç sanı, koyuğ başlasa sürse yolça köni	Bunları koyun sürüsünün koçu telâkki et; onlar başa geçip, sürüyü doğru yola götürsünler.
4354	Katılğıl bularnıŋ bile edgüleş, kutadğay saŋa iki ajun ulaş	Bunlar ile münâsebet kur ve iyi geçin; böylece saadete kavuşarak, her iki dünyada mes'ûd olursun.
LII	**Otaçılar Birle Katılmaknı Ayur**	**Tabipler İle Münâsebeti Söyler**

4355	Bularda basa kaç kotu bar adın, baka körse bilgi biligde öŋin	Bunlardan sonra daha bir kaç zümre vardır; dikkat edersen, birinin bilgisi diğerininkinden farklıdır.
4356	Olarda birisi otaçı-turur, kamuğ ig toğaka bu emçi erür	Bunlardan biri tabiplerdir; bütün hastalıkları ve ağrıları bunlar tedavi ederler.
4357	Yeme ök kereklig saŋa bu kişi, anıŋsız oŋulmaz tiriglik işi	Bu insanlar da senin için lüzumludur; hayat işi onlarsız sağlanamaz.
4358	Tirig bolsa yalŋuk yeme igler ök, igin emçi körse otun emler ök	insan hayatta iken hastalanabilir; tabibe müracaat ederse, tabip o hastalığı ilâç ile tedavi eder.
4359	İg ol kör kişike ölüm koldaşı, ölüm ol kişike tiriglik tuşı	insan için hastalık ölümün arkadaşıdır; yaşayan her insan için de ölüm vardır.
4360	Bularnı yeme edgü tutğıl yakın, kereklig kişi bu küdezgil hakın	Bunlara karşı iyi davran ve onları kendine yakın tut; bunlar lüzumlu insanlardır, haklarını gözet.
LIII	**Muazzimler Birle Katılmaknı Ayur**	**Efsuncular İle Münâsebeti Söyler**
4361	Bularda basa keldi afsûnçılar, bu yel yeklig igke bu ol emçiler	Bunlardan sonra, efsuncular gelir; cin ve periden gelen hastalıkları bunlar tedavi ederler.
4362	Bularka yeme ök katılğu kerek, bu yel yeklig igke okığu kerek	Bunlar ile de görüşmek-tanışmak gerektir; cin ve peri çarpmasından gelen hastalıkları okutmak lâzımdır.
4363	Kalı asğı tegsün tese sen saŋa, yeme edgü tutğıl ay ersig toŋa	Eğer sana faydaları dokunmasını istersen, ey merd yiğit, onlara karşı da iyi muamele et.
4364	Otaçı unamaz muazzim sözin, muazzim otaçıka evrer yüzin	Tabip efsuncunun sözünü beğenmez; efsuncu da tabibe kıymet vermez.
4365	Ol aymış otuğ yese igke yarar, bu aymış bitig tutsa yekler yırar	Birinin sözüne göre, ilâç alınırsa, hastalığa iyi gelir; diğerinin sözüne göre, muska taşırsan, cinler senden uzaklaşır.
LIV	**Tüş Yorğuçılar Birle Katılmaknı Ayur**	**Rüya Tâbircıleri İle Münâsebeti Söyler**
4366	Takı bir bilig kör bu tüş ilmi ol, tüşese yoruğlı açar edgü yol	Bir ilim de rüya ilmidir; rüya görünce, yoran kimse onu hayra çevirir.
4367	Udısa bu yalŋuk tüşer ök bu tüş, yora bilse terkin kelir ağzı tuş	insan uyuyunca, rüya görür; tâbirci yormasını bilirse, dediği derhâl çıkar.
4368	Tüşüg edgü yorsa bu tüş yorğuçı, ol edgü kelir kör bu sevnür tuçı	Bu rüya yoran kimse onu iyiye yorarsa, rüya dâimi iyi çıkar ve insan sevinir.
4369	Kalı teŋsiz erse tüşi ked yavuz, çığayka berip neŋ küdezgü et öz	Eğer rüya münasebetsiz ve çok fena ise fakirlere sadaka vererek, vücûdu onun şerrinden korumak lazımdır.
4370	Bu tüş ilmi körgil bağırsak bayat, kulı edgüsin koldı berdi âyât	Bu rüya ilmine bak. merhametli Tanrı kulunun iyiliğini arzuladı ve ona rüyada alâmetler gösterdi.
4371	Tüşi edgü bolsa sevinse körüp, isiz körse rabka sığınsa turup	Rüya iyi olursa, onu görünce, sevinmeli; fena bir rüya görünce de. kalkıp Tanrıya sığınmalıdır.
4372	Çığayka ülese kümüş neŋ tavar, bayat kolsa andın belânı yığar	Fakirlere gümüş ve mal dağıtılıra, Tanrı insanı bela ve kazalardan muhafaza eder.

4373	Yörügke barır tüş tüşüg yakşı yör, ayâ tüş yörügli tüşüg yinçge kör	Rüya tâbire bakar, rüyayı daimâ iyiye yor; ey rüya yoran kimse, rüyayı çok dikkatli incele.
4374	Bu yaŋlığ tüşüg uz yörügli bular, biliglig bağırsak bolup edgüler	Rüyaları böyle iyi yoran bunlardır; onlar bilgileri ve gönülden bağlılıkları ile insana iyilik ederler.
4375	Bularığ yeme edgü tutğıl kadaş, tilese kadaş tut tilese adaş	Ey kardeş bunlara karşı da iyi davran, onlara istersen kardeş, istersen dost muamelesi yap.
LV	**Yulduzçılar Birle Katılmaknı Ayur**	**Müneccimler İle Münâsebeti Söyler**
4376	Munıŋda basa emdi yulduzçı ol, baka körse yetrü idi yinçge yol	Bunlardan sonra da müneccimler gelir; iyı'ce dikkat edersen,
4377	Yıl ay kün sakışı bularda bolur, kereklig-turur bu sakış ay unur	Yıl, ay ve günlerin hesabını bunlar tutarlar; ey kudretli insan, bu hesap çok lüzumlu bir şeydir.
4378	Bileyin tese sen okı hendese, açılğay sakış kapğı munda basa	Bunu öğrenmek istersen, hendese okumalısın; bundan sonra sana hesap kapısı açılır.
4379	Okı zarb u kısmet tükel bil küsûr, tükelke tükel imtihân ol yetür	Darb ve taksim oku, bütün kesirleri iyice ögren; bu kamil bir insan için, mükemmel bir imtihandır; bunu yap.
4380	Ya tazif ya tansif özüŋ yetrü bil, kalı bildiŋ erse aded cedri kıl	Sen taz'if ve tansifi iyice öğren; bunları öğrendikten sonra, aded cezrini ele al.
4381	Yana cem ü tefrik misâhatka öt, yeti kat felekni yatur yamça tut	Sonra cemi, tefrik ve mesahayı geç; yedi kat feleği, bir çöp parçası imiş gibi, avucunda tut.
4382	Takı kolsa cebr ü mukâbel okı, yeme oklidis kapğı yetrü toki	Daha da istersen, cebir ve mukabele oku; bir de Oklidis'in kapısını da iyice çal.
4383	Kerek dünyâ işi kerek ukbi tut, sakış birle adra tutar bilge büt	Gerek dünya işi, gerek ahiret işi olsun, inan ki. âlim bunları hesap ile birbirinden ayırarak, zapteder.
4384	Sakış artasa dünyâ ukbi işi, neçe birle artar ay edgü kişi	Hesap bozuluru, dünya ve ahiret işi de onunla birlikte bozulur, ey iyi insan.
4385	Kılayın tese sen özüŋ iş küdüg, ayıtğu kerek edgü isiz üdüg	Her hangi bir işe başlamak istenen, önce zamanın bunun için iyi veya kötü olup-olmadığını sormak lazımdır.
4386	Kün ay kutluğı bar yeme kutsuzı, ayıt kutluğın tut ay yalŋuk tüzi	Gün ve ayların kutlusu olduğu gibi, kutsuzu da vardır; bunları sor ve kutlu olanını seç; ey remiz kalpli insan.
4387	İdi yakşı aymış biliglig karı, biligligke aytıp işiŋ kıl yorı	Bilgili, görmüş-geçirmis ihtiyar çok güzel söylemiş; isini her vakit bilgiliye sor ve ona göre hareket er.
4388	Bilig birle yalŋuk işin başlasa, tilek boldı sakın negü işlese	İnsan ise bilgi ile baslara, onun her işinde muvaffak olacağını önceden kabûl et.
4389	Tükel işte aşnu tusulur bilig, kenikse bilig işke yetmez elig	Her iste önceden bilgi edinmek faydalıdır; bilgi sonraya bırakılırsa, insan isinde muvaffak olamaz.
4390	Ayıt söz olarka yeme bütme terk, biligli bayat ol munı tutğu berk	Sözü onlara sor, fakat hemen inanıverme; her şeyi bilen Tanrıdır ve ancak ona kuvvetle sarılmalıdır.
4391	Bularığ yeme edgü tutğıl yaraş, tilin serme irme köŋül kılma baş	Bunlara da iyi muamele er, anlat; onlara çıkışma ve incitecek söz söyleyerek, kalplerini kırma.
LVI	**Şairler Birle Katılmaknı Ayur**	**Şâirler İle Münâsebeti Söyler**

4392	Basa keldi şâir bu söz tergüçi, kişig öggüçiler yeme yergüçi	Sonra söz dizenler, insanları öğen veya yeren bu şâirler gelir.
4393	Kılıçta yitigrek bularnıŋ tili, yana kıldı yinçge bu hâtır yolı	Bunların dili kılıçtan daha keskindir ve kalplerinin yolu ise, kıldan incedir.
4394	Batığ yinçge sözler ukayın tese, bulardın eşit söz ukulğay basa	Derin ve ince manalı sözleri anlamak istersen, sözü bunlardan dinle, anlarsın.
4395	Teŋizke kirür körse köŋlün tükel, güher yinçü yakut çıkarur mesel	İyice dikkat edersen, onlar denize dalarak, güher, inci ve yakut çıkaran insanlara benzerler.
4396	Olar ögseler ögdi ilke barır, kalı sökseler atı artap kalır	Bunlar medhederlerse, bu medih bütün ülkelere yayılır; eğer hicv ederlerse, insanın adı dâima kötü olarak kalır.
4397	Usa edgü tutğıl bularnı kadaş, bularnıŋ tiliŋe ilinme adaş	Ey kardeş, bunlara mümkün olduğu kadar iyi muamele et; ey dost, bunların diline düşme.
4398	Kalı edgü ögdi tilese özüŋ, bularnı sevindür kesildi sözüg	Eğer kendin öğülmek istersen, bunları memnun et; işte bu kadar.
4399	Negü kosa bergil bularka tükel, bularnıŋ tilindin özüŋ satğın al	Bunlar ne isterlerse, ver, hiç bir şeyi esirgeme; böylece bunların dilinden kendini satın al.
LVII	**Tarığçılar Birle Katılmaknı Ayur**	**Çiftçiler İle Münâsebeti Söyler**
4400	Tarığçı-turur kör takı bir kotu, kereklig kişiler-turur bu botu	Başka bir zümre de çiftçilerdir; bunlar da lüzumlu insanlardır.
4401	Bularnıŋ bile sen katıl hem karıl, boğuzdın sıŋar sen sakınçsız tiril	Sen bunlar ile de temas et, münâsebet kur ve böylece boğazın hususunda endişesiz yaşa.
4402	Kamuğ teprenürke bulardın asığ, tözüke tegir yem içimdin tatığ	Her canlı bunlardan istifâde eder; yemek-içmek zevkini her kese bunlar verir.
4403	Tüzü tın tokığlı açıp todğuçı, muŋar boldı muŋluğ tirig bolğuçı	Bütün canlılar, acıkan ve doyanlar, bütün yaşayanlar bunlara muhtacdırlar.
4404	Saŋa ma seziksiz kerek bu kişi, itilse anın ötrü boğuzuŋ işi	Boğazının ihtiyâcını te'min etmek için, şüphesiz, sana da bunlar lâzım olacaktır.
4405	Bularnıŋ bile me katıl ay kadaş, arığ bolğa boğuzuŋ halâl bolğa aş	Ey kardeş, bunlar ile de temas et ve münâsebette bulun; boğazın temiz kalır ve yiyeceğin halâl olur.
4406	Negü ter eşitgil sakınuk başı, kamuğ törlüg iştin sakınmış kişi	Her işinde tedbirli hareket eden, takva sahiplerinin ileri gelenlerinden olan insan ne der, dinle.
4407	Köni yol tutayın tese yinçgelig, boğuzuğ arıtğu ay kılkı silig	Çok ince olan bu doğru yolda yürümek istersen, ey temiz kalpli insan, önce yediğinin halâl olmasına dikkat et.
4408	Sakınuk bolayın tese belgülüg, boğuzka eginke halâl bir ülüg	Gerçekten takva sahibi olmak istersen, boğazının ve sırtının nasibi halâl olmalıdır.
4409	Çığay bolmayın bay bolayın tese, zinâ kılma hergiz katığlan usa	Fakirliğe düşmemek ve dâima zengin kalkmak istersen, hiç bir vakit zina etmemeğe gayret et.
4410	Ağırlık bulayın tese sen özün, fesâdka katılma ay kılkı tüzün	Kendin dâima itibarda kalmak istersen, ey yumuşak tabiatlı insan, hiç bir vakit fesada karışma.
4411	Fesâd ol buzuğlı tüpüg yıldızığ,	Her şeyin aslını, esasını bozan fesaddır; her iyi izi

	fesâd ol buzuğlı bu edgü ızığ	ortadan silen fesaddır.
4412	Fesâddın kürer ol bulunmış kutuğ, fesâd tamdurur ol udunmış otuğ	Saadeti bulan kimse fesada yaklaşmaz, sönmüş olan ateşi fesad tutuşturur.
4413	İdi yakşı aymış kılınçı silig, bilig birle işke yetürmiş elig	işe bilgi ile el uzatan, temiz kalpli insan çok iyi söylemiş.
4414	Fesâd tegre turma yorıma yağuk, fesâd kayda bolsa uçuzluk anuk	Fesad etrafında dolaşma, ona yakın gitme; nerede fesad varsa, orada itibarsızlık hâzırdır.
4415	Fesâd birle devlet turumaz kaçar, kalı tursa taŋ yok tünerçe konuk	Saadet fesad ile bir arada duramaz, kaçar; onun ancak bir gecelik misafir olmasına hayret etmemelidir.
4416	Tarığçı kişiler bolur elgi keŋ, bayat bermişindin tutar köŋli keŋ	Çiftçilerin elleri geniş olur; Tanrının verdiğini geniş gönülle sarf ederler.
4417	Kamuğ teprenigli tüzü yer oŋı, yorığlı aşı ol uçuğlı meŋi	Her mahlûk kendi nasibini alır; yürüyenler yiyeceklerini ve uçanlar da yemlerini bulurlar.
4418	Bularka katılğıl karılğıl özüŋ, tilin yakşı sözle açuk tut yüzüŋ	Sen de bunlara katıl ve münâsebet kur; onlara tatlı söz söyle ve güleryüz göster.
LVIII	**Satığçılar Birle Katılmaknı Ayur**	**Satıcılar İle Münâsebeti Söyler**
4419	Munıŋda basası satığçı-turur, satığ birle tınmaz asığçı-turur	Bundan sonra gelenler-satıcılardır; bunlar durmadan ticâret yapar ve kâr peşinde koşarlar.
4420	Ajun tezginürler tirilgü tilep, ögi köŋli bütrü bayatka ulap	Akıl ve gönüllerini hep Tanrıya yönelterek, hayatlarını kazanmak için, dünyayı dolaşırlar.
4421	Olarka katılğıl keliş hem barış, negü kolsa bergil alış hem beriş	Onlara katıl, git ve onlar da sana gelsinler; ne isterlerse, ver; alışverişte bulun.
4422	Olarda bolur bu ajun ârzûsı, bodun körki üdrüm talu edgüsi	Halkın beğendiği ve bu dünyada arzulanan seçme, iyi ve güzel şeyler hep onlarda bulunur.
4423	Toğardın batarka yorıp tezginür, tilemiş tilekiŋ saŋa keldürür	Doğudan batıya kadar gezip, dolaşırlar ve arzu ettiğin şeyleri sana getirirler.
4424	Tümen tü ağılar ajun taŋsukı, olarda bolur ay biliglig akı	Ey bilgili cömerd insan, her türlü ipekliler, dünyanın nâdir şeyleri onlarda bulunur.
4425	Satığçı yok erse ajun kezgüçi, kaçan kedgey erdiŋ kara kiş eçi	Dünyayı dolaşan bu satıcılar olmasa idi, kara samur kürkü ne zaman giyerdin.
4426	Hıtay arkışı kesse arkış toğı, kayun kelgey erdi tümen tü ağı	Hıtay kervanları yolları toz-dumana boğmamış olsalar idi, bu çeşitli ipekliler nereden gelirdi.
4427	Satığçı yorımadı erse kezip, közün kim körür erdi yinçü tizip	Satıcılar gezip-dolaşmamış olsalar idi, bu inci dizilerini kim seyreredebilirdi.
4428	Saka barsa mundağ bu yaŋlığ telim, uzun bolğa söz tep tireldi tilim	Böyle sayarsan, buna benzer şeyler pek çoktur; sözü uzatmamak için, burada kesiyorum.
4429	Bu yaŋlığ bolur bu satığçı kamuğ, katılğıl olarka açuk tut kapuğ	Bütün satıcılar hep böyle olurlar, onlara katıl ve kapını her vakit açık tut.
4430	Katığlan olarığ idi edgü tut, seniŋ atıŋ edgün yırak barğa büt	Onlara karşı çok iyi muamelede bulunmağa gayret et; senin adın da iyilikle uzaklara gider, buna şüphe etme.
4431	Bular ol ajunda kör at eltgüçi,	Dünyanın her tarafına adını ulaştıran bunlardır; iyi

	isiz edgü erse anı yadğuçı	olsun, kötü olsun, adını dünyaya bunlar yayarlar.
4432	Saŋa az üküş neŋ törü kılsalar, yanut kılğu ötrü sevinç bulsalar	Sana az veya çok, bir şeyler hediye ederlerse, karşılığını vermek suretiyle, sen de onları sevindirmelisin.
4433	Asığ yasta yinçge bolur kılkları, katılsa munı ked küdezip yorı	Kâr ve zarar hususunda çok hassas olurlar; onlar ile iş görürken, bu hususa çok dikkat etmelisin.
4434	Negü ter eşitgil ajun kezmiş er, başında keçürmiş telim körmiş er	Dünyayı gezmiş, bir çok şeyler görmüş-geçirmiş insan ne der, dinle.
4435	Ajunda atıŋnı yadayın tese, ümeg edgü tutğıl katığlan usa	Dünyaya adını yaymak istersen, mümkünse, yolculara iyi muamelede bulunmağa gayret et.
4436	Çavıkmak tilese özüŋ belgülüg, satığçıkaedgü yanut kıl ülüg	Sen gerçekten meşhur olmak istersen, satıcılara iyi muamele et ve onların haklarını ver.
4437	At edgü tilese ödür ay urı, ümeg arkışığ edgü tutğıl yorı	Ey oğul, sen iyi nâm kazanmak istersen, yolcu ve kervanlara karşı her vakit iyi hareket et.
4438	Bu yaŋlığ katılğıl satığçı bile, tiril edgü atın sevinçin küle	Satıcılara karşı işte böyle muamele et ve iyi ad kazanarak, sevinç ve huzur içinde yaşa.
LIX	**İgdişçiler Birle Katılmaknı Ayur**	**Hayvan Yetiştirenler İle Münâsebeti Söyler**
4439	Munıŋda basa ol bu igdişçiler, kamuğ yılkılarka bular başçılar	Bundan sonra hayvan yetiştirenler gelir; hayvan sürülerinin başında bunlar bulunurlar.
4440	Bütün çın bolurlar katı yok büki, kişilerke tegmez bularnıŋ yüki	Bunlar doğru ve dürüst insanlardır, hiç bir gizli-kapaklı tarafları yoktur ve kimseye de yük olmazlar.
4441	Yegü kedgü miŋü at adğır sülük, bulardın çıkar hem yüdürgü kölük	Yiyeceği, giyeceği ve ordunun binek atı, aygırı ile yük hayvanlarını bunlar yetiştirirler.
4442	Kımız süt ya yüŋ yağ ya yoğrut kurut, yadım ya kidiz hem azar evke tut	Kımız, süt yahut yün, yağ veya yoğurt ve peynir ile evin rahatını te'min eden yaygı veya keçe hep bunlardan gelir.
4443	Asığlığ kişiler bolur bu kotu, bularığ yeme edgü tut ay botu	Bu zümreye dâhil kimseler çok faydalı insanlardır; ey yavrum, bunlar ile de iyi münâsebette bulunmalısın.
4444	Katılğıl karılğıl yitür hem içür, könilik özele tiriglik keçür	Onlara katıl, karış; onları yedir, içir ve hayatını doğruluk içinde geçir.
4445	Negü kolsa bergil kerek bolsa al, köni kördüm uş bu kotu bilmez al	Ne isterlerse ver; ne lâzım olursa, al; hîle bilmeyen bu zümrenin dâima doğru hareket ettiğini gördüm.
4446	Bularda tileme törü ya bilig, yorıkları keŋrü bolur ay silig	Bunlarda görgü veya bilgi arama, tavır ve hareketleri de serbest olur; ey temiz kalpli insan.
4447	Bularka katılsa özüŋni tutun, törüsüz tokusuz bolurlar otun	Bunlar ile münâsebette kendine dikkat et; bunlar görgüsüz, usulsüz ve kaba insanlardır.
4448	Tilin edgü sözle işimsinmegil, basınğan bolurlar biligsiz çigil	Onlara tatlı söz söyle, fakat onlara arkadaş gibi hareket etme; bunlar câhil ve başın insanlardır.
4449	İdi yakşı aymış törü bergüçi, bodun birle katlıp sınap bilgüçi	Kanun koyan ve halk arasına karışarak, onu tecrübe yolu ile tanıyan insan çok güzel söylemiş.
4450	Biligsizni artuk yakın tutmağu,	Bilgisiz kimseyi kendine fazla yakın tutmamalısın; yakın

	yakın tutsa şeksiz kılur kılmağu	tutarsan, şüphesiz, münasebetsiz bir harekette bulunur.
4451	Takı munda yakşı ayur kör bilig, bilig birle işke tegürgü elig	Bak, bilgi bundan daha güzel söyler; işe dâima bilgi ile el uzatmalıdır.
4452	Biligsizke yakma özüŋni tutun, özin tutğuçı er tirildi kutun	Bilgisiz kimselere yaklaşma, kendine hâkim ol; kendisine hâkim olan insan hayatını saadet içinde geçirir.
4453	Biligsiz kişidin yırak tur teze, biligsiz sözi kılkı barça otun	Bilgisiz insanlardan uzak dur, kaç; bilgisizin sözü ve hareketi dâima kabadır.
4454	Bu yaŋlığ bolur emdi igdişçiler, katılmak tilese sözüm yolçılar	işte hayvan yetiştirenler böyle olurlar; onlara katılmak istersen, bu sözüm sana yolu gösterir.
4455	Ayu berdim emdi saŋa belgülüg, negü teg tirilgü alınğu ülüg	Nasıl yaşamak ve nasıl kendi nasibini almak lâzım geldiğini işte sana açıkça izah ettim. Gönderen GunGun zaman: :
LX	**Uzlar Birle Katılmaknı Ayur**	**Zenâat Erbabı İle Münâsebeti Söyler**
4456	Takı bir kotusı bu uzlar-turur, tirilgü tilep özke uzluk kılur	Başka bir zümre de bu zanaat erbabıdır; kendi hayatlarını kazanmak için, zanaat ile meşgul olurlar.
4457	Kereklig kişiler yeme bu saŋa, yakın tut bularığ tusulğay toŋa	Bunlar da sana lüzumlu insanlardır; ey yiğit, onları kendine yakın tut, faydaları dokunur.
4458	Temürçi etükçi yana kırmaçı, ya sırçı bedizçi ya okçı yaçı	Bunlar demirci, ayak-kabıcı, derici yahut cilacı, boyacı veya okçu ve yayadır.
4459	Bu dünyâ itigi bulardın-turur, ajunda taŋ işler bulardın törür	Bu dünyanın süsü bunlardan gelir; hayret verici hünerler bunlardan çıkar.
4460	Telim bar bu yaŋlığ sasa söz uzar, özüŋ sen uka bar özüm söz üzer	Bunların sayısı pek çoktur; sayarsan, söz uzar; kalanlarını sen kendin tasavvur et, ben sözümü kesiyorum.
4461	Bularnı bile me katıl hem karıl, sevindür olarığ sevinçin tiril	Bunlar ile de görüş-tanış; onları sevindir ki, kendi hayatın da huzur içinde geçsin.
4462	İşiŋ kılsalar terk terin tegrü ber, yetürgil içürgil aşın keŋrü ber	Senin ısmarladığın bir işi yapınca, onların hizmet hakkını derhâl öde, bol-bol yedir, içir.
4463	Ayıŋlamasunlar seni halk ara, atıŋ artamasun munı ked kör e	Çok dikkat et, halk arasında seni kötülemesinler; adın lekelenmesin.
4464	Yeme yakşı aymış biliglig süzük, bodunka bağırsak ne köŋli tüzük	Bilgili, halka merhametli, temiz ve berrak kalpli insan çok iyi söylemiş.
4465	Tiriglik tileme at edgü tile, at edgü kerek bu tiriglik bile	Yalnız hayat isteme, iyi nâm iste; insana hayat ile birlikte iyi ad da lâzımdır.
4466	Özüŋ ölgü âhır bu atıŋ kalır, atu edgü bolsa tiriglik tatır	Kendin nihayet öleceksin, fakat adın kalacaktır; adın iyi olursa, hayatın zevkli geçer.
4467	Kimiŋ atı isiz bolup artasa, aŋar yegreki ol tirig turmasa	Kimin adı lekelenir ve kötüye çıkarsa, onun için hayırlısı ölmektir.
4468	Münol bu tiriglik tile edgü at, isiz kılma edgün kılın meŋü at	Bu hayat bir sermâyedir, onun ile iyi ad kazanmağa çalış; onu boşuna geçirme, iyilik ile adını ebedîleştir.
LXI	**Çığaylar Birle Katılmaknı Ayur**	**Fakirler İle Münâsebeti Söyler**

4469	Bularda basası çığaykır-turur, neŋin edgülük kıl içkıl ür hem yetür	Bundan sonra fakirler gelir; onlara mal ile iyilik et, yedir, içir.
4470	Duâçı-tururlar saŋa ay kadaş, idi edgü neŋ bu duâ ay adaş	Ey kardeş, bunlar sana duacıdırlar; ey dostum, bu duâ çok iyi bir şeydir.
4471	Olardın tileme tavarın yanut, yanutı bayat berge edgü konut	Onlardan, karşılık olarak, mal bekleme; buna mukabil Tanrı sana cenneti nasıp eder.
4472	Bu ol ilde törlüg katılğu kişi, saŋa tüşse iş ya olarka işi	Onların sana veya senin onlara işiniz düşerse, memlekette temas edilecek kimseler bunlardır.
4473	Törü bir işinde bağırsaklıkın, saŋa bolğa barça kişiler yakın	Bunların işlerini hallederken, merhametli davran; böylelikle bütün bu insanlar sana yakın olurlar.
4474	Özüŋ bulğa iki ajun edgüsi, atıŋ edgü bolğay yadılğay küsi	Böylece kendin her iki dünya nimetini elde edersin; iyi nâm kazanırsın ve şöhretin dünyaya yayılır.
LXII	**Evlik Negü Teg Almaknı Ayur**	**Nasıl Evlenileceğini Söyler**
4475	Kalı evlik almak tilese özüŋ, talusın tile ked yiti kıl közüŋ	Eğer evlenmek istersen, çok dikkatli ol ve iyi bir kız ara.
4476	Köki edgü bolsun uruğ hem tarığ, uvutluğ sakınuk tilegil arığ	Alacak kimsenin soyu-sopu ve ailesi iyi olsun; kendisinin de haya ve takva sahibi, temiz olmasına dikkat et.
4477	Usa ev kızı al elig tegmedük, seniŋde adın er yüzin körmedük	Alacaksan, el değmemiş ve senden başka erkek yüzü görmemiş olan, bir aile kızı almağa çalış.
4478	Seni sevge sendin adın bilmegey, yarağsız ya teŋsiz kılık kelmegey	Böylesi seni sever ve senden başkasını tanımaz, yakışık almayan münasebetsiz hareketlerde de bulunmaz.
4479	Özüŋde kodı al kisi alsa sen, bedük tüp ke yakma bulun bolğa sen	Evleneceksen, kendinden aşağı derecede biri ile evlen; kendinden yüksek ailelere yaklaşma, sonra onun esiri olursun.
4480	Negü ter eşitgil sınamış kişi, sınamış kişiniŋ bışığ ol işi	Tecrübe etmiş olan insan ne der, dinle; tecrübeli insanın işi dâima mükemmeldir.
4481	Kisi alsa özde kodı al köni, sevinçin keçürgey sen üdlek küni	Evleneceksen, kendinden aşağı derecede biri ile evlen; ömrünü huzur içinde geçirirsin.
4482	Yüzi körki kolma kılınç edgü kol, kılınç edgü bolsa yarutğay seni	Onda yüz güzelliği arama, güzel huy ara; huyu iyi olursa, seni memnun eder.
4483	Kisi alma alsa özüŋke kurı, sen alğıl sakınuk erenler eri	Ey takva sahibi insan, evlenme; evlenirsen, kendi dengin ile evlen.
4484	Yüzi körki kolma kılınç edgü kol, kılınç edgü bolsa tükel bolğa ol	Yüz güzelliği arama, güzel huy ara; huyu güzel olursa, o mükemmel demektir.
4485	Ay körklüg koluğlı munı kolmağıl, kızıl meŋziŋi sen sarığ kılmağıl	Ey güzellik arayan, güzellik arama; sen al yanağını boş yere sarartma.
4486	Kim evlik alayın tese törtte taş, adın almaz evlik ayâ erde baş	Evlenmek isteyen kimseler şu dört nevi kadın ile evlenirler, ey erkeklerin ileri geleni.
4487	Biregü bay evlik tiler üstikip, takı biri körklüg tiler köz tikip	Biri zengin kadın ile evlenmek ister; biri güzel olmasını ister ve ona göz diker.

4488	Takı bir uruğluğ tüp aslı kolur, uluğluk atıŋa küvenür bolur	Bir başkası soyu-sopunun asîl olmasını ister ve bu asalet payesi ile iftihar eder.
4489	Takı biri yinçge sakınuk tiler, anı bulsa terkin aŋar öz ular	Başka biri de çok takva sahibi olmasını arzular; onu bulunca, ken dişini ona derhâl kaptırır.
4490	Bularda talusın ayayın saŋa, kisi alğu erse kulak tut maŋa	Bunlardan hangisinin daha iyi olduğunu sana söyleyeyim; evlenmek istersen, bana kulak ver.
4491	Ayâ bay tilegli sen evlik talu, bulun bolmağıl sen ay bilgi tolu	Ey seçkin ve bilgili insan, sen zengin bir kadın ile evlenmek isteyerek, kendini onun esiri durumuna sokma.
4492	Bedütgey tilin köŋli neŋke bolup, kötürgü kerek neŋ tilese kolup	O malına güvenerek, dilini uzatır; o bir çok şeyler ister ve onun bütün bu arzularını yerine getirmek icap eder.
4493	Ayâ körk tilegli kişi edgüsi, kisi körki kolma bodun külgüsi	Ey güzellik arayan insanların iyisi, kadında güzellik arama, âleme maskara olursun.
4494	Tozu halk sever ol kisi körkini, meger teŋri fazlı küdezse anı	Kadının güzelini her kes arzular; fakat onu ancak Tanrının fazlı koruyabilir.
4495	Ayâ tüp tilegli bedüklük bile, uçuz kılmağu öz bedük tüp bile	Ey asalet ve büyüklük arayan insan, bu asîl aile içinde küçük mevkie düşme.
4496	Uruğluğ tarığlığ bedükler tili, bedükrek bolur bolma evçi kulı	Soyu-sopu büyük olan kimseler yüksekten konuşurlar; sen kadın esiri olma.
4497	Ay yinçge sakınuk tilegli ınal, munı bulsa bulduŋ bu tört neŋ tükel	Ey alacağı kadının takva sahibi olmasını isteyen bey-zâde, böylesine rastlarsan, her dört şeyi de bir arada elde etmiş olursun.
4498	Kalı bulsa edgü sakınuk tişi, yava kılma alğıl ay edgü kişi	Eğer iyi ve takva sahibi bir kadın bulursan, bu fırsatı kaçırma, derhâl evlen, ey iyi insan.
4499	Tilek baylık erse tire birge neŋ, bayutğay seni ol kızıl bolğa eŋ	Arzun zenginlik ise, o tasarruf ederek, seni zenginleştirir ve yüzünü güldürür.
4500	Kılınçı köni erse körki kelir, tişi körki kılk ol biligli bilir	Ahlâkı dürüst olan kimse güzel görünür; kadının güzelliği onun tavır ve hareketidir; bunu bilen bilir.
4501	Sakınuk arığ bolsa aslı bolur, ol üç neŋ bu yerde bolur ay unur	Kadın takva sahibi ve temiz olursa, asîl demektir ve diğer üç şey de onda birleşir, ey kudretli insan.
4502	Sakınuk tile sen kisi ay bügü, sakınuk bulunsa bolur törtegü	Ey hakîm insan, takva sahibi olan kadın iste; takva sahibi biri bulunursa, her dört şey onda birleşmiş olur.
4503	Munı teg bulur erse sen bir tişi, katığlan yava ıdma ersig kişi	Böyle bir kadın bulursan, çabuk davran; fırsatı kaçırma; ey mert kişi.
LXIII	**Oğul Kız Tuğsa Neteg İgidgüsin Ayur**	**Çocukların Nasıl Terbiye Edileceğini Söyler**
4504	Oğul kız törüse seniŋ ay teŋin, eviŋde igidgil igidme öŋin	Senin ay gibi bir oğlun veya kızın doğarsa, onu kendi evinde terbiye et, bu işi başka ellere bırakma.
4505	Avurtası edgü kişi tut arığ, oğul kız arığ kopğa turğay fâriğ	Süt ninesi olarak iyi ve temiz bir kadın tut; oğlun kızın temiz büyür ve uzun ömürlü olur.
4506	Oğul kızka ögret bilig hem edeb, aŋar iki ajun anıŋ asğı tap	Oğul-kıza bilgi ve edep öğret; bu her iki dünyada onlar için faydalı olur.

4507	Oğulka kisi al kızığ erke ber, sakınçsız tirilgil ayâ kutluğ er	Oğula kız al, kızı ere ver; ömrünü derdsiz geçir, ey mes'ûd insan.
4508	Kamuğ erdem ögret oğulka tükel, ol erdem bile bu tere berge mâl	Oğula bütün faziletleri tam olarak öğret; o bu faziletler ile ileride mal sahibi olur.
4509	Süre ıdma boşlağ oğuluğ yava, yava bolğa boşlağ yügürgey eve	Oğulu başı-boş dolaşmağa bırakma; başı boş kalırsa, her tarafa gider ve yazık olur.
4510	Kızığ tutma evde uzun begsizin, ökünç birle ölgey özüŋ igsizin	Kızı çabuk evlendir, uzun müddet evde tutma, yoksa hastalığa lüzum kalmadan, yalnız bu peşimanlık seni öldürür.
4511	Ayâ koldaş ardaş söz aydım kese, bu kız toğmasa yeg tirig turmasa	Ey dost arkadaş, sana kesin bir söz söyleyeyim; bu kızlar doğmasa, doğarsa yaşamasa daha iyi olur.
4512	Kalı tuğsa yegrek aŋa yer koyı, evi bolsa koşnı ölügler toyı	Eğer dünyaya gelirse, onun yerinin toprağın altı veya evinin mezara komşu olması daha hayırlıdır.
4513	Tişilerni evde küdezgil tuçı, tişiniŋ taşı teg bolumaz içi	Kadınları her vakit evde muhafaza et; kadının içi dışı gibi olmaz.
4514	Yatığ evke ıdma çıkarma tişig, körüp yolda alğan köz ol bu kişig	Yabancıyı eve sokma, kadını dışarıya çıkarma; bu kadınları sokakta gören göz onların gönlünü çeler.
4515	Közün körmese ârzû kolmaz köŋül, közüŋ körse köŋlüŋ kolur ay oğul	Göz görmezse, gönül arzu etmez; ey oğul, gözün görürse, gönlün arzular.
4516	Közüŋni küdezgil köŋül kolmağay, köŋül kolmasa öz bulun bolmağay	Gözünü gözetirsen, gönülün bir şeye akmaz; arzu etmeyince de, insan hiç bir şeye kapılmaz.
4517	Tişig katma erke yegü içgüde, kalı kattıŋ erse keçer keçgüde	Yemekte, içmekte kadınları erkeklere katma; eğer katarsan, ölçüyü kaçırırlar.
4518	Tişig ıdma evde öŋin çıkğalı, kalı çıksa yitrür könilik yolı	Kadını evden dışarı bırakma; eğer çıkarsa, doğru yoldan şaşar.
4519	Tişi aslı et ol küdezgü etig, yıdır et küdezmese bolmaz itig	Kadının aslı ettir; eti muhâfaza etmeli; gözetmezsen, et kokar; bunun çâresi yoktur.
4520	Ağır tut tişig sen negü kolsa bir, eviŋ kapğı bekle yırak tutğıl er	Kadına saygı göster, ne isterse, ver; evin kapısını kilitle ve eve erkek sokma.
4521	Vefâ yok bularda ozadın berü, közi kança baksa bu köŋli naru	Bunlarda öteden beri vefa yoktur; gözleri nereye bakarsa, gönülleri oraya akar.
4522	Cefâ birle önmiş igidmiş yığaç, yimişi ağu ol aŋar bolma aç	Onlar zahmetle süren ve yetişen bir ağaca benzer; meyvası zehirdir, ona karşı iştiha ve ihtiras besleme.
4523	Neçe miŋ azığlığ eren erkeki, tişilerde ötrü üzüldi köki	Nice bin kudretli ve erlerin eri erkekler kadınlar yüzünden mahvolup gitmişlerdir.
4524	Neçe kızğu eŋlig yüzi suvluğ er, tişilerde ötrü özi boldı yer	Nice al yanaklı ve yüzü sıhhatle pırıl-pırıl parlayan erkekler, kadınlar yüzünden, toprak olup-gitmişlerdir.
4525	Tümen miŋ külüg çavlığ ersiglerig, tişiler anı yerke kömdi tirig	Bu kadınlar binlerce namlı ve şöhretli kahramanları diri-diri yere gömmüşlerdir.
4526	Negü teg küdezgü olarığ tutup, küdezigli teŋri küdezsü utup	Onları nasıl zapt ve rapt altına alabilirsin; meğer ki, her şeyi koruyan Tanrı onlarla başa çıksın.

LXIV	Elig Asrakılarığ Negü Teg Tutğusın Ayur	Hizmetçilere Nasıl Muamele Edileceğini Söyler
4527	Yeme edgü tutğıl elig asrakığ, yegü içgü bergil bütür oprakığ	Bir de hizmetçilere iyi muamele et; onlara yiyecek, içecek ver ve giyeceklerini eksik etme.
4528	Küçiŋe teŋeşi yüdürgil yükin, ayıtğay seniŋdin bayat erkligin	Onlara kudretleri nisbetinde iş ver; kadir Tanrı bunların hesabını senden soracaktır.
4529	Ayı artuk emgek tegürme aŋar, bayat ol saŋa hasmı andın sıŋar	Onlara kudretlerinin fevkinde işler yaptırıp, eziyet etme; aksi hâlde karşında Tanrıyı bulursun.
4530	Olar ma bayat kulları ol kamuğ, aŋar küç kılıp özke alma tamuğ	Onlar da Allahın kuludur; onlara zulüm ederek, kendine cehennemi satın alma.
4531	Uluğ sen olar boldı sende kiçig, kiçigke uluğ boldı açığ süçig	Sen büyüksün, onlar senden küçüktür; büyük küçüğe karşı dâima lütufkâr ve müşfik olur.
4532	Uluğ boldun erse kiçig tut köŋül, uluğka kiçiglik yaraşur oğul	Ne kadar büyük olsan da, alçak gönüllü ol; ey oğul, büyüğe tevâzû yakışır.
4533	Negü ter eşitgil ukuşluğ saŋa, bu söz işke tutğıl ay bilgi keŋ e	Dinle, akıl sahibi sana ne der, ey geniş bilgili insan, bu söze göre hareket et.
4534	Kalı bolsa sen beg bodunka uluğ, köŋül til kiçig tut özüŋke yuluğ	Eğer sen bey ve halkın büyüğü olursan, buna karşı tevâzû ve nezâket fedakârlığını göze al.
4535	Özüŋni unıtma yaŋılma yorık, kelir kutka yapma selâmet yoluğ	Kendini unutma, hareketlerinde doğru yoldan şaşma; saadetin yolunu kapama ki, o sana sağ-sâlim erişebilsin.
4536	Eviŋ barkıŋ ked arığ tut silig, saŋa kelge devlet akı keŋ elig	Evini-barkını çok temiz ve pâk tut; ey cömert ve açık elli insan, bu sana saadet getirir.
4537	Aş içgü tuz etmek yeme keŋrü tut, atıŋ edgü bolğay kelü berge kut	Bir de yiyeceği, içeceği ve tuz-ekmeği bol tut; iyi nâm kazanırsın ve saadet sana yâr olur.
4538	Kirişke yaraşı çıkış kıl yakın, çıkış bolsa terkin kirişke bakın	iradına göre masrafını ayarla; masrafına göre de derhâl iradını tanzim et.
4539	Alımka berimke oŋay edgü bol, kayu üdte kılsa açuk bolğa yol	Alırken-verirken kolaylık göster ve dürüst hareket et; böyle yaparsan, yolun her vakit açık olur.
4540	Elig tarlıkı tegse emdi saŋa, kişike muŋadma ay ersig toŋa	Eğer elin dara girerse, ey mert yiğit, başkalarına bundan sızlanma
4541	Severiŋ eşitgey elig tutmağay, sini sevmegüçi küle tınmağay	Sevenlerin duyar, fakat yardımına koşmazlar; seni sevmeyenler ise gülmek için bir fırsat bulurlar.
4542	Uçuz tutğa koldaş adaş ya kadaş, anıŋ ağrığında köŋül bolğa baş	Arkadaş, dost veya kardeş nazarında itibârın kalmaz ve bunun acısından gönülün yaralanır.
4543	Kişi edgüsiŋe katılğıl karıl, kişi bol kişiler arala tiril	iyi insanlara katıl ve onlarla münâsebette bulun; insan ol ve insanlar arasında yaşa.
4544	Ülüşlerde turma ya tutma neŋiŋ, ökünçün sarığ bolğa kızğu eŋiŋ	Hisseli işlere girişme ve böyle işe mal yatırma; al yanağın peşimanlıktan sararır.
4545	Uluğ yolka tutma sen ev bark yakın, tokığay yoduğ sen munı ked sakın	Evin-barkın büyük ve işlek yollara yakın olmasın, sana zararı dokunur; bunu iyice düşün.
4546	Begig koşnı kılma ya yadğun ögüz,	Beye veya taşan nehre komşu olma; hisara yakın

	hisârka yakın turma ay köŋli tüz	durma, ey dürüst kalpli insan.
4547	Bu üç koşnılıktın saŋa asğı yok, anıŋ yası tegse aŋar osğı yok	Bu üç komşuluktan sana bir fayda olmadığı gibi, bunlardan gelecek zarar da önlenemez.
4548	Ev almak tilese ayıt koşnısın, yer almak tilese ayıtğıl suvın	Ev almak istersen, komşusunu sor; yer almak istersen, suyunu sor.
4549	İsizke katılma selâmet yorı, kılınçıŋ köni tut kevel teg küri	Kötüye katılma, selâmetle yürü, dâima doğru ve dürüst ol; küheylân gibi, meydanda cevelân et.
4550	Barığ tapkıl emdi beg atın alın, sakınç kısğa tutğıl sevinçin salın	Ne varsa, ona kanâat et, bey adını al; hırsına hâkim ol ve huzur içinde yaşa.
4551	Ölümüg unıtma odulğay özüŋ, idiŋni unıtma açılğay közüŋ	Ölümü unutma, gaflete düşmezsin; rabbini unutma, gözün kapalı kalmaz.
4552	Sözüŋ saknu sözle sakınç kelmegey, yava kılma üd kün ökünç bolmağay	Sözünü düşünerek söyle, sana keder gelmez; hayatını boşuna geçirme, peşiman olmazsın.
4553	Küvezlenme artuk turı bolğa sen, saran bolma artuk söküş bulğa sen	Çok gururlanma, her kes senden tiksinir; çok hasis de olma, sana söğerler.
4554	Negü ter eşit köŋli alçak kişi, kişilik kılığlı kişilik tuşı	Alçak gönüllü ve insanlığa karşı insanlık gösteren adam ne der, dinle.
4555	Özüŋ edgü atlığ bolayın tese, akı bolğıl artuk katığlan usa	İyi nâm kazanmak istersen gayret et, çok cömert olmağa çalış.
4556	Boşuğ kul kılayın tese belgülüg, akı bol üle neŋ kötürdüŋ ülüg	Hür insanı gerçekten kul etmek istersen, cömert ol, mal dağıt; karşılığını görürsün.
4557	Başım kökke tegsün tese sen turup, bilig birle işle kamuğ iş körüp	Bir gün başının göklere ermesini istersen, her işi dikkatle ve bilgi ileyap.
4558	Ajunka yadılmak tilese atıŋ, ümeg edgü tutğıl yügürdi atıŋ	Adının dünyaya yayılmasını istersen, yolcuya iyi muamele et, adın dünyayı dolaşır.
4559	Erejlig bolayın tese sen özün, osallıknı kodğıl ay kılkı tüzün	Huzur içinde yaşamak istersen, ey yumuşak huylu insan, ihmalkârlığı bir tarafa bırak.
4560	Kılayın tese sen bayatka tapuğ, et özke ömiş berme yapğıl kapuğ	Tanrıya kulluk etmek istersen, vücûda arzuladığı şeyleri verme ve bunun kapısını kapat.
4561	Kamuğ edgülükke tegeyin tese, et özni kısa tut havânı basa	Her türlü iyiliğe erişmek istersen, vücûdu zapt ve rapt altına al ve nefsine hâkim ol.
4562	İdi yakşı aymış sakınuk kişi, bu söz işke tutğıl ay kılkı saşı	Takva sahibi çok güzel söylemiş, ey ürkek ve mütereddit insan, buna göre hareket et.
4563	Bu et özke berme tilek ârzûsın, tilek bulsa yeyür idisi başın	Bu vücûdun dilek ve arzusunu yerine getirme; dileğine kavuşursa, sahibinin başını yer.
4564	Muŋar edgü kılsa bu isiz kılur, isiz kılsa boynın eger erksizin	Ona iyilik yaparsan, o sana kötülük eder; ona kötülük yaparsan, çaresiz, sana karşı boyun eğer.
4565	Sözin kesti ögdülmiş aydı kadaş, bu yaŋlığ-turur âm yorıkı adaş	Öğdülmiş sözünü bitirdi ve:-— Ey kardeş avamın tavır ve hareketi böyledir — dedi —
4566	Ayu berdim emdi eşitti özüŋ,	işte, duyduğun gibi, sana izah ettim; bunları anladınsa,

	munı uktuŋ erse kesildi sözüg	artık soracak bir şeyin kalmamıştır.
	Odgurmış suali Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
4567	Yanut berdi odğurmış aydı bu söz, eşittim tükel-men ayâ kılkı tüz	Odgurmış cevap verdi ve:—Ben bu sözlerin hepsini dinledim, ey dürüst tabiatli insan — dedi —
4568	Takı bir sözüm bar ayıtğu saŋa, anı ma ayu ber aça sen maŋa	Sana soracak bir şeyim daha var, onu da bana izah et.
4569	Katılsa özüm men kişiler bile, barışğu kelişgü kerek-men küle	Ben insanlara karışırsam, onlara gidip-gelirken, bunu endişesiz ve huzur ile yapmam lâzımdır.
4570	Seziksiz meni aşka ündegeler, men ündep olar ma maŋa kelgeler	Şüphesiz, beni yemeğe çağıracaklar ve ben çağırınca, onlar da bana geleceklerdir.
4571	Neteg barğu aşka neteg yegü aş, okısa negü teg okığu adaş	Yemeğe nasıl gitmeli ve yemeği nasıl yemeli; çağırırken de nasıl çağırmalı, ey kardeş.
4572	Munı ma ayu ber maŋa belgülüg, bu iştin yeme ök alayın ülüg	Bunu da bana açık olarak söyle, bu hususta da bir az malûmatım olsun.
LXV	**Öğdülmiş Odgurmışka Aşka Barmak Törüsin Ayur**	**Öğdülmiş Odgurmış'a Ziyâfete Gitmek Âdabını Söyler**
4573	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu ma, kereklig-turur bu kadaş aysa ma	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Ey kardeş, bu da izah edilmesi gereken bir şeydir — dedi —
4574	Üküş törlüg ol bu okığu kişi, telim törlüg ol bu konukluk aşı	Çağıran kimseler muhtelif sınıf ve tabakalara mensup olduğu gibi, ziyafetler de türlü-türlü olur.
4575	Olarda birisi küdenke aş ol, ya sünnet aşı ya toğursa oğul	Bunlardan biri — düğün ziyafetidir; biri de—ya bir oğlun doğumu sünneti dolayısiyle verilen ziyafettir.
4576	Ya iş tuş okığay ya koldaş adaş, uluğ ya kiçig tut yakın ya kadaş	Birde eş, dost yahut arkadaş, ahbap, büyük veya küçük, yakın veya veya kardeş ziyafete çağırır.
4577	Yoğ aşı bolur ya ölüg atıŋa, ya ol at bulup aş berür yatıŋa	Yahut bir ölü için yapılan yog aşı olur yahut biri bir rütbe alınca, başkalarına ziyafet çeker.
4578	Bularda kayu erse aş suv yegü, anı teŋle barğu azu barmağu	Bu ziyafetlerden hangisine gitmek ve hangisine gitmemek icap ettiğini bilmek lâzımdır.
4579	Adaş koldaş ardaş kadaş aşları, bolur erse körgü barıp işleri	Arkadaş, dost, ahbap ve kardeş ziyafetleri olursa, oraya gidip eşi, dostu görmelidir.
4580	Turu bergü aşta körüp yat bazığ, aş içgü tegiri üküş ya azığ	Ziyafette bilhassa yat ve yabancılara itina göstermeli, yiyecek ve içeceğin az veya çok dağıtılmasına dikkat etmelidir.
4581	Yakın koşnı aşnı aş itse saŋa, azu teŋrilik iş okısa toŋa	Yakın komşu senin için bir ziyafet verir yahut âhiret kardeşin seni davet ederse, ey yiğit,
4582	Olarka yeme bar küdezgil köŋül, sevindür olarnı sevin ay oğul	Onlara git, gönüllerini kırma; onları sevindir ve kendin de sevin, ey oğul.
4583	Kalı itseler aş saŋa oğrayu, ol aşka yeme bar sevindür yeyü	Eğer senin için bir ziyafet çekerlerse, o ziyafete de git; yemeklerini yiyerek, onları memnun et.
4584	Apaŋ munda taştın bolur erse aş, aŋar barmasa yeg köŋül bolğa baş	Bunların dışında başka ziyafetlere davet ederlerse, bunlara gitmemek daha iyidir, gönlün yaralanır.

4585	Yazım ya yitim bolğa oldruğ turuğ, yavuz bolğa könlün ay edgü uruğ	Oturma yerleri yarım-yamalak olur; duracak yeri bulunmaz; ey asîl nesepli insan, kalbin kırılır.
4586	Ya esrük tütüş kılğa ahsumlağay, aşıŋ siŋmegey tek könül ağrığay	Ya ziyâfettekiler sarhoş olup, kavga ederler; yediğin içine sinmez, sâdece canın sıkılır.
4587	Kamuğ bir todum yem aş içgü üçün, özüŋni uçuz kılmağıl sen küçün	Bir doyumluk bu' yiyecek ve içecek için, kendini zorla itibardan düşürme.
4588	Negü ter eşitgil boğuz tıdğuçı, özi boğuzıŋa erk bolup tutğuçı	Boğazına hâkim olan ve icap ettiği zaman kendisini yemekten men' edebilen insan ne der, dinle.
4589	Boğuzuŋ küdez bolma erniŋ eli, bu boğuzuŋ üçün bolma yalŋuk kulı	Boğazını gözet ve aşağılık insan olma; bir boğaz için, insanların kulu durumuna düşme.
4590	Telim kördüm emdi ağır bolmış er, tıdumadı boğuzı üçün boldı yer	Şimdiye kadar itibarda bulunmuş bir çok kimseleri gördüm; boğazlarına hâkim olmadıkları için, toprak ölup-gittiler.
4591	Üküş kördüm ilde bedümiş erig, bulun kıldı boğuzı töşendi yerig	Memlekette yükselmiş bir çok insan gördüm; boğazlarının esiri oldular ve toprağa düştüler.
4592	Telim baynı kördüm boğuz bulnadı, özi boldı müflis çığaylık yedi	Bir çok zenginler gördüm, boğazlarının esiri oldular ve böylece iflâs ederek, tekrar fakirliğe düştüler.
4593	Boğuzka bulun bolma boğuzı uluğ, boğuzka bulun bolsa bolmaz yuluğ	Boğazın esiri olma, ey boğazına düşkün adam; bağazın esiri olursan, bir daha bu esaretten kurtulamazsın.
4594	Kayu törlüg aşka barır erse sen, edeb birle aş ye bilir erse sen	Hangi ziyafette olursa-olsun, yemek yerken, mümkün olduğu kadar, edep dâiresinde hareket et.
4595	Törü bilmez ögsüz kılıksız kişi, törülüg kişi körse yaŋlur başı	Usûl bilmez, akılsız ve nasıl hareket edeceğini bilmeyen kimseler, usûle vâkıf insanları görünce, şaşırır-kalırlar.
4596	Seninde uluğ aşka sunsa elig, sen ötrü elig sun bu ol kör bilig	Senden büyük yemeğe başladıktan sonra, sen elini uzat; bak, âder böyledir.
4597	Oŋ elgiŋ bile sun bayat atı ay, yegü üdregey hem özüŋ bolğa bay	Yemeğe sağ elini besmele ile uzat; böylece yemeğin bereketi artar, sen de zengin olursun.
4598	Kişi utrukı türmek alma tigü, öz utru negü erse alğu yegü	Başkasının önündeki lokmalara dokunma; kendi önünde ne varsa, onu al ve ye.
4599	Bıçak tartma anda kötürme süŋük, ayı bolma kovdaş ne silkim sepük	Sofrada bıçak çıkarma ve kemik sıyırma; çok obur olma ve pek de sünepe oturma.
4600	Neçe me tok erse yeyü turğu aş, kişi aş kişike körü ber kadaş	Ne kadar tok olursa-olsun, insan ikram edilen yemeği reddetmemelidir; ey kardeş, yemeği adamına göre ikram et.
4601	Yegü alsa tişle uşak tançula, işig aşnı ürme sen ağzıŋ bile	Yemeği alınca, ısır ve ufak-ufak çiğne; sıcak yemeği ağzın ile üfleme.
4602	Yer erken aşığ türtme tirki öze, kişi körki buzma kılınçıŋ tüze	Yemek yerken, sofra üzerine sürünme; insanların huzurunu kaçırma, hareketine dikkat et.
4603	Törüsüzlük ol bu törüçe yorı, törüsüz kişiler kişike korı	Bütün bunlar usûl bilmezlikten ileri gelir, usûle uygun hareket et; usûl bilmeyen insanların başkalarına zararı dokunur.
4604	İdi yakşı aymış törülüg kişi,	Usûl bilen kimse çok güzel söylemiş; insan usûl bilirse,

	törü bilse yalŋuk bulur tör başı	baş-köşeye geçer.
4605	Kamuğ neŋke öŋdi törü bar sözi, törü tüz yorıtsa yarur er yüzi	Her şeyin usûlü, âdap ve erkânı vardır; usûlü tam olarak tatbik eden kimsenin yüzü güler.
4606	Kılıksız törü öŋdi bilmez kişi, kişike katılsa itilmez işi	Usûl, âdap ve erkânı bilmeyen kimse insanlara katılırsa, işinde muvaffak olamaz.
4607	Aşığ tatğanu ye sen elgiŋ sunup, seni körse evlik sevinsün turup	Yemeğe elini uzat, haz ve arzu ile ye; ev hanımı, seni görerek, memnun olsun.
4608	Kişi emgek ıdsa saŋa itse aş, yava kılma emgek anı kılma baş	însan zahmet edip, sana ziyafet hazırlarsa, bu zahmeti boşa çıkarma; onun hatırını kırma.
4609	Köni sözlemiş körse köŋli oduğ, sözi körse mani berür tü boduğ	Gönülü uyanık insan çok doğru söylemiş; dikkat edersen, onun sözü çok renkli ve manalıdır.
4610	Kişi köŋli yuvka sırınçğa sanı, idi ked küdez sıŋğa serme anı	insanın gönülü incedir, o bir sırçaya benzer; ona çok dikkat et, kaba söz söyleme, kırılır.
4611	Serilse kişi köŋli kitti tatığ, yakınlık kesildi yıradı asığ	İnsanın gönülü kırılırsa, işin tadı kaçar, yakınlık uzaklaşır ve ondan faydalanmanın arkası kesilir.
4612	Yakınlık tilese küdezgil köŋül, köŋül sınsa killi yakınlık tüŋül	Yakınlık istersen, gönülü gözet; gönül kırılırsa, yakınlık gider ve bil ki, artık o senin dostun değildir.
4613	Aşığ teŋleyü ye yeme aş üküş, maŋa mundağ aydı ukuşluğ küsüş	Yemeği ölçülü ye, çok fazla yemek yeme; akıllı ve aziz insan bana böyle dedi.
4614	Üküş yeglilerniŋ aşı yeg bolur, aşı yeg kişi tutçı iglig bolur	Çok yiyenlerin yemeği hazmolunmaz; yemeği iyi hazmedemeyen kimseler dâima hasta olurlar.
4615	Boğuzdın kirür ig boğuzuğ küdez, aşığ teŋleyü ye yegü içgü az	Hastalık boğazdan girer, boğazı koru, yemeği ölçü ile ye; insan her vakit az yeyip, az içmelidir.
4616	Bu ığ tutsa terkin kişig yavrıtur, anı emlemese ölüm tavratur	insana bir hastalık gelirse, onu derhâl kuvvetten düşürür; tedavi edilmezse, ölüm koşar-gelir.
4617	Yeme yakşı aymış otaçı hakim, hakimler sözini yavuz tigli kim	Tabip hakîm de çok güzel söylemiş; hakimlerin sözüne kim fena diyebilir.
4618	Ölümdin yumuşçı ig ol aşnusı, kişi igledimü ölüm koşnısı	Hastalık ölümün ilk habercisidir; insan hastalandımı, ölüm yanı başındadır.
4619	Belâ mihnet ol ig ölüm tutğakı, ölümde tatığ yok azu yakşısı	Hastalık belâ ve mihnettir ve ölümün öncüsüdür; ölümün zevki yoktur, onun iyisi olmaz.
4620	Kişi-men tegüçi apa oğlanı, isig tumlığığ bilgü adra anı	Ben insanım — diyen âdem-oğlu sıcağı ve soğuğu ayırt edebilmelidir.
4621	Tadu bilgü aşnu yaraşık yese, taduka yaraşmaznı kodğı usa	Uygun olan şeyleri yemek için, önce tabiatı bilmeli; tabiata uygun olmayan yemeklere mümkün mertebe yanaşmamalıdır.
4622	İsig artsa terkin soğık iç öze, soğık artar erse isigin tüze	Sıcaklık fazlalaşırsa, üzerine derhâl soğuk bir şey içmeli; soğukluk fazlalaşırsa, onu sıcak ile tâdil etmelidir.
4623	Yegit erse yaşıŋ yaz erse yılıŋ, soğık işke tutğıl üşütür kanıŋ	Yaşın genç ve ömrün bahar yıllarında ise, soğuk şeyler kullan, kanın bunları ısıtır.
4624	Yaşıŋ kırkta keçse kün ay erse küz,	Yaşın kırktan fazla ve mevsim son bahar ise, tabiatini

	isig neŋ bile sen özüŋ tabı tüz	sıcak şeyler ile tanzim et.
4625	Yaşıŋ erse altmış üdüŋ erse kış, isig işke tutğıl soğık kılma iş	Yaşın altmış ve vaktin de kış ise, sıcak şeyler kullan; soğuk şeyler ile arkadaşlık etme.
4626	Kuruğ tumlığ artsa isig öl anut, bu iki aŋar kılğa evre yanut	Kuruluk ve soğukluk fazlalaşırsa, sıcak ve yaş şeyleri hazır tut; bu ikisi onlara karşı koyar.
4627	Bu öl tumlığ artsa saŋa kılsa yas, isigin kuruğun anı yandru bas	Bu yaşlık ve soğukluk fazlalaşır ve sana zarar verirse, sıcak ve kuru şeyler ile onları karşıla.
4628	Taduŋ tumlığ erse isigin küçe, isig erse tumlığ yeyü tur içe	Tabiatın soğuk ise, onu sıcakla kuvvetlendir; sıcak ise, soğuk şeyler ye ve soğuk şeyler iç.
4629	Kalı samduy erse taduŋ belülüg, isigli soğıklı ara bir ülüg	Eğer tabiatın kat'î olarak ılık ise, onu, sırasına göre, sıcak ve soğuk şeyler ile besle.
4630	Bu yaŋlığ küdezgil taduŋnı köni, esen bolğa inçin tiriglik küni	Tabiatini bu şekilde tanzim et, hayatın huzur ve sıhhat içinde geçer.
4631	Negü ter eşitgil otaçı sözi, munıŋ manisi uk tirilgil kozı	Tabip ne söylemiş, dinle; bunun mânasını anlayarak yaşa, kuzum.
4632	Özüŋ tabını men ayayın yora, kızıllı sarığlı ürüŋli kara	Ben senin tabiatini izah edeyim; bu ya kızıl, sarı, ak veya kara olur.
4633	Bularda birisi biriŋe yağı, yağusa yağıka yağı adrara	Bunlardan her biri diğerlerine düşmandır; düşman düşmana yaklaşınca, bu renkler ile ayırt edilir.
4634	Ukuşluğ kerek öz taduğ teŋlese, yaraşık ne erse anı ok yese	Tabiati mutedil tutmak için, insanın akıllı olması gerektir; uygun olan ne ise, ancak o şeyler yenmelidir.
4635	Kişi yılkı birle adırtı bu ol, taduka yaraşık yese ay oğul	İnsan ile hayvan arasındaki fark, tabiate uygun şeyleri yemekle belli olur, ey oğul.
4636	Negü ter eşit emdi kökçin sakal, uka bar munı sen turu kalma kal	Şimdi ak-sakal ne der, dinle; bunu anlamağa çalış ve ihtiyarlığında şaşırma.
4637	Kişi kırk yaşap öz tadu bilmese, tükel yılkı ol bu neçe sözlese	İnsan kırk yaşına gelir ve kendi tabiatini bilmezse, nutuk sahibi olmasına rağmen, o tam bir hayvandır.
4638	Sınayu körü bilmese er bilig, kişike samağu anı ay silig	Tecrübe ve görgüsünden bilgi edinmeyen kimseyi insandan saymamalı, ey temiz kalpli insan.
4639	Başında keçip er yorık tüzmese, köni sözlemiş boldı yılkı tese	Tecrübelerine rağmen, hareketini tanzim edemeyen kimseye "hayvan" derlerse, doğru söylemiş olurlar.
4640	Üd üdlek keçip bolmasa er bügü, kişi tep atamağu yılkı tegü	Zaman geçtiği hâlde, hikmet sahibi olmamış ise, ona "insan" değil "hayvan" demelidir.
4641	Körü barsa yakşı ayur emçiler, aşığ az yese er esenin küler	Dikkat edersen, tabipler çok iyi söylemişler : insan yemeği ne kadar az yerse, o kadar sıhhatli ve neşeli olur.
4642	Esenlik tilese kör igsizlikin, az atlığ otuğ ye tiril ay tigin	Dâima sıhhatte kalmak ve hiç hasta olmamak istersen, "az" adlı ilâç ye ve öyle yaşa, ey bey-zâdem.
4643	Öz inçlik tilese ereji uzun, til atlığ etig ye tiril ay tüzün	Uzun zaman huzur içinde ve rahat yaşamak istersen, "dil" adlı eti ye ve öyle yaşa, ey temiz kalpli insan.
LXVI	**Öğdülmiş Odgurmışka Aşka Okımak Törüsin Ayur**	**Öğdülmiş Odgurmış'a Ziyafete Davet Usûlünü Söyler**

4644	Kalı sen okıyın tese sen kişig, okığıl velikin ked itgil işig	Eğer sen başkalarını davet etmek istersen, davet et, fakat bunun için evvelce çok iyi hazırlık gör.
4645	Ayak tirki ev bark arığ tut töşek, töşegil aş içgü yeme ked kerek	Ev-bark sofra ve tabakların temiz, odan minderlerle döşenmiş, yiyecek ve içeceklerin de seçkin olmalıdır.
4646	Arığ it aş içgü tatığlığ silig, yesü ârzû birle sunuğlı elig	Misafirlerin arzu ile yiyebilmeleri için, yiyecek ve içeceklerin temiz ve lezzetli olması lâzımdır.
4647	Okımasa aş suv müni bir bolur, okısa körügli birig yüz kılur	Ziyafete davet etmezsen, bir kusur işlemiş olursun; davet edersen, gelenler, bir kusur yerine, bin kusur bulurlar.
4648	Usa edgü itgil sen aş suv arığ, todup kopsu barsu keligli arığ	Bütün misafirlerin sofradan doyarak kalkması için, yiyecek ve içeceği mümkün mertebe iyi ve temiz hazırla.
4649	Adaşığ kadaşığ yırak ya yakın, tözüg aşka ünde küdezgil hakın	Arkadaş, kardeş, uzak ve yakın, her kesin hakkını gözet ve onları yemeğe davet et.
4650	Keliglisi kelgey kalı kelmese, köŋül kalmağay kör anıŋda basa	Gelen gelir; gelmeyenler olursa, onların da hatırı kalmamış olur.
4651	Boğuz övkesi bolsa yavlak bolur, öçep kek sürer ölse ötrü kalur	Boğaz meselesinden doğan öfke çok fena bir şeydir; insan ölünceye kadar kin ve intikam besler.
4652	Körü bar tözüke aş içgü tegür, kinikmiş bar erse yeme aş yitür	Dikkat et, her kese yiyecek ve içecek yetiştir; geciken varsa, onu da yemeksiz bırakma.
4653	Kişi aş yese sen öze içgü tut, anı içse içgü yeme ök anut	Yemekte misafirin içeceğini eksik etme; biri biter-bitmez, diğeri hazır bulunsun.
4654	Kayuda yegü bolsa içgu kerek, yegü içgü birle teŋeşgü kerek	Yemek yenilen yerde içecek de bulunmalı; yiyecek ve içecek birbirine denk olmalıdır.
4655	Yegü bolsa içgü anuk bolmasa, ağu boldı sakın ol aşnı yese	Yemek yanında içecek de hazır olmazsa, o yemek, yiyenler için, zehir olur.
4656	Tilese fukâ ber tilese mizâb, tilese cülengbin tilese cülâb	ister fuka', ister mîzâb, istersen cülengbîn veya cülâb şertbetlerini ver.
4657	Munıŋda narukı negü bergüŋi, maŋa sen ayıtma ayıtğıl öŋi	Bunlardan başka daha neler vereceğini bana sorma; bunu başkalarına sor.
4658	Uluğlar yese aş tükese yeyü, kiçiglerke bergü aş içgü yegü	Büyükler yemeklerini yeyip sofradan kalktıktan sonra, küçüklere yiyecek ve içecek verilmelidir.
4659	Tözüke tegür aş körü kodmağıl, söke barmasunlar açın ıdmağıl	Her kese yemek yetiştir, hiç kimseyi gözden kaçırma; onları aç bırakma, sana söğerek dönmesinler.
4660	Aş içgü yeseler nukul ur yimiş, kuruğ öl yimiş ur bir ança simiş	Yiyecek ve içecek tamam olunca, çerez ve meyva ver; kuru ve yaş meyva yanında, bir mikdar simiş de bulunsun.
4661	Bıçış kıl küçüŋ yetse bıçğıl ağı, usa tiş teri bir kesilsü çoğı	Hediye ver; gücün yeterse, ipekli kumaş ver; mümkün ise, diş kirası ver ki, gelenlerin ağzı kapansın.
4662	Tükel boldı emdi aş içgü işi, açа ber kapuğ barsa tıdma kişi	Bu ziyafet işi böylece tamam olur, kapıları aç; misafirler gitmek isterlerse, artık onlara mâni olma.
4663	Bu aşka okığlı bolur tört kotu, barığlı yeme tört bolur av botu	Ziyafete davet edenler dört zümre olduğu gibi, buna icabet eden. insanlar da dört türlü olur. ey yavrum.

4664	Biregü barır aşka ündeseler, aş içgü içer yer negü berseler	Bunlardan biri davet edildiği her ziyafete gider ve ziyafette ne ikram edilirse, yer, içer.
4665	Yana öz evinꞑe okımaz kişi, başı bürnü yer evde yalꞑuz aşı	Fakat kendisi evine başkalarını çağırmaz; yemeğini evine kapanıp, yalnız başına yer.
4666	Takı bir kişi körse aşka barır, aşın yer anı yandru aşka okır	Biri de ziyafete gider, yemeği yer ve kendisi de onu yemeğe davet eder.
4667	Takı bir kişi aşka barmaz bolup, kişig me evinꞑe okımaz körüp	Biri de, kendisi ziyafete gitmediği gibi, başkalarını da evine davet etmez.
4668	Ölüg ol munı sen tirigke sama, katılma muꞑar sen tiriglik yeme	Böyle bir insan ölüdür, sen onu diriden sayma; ona katılma ve onunla birlikte bulunma.
4669	Takı bir kotu aşka barmaz okıp, kişig aşka ünder tokımlar tokıp	Bir kısmı da davete gitmez; fakat kendisi, hayvanlar keserek, başkalarını ziyafete çağırır.
4670	Bularda eꞑ edgü yorık bu-turur, bügü bilge ögmiş kılık bu-turur	Bunlardan en iyisi bu sonuncusudur, hakîm ve âlim insanların beğendikleri hareket de budur.
4671	Kerek aşka barğıl kerek barmağıl, boğuz tıd aş az ye esenin tiril	ister ziyafete git, ister gitme; fakat boğazına hâkim ol, yemeği az ye ve sıhhatle yaşa.
4672	Üküş yegli yalꞑuk kör igçil bolur, sarığ meꞑzi kovdak atı el bolur	Çok yiyen insan her vakit hastalıklı olur, yüzü sarı, kendisi cılız olur ve itibardan düşer.
4673	Muꞑar meꞑzeyür kör otaçı sözi, tadu bilgüçi köꞑli bilgi yazı	Mizacı bilen, fikir ve bilgisi geniş olan tabip de bu hususta bunu teyit eder bir söz söylemiştir.
4674	Boğuzdın kirür ig kişike aşın, kişig ig karıtur tükemez yaşın	İnsana hastalık boğazdan ve yemekle birlikte girer; hastalık insanı ihtiyarlatır ve o ömrünü tamamlayamaz.
4675	Boğuzuğ küdez tutçı igsiz yorı, kılur ig kişiniꞑ yüzini ışın	Boğazı dâima gözet ve hasta olmamağa çalış; hastalık insanın yüzünü yişin yapar.
4676	Bu yaꞑlığ bolur kör aş içgü işi, okığlıka barsa ya kelse kişi	Ziyafet işi, gerek davete icabette, gerek başkasını davet ederken, işte böyle olur.
4677	Munu sözledim men eşitti özüꞑ, munı tapkıl emdi uzatma sözüg	İşte ben söyledim, sen dinledin; bunu şimdilik kâfi bul ve sözü uzatma.
4678	Bu ol dünyâ hali yorıkı yolı, kişike katılmak tilese kalı	Eğer insanlar arasına karışmak istersen, bu dünyanın hâli, tavrı ve yolu budur.
4679	Ay köꞑlüm yarukı hakikat yakın, sözüm manisin uk yeme ked sakın	Ey gönlümün ışığı ve gerçekten yakınım olan insan, sözümün mânasını anla ve iyice düşün.
LXVII	**Odgurmış Öğdülmişke Dünyâdın Yüz Evrüp Barıꞑa Tapı Bolmakın Ayur**	**Odgurmış Öğdülmiş'e Dünyadan Yüz Çevirip, Olana Kanâat Ettiğini Söyler**
4680	Yanut berdi odğurmış aydı bu söz, eşittim men emdi eşit evre söz	Odgurmış cevap verdi ve : — Ben sözlerini dinledim; şimdi sen de banların mahzurlu taraflarını dinle — dedi —
4681	Sen aymış bu sözler kim ögrenseler, ajun içre bulğay tilek ârzûlar	Senin söylediğin bütün bu şeyleri insanlar öğrenirlerse, bu dünyada dilek ve arzularına erişirler.
4682	Velikin tiriglik bolurmu yegü, munı bilgü aşnu ay bilge bügü	Fakat hayat yalnız yiyip-içmektenmi ibarettir; ey hakîm âlim, önce bunu bilmelidir.

4683	Kişi munça emgek bile kazğanıp, uzun kalmaz erse nerek neŋ yığıp	Bu dünyada uzun müddet kalmayacak olduktan sonra, insanın bu kadar zahmete katlanıp, bu malı toplaması neye yarar.
4684	Bu dünyâ tileyü yügürse kişi, yatu kaldı tâat tapuğlar işi	insan bu dünya peşinde koşarsa, tâat ve ibâdet işini bir tarafa bırakır.
4685	Bu kün sen maŋa kelmişiŋde berü, baka kör tapuğ barça kaldı turu	Bugün senin bana geldiğinden beri, bak işte, bütün ibâdet olduğu gibi geri kaldı.
4686	Kamuğ bir kişike katılmış üçün, yası munça erse küçeme öçün	Yalnız bir tek insan ile görüşüp-konuşmak beni bu derece zarara sokarsa, artık bana gücenme ve beni zorlama.
4687	Uluş kendke kirse meniŋ bu özüm, kişi birle bolğa işim hem sözüm	Ben kalkıp, kasaba ve şehre inersem, bütün işim-gücüm insanlar ile olacaktır.
4688	Negü teg kılur-men bu tâat tapuğ, yapulğay maŋa bu sıŋardın kapuğ	Ben tâat ve ibâdetimi nasıl edâ edebilirim; bu kapı artık benim için kapanmış olacaktır.
4689	Kiçiglikte yandım karıdım bu kün, bayat tapğı birle tirildim ögün	Gençlikten ayrıldım, bugün artık ihtiyarladım; hayatımı Tanrıya hamd u sena ve ibâdet ile geçirdim.
4690	Yana yandru yanmak yavalık tapa, yararmu maŋa ay bağırsak apa	Heder olacak bir hayata tekrar geri dönmek bana yakışırını, ey merhametli insan.
4691	Ne edgü bilig berdi bilgi ögüz, eşitgil munı sen ayâ köŋli tüz	Bilgisi ırmak gibi gür akan âlim ne iyi söylemiş; ey temiz kalpli insan, sen bunu dinle.
4692	Yegitlikte kılğıl karılık işi, karısa barır küç yetilmez kişi	İhtiyarlıkta yapılacak işleri gençken yapmağa çalış; insan ihtiyarlayınca, kuvveti kalmaz ve bunlar yapılamaz.
4693	Yegitlikte tavrat bayat tapğı kıl, karılıkta bolmaz munı yetrü bil	Gençlikte davran, Tanrıya ibâdet kıl; ihtiyarlıkta bu yapılamaz, bunu iyice bil.
4694	Kiçig oğlan erken kılınç edgü tut, uluğlukka tegse udınur bu ot	Genç iken iyi hareket etmeğe çalış; ihtiyarlık gelince, bu ateş söner.
4695	Ne edgü bolur kör yegitlik üdün, ülüg alsa özke kamuğ edgüdün	Yiğitlik çağında her iyilikten kendisine bir hisse almak ne kadar güzel bir şeydir.
4696	Ne teŋsiz bolur kör karımış kişi, yava bolsa kılsa yegitler işi	ihtiyarlamış bir kimsenin vaktini heder ederek, gençken yapılması icâp eden şeyler ile uğraşması ne kadar yakışıksız olur.
4697	Tiriglik üçün boldı dünyâ neŋi, tiriglik tükese tüker neŋ muŋı	Dünya malı hayat için yaratılmıştır; hayat sona erince, mal derdi de ortadan kalkar.
4698	Tiriglik uçuktı tirip bu neŋiŋ, anuk kimke kodğu kesilse tınıŋ	Mal toplaya-toplaya hayatın sonuna geldi; nefesin kesilirse, bunları kime bırakacağın bellidir.
4699	Tutayın sen aymış ilig tapğını, tükel bildim iş tuş bodun kılkını	Senin dediğin gebi, hükümdarın hizmetine girdiğimi ve eş-dost ile halkın tavır ve hareketini tam öğrendiğimi düşünelim.
4700	Negü asğı âhır ölür erse öz, saŋa teggüsi yok meger iki böz	Sonunda ölecek olduktan sonra, bunun faydası ne; bütün bunlardan elinde kalacak olan iki bez parçasıdır.
4701	Bu munça isinmek azu tumlımak, tilek iki boldı ay ersig çomak	Sıcakta bu kadar terleyecek ve soğukta bu kadar titreyeceksin ve neticede ıkı arzunu elde edeceksin, ey

		müslüman yiğit.
4702	Biri dünyâ mâlın bedüse özüŋ, takı bir yorık bolsa ilde sözüg	Biri bu dünya malı ile kendini yükseltmek, biri de memlekette sözü geçen bir adam olmaktır.
4703	İdi edgü erdi bu iki bulup, ölüm tutmasa kalsa meŋü bolup	Eğer bu ikisini elde ettikten sonra, ölümün pençesine düşmeyecek ve burada ebedî olarak kalacak olsa idim, bu çok güzel bir şey olurdu.
4704	Ölüm aldı mendin bu iki tatığ, nerek emdi dünyâ ay bilgi batığ	Bu iki zevki ölüm benim elimden aldıktan sonra, şimdi bu dünyanın bana ne lüzumu var; ey derin bilgili insan.
4705	Kişi kutluğınıŋ bolur belgüsi, küniŋe yegedür anıŋ edgüsi	İnsanlar arasında saadete nail olan kimsenin nişanı olur, onun iyiliği günden-güne artar.
4706	Kalı kutsuz erse kişig tumlıtur, karılık üdinde kılınç artatur	Eğer insan talihsiz ise, o başkalarını kendisinden soğutur ve ihtiyarlık gününde ahlâkı bozulur.
4707	İdi yakçı aymış bügü bilgi keŋ, eşitgil munı sen ayâ kızğu eŋ	Hakîm ve bilgisi geniş olan insan çok iyi söylemiş; ey al yanaklı, sen bunu dinle.
4708	Kişi kutluğı ol neçe ulğadu, baru edgü bolsa isizlik kodu	İnsanların kutlusu yükseldikçe iyi olur ve kötülüğü bırakır.
4709	Tükel belgülüg bil kişi kutsuzı, karıp yügrür erse havâsı udu	Şunu açık olarak bil ki, ihtiyarladığı hâlde, nefsine uyarak, onun peşinde koşan kimse de insanların talihsizidir.
4710	Kanı ol bu dünyâ tilep tutğuçı, öziŋe temür kend tura yapğuçı	Dünyayı isteyip, eline alan ve kendisine demirden şehir ve kale yaptıran kimse nerede.
4711	Kanı ol otun ıt bu dünyâ bulup, yaşıl kökke sundı kara kuş münüp	Bu dünyayı bulan ve kartala binerek, mâvî göğe çıkan o küstah köpek nerede.
4712	Kanı ol bayat-men tegüçi otun, teŋizde kodı ıdtı teŋri töbün	Ben Tanrıyım"" diyen ve sonunda Tanrının denizin dibine gönderdiği küstah nerede."
4713	Kanı ol bu dünyâ neŋin tergüçi, neŋi birle yerde kodı barğuçı	Bu dünya malını toplayan ve malı ile birlikte yerin dibine geçen;insan nerede.
4714	Kanı ol toğardın batarka tegi, yorıp el tutuğlı bu dünyâ begi	Doğudan batıya kadar sefer ederek, bir çok memleketleri hâkimiyeti altına alan dünya beyi nerede.
4715	Kanı ol tayakı yılan bolğuçı, teŋiz yarlıp ötrü yorıp keçgüçi	Asası yılana çevirilen ve deniz yarılarak, oradan yürüyüp geçen insan nerede.
4716	Kanı ol peri kuş bu yalŋuk öze, uluğluk kılığlı kılınçı tüze	Peri, kuş ve insanlara hükmeden o âdil insan nerede.
4717	Kanı ol ölüg tirgürügli kişi, ölümke tutuğ boldı âhır işi	Ölüleri dirilten insan nerede; o da nihayet ölümün esiri olmuştur.
4718	Kanı ol kişide üdürmiş talu, kokuz kaldı dünyâ irildi tolu	insanlar arasında seçilmiş olan o iyi zât nerede; dünya onsuz boş kaldı, bir tarafı eksildi.
4719	Ölüm tuttı eltti bu samışlarığ, sinimü kodur kör ay kılkı arığ	Bu saydıklarımın hepsini ölüm yakaladı ve götürdü; ey temiz kalpli insan, senimi burada bırakacaktır.
4720	Bu yaŋlığ-turur bu ajun öŋdisi, kerek öŋdisi tut kerek tüŋdisi	Bu dünyanın kanunu böyledir; ister buna göre hareket et, ister aksi yolu tut.
4721	Baka körgil emdi yağız yer koyı,	Dikkat et, imdi bu kara toprak altına ne çeşit insanlar

	ne yaŋlığ kişi kirdi tolmaz oyı	girmiştir; onun çukuru hâlâ dolmamıştır.
4722	Açıp körse erdiŋ kara yer katın, ne üdrüm talular yatur ınçıkın	Kara toprağın altını bir az açıp baksa idin, orada ne kadar seçkin ve iyi insanların cesetlerini görürdün.
4723	Ne begler yaturlar kara yer bolup, ne bilge bügü sızdı yerde ölüp	Ne beyler kara toprak olmuş, yatarlar; ne âlim ve hakimler ölüp, toprağa karışmışlardır.
4724	Begin kulda adra bilümez özüm, çığayığ bayında seçümez közüm	Ben orada beyi kuldan seçemiyorum; gözüm fakiri zenginden ayırt edemiyor.
4725	Neçe kür küvezler bir ig iglemez, kara yerke kirdi kanı tepremez	Hayatlarında hiç bir hastalık görmeyen ne kadar cesur ve mağrur insanlar kara toprak altına girdiler; kımıldanmağa mecalleri yok.
4726	Bu yaŋlığ kişiler töşendi yerig, ya senmü kalır sen ya menmü tirig	Bütün bu insanlar toprağı döşendiler; burada senin ile benmi diri kalacağız.
4727	Yorıyu turuğlı bu barkın kişi, uluğ yolda itmez bu ev bark işi	Bu büyük yolda yalnız dinlenmek için bir az duran yolcu ev-bark yapmaz.
4728	Özümdin kötürdüm bu ârzû tilek, kodu bir bayatım maŋa tap yölek	Ben içimdeki bütün arzu ve dilekleri yok ettim; beni bırak, Tanrım bana yeter bir destektir.
4729	Kişig kul kılığlı bu sukluk-turur, kiterdim bu sukluk közüm tok-turur	İnsanı kul eden bu ihtirastır; ben ihtirası bıraktım, artık gözüm toktur.
4730	Negü ter eşit dünyâ kodmış kişi, yayığ dünyâka köŋli todmış kişi	Dünyayı bırakmış ve bu dönek dünyadan bıkmış olan insan ne der, dinle.
4731	Ajunda tilekin bulundı özüm, harislık özindin kiterdi közüm	Ben bu dünyada dileğimi buldum, her türlü ihtiras gözümden silindi.
4732	Özüm kodtı dünyâ tilek ârzûsın, tilekim tükendi kesidi sözüm	Bu dünya ile ilgimi kestim ve bütün dilek ve arzuları üzerimden attım, artık dileğim kalmadı; işte bu kadar.
4733	Bu dünyâ içi bir tarığlağ-turur, negü ekse munda yarın ol önür	Bu dünya bir tarladır, burada bugün ne ekilirse, yarın o biçilir.
4734	Uruğ edgü ekse öner edgülük, ol edgü bolur ol yegü kedgülük	iyilik tohumu ekilirse, iyilik çıkar ve bu iyilik senin için yiyecek ve giyecek olur.
4735	Uruğ isiz ekse isiz ök önür, ol isiz boyunka yarın yük bolur	Fenalık tohumu ekilirse, fenalık çıkar ve bu fenalık yarın insanın boynuna bir yük olur.
4736	Bu kün kodmağınça havâ ârzûlar, yarın bulğu ermez özüm edgüler	Bugün bu nefsi ve arzuları üzerimden atmadan, benim yarın iyilik bulmama imkân yoktur.
4737	Seni kodmaz erken bu dünyânı kod, saŋa todmaz erken sen ir aşnu tod	Bu dünya seni terketmeden, sen onu bırak; o senden bıkmadan, sen daha önce davran, onu gözünden düşür.
4738	Anı kodmasa sen seni kodğa ok, aŋar todmasa sen saŋa todğa ok	Sen onu terketmezsen, o seni bırakacaktır; sen ondan bıkmazsan, o senden bıkacaktır.
4739	Bolup kalğu erse nerek bu ajun, seni kodğu erse anı kod özün	Böyle olduktan sonra, bu dünyanın ne lüzumu var; onun seni terketmesini beklemektense, sen onu bırak.
4740	Munı kod tile ol ajunuğ turup, erejin tiril anda meŋü bolup	Bunu bırak, şimdi o dünyayı iste ve orada huzur içinde, ebedî hayat sur.
4741	Takı munda yegrek tileyin tese,	Bundan daha iyisi de var; eğer yapabilirsen, bunların

	ikigün ajunuğ tileme usa	ikisini de isteme.
4742	Yorı iki ajun idisin tile, nerek dünyâ ukbi ikigün bile	Yürü, bu iki dünyanın sahibini iste; dünya ve âhiret, bu ikisinin de ne lüzumu var.
4743	Törütgenni bulsa törümiş seniŋ, yaratğannı bulsa yaratmış seniŋ	Türeteni bulursan, türeyen senindir; yaratanı bulursan, yaratılan senindir.
4744	Törümişke korkma tileme tilek, törütgenke korkğıl anı tut yölek	Türeyenden korkma ve ondan hiç bir dilekte bulunma; türetenden kork ve her şeyi ondan iste.
4745	Törütgen idi tapğı evre kodup, törümişke tapmak bolurmu udup	Türeten rabbin ibâdetini geri bırakıp, türeyene uymak ve ona hizmet etmek değermi.
4746	İkide adın yok tapuğa işi, ya tapğı yarağay kötürgey başı	Hizmetkârın şu iki şeyden başka kazancı yoktur : ya onun hizmeti makbule geçer ve başı yükselir.
4747	Ya tapğı yaramağa emgekleri, yava bolğa üd kün tiriglikleri	Yahut hizmeti ve zahmetleri makbule geçmez; vakti ve ömrü boşuna harcanmış olur.
4748	Yarasa tapuğ beg kötürse anı, bolur özke erksiz bu bulmış küni	Eğer hizmeti makbule geçer ve bey yükseltirse, aradığını bulduğu gün, o artık kendisine hâkim olamaz.
4749	Ara aç ara tok yügürgü kerek, begi yatsa emgek bu körgü kerek	Bunun için bâzan aç, bâzan tok koşmak lâzım; beyi rahat ederse, onun zahmetini hizmetkârının yüklenmesi lâzımdır.
4750	Kalı siŋmese kör bu kılmış tapuğ, yava boldı isiz tiriglik kamuğ	Eğer onun bu yapmış olduğu hizmeti makbule geçmezse, bütün bir hayat, çok yazık ki, boşuna geçmiş olur.
4751	Kayu ol tapuğçıkaayğıl asığ, bu tapğı içinde negü ol tatığ	Söyle, hizmetkârın elde ettiği nedir, onun bu hizmetinde ne gibi bir zevk vardır.
4752	Negü ter eşitgil ıla erkini, tapuğçı törüsin ayur kör anı	Hizmetkârlık âdap ve erkânı hakkında ila büyüğü ne der, dinle.
4753	Baka barsa ters iş bu begler işi, tapınsa telim terk yaranmaz kişi	Dikkat edersen, bu beylerin işi ters bir iştir; insan çok çalışmakla onlara kendisini kolay-kolay beğendiremez.
4754	Yarasa tapuğ özke erksiz bolur, yaramasa tapğı küniŋe ilür	Hizmeti beğenilirse, o kendi-kendisine hâkim olamaz; hizmeti beğenilmezse, o günden-güne itibardan düşer.
4755	Tapuğka ınanma ay tapğı telim, tapuğ kılğa âhır başıŋnı kalım	Ey hizmeti çok olan insan, sen hizmetine güvenme; bu hizmet, sonunda, senin başına mal olur.
4756	Sevindi tedükte sasıtur söker, yazıldı tedükte buşup kaş tüger	O "memnun oldu" derken, ortalığı berbat eder, söğer; "yüzü güldü" derken, hiddetlenir, kaşlarını çatar.
4757	Tükel bilse bolmaz kılıklarını, yeme alsa bolmaz alıklarını	Onların tabiatlerini tamamiyle öğrenmek imkânsızdır; yapacakları fenalıkları da önlemek mümkün değildir.
4758	Tüpi yel-turur bu ajun kör oğul, kölike-turur kör karârı yok ol	Ey oğul, bu dünya bir kasırga rüzgârıdır; o hiç bir yerde karar etmeyen bir gölgedir.
4759	Sakım ol körü barsa körnü-turur, tutayın tedükte yiter yok bolur	Dikkat edersen, o ancak göze görünen bir seraptır; tutmak istersen, ele girmez, yok olur.
4760	Kezigçe kelir kör bu devlet kurı, tezig ol yayığ hem bolur terk karı	Bu saadet nöbeti, bak, sıra iie gelir; o dönektir, kaçmak ister, bir de çabuk ihtiyarlar.
4761	Kerek bolmaz emdi bu dünyâ maŋa,	Bana böyle bir dünyanın lüzumu yoktur; bu sıtmaya

	ya devlet kezigi kezig ay toŋa	benzeyen saadet nöbetini de istemem, ey kahraman yiğit.
4762	İdim yadı iş tap sevingü sevinç, anıŋ yarlığı tap avınğu avınç	Rabbimin zikri bana kâfi bir iştir ve yerinde bir sevinçtir; onun emirlerini yerine getirmek, benim için kâfi bir meşgaledir.
4763	Sevüg bolmasa tap idim sevmişi, yağım yek-turur öz yağılamışı	Rabbimin sevdiği işler kâfi gelmezse, mücâdele etmek için, düşmanım olan şeytan vardır.
4764	Tilekim anıŋdın umınçım aŋar, sığınğu idim ol küvençim aŋar	Her arzumu Tanrıdan diler ve ona ümit bağlarım; her şeyde Tanrıya iltica eder ve ona güvenirim.
4765	Tonum koy yüŋi tap yegüm arpa aş, tükel boldı dünyâ maŋa ay kadaş	Giymek için, koyun yünü ve yemek için, arpa aşı bana yeter; ey kardeş, bu dünyadan başka bir şey beklemiyorum.
4766	Negü ter eşitgil bağırsak sözi, üŋürde turuğlı sakınuk özi	Mağarada yaşayan, merhametli ve takva sahibi insan ne der, dinle.
4767	Ajunda alındım özümke öŋi, kavuk sökti yem tap tonum koy yüŋi	Dünyadan kendi hissemi aldım; kepekten yiyecek ile koyun yününden elbise bana yeter.
4768	Şekerde tatığlığ kavuk yür maŋa, çuz ol bu örüm ton ağılar teŋi	Kepek yemeği, benim için, şekerden daha tatlıdır; bu beyaz elbise, sırmalı ipeklilere bedeldir.
4769	Karın todğuça ye kamuğ yem içim, kerek arpa yür tut todurğu açım	Her yiyecek ve içecekten ancak karnı doyuracak kadar yemeli; içinde ister arpa, ister darı olsun, bu da benim karnımı doyuracaktır.
4770	Toru ölmegüçe yegil ây kadaş, yeme udlayu sen taduŋ bolğa baş	Ey kardeş, sen ölmeyecek kadar bir şey ye; öküz gibi çok yeme, mizacın bozulur.
4771	Tatığ sürme tatığ kını ked katığ, tatığka yanut ornı teŋsiz batığ	Zevk-safa sürme, zevkin cezası çok ağırdır; zevk karşılığında elde edilen yer berbat bir bataklıktır.
4772	Açığ süçig aşlar boğuz tatğı ol, boğuz tatğı sürgen kişi yılkı ol	Ekşi veya tatlı yemekler boğaz zevkidir; boğazına düşkün adam hayvandan başka bir şey değildir.
4773	Ağı çuz kedim ton kişi kedgüsi, et öz örtgü tap kıl ay er edgüsi	İnsanlar ipekli ve sırma elbiseler giyerler; sen ancak vücûdunu örtecek bir şeyle iktifa et, ey erkeklerin iyisi. ¦
4774	Boğuz bir todunsa iki kün barır, egin kedse bir ton iki yıl kalır	Boğaz bir doyarsa, bu iki gün devam eder; sırta giyilen bir elbise iki yıl dayanır.
4775	Bu iki üçün özüm kul kılıp, kişi tapğı kılmak yararmu bilip	Bu iki şey için insanların hizmetine girmekle, kendini bile-bile kul etmek değer mi.
4776	Ediz arşta altın serâ'ka tegi, tüzü barça muŋluğ-turur bir teŋi	Yukarıda Arş'tan aşağıdaki toprağa kadar, dünyada mevcut ne varsa, bunların hepsi, istisnasız, muhtaç durumdadır.
4777	Meger bir bayat ol tükel muŋsuzun, muŋuğ bildeçi ol bağırsak tüzün	Her şeyden müstağni ancak bir Tanrı vardır; o ihtiyaçları bilir, merhametli ve halimdir.
4778	Köŋül bir bayatka uladım köni, tilekçi bolup-men tiler-men anı	Gönlümü ihlâs ile bir olan Tanrıya ulaştırdım; ısteyici sıfatı ile yalnız onu istiyorum.
4779	Barı boldı şeksiz maŋa belgülüg, köŋül bütti yırlar tilim ülgülüg	Onun varlığına gönülden iman ettim; gönlüm inandı ve dilim şevkle onu zikreder.

4780	Barıŋa mukır-men tiler> kayuda tilegü özüm belgüsüz	Varlığını ikrar ediyor ve gece-gündüz uyumadan, onu istiyorum; fakat onu nerede arayacağımı kendim de bilmiyorum.
4781	İdimni tiler> nışânın bulur-men körüglisi yok	Geceleri gözlerimi kırpmıyorum, rabbimi diliyorum; nişanını buluyorum, fakat onu gören yok.
4782	Tilegli udımaz tile tınmağıl, tilep bulmadım tep titip yanmağıl	Arayan uyumaz, durmadan ara; arayıp ona yaklaşmışken, bulamadım diye, geri dönme.
4783	Tile tutçı tınma tilep yetgü yok, tilep bulmadım tep yanın yatğu yok	Durup-dinlenmeden ara; aramakla ona erişebilen yok; fakat arayıp da, bulamadım diye, yan yatmak da doğru değildir.
4784	Tilegli yügürgü kerek tınmadı, tınıp yatğuçılar tilek bulmadı	Arayan kimse dinlenmeden koşmalıdır; dinlenerek yatan kimseler aradıklarını bulamadılar.
4785	Tilep tınmağuçı ne bulmaz bolur, tınıp yatsa ârzû tilek kim bulur	Durmadan arayanlar neler bulmazlar; kim dinlenip-yatmakla arzusuna kavuşur.
4786	Meni ol tiledi eŋ aşnu sevip, anı men tiler boldum emdi ivip	ilk önce, severek, o beni arzuladı; ben de şimdi çırpınarak, onu arar oldum.
4787	Meni aşnu ol koldı erdi ezel, anın men kolur boldum emdi tükel	Önce o beni ezelde istemiş idi; onun için şimdi ben de yalnız onu ister oldum.
4788	Bu mundağ idimni kalı sevmeyin, tilep bulğuka öz kalı ivmeyin	Böyle rabbimi nasıl sevmem; onu arayıp-bulmak için, nasıl çırpınıp durmam.
4789	Muŋumka takımka maŋa ol yarar, belâ kadğu tegse meni ol yular	Muhtaç olduğum zaman, başım sıkıldığı zaman, bana o yardım, eder; belâ ve kaygı gelirse, beni o kurtarır.
4790	Meni ol üdürdi eŋ aşnu tilep, anın öz tiler boldı köŋlin ulap	ilk önce o beni isteyerek seçti; bu sebepten şimdi ben onu gönülden arzuluyorum.
4791	Meni ol törütti bu ol çın sözüm, meni ol igidti bedüdi özüm	Bu sözüm doğrudur, beni o yarattı, yetiştirdi ve ben de böylece büyümüş oldum.
4792	Tüŋüldüm bu halktın sığındım aŋar, küdezgey meni ol kamuğdın sıŋar	Ben halktan vaz geçtim, Tanrıya sığındım; o beni her şeyden korur.
4793	Özüm kalsa yalŋuz idim yadı tap, özüm sözlegüke idim atı tap	Yalnız kalırsam, bana rabbimin zikri yeter; zikretmek için, bana rabbimin adı yeter.
4794	Avıŋum sığıŋum yölekim tokum, ol ol bir idi todğu açım tokum	Avunacağım, sığınacağım, desteğim ve dayanağım odur; açlığımda ve tokluğumda beni gözeten o bir olan rabbimdir.
4795	Negü ter eşitgil süzülmiş kişi, idisi bile çın tüzülmiş kişi	Kalbi temizlenmiş ve Tanrıya gerçekten ulaşmış olan insan ne der, dinle.
4796	Köŋüldeki sırrım açar-men saŋa, tilek ârzû birle uçar-men saŋa	Gönüldeki sırrımı sana açarım, dilek ve arzu ile sana uçarım.
4797	Küvengü avınğu sığınğu idim, kamuğdın üzüldüm kaçar-men saŋa	Benim güvenecek, avunacak ve sığınacak rabbim sensin; her şey ile ilgimi kestim, sana sığınırım.
4798	Ol ajunka ornuŋ bu ajun-turur, munı kodmağınça anı kim bulur	Senin o dünyadaki yerin bu dünyaya bağlıdır; bu dünya hava ve heveslerinden vazgeçmeden, o dünyayı kim kazanabilir.

4799	Yüz utru kitergü bu dünyâ salıp, anın bolsa ukbi bulunğay alıp	Bu dünyadan uzaklaşıp, ondan vaz geçmek lâzımdır; ancak böylelikle ukbâ elde edilebilir.
4800	Yayığ dünyâ bekrü eligde tutup, negü teg bulur meŋü ajun yatup	İnsan bu dönek dünyaya sarılır ve onun zevklerine mukavemet etmezse, ebedî dünyayı nasıl bulur.
4801	Hatarlığ-turur dünyâ nûşı ağu, arığın tile barça içgü yegü	Bu dünya tehlikeler ile doludur, onun şerbeti zehirdir; sen bütün içecek ve yiyeceklerde temizlik ara.
4802	Kodu bergü dünyâ tilek ârzûsın, anın bulsa ukbi orun edgüsin	Ukbâda iyi bir yer bulabilmek için insan bu dünyanın dilek ve arzularından vazgeçmelidir.
4803	Hakikat munı bil ay ögdülmişim, ayayın saŋa men özüm bilmişim	Ey Öğdülmiş'im, ben sana kendi bildiklerimi söyleyeceğim; sen bunları hakikat bil.
4804	Bu tört neŋ tükel kodmağınça kişi, adın tört kılumaz kişi uz işi	insan şu dört şeyden tamamen vazgeçmedikçe, diğer dört işi iyice yapamaz.
4805	Bu dünyâ işin kodmağınça tükel, kılumaz bu ukbi işin ay ınal	Bu dünya işini tamamen bırakmadıkça, insan ukbâ işini yapamaz, ey inanılır insan.
4806	Kişide yırak bolmağınça kadaş, bayat tapğıŋa tegse bolmaz adaş	Ey kardeş, insanlardan uzaklaşmadıkça, Tanrıya ibâdet ile meşgul olunamaz.
4807	Havâ ârzû boynı sımağınça öz, könilik yolıŋa kirümez et öz	Kendi nefis ve hevesinin başını ezmedikçe, vücût doğruluk yoluna giremez.
4808	Köŋüldin çıkarğu kamuğ dünyâsın, aŋar ötrü kirse bayat sevgi çın	Gerçek Tanrı sevgisinin girebilmesi için, insan gönlünden bütün dünya arzularını çıkarıp-atmalıdır.
4809	Tünek ol bu dünyâ müsülmân öze, tünekte erej kolma köŋlüŋ tüze	Bu dünya müslümanlar için bir zindandır; zindanda huzur arama; gönlünü doğrult.
4810	Et öz ülgi berme katığlan usa, özüŋ yolka köŋey anıŋda basa	Elinden geldiği kadar vücûdun isteklerini yerine getirmemeğe gayret et; ancak böylelikle kendin doğru yola girebilirsin.
4811	Yava kılmağıl bu keçer üd künüŋ, yana bulğu ermez keçigli tünüŋ	Bu geçici zaman ve gününü boşuna sarfetme, her geçen gecen bir daha geri dönmeyecektir.
4812	Keçer kün yava bolsa öknür kedin, tiriglik yava kılsa bulmaz adın	Geçen günün boşuna geçerse, sonunda peşiman olursun; bu hayatı boşuna harcarsan, onu tekrar elde edemezsin.
4813	Negü ter eşit kör ay bilgi teŋiz, özi kodkı alçak ne köŋli ediz	Dinle, bilgisi deryalar kadar geniş, mütevazı, gönülü alçak, fakat kendisi yüksek olan insan ne der.
4814	Uluştın uluşka köçügli kişi, köçin öŋdün ıdsa iter uz işi	Diyardan-diyara göçen insan eşyalarını önceden gönderirse, işini daha iyi yapmış olur.
4815	Bu köçmezde açnu köç ıdsa oza, köçüp barsa asğı yarutur köze	Kendisi daha göç etmeden, göçünü önceden gönderirse, oraya varınca, onun için çok faydalı olur.
4816	Kerek ıd köçüŋni kerek ıdmağıl, özüŋ köçgü âhır osal bolmağıl	Göçünü ister gönder, ister gönderme; fakat sonunda kendin nasılsa göçeceksin, gafil olma.
4817	Kerek erse beg bol kerek erse kul, uzun kalğu ermez ölüm tuttı yol	ister bey ol, ister kul, burada uzun zaman kalacak değilsin; ölüm artık seni yolda bekliyor.
4818	Kerek miŋ yaşağıl kerek on sekiz, özüŋ ölgü edgü atıŋ kodğıl iz	ister bin yıl yaşa, ister on sekiz, bir gün öleceksin; eser olarak, iyi ad bırakmağa çalış.

4819	Kerek erse bay bol kerek yok çığay, tiriglikni yer bu keçer yıl kün ay	ister zengin ol, ister yoksul ve fakir, her geçen yıl, ay ve gün hayatı kemirmektedir.
4820	Başıŋ kökke tegse bedüklük atın, kirip yatğu ornuŋ kara yer katın	Büyüklük ve şöhretle başın ne kadar göklere yükselirse-yükselsin, sonunda girip-yatacağın yer kara toprağın altıdır.
4821	Tiriglik bulup er yava kılsa üd, özin otka attı uş ol yılkı ud	Hayat nimetini elde edip de vaktini boşuna geçiren insan kendisini ateşe atmış demektir; o hayvandan farksızdır.
4822	Esenlik bulup er yava kılsa yaş, bu körksüz tiriglik bolur ay kadaş	insan sağlık bulup da ömrünü boşuna sarfederse, ey kardeş, bu çok çirkin bir hayat olur.
4823	Meniŋ kadğumı sen yeme ay kadaş, sen öz kadğuŋı ye töküp közde yaş	Ey kardeş, sen benim kaygımı yeme; sen gözünden yaş dökerek, kendi derdin ile uğraş.
4824	Bu dünyâ işi bek tuzakçı-turur, tuzakka ilinme seni berkitür	Bu dünya işi sağlam bir tuzaktır; tuzağa düşme, seni sım-sıkı yakalar.
4825	Bu kün keldi devlet tilekçe yorır, ınanma aŋar sen yana terk barır	Bugün sana saadet geldi, senin arzuna göre hareket eder; fakat sen ona inanma, o yine çabuk gider.
4826	Usanma ölümke sakınma uzun, busuğdın çıkar teg çıkar üdsüzün	Gafil olma, ölümü uzak sanma; onu beklemediğin bir anda, pusudan çıkan bir düşman gibi, karşında bulursun.
4827	Üküş miŋ osalığ ölüm basmış ol, telim yumğıların ölüm saçmış ol	Binlerce gafil kimseye bu ölüm baskın yapmıştır; bir çok toplulukları bu ölüm dağıtmıştır.
4828	Negü ter eşit emdi köŋli oduğ, ölümke osal bolma teggey yoduğ	Şimdi gönülü uyanık insan ne der, dinle; ölüme karşı gafil davranma, zararını görürsün.
4829	Üküş ternekig kör taradı ölüm, ölümüg sakınsa akar köz yulum	Bir çok toplulukları, bak, ölüm dağıttı; ölüm hatırıma geldikçe, göz yaşım çeşme gibi akar.
4830	Menin köksegüçi meni kalmadı, asığ kılmadı sü itiglig tolum	Ben diyerek, göklere yükselmek isteyenin benliği kalmadı; silâhlı ordular ona karşı kâr etmedi.
4831	Usanma tiriglik barır belgüsüz, keçer uş bu üd kün yana yanğusuz	Gafil olma, hayat belli etmeden gider; bu zaman ve gün bir daha geri gelmemek üzere geçer.
4832	Erejke avınma yava bolğa kün, bu kutka ınanma yayığ ol otun	Huzura dalıp, kendini avutma, yoksa günün boşuna geçer; bu saadete inanma, o dönek ve küstahtır.
4833	Bedük men tegüçini tuttı ölüm, uluğ men tegüçini uttı ölüm	Ben büyüğüm diyeni ölüm yakaladı; "ben uluyum" diyeni ölüm yendi.
4834	Ölüm buzdı ordu telim kend uluş, ölüm buzdı karşı saray ev üküş	Ölüm bir çok şehir ve memleketleri viraneye çevirdi; ölüm bir çok saray, köşk ve evleri yıktı.
4835	Neçe miŋ tirig öldi tolup yatur, biziŋ kelgümizni küdezip yatur	Yaşayan kaç bin insan öldü ve yerin altına girip-gizlendi; orada bizim de gelmemizi bekliyorlar.
4836	Baka kör olarığ sen açğıl közüŋ, begig kulda adra bilürmü özüŋ	Onlara dikkatle bak, gözünü aç; beyi kuldan ayırabilirmisın.
4837	Uluğluk ölümke asığ kılmadı, ölümdin kaçığlı keçig bulmadı	Büyüklük ölüme karşı fayda etmedi; ölümden kaçan — kaçacak bir yol bulamadı.
4838	Ağır savçılarığ iletti ölüm, adın kim itügey ot em ya tolum	Nice ulu peygamberleri ölüm götürdü; artık kim ona karşı ilâç, deva veya silâh bulabilir.

4839	İnançsız-turur bu cefâçı ajun, yayığ kılkı irsel kılınçı otun	Bu cefacı dünyaya inanılmaz, o dönektir; onun tabiatı vefasızdır, küstahça hareket eder.
4840	Negü teg keçürse keçer terk küni, barır edgü isiz ne egri köni	Nasıl geçerse-geçsin, onun günü çabuk geçer; iyisi de, kötüsü de, eğrisi de, doğrusu da fânidir.
4841	Tokun ma keçer hem açın ma keçer, ne begke kılur yüz ne bay kul seçer	insan doysa da geçer, aç kalsa da geçer; ne beye yüz verir, ne zengin, ne de kul seçer.
4842	Ereji uzamaz ne emgekleri, nerek ötrü munça çoğı ün urı	Onun ne huzuru ve ne de zahmeti uzun sürer; ey oğul, bu kadar gürültü ve patırdıya ne lüzum var.
4843	İdi yakşı aymış bügü bilgi keŋ, kılıkı yorıkı bile köŋli teŋ	Hakîm, bilgisi geniş, düşünce ve hareketi birbirine uygun olan kimse çok iyi söylemiş.
4844	Az edgüke yalŋuk unıtur özin, yaşıl kökte üstün yorıtur sözin	Küçük bir saadete erince, insan kendisini unutur; sözünü mâvî gökten daha yukarılara yükseltir.
4845	Neçe kür kögüzlüg küvenür erig, ölüm yençti kögsin saçıttı közin	Nice kabadayı, kibirli ve mağrur insanların göğüsünü ölüm ezmiş ve gözünü çıkarmıştır.
4846	Bu erdi saŋa çın bağırsaklıkım, munu sözledim men saŋa ay akım	İşte bu söylediklerim sana gerçek bağlılığımın bir nişanıdır, ey cömerdim.
4847	Kim erse bu halığ bilür erse çın, arçar bolğu ermez bu dünyâ yakın	Bu hakikate vâkıf olan insan hiç bir zaman bu dünyaya kıymet vermez.
4848	Yitürdüm yegitlik yetildi yaşım, yıpar kitti kâfûr eşündi başım	Gençliği kaybettim, yaşım ileriledi; misk yerine başım kâfur örtündü.
4849	Seziksiz ölümke anunğu üdi, bu künde naru ol ay yalŋuk kedi	Ey insanların iyisi, bundan sonra artık, şüphesiz, ölüme hazırlanma zamanı gelmiştir.
4850	Ölüm kadğusı tuttı ketti sevinç, ölümde kedin iş negü teg erinç	Ölüm kaygısı sardı, sevinç artık bizden gitti; ölümden sonra, acaba, hâlimiz nice olacaktır.
4851	Bu kadğu sakınç birle erken özüm, negü teg iligke barır-men tüzüm	Ey temiz kalpli insan, ben bu kaygı ve endişe içinde kıvranırken, nasıl kalkıp, hükümdarın yanına giderim.
4852	İligke meniŋdin asığ bolmağay, tusulsu tese hem tusu bulmağay	Hükümdar benden hiç istifâde edemeyecektir; kendisine faydalı olmamı istiyorsa, ona hiç bir faydam dokunamayacaktır.
4853	Kalı ol ajunluk tilese meni, meni bardı saknıp yorısu köni	Eğer beni öteki dünya için yanında istiyorsa, beni yanında farzederek, doğru yola gitsin.
4854	Apa oğlını emdi erklig bayat, törütti iki iş üçün berdi at	Kadir Tanrı insan-oğlunu iki şey için yaratmış ve bundan dolayı ona bu adı vermiştir.
4855	Tamuğka ya uçmak begi bolğuka, ağırlık üçün ya uçuz kılğuka	O ya cehennemde yanmak veya cennette bey olarak, sefa sürmek için yahud bu dünyada itibarlı veya itibarsız olmak için yaratılmıştır,
4856	Ağırlık tilese ayu berdi yol, uçuzluk yolın ma seçe berdi ol	itibarlı olmak istersen, bunun yolunu göstermiştir; itibarsızlık istiyorsan, onun da yolunu çizmiştir.
4857	Kerek emdi kulka özi kullukın, tükel kılğu bulsa bayat tevfikın	Şimdi kulun, Tanrının tevfikına mazhar olması için, kendi kulluğunu tam olarak yerine getirmesi lâzımdır.
4858	Kalı bulsa tevfik bayattın kulı, kamuğ edgülükke açıldı yolı	Eğer kul Tanrının tevfikına nail olursa, ona bütün iyiliklerin yolu açılmış demektir.

4859	Katığlaŋu ötrü yetürgü tapuğ, tümen edgülükke açılğay kapuğ	Bundan sonra da bütün ibâdetlerin yerine getirilmesine gayret etmelidir; böylece insanı binlerce iyiliklere götüren kapılar açılır.
4860	Bu erdi munukı meniŋ bilmişim, saŋa sözledim men ay edgü işim	İşte benim bildiklerim bunlar idi; sana söyledim, ey iyi arkadaşım.
4861	Selerke meniŋdin asığ söz kerek, özümde körü bu sözüm edgürek	Size benim faydalı sözlerim lâzımdır; benim sözlerim kendimden daha iyidir.
4862	Kalı ukbi kolsa yorıkı bu hâl, kalı dünyâ kolsa bilir sen tükel	Eğer ukbâ istersen, onun yolu böyledir; eğer dünya istersen, sen kendin bunu daha iyi bilirsin.
4863	Bolu berdi eren kelü berdi kut, negü kolsa ârzû kelü berge büt	Felek rast getirdi, sen saadete kavuştun; başka ne gibi arzuların varsa, anlar da gelecektir, buna inan.
4864	Meniŋde negü bar adın edgü iş, silerke asığ kılsa ay edgü iş	Bende size faydah olacak başka ne gibi bir iyilik var, ey iyi arkadaşım.
4865	Kodu bersü ilig meni teŋrike, duâçı bolayın aŋar edgüke	Hükümdar beni Tanrıya bıraksın; iyiliği için, ona duacı olayım.
4866	Bilig aytur erse unu bilmişim, eşittiŋ ayu ber negü aymışım	Bilgi istiyorsa, işte bildiklerim bunlardır; sen işittin, sana söylediklerimi ona da naklet.
4867	Sözümni tutuŋlar kalı tutmasa, yarın kelge barça bu kün bütmese	Sözümü tutunuz; eğer tutmazsanız, bugün ummadıklarınızın hepsi yarın başınıza gelecektir.
4868	Bu söz yakşı aymış ay bilgi teŋiz, munı işke tutsa kızartur meŋiz	Denizler kadar bilgili insan şu sözü çok iyi söylemiş; insan buna göre hareket ederse, bahtiyar olur.
4869	Bu kün bu sözüm kör saŋa tuş bolur, yarın anda körgil saŋa tüş bolur	Bu sözüm, bak, bugün sana eş olur; yarın orada bunun ecrini bulursun.
4870	Usanma katığlan sözüm işke tut, kalı tutmasa sen munu uş bolur	Gafil olma, sözüme göre hareket etmeğe gayret et; eğer sözümü tutmazsan, işte söylediklerim başına gelir.
4871	İligdin kolu ber meniŋ udrümi, yarağı ne erse otı kıl emi	Hükümdardan benim için özür dile; ne yapmak lâzım ise, onu yap ve bu işi hallet.
4872	Saŋa tegdi emgek kelü hem baru, yanutı bayat bersü kün teg yaru	Boraya gelip-gitme zahmetine katlandığın için, Tanrı sana bunun ecrini ihsan etsin, güneş gibi parla.
4873	Ağır kılma köŋlüŋ maŋa ay kadaş, yakınlık içinde meni tutma taş	Ey kardeş benim için kendini üzme; bana karşı duyduğun sevgiyi eksik etme.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	OĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
4874	Yanut berdi ögdülmiş aydı tilin, özüm uktı emdi könilik yolın	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Şimdi ben hakikat yolunu anladım — dedi —
4875	Eşittim sözüŋni ögün tıŋladım, sözüm kestim emdi sözüg teŋledim	Söylediklerini dikkatle dinledim; sözlerini iyice tarttım; diyecek sözüm kalmadı.
4876	Köni sözlediŋ söz bütünlük bu ol, munıŋda narukı neçe egri yol	Doğru söyledin, hakikat budur; bundan başkası hep eğri yoldur.
4877	Seniŋde-turur çın meniŋde oyun, oyun kaldı çınka berür-men boyun	Hakikat sendedir, benimki ise, oyundur; hakikate boyun eğiyorum ve oyunu bırakıyorum.
4878	Barayın men emdi esen edgü kal, ikigün ajunluk ayâ edgü fâl	Şimdi ben gideyim, sen sağ ve esen kal; ey her iki dünya saadetine kavuşan insan.

4879	Bayat bersü tevfik saŋa küç kadaş, duâda unıtma köŋül tutma taş	Ey kardeşim, Tanrı sana tevfik ve kuvvet versin; dualarında beni de unutma, gönülden çıkarma.
4880	Meni me bayattın kolu bir turup, aça bersü köŋlüm bayat odğurup	Benim için de Tanrı'ya duâ et; Tanrı beni uyandırsın ve gönül gözümü açsın.
4881	Sözin kesti koptı adakın örü, esenleşti evke yüz urdı körü	Sözünü kesti, ayağa kalktı, vedâlaştı ve evine doğru yola düştü.
4882	Atın mindi evre eviŋe kelip, tüşüp kirdi turdı bir ança tınıp	Atına binip, tekrar evine geldi ve girip, bir az dinlendi.
4883	Yedi içti ança sakındı özün, eşitmiş sözini bışurdı uzun	Yedi, içti ve bir müddet düşünceye daldı; işittiği sözler üzerinde uzun-uzun durdu.
4884	Yaşık badı yüzke kura yüz bağı, ajun toldı bütrü kara yer toğı	Güneş yüzüne siyah peçe örttü, her tarafı toz-duman rengi kapladı.
4885	Küjek yazdı rûmi kızı örtti yüz, kara saç boduğı ajun toldı tüz	Rûmî kızı zülüflerini çözerek, yüzünü örttü; her taraf siyah zülüf rengini aldı.
4886	Tükel zengi yüzi urundı kalık, uçar tındı kodtı yorığlı yorık	Göğün her tarafı zenci yüzüne döndü; uçan kuşlar kondu, dolaşan mahlûklar durdu.
4887	Yunup kıldı yatğu namâzın turup, töşek koldı yattı yarağın körüp	Kalkıp, âbdest aldı ve yatsı namazını kıldı; yatak istedi ve işlerini bitirip, yattı.
4888	Udıp bardı azrak odundı yana, töpüdin savılmış bakırsukuna	Bir az uykuya daldı, tekrar uyandı; Merih yıldızı tepeden kenara kaymıştı.
4889	Yana kördi ülker savılmış başı, toğardın çadan kopmış örlep tuşı	Tekrar baktı, Ülker yıldızının başı ufka kaymış, karşısında şarktan Akrep kalkıp, yükselmişti.
4890	Yana yattı ança usı kelmedi, keziglig kişi teg közin yummadı	Tekrar bir az yattı, fakat uyuyamadı; bir nöbetçi gibi, gözünü yummadı.
4891	Usuz yattı saknu bir ança oduğ, kalık kırtışı tuttı kâfûr boduğ	Uyumadan, bir müddet yattı, düşündü; göğün derisi kâfura boyandı.
4892	Abir bürkirer teg tünerdi kalık, sata koptı yerdin yadıldı butık	Abîr serpilmiş gibi, gök alacalandı; ufuktan etrafa dallanarak, mızraklar yükseldi.
4893	Yaşık örledi yerde koptı toğı, yaka keldi aşnu tokuz al tuğı	Güneş yükseldi, yerden toz kalktı; dokuz al tuğu yaklaşmağa başladı.
4894	Turup koptı yundı kör ögdülmişe, namâzın yetürdi okıp bilmişe	Öğdülmiş kalkıp, âbdest aldı; namazını kıldı ve duâ etti.
4895	Kıza baktı yerdin sata kalkanı, turup karşıka bardı kirdi köni	Kızarmış mızraklar ile kalkan ufuktan gözükürken, kalkıp, saraya gitti ve doğruca içeri girdi.
4896	Eşitti ilig kör aŋar kıldı yol, bu kirdi iligke kavuşturdı kol	Hükümdar geldiğini haber alınca, onu yanına çağırttı; Öğdülmiş huzuruna girip, ellerini kavuşturdu.
4897	İlig imledi berdi oldruğ orun, bu keçti orunka siliglik kurun	Hükümdar işaret etti ve ona oturacak yer gösterdi; o edeple, vakarla gösterilen yere geçti.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
4898	Bir ança turup söz ayıttı ilig, ayur sözle keldür ay kılkı silig	Bir parça durduktan sonra, hükümdar sordu : — Ey temiz tabiatlı, söyle, ne haber — dedi —

4899	Negü ter kadaşıŋ ne boldı eşiŋ, ne boldı tilekiŋ kelirmü işiŋ	Kardeşin ne diyor, işin nasıl oldu; dileğin ne oldu, arkadaşın geliyor mu.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
4900	Yanut berdi ögdülmiş aydı sözi, negü teg yorımış sözi tüp tözi	Öğdülmiş cevap verdi, onun söylediği sözleri, neler konuştuklarını, hepsini olduğu gibi anlattı.
4901	İkigün arala yorımış sözüg, ötündi iligke kamuğ tüp tözüg	İkisi arasında konuşulan sözleri hükümdara aynen arzetti.
4902	Eli turdı ança sakındı özün, köŋül bertti yaşı yuvuldı közün	Hükümdar bir az durdu ve kendi-kendine düşündü; gönülü yaralandı ve gözlerinden yaş döküldü.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
4903	Ayur ol kadaşıŋ köni sözlemiş, söz ol söz-turur kim ol aymış temiş	Hükümdar : — Kardeşin doğru söylemiş; söz onun söylediği sözdür — dedi —
4904	Bu kün biz kılurmız özümizke küç, aŋar ma takı küç kılurmız hem öç	Bugün biz kendimize zulüm ettiğimiz gibi, ona da zulüm ve eziyet ediyoruz.
4905	Keçigli-turur bu ajun kalğusuz, bu kalmış tiriglik yeme belgüsüz	Bu dünya geçicidir, kalmaz; bu kalan hayatın da ne kadar süreceği belli değildir.
4906	Seziksiz kelir utru meŋü ajun, erej erse emgek uzalmaz uzun	Hiç şüphe yok, ebedî dünya bize doğru yaklaşmaktadır; ister bize huzur, ister zahmet getirsin, gelmesi uzun sürmez.
4907	Meŋilik ol ol anda bulsa ereş, bolur edgü ornı bulur edgü eş	Nerede huzur varsa, rahat oradadır; orada insanın yeri ve yolu iyi olur.
4908	Odunmış-turur ol kadaşıŋ tükel, anı biz okımak idi ked muhâl	Senin kardeşin gafletten tamâmiyle kurtulmuştur; onu çağırtmakla buraya getirmemize imkân yoktur.
4909	Biziŋ bu özümiz havâka bulun, yavalıkka üdlek keçip bardı kün	Bizim bu varlığımız hava ve hevesin esiridir; zamanımız ve hayatımız boşu-boşuna geçip-gidiyor.
4910	Negü ter eşit emdi köŋli tirig, saŋa yakşı sözlep berür öt erig	Dinle, imdi gönülü diri olan insan ne der; bak, sana iyi sözler ile öğüt ve nasihat verir.
4911	Havâ nefs yağı ol kalı bulsa küç, yetürgey seziksiz saŋa eski öç	Hava ve nefis sana düşmandır; imkân bulursa, hiç şüphe etme, senden eski öcünü alacaktır.
4912	Havâ nefs tirilse ölür bu köŋül, köŋül ölse tâat kalur ay oğul	Hava ve nefis canlanırsa, gönül ölür;gönül ölürse, ibâdet ihmâl edilir, ey oğul.
4913	Biziŋ köŋlümiz öldi bolğa bu kün, havâ nefs me kıldı boyun ked yoğun	Hava ve nefis boynunun bu kadar kalınlaşmış olduğuna bakılırsa, bizim gönlümüz bugün ölmüş olmalıdır.
4914	Uluğluk bedüklük bu devlet küni, uzun turğu ermez ay köŋli köni	Ululuk, büyüklük ve bu saadet günleri uzun sürecek değildir, ey temiz kalpli insan.
4915	Ereji az ol körse emgek üküş, baş ağrığ telim bar ma karğış söküş	Dikkat edersen, bu dünyanın huzuru az, eziyeti çoktur; zahmeti çok olduğu gibi, üstelik bir de lanet ve bed-duâya uğramak felâketi vardır.
4916	İdi yakşı aymış biliglig kişi, ajunuğ sınayu yetilmiş yaşı	Bilgili ve dünyada tecrübeler görerek yaşı ilerilemiş olan insan çok iyi söylemiştir.
4917	Uluğlukka artuk küvenme küle, uluğ boldun erse baş ağrığ bile	Büyüklük ile fazla sevinme ve gururlanma; insan büyüdükçe zahmeti de artar.

4918	Sevinç kayda erse soŋında belâ, erej kayda erse miŋ emgek bile	Sevinç nerede ise, sonunda belâ vardır; huzur nerede ise, bin türlü eziyet de oradadır.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
4919	Yana aydı ilig ay ögdülmişim, tilekim bu erdi anı kolmışım	Hükümdar tekrar: — Ey Öğdülmiş'im — dedi— kardeşini buraya çağırmaktan maksadım,
4920	Sebeb bolsa erdi maŋa edgüke, tirilgeymü erdi köŋül ay böke	Beni iyiliğe sevketmesi idi; ey pehlivan, acaba gönlüm tekrar canlanabilirini.
4921	Tirendi unamaz berü kelgeli, ne iş tuş kadaşlar yüzin körgeli	Direndi, buraya gelmeğe, eş-dost ve kardeşlerinin yüzünü görmeğe razı olmadı.
4922	Ol aymış sözüg körse barça köni, küçese yeme bolmaz emdi anı	Dikkat edersen, söylediklerinin hepsi doğrudur; onu şimdi zorlamak da yerinde olmaz.
4923	Saŋa ma üküş tegdi emgek yorıp, tilin sözlediŋ hem yügürdüŋ arıp	Sana da gidip-gelmek zahmet oldu; çok konuştun, çok koştun ve çok yoruldun.
4924	Küdelim körelim yeme ay akı, negü ol âhır hal üd üdlek takı	Bekleyelim, bir bakalım, ey cömert; sonu ne olacak ve zaman bize daha neler gösterecektir.
4925	Kara tün içinde-turur kelgü iş, yarutur yaruk kün ayâ edgü iş	Gelecek hâdiseler karanlık geceye bürünmüştür, ey iyi arkadaşım, ancak parlak güneş aydınlatabilir.
4926	Kuruğluğ-turur bu zamâne yası, ara asğı tegrür arala yası	"Zamane yayı kuruludur; insanlara bâzan faydası, bâzan de zararı dokunur.
4927	Bayat hükmiŋe kod kamuğ işlerig, üdi kelse itlür açar ay tirig	Bütün işleri Tanrı hükmüne bırak; vakti gelince, yoluna girer ve kendiliğinden açılır, ey gönlü diri olan insan.
4928	Kayu iş kılıp bulmasa ol tatığ, kodu bergü ançan ay bilgi batığ	İnsan hangi iş ile uğraşır ve ondan netice alamazsa, onu bir müddet bir tarafa bırakmalıdır; ey derin bilgili insan.
4929	Bu dünyâ yaŋı bu ederse kaçar, kodu berse evre saŋa yol açar	Bu dünyanın huyu böyledir; peşine düşersen, senden kaçar; vaz geçsen, sana doğru gelmeğe başlar.
4930	Küdelim bir ança sınalım anu, negü teg âhır hal zamâne küni	Bir az bekleyelim ve onu tecrübe edelifn; sonu ne olacak ve önümüzdeki günler bize neler gösterecek.
4931	Yana bolğa bizni tilegey turup, özi öz yegin kılğa yetrü körüp	Olabilir ki, bir gün bizi ister; iyice düşünerek, kendisi için hangisi daha faydalı ise, onu yapar.
4932	Muŋar tegdi kesti sözini ilig, turup çıktı ögdülmiş akru silig	Buraya gelince, hükümdar sözünü kesti; Öğdülmiş yavaşça kalkıp, dışarı çıktı.
4933	Yeme keçti kaç kün bu sözke adın, sakındı ilig baktı ördün kedin	Bu konuşmadan sonra yine bir kaç gün geçti; hükümdar iyice baktı, bu işin ilerisini ve gerisini düşündü.
LXVIII	**Küntoğdı İlig Odgurmışnı Üçünç Yolı Ündeyü Idmışın Ayur**	**Hükümdar Kün-Toğdı'nın Odgurmış'ı Üçüncü Defa Davet Ettiğini Söyler**
4934	Okıdı elig bir kün ögdülmişig, ayur kılğu boldı saŋa bir işig	Hükümdar bir gün Öğdülmiş'i çağırdı ve: — Sana bir zahmet daha görünüyor — dedi —
4935	Okıdım kadaşıŋ maŋa kelmedi, ol ârzû tilekni özüm bulmadı	Davetime rağmen, kardeşin bana gelmedi; ben de bu arzu ve dileğime kavuşamadım.
4936	Kiterdim men uş bu tilemiş tilek,	Ben bu arzumdan vaz geçtim; şimdi dileğime erişmek

	adın boldı emdi tilekke yölek	için, başka bir yol düşündüm.
4937	Bu ol kör bu künki tilekim meniŋ, özüm bir yüzini köreyin anıŋ	Artık benim arzum onun yüzünü, bir defa olsun, görmektir.
4938	Aŋar men barayın ya kelsün maŋa, ziyâret üçün ol ay kızğu eŋe	Ziyaret etmek için, ya ben ona gideyim yahut o bana gelsin, ey bahtiyar insan.
4939	Maŋa tuşsu bersü bir öt sav erig, yana yansu kılsu kılur işlerig	Bana gelsin, öğüt ve nasihat versin; sonra tekrar yerine dönüp, kendi işi ile meşgul olsun.
4940	Maŋar asğı tegsün aŋar yası yok, süzülsün özümdin kamuğ bulğanuk	Bana faydası dokunsun, ona bundan bir zarar gelmez; gönlüm saf ve emin olsun.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
4941	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, osuğluğ-turur çın ayâ kutluğ öz	Öğdülmiş cevap verdi ve: —Bu söz, gerçekten, çok yerinde bir sözdür, ey kutlu zât — dedi —
4942	Bu iş kılğa ilig tilese anı, okıyın yana yarlıkasa meni	Hükümdar arzu ederse, bu işi yapayım; emir ederse, tekrar onu davet edeyim.
4943	Barayın bu sözni aŋar sözleyin, ilig barmasun men anı keldreyin	Gideyim, ona bu sözü söyleyeyim; hükümdar huzurunu bozmasın, ben onu buraya getireyim.
4944	Yana bir bitig yarlıkasun ilig, okıp bütsü kelsü saŋa ol silig	Hükümdar tekrar bir mektup lütfetsin; o temiz insan da okuyup, sana inansın ve buraya gelsin.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
4945	İlig aydı emdi nerek bu bitig, bitigde bütünrek bütün sen tetig	Hükümdar dedi : — Bu mektup da şimdi neye, mektuptan daha iyi itimat edilecek kimse sensin, ey zeki insan.
4946	Bitig bütmegü teg kişike bolur, seniŋde bütünrek adın kim bulur	Mektup itimat edilemeyecek kimseye verilir; senden daha inanılacak bir insan bulunurmu.
4947	Negü ter eşit yakşı yağma begi, kamuğ iş içinde yetilmiş ögi	Dinle, her türlü işe aklı eren Yağma beyi ne der.
4948	Yalavaçka bütse bitig ne kerek, bütünlük bulunsa itig ne kerek	Elçi itimada şâyân olursa, mektuba ne lüzum var; ona itimat edilirse, ayrıca hazırlık külfeti neye gerek.
4949	Sözüŋni tilin ay sözini eşit, takı bir bitig ay tetig ne kerek	Kendi sözünü söylersen ve onun cevaplarını dinlersen, ey zeki insan, bir de mektuba ne lüzum var.
4950	Bu ança iş ermez ağır kelgü teg, bu iştin beliŋlep yırak tezgü teg	Bu öyle ağır gelecek ve ürkülüp-kaçınılacak bir iş değildir.
4951	Nerek munça sözke bitig ya itig, bütun sen bitig sen maŋa ay tetig	Bu kadarcık işe mektup veya ayrıca tertibat neye; sen benim itimat ettiğim insansın, mektup sensin, ey zeki.
4952	Maŋa kelsü tuşsu yana barsu terk, küçün tıdmağay men aŋa berdim erk	Buraya gelip, benimle buluşsun ve tekrar hemen gitsin; zorla ona mâni olmayacağım; kararında serbesttir.
4953	Idur-men seni kör bu hâcet üçün, okı edgü birle okıma küçün	Bu iş için seni gönderiyorum; onu zorlama, güzellikle buraya davet et.
4954	Berü kelmese men barayın naru, yüzini köreyin yanayın berü	Eğer o buraya gelmezse, ben oraya gideyim; yüzünü görüp, tekrar geri döneyim.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI

4955	Yanut berdi ögdülmiş aydı tilek, tükel bolğa bolsa bayattın yölek	Öğdülmiş cevap verdi ve:—Tanrı yardım ederse, bu dilek yerine gelecektir — dedi—
4956	Özümdin yana ok katığlaŋa-men, bu ârzû tilekiŋ tükel kılğa men	Kendi tarafımdan ben de bizzat gayret edeceğim, bu arzu ve dileği yerine getireceğim.
4957	İlig altunı inç esen bolsunı, bayat birge barça tilek kolsunı	Hükümdar sağ olsun ve huzur içinde yaşasın, Tanrı bütün dilek ve arzularını yerine getirsin.
4958	Turup çıktı atlandı keldi yana, tüşüp kirdi evke suçuldı tona	Kalkıp çıktı; atına binip, geri döndü; inip, evine girdi ve elbiselerini çıkardı.
4959	Kızıl yüz öŋi oŋdı boldı sarığ, ajun boldı altun öŋgi teg arığ	Gök yüzünün al rengi soldu, sarardı; dünyanın her tarafı altın rengini aldı.
4960	Yaşık türtti yüzke sarığ zaferân, özin kıldı minâ öŋi teg cihân	Güneş yüzüne sarı safran sürdü; cihan ise, mına rengine büründü.
4961	Kalık bütrü tuttı sevügler kaşı, ajun boldı zengi habeş kırtışı	Göğün her tarafı âşık kaşları ile doldu; dünya zenci-habeş derisine büründü.
4962	Yedi içti yundı yetürdi namâz, töşek koldı yattı udıp bardı az	Yedi, içti; abdest alıp, namaz kıldı; döşek istedi ve yatıp, bir az uyudu.
4963	Sarığ sandvaç ötti ünün sayradı, beliŋlep odundı usı kelmedi	Sarı bülbül öttü, güzel sesi ile şakıdı; Öğdülmiş irkilerek uyandı, uykusu dağıldı."
4964	Oduğ yattı ança anı tıŋlayu, avındı ol ünke turup taŋlayu	Bülbülü dinleyerek, bir müddet uyanık yattı; bu sese hayran olarak, onunla bir az oyalandı.
4965	Usı yitti artuk uzadı tüni, küsüş boldı ârzûn yaruğu küni	Uykusu kaçtı, gece fazla uzun geldi; günün ağarmasını iştiyakla bekledi.
4966	Kalık yırttı kedmiş kara köŋlekin, açıldı yaruk yüz kötürdi egin	Gökyüzü üzerine geçirdiği siyah gömleği yırttı; peçesini kaldırdı, parlak yüzü açıldı.
4967	Küle baktı örlep talu kız yüzi, yarudı bu dünyâ iri hem kuzı	Yükselen güzel kız yüzü gülerek baktı; dünyanın her tarafı ışıklara boğuldu.
4968	Toğa keldi örlep çıkardı yüzin, yaruk kıldı dünyâ kolın hem özin	Güneş doğdu ve yükselerek, yüzünü gösterdi; dünyanın bütün vadi ve ırmaklarını parlattı.
4969	Yana koptı yundı tonandı tükel, namâz kıldı özke yorup edgü fâl	Öğdülmiş kalktı, yıkandı ve giyinip, hazırlandı; namaz kıldı ve bu işte muvaffak olması için, dualar etti.
4970	Atın tuttı mindi bir oğlan bile, kadaşı tapa bardı sevnü küle	Atını tuttu, bindi ve bir uşağım yanına aldı; gülerek, sevinerek, kardeşine doğru yola çıktı.
4971	Yakın tegdi erse anıŋ üskiŋe, tüşüp bardı akru yorıp kapğıŋa	Onun bulunduğu yere yaklaşınca, atından indi ve yavaşça yürüyüp, kapısına vardı.
4972	Tokıdı kapuğ akru elgin tutup, turup çıktı terkin kadaşı ukup	Eli ile kapıyı hafifçe vurdu; kardeşi duyarak, kalkıp kapıya çıktı.
	Odgurmış suali Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
4973	Közün kördi erse kör ögdülmişig, ayur ay kadaşım uzattıŋ işig	Karşısında Öğdülmiş'i görünce: — Ey kardeşim, sen işi uzattın — dedi —
4974	Nelük emgetürsen özüŋni küçün, negüke karışıŋ maŋa bu öçün	Niçin kendini zorla zahmete sokuyorsun; niçin bu meselede bu kadar ısrar ediyorsun.

4975	Yorı kel kirelim maŋa ay sözüg, nelük evre keldi yana bu özüŋ	Haydi gel, girelim, neden tekrar buraya geldiğini anlat bakalım.
4976	Turup evke kirdi bu iki kadaş, kadaşıŋa zâhid alın tügdi kaş	iki kardeş böylece eve girdiler; zahit kardeşini bir az soğukça karşıladı.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
4977	Keligli kadaşı ayur ay tüzüm, kaşıŋ tügme aşnu eşitgil sözüm	Gelen kardeşi : — Ey iyi kalpli insan — dedi — derhâl kaşını çatma, önce sözümü dinle.
4978	Sen aymış sözüg barça eksüksüzün, iligke tegürdüm ötündüm özün	Senin dediğin bütün sözleri, eksiksiz olarak, hükümdara eriştirdim ve kendim de ricada bulundum.
4979	Eşitti ilig söz tükel tıŋladı, sözüŋni eşitti üküş teŋledi	Hükümdar bu sözleri işitti, hepsini dinledi; sözünü duydu ve uzun uzun düşünüp-taşındı.
4980	Kodu berdi emdi seni ay kadaş, munıŋda adın bir tilek koldı taş	Ey kardeş, hükümdar şimdi seni serbest bıraktı; fakat bundan başka bir arzusu daha var.
4981	Meni sözçi ıdtı bu işke saŋa, uvut kılmağıl sen meni ay toŋa	Bu işi için beni sana elçi olarak gönderdi; ey kahraman, sen beni artık utandırma.
4982	Kamuğ neŋke had ol teŋi belgülüg, teriginde keçürme işiŋ ay külüg	Her şeyin hududu ve ölçüsü var; işin ölçüsünü kaçırma, ey şöhretli insan.
4983	Negü ter eşitgil ukuşluğ tili, kamuğ neŋke yaŋzağ bu ol söz ulı	Akıllı insan ne der, dinle; her şeye uyan ve her söze temel olan söz budur.
4984	Teŋinde keçürme kamuğ işni sen, teŋinde keçürse yana kaçğa san	Hiç bir işte ölçüyü kaçırma; ölçüyü aşan iş çığırından çıkar.
4985	Kamuğ işke yaŋzağ teŋi ol yaŋı, kamuğ neŋ teŋi birle boldı esen	Her şeyin bir itidali, usûlü ve âdabı vardır; her şey itidal ile selâmete kavuşur.
4986	İlig kodtı emdi ozakı tilek, okır bir ziyâretka bolğıl yölek	Hükümdar evvelki arzusundan vaz geçti; seni şimdi yalnız ziyaret için çağırıyor; bunu da artık reddetme.
4987	Barıp tuş aŋar sen ya kelsün saŋa, yüzüŋ körsüni bir ay köŋli keŋ e	Gidip, onunla buluş yahut o sana gelsin; ey geniş yürekli insan, o senin yüzünü bir defa görsün.
4988	Munıŋda yası yok saŋa ay kadaş, bolu ber maŋa sen ayâ bağrı taş	Ey kardeş, bundan sana bir zarar gelmez; ey taş yürekli insan, bir defa da benim sözümü dinle.
4989	İlig me idi edgü sultân-turur, çığayka yavuzka sevüg cân-turur	Hükümdar da çok iyi bir sultandır; fakirler ve suçlular, ihsan ve affından dolayı, onu canları gibi severler.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
4990	Yanut berdi odğurmış aydı bu söz, ukuşka yakın ol ayâ köŋli tüz	Odgurmış cevap verdi : — Bu söz akla yakındır, ey temiz kalpli insan — dedi —
4991	Müsülmân kadaşka müsülmân kadaş, ziyâret kılur ok ay köŋli tüdeş	Müslüman müslümana kardeştir ve onlar birbirlerini ziyaret ederler, ey gönülü gönlüme uygun insan.
4992	Bu sözke egildim berür-men boyun, ziyâret kılayın aŋar men bu kün	Bu söz karşısında boyun eğiyorum; ben bugün, onu ziyaret ederim.
4993	Munıŋda oza barmadım men aŋar, öz asğı tiler erdi mendin sıŋar	O benden bir fayda beklediği için, bundan önce ben ona gitmedim.

4994	Anı küdtı tuttı könilik yolın, kirür-men könilikke köndüm bilin	Şimdi o bundan vaz geçti ve doğru yola girdi; ben de bu yola giriyorum; onun arzusunu yerine getireceğim; emin ol.
4995	Barayın iligke ilig kelmesün, maŋar tegsü emgek aŋar tegmesün	Ben hükümdara gideyim, o buraya gelmesin; bu zahmete ben katlanayım, o eziyet çekmesin.
4996	İlig el begi ol bodunka uluğ, aŋar kılğu hürmet ağırlık kamuğ	Hükümdar memleketin beyi ve halkın büyüğüdür; ona her türlü hürmet ve tazimi göstermek lâzımdır.
4997	Yorık tüzse ötrü könitse sözi, arıtsa elinde isizler izi	Böylece o hareketlerini düzeltir, sözünde sâdık olur ve memlekette kötülerin izini yok eder.
4998	Negü ter eşitgil ay bilgi teŋiz, ukuşluğ amul köŋli yüksek ediz	Bilgisi deniz gibi geniş, akıllı, sakin ve gönülü çok yüksek olan insan ne der, dinle.
4999	Raiyetka vâcib begi yarlığı, ağır tutsa estıp kiçig uluğı	Beyin emirini yerine getirmek raiyet için vaciptir; büyük ve küçük onu duyan her kes, bu emre riâyet etmelidir.
5000	Ağırlağu begler özin hem sözin, kerek hindû bolsun kümüş yuluğı	Bu bey para ile satın alınmış köle dahi olsa, onun herh kendisine, hem de emrine riâyet gösterilmelidir.
5001	Ağırlar-men emdi ilig yarlığın, ziyâret kılur-men bolur-men yakın	Ben de hükümdarın emrine hürmet eder ve onu ziyaret için, yanına giderim.
5002	Yorı yanğıl emdi eligke sözüm, tegürgil kelür tep munu bu özüm	Şimdi sen yürü, dön, hükümdara sözünü ulaştır; geleceğimi söyle, işte sözüm budur.
5003	Yaruk dünyâ yüzke eşünse eşük, men ötrü barayın ay eski tüşük	Parlak dünya yüzüne örtü örtünce, ben oraya gelirim, ey eski düşkün.
5004	Kişi körse kündüz meni soŋdağa, özin otka atğa meni sözlege	Gündüz insanlar beni görürlerse, peşime takılırlar; benim hakkımda ileri-geri konuşarak, kendilerini ateşe atarlar.
5005	Yorı barğıl emdi sen evde küdez, saŋa kelge men anda yatma sen az	Haydi, şimdi sen git, evde bekle, ben sana gelirim; bugün bir az geç uyursun.
5006	Eŋ aşnu saŋa men tuşayın barıp, neteg kılğu andın kılalım yorıp	İlk önce ben sana gelirim, sende buluşuruz; ne yapmak lazımsa, birlikte düşünürüz.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
5007	Sevindi kör ögdülmiş aydı cevâb, idi körklüg ol bu yeme ked savâb	Öğdülmiş sevindi ve : — Bu cevap çok güzeldir ve çok doğrudur — dedi —
5008	Barayın-men emdi ilike turup, ayayın bu sözler sevinsün ukup	Ben şimdi kalkıp, hükümdarın yanına gideyim, bu sözleri ona haber vereyim; duysun da sevinsin.
5009	Meniŋde basa sen bütürgil sözüg, umınç kılmış üdte yetürgil özüŋ	Ben gittikten sonra sen de sözünde dur ve kararlaştırılan zamanda orada bulun.
5010	İkigü sözi tındı bir söz öze, sevinçin turup çıktı kaşın yaza	Bu söz üzerinde ikisi de mutabık kaldılar; Öğdülmiş, yüzü gülerek, sevinç içinde oradan ayrıldı.
5011	Yana ok tutuzdı ayur ay kadaş, sözüg kıyma kelgil ay köŋli tüdeş	Bir de ilâve etti:— Ey kardeş, sözünü tutmazlık etme, muhakkak gel, ey gönlü gönlüme uygun insan — dedi —
5012	Yaşık yerke yansa yüzin kizlese, kömür kırtışı dünyâ yüzke basa	Güneş batıp, yüzünü gizledikten, dünya yüzüne, kömür gibi, siyah bir deri bağladıktan sonra,

5013	Seni küdge-men evde kelgil maŋa, yarağın körüp iş kılayın saŋa	Seni evde beklerim, bana gel; senin için ne yapmak icap ederse, onu yapar, hâzırlarım.
5014	Atın mindi keldi iligke turup, tüşüp kirdi ilig tapa yol kolup	Atına bindi ve oradan kalkıp, doğruca hükümdarın sarayına geldi; atından inip, müsâade isteyerek, huzura çıktı.
5015	Tegürdi iligke ukulmış sözin, sevindi ilig yazdı kaşın közin	Konuşulan sözleri hükümdara arzetti; hükümdarın sevinç içinde yüzü güldü.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
5016	Ayur edgü boldı bu bir iş barı, sözüg teg çın erse ol aymışları	Hükümdar : — Bu iyi bir iş oldu — dedi. — yalnız o da, senin söylediğin gibi, sözünde dursun.
5017	Yana aydı ilig ne üdke kelir, kayuda tuşar-men angar ay bilir	Hükümdar devamla : — Ne zaman gelir, onunla nerede buluşacağız — dedi.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ İN HÜKÜMDARA CEVABI
5018	Yanut berdi ögdülmiş aydı keçe, yaruk dünyâ meŋzi tünerse çiçe	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Akşam, parlak dünyanın yüzü iyice kararınca,
5019	Meniŋ evke kelmek-turur ol maŋa, kaçan kel tese sen kelir ol saŋa	O benim evime gelecek; ne zaman gelmesini emrederseniz, o zaman huzurunuza çıkacaktır.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5020	İlig aydı emgep yügürdüŋ üküş, yanut bersü teŋri ol emgekke tuş	Hükümdar şöyle dedi : — Çok koştun ve çok zahmet çektin; bu zahmetlere mukabil Tanrı sana hak ettiğin mükâfatı versin.
5021	Bu erdi meniŋ bu igimke emi, sevindürdi emdi meniŋ köŋlümi	Benim hastalığımın devası bu idi; artık içim rahat etti.
5022	Sen evde küdez kelse eştür maŋa, kişi barğa mendin okıtçı saŋa	Sen evinde bekle ve gelince, derhâl bana haber ver; ben de, davet için, sana bir adam gönderirim.
5023	Kadaşıŋnı alğıl maŋa kel turup, ziyâret kılayın yüzini körüp	Sen kardeşin ile birlikte bana gelirsin, ben de teberrüken onun yüzünü görmüş olurum.
5024	Muŋar meŋzetür emdi bilge sözin, negü ter eşitgil bu tüpi tözin	Şimdi bir âlimin buna benzer sözünü dinle; bu mesele hakkında, bak, o ne der.
5025	Kişi köŋli tutçı tiler ârzûnı, avıtur tilek bulğuka özini	însan gönülü dâima bir şeyler ister ve arzu eder; dileğini elde edinceye kadar kendisini durmadan oyalar.
5026	Kalı bulsa ârzû tilekin tükel, köŋül kötrür anda keser sözini	Bütün dilek ve arzularını bulunca da, onları gönlünden çıkarır ve bir daha ağzına almaz.
5027	İlel tep turup çıktı ögdülmişe, eviŋe kelip kirdi kıldı tüşe	Öğdülmiş "baş üstüne" diyerek, kalkıp çıktı; atına binip, evine döndü.
5028	Yaşık yerke indi yüzin kizledi, kararıp tuman tozdı dünyâ tudı	Güneş yere indi; yüzünü gizledi; dünyayı kara bir duman kapladı.
5029	Ajun tul tonın kedti kaşın tügüp, kalık yek yüzi teg karardı oŋup	Dünya iztırap içinde, tekrar dul elbisesini giydi; gök, şeytan yüzü gibi, soldu, karardı.
5030	Kamuğ teprenür tındı yumdı közi, çoğı ün kesildi tirigler sözi	Bütün canlı mahlûklar sükûna erip, gözlerini yumdular; ses, gürültü, söz kesildi, hayattan eser kalmadı.

LXIX	**Odgurmış Öğdülmiş Tapa Kelmişin Ayur**	**Odgurmış'ın Öğdülmiş'e Geldiğini Söyler**
5031	Turup akru keldi kör odğurmışa, küdezip körü aldı ögdülmişe	Odgurmış evinden kalkıp, yavaş-yavaş yürüyerek, geldi; Öğdülmiş onu bekleyip, karşıladı.
5032	Selâm kıldı ötrü alıştı elig, turup evke kirdi bu iki silig	Selâmlaşıp, el sıkıştılar; bu iki temiz kalpli insan el-ele eve girdiler.
5033	Aş içgü çıkardı yetürdi körü, kişi ıdtı ilig tapa ukturu	Öğdülmiş yiyecek ve içecek çıkardı ve itina ile onu ağırladı; hükümdara haber vermek üzere, adam koşturdu.
5034	Eşitti ilig kıldı yandru cevâb, okıdı olarıg yakınlık ulap	Hükümdar haberi alır-almaz, derhâl mukabelede bulundu ve yakınlık göstererek, onları saraya davet etti.
LXX	**Küntoğdı İlig Odgurmış Birle Körüşmişin Ayur**	**Hükümdar Kün-Toğdı'nın Odgurmış İle Görüştüğünü Söyler**
5035	İkigü turup bardı ilig tapa, körü aldı ilig yorıdı kopa	Her ikisi kalkıp, hükümdara gittiler; hükümdar yerinden kalktı, onlara doğru yürüdü ve kendilerini karşıladı.
5036	Selâm kıldı ilig eŋ aşnu körüp, aleyk berdi zâhid selâmka turup	Karşılaşınca, önce hükümdar selâm verdi; zahit ise, yalnız onun selâmına mukabele etti.
5037	Eligleşti ilig bu zâhid bile, ayıttı ilig yazlu sevnü küle	Hükümdar zahit ile el sıkıştı, sevinç içinde güler yüzle hâl-hâtır sordu.
5038	Orun kıldı artuk öziŋe yakın, ağırladı aşru bağırsaklıkın	Kendisinin yanı-başında yer verdi, ona aşırı bir iltifat ve hürmet gösterdi.
5039	Ayur emgediŋ sen ay odğurmış a, yadağın bu yerke özüŋ kelmiş e	Ey Odgurmış, yaya olarak buraya kadar gelmekle çok büyük zahmetlere katlandın — dedi.
	Odgurmış cevabı İligke	ODGURMIŞ'IN HÜKÜMDARA CEVABI
5040	Yanut berdi odğurmış aydı közüm, seni kördi emgek unıttı özüm	Odgurmış cevap verdi : ve : — Seni görünce, ben bu zahmetleri unuttum — dedi —
5041	Özüm ârzûlap keldi emdi saŋa, nelük teggey emgek ay ilig maŋa	Ben sana kendi arzumla geldim, ey hükümdar; bu bana nasıl zahmet olabilir.
5042	Kişi öz tilekin yorısa barıp, tegir terk tilekke bu kalmaz arıp	İnsan kendi arzusu ile yola çıkarsa, gideceği yere çabuk erişir ve yolda yorulup kalmaz.
5043	Negü ter eşitgil böke yavğusı, ukuş birle yadmış ajunka küsi	Aklı ile dünyaya şöhretini yaymış olan Böke yavgusı ne der, dinle.
5044	Köŋül ârzûlasa yırak yer yağuk, bolur terk tilekin bulur ol anuk	Gönülden arzulanırsa, uzak yer yakın olur ve insan dileğini, kendisi için hazırlanmış gibi, derhâl elde eder.
5045	Köŋül birle maŋsa kişi ârzûlap, tegir ârzûka terk yağukluk ulap	insan isteyerek ve arzulayarak yola çıkarsa, bu sevgi ile dileğine çabuk erişir.
5046	Köŋülsüz kayu yerke maŋsa adak, neçe yer yakın erse boldı yırak	Arzu edilmeyen bir yere doğru yola çıkılırsa, bu yol ne kadar yakın olursa-olsun, yine uzak gelir.
5047	Adakın yorığlıka emgek tegir, köŋül birle maŋsa ol emgek barır	Yayan yürüyen insan zahmet çeker; fakat gönül arzusu ile yürüyünce, bu zahmet ortadan kalkar.
5048	Köŋül birle keldim saŋa ay ilig,	Ey hükümdar, ben sana gönül arzusu ile geldim; bu

	kaçan tegge emgek yetürgil bilig	bana niçin zahmet olsun.
5049	Köŋül kimni sevse tilese bakın, neçe yer yırak erse boldı yakın	Gönül birini sever ve arzu ederse, onun bulunduğu yer ne kadar uzak olursa-olsun, yine yakın görünür.
	İlig suali Odgurmışka	HÜKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI
5050	İlig aydı sözde eŋ aşnu saŋa, ayıtğu sözüm bar ayu ber maŋa	Hükümdar: —Her şeyden önce sana soracak bir sözüm var, bana cevap ver — dedi —
5051	Sen emdi köŋül birle keldiŋ maŋa, velikin neteg ol bu iş ay toŋa	Sen şimdi gönül arzusu ile bana geldin; fakat şu iş nasıl oldu, ey kudretlim.
5052	Bilir sen selâm fazlı artuk uluğ, kim aşnu aşunsa açar bu yoluğ	Bilirsin ki, selâmın fazileti çok büyüktür; kim daha önce bunu yaparsa, bu fazileti o göstermiş olur.
5053	Meni kördüŋ erse selâm kılmadıŋ, bu fazlığ muyanığ kalı kolmadıŋ	Sen beni görünce, selâm vermedin; bu fazileti ve sevabı neden istemedin.
	Odgurmış cevabı İligke	ODGURMIŞ'IN HÜKÜMDARA CEVABI
5054	Yanut berdi odğurmış aydı selâm, bilip kılmadım men eŋ aşnu ulam	Odgurmış cevap verdi ve : — Ben bilerek bunu yaptım ve önceden selâm vermedim — dedi —
5055	Selâm ol kişike selâmet yolı, selâm kıldı erse uruldı ulı	Selâm insana selâmet yoludur; kim selâm verirse, karşısındakine te'minat vermiş olur.
5056	Selâm ol kişike iminlik emân, selâm kılsa ötrü imin boldı cân	Selâm insan için emniyet ve selâmettir; selâm veren kimse karşısındakinin hayatını emniyet altına almış olur.
5057	Muŋar meŋzetü keldi emdi bu söz, eşitgil munı sen ayâ köŋli tüz	Şimdi buna benzer bir söz vardır, ey temiz kalpli insan, dinle.
5058	Emân berdi erke selâm kılğuçı, selâmet bulundı aleyk alğuçı	Selâm veren kimse insana âmân verir; selâmı alan kimse, selâmette olur.
5059	Selâm ol selâmet kişi şerriŋe, selâmetlık aldı yanut kılğuçı	Selâm insanı insanların şerrinden korur; selâma mukabele eden kimse selâmetini te'minat altına almış olur.
5060	Uluğlar kerek kim kiçigke selâm, aşundursa ötrü bolur iş temâm	Büyüklerin küçüklere selâm vermesi lâzımdır ve böylece işler yoluna girer.
5061	Kiçig tutsa kılsa uluğlar sözi, selâmet tirildi kutuldı özi	Küçükler büyüklerin sözünü dinler ve ona göre hareket ederlerse, selâmetle yaşarlar ve emniyette olurlar.
5062	Kiçig bolsa imin uluğ şerrindin, selâmet bulunsa umup hayrındın	Küçükler büyüklerin şerrinden emin olmalıdırlar; böylece onlardan hayır umarak, emniyet içinde yaşarlar.
5063	Meniŋdin iligke kaçan tegge şer, kiçig men kiçigdin negü yası bar	Benden hükümdara ne gibi bir kötülük dokunabilir; ben küçüğüm, küçükten büyüğe nasıl bir zarar gelebilir.
5064	İlig elgi barça bodunka uzun, negü kolsa kılğay tügülse yüzün	Hükümdarın eli bütün halka uzanır; gazaba gelirse, istediğini yapabilir.
5065	Körü bar kara begke kılmaz selâm, bu mani üçün ol ay bilgi tamâm	Dikkat et, selâmın bu mânasından dolayı halk beye selâm vermez, ey bütün bunları bilen insan.
5066	Meni sen eŋ aşnu tapuğka tilep, özüŋke okıdıŋ üküş ârzûlap	ilk önce sen benim hizmetine girmemi istedin; çok arzu ederek, beni yanma çağırdın.
5067	Bolu bermedim men sözüg	Ben bunu kabul etmedim ve sözünü dinlemedim; çünki

	tutmadım, bu alçı ajunka özün bütmedim	ben bu aldatıcı dünyaya inanmıyorum.
5068	Anı kodtuŋ emdi ziyâret üçün, okıdıŋ munu keldim emdi bu tün	Ondan vazgeçip, sâdece seni ziyaret etmemi istedin; işte ben de şimdi bu gece ziyarete geldim.
5069	Takı eymenür erdim emdi saŋa, selâmın emân berdiŋ emdi maŋa	Yine de senden çekmiyordum; fakat sen selâm ile bana emniyet verdin.
5070	Yana aşnukı sözke yaŋay teyü, takı korkur erdim saŋa eymenü	Tekrar eski fikrine dönecek diye, senden çekiniyor ve korkuyordum.
5071	Tükel büttüm emdi saŋa belgülüg, maŋa edgü teggey seniŋdin ülüg	Şimdi sana tamamıyle ve gerçekten inandım, bana senden ancak iyilik gelebilir.
	İlig cevabı Odgurmışka	HÜKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI
5072	İlig aydı begke idi ked yavuz, tilin sözlemiştin yana yansa öz	Hükümdar şu mukabelede bulundu : — Bir bey için, verdiği sözden dönmek çok fena bir şeydir.
5073	Uluğluk yemesün ol elgi uzun, yanar erse tilde yorıtmış sözün	Verdiği sözden dönen bey hiç bir zaman büyüklüğe ermesin.
5074	Ajunka elig bolmasun ol kişi, tili yalğan erse kılınçı buşı	Yalancı ve öfkeli insan hiç bir zaman dünyaya hâkim olmasın.
5075	Neteg beg bolur ol bodunka uluğ, tili yalğan erse kör elgi kuruğ	Yalancı ve hasis kimse nasıl halka beylik edebilir.
5076	Takı munda yegrek bilig sözlemiş, sözüg kıysa kıylur kaçar kut temiş	Bilgi de bundan daha iyi bir söz söylemiştir : insan sözünden dönerse, saadet de ona yüz çevirir, ondan kaçar.
5077	Kişide yavuzrakı yalğan bolur, yavuzda yavuz vade kıyğan bolur	Yalancı — insanların kötüsüdür; kötülerin kötüsü ise, verdiği sözünden dönen kimsedir.
5078	İdi yakşı aymış köni sözlüg er, köni sözlüg erke bayat bersü ter	Doğru sözlü insan çok iyi söylemiş; doğru söyleyen insanı Allah ecre nail etsin.
5079	Sözi çın kerek beg kıyıksız köni, sözinde yanığlığ teme er anı	Bey sözü dürüst olmalı ve o bundan caymamalıdır; sözünden dönen kimseye erkek denilmez.
5080	Tilin sözlemiş sözde yanmaz eren, sözinde yanığlı işiler sanı	Erkek insan verdiği sözden geri dönmez; sözünden dönenleri sen kadın bil.
	Odgurmış cevabı İligke	ODGURMIŞ'IN HÜKÜMDARA CEVABI
5081	Yanut berdi odğurmış aydı ilig, bu edgü kılıklarka buldı elig	Odgurmuş cevap verdi:—-Hükümdar bu iyi hareketlere vâsıta oldu— dedi —
5082	Bayat arturu bersü ilig saŋa, bu edgü kılıklar bu edgü yaŋa	Ey hükümdar, Tanrı senin bu iyi hareketlerin ile bu iyi ahlâkını dâim etsin ve artırsın.
5083	Bodunda talu ol bu begler özi, özi teg talu tutğu kılkı sözi	Halk içinde seçkin olan bu beylerin hareketleri ve sözleri de, kendileri gibi, seçkin olmalıdır.
5084	Biliglig bilig berdi mundağ ayur, beg edgü köni bolsa bodnı bayur	Bilgili insan bilgi verir ve şöyle der : Bey iyi ve doğru olursa, halk zenginleşir.
5085	Negü ter eşitgil ürüŋ başlığ er, ajunuğ keçürmiş uzun yaşlığ er	Ak saçlı, dünya görmüş ve yaş yaşamış insan ne der, dinle.

5086	Kılınç edgü tut ay ajun tutğuçı, keligli-turur kut yana barğuçı	Ey dünyaya hâkim olan, iyi hareket et; saadet geldiği gibi, tekrar gidebilir.
5087	Katığlan özüŋke kodun edgü at, vefâ kılmağay kut seni kığa yat	Gayret et, iyi ad kazan; saadet vefasızdır; sana tekrar yabancı muamelesi yapabilir.
5088	İsiz kılmağıl sen ay elgi uzun, kamuğ edgülük kıl kılınçın sözün	Ey kudret sahibi, sen kötülük yapma; sözünle ve hareketinle her vakit iyilik etmeğe çalış.
5089	Uluğluk bu beglik yüz evrür saŋa, meger edgülük yüz evürmez toŋa	Büyüklük ve bu beylik sana yüz çevirebilir; yalnız iyilik sana yüz çevirmez.
5090	Bu kün edgü kazğan bodun yüki yüd, yarın edgü kelgey keçip barsa üd	Bugün iyilik kazan, halkın yükünü yüklen; zaman geçer, gider ve yarın sana bundan iyilik gelir.
5091	Tüpi yel-turur bu tiriglik küni, ınançsız-turur kut keçürgey seni	Bu ömrün günleri fırtına gibi geçer; saadet vefasızdır, bir gün seni de bırakır.
	İlig cevabı Odgurmışka	HÜKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI
5092	İlig aydı ukğıl ay bilgi uluğ, tilekim bu ol sinde açğıl yoluğ	Hükümdar : — Ey bilgisi büyük olan insan, dinle — dedi — senden dileğim şudur : bana iyilik yolunu göster.
5093	Seni munça bekrü tutup koldukum, bu erdi tilekim meniŋ ay tokum	Seni bu kadar ısrarla istemekten maksadım da bu idi, ey gönlümü doyuran insan.
5094	Maŋa bergil emdi bu öt sav erig, meger edgülükke yetilgey elig	Bütün gayretimi yalnız iyilik yoluna hasretmem için, bana şimdi öğüt ve nasihat ver.
5095	Kişi bar kalın bod boğuz ağrukı, köni çın bağırsak yok ol ay akı	Etrafımda geçinen kalabalık bir insan kütlesi var; fakat bunlar arasında, ey cömert insan, doğru, dürüst ve sâdık kimse yoktur.
5096	Bu begler bulur barça ârzû tilek, özi köŋliŋe sığğu bulmaz yölek	Beyler bütün arzu ve dileklerini bulurlar; fakat kendilerine müessir olabilecek bir yardımcı bulamazlar.
5097	Kapuğda kalın baş yumıttı yorır, tusulur kişi yok maŋa ay bilir	Kapıda bir sürü insan dolaşır, durur; fakat bana faydası dokunacak bir kimse yoktur, ey bilir.
5098	Muŋar meŋzer emdi bu beyt ay akı, ukayın tese sen munukı okı	Ey cömert, şimdi şu beyit buna benzer; anlamak istersen, işte, oku.
5099	Kişi tep yorıglı telim bar sanı, kişike tusulğu tilese kanı	İnsanım diye gezen pek çok kimse var; bunların içinde insana faydalı olanını ararsan, nerede.
5100	Kılur bir kişi miŋ kişiniŋ işin, üküş miŋ yumıtsa kılumaz anı	Bir insan bâzan bin kişinin işini yapar; bâzan binlerce insan toplanır ve bir kişinin işini göremez.
5101	Yana aydı ilig ay odğurmış a, bayat fazlı barça özüŋ bulmış a	Hükümdar devamla:—Ey Odgurmış, sen Tanrının bütün faziletlerini kendinde toplamış bir insansın — dedi —
5102	Atıŋka yaraşı kılınçıŋ bütün, tilekiŋ tükel bersü teŋri kutun	Tabiatin adına yakışır şekilde mükemmeldir; Tanrı seni mes'ûd etsin ve bütün arzularını yerine getirsin.
5103	Bayat bermişindin maŋa kıl ülüg, tirilsü köŋül bolsu nefsim ölüg	Tanrının sana verdiğinden bana da bir hisse ayır; gönülüm dirilsin ve nefsim ölsün.
	Odgurmış cevabı İligke	ODGURMIŞ'IN HÜKÜMDARA CEVABI
5104	Yanut berdi odğurmış aydı ay beg, taçımnı körür sen kişi öggü teg	Odgurmış cevap verdi ve : — Ey hükümdar, insanlar benim görünüşümü öğerler; sen de ancak bu zahirimi

		görüyorsun — dedi —
5105	Kalı bildiŋ erse içim ay böke, bu kün sürgey erdiŋ meni miŋ söke	Ey kudretli insan, eğer içimi bir bilse idin, bana binlerce lanet edip, buradan kovardın.
5106	Maŋa at uruldı bu zâhid atı, bu atım maŋa boldı tâat yutı	Bana zahit adı takıldığından beri bu ad benim için bir felâket olmuştur.
5107	Meni alktaçı kör bu atım-turur, bu atım üçün nefs maŋa beg bolur	Beni mahveden bu adımdır; bu adımdan dolayı nefsim bana hâkim olmuştur.
5108	Kebit ked bezedim kişi körgüsi, asığ yok kebitte satığ belgüsi	İnsanların göreceği dükkânımı çok iyi süsledim, fakat burada kâr ve ticâretten eser yoktur.
5109	Taşın körmegil sen ay ilig kişig, kişiniŋ için kör yaşutluğ işig	Ey hükümdar, sen insanın dışına bakma; insanın içine, onun gizli emellerine bak.
5110	Neçe körklüg erse kağun taş yüzi, yıdı ya bedizi ya meŋzi tözi	Kavunun dışı, kokusu, şekli veya rengi ne kadar güzel olursa-olsun,
5111	İçinde tatığ bolmasa ol kağun, anı taştın atğu bolur ay sığun	içinde tadı yoksa, o kavunu kaldırıp atmak icap eder, ey dağ keçisi gibi çevik insan.
5112	Negü ter eşit emdi köŋli oduğ, içiŋni beze tutma taş sır boduğ	Dinle, şimdi uyanık insan ne der : içini süsle, dışını boyayıp-cilâlama.
5113	Kamuğ neŋ kötürgüsi içtin bolur, içi bolmasa taş yaramaz kalur	Her nesneyi yükselten şey onun içinden gelir; içi yoksa, dışı hiçbir işe yaramaz.
	İlig cevabı Odgurmışka	HÜKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI
5114	Yanut berdi ilig ayur ay süzük, içiŋ me taşıŋ birle barça tüzük	Hükümdar cevap verdi : — Ey saf gönüllü insan, senin için ve dışın her bakımdan iyidir — dedi —
5115	Özüŋ yük yinitti bu dünyâ kodup, ilindim men emdi ağır yük yüdüp	Bu dünyadan vaz geçmekle sen yükünü hafiflettin; ben ise, ona tutuldum ve ağır yük altına girdim.
5116	Bu dünyâ işi kıldı meşğul meni, bayat tapğıŋa öz tegümez kanı	Bu dünya işi beni meşgul etti; Tanrı ibâdeti nerede, ona artık vakit bulamıyorum.
5117	Maŋa öt erig bir tutunsu özüm, kutadsu sözüg çın süzülsü özüm	Bana öğüt ve nasîhat ver, ona göre hareket edeyim; sözüm saadet getirsin ve ben gerçekten ruhumu tasfiye edeyim.
	Odgurmış cevabı İligke	OGDURMIŞ'IN HÜKÜMDARA CEVABI
5118	Yanut berdi odğurmış aydı beg e, kamuğ edgülükke sen edgün teg e	Odgurmış cevap verdi:—Ey hükümdar, her türlü iyiliğe sen iyilikle erişmeğe çalış — dedi —
5119	Bayat kullarında meniŋde yavuz, adın bilmegil sen ay bilgi ögüz	Ey bilgisi nehir gibi akan, bil ki, Tann kulları arasında benden kötü başka biri yoktur.
5120	Meniŋde yavuzrak bayatım kulı, men ök-men ay ilig tilese kalı	Ey hükümdar, Tanrının benden daha kötü kulunu istersen, o yine benim.
5121	Negü asğı bolğay meniŋ sözlerim, tusulğaymu erki saŋa ötlerim	Benim sözlerimin ne faydası olacaktır; acaba nasihatlerim sana faydalı olabilir mi.
5122	Yana men idimdin umınç kesmedim, yazuk yarlıkağlı ol ol bir idim	Buna rağmen, ben rabbimden ümidimi kesmedim; bütün günahları affeden o bir rabbimdir.

5123	Negü ter eşitgil yazukluğ kulı, yazukın bilip udri koldı tili	Günahlarını itiraf eden ve Tanrıdan afiv ve mağfiret dileyen günahkâr kul ne der, dinle.
5124	Yazukluğ cefâlığ kuluŋ-men otun, baka körse barça yazuk-men bütün	Ben senin günahkâr, cefakâr kulunum; iyice bakarsan, ben baştan ayağa günahım.
5125	Seniŋde adın yok sığınğu idim, yazukuın bağışla yölegil kutun	Senden başka sığınacak rabbim yok; günahımı bağışla ve saadet yolunda beni destekle.
	İlig cevabı Odgurmışka	HÜKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI
5126	Yanut berdi ilig ayur ay oduğ, bu kılkıŋ bodudı bu edgü boduğ	Hükümdar cevap verdi : — Ey uyanık insan, bu güzel vücûdu Tanrı bu güzel ahlâk ile süslemiştir — dedi —
5127	Özüŋni yavuzrak biliriŋ üçün, bodunda sen edgü bolur sen küçün	Kendini daha kötü olarak bildiğin için, ister-istemez, halkın en seçkini oluyorsun.
5128	Köŋül til arıttıŋ arıdı özüŋ, meni ötlegil bir tusulsu sözüg	Gönlünü ve dilini temizledin, kendin de temiz oldun; öğüt ver, ben de senin sözünden istifâde edeyim.
5129	Ay edgü kılıklığ bütün işi çın, maŋa öt erig ber bağırsaklıkın	Ey iyi tabiatli, inanılır ve işi doğru olan insan, bana acı, öğüt ve nasihat ver.
5130	Bayat berdi barça saŋa edgülük, bu edgü yolın aç maŋa ay külüg	Tanrı sana her türlü iyilikleri ihsan etmiş; ey namlı, bu iyilik yolunu bana da aç.
5131	Ay edgü kişi ötle emdi maŋa, yanut berge teŋri yarınlık saŋa	Ey iyi insan, şimdi bana öğüt ver; yarın Tanrı sana bunun ecrini ihsan eder.
LXXI	**Odgurmış İligke Pend Bermişin Ayur**	**Odgurmış'ın Hükümdara Öğüt Verdiğini Söyler**
5132	Yanut berdi odğurmış aydı ilig, bayat bersü barça tilekke elig	Odgurmış cevap verdi ve: — Ey hükümdar, Tanrı her işte sana tevfikini refik etsin — dedi —
5133	Bu kıvçak kovı dünyâ kiçki ajun, neçe beg karıttı kanmaz özün	Bu kof ve boş dünya çok eski bir âlemdir; o nice beyleri ihtiyarlattı, kendisi ihtiyarlamaz.
5134	Seni teg telim beg keçürdi sevip, saŋa ma anundı keçürgey evip	Senin gibi bir çok beyleri sevdi ve nihayet onlardan yüz çevirdi; şimdi senin için hazırlandı, fakat seni de çabuk bırakacaktır.
5135	Bamağıl muŋar sen hakikat köŋül, vefâ kılğu ermez hakikat tüŋül	Sen ona inanıp, gönül bağlama; o sana hakikî bir vefa gösterecek değildir, ondan vaz geç.
5136	Meniŋdin nerek emdi öt sav erig, bu üdlek öti tap saŋa ay tirig	imdi benim öğüt ve nasihatime ne lüzum var, ey diri; sana feleğin verdiği ibret yeter.
5137	Seniŋde ozakı ajun tutğuçı, kanı kança bardı kanı ol küçi	Senden önce dünyaya hâkim olanlar hani, nereye gittiler; o kudret ve ihtişamları nerede.
5138	Olar kança bardı körü bar sakın, saŋa ma naru barğu üd kün yakın	Onlar nereye gittiler, ibretle bak, düşün; senin için de oraya gidilecek gün yakındır.
5139	Saŋa tegdi emdi bu beglik kurı, uzun kalğu ermez iş itnıp yorı	Bu beylik sırası şimdi sendedir, fakat uzun kalacak değildir; işini ona göre tut.
5140	Olarka negü kıldı erse asığ, bu kün sen anı kıl yarın bul tatığ	Onlar için ne faydalı oldu ise, bugün sen de onu yap; yarın bunun zevkini tadarsın.
5141	Negüke ökündi ölürde olar,	Ölürken, onlar neye peşiman oldular ise, sen ondan

	sen andın yırak tur tile edgüler	uzak dur ve ancak iyilik düşün.
5142	İdi yakşı aymış biliglig bügü, biliglig sözi yinçü yâkût tegü	Bilgili hakîm çok iyi söylemiş; bilgilinin sözü inci ve yakut gibidir.
5143	Ölügni körügli me kalmaz tirig, ölümke anun tutma kılkıŋ irig	Ölüyü gören hiç kimse diri kalmaz; ölüme hazırlan, haşîn olma.
5144	Ölümüg biligli ay kılkı osal, keçer bu tiriglik özüŋ ülgi al	Ey ölümü bilip de gafil davranan, hayat geçer, ondan nasibini al.
5145	Usanıp yorığlı ay ârzû kulı, ölümke basıkma kelir alğalı	Gafletle yürüyen ey arzuların esiri, ölüm sana baskın yapmasın; o muhakkak bir gün seni almağa gelecektir.
5146	Baka kör keçürmiş küniŋni bu kün, tükel boldı tüş teg sakınğıl ögün	Geçmiş günlerine bugün dikkatle bak, hepsi bir rüya oldu; aklını kullan ve iyi düşün.
5147	Kalı kıldı erse özüŋ edgülük, asığ kıldıŋ özke eçü meŋülük	Eğer sen kentlin iyilik yaptın ise, bundan sen kendine ebedî bir ecir kazandın.
5148	Yava kıldıŋ erse tiriglik kalı, ökünç birle tün kün udıma ulı	Eğer ömrünü boşuna geçirdin ise, gece-gündüz durup-dinlenmeden, peşimanlıkla inle.
5149	Tilep bulğu ermez tiriglik tuçı, yana yaŋu ermez yegitlik küçi	Arzu etmekle devamlı bir hayat temin edilemez; gençlik kuvveti de bir daha geri dönecek değildir.
5150	Bu bulmış üdüg barı kılma yava, ölümke anunğıl tapuğka eve	Bari bu bulduğun zamanı boşuna geçirme; ölüme hazırlan, ibâdete istical et.
5151	Ay ilig baka kör seniŋde oza, beg erdi ataŋ ilde erk türk tüze	Ey hükümdar, bak, memlekette senden önce idareyi elinde tutan bey senin baban idi.
5152	Hazine haşem sü idisi bolup, tirildi bir ança tilekin bulup	Hazinesi, maiyeti ve askeri vardı; bunlara dayanarak, her isteğini buldu ve böylece bir müddet yaşadı.
5153	Ölüm tuttı âhır iletti anı, asığ kılmadı ol bedümiş üni	Sonunda ölüm onu yakaladı ve götürdü; onun büyük şöhreti bir fayda etmedi.
5154	Ataŋ öldi bardı saŋa berdi pend, ata pendi tutsa şeker bolğa kand	Baban öldü, gitti ve bu ölümü ile sana öğüt verdi; baba nasihatini tutarsan, o sana bal-şeker olur.
5155	Muŋar meŋzer emdi eşit uş bu söz, asığ kılğa tutsa ayâ özke köz	îmdi buna benzeyen şu sözü dinle; tutarsan, faydalı olur ve senin görür gözün olur.
5156	Ataŋ öldi erse kalı ne üdün, saŋa ayduki ol oğul kör odun	Baban öldüğü zaman sana şöyle söylemiş olur:— Ey oğul, bak ve uyan.
5157	Ölüm tuttı bardım kelir uş saŋa, katığlan kedin edgü atıŋ kodun	Ölüm beni yakaladı, gidiyorum; şimdi sıra senindir; gayret et, kendinden sonra iyi ad bırak.
5158	Ataniŋ ananıŋ ölümi tükel, oğul kızka pend ol ukup özke al	Ana-babanın ölümü çocuklar için tam bir nasihattir; bunu anlayıp, benimse.
5159	Ataŋnı anaŋnı ölüm kodmadı, senimü kodur kör yetilse üdi	Ananı, babanı ölüm bırakmadı; vakti gelince, senimi bırakır.
5160	Olarka cefâ kıldı dünyâ titip, saŋamu vefâ kılğa kılkın itip	Onlara acımayan ve cefa eden bu dünya, tabiatini değiştirip, sanamı vefa gösterecek.
5161	Küsüş tut tiriglik kerek işke ıd, üle neŋ kişike muyan özke tıd	Hayatı aziz bil ve ancak lüzumlu işlerde kullan; insanlara ihsanlarda bulun ve kendine sevap kazan.

5162	Keçer kün içinde kerekiŋ alın, keçürgey seni üd itigiŋ kılın	Geçici günler içinden ancak lüzumlu olan şeyleri .al; zaman seni de geçirecektir, buna göre hazırlığını yap.
5163	Özüŋ yüdti munça bodun yükleri, oduğ tur osal bolma saknu yorı	Sen bu kadar halkın yükünü yüklenmiş bulunuyorsun; uyanık ol, gafil bulunma ve düşünerek hareket et.
5164	Kalın aç böriler yığıldı saŋa, koyuğ ked küdezgil ay ilçi toŋa	Bir sürü aç kurt senin etrafına toplanmıştır; ey kahraman hükümdar, koyunları iyi muhafaza et.
5165	İliŋde biregü keçe kalsa aç, anı sendin aytur bayat közni aç	Memlekette bir kimse bir gece aç kalırsa, onu Tanrı sana soracaktır; gözünü aç.
5166	Yula teg küyer sen bu kün ay ilig, yarukluk adınka-turur ay silig	Ey hükümdar, bugün sen bir meş'ale gibi yanıyorsun, fakat bunun ışığı başkaları içindir; ey temiz kalpli insan.
5167	Tiriglik uçuksa yetilse yaşıŋ, negüke tusulğay saŋa bu kişig	Yaşın ileriler ve hayat da sonuna yaklaşırsa, bu adamların sana ne gibi faydaları dokunabilir.
5168	Özuŋ otka atma kişiler üçün, özüŋni küyürme körürde küçün	İnsanlar için kendini ateşe atma, göz göre-göre zorla kendini yakma.
5169	Uluğluk bedüklük bu beglik kamuğ, kalır bu ölüm kelse açsa kapuğ	Ölüm gelip, kapıyı çalarsa, ululuk, büyüklük ve bütün bu beyliğin hepsi burada kalır.
5170	Köni bol könilik öze kıl törü, uzun turğa beglik adakın örü	Doğru ol ve doğruluk üzere hüküm et; beylik ancak böylelikle uzun müddet payidar olabilir.
5171	Ne edgü bilig berdi bilgi uluğ, bu söz işke tutnup yorı bu yoluğ	Büyük bilgin ne iyi bilgi vermiş, bu söze göre hareket et ve bu yoldan yürü.
5172	Bekütmek tilese bu beglik ulı, törü bergü tutğu könilik yolı	Bu beyliğin temelini sağlamlaştırmak istersen, hüküm ederken, dâimi doğruluk yolunu tutmalısın.
5173	Takı bir ajunuğ tutayın tese, könilikni tutğu söz aydım kese	Öteki dünyayı elde etmek istersen, yine bu doğruluk yolunda devam etmelisin; bunda şüphe yoktur.
5174	Ay beg-men tegüçi bedütme köŋül, vefâsız-turur dünyâ devlet tüŋül	Ey "ben beyim!" diyen, gurur getirme; dünya ve saadet vefasızdır, ondan vaz geç.
5175	Bu dünyâ kutıŋa ınanma ayığ, ınançsız-turur kör kılınçı yayığ	Bu dünya saadetine pek güvenme; onun tabiati dönektir, ona inanılmaz.
5176	Ay ilig bu karşı bu ordu orun, saŋa tegmişi ber tüşün ol körün	Ey hükümdar, bu köşk, bu saray, bu taht senin için, dikkat et, ancak bar durak yeridir.
5177	Seniŋde ozakı tüşüp keçtiler, yerikmedi tüşte udu köçtiler	Senden evvelkiler oraya uğrayıp, geçtiler; menzilde yerleşmediler ve öncekileri takip ederek, göçtüler.
5178	Saŋa tegdi emdi bu ordu orun, köçüŋni özüŋde oza ıd burun	Bu saray ve taht şimdi sana ulaştı; göçünü kendinden önce gönder.
5179	Bu kün munda etme bu karşı sarây, sini kodmağay bu keçer yıl kün ay	Bugün bu saray ve köşkü burada yapma; bu geçen yıl, ay ve gün seni beraber sürükleyecektir.
5180	Özüŋ yatğu ornı gûr ol belgülüg, anı itgü edgü bile ay külüg	Senin yatacağın yer, şüphesiz, mezardır; onu iyilikler ile süsle, ey nâmdar.
5181	Meniŋ tep bilir sen bu karşığ bu kün, hakikat baka körse ermez ögün	Bugün bu sarayı "benim" diye bilirsin; iyice düşünürsen, gerçekte o böyle değildir.
5182	Negü ter eşitgil bu karşı saŋa, baka körse çın ok ayur ay toŋa	Dinle, bu saray sana ne der; dikkat edersen, çok doğru söyler, ey kahraman.

5183	Munı sen ayur sen meniŋ tep meniŋ, negüke ayur sen negü teg seniŋ	Bunu sen "benimdir, benim!" diye söylersin; niçin böyle dersin, bu nasıl senin olur.
5184	Seninđe basakı saŋa çık teyür, anundı küder uş meniŋ ter meniŋ	Senden sonrakiler sana "çık!" der; onlar da oraya girmeğe hazırlanıp, "benimdir, benim!" diye beklerler.
5185	Tünek ol bu dünyâ ay dünyâ begi, tünek içre bolmaz sakınçta öŋi	Ey dünya beyi, bu dünya bir zindandır; zindan içinde endişeden başka bir şey bulunmaz.
5186	Tünekte sen artuk tileme sevinç, sevinç aslı uçmak-turur hem avınç	Zindanda sen fazla sevinç bekleme; sevinme ve avunma yeri ancak cennettir.
5187	Bu erter erejig erej tutmağıl, ya keçgü sevinçig sevinç temegil	Geçici rahatı huzur olarak kabul etme, geçecek sevince de sevinç deme.
5188	Ne yaŋlığ bu devlet turumaz kaçar, terilmiş neŋiŋni tükel ol saçar	Saadet böyledir, duramaz, kaçar; topladığın malları o hep saçar.
5189	Anı kıl tutaşı tirilgü orun, bu ajun neŋin kod aŋar yüz urun	Ancak orasını ebedî hayat yeri telâkki et; bu dünya malını bırak, yüzünü oraya doğru çevir.
5190	Erej kut tilek ârzû meŋü tile, bu meŋü erej kolsa emgek bile	Bu huzur, arzu ve dilekleri bırak, ebediyeti ara; ebedî huzuru isteyen bunun zahmetine katlanmalıdır.
5191	Bayat fazlıŋa bir baka kör sakın, neçe edgülük kıldı yetrü bakın	Düşün, Tanrı fazlı ile sana ne kadar iyilik etmiştir, buna dikkat et.
5192	Kalın halk öze kıldı elgiŋ uzun, tilek ârzû berdi yorık til sözün	Kalabalık halk üzerine seni hâkim kıldı; dilek ve arzularını verdi ve fermanlarını yürüttü.
5193	Seni teg et özlüg bayat kulların, saŋa kıldı muŋluğ körür sen barın	Senin gibi olan Tanrı kullarını sana muhtaç etti; işte bunların hepsini görüyorsun.
5194	Munıŋ şükri kılğu bu kün ay ilig, bayat hâlkıŋa bolğıl edgü silig	Ey hükümdar, bugün buna şükür etmeli; Tanrının yarattıklarına karşı iyi ol ve temiz kalple muamele et.
5195	Könilik üçün teŋri tikti seni, köni bol könilik öze tur kanı	Tanrı seni doğruluk için bu mevkie getirdi; haydi doğru ol ve doğruluk ile yaşa.
5196	Ukuş birle işle kamuğ işlerig, havâka basıkma köŋül tut tirig	Her işi akıl ile işle, nefsin esiri olma, gönlünü diri tut.
5197	Bağırsak bulun barça bodnuŋ öze, törü kıl uluğka kiçigke tüze	Bütün halka karşı merhametli ol; büyüğe-küçüğe doğruluk ile hüküm et.
5198	Bodun kılkı teŋsiz bolup artasa, körü ıdma itgil kısa tut basa	Halkın tavır ve hareketi değişir ve bozulursa, onu dâima göz önünde bulundurup, fesada sapmalarına meydan verme.
5199	Negü ter eşitgil ay bilgi teŋiz, bilig birle işlep kızartğıl meŋiz	Ey hükümdar, dinle, bilgisi deryalar gibi engin olan insan ne der; bilgi ile hareket et, yüzün güler.
5200	Bu kün edgü bolsun tese sen kamuğ, özüŋ edgü bolğıl ay ilde uluğ	Bugün her kesin iyi olmasını istersen, kendin iyi ol, ey memleketin büyüğü.
5201	Kamuğ bulğanuknı süzeyin tese, özüŋ süzgü bodnuŋ süzülgey basa	Bütün bulanıklıkları durultmak istersen, kendi ruhunu tasfiye et; halk, ister-istemez, durulur.
5202	Bu begler baş ol kança barsa başı, udula barır barça udmış kişi	Bu beyler baştır; baş nereye giderse, onu takip eden bütün insanlar da ona uyarlar.

5203	Bodun artasa anı begler tüzer, kalı artasa beg anı kim süzer	Halk bozulursa, onu beyler düzene koyar; eğer beyler bozulursa, onları kim düzeltir.
5204	Sen öz kılkıŋ itgil kılınıŋ könit, bodun kılkı itlür sen özni avıt	Sen kendi hareketini doğrult, tavrını düzelt; halkın hareketi kendiliğinden düzene girer.
5205	Yarağlığnı itmek tilese özüŋ, yarağsızka yakma kesildi sözüg	Sen kendine yakışır şeyler yapmak istersen, yakışmayan şeylere yaklaşma; işte bu kadar.
5206	Otunka katılma fesâddın yıra, bu iki kılıktın bolur er kara	Küstahlara uyma, fesattan uzak kal; bu iki işi insanı karaya bulaştırır.
5207	Yarağsız yavuz neŋ özüŋ kolmasa, yarağsıznı kılma söz aydım kese	Kat'î olarak söylüyorum ki, uygunsuz ve kötü şeylerle karşılaşmak istemiyorsan, yakışık almayan şeyleri yapma.
5208	Erejke avınma sen içme süçig, teŋiz ol bu iki aŋar yok keçig	Rahata dalıp oyalanma, içki içme; bu ikisi öyle bir denizdir ki insana geçit vermez.
5209	Kılıkıŋ köni tut kılınçıŋ silig, ukuş bolsu yolıŋ keŋeşçiŋ bilig	Tavrın doğru ve hareketin temiz olsun; yoldaşın akıl ve müşavirin bilgi olsun.
5210	Köŋül til köni tut kör erdem uluğ, özüŋni unıtma yaŋılma yoluğ	Gönül ve dili doğru, fazileti ise, yüksek tut; gaflete dalma ve yolunu şaşırma.
5211	Kötürme köŋül sen küvezlenmegil, er at sü telim tep kögüz kermegil	Alçak gönüllü ol, gururlanma; "hizmetkârlarım ve askerim çok!" diye kibirlenme.
5212	Neçe kür kögüzlüg küvenür erig, ölüm yerke kömdi eşüdi yerig	Nice cesur, mağrur ve kibirli insanları ölüm yere gömdü ve üzerlerini toprak ile örttü.
5213	Yeme yakşı aymış biliglig bedük, biliglig sözi tutsa tuşlar ked ök	Bilgili büyük insan da iyi söylemiş; bilgili sözünü tutan her yerde iyilikle karşılaşır.
5214	Hazinem üküş tep küvenme neŋin, haşem sü telim tep kötürme egin	Hazinem çok! diye, bu mala güvenme; ,.hizmetkârım ve askerim çok!" diye gururlanma.
5215	Küçiŋe küvenip kögüz kergüçi, yorıtumadı bir çıbunka alın	Kuvvetine güvenerek, kibirlenen kimse bir sineğe bile çâre bulamadı.
5216	Buşı bolma işte sen övke yığın, kalı kelse övkeŋ özüŋ kıl ağın	Bir işle meşgul olurken, hiddetlenme, öfkene mâni ol; eğer gazaba gelirsen, dilsiz imiş gibi hareket et.
5217	Eve işleme iş meger din işi, ivek işte asğın bulumaz kişi	Din işinden başka işlerde acele etme; insan acele işin faydasını görmez.
5218	Açığ bergü erse ivit terk tegür, kının berge ursa amulluk üdür	ihsanda bulunurken, acele et ve çabuk ver; cezalandırmak ve dayak atmak hususunda teenni ile hareket et.
5219	İvek kurğu bolma kılınçın sözün, seriŋil seriŋen atanur tüzün	Harekette aceleci ve sözde zevzek olma, sabırlı ol; sabırlı insana halîm derler.
5220	Akı bol bodunka üle neŋ yetür, saran bolsa begler atın artatur	Cömert ol, halka mal dağıt ve yedir; beyler hasis olursa, adları kötüye çıkar.
5221	İrig sözlemegü özüŋ tutğu berk, irig sözke tumlır kişi köŋli terk	Beyler haşîn söz söylememeli ve kendilerine hâkim olmalıdır; haşîn söz insanların gönlünü çabuk soğutur.
5222	Süçig sözle barça kiçike tilin, açuk tut yüzüŋni yaruk tut alın	Her kese tatlı söz söyle, yüzünü açık ve alnını parlak tut.

5223	Bodunda talu sen talu tut kılık, köŋül til köni tut köni tut yorığ	Sen halkın seçkinisin, hareketin de seçkin olsun; düşüncen ve sözün de dürüst ve doğru olsun.
5224	Kara edgü bolsa anıŋ edgüsi, öziŋe bolur ay bodun belgüsi	Ey halkın göz diktiği insan, avam halk iyi olursa, onun iyiliği ancak kendisinedir.
5225	Kalı edgü tutsa bu begler kılınç, kamuğ edgü ilke bolur miŋ sevinç	Eğer bu beyler iyi hareket ederlerse, bütün memleket bin türlü sevinç ile dolar.
5226	Apaŋ bolsa begler kılınçı isiz, isizler küçeyür buzar edgü iz	Beyler kötü hareket ederlerse, kötüler kuvvetlenir iyi an'aneleri bozarlar.
5227	İsiz bolma atıŋ isiz kılmağıl, isizlerni kısğıl bolu bermegil	Kötü olma ve adını kötüye çıkarma; kötüleri zapt ve rapt altında bulundur, onlara müsamaha göstesme.
5228	İsizlik ağu ol yeme bu ağu, ağu yegli bolmaz tiriglik yegü	Kötülük zehirdir, o zehri yeme; zehir yiyenin hayatı mahvolur.
5229	Ukuşluğ kim erse anı tut yakın, biliglig sözin tut küdezgil hakın	Akıllı kimseleri kendine yakın tut; bilgilinin sözüne göre hareket et ve onun hakkını gözet.
5230	Bütün çın köni edgü atlığ kişig, özüŋke yakın tut aŋar ber işig	Bütün dürüst, doğru ve iyilikle şöhret kazanmış kimseleri kendine yakın tut ve işi onlara ver.
5231	Bu alçı ajun kılkı irsel yayığ, osal bolma saklan yolı ked tayığ	Bu aldatıcı dünyanın hareketi vefasız ve dönektir; gafil olma; dikkat et, yolu çok kaygandır.
5232	Bezenip kör itnıp köŋülüg alır, köŋül berdiŋ erse yüz evrer barır	O bezenip süslenerek, gönülü alır; gönül verince de senden yüz çevirir, gider.
5233	Ölümüg unıtma sakınç kısğa tut, ölümke basıkma ayâ ilçi kut	Ölümü unutma, uzun emeller besleme, ölümün baskınına uğrama, ey devletli hükümdar.
5234	Udıma bu ğaflet bile ay ilig, esürme bu beglik bile ay silig	Ey hükümdar, bu gaflet uykusuna dalma; ey temiz kalpli insan, bu beylik seni sarhoş etmesin.
5235	Bu künki erejke avınma sakın, yarınkı erejig tile ked bakın	Bugünkü huzura aldanma, dikkatli ol ve iyice düşün, yarınki huzuru ara.
5236	Sevinçi uzun ol erej üküş, erej bolsa mundağ kerek bolsa tuş	Onun sevinci çok ve huzuru uzun sürer; hüzûr olunca, böyle olmalıdır.
5237	Erej edgü kolsa yorı edgü bol, üküş nimet içre yorı meŋü bol	Huzur ve iyilik istersen, yürü, iyi ol; bol nîmet içinde ebedî hayat sür.
5238	Negü ter eşitgil bilig bulmış er, bilig birle ilde ağır bolmış er	Bilgi elde eden ve bilgi ile memlekette hürmet kazanmış olan insan ne der, dinle.
5239	Bayat berse izzin yok ol ğâyeti, üküş rahmet içre özüŋ râhati	Tanrı izzet verirse, bunun sonu yoktur; bol rahmet içinde rahat yaşarsın.
5240	Kalı öz küsese uçuzluk anuk, uçuzluk kıyınka kimiŋ tâkati	Eğer ondan kaçarsan, zillet hazırdır; zilletin azabına kim tahammül edebilir.
5241	Ay ilig otaçı sanı sen bu kün, bodun barça iglig saŋa muŋluğun	Ey hükümdar, sen bugün bir hekimsin; halkın ise, sana muhtaç olmanın hastasıdır.
5242	Kayusı kötürmiş bolur küç irinç, kayusı çığaylık bile yer sakınç	Bâzısı darlığa düşmüştür ve bedbahttır; bir kısmı da fakirlik iztırâbı içindedir.
5243	Kayu aç kayusı yalınmış bolur,	Bâzısı aç, bâzısı da çıplaktır; bâzısı ise, endişe içinde

	kayu kadğu birle olınmış bolur	kıvranır.
5244	Seniŋde-turur kör bularnıŋ emi, otağıl dârû birle bolğıl kamı	Bütün bunların devası sendedir; sen onların hekimi ol, ilâç ver ve tedavi et.
5245	Kalı kılmasa sen emi ya otı, bodunka bolur sen tiriglik yutı	Eğer sen bunlara, ilâç vererek, tedavi etmezsen, halk için bir hayat felâketi olursun.
5246	Seniŋdin ayıtğay yarın bir bayat, cevâbın anutğıl özüŋke berât	Tanrı bunu yarın sana sorar; orada kendini kurtaracak cevabı hazırla.
5247	Tiriglik keçer terk bu beglik kalur, kereklig saŋa edgü atıŋ-turur	Hayat çabuk geçer, bu beylik kalır; sana lâzım olan iyi adındır.
5248	Tarılağ-turur bu ajun ay ilig, negü ekse anda alır bu elig	Ey hükümdar, bu dünya tarladır; bu el buraya ne ekerse, orada onu biçer.
5249	Yorı edgülük kıl ekin edgülük, saŋa edgü bolğay eçü meŋülük	Yürü, iyilik yap, iyilik ek; bundan sen ebedî iyilik bulursun.
5250	Negü ter eşitğıl bügü ilçi beg, bu beglik işini bilir yolçı beg	Memleket idare eden hakîm bey ve bu idare işinde yol gösteren bey ne der, dinle.
5251	Ayâ beg boluğlı bodunka uluğ, köŋül til kiçig tut özüŋke yuluğ	Ey halkın büyüğü olan hükümdar, kendine fidye olarak, tevazuu ve tatlı dili kullan.
5252	Ayâ baş boluğlı ay üsteŋ elig, kamuğ işke aşnu sen işlet bilig	Ey memleketin başı, ey iktidar sahibi, sen her işte önce bilgiyi tatbik et.
5253	Bilig birle işle kamuğ törlüg iş, biligdin kelir ol kamuğ körklüg iş	Her türlü işi bilgi ile işle; her güzel iş bilgi ile meydana gelir.
5254	Barığlı-turur bu ajun kalğusuz, özüŋ edgülük kıl yitip barğusuz	Bu âlem kalacak değil, nasıl olsa gidecektir; sen kaybolup gitmeyecek bir iyilik yap.
5255	Kalır dünyâ âhır toğuğlı ölür, isiz edgü erse kör atı kalur	Dünya kalır, doğan nihayet ölür; insandan kalan ancak iyi veya kötü addır.
5256	İsizke katılma küyürgey isiz, atıŋ edgü bolsa kalır edgü iz	Kötüye katılma, kötü seni yakar; adın iyi olursa, senden iyi iz kalır.
5257	Ay ilig katığlan oduğ tur oduğ, usayuk kişike tokınur yoduğ	Ey hükümdar gayret et, uyanık dur, uyanık; gafil olan kimseye başkalarının zararı dokunur.
5258	Bu beglik köki sak oduğluk-turur, takı bir ajun kolsa mundın bulur	Beyliğin kökü ihtiyatlı olmak ve uyanık durmaktır; bir dünya daha istersen, onu da bunlarla bulursun,
5259	Usanma usansa bu beglik barır, usayuk ikigün ajunda ulır	Gafil olma; gafil olursan, bu beylik gider; gafil insan her iki dünyada bedbaht olur.
5260	Hasım kılma özke yeme tökme kan, bu iki yazukka ulır çıksa cân	Kendine düşman edinme ve kan dökme; can çıkarken, bu iki günahtan dolayı inler.
5261	Harâmka katılma küdez öz katığ, harâm yegli ornı tamu ol batığ	Harama el uzatma, kendini iyice gözet; haram yiyenin yeri cehennemin dibidir.
5262	Bağırsak bulun barça yalŋuk öze, kişi yası kolma yorıma aza	Bütün insanlara karşı merhametli ol; başkalarının zararını isteme, yolunu şaşırma.
5263	Bor içme fesâdka katılma yıra, bu iki buzar karşı ordu tura	Şarâp içme, fesada katılma; onlardan uzaklaş; bu ikisi köşk, saray ve kaleleri yıkar.

5264	Ölümke tuğar bu tuğuğlı kişi, atın iz kodur bu ölügli kişi	Her doğan ölmek için doğar; ölen kimse adı ile bir iz bırakır.
5265	Tutamça tiriglik tüker alkınur, isiz edgü erse kör atı kalur	Bu bir tutam hayat tükenir, sona erer; insanın, ister iyi, ister kötü olsun, ancak adı kalır.
5266	Avınç birle ögrir bu dünyâ seni, usanma udıtmasu ğaflet küni	Bu dünya seni avutarak oyalar; gafil olma, gaflet seni uyutmasın.
5267	Bu ğaflet-turur kör udıtur kişig, udığlı kişi kodtı yumğı işig	İnsanı uyutan bu gaflettir; uyuyan insan işini-gücünü Wakir.
5268	Bu ğaflet yok erse kişike kamuğ, firişte bolup kılğay erdi tapuğ	însan bu gaflete hiç düşmese idi, o melek olur ve yalnız ibâdet ederdi.
5269	İdi yakşı aymış biliglig sözi, uka barğıl emdi ay köŋli yazı	Bilgili insan bu sözü çok iyi söylemiş; ey gönülü açık, şimdi bunu anlamağa çalış.
5270	Kamuğ ğaflet ol bu sevinçin sarab, bu ğaflet bile öz yokadur aceb	Sevinç ile neş'e hep gaflet eseridir; bu gaflet ile insan kendisini öyle mahveder ki.
5271	Usanma udıtmasu ğaflet usı, bu ğaflet usındın küdezgü ya rab	Gafil olma, gaflet uykusu seni uyutmasın; ey rabbim, beni bu gaflet uykusundan koru.
5272	İliŋde yiti tut közüŋ kulğakıŋ, tözüke tegürgil bağırsaklıkıŋ	Memleketinde gözünü ve kulağını keskin tut; merhametini her kese ulaştır.
5273	Saŋa bolğa âhır bayat aytığı, bayat aytığı ol yazukluğ ağı	Sonunda Tanrı sana bunu soracaktır; her günahkâr Tanrının suâl ağına düşer.
5274	Baka tur negü ter sakınuk kişi, sakınuk sözin tutsa itlür işi	Dikkat et, takva sahibi insan ne der; takva sahibinin sözünü tutanların işi yoluna girer.
5275	Ay boşlağ yorığlı bodun öktemi, bayat aytığı bar anutğıl emi	Ey isyan vadilerinde başı-boş dolaşan insan, Tanrı bunu senden soracaktır, cevabını hazırla.
5276	Köŋülçe yorığlı ay teltük müne, ayıtğay seniŋdin bayat bir küne	Ey kendi arzusuna göre hareket eden günahkâr ve mâyûp insan, birgün Tanrı bunun hesabını senden soracaktır.
5277	Ay yegli içigli yavalık bile, sakışka anunğıl çıkış yol tile	Ey yiyip-içmekle hayatını boşuna geçiren, hesaba hazırlan, çıkar yol ara.
5278	Ayıtğu-turur kör bayat barçanı, kutulğu yeriŋ barmu kaçğıl kanı	Tanrı her şeyi soracaktır; kaçıp-kurtulacak yerin var mı, hani.
5279	Ay ilig kılıç berge sende-turur, bu berge kıyınlar isizke erür	Ey hükümdar, kılıç ve sapa sendedir; bu kamçılar, bu cezalar kötüler içindir.
5280	İsizler isizliklerin esmese, sen esme kının berge tutğıl basa	Kötüler kötülüklerini bırakmadıkları nisbette, sen de cezalarını eksik etme, elinde sopan hazır bulunsun.
5281	İsizlerke berge urup könmese, özüŋ saknu turğu olardın usa	Kötüler, dayak atıldığı hâlde, yola gelmezlerse, kendini mümkün mertebe onlardan korumağa çalış.
5282	İlig bolsa isiz ajunuğ buzar, kısığlısı bolmasa yoldın azar	Hükümdar kötü olursa, dünyayı bozar; ona mâni olan çıkmazsa, yolunu şaşırır.
5283	Ağırla sen edgüg tegür edgülük, bodun edgü bolğay tüzü ay külüg	Sen iyiye kıymet ver, ona her türlü iyiliği yap; ey nâmdar, böylece bütün halk iyi olur.

5284	Oyunka avınma özüŋni küdez, erejke sevinme künüŋ kaldı az	Oyunla oyalanma, kendini koru; rahata güvenme, günün az kalmıştır.
5285	Könilik öze sen turu kıl törü, törü birle beglik-turur ol örü	Sen her vakit doğrulukla hüküm et; beylik kanun ile ayakta durur.
5286	Küçüŋ yetmişinçe katığlansu öz, yava kılsa udrı kolu tursu öz	insan gücü yettiği kadar gayret göstermeli, ihmâl ettikleri için de her vakit Allahtan affını istiğfar etmelidir.
5287	Negü ter eşitgil bodun başçısı, törü birle ilde yadığlı küsi	Dinle, halkın başında bulunan ve kanun ile memlekete şöhretini yayan insan ne der.
5288	Ayâ beg katığlan bu tâkat teŋi, törü kıl bodunka tegürgil oŋı	Ey bey, gücün yettiği kadar kanunu tatbik et ve halkın hakkını vermeğe çalış.
5289	Kalı tuşsa takşır yana udri kol, tilin künde tevbe kılınğıl yaŋı	Eğer kusur edersen, Tanrıdan affını dile ve her gün tekrar-tekrar tövbe et.
5290	Üküş kaznak urma sen altun kümüş, negü bulsa bergil ülegil üküş	Çok altın-gümüş toplayıp, hazine yapma; ne bulursan, ver, çok dağıt.
5291	Seniŋde kedin kalğa tutsa ölüm, oğul kız isizlikke bulğay tolum	Ölüm yakalarsa, bu mal geride kalacak ve evlâtlar onu kötü yollarda sarfedeceklerdir.
5292	Katığlan tiriglikte mâl açnu ıd, sakıştın kutulğı muyan özke tıd	Malın; kendinden önce, henüz hayatta iken, göndermeğe gayret et; o baş belâsından kurtul, yerine sevap kazan.
5293	İdi yakşı aymış bodunlar begi, bodunda bedüki kişide yegi	Halkın beyi, halkın büyüğü ve insanların iyisi çok yerinde söylemiştir.
5294	Ay kaznak uruğlı ajun begleri, özüŋde kedin kodma kaznak yorı	Ey hazine toplayan dünya beyi, yürü, kendinden sonra hazine bırakma.
5295	Erej adnağu kılğa sakış saŋa, ülüg tegmesü ay uruğluğ karı	Huzuru başkası sürüp, derdi sana kısmet olmasın, ey asîl ihtiyar.
5296	Ayâ bay boluğlı bodunda talu, kokuz kıl bu baylık muyan al tolu	Ey zengin ve halkın seçkini, bu serveti dağıt, bol-bol sevap al.
5297	Vefâsız ajunka köŋül bamağıl, cefâ kılğa âhır bolu bermegil	Vefasız dünyaya gönül bağlama, ona uyma, sonunda o sana cefâ edecektir.
5298	Ayâ beg boluğlı bodunda burun, burun ıd bu beglik sen itgil orun	Ey halkın ileri geleni olan bey, bu beyliği önceden bırak ve kendine bir yer hazırla.
5299	Közi suk ay artuk uzun saknur er, ölüm tutmaz erken barıŋ barça ber	Ey aç gözlü ve tamahkâr insan, henüz ölüm yakalamadan, neyin varsa, hepsini ver.
5300	Ölüm tutsa âhır bu neŋ asğı yok, turu kalğa mâlıŋ saŋa tatğı yok	Nihayet ölüm yakalayınca, bu malın faydası yoktur; malın geri kalacak ve artık onun zevkini süremeyeceksin.
5301	Aş az ye ay ilig üküş kıl tapuğ, söz az sözle ögren sen erdem kamuğ	Ey hükümdar, az ye, çok ibâdet kıl; bütün faziletleri bil, fakat sözü az söyle.
5302	Çığay tul yetimig baka tur körü, bularığ küdezse bolur çın törü	Fakir, dul ve yetimleri kolla; bunları korumak, kanunu gerçekten tatbik etmek demektir.
5303	Uşakçı kişig kılma özke yakın, ozunçığ özüŋdin yırak tut sakın	Dedi-koducu kimseyi kendine yakın tutma; müfteriyi kendinden uzaklaştır, ondan sakın.

5304	Bu yaŋlığ kişi ol kişi yaslığı, kişi yaslığın sen yağı bil yağı	insanların zararlısı böyle kimselerdir; zararlı kimseleri sen her vakit kendine düşman bil.
5305	Kişi sukıŋa berme ilde elig sizik, tutma buzğay itilmiş ilig	Aç gözlü kimseye memlekette mevki verme; onun memleket nizâmını bozacağından hiç şüphe etme.
5306	Katığlan özüŋni tamudın yırat, kamuğ edgülük kıl küdezgey bayat	Gayret et, kendini cehennemden uzaklaştır; her vakit iyilik yap, Tanrı seni korur.
5307	Bu künki künüŋde yarınkı künüŋ, barı edgü bolsun yarınkı tünüŋ	Bugünkü gününden yarınki günün ve gecen daha iyi olsun.
5308	İdi yakşı aymış biliglig tüzün, bitimiş bu kılğu işiŋni sözün	Bilgili ve yumuşak huylu insan çok iyi söylemiş ve yapacağın işi yazı ile tesbit etmiştir.
5309	Bu künke yarın bar ayıtğu küni, yarınka sakınsa yorığı köni	Bugün için yarın bir hesap günü vardır; yarını düşünerek, doğru hareket et.
5310	Usanma oduğ tur udıma odun, udır köz oduğ tut unıt bu unı	Gafil olma, uyanık dur, uyuma, uyan; uyuyan gözü uyanık tut, bu uykuyu bırak.
5311	Bu din dalı dünyâ dalı karşı ol, yağuşmaz ikigün yolı yarşı ol	Din dalı ile dünya dalı birbirine karşıdır; ikisi birbirine yaklaşmaz, bunların yolu birbirini keser.
5312	Bu din dünyâ birle birikmeki sarp, kavuşmaz ikigün munı bilse tap	Dinin dünya ile birleştirilmesi güçtür; bu ikisi bir araya gelmez, bunu bilmek kâfidir.
5313	Birisi yağusa birisi tezer, iki birle tutsa kişi yol azar	Biri yaklaşırsa, diğeri kaçar; ikisini birlikte tutmak isteyen kimse yolunu şaşırır.
5314	Tüpi yel-turur dünyâ yağmur sanı, kelir çoğlayur az öçer terk üni	Dünyayı fırtına ve yağmur bil; gelir, gürler, fakat çabuk sükûn bulur.
5315	Kelir kut kapuğda kalın yumdarur, köŋül basa yumğığ adınka berür	Saadet gelir, kapıda bir kalabalık toplanır; ona gönül bağlarsan, hepsini başkasına verir.
5316	Bayudum tese sen çığay bolğu ber, ağır-men tese sen uçuz kılğa yer	Zenginleştim derken, bir gün fakir oluverirsin; "itibardayım" derken, toprak seni zelîl ediverir.
5317	Ajun tokluki barça açlık-turur, ereji sevinçi kör emgek erür	Dünya tokluğu hep açlıktan ibarettir; onun huzuru, sevinci hep zahmettir.
5318	Ay ilig bu nefsiŋ yağıla katığ, tilekini berme yitürme tatığ	Ey hükümdar, bu nefsine kuvvetle karşı koy; onun arzusunu yerine getirip, ona zevk sürdürme.
5319	Kamuğda isizrek yağı bu-turur, muŋar edgü kılsa bu isiz kılur	En kötü düşmanın budur; sen ona iyilik yaparsan, o sana kötülük eder.
5320	Vefâ kılsa yandru yanutı cefâ, cefâ kılsa ötrü kılur bu vefâ	Vefalı olursan, karşılığında sana cefâ eder; ona cefâ edersen, vefakârlık gösterir.
5321	Bu nefsiŋ uçuzla ağır bolğa cân, bilig beg bolup kör ukuş bolğa han	Bu nefsine değer verme, canın aziz olur; bilgi bey olup, akıl hanlık eder.
5322	Bu dünyâ yağı ol bu nefsiŋ yağı, bu iki yağınıŋ yadığlığ ağı	Bu dünya bir düşmandır, nefsin ise, başka bir düşmandır; bu iki düşmanın her yerde tuzağı hâzırdır.
5323	Bu kutka küvenip kötürme köŋül, ınanma tiriglikke artuk tüŋül	Saadete güvenme, alçak gönüllü ol; hayata pek inanma-, ondan elini çek.
5324	Bedüklük uluğluk bu keçgü-turur,	Büy-üklük ve ululuk, bunlar geçicidir; bu saadet ateşi bir

	bu devlet otı barça öçgü-turur	gün söner.
5325	Negü ter eşitgil ay aslı bedük, bağırsak sözi tutsa asğı ked ök	Aslı büyük olan ne der, dinle; sana acıyan insanın sözünü tutarsan, çok fayda görürsün.
5326	Bu beglik bile sen kötürme egin, kögüz kerme artuk özüŋni sakın	Sen beylik ile mağrur olma, fazla kibir getirme; kendini koru.
5327	Yirindi ajunuğ süründike kod, bayat birge anda tü nimet yegin	Bu hakir dünyayı sür, at; Tanrı orada sana her türlü iyi nimet ihsan eder.
5328	Ay ilig ked üdrüm tile üç kişig, anıŋda basa bir bu üçke işig	Ey hükümdar, şu üç işe çok seçkin kimseleri ara ve bu işleri onlara ver.
5329	Bularda biri kazı yinçge arığ, sakınuk kerek tegse halkka asığ	Bunlardan biri— kadıdır; halka faydalı olabilmesi için, onun çok temiz ve takva sahibi olması lâzımdır.
5330	İkinçi halifet kerek çın bütün, bodun bulsa inçlik tirilse kutun	İkincisi — hükümdara vekâlet edecek olan kimsedir; halkın huzur bulması ve saadetle yaşaması için, bunun dürüst ve güvenilir bir kimse olması şarttır.
5331	Üçünçi ked üdrüm kerek bu vezir, bodunka negü tegse mundın tegir	Üçüncüsü—vezirdir; bunun çok seçkin bir kimse olması lâzımdır; halka ne gelirse, ondan gelir.
5332	Bu üç işte bolsa kişisi köni, bodun inçke tegdi yarudı küni	Bu üç işe bakan kimseler doğru olursa, halk huzura kavuşur, günü aydın olur.
5333	İtilgey iliŋ hem bayuğay bodun, saŋa artğa edgü duâ ol üdün	Memleketin düzene girer ve halk zenginleşir ve neticede bunlar sana hayır-duâ ederler.
5334	Bu üç işte bolsa yarağsız kişi, yarağsız bolur barça el kün işi	Bu üç yerde işe yaramayan insanlar bulunursa, bütün halkın işi kötü olur.
5335	Muŋar meŋzetü keldi emdi sözüm, eşitgil munı sen ay körklüg yüzüm	Şimdi aklıma buna benzer bir söz geldi; ey güzel yüzlüm, sen bunu dinle
5336	Bu begke vezir ol tutup yetgüçi, eli kapğı atı bu ol etgüçi	Bir beye yol gösteren vezirdir; halka, muhafızlara ve hizmetkârlara nizam veren odur.
5337	Kalı tetrü yetse burunduk vezir, kamuğ tetrü boldı özüm ayğuçı	Eğer vezir yuları ters tarafa çekerse, her şey ters olur; bu benim kanâatimdir.
5338	Bu dünyâ itiglig bu tirki sanı, yorığlı bu yalŋuk neçe yer anı	Dünyayı kurulu bir sofra bil; insanlar hayat müddetince burada bulunan nimetlerden ne kadarını yiyebilirler-.
5339	Biziŋde ozakı kotu barğuçı, yedi todtı kandı ölüp yatğuçı	Bizden önce gelen ve şimdi ölüp-giden nesiller ondan yedi, doydu ve kalktılar.
5340	Uluğ toy bakıp kör yaturlar küdü, okır bizni barğu seziksiz udu	Büyük bir kalabalık mahşeri bekleyerek yatıyor ve bizi çağırıyor, biz de onları takip edeceğiz.
5341	Takı bir kotu ol karındakılar, biziŋde basa tirki yegli olar	Diğer bir nesil de ana karnındakilerdir; bizden sonra bu sofradan yiyecekler onlardır.
5342	Biziŋ kopğumıznı küder bu kotu, küder kelgümizni olar ay botu	Bu nesil bizim kalkmamızı bekliyor; ötekiler ise, bizim gelmemizi bekliyorlar, ey yavrum.
5343	Bu kün bizke tegdi bu tirki yemi, neçe birge erki yegü kedgümi	Bu sofradan yemek yemek bugün bize nasîp oldu; acaba bize daha ne kadar yiyecek ve giyecek verecek.
5344	Okırlar ölüp yatğuçılar naru, sürerler karındakılar kop teyü	Ölüp-yatanlar oraya çağırılıyorlar; karındakiler ise, bu sofradan "kalk" diye bizi zorluyorlar.

5345	Birisi sürer kör birisi okır, bu ikin ara kim erejke tegir	Biri iter, biri çağırır; bu ikisi arasında kim huzura kavuşabilir.
5346	Ay ilig usanma sakınma uzun, uzun kalğu ermez ay kılkı tüzün	Ey hükümdar, gafil olma, uzun emellere kapılma; ey asîl tabiatli, burada uzun kalınacak değildir.
5347	Harâmka katılma ay ilig sakın, harâmka kararur köŋül bil yakın	Harama el uzatma, kendini gözet; ey hükümdar, iyi bil ki, haram gönülü karartır.
5348	Sakınuk bolayın tese ay külüg, halâl ye halâldin kötürgil ülüg	Ey şöhretli insan, takva sahibi olmak istersen, halâl ye, nasibini halâlden al.
5349	Negü ter eşitil halâl yegli er, sakınuk başı çın halâl tegli er	Takva sahiplerinin başı, gerçekten halâl arayan ve halâl yiyen insan ne der, dinle.
5350	Halâl yegli kılmaz bayatka yazuk, halâl ye halâl kıl yarınlık azuk	Halâl yiyen kimse Tanrıya karşı günâh işlemez; halâl ye, yarın için azığın da halâl olsun.
5351	Kimiŋ boğuzı egni bar erse arığ, arıdı anıŋdın yazukı arığ	Kimin boğazı ve üstü-başı temiz olursa; onun üzerinden bütün günahlar gider.
5352	Arığlık tilese arıtğıl boğuz, arıtsa boğuz boldı asğıŋ ögüz	Temizlik istersen, boğazından geçen halâl lokma olsun; böyle yapan insanın elde edeceği nimetler, nehirler gibi, bol ve devamlı olur.
5353	Özüŋ asğı kolma bodun asğı kol, bodun asğı içre özüŋ asğı ol	Kendi menfaatini arama, halkın menfaatini düşün; senin menfaatin halkın menfaati içindedir.
5354	Negü ter eşitgil uluğ kend begi, kamuğ iş içinde yetürmiş ögi	Her türlü işe aklı eren Uluğ-Kent beyi ne der, dinle.
5355	Kut ol beg bodunka kutadğu kerek, kutadsa bodun karnı todğu kerek	Bey halk için bir saadettir, halk mes'ûd olmalıdır; halkın mes'ûd olması için, karnının doyması lâzımdır.
5356	Bu begler teŋiz ol tüpi yinçülüg, teŋizke yağuğlı bayuğu kerek	Beyler dibi inci dolu bir denizdir, denize yakın duran zenginleşmelidir.
5357	Bu begler tağ ol kâni altun kümüş, kümüş kân kazığlı bayur ol üküş	Bu beyler, içinde altın ve gümüş mâdenleri bulunan bir dağdır; gümüş mâdenlerine kazma vuran insan çok zengin olur.
5358	Asığlığ kerek beg kör elgi akı, ajun bodıŋa tegse andın toki	Bey insanlara faydalı ve cömert olmalı, dünya halkına ondan tokluk gelmelidir.
5359	Yaşık teg yaruğıl ay ilçi bügü, bodun bulsu sendin kör içgü yegü	Ey hakîm hükümdar, güneş gibi parla; halk senin sayende bol yiyecek ve içeceğe kavuşsun.
5360	Emânet yüdürdi bayat boynuŋa, küdez bu emânet ayıtğa saŋa	Tanrı senin boynuna emânet yüklemiştir; bu emâneti gözet, onu sana soracaktır.
5361	Ay ilig baka kör sen özke közün, bir özke neçe neŋ terer sen özün	Ey hükümdar, sen kendine bir bakıver; sen üzerinde ne kadar şey toplamışsın.
5362	Teŋizdeki gevher tükemez saŋa, tüpütdeki yâkût yetümez saŋa	Denizdeki gevher senin için tükenmez; dibindeki incinin arkası kesilmez.
5363	Yağız yer katındakı altun kümüş, terer sen hazine urur sen üküş	Sen kara toprak altındaki altm-gümüşü toplar ve hazineler vücûda getirirsin.
5364	Bu tağlar katında çıkar gevherığ, kazıp yetrümezler saŋa ay arığ	Bu dağlar altından çıkan cevherleri kaza-kaza sana yetiştiremezler, ey temiz ruhlu insan.

5365	Yağız yer özele önügli evin, terip sen tolular sen kaznak evin	Kara toprak üzerinde biten hububatı sen toplayıp, ambarlarını doldurursun.
5366	Uçuğlı yorığlı suv içre balık, kutulmaz seniŋdin ayâ sarp kılık	Uçan, yürüyen ve suda yüzen mahlûkların hiç biri senin elinden kurtulamaz, ey çetin huylu insan.
5367	Ajun tezginür ilde arkış yorıp, ağı çuz tiyiŋ kiş alır sen terip	Kervanların diyâr-diyâr gezerek, dünyayı dolaşır; sen ipekli ve sırmalı kumaşlar ile sincap ve samur kürkleri toplarsın.
5368	Kasab tûsi rûmi ajun taŋsukı, saŋa kelse tolmaz ağı kaznakı	Kasab, tûzî ve rûmî kumaşları gibi, dünyanın nadide şeyleri sana gelir; fakat hazinen ve ambarların yine dolmaz.
5369	Kevel tazı büktel tağı arkunı, akur toldı tolmaz bu sukluk kanı	Arap küheylanı, binek ve diğer cins atlar ile ahırların dolmuştur; fakat bu aç gözlülük doymak bilmez.
5370	Tirildi tümen miŋ talu köp titir, yazıda kalın yond akurda katır	Binlerce seçme dişi deve, ovada kalabalık at sürüleri ve ahırda katırlar toplanmıştır.
5371	Yazı tağ yerig tut yorır koy sürüg, ya kul küŋ tapuğçı ay kılkı örüg	Ova ve dağlık yerlerde dolaşan koyun sürüleri, kul, câriye ve hizmetkârların dolu; ey sakin tabiatli insan.
5372	Ya kuzda yorığlı kalın köp kotoz, ya tüzde yorığlı ud iŋek öküz	Bir de şimaldeki dağlarda sürülerle dolaşan yaban sığırı veya ovada dolaşan inek ve öküz sürüleri.
5373	Kayada yorığlı bu ımğa teke, kutulmaz seniŋdin ay ersig böke	Kayalara tırmanan bu dağ keçileri ve geyikler; ey yiğit pehlivan, hiç bin senin elinden kurtulamaz.
5374	Sığun muyğak erse sukak ya ıvık, saŋa yem tükemez ay edgü kılık	Erkek ve dişi dağ keçileri, ak geyik veya sarp kaya geyikleri, bunlar senin için tükenmez bir yiyecek, ey iyi tabiatli.
5375	Kulan ya tağı tut takı kök teke, tutup keldürürler saŋa ay böke	İster yaban eşeği veya tagı, ister boz geyik olsun, eypehlivan, bunları, yakalayıp, hep sana getirirler.
5376	Böri tilkü arslan adığ ya toŋuz, seniŋdin kutulmaz ölür avda tüz	Kurt, tilki, arslan, ayı veya-domuz hiç biri senin elinden kurtulamaz, hepsini de avlar öldürürsün.
5377	Kuğu korday erse ya turna yuğak, ya toy tut ya yögdik ya todlıç ya kak	Her cins kuğular, turna ve su kuşları yahut toy kuşu veya yügdik, todlıç ve kazlar;
5378	Kalıkta uçuğlı kara kuş yorı, seniŋdin keçümez ayâ kök böri	Havada uçan karakuş sürüleri. . ., ey boz kurt, canlarını senin elinden kurtaramazlar.
5379	Uçarığ uçurmaz seniŋ kuşlarıŋ, yorırığ yorıtmaz kör esriŋ ıtıŋ	Senin av kuşların uçanı uçurmaz; senin kaplanın, köpeğin yürüyeni yürütmez.
5380	Atalığ atasız kalır yalŋuzun, analığ anasız bolur ögsüzün	Babalı babasız olur, yetim kalır; analı anasız olur, öksüz kalır.
5381	Bu muŋça ajun barça bütrü saŋa, tükemez tüker sen ay küçlüg toŋa	Bütün bunların hepsi senin için bıtmez-tükenmez; fakat sen tükenirsin, ey kudretli yiğit.
5382	Kamuğ bir boğuzka eginke bolup, ajun barça terdiŋ kodur sen ölüp	Hep bu boğazına yiyecek ve sırtına giyecek bulmak için, bütün dünyayı topladın; fakat bir gün ölüp, bunları arkada bırakacaksın.
5383	Negü asğı âhır ajun terdüküŋ, ecel cân terer kör üzer bu köküŋ	Bu dünya malını toplamanın nihayet faydası nedir; bak, ecel can toplar ve senin kökünü kazır.

5384	Körü barsa barça bu sukluk-turur, sukun açmış özler kaçan tok bolur	Dikkat edersen, bütün bunlar aç-gözlülüktür; tamahkârlıkla acıkan kimseler ne vakit doyarlar.
5385	Negü ter eşitgil közi tok kişi, bu köz toklukı ol bu baylık başı	Gözü tok insan ne der, dinle; zenginliğin başı tok gözlü olmaktır.
5386	Ajun bütrü bulsa közi suk tükel, anı bay tese bolmağay bu muhâl	Gözü aç olan bütün dünyayı elde etse bile, ona zengin denilmez, denilemez.
5387	Çığay tep ayurlar kayu ol çığay, közi suk çığay ol neçe erse bay	Fakir derler, fakir olan kimdir; fakir, istediği kadar zengin olsun, aç gözlü olan kimsedir.
5388	Közi suk kişike bayup asğı yok, sukuğ yarlıkağıl ayâ köŋli tok	Aç gözlü kimseye zenginliğin bir faydası yoktur; ey gönülü tok olan, aç gözlüye acı.
5389	Közi sukka tütmez bu dünyâ bütün, barı tap tegüçi tirildi kutun	Aç gözlüye bütün bu dünya malı az gelir; olana kanâat eden kimsenin ömrü saadet içinde geçer.
5390	Közi suk kişi neŋke todmaz közi, meger tolmağınça kara yer tozı	Gözü aç insan; kara toprağın tozu gözüne doluncaya kadar, mala doymaz.
5391	Bu erdi ay elig meniŋ bilmişim, saŋa sözledim men negü ukmışım	Ey hükümdar, benim bildiğim bu kadardır; düşündüklerimi ve inandıklarımı sana söyledim.
5392	Munu sözledim söz eşitti özüŋ, yete baksa köŋlüŋ açılğa közüŋ	İşte ben söyledim, sen dinledin; iyice bakarsan, gönülün ve gözün açılır.
5393	Sözüm tutsa asğı yarın teggey ök, kalı tutmasa sen saŋa bolğa yük	Sözümü tutarsan, yarın faydası dokunur; eğer tutmazsan, vebal altında kalırsın.
5394	Negü ter eşitgil ukuşluğ tili, saŋa ötler emdi eşitse kalı	Akıllı insan ne der, dinle; eğer dinlersen, bu senin için bir nasihattir.
5395	Nasihat kişike kılur ol tusu, nasihat tigüle tilese yesü	Nasihat insana fayda getirir; nasihati lokma-lokma ver, isterse, yesin.
5396	Kalı bu tegüni yeyü bilmese, katılma kodu ber küyer ot yesü	Eğer bu lokmaları yemeyi bilmezse, karışma; bırak, kor yesin.
	İlig cevabı Odgurmışka	HÜKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI
5397	Bu sözler eşitti elig yığladı, ayur ay odğurmış kişide kedi	Hükümdar bu sözleri dinledi, ağladı ve : — Ey insanların iyisi ve seçkini — dedi —
5398	Meŋilig sen emdi ay köŋli oduğ, bu beglik maŋa boldı emdi yoduğ	Ey gönülü uyanık ve huzur içinde bulunan insan, bu beylik şimdi bana bir felâket oldu.
5399	Men emdi bilindim açıldı közüm, meni otka atmış meniŋ bu özüm	Ben artık iyice anladım ve gözüm açıldı; ben kendimi ateşe atmışım.
5400	Könilikte azmış özüm ay uluğ, ayu berdiŋ emdi könilik yoluğ	Ey ulu, ben doğruluktan ayrılmışım; sen şimdi o yolu bana gösterdin.
5401	Duâ kıl ay odğurmış emdi maŋa, bayat bersü tevfik kör edgü yaŋa	Ey Odgurmış, şimdi bana duâ et; Tanrı iyilik yolunda bana tevfikini refik etsin.
	Odgurmış cevabı İligke	ODGURMIŞ'IN HÜKÜMDARA CEVABI
5402	Yanut berdi odğurmış aydı ay beg, bayat bersü tevfik tilekiŋke teg	Odgurmış cevap verdi : — Ey hükümdar, Tanrı senden istediğin tevfikı esirgemesin — dedi —
5403	Katığlan ukuş birle basğıl havâ,	Gayret et, akıl ile heva ve hevesi zapt ve rapt altına al;

	havâka basıksa bolur er yava	kendisini heva ve hevese kaptıran kimsenin hayatı heder olur.
5404	Seni alktaçı bu et öz tatğı ol, et öz kılkı barça saŋa katğı ol	Seni bitiren bu nefsânî zevklerdir, senin için vaz geçilmesi zor olan işte bu nefsânî arzulardır.
5405	İdi kiçki dünyâ-turur bu karı, telim beg keçürdi bu kılkı turı	Bu dünya çok eski ihtiyar bir dünyadır; bu haşîn dünya bir çok beyleri görüp-geçirdi.
5406	Telim beg karıttı seniŋ teg erig, seni me uzun tutmağay bu tirig	Senin gibi yiğit bir çok beyleri ihtiyarlattı; seni de uzun müddet yaşatmaz.
5407	Olar bardı kaldı saŋa bu orun, yava kılma üd kün kerekiŋ körün	Onlar gitti ve bu taht sana kaldı; vaktini boş geçirme, hazırlık gör.
5408	Ölümüg unıtma ay elig odun, sezik tutma kelgey saŋa terk üdün	Ey hükümdar, uyan, ölümü unutma; şüphe etme, o çok kısa bir zamanda sana da gelecektir.
5409	Özüŋni unıtma ay ilig sakın, kalı öz unıtsa tüp üŋke bakın	Ey hükümdar, dikkatli ol, kendini unutma; eğer kendini unutursan, aslını hatırla.
5410	Bu iki neŋig kim unıtsa kalı, anıŋdın yıradı könilik yolı	Eğer bir kimse bu iki şeyi unutursa, o doğruluk yolundan uzaklaşır.
5411	Negü ter eşitgil özin bilmiş er, havâsın ukuşka bulun kılmış er	Dinle, kendini bilen, heva ve hevesini aklına esir eden insan ne der.
5412	Ölümüg unıtma gûrüŋ yurtuŋ ol, özüŋni unıtma savı yurtuŋ ol	Ölümü unutma, asıl yerin mezarındır; "kendini unutma" sözünü her ân hatırla.
5413	Menidin törümiş özüŋ men teme, özüŋ men tese ay unu ornuŋ ol	Sen meniden türemişsin, "ben!" deme; sen "ben!" dersen, bak, işte değerin.
5414	Busuğda-turur bu körünmez ölüm, çıkatuşsa hergiz unıtmaz yolum	Bu görünmez ölüm pusudadır; karşıma çıkmak isterse, hiç bir zaman izimi kayıp etmez.
5415	Tirigke adın hiç yok erse kıyın, tap erdi bu açığ ölümke bakın	insan için başka hiç bir eziyet olmasa bile, bu acı ölüme bakmak kâfidir.
5416	Tap erdi yana bu ölümde basa, kara yer katında ölüp oprasa	Ölümden sonra kara toprak altında çürüyüp-dağılmak da yeter bir ibrettir.
5417	Anıŋda basa kör neçe işler ol, anı barça körgü ölüm açsa yol	Bundan başka, ölüm sana yol açınca görülecek daha nice işler vardır.
5418	Bu halığ bilirde ukuşluğ kişi, negü teg udır inç neteg yer aşı	Akıllı insan bu hâli görürken, nasıl rahat uyur ve nasıl yiyip-içebilir.
5419	Negü ter eşitgil bilig bergüçi, bilig birle himmet ulu tutğuçı	Dinle, bilgi veren ve bilgi ile dünyanın hakikî değerini anlayan insan ne der.
5420	Bedük tut bu himmet ediz tut köŋül, kodu ber bu dünyâ munıŋdın tüŋül	Himmeti büyük ve gönülü yüksek tut; bu dünyayı bırak, ondan vaz geç.
5421	Tünek ol bu dünyâ içi ok yılan, munı kod yaruk çın ajunka ulan	Bu dünya, içi engerek yılanı dolu, bir zindandır; onu bırak, aydın ve hakikî dünyaya ulaşmağa çahş.
5422	Süzük cân kepi bu kara yer tuğı, kara yer kep örtnür ay kılkı ağı	Bu duru canın kalıbı olan vücûd bu kara toprak tıkacıdır; ey gönlünde hazineler taşıyan insan, kara toprak bunlar ile dolar.
5423	Bu dünyâ tünek ol kararçku kuduğ,	Bu dünya bir zindan, karanlık bir kuyudur; burası dâima

	belâ mihnet ol barça munda yoduğ	belâ, mihnet ve felâketler ile doludur.
5424	Ne inçlik tiler sen tünekte turup, ne ârzû kolur sen köŋül ög urup	Zindanda bulunduğun müddetçe ne huzur istersin, aklına ve kalbine gelen ne gibi şeyi arzu edebilirsin.
5425	Kodu ber avutça kara toprakığ, uluğ meŋü el kol nerek bu sakığ	Bu bir avuç kara topraktan vaz geç, büyük ve ebedî diyarı iste; bu seraba neden aklanıyorsun.
5426	Bu toğ toz tumandın örü tart özüŋ, süzük meŋü el kol sen açğıl közüŋ	Bu toz, toprak ve dumanın fevkına yüksel, duru ve ebedî diyarı iste, gözünü aç.
5427	Neçe miŋ yaşasa sen âhır ölüm, yeter ök tutar ok seni ay künüm	Sen ne kadar çok yaşarsan-yaşa, ölüm nihayet bir gün gelip, seni yakalar, ey günüm.
5428	Neçe artsa dünyâ baş ağrığları, takı artuk artar ay ersig urı	Dünya malı ne kadar artarsa, onun derdi zevkinden daha fazla olur, ey yiğit oğul.
5429	Neçe miŋ yaşap er tilese tilek, tükel ök bolumaz bulunsa tilek	insan binlerce sene yaşayıp, arzu ettiği şeylere kavuşsa bile, yine dileği bitmez.
5430	Negü ter eşitgil ay kılkı arığ, bu üdlek okı birle köŋli balığ	Temiz kalpli ve bu zemâne oku ile gönülü yaralanmış olan kimse ne der, dinle.
5431	Tükel miŋ yaşasa tilekin temâm, tükel ök bulumaz kerekin temâm	insan bin yıl yaşasa bile; arzu ve ihtiyaçlarının hepsini tamamlayamaz.
5432	Tilekin tilegli tükelin tiler, tilekin tüketse tüker çın temâm	Arzu eden kimse her çeşit dilekte bulunur; arzusunun tükenmesi ile ancak onun dilekleri sona erer.
5433	Söz asğı ol ermez üküş sözlese, ya sözni taŋırkap üküş tıŋlasa	Sözün faydası çok söylemekte veya söylenenleri hayretler içinde çok dinlemekte değildir.
5434	Söz asğı ol ol kör eşitmiş sözüg, alıp işke tutsa könitse özüg	Sözün faydası işittiğin sözü işe tatbik etmekte ve böylece kendini doğru yola yöneltmektedir.
5435	Üküş sözledim söz eşittiŋ tükel, sözüm işke tutğıl anıŋ asğı al	Çok söz söyledim, sen hepsini dinledin; bu sözlerime göre hareket et ve bunların faydasını gör.
5436	Tilim tıdnumadı telim sözledi, sözüm eksümedi suvı eksüdi	Dilim kendisini tutamadı ve çok konuştu; sözüm azalmadı, fakat itibârı azaldı.
5437	Bayat bersü tevfik saŋa ay ilig, kamuğ edgülükke tegürgil elig	Ey hükümdar, Tanrı sana tevfik versin de çok iyilikler yap.
5438	Tilek bersü teŋri küdezsü seni, duâda unıtma ay ilig meni	Tanrı sana dileğini versin ve seni korusun; ey hükümdar, sen beni duada unutma.
5439	Sözin kesti koptı adakın örü, ilig tıdtı aydı az oldur teyü	Sözünü kesti, ayağa kalktı; hükümdar: —Bir az daha otur— diyerek ,onu alakoydu.
5440	Çıkardı yegü içgü törlüg aşı, ayur azkına tat ay edgü kişi	Her türlü yiyecek ve içecek çıkardı : — Ey aziz insan, azıcık bunlardan tat — dedi.
5441	Elig sundı odğurmış aldı tegü, yedi içti azrak ol içgü yegü	Odgurmış elini uzatıp, bir lokma aldı; bir az yedi ve içti.
5442	Elig tarttı aştın yemedi adın, şükür kıldı rabka atadı atın	Yemekten elini çekti ve fazla yemedi; Tanrıya şükür etti, onun ismini zıkreyledi.
5443	Örü turdı odğurmış aydı selâm, ilig me yanut berdi kıldı kıyâm	Odgurmış ayağa kalktı ve selâm verdi; hükümdar da ayağa kalkıp, ona mukabelede bulundu.

5444	Turup çıktı odğurmış andın yorıp, udu çıktı ilig uzatu barıp	Odgurmış odadan çıktı, hükümdar da onu teşyi için, arkasından geldi.
5445	Esenleşti ilig bile ol kör e, eligleşti kaldı ilig kadğur a	O hükümdar ile vedâlaştı, müsâfaha ettiler; hükümdar mahzun bir hâlde kaldı.
5446	Turup bardı andın yana tağ tapa, kadaşı udu bardı elgin öpe	Odgurmış oradan ayrılıp, dağlara doğru gitti; kardeşi elini öptü ve bir müddet beraber yürüdüler.
5447	Evürdi kadaşın kör odğurmış a, esenleşti yandı kör ögdülmiş e	Odgurmış kardeşini geri çevirdi; Öğdülmiş onunla vedâlaşarak, ayrıldı.
5448	Eviŋe kelip kirdi köŋli kokuz, sakınç kadğu birle udıtmadı köz	Öğdülmiş evine gelip girdi; içinde bir boşluk hâsıl oldu; keder ve kaygıdan gözüne uyku girmedi.
5449	Toğardın yaşık baş kötürdi örü, kuğu kırtışı boldı dünyâ tolu	Doğudan güneş başını yukarı kaldırdı; dünyanın her tarafı kuğu rengine büründü.
5450	Yaşık koptı kögsin kötürdi örü, ajun toldı kâfûr saçar teg tolu	Güneş çıktı, göğüsünü yükseltti; dünyanın her tarafı saçılan kâfur ile doldu.
5451	Firişte yüzi teg yarudı ajun, kalık boldı kâfûr saçar teg yüzün	Dünya, melek yüzü gibi, parladı; gök yüzü kâfur saçılmış gibi oldu.
5452	Yana koptı terkin töşekin türüp, ma yundı yükündi köŋül tüz urup	Yatağından çabucak kalktı ve âbdest alarak, ihlâs ile namazını edâ etti.
5453	Tonın kedti atlandı evdin kör e, yana karşıka bardı andın kör e	Giyindi ve evinden çıkıp, atına binerek, saraya gitti.
5454	Tüşüp kirdi karşı içiŋe yorıp, okıdı ilig bu köründi kirip	Atından inip, saraya girdi; içeriye doğru yürüdü; hükümdarın daveti üzerine, huzura girdi.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
5455	Ayıttı ilig aşnu odğurmışığ, neçe kalmışığ hem kaçan barmışığ	Hükümdar önce Odgurmış'ı, onun ne kadar kaldığını ve ne zaman gittiğini sordu.
5456	Yana aydı ilig ay ögdülmişim, açığ boldı emdi maŋa yer aşım	Sonra: —Ey Öğdülmış'im, yemek bana artık zehir oluyor —dedi—
5457	Negü teg tirilgü bu künde naru, çöküp bardı egnim kopumaz örü	Bugünden sonra nasıl yaşarım; omuzlarım çöktü, artık bir daha kalkamaz.
5458	Nerek emdi beglik bu yalŋuk yüki, bu kadğu sakınç üzdi köŋlüm köki	İmdi bu beyliğe ve insanların yükünü taşımağa ne lüzum var; bu endişe ve kaygı kalbimi parçaladı.
5459	Er atsız bolumaz bodun başlasa, ya beglik işin barça beg işlese	Halkı idare eden veya beyliğin bütün işlerini gören bir bey hizmetkârsız yapamaz.
5460	Er at tutsa şeksiz kerek neŋ tavar, bu neŋ bolmasa er yığılmaz aŋar	Hizmetkâr olunca da, şüphesiz, mal ve servet lâzımdır; mal olmazsa, başkasının hizmetine kimse girmez.
5461	Negü ter eşitgil bu sü başlar er, tiriglik ıdıp beg işin işler er	Ordunun başında bulunan ve hayatını feda ederek, beyin emirlerini yerine getiren insan ne der, dinle.
5462	Hazine er at boldı begler küçi, bu iki bile er alır öz öçi	Hazine ve ordu beylerin kuvvetini teşkil eder; bu ikisi ile insan kendi öcünü alır.
5463	Bu iki bile beg bedüklük bulur, bu iki yumıtsa bedür beg tâcı	Bu ikisi ile bey büyüklük bulur; bu ikisi bir araya gelirse, beylik tacı azamet kazanır.

5464	Er at tirgüke kör telim neŋ barır, neŋ almak tilese körü küç tegir	Asker toplamak için, çok masrafa lüzum vardır; mal toplamak için de bile bile cebir kullanmak gerekir.
5465	Bir egnim meniŋ me bir ök bu boğuz, nelük munça yalŋuk yüki yüdmek öz	Benim ancak bir sırtım ve bir tek boğazım var; niçin bu kadar insanın vebalını yükleneyim.
5466	Neçe me çığay erse kalmaz açın, alır bu ölüm kör tirigde öçin	Ne kadar fakir olsa bile, insan aç kalmaz; bu ölüm her yaşayandan bir gün öcünü alır.
LXXII	**Öğdülmiş İligke İl İtgü Törüsin Ayur**	**Öğdülmiş Hükümdara Memleketi Tanzim Etme Usûlünü Söyler**
5467	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, kamuğ işke öŋdün yorıtsun elig	Öğdülmış cevap verdi ve : — Hükümdar önceden her türlü tedbiri alsın — dedi —
5468	Yarağsız yorıtma tilinde yavuz, bayat taplamağay ay bilgi ögüz	Onun ağzından fena ve yakışıksız söz çıkmasın; ey bilgisi nehirler gibi bol olan, Tanrı bunu hoş karşılamaz.
5469	Bu beglik küçün almadıŋ sen tilep, bayat berdi fazlı bile belgülep	Bu beylik mesnedine sen isteyerek gelmedin; onu Tanrı kendi fazlı ile sana ihsan etti.
5470	Ağırladı berdi bu beglik saŋa, munıŋ şükri kılğıl ay bilgi keŋ e	Lütuf ederek, sana bu beyliği verdi; ey bilgisi geniş olan insan, buna şükür et.
5471	Köŋül tüz özüŋsüz bayatka tapın, bodunka törü kıl bağırsaklıkın	Hâlis gönül ve temiz kalple Tanrıya ibâdet kıl, halka merhamet ve şefkat göster.
5472	Havâŋnı ukuş birle basğıl utup, bu nefsiŋ bilig birle yençgil tutup	Heva ve hevesini yenerek, akıl ile ona hâkim ol, bilgi ile nefsin başını ez.
5473	Negü ter eşitgil bilig bergüçi, bilig birle nefsig havâğ basğuçı	Bilgi veren ve bilgi ile nefis ve hevaya hâkim olan insan ne der, dinle.
5474	Et öz tüz tilese havâ boynı sı, havâ ölse könlür et öz egrisi	Vücûdun doğru olmasını istersen, heva ve hevesin boynunu ez; heva ölürse, vücûdun eğriliği düzelir.
5475	Katığlan havâka bulun bolmağıl, havâ nefs ikigün bu din oğrısı	Gayret et, nevanın esiri olma; heva ve nefis, bunların ikisi de din hırsızıdır.
5476	Nelük boldı âciz özüŋ ay ilig, kamuğ edgü kılğu küçüŋ bar elig	Ey hükümdar, sen nasıl böyle âciz duruma düştün; her türlü iyiliği yapabilirsin, kuvvet ve kudretin var.
5477	Negüke muŋadur sen munça katığ, negüke kılur sen tiriglik açığ	Niçin bu kadar çok kederleniyorsun, neden bu hayatı kendine zehir ediyorsun.
5478	Hazine telim bar er at sü üküş, kamuğ işke yolçı bilig bar ukuş	Hazinen çok, adamların ve askerin var; her türlü işe yol gösteren bilgi ve akla sahipsin.
5479	Er atnı sevindür hazine üle, olardın özüŋke miŋ ârzû tile	Hazineni aç ve servet dağıt, adamlarını sevindir; onlar senin her arzunu yerine getirirler.
5480	Negü ter eşitgil yağıçı kür er, kümüş berse altun yağısın urar	Düşmana karşı koyan cesur insan ne der, dinle; altın ve gümüş veren düşmanını mağlûp eder.
5481	Kalı kolsa sen tutçı üsteŋ elig, er atnı sevindür öge ber erig	Eğer sen her vakit üstün gelmek istersen, adamlarını memnun et ve onlara değer verip, öğerek, şevke getir.
5482	Er atnı sevindür tilegil tilek, tilek barça kelgey yağı boynı eg	Adamlarını önce memnun et, sonra onlardan iş bekle; bütün arzuların yerine gelir; düşman önünde boyun eğer.
5483	Er at köp kalın tut sevindür sen e,	Adamların çok ve kalabalık olsun, onları sevindir; onlar

	sevüg cânnı bergey saŋa bir kün e	da bir gün senin için sevgili canlarını verirler.
5484	Er at sü bile yenç bu kâfir yağığ, bayattın tile küç sen arkaŋ arığ	Asker ve ordu ile bu düşman kâfirini ez; gönül temizliği ile Tanrıdan kuvvet ve tevfik dile.
5485	Bu kâfir üçün tut er at sü tolum, ölüp tüşse kâfirde bolmaz ölüm	Asker, ordu ve silâhını kâfirlere çevir; kâfirler ile dövüşürken ölmek, ölüm değildir.
5486	Evin barkın örte sığıl burhanın, anıŋ ornı mescid cemâat kılın	Onların evini-barkını yak, burkanını kır; yerine cami yap, etrafına islâm cemâati toplansın.
5487	Bulun kılğıl oğlın kızın kul küŋin, hazine ur anda sen almış neŋin	Oğlunu ve kızını esir ederek, kul ve câriye er; oradan aldığın servetle hazine kur.
5488	Müsülmânlık açğıl şeriatnı yad, atıŋ bolğa edgü özüŋ bolğa ked	İslâmiyeti aç, şeriati yay; böylece seçkin bir şahsiyet olur ve iyi bir nâm kazanırsın.
5489	Müsülmânka yakma tegürme elig, anıŋ hasmı teŋri-turur ay ilig	Müslümanlara karışma ve onlara tecâvüz etme; ey hükümdar, onların karşısında Tanrı vardır.
5490	Müsülmân müsülmân bile ol kadaş, kadaşka katılıma ulam edgüleş	Müslüman müslüman ile kardeştir; kardeşe karşı düşmanca davranma, onlar ile her vakit iyi geçin.
5491	Törü ber bodunka erej kılsunı, saŋa edgü birle duâ bolsunı	Halka huzur ve rahat sağlayacak bir nizam kur; sana hayır-duâ etsinler.
5492	Bayat berge ötrü sevinçin saŋa, seniŋ bolğa iki ajun ay toŋa	Tanrı sana bunun ecrini verir; her iki dünya senin olur, ey kahraman.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5493	İlig aydı körklüg ayur sen bu söz, özüm me munı ok tiler kılsa öz	Hükümdar:—Bu sözleri güzel söylüyorsun—dedi—ben de aynı şeyleri yapmak istiyorum.
5494	Kanıkı muŋar teggü işim ay er, munı kılğuka sen maŋa yarı bir	Ey yiğit, bununla meşgul olacak insan nerede, bu işleri başarmak için sen bana yardım et.
5495	El itgü bodun süzgü aşnu turup, bu iç taş yorığlı yarağın körüp	İlk önce memleket düzene girmeli ve fesad ortadan kalkmalıdır; iç ve dış işlerin ıyı yürümesine dikkat etmelidir.
5496	Severig sevindür kör açığ berip, seni sevmegüçini sürgil serip	Dostlarını ihsanlarda bulunarak, sevindir; düşmanlarını acımadan sürgün et.
5497	Munıŋda eŋ aşnu el itgü kerek, bu iç taş kebitler arıtğu kerek	Bunun için ilk önce memleket düzene girmeli ve bütün meyhaneler ortadan kaldırılmalıdır.
5498	Bodunuğ törü birle tüzgil tükel, süzülsü kör ilde yarağsız muhâl	Memlekette bu kötü yerler tasfiye edilmeli; halka kanunla, her bakımdan, düzen verilmelidir.
5499	Kanı inç el itgü tegümez özüm, bu iş iş öze boldı yummaz közüm	Huzur ve memleketin nizâmı nerede, bunun için kendim uğraşamıyorum; iş iş üzerine yığıldı, gözümü yumacak vaktim yok.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
5500	Yanut berdi ögdülmiş aydı ay beg, uzatma işig sen kamuğ işke teg	Öğdülmış cevap verdi ve: —Ey hükümdar, işi sürüncemede bırakma, her işle meşgul ol — dedi —
5501	Negüke uzatur sen kılğu işiŋ, uzatma işiŋ kıl keçer bu yaşıŋ	Yapacağın işi niçin geri bırakıyorsun; işini geri bırakma, yap; ömür geçip gidiyor.

5502	Bu kün kılmasa iş yarın iş bolur, işiŋ iş öze bolsa irklıp kalur	Bugünkü işi yapmazsan, yarının işi de buna eklenir; iş iş üzerine gelir ve yığılır, kalır.
5503	Bu künki işiŋ kodma kılma yarın, yarın bolsa işiŋ kalur kılmadın	Bugünkü işini yarına bırakma; yarın işin olursa, bu yapılamadan kalır.
5504	İte tur süze tur bu el işlerin, bodun inçke teggey özüŋ me yarın	Halkın ve kendinin yarın huzura kavuşabilmeniz için, bu memleket işlerinin günü-gününe görülmesi lâzımdır.
5505	İsiz bolma isiz isizke yorıt, isizlerni barça iligdin arıt	Zâlim olma, zulmü kötülere karşı tatbik et; bütün memleketi kötülerden temizle.
5506	Köni bol köni kıl köni tut yorık, isiz egri köŋey evürgey kılık	Doğru ol, doğru yola git ve her vakit doğruluk ile hareket et; böylece kötü ve eğri yola gelir ve tavrını değiştirir.
5507	Bu tetrü kılınçlığ bu tetrü kişi, isiz tügmegince oŋarmaz işi	Bu ters tabiatlı, zararlı ve kötü adamların eli-kolu bağlanmadıkça, işler selâmetle yürümez.
5508	İsizig yağutma tokığay yoduğ, köniler bile sen tirilgil oduğ	Kötüyü kendine yaklaştırma, zararı dokunur; dâima uyanık ol ve doğru insanlar ile yaşa.
5509	Negü ter eşitgil köni köŋli tüz, köŋül til kılınçı kamuğ kılkı uz	Doğru ve dürüst gönüllü, düşüncesi, sözü, işi ve bütün hareketi iyi olan insan ne der, dinle.
5510	İsizke katılma yorığıl köni, köni egri birle küni tar küni	Kötüye katılma ve doğruluktan ayrılma; kötüler arasında doğru insanın güneşi kararır.
5511	Kim isiz kılınsa yolında yoduğ, könike köni bol könilik küni	Kötülük yapanlar hüsrana mahkûm olurlar; kıyamet gününde Tanrının karşısına doğru insan olarak çık.
5512	Ay ilig er attın saŋa çâre yok, er at birle begler süzer bulğanuk	Ey hükümdar, çaresiz, sana adamlar lâzımdır; beyler fesadı bunlar ile ortadan kaldırırlar.
5513	Er at tergü yığğu açınğu açığ, çığayığ bayutğu todurğu açığ	Bir çok adamlar toplamalı ve onlara ihsanlarda bulunmalı; fakiri zenginleştirmeli ve açı doyurmalıdır.
5514	Tapuğda yorığlı umınçka yorır, tapuğçı umınç kesse turmaz barır	Hizmette bulunan kimse bir şeyler ümit eder; hizmetkâr ümidini keserse, durmaz, gider.
5515	Ay ilig tapuğçı bu kaç törlüg ol, seçe adra tutğıl yaŋılmasu yol	Ey hükümdar, hizmetkâr bir kaç türlüdür; bunları seç ve ayn-ayrı muameleye tâbi tutarak, hizmet gördür, yollarını şaşırmasınlar. ..'
5516	Olarda birisi tiler yüz suvı, aŋar yüz suvı kılğu kansa kıvı	Onlardan biri şeref için çalışır; onu, şeref vermek suretiyle, tatmin et.
5517	Takı bir kotusı tiler neŋ tavar, yuluğ kılsu cânın tavar ber aŋar	Biri mal ve mülk ister; ona mal ver, canını sana feda etsin.
5518	Takı bir tiler neŋ yeme yüz suvı, hem at ton tiler kör yorısa savı	Bâzısı hem mal, hem şeref ister; bir de unvan, hıl'at ve nüfuz peşindedir.
5519	Kalı alp atım erse bergil kümüş, kılıç ursu açsu saŋa kend uluş	Eğer cesur ve kahraman kimse ise, ona gümüş ver; kılıç kullansın, sana şehir ve memleketler fethetsin.
5520	Biliglig ukuşluğ er erse silig, ağırla tegür neŋ uzatğıl elig	Bilgili, akıllı ve temiz kalpli insan ise, ona hürmet göster, ihsanlarda bulun ve himaye et.
5521	İsiz erse küçkey kötürme anı, elig berme ilke ulıtğay seni	Kötü ve zâlim olan kimseyi yükseltme, ona memlekette nüfuz verme; seni. çok üzer.

5522	Kötürme bayutma isiz öktemig, ağu kılğa şeksiz saŋa ot emig	Zâlim ve kötü kimseyi yükseltme ve onu zengin etme; o sana, şüphesiz, ilâç ve devayı zehir hâline getirir.
5523	Negü ter eşitgil böke yavğusı, bayusa baş egmez bodun yuvğası	Böke yavgusu ne der, dinle; en zayıf insan bile, zenginleşirse, ferman dinlemez olur.
5524	İsizig bayutma ay kılkı unur, isizler bayusa kılınç artatur	Ey kudretli hükümdar, kötüleri servet sahibi etme; kötüler, zenginlenince, hâl ve tavırlarını değiştirirler.
5525	Elig tarlıkı bolsa edgü yime, kılınç artatur kör muŋadıp bu ma	Eli darlıkta kalıp, muhtâc duruma düşünce, iyilerin bile tavır ve hareketi bozulur.
5526	Muŋadsa ma edgü kılıklığ kişi, kılınç artatur hem ol edgü tuşı	iyi tabiatlı insanın da, muhtâc duruma düşünce, iyiiiği nisbetinde hareketi kötüleşebilir.
5527	İsizig uçuzla köninge yorık, ağırlağıl edgüg ol itgey kılık	Kötüye değer vermezsen, o gittikçe tavır ve hareketini düzeltir; iyiye itibar gösterırsen, onun hâl ve tavrı daha da iyi olur.
5528	Bağırsak kişig tut özüŋke yakın, uvutsuznı özdin yırak tut sakın	Sana gönülden bağlı-olan kimseyi kendine yakın tut; hayâsız kimseleri de kendinden uzaklaştır, onlardan kendini koru.
5529	Asığlığ kayu ol asığsız kayu, sen adra seçe tut ay bilge bügü	Kim faydalıdır, kim faydasızdır, ey âlim hakîm, sen bunları iyice seç.
5530	Sever sevmezig me seçe tut öŋin, severke sevüg bol yağıka yalın	Seni seven ve sevmeyenleri de iyice ayırt et; sevene karşı sevimli ve düşmana karşı da yalın ateş gibi ol.
5531	Yırak tut sevinçiŋ tilemez kişig, sevitme aŋar berme kılğu işig	Senin memnun olmanı istemeyen kimseyi kendinden uzak tut; onu başkalarına da sevdirme ve ona hiç bir vazife verme.
5532	Eminig hiyânet bile katmakıl, yarağlığ yarağsız bile tutmağıl	Hıyanet ile emniyeti bir araya getirme; yarayan ile yaramayanı bir arada tutma.
5533	Bir işni ikigüke ayma tilin, işeŋü bolur iş kalur kılmadın	Bir işi iki kişiye birden tevdi etme; onlar birbirlerine yüklerler ve iş yapılmadan kalır.
5534	İşiŋ iş biligli kişilerke bir, kılu bilmese iş sınıp kadğu yer	işi iş bilen kimselere ver; iş yapamayan insan onu beceremezse, üzülür ve müteessir olur.
5535	Tapuğka bolup berme erke işig, özüŋke tusulğu üçün tut kişig	Hizmettir diye, olur-olmaz insanlara iş verme; işi sana faydalı olacak şekilde becerikli kimselere ver.
5536	El asğı tile me öz asğıŋ tile, kişi asğıŋa bakma turma ile	Memleketin faydasını kendi menfaatin ile telif et; başkasının menfaatini düşünüp, ona bağlanma.
5537	Kişi köŋli körme ol asğı üçün, el asğı tile özni buzma küçün	Başkasının gönülüne bakma, her kes kendi istifâdesini kollar; memleket menfaatini ara ve kendini zorla fena duruma düşürme.
5538	Saŋa kim tusulur tusulğıl aŋar, tusulmaz kişig kıl özüŋde sıŋar	Sana kim faydalı ise, sen de ona faydalı ol; faydasız kimseyi kendinden uzak bulundur.
5539	Ağırlayu tut sen asığlığ kişig, aŋar ber ay ilig kereklig işig	Faydalı insana her vakit itibar göster; ey hükümdar, lüzumlu işleri ona gördür.
5540	Saŋa kılğu işler bu ol ay ilig, munı kıldıŋ erse sen ittiŋ ilig	Ey hükümdar, senin yapacağın işler bunlardır; bunları yaparsan, memleket düzene girer.
5541	Atıŋ edgü bolğa kutulğay özüŋ,	Adın iyi olur, kendin kurtulursun; dünyada senden sonra

	seninḑe kedin kalğa atıŋ sözüg	da adını ve sözlerini dâima yâd ederler.
5542	Bayuğay bodun el itilgey orun, neçe kolsa kaznak hazine urun	Halk zenginleşir, memleket ve saltanat işleri tanzim edilir; ne kadar istersen, o kadar hazine toplayabilirsin.
5543	Negü ter eşitgil bağırsak kişi, bağırsaklıkı kör söziŋe tuşı	İçten bağlı olan insan ne der, dinle; onun dili ile gönülü birdir.
5544	Kayu el begi bolsa edgü köni, bayudı ol el bodnı tuğdı küni	Hangi memleketin beyi iyi ve doğru olursa, - o memleketin halkı zenginleşir ve başına gün doğar.
5545	Bodun baylıkı begke baylık-turur, tilese anı tut tilese munı	Halkın zenginliği beyin zenginliğidir; ister onu, ister bunu temin et.
5546	Uluş kend içinde sen oğrığ, arıt ümeg arkışığ yolda imin yorıt	Şehir ve kasaba içinde hırsızı ortadan kaldır, yolcu ve kervan emniyet içinde sefer etsin.
5547	İç ilde kötürgil bodun küçlerin, taşırtın arıtğıl karakçı barın	Memleket içinde halka zulüm edenleri yok et, dış eyâletlerde de bir tane yol kesen şaki bırakma.
5548	İsizniŋ kını birle kılkın evür, isizke isizlik yaraşur tegür	Kötüyü, ceza vererek, doğru yola getir; kötüye kötü muamele lâyıktır, sen de öyle yap.
5549	İsizig ya çoğda oruda kerek, yorık bolsa edgü ayâ sarp yürek	İyinin serbest dolaşabilmesi için, kötünün ya zincirde veya zindanda olması lâzımdır, ey metin yürek.
5550	Adın ma bu el bodnı kaç törlüg ol, munı adra tutğu açuk bolsa yol	Bir de memleketin ahâlisi bir kaç türlüdür; her kesin rahatça çalışabilmesi için, bunlara ayrı-ayrı muamelelerde bulunmalıdır.
5551	Olarda biri bilge âlim-turur, bu âlim bile erke kut kıv bolur	Onlardan biri âlimlerdir; bunlar insanı devlet ve saadete kavuştururlar.
5552	Ağırla bularığ negü aysa kıl, şeriat yolı tut boyun ber egil	Onlara izzet ve ikramda bulun, ne derlerse, yap; şeriat yolunu tut, hükümlerine itiraz etme ve önlerinde hürmetle eğil.
5553	Bularnıŋ hakı tıdma içgü yegü, berü tur muŋadmasu ilçi bügü	Ey hakîm hükümdar, onların hukukunu muhafaza ve yiyecek, içeceklerini temin et, muhtaç duruma düşmesinler.
5554	Köŋül inçliki birle ögretsüler, biligsizler andın ma ögrensüler	Gönül huzuru ile öğretsinler, bilgisizler de onlardan bilgil öğrensinler.
5555	Bulurda basa muhtesibler-turur, bular elgi küçlüg kerek ay unur	Bunlardan sonra muhtesipler gelir; ey kudretli, bunlar kuvvetli olmalıdırlar.
5556	Kısa tutsa fâsık yava boşlağığ, tolu tutsa mescid cemâatlarığ	Fâsık, serseri ve başı-boş dolaşanları inzibat altında bulundursunlar; mescidleri cemâat ile dolu tutsunlar.
5557	Basakı kotu ol saŋa tapğuçı, tıda tutmasa sen bu ol kopğuçı	Bundan sonraki zümre senin hizmetinde bulunanlardır; mâni olamazsan, sana karşı gelebilecek olanlar bunlardır.
5558	Bular yük kötürmez bularnıŋ yüki, saŋa yüdgü tegse munıŋ emgeki	Bunlar yük altına girmezler; hizmetleri nisbetinde bunların yükünü sen kendin yüklenmelisin.
5559	Bularda basa kaldı bodnuŋ kara, bularnı törü birle edgü kör e	Bunlardan sonra avam kısmı gelir; bunlara kanunu tatbik et ve iyi bak.
5560	Bu ma üç kotu ol munı adra tut,	Bunlar da üç .zümredir, bunları birbirlerinden ayrı tut;

	küçeme küçese bolur elke yut	onları zorlama; zorlarsan, bu memleket için felâket olur.
5561	Bularda birisi bu baylar-turur, bodun küçlügi bu ay kılkı unur	Bunlardan biri zenginlerdir, ey kudretli insan, halk arasında kuvvetli olanlar bunlardır.
5562	Bularda basası kör ortu kişi, bu ortu kılumaz bu baylar işi	Bunlardan sonra orta hâili insanlar gelir; orta halliler zenginlerin yaptıklarını yapamazlar.
5563	Çığaylar-turur kör bularda basa, bularığ küdezgü kamudın oza	Bunlardan sonra fakirler gelir; her şeyden önce bunlar korunmalıdır.
5564	Yüdürmegü baylar yükin ortuka, bu ortu buzulğa tükel artağa	Zenginlerin yükü orta hallilere yüklenmemelidir; yoksa, bu orta halliler bozulur ve büs-bütün sarsılır.
5565	Çığayka yüdürmegü ortu yüki, çığay ölge açın üzülge köki	Orta hâili kimselerin yükünü fakirlere yüklememeli; yoksa, fakir açlıktan kırılır ve mahvolur.
5566	Çığayığ küdezilse ortu bolur, bu ortu berer tınsa baylık bulur	Fakiri korursan, o orta hâili olur; orta hâili bir az kendisini toplarsa, zengin olur.
5567	Çığay ortu bolsa bu ortu bayur, bayusa bu ortu iliŋ bay tolur	Fakirler orta hâili olursa, orta halliler zenginleşir; orta halliler zenginleşirse, memleket zengin olur.
5568	El itlür erejke tegir bu bodun, duâ artar ötrü saŋa ol üdün	Memleket düzene girer ve halk huzura kavuşur; o zaman sen de çok hayır-duâ alırsın.
5569	Negü ter eşitgil uç ordu hanı, at edgü tile ay ölügli kanı	Uç-Ordu hanı ne der, dinle; ey fânî insan, iyi ad dile.
5570	Kimiŋ edgü atı bile çıksa cân, kesilmez anıŋ atı edgü duân	Kim iyi ad bırakarak, ölürse, onun adı hayır-duâ ile yaşamakta devam eder.
5571	Ölüp kim kalur erse edgü duâ, yana bir tiriglik bulur bu toğa	Kim ölür ve hayır-duâ ile anılırsa, o yeniden doğarak, tekrar hayat bulmuş olur.
5572	Kerek yer öze tur kerek yer katın, çavıksa özüŋ kör bu edgü atın	İyi ad ile şöhret kazandıktan sonra, ister yerin üstünde, ister altında ol.
5573	At edgü kerek kör öz ölgü-turur, ölür öz atı kalsa meŋü-turur	İyi ad lâzımdır, vücud bir gün ölecektir; vücûd ölür, adı kalan insan ebedi olur.
5574	Raiyyet hakı bar seninŋde kör üç, bu haknı ötegil özün kılma küç	Tebeanın senin üzerinde üç hakkı vardır; bu hakları öde ve onları zorluğa düşürme.
5575	Birisi iliŋde arığ tut kümüş, yarın küdezgil ay bilgi üküş	Banlardan biri memleketinde gümüş temiz kalsın, onun ayarını koru, ey bilgili insan.
5576	Takı bir bodunka törü bir köni, kötür bir ikedin küçin kör anı	ikincisi halkı âdil kanunlar ile idare et; birinin diğerine tahakküme kalkışmasına meydan verme, onları koru.
5577	Üçünçi imin tut kamuğ yollarığ, karakçığ sekerçig arıtğıl arığ	Üçüncüsü bütün yolları emin tut; yol kesici ve haydutların hepsini ortadan kaldır.
5578	Ötemiş bolur sen raiyyet hakı, sen ötrü hakıŋ kol ay ilçi akı	Böylece' tebea hakkını ödedikten sonra, sen de onlardan kendi hakkını isteyebilirsin, ey cömert hükümdar.
5579	Raiyyet öze ol seniŋ üç hakıŋ, tilegü olardm sen aç kulğakıŋ	Tebea üzerinde senin üç hakkın vardır; bunu onlardan istemelisin, iyice dinle.
5580	Biri yarlığıŋnı ağır tutsalar, negü erse terkin anı kılsalar	Biri halk senin emirlerine hürmet etmeli ve bu emir ne olursa-olsun, onu derhâl yerine getirmelidir.

5581	İkinç tıdmasalar hazine hakı, üdinde tegürse ay elgi akı	ikincisi hazine hakkını gözetmeli ve bunu vaktinde ödemelidirler, ey di açık insan.
5582	Üçünçi yağıka yağı bolsalar, severiŋ kim erse anı sevseler	Üçüncüsü senin dostuna dost ve düşmanına düşman olmalıdır.
5583	Ötemiş bolur sen özüŋ hakların, olar ma ötemiş bolur öz hakın	Böylece sen onlara karşı vazifeni yapmış olursun, onlar da senin hakkını ödemiş olurlar.
5584	Bu yaŋlığ kerek beg yorısa yoluğ, râiyyet uş andağ kerek ay uluğ	Ey ulu, bu yolun yolculuğunda bey böyle olmalı, tebea da böyle olmalıdır.
5585	Bodun bulsa ötrü begi edgüsin, begi bulsa inçlik yorıtsa küsin	Böylelikle halk beyinin iyiliğini görür; bey de huzura kavuşur ve dünyaya şöhretini yayar.
5586	Ay ilig bu ol bu kutuŋ belgülüg, saŋa iki ajun tegürgü ülüg	Ey hükümdar, sana her iki dünyayı te'min edecek kısmet ve saadet, şüphesiz budur.
5587	Anıŋda basa bilge âlim turup, bodunka bilig bersü yetrü körüp	Bundan sonra âlimler harekete geçip, ihlas ile halka bilgi versinler.
5588	Yana elgi küçlüg bolur muhtesib, isizlerni yığsu cemâat kezip	Muhtesibin de elinde salâhiyet olmalıdır; o da cemâati dolaşarak, kötülüklere mâni olsun.
5589	Satığçı küdezsü emanetlerin, kılu tursu uzlar nasihatların	Satıcı emânetlerini gözetsin; san'at ustaları başkalarını yetiştirmekte devam etsinler.
5590	Tarığçı tarığka erig bolsunı, yeme yılkıçı igdiş üklitsüni	Çiftçiler çiftlikte gayret etsinler, hayvan besleyenler de onları çoğaltsınlar.
5591	Er at kaldı emdi saŋa tapğuçı, yağıka börike bu ol yortğuçı	Şimdi senin hizmetinde bulunan kimseler kaldı; düşmana ve kurda karşı koyan bunlardır.
5592	Sevindür bularığ açın neŋ bile, körü tur adın işke katma yul a	Onları memnun et, ihsanlarda bulun; dikkat et, onlara başka iş verme; verilmiş ise, onu bu işten al.
5593	Tusulur teŋinçe ağırla açın, bayutğıl neŋin sen bedütgil küçin	Faydalı oldukları nisbette onlara izzet, ikram ve ihsanda bulun; gelirlerini artır ve rütbelerini yükselt.
5594	Yağıka börike itinsü tolum, adaşka bolup öz yağıka ölüm	Düşmana ve kurtlara karşı silâhlarını hâzır bulundursunlar; dosta yâr olup, düşmana ölüm olsunlar.
5595	Açılğay seçilgey kamuğ işleriŋ, süzülgey itilgey kamuğ işleriŋ	Böylece bütün yakın olanların seçilir ve belli olur; bütün işlerin de durulur ve yoluna girer.
5596	Saŋa bolğa iki ajun edgüsi, bayatım sevinçi özüŋ bolğusı	Sen her iki dünyada iyilik bulursun ve Tanrım da senden razı olur.
5597	Könilik bu ol kör köni bol köni, tilekke tegürgey könilik seni	Bak, doğruluk budur, doğru ol, doğru; doğruluk seni dileğine kavuşturur.
5598	Seni teŋri sevgey könilik üçün, könide adın kılma halkka öçün	Sen doğrulukla Tanrının sevgisini kazanırsın; halka kızıp, onlara karşı doğruluktan ayrılma.
5599	Negü ter eşitgil ay köŋli yaruk, munıŋ manisi kör bu sözke anuk	Gönülü parlak olan insan ne der, dinle; bak, bunun mânasını bu söz te'yit eder.
5600	Könilik üçün kök adakın-turur, yayılmaz üçün yerde ot yem önür	Doğruluk yüzünden gök ayakta durur; yer sabit olduğu İçin, üzerinde ot ve ekin biter.
5601	Yayılma köni tur köŋül tut köni,	Sağa sola meyletme, doğru dur, gönlünü dürüst tut;

	köni iki ajun könilik bulur	doğru olan her iki dünyada doğruluk bulur.
5602	Ay ilig munukı özüm bilmişin, ötündüm saŋa men için hem taşın	Ey hükümdar, işte ben bildiklerimi, gizli-âşikãr, sana arzettim.
5603	İkigün ajunluk asığ kılğu söz, bu erdi munukı ayu berdi öz	Her iki dünya için faydalı olan sözler işte benim sana söylediklerimdir.
5604	Bu ajun ereji bile edgü at, saŋa bolğa dünyâ ya ukbi ulat	Bu dünya huzuru sana dünyayı ve iyi ad -bırakmak için çalışman da sana ukbâyı te'min edecektir; ona göre hareket et.
5605	Bu dünyâ neŋi barça kalğu-turur, atıŋ edgü kılğıl öz ölgü-turur	Bütün bu dünya malı kalacak ve kendin bir gün öleceksin; iyi ad kazanmağa çalış.
5606	Bilig yakşı sözler muŋa meŋzetü, sözi mani birle aŋar yaŋzatu	Bilgili insan buna kıyas ederek, çok güzel bir söz söylemiştir.
5607	Atım edgü bolsun özüm ölsüni, tirig ölgü âhır atım kalsunı	Kendim öleyim, adım iyi olsun; her diri nihayet ölecektir, dünyada adım kalsın.
5608	Usa edgülük kıl at edgü tile, özünç meŋü atın tirig bolsunı	Mümkün mertebe iyilik yap, iyi ad dile ve bu ebedî ad ile yaşamakta devam et.
5609	Eşitti ilig söz sevindi katığ, köŋül köz yaruttı bulundı tatığ	Hükümdar bu sözleri duyunca, çok memnun oldu; sevinçle gönül gözü parladı ve hayattan tekrar tad almağa başladı.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5610	Öküç alkıtu ögdi ögdülmişig, ayur sözlediŋ sen özüŋ bilmişig	Hükümdar Öğdülmiş'i candan alkışladı, öğdü ve : — Sen kendi bildiğini söyledin — dedi —
5611	Bayat bersü tevfik bu künde naru, sen aymış bu sözler tutayın körü	Bugünden itibaren Tanrı bana tevfik versin; senin söylediğin sözleri dikkatle yerine getireyim.
5612	Seni teg basutçı maŋa berdi rab, umar-men tilese tilek berge tep	Rabbim bana senin gibi bir yardımcı verdi; isterse, onun diğer dileklerimi de vereceğini umarım.
5613	Bayat bersü ârzû tilekiŋ tükel, tükel kıldıŋ ârzûm ayâ edgü fâl	Sen benim bütün arzularımı yerine getirdin; ey iyi talih, Tanrı senin de bütün arzu ve dileklerini yerine getirsin.
5614	Bu künde naru sen bağırsaklıkın, basut kıl maŋa sen ay köŋli yakın	Bugünden sonra da sen sadâkatle bana yardımda devam et, ey gönülü bana yakın olan insan.
5615	Büter-men saŋa çın ınanur özüm, sözüg örtme mende ay körklüg yüzüm	Ben sana inanıyor ve gerçekten itimat ediyorum; ne düşündüğünü bana açıkça söyle, ey güzel yüzlüm.
5616	Maŋa kün negü teg yarumış künüm, seniŋde körür-men men emdi münüm	Sen benim parlak güneşimsin; ben şimdi kusurlarımı senin sayende görüyorum.
5617	İdi yakşı sözler köŋül bulmış er, köŋül til birikip yakın bolmış er	Gönül sahibi, düşüncesi ve sözü bir olan dost insan çok iyi söylemiştir.
5618	Köŋül kimke bütse anı küzŋü tut, özüŋ körge sen tep anı utru tut	Gönülün tamamen inandığı kimseyi kendine ayna edin; kendini görebilmek için onu dâima karşında bulundur.
5619	Bağırsak kişi özke küzŋü bolur, aŋar baksa kılk yaŋnı tüzgü bolur	İçten bağlı olan kimse insana ayna olur; insan ona bakarak, tabiat ve tavrını düzeltebilir.

5620	Kimiŋ köŋli kimke yakin bolsa çın, aŋar bütgü özke yakın bolsa çın	Bir kimse birine içten bağlı olur ve gerçekten yakınlık gösterirse, ona itimat edilmelidir.
5621	Bütülmiş kişike ayıtğu sözüg, bütülmiş kişi aysa tutğu sözüg	Sözü itimat edilen kimseye sormalı ve böyle bir kimsenin de sözünü tutmalıdır.
5622	Eşitti kör ödülmiş ilig sözin, sevindi ilel tep yaruttı közin	Öğdülmiş hükümdarın sözlerini işitti, yüzü güldü ve sevinerek "baş üstüne!" dedi.
5623	Sözin kesti ilig özi amrulup, kopup çıktı ögdülmiş andın turup	Hükümdar müsterih olarak, sözünü bitirdi; Öğdülmiş kalkıp, huzurdan çıktı.
5624	İlig anda naru kör inçlik kodup, ilin itti tüzdi köp emgek yüdüp	Hükümdar bundan sonra rahatını bırakıp, çok zahmet yüklenerek, ilini tanzim etti ve düzeltti.
5625	İsizig yırattı kör edgüg kamuğ, öziŋe yakın kıldı berdi yoluğ	Kötüleri kendisinden uzaklaştırdı, bütün iyileri de etrafına topladı ve onlara çalışma imkânları verdi.
5626	Tüzüldi bodun hem süzüldi eli, tınıp inçke tegdi yıl ay kün tili	Memleketi duruldu ve halkı da düzene girdi; halkın şikâyeti kesildi ve uzun bir müddet için huzura kavuştu.
5627	Tatıdı tiriglik el asğı bile, erejin avındı sevinçin küle	Memleketin refahı sayesinde hayatın zevki arttı; hak sevinçle ve gülerek, günlerini huzur içinde geçirdi.
5628	İlig me ağırladı ödülmişig, ınandı aŋar berdi barça işig	Hükümdar Öğdülmiş'i de takdir etti ve ona itimat ederek, bütün işleri eline bıraktı.
5629	Yorıdı bir ança bu ögdülmişe, tirildi / erildi sakınç kadğu birle bışa	Öğdülmiş bir müddet böyle devam etti; fakat endişe, kaygı içinde kıvranıyor ve kendisini günahkâr addediyordu.
5630	Öziŋe baka kördi kılkın işin, tiriglik yegitlik yava kılmışın	Kendine dikkat etti, hâl ve tavrına baktı; hayatını ve gençliğini sosuna geçirmiş olduğunu gördü.
5631	Açıldı yarup köŋli kögsi közi, arıtmak tiledi bu köŋli tözi	Gönülü, kalp gözü parlayarak açıldı; gönlünün tamamiyle temizlenmesini arzu etti.
LXXIII	**Öğdülmiş Keçmiş Tiriglikke Açip Tevbeka Oğramışın Ayur**	**Öğdülmiş İn Geçen Hayatına Acıyarak Tövbe Ettiğini Söyler**
5632	Ayur-men yorıdım osalın küle, tiriglik yava boldı ğaflet bile	Öğdülmiş : — Ben gaflet içinde kendimi mes'üd sandım; bu gaflet içinde hayatım heder oldu — dedi —
5633	Tiriglik küçi bardı mendin kitip, tayak tuttı elgim bu tirgin atıp	Yaşama kudreti beni terketti, uzaklaştı; ben bu zindeliği bırakıp, elime deynek aldım.
5634	Ökündi ayur bardı isiz künüm, tiriglik tükedi kararur tünüm	Peşıman oldu ve : — Ah, ne yazık ki, günlerim geçti; ömrüm tükendi, gecem artık kararmaktadır — dedi —
5635	Yedi ârzû nimet özüm udlayu, tirildim hem ud teg bilü bilmeyü	Ben, öküz gibi, heves ve nimet yedim; bilerek-bilmeyerek, bir öküz gibi yaşadım — dedi.
5636	Ayur-men yorıdım osalın küle, künümni keçürdüm yavalık bile	Sonra devam etti: — Ben gaflet içinde kendimi bahtiyar zannettim; günlerimi boşu-boşuna geçirdim.
5637	Yegitlik küçi bardı mendin kite, açır-men yegitlikke küyüp tüte	Gençlik kuvveti beni terkederek, uzaklaştı; bu giden gençliğime acıyor ve yanıp-tutuşuyorum.
5638	Tiriglik uçuktı yağudı ölüm, ölümke itig yok ya ötkü yolum	Hayat nihayet sonuna geldi, ölüm yaklaştı; ölüme karşı bir çâre olmadığı gibi, ondan kurtulacak bir yol da yoktur.

5639	Saçım boldı suŋkur tüsi teg şeşüt, sakal boldı yazkı kelef teg orut	Saçım, sungur rengi gibi, kır oldu; sakalım yazdan kalmış kuru ota döndü.
5640	Otuz iki tişim ürüŋ yinçüler, üzüldi yipi kör saçıldı birer	Otuz iki dişimin, bu beyaz incilerimin, ipi koptu ve onlar da birer birer döküldü.
5641	Körür erdi közler bu künlük yerig, tünerdi körümez katında erig	Gözlerim bu güneşli yer yüzünde her şeyi görürdü; şimdi gözlerime karanlık çöktü, önündeki insanları bile göremez oldu.
5642	Yırak eştür erdi kulak tutsa ma, bu kün boldı elgin özüm imleme	İyice dinlersem, uzaklardan duyardım; bugün ben artık insanlar ile ancak işaretle anlaşır oldum.
5643	Kara erdi kuzğun tüsi teg başım, kuğu kondı başka yetildi yaşım	Başım, kuzgun gibi, siyah idi; şimdi başıma kuğu kondu, yaşım da çok ileriledi.
5644	Özüm yanğu boldı bayatka bu kün, yazuklar üçün yığlasa-men ünün	Bugün artık Tanrıya rücû edecek zamanım geldi; günahlarım için, feryâd ederek, ağlamalıyım.
5645	Özüm yanğu boldı bayatka turup, yazuklarka udri tilese kolup	Artık kalkıp, Tanrıya dönmeliyim; günahlarım için, tövbe ve istiğfar etmeliyim.
5646	Özüm kodsa emdi yarağsızlarığ, körigül bulğanuktın süzülse arığ	Benim artık faydasız şeyleri bırakmam ve gönlümü mâsivadan temizlemem lâzımdır.
5647	Özi tevbekılmak tiledi turup, bayatka sığınsa yazukın kolup	Öğdülmiş böylece tövbe ve istiğfar ederek, Tanrıya sığınmak istedi.
5648	Yana saknu aldı ayur ivmeyin, iveklikte yas ol anı kılmayın	Fakat birden bire durup, düşündü ve : — Acele hareket etmemeliyim; çünkü acele etmek zararlıdır; bunu yapmamalıyım — dedi —
5649	Eŋ aşnu bu işke keŋeşgü kerek, yarağsıznı özdin kemişgü kerek	ilk önce bu iş için istişare etmem ve zararlı olan şeylerden vaz geçmem lâzımdır.
5650	Keŋeş birle kılğu kerek iş bilip, ökündi keŋeşmegli işte ulıp	Her işi bilerek ve danışarak yapmalıdır; danışmayan her kes işinde zarar görmüş ve sonunda peşiman olup, inlemiştir.
5651	Negü ter eşitgil kişi tildemi, kamuğ kılğu işke keŋeş ol emi	Dinle, Tanrıdan insanlara haber getiren nebine der: her yapılacak işe meşveret ile çâre bulunur.
5652	Keŋeşgü kerek öz yakınka keŋeş, keŋeş birle itlür kamuğ törlüg iş	insan her işini yakını ile danışmalıdır; her türlü iş danışma yolu ile halledilir.
5653	Keŋeşse oŋarur kişi öz işi, ökünçlüg bolur kin keŋeşmez kişi	insanisinde ancak danışmak suretiyle muvaffak olur; danışmayan kimse sonunda peşiman olur.
5654	Barayın-men emdi kadaşım tapa, keŋeyin aŋar-men bu iş ay apa	Ben şimdi kardeşimin yanına gideyim ve bu işi onunla istişare edeyim.
5655	Yarağlığ tese-men kılayın bu iş, yarağsız tese kalsunı bu keŋeş	O da mâkûl görürse, ben bu işi yaparım; eğer mâkûl görmezse, bu işten vaz geçerim.
5656	Kişi öz işin öz bilümez körüp, adınka ayıtğu kerek eştürüp	İnsan kendisi kendi işini iyice bilemez; onu başkasına danışarak yapmak faydalı olur.
5657	Keŋeşse keŋür ol kişike bilig, keŋeşke bilig kirse yetlür elig	Danışırsa, insanın bilgisi genişler; eğer bu danışmaya bilgi de katılırsa, o iş, tereddütsüz, elde edilir.
5658	Negü ter eşitgil keŋeşür kişi,	İstişare eden insan ne der, dinle; insan kendi işini

	keŋeşin eter ol kişi öz işi	istişare ile yoluna koyar.
5659	Negü iş kıluruŋ kişike keŋeş, keŋeşmez kişini adaş tutma eş	Ne gibi bir iş yapmak istersen, onu başkalarına danış; danışmayan kimseye karışma, ondan uzak dur.
5660	Kayu işke tegse keŋeş ötrü kıl, tilemiş tilekke keŋeşin teŋeş	Her hangi bir işe girişmek istersen, önce istişare et; dilek ve arzularını istişâre ile yerine getir.
5661	Keçe yattı erte turup yundı kör, atın mindi ilig tapa bardı kör	Gece yattı, sabah kalkıp, âbdest aldı; atına binip, saraya gitti.
5662	Yorıp kirdi ilig tapa yol kolup, orun berdi ilig ağırlap körüp	Müsâade isteyip, hükümdarın huzuruna girdi; hükümdar ona iltifat ederek, yer gösterdi.
	Öğdülmiş suali İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA SUÂLİ
5663	İligke ötündi ayur-men bu kün, kadaşımka barğum kelir örtügün	Hükümdara arzetti ve: —Ben bugün kardeşimi şöyle bir ziyaret etmek istiyorum — dedi —
5664	Kalı yarlıkasa barayın naru, ziyâret kılıp terk yanayın berü	Müsade ederseniz, oraya gideyim; ziyaret edip, çabucak buraya dönerim.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5665	İlig aydı barıl meniŋdin selâm, tegürgil aŋar sen ay bilgi tamâm	Hükümdar : — Git, ona benden de selâm götür, ey bilgisi kâmil insan — dedi —
5666	Unıtmasunı ol duâda meni, bayatka uladukta sırrın köni	Sırrını doğruca Tanrıya ulaştırdığı vakit, duada beni de unutmasın.
5667	Bayattın kolu bersü yazuklarım, duâ birle bolğay keçürgey kerim	Günahlarımın affını Tanrıdan niyaz eylesin; belki kerîm rabbim beni duâ sayesinde beni affeder.
5668	İlel tep turup çıktı ögdülmişe, eviŋe kelip tüşti yazdı kaşa	Öğdülmiş "baş üstüne!" diyerek, kalkıp çıktı ve sevinç içinde evine döndü.
5669	Ajun kırtışı boldı altun öŋi, yaşık zaferân kıldı yâkût öŋi	Dünya yüzü altın rengine girdi; güneş yakut rengini safrana çevirdi.
5670	Kalık tügdi kaşın tünertti yüzin, tutup badı barça kişiler közin	Gök kaşlarını çattı, yüzünü kararttı; bütün insanların gözünü tutup bağladı.
5671	Namâz kıldı yattı töşekke kirip, bir ança udıdı ol ança erip	Öğdülmiş namazını kıldıktan sonra, yatağa, girdi; bir müddet düşünerek, uyanık kaldı, sonra bir parça daldı.
5672	Bir ança udıdı bir ança oduğ, kopa keldi saknu toğa keldi toğ	Bir az uyudu, tekrar bir müddet uyanık yattı; düşünceleri onu bırakmadı, tekrar kalktı.
5673	Töşek koldı yattı udıdı uzun, beliŋlep odundı özi yalŋuzun	Tekrar yattı ve uzun bir müddet uyudu; kendi-kendine ürkerek, birden uyandı.
5674	Yumulmadı yandru ikile közi, oduğ yattı saknu irikti özi	Düşünceler içinde bir daha gözlerini kapatamadı; uyuyamadı ve kendisini çok yalnız hissetti.
5675	Baka kördi öŋdün kara kuş toğup, kopa keldi yerdin yalın teg bolup	Dikkat etti, önce Müşteri yıldızı kalkıp, alev gibi, yerden yükselmeğe başladı.
5676	Yarudı basa yıldrık adğır bile, tizildi erentir özin belgüle	Sonra Aygır ile Yıldırık yıldızları parladı, bunlara bir de Erentir katıldı; bu yıldızları kendine işaret bil.
5677	Sükiç koptı örlep kalıkka ağip, ünün sumlıdı sûri ibri okip	Seher kuşu kalktı ve göğe doğru yükseldi; Mezamir okur gibi, yabancı bir dilde ötmeğe başladı.

5678	Kötürdi yaşık baktı maşrık tapa, körür ağdı yerdin yokarı kopa	Başını kaldırdı ve şarka doğru baktı, güneşin yerinden kopup, yükselmeğe başladığını gördü.
5679	Butıklandı yerde yokaru sata, kalık meŋzi boldı yalın teg ota	Yerden yukarıya doğru mızraklar budaklandı; gök yüzü ateş ve alev hâline geldi.
5680	Sevüg külçirer teg yarudı ajun, sakınç kısğa boldı sevinçler uzun	Dünyanın yüzü, sevgilinin gülümsemesi gibi, parladı; kederler dağıldı ve sevinçler başladı.
5681	Yana turdı yundı namâzın kılıp, atın mindi tağka yüz urdı yelip	Öğdülmiş yerinden kalktı, âbdest aldı ve namazını kıldı; atına binip koşturarak, dağa doğru koyuldu.
5682	Tekip tüşti akru tokıdı kapuğ, kadaşı kapuğ açtı kodtı tapuğ	Oraya varınca, atından indi ve yavaşça kapıyı vurdu; kardeşi ibâdeti bırakıp, kapıyı açtı
5683	Selâm kıldı ötrü kör ögdülmişe, yanut berdi yandru kör odğurmışa	Öğdülmiş ona selâm verdi, Odgurmış da buna mukabelede bulundu.
5684	Turup kirdiler evke alşıp elig, kadaşı ayıttı kör açtı tilig	Müsâfaha ederek, birlikte eve girdiler, kardeşi söz açarak, ona sordu.
	Odgurmış suali Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
5685	Ayur ay kadaşım kalı keldiŋ ay, saŋa tuşğalı men takı keçmez ay	Ey kardeşim, niçin geldin, söyle; seninle buluşalı henüz bir ay bile geçmedi — dedi —
5686	Tüşükrek körür-men seniŋ köŋlüŋi, sarığrak körür-men kızıl meŋziŋi	Senin gönülünü bir az düşük gürüyorum; penbe yüzünü de daha sararmış buldum.
5687	Negü kadğu tegdi ne erki hâlıŋ, maŋa sözlegil söz sen açğıl tiliŋ	Başına ne gibi bir derd geldi, neyin var, bana" söyle, izah et.
	Ödgülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
5688	Yanut berdi ögdülmiş aydı kadaş, okun urdı üdlek köŋül kıldı baş	Öğdülmiş cevap verdi ve : — Kardeşim zemâne ok ile beni vurdu, gönlümü yaraladı — dedi —
5689	Üd üdlek yarutsa berip öt erig, köŋül ölmiş erse bolur tep tirig	Eğer zemâne öğüt ve nasihati ile gönülü aydınlatırsa, o gönül ölmüş olsa bile, yeniden dip-diri olur.
5690	Udımış bu köŋlüm özüm ğafleti, meni odğuru berdi üdlek öti	Gaflet yüzünden bu gönlüm uyumuş idi; bu zemâne nasihati beni uyandırdı.
5691	Köŋül közi birle bakıp teŋledim, özüm yolda azmış turup taŋladım	Gönül gözü ile bakarak, şöyle bir denedim ve doğru yoldan ayrılmış olduğumu hayretle gördüm.
5692	Tiriglik uçuktı yüküm ağrudı, yazuktın özüm boldı yanğu üdi	Hayat sonuna geldi, yüküm ağırlaştı; benim artık günahlardan tövbe etme zamanım geldi.
5693	Kişi tapğı kıldım tiriglik ıdıp, bayat tapğı kaldı usandım udıp	Hayatım boyunca insanlara hizmet ettim; bu ihmâl ve gaflet uykusu içinde Tanrıya ibâdet geri kaldı.
5694	Kelü berdi dünyâ tiriglik barır, tiriglik tüker kör bu dünyâ kalır	Mâsivâ karşıma çıktı; hayat ise, gitmektedir; hayat tükenir, fakat bu dünya kalır.
5695	Tiriglik üçün men tiledim ajun, tiriglik tükedi nerek bu otun	Ben dünyayı hayat için arzulamıştım; hayat tükendi, bu değersiz dünyanın şimdi ne lüzumu var.
5696	Keçer uş munukı bu künki künüm, bulurmu özüm bu keligli tünüm	İşte bu bugünkü günüm geçmektedir, acaba ben o gelecek gecemi kazanabilecekmiyim.
5697	Sacım boldı yazkı kelef teg orut,	Sacım, bahar kelef otu gibi, kurulastı; sakal ise, sungur

	sakal boldı suŋkur tüsi teg şeşüt	tüyü gibi, alaca oldu.
5698	İtiŋü kerek-men yarınkı itig, itilse yarınkı işim ay tetig	Ey zeki insan, yarınki işimin arzu ettiğim şekilde olması için, benim bugünden hazırlık yapmam lâzımdır.
5699	Muŋar meŋzetü keldi emdi bu söz, bu söz işke tutğıl ayâ köŋli tüz	Buna benzer şöyle bir söz vardır; ey temiz kalpli insan, bu söze göre hareket et.
5700	Bu keçmiş tiriglikke öknür özüm, neçe erki kalmış künüm ay yüzüm	Ben bu geçmiş hayata peşımanım; ey güzel yüzlüm, acaba bundan sonraki günlerim nasıl geçecektir.
5701	Yava bardı isiz yegitlik küni, yava barmasu bu keligli tünüm	Gençlik günlerim boşuna geçti ve yazık oldu, bari o gelecek gecelerim heder olmasın.
5702	Yarın bolğu işke bu kün it itig, maŋa mundağ aydı biliglig tetig	Yarın için bugünden hazırlık gör; bilgili ve zeki insan bana böyle söyledi.
5703	Bu kün it usanma bu tapğun işig, bu kün itse itlür yarınkı itig	Gafil olma, bu ibâdet işini bugün yap; bu işi bugün yaparsan, yarın için hazırlık görülmüş olur.
5704	Yedim içtim ud teg yorıdım yava, açıp suvsatayın munı men eve	Öküz gibi yedim, içtim ve ömrümü boşuna geçirdim; vakit geçmeden, vücûdu riyâzâta çekmeliyim.
5705	Üküş ârzû nimet yeyü semridi, bu kün arğurayın yetildi üdi	O pek çok arzu ve nimetlere nail oldu ve semirdi; artık vakti geldi, bugün onu zayıflatmalıyım.
5706	Telim yattı inçin tilekçe turu, bu kün tursu emdi adakın örü	istediği gibi hareket ederek, huzur içinde çok yattı; bugünden itibaren artık ayak üzere dursun.
5707	Hasım kıldı özke kalın köp kişig, sevinçlig kılayın iteyin işig	O bir çok insanları kendisine düşman etti; ben artık iyilikler yaparak, onları tekrar memnun etmeliyim.
5708	Elig til uzattım kişike telim, anıŋ udri kılsu bu kün bu tilim	insanlara karşı pek çok el ve dil uzattım; bugün dilim bunlardan istiğfar etmelidir.
5709	Kişig satğayu men yorıdım üküş, özüŋ satğayın men ay erde küsüş	Ben insanları çiğneyerek, çok dolaştım; ey insanların azizi, artık kendimi ayak altına almalıyım.
5710	Kürek men idimdin küremiş otun, kamuğ öz yazukka kömüldi bütün	Ben bir kaçağım, rabbimden kaçmış bir âsîyim; bütün varlığım boyunca günâha batmıştır.
5711	Bu kün tevbe birle yanayın mene, idimdin bu udruğ kolayın mene	Bugün ben tövbe ederek, ona rücû ve rabbimden bunun affını niyaz etmeliyim.
5712	Ölüm tutmaz erken kılayın tapuğ, ölüm tutsa kalgay tapuğlar kuruğ	Ölüm henüz yakama yapışmadan, ibâdet ile meşgul olmalıyım; ölüm bir kere yakaladı mı, artık ibâdet mümkün olmaz.
5713	Negü ter eşit tıŋla bilgi batığ, saŋa ötler emdi ay köŋli katığ	işit, derin bilgili insan ne der, dinle; ey haşîn gönüllü insan, işte sana nasihat veriyor.
5714	Ölümde oza yan özüŋni yığ a, ölüm tutsa öknüp asığ kılmağ a	Ölüm gelmeden Allaha yönel, kendini topla; ölüm yakalayınca, peşimanlık fayda etmez.
5715	Ölümüg unıtma anun tevbeka, usanma ölüm kelge tutğa yaka	Ölümü unutma, tövbeye hazırlan; gafil olma, ölüm gelir ve yakana yapışır.
5716	Yegitlik üdinde yetürgil tapuğ, karılık yetilse barır küç kamuğ	İbâdeti gençlik çağında yerine getir; ihtiyarlık gelince, insanın kuvveti kalmaz.
5717	Tiriglik küsüş tut eve kıl tapuğ, ölüm tutmaz erken baka tur oduğ	Hayatı aziz bil, ibâdete acele et; ölüm henüz yakalamadan, uyanık dur ve dikkatli ol.

5718	Ölüm tutmaz erken oduğ bol sakın, ölüm tutsa asğı bulumaz bakın	Ölüm henüz yakalamadan, uyanık ol, dikkat et; ölüm yakalayınca, bak, bundan bir fayda gelmez.
5719	Men emdi saŋa keldim andın turup, bu işke keŋeş ber idi ked körüp	Ben şimdi oradan kalkıp, sana geldim; iyice düşünerek, bu hususta bana yol göster.
5720	Bağırsak kadaşım sen emdi maŋa, yarağı negü ol ayu ber toŋa	Sen benim candan bağlı kardeşimsin; ey kahraman, söyle, ne yapmak lâzımdır.
LXXIV	**Odgurmış Öğdülmişke Keŋeş Bermişin Ayur**	**Odgurmış'ın Öğdülmiş'e Tavsiyede Bulunduğunu Söyler**
5721	Yanut berdi odğurmış aydı kadaş, eşitgil sözümni ay köŋli tüdeş	Odgurmış cevap verdi ve : — Ey kardeş, sözümü dinle; ey gönlü gönülüme uyan—dedi —
5722	İdi edgü niyyetni kılmış özüŋ, bayat bersü tevfik yarutsu közüŋ	Sen çok iyi niyet etmişsin, Tanrı seni muvaffak ve mes'ûd etsin.
5723	Bir ök törlüg ermez bu işke bilig, büte törlüg iş bar tegürgü elig	Bu iş için tek bir bilgi kâfi değildir; bunun için dünyada yapılacak pek çok iş vardır.
5724	Olarda biri bu ayayın eşit, yarağı körüp bil sen ötrü iş it	Onlardan biri şudur, dinle, sana söyleyeyim; muvafık görürsen, düşün ve ona göre hareket et.
5725	Bu kün anda turmak saŋa edgürek, yana munda turmak maŋa edgürek	Bugün orada bulunmak senin için dana iyidir; burada durmak da benim için daha iyidir.
5726	Seniŋdin bu kün ilke asğı üküş, buzulsa asığ bolğa karğış söküş	Memleket bugün senden çok istifâde görmektedir; bu faydaya halel gelirse, yerini lanet ve bed-duâ alır.
5727	İlig kıldı ilke kör elgiŋ uzun, kılur sen kamuğ edgü atıŋ tüzün	Hükümdar sana memleket işlerinde salâhiyet verdi; sen iyiliklerin ve halım, selîm varlığın ile tanınmışsın.
5728	Bodun inçke tegdi itildi eli, duâ birle tınmaz raiyyet tili	Halk huzura kavuştu ve memleket işleri düzene girdi; halk durmadan sana hayır-duâ etmektedir.
5729	Negü ter eşitgil tusulur kişi, tusulur kişi ol kişide başı	Başkalarına faydalı olan kimse ne der, dinle; başkalarına faydalı olan insan insanların başıdır.
5730	Kişiler ara kör kişi ol bolur, anıŋdın kişiler asığlar bulur	İnsanlar arasında insan olan kimse, başkalarına faydası dokunan kimsedir.
5731	Asığsız kişiler kişide turı, asığlığ kişi asğı ilke tolur	Başkalarına faydası dokunmayan kimseler insanların menfurudur; faydalı insandan bütün memleket istifâde eder.
5732	Niyet edgü kılsa köŋülde kişi, ajunda tilek teg itildi işi	İnsan gönlünde iyi niyet besleyerek hareket ederse, o dünyada istediği her işte muvaffak olur.
5733	Niyet edgü kılğanka edgü bolur, neçe kılmasa ol muyanın bulur	İyi niyetle hareket eden insan her vakit iyilik görür; niyetini tahakkuk ettiremese bile, bunun ecrini bulur.
5734	İminlik törü ilke inçlik-turur, ilig bodnı sendin sevinçlig-turur	Emniyet ve kanun memleketin huzurunu te'mın eder; gerek hükümdar, gerek halk senden memnundurlar.
5735	Törü öŋdi edgü uruldı tükel, isiz yetti ilde kodup hile al	Her tarafta iyi kanun ve idare hâkim oldu; kötüler hiyle ve sahtekârlıklarını terkedip, ortadan kayboldular.
5736	Bularığ kodup sen berü kelse sen, ol işler buzulğay ökünç bulğa sen	Sen bunları bırakıp, buraya gelirsen, bütün bu işler bozulur ve sen de peşıman olursun.
5737	Yana tegsürülgey bu öndi törü,	Bu kanun ve nizam yine değiştirilir, memleket bozulur

	buzulğa iliŋ kalmağay bir örü	ve yaptıklarından hiç bir eser kalmaz.
5738	Seniŋ ornuŋka bir isiz ornağay, bodunuğ ulıtğay bir inç ıdmağay	Senin yerine bir kötüsü geçer ve hiç kimseye rahat ve huzur yüzü göstermez.
5739	İsiz yolka tartğay iligni isiz, isizler işini tüzüp kodğa iz	Kötü insan hükümdarı da kötülüğe sevkeder, kötülere hizmet eder ve böylelikle kötü bir iz bırakır.
5740	Seniŋdin ayıtğay munı bir bayat, bayat aytığı bar yeme edgü at	Bir olan Tanrı bunu sana soracaktır; Tanrı hesap soracaktır, bundan başka iyi bir ad bırakmak da vardır.
5741	İsiz kılmağu hem törü urmağu, isiz kılğuçıka bolu bermegü	Kötülük yapmamalı, kötü kanun vaz'etmemeli ve kötülük yapanlara da uymamalıdır.
5742	Negü ter eşit kılkı köŋli köni, saŋa ötledi kör unıtma munı	Tabiati ve gönlü doğru olan insan ne der, dinle; bu senin için bir nasihattir, dikkat et ve bunu unutma.
5743	İsizke katılma törü urma sen, isiz kılğuçıka bolu berme sen	Kötüye katılma ve kötü nizam kurma; kötülük yapana da müsamaha gösterme.
5744	Özüŋ edgülük kıl törü edgü ur, tiril iki ajun isiz körme sen	Sen iyilik yap, iyi nizam kur; her iki dünyada da kötülük görmeden, yaşa.
5745	Bayat berdi tevfik saŋa edgüke, kamuğ edgülükke sunup teggüke	Tanrı sana, iyilik yapmak ve her türlü iyiliklere erişebilmek için, tevfikini refik etmiştir.
5746	Negüke buzar sen bu edgülerig, saŋa yası teggey ay köŋli tirig	Bu iyilikleri niçin bozarsın, ey gönülü diri, bunun sana zararı dokunur.
5747	El asğın buzup sen öz asğıŋ kodup, ne edgü tiler sen bu yerke udup	Memleket menfaatini tehlikeye düşürerek ve kendi menfaatini de bırakarak, buraya gelmekten ne gibi bir fayda umuyorsun.
5748	Maŋa munda yegrek tidüki özüm, ayayın saŋa men ay körklüg yüzüm	Benim için burasının daha ıyı olduğunu sana anlatayım, ey güzel yüzlüm.
5749	Özüm dünyâ devlet bolup körmedi, tilek ârzûlarka köŋül bermedi	Ben şahsan dünya ve devletin ne olduğunu görmedim, dilek ve arzulara da gönül vermedim.
5750	Bodun birle katlıp yorık tüzmedim, ya begler bile men kılık bilmedim	Halk ile karışarak, hareketlerimi onlara uydurmamış olduğum gibi, beylerin maiyetinde yaşamanın usûl ve âdabını da öğrenmedim.
5751	Özüm körmedi bu ajun mâlını, ya edgü isiz bu kişi hâlını	Ben bu dünya malını görmediğim gibi, iyi veya kötü, bu insanların hâline de vâkıf değilim.
5752	Bu hâlığ bilirde naru barsa-men, idi artak erdi tapuğ kodsa-men	Bu durumu bile-bile ben oraya gider ve ibâdeti bırakırsam, çok fena bir iş yapmış olurum.
5753	Kişi körmedük bolsa altun kümüş, körüp bulsa kılkı kılur miŋ söküş	Altın ve gümüş görmemiş olan bir kimse bunları bulursa, onun tabiatı değişir ve kendi üzerine bm bir lanet çeker.
5754	Negü ter eşit emdi sartlar başı, ajun tezginigli hıtay arkışı	Şimdi dinle, tüccarlar ve dünyayı dolaşan Hıtay kervanları başı ne der.
5755	Çığayın tirilse kişi neŋsizin, bayusa kodur ol kılınç edgüsin	Fakir ve zaruret içinde yaşayan bir kimse zenginleşirse, bütün iyi hareketlerini terkeder.
5756	Çığay bay bolup ol bayusa kalı, anıŋdın kiter terk könilik yolı	Eğer bir fakir kimse servete kavuşursa ve zenginleşirse, doğruluk yolundan çabucak ayrılır.

5757	Bu kut bulmaduk er kalı bulsa kut, baru kılkı artar kılur elke yut	Devleti görmemiş olan bir kimse saadete kavuşursa, onun tabiatı gittikçe bozulur ve memlekete felâket getirir.
5758	Elig bulmaduk bulsa ilke elig, uzatur bodunka elig hem tilig	idarede bulunmamış bir kimse memleketin idaresini eline alırsa, hem eli hem de dili ile halka zulüm eder.
5759	Sen emdi tükel dünyâ devlet yediŋ, köŋül bastıŋ ârzû havâ beklediŋ	Sen imdi dünya ve devletin her çeşidini elde ettin; gönlüne hâkim olarak, heva ve nersıne mâni oldun.
5760	Közüŋ todtı köŋlüŋ yeme amrulup, yorır sen ilig birle edgü bolup	Gözün tok ve gönlün de huzur içinde, hükümdar ile birlikte, iyi yolda yürüyorsun.
5761	Bu barça bayat fazlı erdi saŋa, kamuğ edgülük berdi kızdı eŋe	Bunların hepsi sana Tanrının bir fazlıdır, o sana her türlü iyiliği vermiş ve seni sevindirmiştir.
LXXV	**Könilikke Könilik Kişilikke Kişilik Kılmakın Ayur**	**Doğruluğa Karşı Doğruluk Ve İnsanlığa Karşı İnsanlık Gösterilmesini Söyler**
5762	Bu bir törlügi ol takı birsini, ayayın eşitgil aça-men anı	Bu bir türlüsüdür; birini daha dinle, ben onu da sana izah edeyim.
5763	Unıttıŋmu erki azu örtülüp, bu iş utru tuttuŋ ne asğı körüp	Sen bir şeyi acaba unuttunmu, yoksa bu kapalımı kaldı; ne fayda umarak, bu işi yapmak istiyorsun.
5764	Bilir sen ajunda bu ögdi üküş, vefâlığ kişike bolur ay küsüş	Bilirsin ki, dünyada vefalı insanlar çok takdir edilir ve alkışlanır, ey aziz insan.
5765	Ajun boldı erse törü öŋdisi, kişike kişilik bolur belgüsi	Dünya yaratılalı beri bir kanun ve âdet vardır ve bunun nişanesi de insanlara karşı insanlık göstermektir.
5766	Kişi edgülükke kılur edgülük, biriŋe yanutı kılur on ülüg	insan iyiliğe karşı iyilik yapar; hattâ bir iyiliğe on iyilik ile mukabele etmelidir.
5767	Kimiŋ aslı bolsa atadın arığ, anıŋdın kelir edgü ilke asığ	Kimin soyu babadan temiz ise, ondan memlekete iyilik ve fayda gelir.
5768	Ana oğrılık suv alınsa yaşut, oğul tuğsa andın bolur halkka yut	Eğer ana hırsızlık suyunu gizlice alır ve bundan bir oğul doğarsa, o memleket için bir âfet olur.
5769	Baka kör sen emdi ilig edgüsin, özüŋ buldı nimet yegü kedgüsin	Şimdi hükümdarın iyiliği için çalış, sen ondan, yiyecek, giyecek gibi, bir çok nimetler gördün.
5770	Bu erdem bilig ya ukuşka kamuğ, sebeb boldı ilig açıldı kapuğ	Bütün bu faziletlere, bilgi ve anlayış sahibi olmana hükümdar sebep oldu ve bu yüzden sana bütün kapılar açıldı.
5771	Seni at ayağ birle kıldı uluğ, saŋa edgülükke ol açtı kapuğ	O sana unvan ve rütbeler verdi, seni yükseltti; iyilik kapılarını o sana açtı.
5772	Unıttıŋmu erki bu edgülerig, yanut kılmağumu ay köŋli tirig	Bu iyilikleri, acaba unuttunmu; ey gönülü diri; bütün bunlara karşı hiç bir mukabelede bulunmamalımı.
5773	İrig sözledim men sözüg ay kadaş, erilme serilme köŋül kılma baş	Ey kardeş, ben bir az sertçe konuştum; bana kızma, hiddetlenme ve gönlün kırılmasın.
5774	Köni söz irig ol köŋülke açığ, siŋürse anıŋ asğı bergey tatığ	Doğru söz sert olur ve gönüle acı gelir; bu sözün mânasını iyice ruhuna sindirirsen, faydası senin için tatlı olur.
5775	İrig sözke buşma kalı tegse söz, köni söz irig ol iriglenme öz	Eğer sana sert söz söyleyen olursa, buna kızma; doğru söz sert olur, sen buna karşı sertlik gösterme.

5776	Muŋar meŋzetü keldi emdi sözüm, eşitgil munı sen ay körklüg yüzüm	İmdi buna benzer bir sözüm var; ey güzel yüzlüm, onu dinle.
5777	Köni söz açığ ol siŋürgil anı, yarın asğı kelgey süçitgey seni	Doğru söz acıdır; onu hazmedebiiirsen, yarın faydasını görürsün, o sana zevk verir.
5778	Köni söz köŋülke kör açığ irig, irig söz köni ol köni söz kanı	Doğru söz, bak, gönüle acı ve sert gelir; sert söz doğrudur; o doğru söz nerede.
5779	Sen oğlan kiçig erken öldi ataŋ, bilig erdem üstep kızartmadıŋ eŋ	Sen henüz küçük iken, baban öldü; sen de bilgi ve fazilet kazanarak, saadete ermemiş idin.
5780	İlig aldı körgil igidti seni, anın bolduŋ emdi kişiler sanı	Hükümdar seni aldı ve terbiye etti; bu sayede imdi sen insanlar sırasına girdin.
5781	Bu kul küŋ at adğır bu yer suv kamuğ, iligdin tegip açtı devlet kapuğ	Bu kul-câriye, at-aygır ve bütün bu yer-su hükümdardan geldi ve sana devlet kapısı açıldı.
5782	Özuŋ buldı nimet kamuğ edgülük, yadıldı atıŋ ilde bolduŋ külüg	Sen her türlü nîmet ve iyilikleri buldun; adın memlekette yayıldı ve sen de meşhur oldun.
5783	Yararmu saŋa emdi yandru turup, özüŋ yüz evürse yağı teg bolup	Şimdi bütün bunlara karşı kalkıp, düşman gibi, ondan yüz çevirmek sana yakışırını.
5784	Tusulğu udında sen andın kaçıp, öŋin tursa sen kalğa köŋli açıp	Onun için faydalı olabileceğin bir zamanda ondan kaçıp, uzaklaşırsan, onun gönlünü ıztırap içinde bırakmış olursun.
5785	Saŋa kıldı ilig kamuğ edgülük, yanutı kereksizmü yandru külüg	Hükümdar sana her türlü iyilikleri yapdı; ey şöhretli insan, buna mukabele etmek gerekmezini.
5786	Kişi körse ögse seni alkayu, atıŋ barsa ilde vefâlığ teyü	İnsanlar gördükçe seni öğsünler, memlekette adın vefalı insan olarak yayılsın.
5787	Negü ter eşitgil kişi edgüsi, kişilik bolur çın kişi belgüsi	insanların iyisi ne der, dinle; gerçek insanların nişanesi insanlıktır.
5788	Kişilik kıl ay er kişi bol uluğ, kişi mundağ urdı kişilik yoluğ	Ey mert insan, insan ol ve bu vasfınla yüksel; insan insanlık yolunu böyle tarif etti.
5789	Kişi bol kişike kişilik kılın, kişi atı ögdi özüŋke alın	însan ol, insanlara karşı insanlık yap; insan vasfını kendin için en yüksek bir unvan olarak taşı.
5790	Saŋa edgü kıldı ilig miŋ yanut, ol edgü yanutı sen edgü anut	Hükümdar sana iyilik yaptı, sen de bu iyiliği iyilik ile karşılamağa çalış.
5791	Yanutluğ kişi ol kişi edgüsi, bodunda talusı kişi belgüsi	İyiliği karşılıksız bırakmayan kimse, insanların iyisi, halkın seçkini ve insanlık nişanesini taşıyandır.
5792	Kiçig erdiŋ oğlan biligsiz otun, sini ol yöledi kopurdı kutun	Sen bilgisiz, değersiz, küçük bir çocuk idin; sana o destek oldu ve saadet içinde o seni ylükseltti.
5793	Yuluğ kıl aŋar emdi cânıŋ teniŋ, udıp yatma tün kün işin kıl anıŋ	Canını ve tenini şimdi ona feda et; uyuyup yatma, gece-gündüz onun hizmetinde bulun.
5794	Ol edgü yanutı bu edgü anut, saŋa ma bayat berge edgü yanut	O iyilik karşılığında bu iyilik hazır olsun; Tanrı sana da buna mukabil iyilik verir.
5795	Negü ter eşitgil ay köŋli yakın, kişilik kılığlı bağırsaklıkın	Kalbi yakın olan ve içten bağlılık ile insanlık yolunda yürüyen adam ne der, dinle.

5796	Kimiŋ sen aşın yese sen kıl işin, bağırsaklık artur halâl ye aşın	Sen kimin ekmeğini yersen, onun işini gör; bağlılığını gittikçe arttır ve yediğin ekmek sana halâl olsun.
5797	Tuz etmek hakını küdezip eren, yetürmiş kişike yuluğlar başın	İnsan olanlar tuz-ekmek hakkını gözeterek, bunu verene canlarını feda ederler.
5798	Tilek bulduŋ ârzû kamuğ edgü yol, bu kün edgü birle aŋar sen tusul	Bütün dilek ve arzularını buldun ve ıyı yola girdin, bugün sen de iyilikle ona faydalı ol.
5799	Ağı kedti haz baz özüŋ örtti öz, seni yaŋsağuçı körüp kamdı köz	Sen sırma giydin ve vücûdunu ipekler ile örttün; hased edenlerin gözlen sana bakıp, kamaştı.
5800	Sen emdi iligke kedür edgü at, körüp sızsu düşmân boyun egsü yat	Şimdi sen hükümdara iyi nâm kazandır; düşmanlar bunu görüp, sinsinler ve yabancılar boyun eğsinler.
5801	Tümen ârzû nimet yediŋ inçlenip, boyun yal bedüttüŋ buka teg kılıp	Sen huzur içinde bin türlü arzu ve nimetlere nail oldun; bir boğa gibi, boyun ve enseni kalınlaştırdın.
5802	Bu küç tutğıl emdi uğ işiŋe, duâ artsu edgü uzun yaşıŋa	Bu kuvveti şimdi hükümdarın hizmetine kullan; uzun ömürlü olması için, halk ona hayır-duâ etsin.
5803	Ajun mâlı terdiŋ özüŋ boldı bay, kevel mindiŋ arkun yeme tazı tay	Sen dünya malını topladın ve zenginleştin; her türlü arap atlarına, cins atlara ve taylara mâlik oldun.
5804	İligke yuluğ kılğıl işlet bu neŋ, tilekleri bolsu kızıl kılsu eŋ	Bu malı kullan ve hükümdarın uğrunda onları feda et; onun arzulan yerine gelsin ve yüzü gülsün.
5805	İlig tahtka minsün bu kün inçrünüp, yağısı yer öpsü yırak yinçrünüp	Hükümdar bugün huzur içinde tahtına çıksın; onun düşmanı uzaktan başını eğip, yer öpsün.
5806	Uzun kıldı elgiŋ yorık kıldı söz, sever sevmez erse saŋa açtı köz	O sana salâhiyet verdi ve emirlerinin dinlenmesini sağladı; dost düşman, her kes sana bakıyor.
5807	Sen emdi duâ artur edgü adaş, seniŋ bolsu devlet uzun bolsu yaş	Ey dostum, sen şimdi hayır-duânın artmasına bak; saadet ve huzur içinde uzun bir ömür sür.
5808	Kişi aslı mundağ kılur edgülük, ot atı ajunda kalır meŋülük	Asıl insan böyle iyilik yapar ve onun adı dünyada ebedî kalır.
5809	İdi yakşı aymış bu tazı tili, kişi aslı bilgüke açmış yolı	Arapçada insanların aslını bilmeğe yol açan çok iyi bir söz vardır.
5810	Kişi aslıŋa kör kılınçı tanuk, kılınçı ne erse kör aslı ol-ok	İnsanların aslına onun hareketi şâhiddir; hareketi nasıl ise, aslı da odur.
5811	Kimiŋ aslı edgü kılınçı oŋay, isiz aslıŋa kendü kılkı tanuk	Kiminin aslı iyi ise, onun hareketi aslına uygun olur; kötünün aslına onun kendi tavır ve hareketi delildir.
5812	İlig kılk evürse ay kılkı silig, anı evre yandur ayu ber bilig	Ey temiz tabiatli insan, hükümdar tavır ve hareketini değiştirirse, onu tekrar doğru yola sevk et ve bilgi ile onu aydınlat.
5813	Kamuğ edgülükke ilig boldı baş, bu edgüg kodup sen özüŋ kılma taş	Bütün iyilikler hükümdar yanındadır; bu iyiliği bırakıp, sen bunun dışında kalma.
5814	Keŋeş kıldıŋ emdi ınanıp maŋa, özüm bilmişin barça aydım saŋa	Bana itimat ederek, benim ile istişarede bulundun, ben de bütün bildiklerimi söyledim.
5815	Men aymışlarım hem özüŋ bilmişiŋ, bakıp teŋleyü kör açılğay işiŋ	Benim söylediklerim ile kendi bildiklerini iyice mukayese eder ve dikkatle gözden geçirirsen, işin kolayca halledilir.

	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
5816	Sevindi kör ögdülmiş aydı kadaş, bu yaŋlığ kerek ay kişilikke baş	Öğdülmiş sevindi ve : — Ey kardeş, büyük insan böyle olmalıdır — dedi —
5817	İdi yakşı aydıŋ bu sözler bu kün, yazıldı maŋa bu tügülmiş tügün	Bu sözleri bugün çok iyi söyledin; bu düğüm benim için çözülmüş oldu.
5818	Maŋa örtüg erdi bu sözler neçe, kötürdüŋ bu örtüg sen aydıŋ aça	Bütün bu söylediklerin benim için mechûl bulunuyordu; izahların ile bu örtüyü kaldırdın.
5819	Özüm kodtı emdi bu ârzû tilek, bayat ok bolu bersü arka yölek	imdi ben bu arzumdan vaz geçtim, Tanrı bana destek ve yardımcı olsun.
5820	Küdezsü idim tutsu köŋlüm tüze, ne kılkım kılınçım könilik öze	Rabbim beni korusun, gönlümü temiz tutsun ve hareketlerimde, beni doğru yoldan ayırmasın.
5821	Duâ birle yarı basut kıl maŋa, unıtma meni sen tutuzdum saŋa	Sen de duâ ederek, muvaffak olmam için bana yardımda bulun; beni unutma, kendimi sana teslim ettim.
5822	Sözin kesti koptı adakın örü, esenleşti atlandı keldi berü	Sözünü kesti ve ayağa kalktı, vedâlaştı ve atına binip, geri döndü.
5823	Eviŋe kelip tüşti kirdi yorıp, aş içgü yedi tındı ança serip	Evine gelip, atından indi ve yürüyerek içeri girdi; yemeğini yedi ve bir müddet istirahat etti.
5824	Kodı ıdtı kesme yaruk yüz tudı, kalık tul tonı kedti belin badı	Gök dul elbisesini giydi ve belini bağladı; zülfünü dağıtıp, parlak yüzünü kapadı.
5825	Yaşık yazdı bolğay örüglüg saçı, tiyiŋ kiş öŋi tuttı dünyâ içi	Güneş örülmüş saçını çözmüş olacak, dünya içi sincap ve samur rengine büründü.
5826	Töşek koldı yattı bir az inçrünüp, udıdı bir ança süçig amrulup	Yatağını hazırlattı ve yatıp, bir az istirahat etti; bir müddet tatlı ve sakin bir uykuya daldı.
5827	Odundı baka kördi kötrüp başın, kalık kız küler teg yırıştı tişin	Uyandı ve başını kaldırarak, yukarı baktı, gök yüzü kızların tebessümü gibi, dişlerini gösterdi.
5828	Yaşık baş kölürdi yüz açtı yaŋı, ajun bütrü tuttı ürüŋ kuş öŋi	Güneş başını kaldırdı, tekrar yüzünü açtı; dünyanın her tarafı ak-kuş rengine girdi.
5829	Turu keldi terkin kör ögdülmişe, yunup taŋ namâz kıldı tattı aşa	Öğdülmiş acele yerinden kalktı; âbdest alıp, sabah namazını kıldı; bir az bir şeyler yedi.
5830	Atın mindi bardı yana karşıka, tüşüp kirdi ilig taparu oka	Atına binip, tekrar saraya gitti; inip, doğruca hükümdarın yanına girdi.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
5831	Ayıttı ilig andın odğurmışığ, ayur inç esen barmu kılkı bışığ	Hükümdar ona Odgurmış'ı sordu ve : — O kâmil insanın sıhhati nasıldır, râhatmıdır — dedi —
5832	Negü ter meni üşgürürmü duân, duâ ol bayattın belâka amân	Ne der, beni duada hatırlıyor mu; Tanrıya duâ sayesinde insan belâlardan aman bulur.
5833	Duâ birle yalŋuk bulur edgülük, duâ birle uçmak bulur meŋülük	însan duâ ile iyilik bulur, duâ ile ebedî cennete kavuşur.
5834	Ajunda yok erse bu edgü duâ, esiz yer kodı baray erdi toğa	Dünyada hayır-duâ bulunmasa idi, bu kötü dünya çoktan felâket çukuruna yıkılmış olurdu.

	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
5835	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, köni yarlıkadı bilig birle tüz	Öğdülmiş cevap verdi: —Hükümdarın bu sözü doğru, ilme ve akıla uygundur — dedi —
5836	Kadaşım bu kün anda yalŋuzlukun, duâ birle bizni kolur muŋluğun	Kardeşim bugün orada yalnızlık ve zaruret içinde, bize duâ etmekle meşguldür.
5837	Biziŋde osalrak adın kim bolur, yazuk biz kılurmız duâ ol kılur	Bizden daha gafil kim olabilir; günâhı biz işleriz, o ise, bizim için duâ eder.
5838	Bu kün ol iligke bağırsaklıkın, duâ tilde kesmez ne könŋli yakın	Bugün o hükümdara, muhabbet ve ihlâs ile, dâima duâ etmektedir.
5839	Anıŋda bağırsak takı kim bolur, özi kadğusın kodtı bizni kolur	Ondan daha merhametli kim olabilir; kendi derdini bırakmış, bizim için Tanrıdan mağfiret niyaz eder.
5840	Biziŋde osalrak kim ol ay ilig, yava boldı üd kün tegümez elig	Ey hükümdar, bizden daha gafil kim olabilir; ömrümüz boşuna geçti, ibâdete elimiz değmedi.
5841	Özüŋ ârzû nimet bile semritip, erej birle avnur özümiz yatıp	Vücûdumuzu dünya heves ve nimetleri ile semirterek, yatıp, huzur içinde avunup duruyoruz.
5842	Et öz ölgü âhır yegey kurt yılan, ökünçte adın yok çıkıp barsa cân	Vücût nihayet ölecektir, onu kurtlar ve yılanlar yiyecektir; can çıkıp giderken, elde peşimanlıktan başka bir şeyimiz bulunmayacaktır.
5843	Negü ter eşitgil ukuşluğ sözi, bu söz işke tutsa tap ol ay kozı	Akıllı insan ne der, dinle; ey kuzum, buna göre hareket edersen, bu söz sana yeter.
5844	Et öz semrir erse yılan kurt anuk, özüŋ sevnür erse keçigli konuk	Vücût semirirse, onu yiyecek kurtlar ve yılanlar hazırdır; kendi sevincine gelince, sen ancak konup-geçen bir yolcusun.
5845	Tüşüŋ teg keçer bu tiriglik barır, tiriglik keçerke keçer kün tanuk	Bu ömür rüyan gibi geçer-gider; hayatın geçeceğine her geçen gün delildir. -
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5846	Yanut berdi ilig ayur ay bügü, neteg tutğu özni negü teg kögü	Hükümdar cevap verdi ve: — Ey hakîm, insan nasıl hareket etmeli ve kendisini nasıl korumalıdır — dedi —
5847	Seniŋde bağırsak adın yok maŋa, ınanıp ışanur-men emdi saŋa	Bana karşı senden daha bağlı bir kimse yoktur; ben imdi sana inanır ve itimat ederim.
5848	Men emdi ev içre yatur-men osal, işim barça taştın ay bilgi tükel	Ben şimdi ev içinde gafil yatıyorum; ey kâmil insan, işlerim hep dışarıdadır.
5849	Közüm sen kulakım sen körgil eşit, ne teŋsiz körünse körü ıdma it	Sen benim gözüm ve kulağımsın, sen gör ve işit; uygunsuz ne görürsen, onu öyle bırakma, düzelt.
5850	Meniŋdin kerek bolsa yarı basut, maŋa ay kılayın ol işke men ot	Sana her hangi bir işte benim de yardımım icap ederse, bana söyle, ben o işe bir çâre bulayım.
5851	Nü kılsun er at bir ikindi bile, yava kılma meni sevinçim tile	Hizmetkârların birbirleri ile olan münâsebetlerini yola koy; beni onlarla boş yere meşgul etme, ben de bir az nefes alayım.
5852	Bodundın yırak tutsu küçkey elig, biligsiz isiz ölsü kalsu bilig	Zâlimin eli halk üzerinden uzak olsun; bilgisiz kötü insanlar ortadan kalksın, bilgili insanlar kalsın.
5853	Bayusu bodun hem itilsü ilim,	Halk zenginleşsin ve memleketim düzene girsin; ben de

	anıŋ şükri kılsu meniŋ bu tilim	bunlar için Tanrıya şükür ile meşgul olayım.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
5854	Yanut berdi ögdülmiş aydı ay beg, bayat bersü tevfik ayâ erde yeg	Öğdülmiş cevap verdi: — Ey hükümdar, ey insanların iyisi, Tanrı sana tevfık ihsan etsin — dedi —
5855	Tilekim bu ol kör kerekim bu ol, aça bersü teŋri köni edgü yol	Arzum ve bana lâzım olan da budur; Tanrı doğruluk ve iyilik yolunu açık tutsun.
5856	Erejlensü ilig tirilsü kutun, maŋa tegsü emgek baş ağrığ bütün	Hükümdar huzura kavuşsun ve saadet içinde yaşasın; bütün zahmet ve dertler bana gelsin.
5857	Saŋa kıldım emdi özümni yuluğ, sen inçin tirilgil ay ilçi uluğ	İmdi kendimi sana feda ettim; ey ulu hükümdar, sen huzur içinde yaşa!
5858	Bir ök hâcetim bar seniŋdin bu kün, yorık kıl anı sen sevinçin ögün	Senden bugün yalnız bir tek dileğim var, düşünerek ve içten duyarak, bu dileğimi kabul et.
5859	Bilir sen kimi tutsa begler yakın, kişi barça soŋdar anıŋ bar yokın	Bilirsin ki, beyler kimi kendilerine yakın tutarlarsa, insanlar dâima onun varım-yoğunu çekiştirirler.
5860	Neçeme meni edgü tutsa özüŋ, yoŋağçı yoŋasa tügülgey yüzüŋ	Sen bana ne kadar iyi gözle baksan bile, gammazların fitneleri seni benden soğutabilir.
5861	Negü ter eşitgil toŋa alp erig, bilip sözlemiş kör bu öt sav erig	Kahraman ve cesur insan ne der, dinle; bu öğüt ve nasihati o bilerek vermiştir.
5862	Et ol bu kişi köŋli artar yıdır, anı ked küdezgü ay kılkı kadır	İnsan kalbi ettendir, bozulur ve kokar; ey iradeli insan, onu çok iyi korumalıdır.
5863	Neçe ked er erse yoŋağ tıŋlamaz, ozunçı ara kirse sernü umaz	Ne kadar olgun ve iftiralara kulak asmaz bir insan olsa bile, müfteri araya girince, itidalini muhafaza edemez.
5864	Neçe ked beg erse ukuşluğ oduğ, yoŋağçı yakın bolsa tegrür yoduğ	Ne kadar akıllı ve uyanık bey olursa-olsun, kendisine yaklaşan gammazın zararından kurtulamaz.
5865	Köŋül beg-turur bu et öz kul esir, ara sözke tumlır arala isir	Gönül beydir, bu vücut ise, kul ve esirdir; o kendisine söylenen sözlerden bâzan soğur, bâzan da ısınır.
5866	Kişi tabı tört ol karışma yağı, biri küldürür bir kılur ün çoğı	İnsanın tabiati birbirine muhalif ve düşman olan unsurlardan meydana gelir; biri güldürür, biri gürültü ve kavga çıkarır.
5867	Biri ivse biri amulluk tiler, biri külse biri sığıtka ular	Biri acele ederse, biri sükûnet ister; biri gülerse, biri ağlamağa başlar.
5868	Sevinçlig tedükte sakınç keldürür, sakınçlıg tese bu sevinç küldürür	Sevinçli derken, endişeli oluverir; kederli derken, o sevinçle gülmeğe başlar.
5869	Muŋar eymenür-men ay ilig kutı, yoŋağlı yoŋasa bu yalŋuk ıtı	Ey devletli hükümdar, benim çekindiğim şudur : insanların köpeği olan bu gammaz iftira ederse,
5870	Ağır bolğa köŋlüŋ tüŋülgey özüŋ, yava bolğa tapğum evürgey yüzüŋ	Canın sıkılır; sen ümidini keserek, benden yüz çevirirsin ve benim hizmetim de heder olur.
5871	Tilekim bu ol hem ötügüm saŋa, meni kim yoŋasa ayıtğıl maŋa	Senden dileğim ve ricam şudur: beni biri çekiştirirse, bunu önce bana sor.
5872	Tüp iŋe tegü irte artuk ayıt, negü belgürer erse kılğıl ivit	Sonuna kadar araştır ve iyice soruştur; neticede ne çıkarsa, ona göre karar ver.

5873	Saŋa kim yoŋasa eşitgil sözin, çının yalğanın ked ayıt tüp tözin	Sana kim gammazlık ederse, sözünü dinle; fakat bunun doğru olup olmadığını, aslını-esâsını çok iyi araştır.
5874	İdi yakşı aymış kişide burun, sözüg tuŋla kılma köŋülde orun	insanların ilen geleni çok iyi söylemiştir: sözü dinle, fakat her söze gönlünde yer verme.
5875	Takı munda yegrek ayur uş bu söz, munı işke tutğıl ayâ edgü öz	Bundan daha güzel şöyle bir söz vardır; buna göre hareket et, ey iyi insan.
5876	Sözüg barça tıŋla kerekini al, kereksiz sözüg sen yana evre sal	Her sözü dinle, ancak lüzumlu olanı al; lüzumsuz olan sözleri orada bırak.
5877	Eşitgil sözüg irte yalğan çınığ, çınıg özke alğıl kına yalğanığ	Sözü dinle, doğru veya yalan olup-olmadığını araştır; doğruyu kabul et, yalanı cezalandır.
5878	Bu yalğan kişi birle artar ajun, köni çın kişi tut ay elgi uzun	Bu dünyayı yalancılar ıfsad eder; ey memleketin hâkimi, doğru ve dürüst insanları kolla.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5879	Yanut berdi ilig ayur ay kişi, revâ boldı hâcet tilekiŋ tuşı	Hükümdar cevap verdi:—Ey hakikî insan, arzun, istediğin gibi, kabul edilmiştir — dedi —
5880	Kişilik saŋa berdi erklig bayat, köŋül til kılık hem köni boldı at	Kadir Tanrı sana insanlık verdi; gönülün, dilin, ahlâkın ve adın doğru oldu.
5881	Seniŋdin kaçan kelge isiz yorık, ürüŋ süt bile kirdi edgü kılık	Senden ne vakit bir kötülük gelebilir; sen bu iyi ahlâkı ananın, ak sütü ile kazanmışsın.
5882	Seni sözlegüçi kişiler maŋa, yağı teg yağı ol ay bilgi keŋ e	Seni çekiştiren adamları ben kendi düşmanım bilirim, ey bilgili insan.
5883	Kaçan tıŋlağay-men olarnıŋ sözin, apaŋ sözleseler üküş ya azın	ister çok, ister az söylesinler, ben onların sözüne hiç kulak asarmıyım.
5884	Negü teg bolur ilde ilçi uluğ, adırmasa edgü isizig kamuğ	iyi ve kötüyü birbirinden tefrik edemeyen bir kimse nasıl memleketin başına geçer ve onu idare eder.
5885	Neteg beg bolur ol bodun erkligi, köni egrini adra tutmaz ögi	Doğru ile eğriyi ayırt edemeyen bir kimse nasıl bey ve halk üzerinde hâkim olur.
5886	Kaçan yer ilin ol tünermiş kün e, sınamış kişig ol sınasa yana	Tecrübe edilmiş bir kimseyi tekrar-tekrar tecrübeye kalkışan o kara bahtlı insan nasıl bir devletin başına geçebilir.
5887	Kalı ârzû yer ol törü bergüçi, köni yalğanığ adra tutmaz tuçı	Doğru ile yalanı ayırt etmekten âciz olan bir hâkim işinde nasıl muvaffak olabilir.
5888	Bayattın maŋa çın atâ sen bu kün, seniŋdin yazıldı kamuğ berk tügün	Sen bugün bana Tanrının gerçek bir ihsanısın; bütün çetin düğümler senin sayende çözülmüştür.
5889	Tapuğ kıldıŋ artuk bağırsaklıkın, ötediŋ maŋa sen tuz etmek hakın	Sen bana büyük bir sadâkatle hizmet ettin ve yediğin tuz-ekmek hakkını ödedın.
5890	Meniŋdin kerek emdi edgü yanut, saŋa tegse sen ye tiriglik anut	Senin geçinmen ve hizmetimde hazır bulunabilmen için, benim de şimdi sana buna karşılık ıyı bir mukabelede bulunmam lâzımdır.
5891	Negü ter eşitgil kişi edgüsi, könilik bile halkka yadmış küsi	İnsanların iyisi olan ve halk arasında doğrulukla şöhret kazanan ne der, dinle.
5892	Kişi edgüsi kim kişiler başı,	İnsanların iyisi ve insanların başı başkalarına karşı her

	kişilik kılığlı kişike tuşı	vakit insanca hareket eden kimsedir.
5893	Kişike yanut kıl kişilik teŋi, yanutluğ üçün at urundı kişi	İnsana insanlığı nisbetınde mukabelede bulun; böyle mukabelede bulunduğu için, insana insan adı verilmiştir.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
5894	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, erejlensü ilke yetürsü bilig	Ögdilmiş cevap verdi : — Hükümdar huzur içinde bulunsun ve memleketi bilgi ile idare etsin — dedi —
5895	Bayat bersü iki ajun edgüsi, ava kelsü ârzû tilek umdusı	Tanrı ona her iki dünya nimetlerini ihsan etsin; bütün arzu, dilek ve umdukları eli altında bulunsun.
5896	Bolu bersü evren oŋay evrülüp, udu bersü üdlek tilekçe bolup	Devran onun olsun ve muradlnca dönsün; zemâne onun arzu ve dileklerine uygun hareket etsin.
5897	Ay köŋli köni kılkı alçak bütün, tirig bol esen tur tirilgil kutun	Ey ıhlâs sahibi, dürüst ve mütevazı hükümdar, sağ ol, sıhhatli yaşa ve saadet içinde ömür sür.
5898	Maŋa tegdi sendin kamuğ edgülük, ağırlık ya baylık yegü kedgülük	Ben senden izzet ve ikram, servet, giyecek ve yiyecek, her türlü iyiliği gördüm.
5899	Munu kur badım men tapuğka katığ, bayat bersü tevfik ay bilgi batığ	İşte ben hizmet etmek için gönülden niyet ettim; ey derin bilgili insan, Tanrı bana tevfik ihsan etsin.
5900	Yana aydı ögdülmiş ilig kutı, ajunka bayat yadtı edgü atı	Ögdilmiş devam etti : — Ey devletli hükümdar, Tanrı senin iyi adını dünyaya yaydı.
5901	At edgü tilegil bayat berdi kut, kutuğ bulduŋ erse köŋül edgü tut	Sen iyi ad dile, Tanrı sana saadet verdi; saadete erişince, gönlüne hâkim ol.
5902	Tuçı beg bolayın tese belgülüg, bu tört neŋ kerek ötrü tegse ülüg	Her vakit meşhur bir bey olarak kalmak için, Allah nasıp ederse, şu dört şey lâzımdır.
5903	Biri til köni bolsa kavli bütün, ikinçi törü kılsa ilke kutun	Biri doğru sözlü olmak, ikincisi memlekette kanunu devletle tatbik etmek.
5904	Üçünçi elig yazsa bolsa akı, tegürse bodunka bağırsaklıkı	Üçüncüsü açık elli ve cömert olmak, halka karşı şefkat göstermek.
5905	Bu törtinç titimlig kerek bolsa alp, yağı boynın egse işin kılsa yarp	Dördüncüsü düşmanına boyun eğdirmek ve memleket işlerini yapmak için, azimkar ve cesur olmak.
5906	Kayu beg bu tört iş tükel kılmasa, irüklük kirür ilke anda basa	Her hangi bir bey bu dört şeyi tam olarak yerine getirmezse, memleket inhitata doğru gider.
5907	Bu ol emdi beglik köki yıldızı, bu ol edgü begler yorıkı izi	Beyliğin kökü ve temeli işte budur; iyi beylik vasıflarına iyice sahip olan beylerin tuttukları ve tutacakları yol budur.
5908	Yorık buzmağıl sen bu izçe yorı, bu erdi seninde ozakı kurı	Sen bu gidişi bozma, bu izden yürü; senden öncekiler bu mertebeye erişmişlerdi.
5909	Kayu beg bu yol kodsa tutsa öŋin, buzar beglikin ol alumaz oŋın	Hangi bey bu yolu bırakıp, başka bir yol tutarsa, o beyliğini bozar ve bu devletten nasibini alamaz.
5910	Ağır tut ay ilig bu üç törlügüg, ayayın saŋa men maŋa tut ögüg	Ey hükümdar, şu üç türlü insana değer ver; sana söyleyeyim, iyice dinle.
5911	Biri alp atım kurç yüreklig eren, kılıç birle ilke tusulur tümen	Biri cesur, kahraman ve tunç yürekli yiğit insandır; o kılıcı ile, memlekete pek çok faydalı olur.

5912	İkinçi bügü bilge ilçi kişi, keŋeşke tusulur iter el işi	ikincisi hakîm ve âlim devlet adamıdır; bu insan istişare için faydalı olur ve memleket işini tanzim eder.
5913	Üçünçi tetig uz bitigçi bolur, kiriş hem çıkış bilse kaznak tolur	Üçüncüsü zeki ve mahir kâtiptir; devletin gelir ve giderinin hesabı iyi tutulursa, hazine dolar.
5914	Seçe tut bularığ sen adra öŋi, ağırla açınğıl kör asğı teŋi	Sen bunları çok iyi seç ve başkalarından farklı muameleye tâbi tut; faydalı oldukları nisbette, onlara in'âm ve ihsanda bulun.
5915	Turu itlü barğay kamuğ işleriŋ, iliŋ arta barğay keŋügey yeriŋ	Böylece bütün işlerin yavaş-yavaş düzene girer; ülken günden-güne genişler ve toprakların artar.
5916	Atıŋ edgü bolğay çavıkğay özüŋ, ajun bodnı körmek tilegey yüzüŋ	Adın iyi olur ve sen şöhret bulursun, dünya halkı senin yüzünü görmeği arzular.
5917	Yeme yakşı aymış kişi bilgesi, kişi ölse ölmez kör at edgüsi	Yine insanların âlimi çok güzel söylemiş : insan ölse bile, bu iyi ad ölmez.
5918	Ne edgü bolur kör at edgü bolup, ölüp barsa barmaz kör atı ölüp	Ne güzel, bak, adı iyi olunca, insan kendisi ölse .bile, nâmı ortadan kalkmıyor.
5919	Tirig te kim ölse kör edgü atın, neçe yatsa oprap kara yer katın	iyi ad bırakmış olan bir kimse, her ne kadar kara toprak altında çürüse bile, sen onu diri bil.
5920	Tiriglik tileme at edgü tile, atıŋ edgü bolsa tirig sen küle	Sen hayat isteme, iyi ad iste; adın iyi olduğu müddetçe sen dirisin ve bununla iftihar edebilirsin.
5921	Tiriglik kayu ol kör edgü kayu, ayu ber maŋa sen ay bilge bügü	Hayat nedir ve iyilik nasıl olur; ey âlim hakîm, bunu bana izah et.
5922	Bu edgü-turur kör könilik çını, tiriglik-turur körse edgü anı	Bu iyilik, gerçekte, doğruluktur; buna iyice dikkat edersen, bu hayatın tâ kendisidir.
5923	Kim edgü kılınç tutsa boldı tirig, kim isiz kılık tutsa öldi tirig	Kim iyi hareket ederse, o diridir; kimin tabiatı kötü ise, o daha hayatta iken, ölmüş sayılır.
5924	Keçer dünyâ keçmez bu edgü kılık, bu edgü kılık birle edgü yorık	Bu dünya geçer, fakat iyitabiat ve bu iyi tabiatin çizdiği iyi yol kalır.
5925	Yayığ dünyâ sendin evürse yüzi, kerek bolğu edgü-turur ay kozı	Dönek dünya senden yüz çevirirse, ey kuzum, ondan senin beraberinde götüreceğin şey ancak yaptığın iyiliklerdir.
5926	Avınma bu dünyâ bile ay ilig, vefâ kılğu ermez yetürgil bilig	Ey hükümdar, bu dünyaya güvenme; o sana vefa edecek değildir, bunu iyice bil.
5927	Oyun sakışı ol bu dünyâ işi, adakın tilese berür bu başı	Bu dünya işi bir oyuna benzer; ayağını istersen, o sana başını verir.
5928	Oyunka katılma usa ay unur, oyunka katılsa boyun bağlanur	Ey kudretli insan, mümkün ise, onun oyununa düşme; bu tuzağa düşünce, insanın boynu bağlanır.
5929	Körü barsa yakşı bitimiş bitig, unıtma bu sözni ay köŋli tetig	Dikkat edersen, kitapta çok güzel yazılmış; ey uyanık kalpli insan, bu sözü unutma.
5930	Bu dünyâ işi kör oyun ol oyun, oyunka katılma nerek bu oyun	Bu dünya işi oyundur, oyun; oyuna katılma, oyunun ne lüzumu var.
5931	İdiŋ yarlığı kıl özüŋ kulluku, kalı kılmasa sen anuk tut boyun	Tanrının emirlerini ve kendi kulluğunu yerine getir; eğer bunu yapmazsan, boynunun gitmesine hazırlan.

5932	Munukı ay ilig özüm bilmişin, ötündüm saŋa men için hem taşın	Ey hükümdar, gizli-âşikâr, bütün bildiklerimi işte sana arzettim.
5933	Sözüm tutsa tutğıl kalı tutmasa, özüŋ körge şeksiz maŋa bütmese	Sözümü tutarsan, tut; eğer bana inanmaz ve sözümü tutmazsan, neticesini, şüphesiz, bir gün kendin görürsün.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5934	İlig aydı tevfik kolur-men turup, bayattın bu işke köŋül tüz urup	Hükümdar : — Ben gönlümü Tanrıya yönelterek, ondan bu iş için tevfik dilerim — dedi —
5935	Tilese bayat berge yarı basut, maŋa örtlür erse anı sen yarut	isterse, Tanrı yardım eder ve bana zahir olur; benim göremediğim şeyleri sen bana bildir.
5936	Katığlan taşırtı kamuğ işke bak, oduğ bol kulak köz yiti tut ma sak	Gayret et, dışarıdaki her işi idare et; uyanık ol, gözünü ve kulağımı keskin ve tetikte tut.
5937	Küçüŋ yetmişin kıl ınanma maŋa, takı kalsa yarı kılayın saŋa	Gücün yettiği her şeyi kendin yap, bana bel bağlama; yapamadıkların kalırsa, ben sana yardım ederim.
5938	Sözüg kesti ilig tilin tındı ol, turup çıktı ögdülmiş akru amul	Hükümdar sözünü kesti ve sustu; Öğdülmiş kalkıp, yavaş ve sessizce huzurdan çıktı.
5939	Atın mindi keldi eviŋe yana, tüşüp kirdi evke suçuldı tona	Atına bindi ve evine dönüp geldi; atından inip, içeri girdi ve soyundu.
5940	Keçe yattı erte yana atlanıp, turup karşıka kirdi attın enip	Gece yattı, sabah tekrar atma binip, saraya geldi ve inip, içeri girdi.
5941	Katığlandı ögdülmiş anda naru, kamuğ işni kıldı adakın örü	Öğdülmiş bundan böyle gayretle işe sarıldı; durup-dinlenmeden, bu işler ile meşgul oldu.
5942	Bodun inçke tegdi itildi ajun, erejlendi ilig avındı özün	Halk huzura kavuştu, dünya düzene girdi; hükümdar rahatladı ve memnun oldu.
5943	Eli toldı edgü duâ birle söz, atı kaldı meŋü bolup yitgüsüz	Memleketi hayır-duâ ile medh u senaya büründü; adı ebedîleşti; ve unutulmaz oldu.
5944	Ne edgü-turur kör bu edgü törü, törü birle beglik-turur ol örü	Bak, bu iyi kanun ne kadar güzel bir şeydir; beylik kanun ile ayakta durur.
5945	Bu yaŋlığ beg erse bodun başçısı, meŋilig bolur bodnı el barçası	Halkın başında böyle bir bey bulunursa, halk ve memleket dâima rahata kavuşur.
5946	Bodun ma muti bolsa kılkı köni, anın ötrü begler yarutur küni	Halk da mutî ve dürüst insanlardan mürekkep olursa, beyler bu sayede saadete kavuşurlar.
5947	Bu begler bayattın musallat-turur, bodun edgü bolsa beg edgü bolur	Bu beyler hâkimiyetlerini Tanrıdan alırlar; halk iyi olursa, bey de iyi olur.
5948	İsiz kılsa bodnı beg isiz kılur, isizke isiz kılsa ötrü tılur	Halk kötülük yaparsa, bey de kötülük yapar; kötülere ancak kötülük yapmak suretiyle mâni olunabilir.
5949	Yorık tüzse bodnı begi kılk tüzer, kılık tüzse begler tüzün el süzer	Halk tavrını düzeltirse, bey de tabiatini düzeltir; beyler tabiatlerını düzeltirlerse, temiz kalpli insanlar memleketi her türlü kötülüklerden temizlerler.
5950	Bir ança yeme keçti üdlek kün ay, ajun körki keldi bodun boldı bay	Zaman, aylar ve günler bir müddet bu minval üzere geçti; dünya güzelliğini buldu ve halk zengin oldu.
5951	Tuman toz arıdı açıldı taŋuk,	Toz, duman ortadan kalktı, ruhlar inşiraha kavuştu; her

	tüzüldi süzüldi kamuğ bulğanuk	türlü bulanık işler süzüldü ve düzene girdi.
5952	Şükür kıldı ilig bayatka yana, telim ögdi birle okıdı senâ	Hükümdar tekrar Tanrıya şükür etti; ona çok hamd ve senada bulundu.
LXXVI	**Odgurmış İglig Bolup Öğdülmişni Ündemişin Ayur**	**Odgurmış'ın Hastalanarak Öğdülmiş'i Çağırdığını Söyler**
5953	Bu künlerde bir tün bu ögdülmiş e, turup yatğalır erdi yastap baş a	Günlerden bir gün Öğdülmiş başını yatağa koyup, uyumak üzere iken,
5954	Kapuğda ün itti bedük ündedi, kişi ıdtı tavrak baka kör tedi	Birinin kapıda gürültü ettiğini ve yüksek sesle bağırdığını duydu ve "Git, bak!" diye, acele birini gönderdi.
	Oğlan cevabı Öğdülmişke	HİZMETÇİNİN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABİ
5955	Yumuşçı bakıp aydı bir er-turur, sözüm bar tuşayın teyü yol kolur	Hizmetçi baktı: —Bir adam gelmiş, söylenecek sözüm var diye, yanınıza girmek istiyor — dedi.
	Öğdülmiş suali Oğlanka	ÖĞDÜLMİŞ'İN HİZMETÇİYE SUÂLİ
5956	Yana aydı barğıl ayıtğıl sözi, ne ermiş negü ter kim ermiş özi	Öğdülmiş : — Git, sor; sözü ne imiş, kim imiş, ne söyleyecekmiş — dedi.
	Oğlan suali yumuşçıka	HİZMETÇİNİN HABERCİYE SUÂLİ
5957	Yana çıktı oğlan ayıttı sözin, kayun kelmişin hem tilekin özin	Hizmetçi tekrar çıktı ve gelene nereden geldiğini; kim olduğunu, arzusunun ne olduğunu sordu.
	Yumuşçı cevabı Oğlanka	HABERCİNİN HİZMETÇİYE CEVABI
5958	Bu er aydı odğurmış ıdtı meni, sözüm bar kadaşın köreyin kanı	O— Beni Odgurmış gönderdi, bir sözüm var; haydi, kardeşini göreyim — dedi.
	Oğlan cevabı Öğdülmişke	HİZMETÇİNİN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5959	Ukup kirdi aydı negü aymışın, kadaşı anıŋdın yumuş ıdmışın	Hizmetçi geri dönüp, onun dediklerini ve kardeşinin onun vasıtası ile bir haber göndermiş olduğunu söyledi.
	Öğdülmiş suali yumuşçıka	ÖĞDÜLMİŞ'İN HABERCİYE SUÂLİ
5960	Kopa keldi terkin aŋar kıldı yol, bu er kirdi ötrü selâm kıldı ol	Öğdülmiş derhâl yerinden kalkıp, onu içeri almalarını söyledi; adam bunun üzerine girip, selâm verdi.
5961	Ayıttı kayudın kelir sen teyü, tilekiŋ ne erki sözüg ay bügü	Öğdülmiş ona: -—Nereden geliyorsun— diye sordu — arzun ve sözün nedir, ey hakîm, söyle — dedi.
	Yumuşçı cevabı Öğdülmişke	HABERCİNİN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5962	Bu aydı meni ıdtı odğurmışa, saŋa aydı kelgil maŋa bir tuşa	Haberci : — Beni buraya Odgurmış gönderdi; senin için, gelsin; onu bir göreyim, dedi.
5963	Ağır boldı köŋli yatur ınçıkın, tegip tuş aŋar bir ay köŋli yakın	Artık ağırlaştı, bitkin bir hâlde yatıyor; ey gönülü yakın, gidip onu bir görün — dedi.
	Öğdülmiş cevabı yumuşçıka	ÖĞDÜLMİŞ'İN HABERCİYE CEVABI
5964	Yanut berdi ögdülmiş aydı kel e, negü erse yegil baralım bile	Öğdülmiş cevap verdi: — Gel, bir şeyler ye, beraber gideriz—dedi.
	Yumuşçı cevabı Öğdülmişke	HABERCİNİN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

5965	Unamadı aydı kadaşıŋ hâlı, yavuzrak ay bilgem köner teg yolı	Haberci bunu kabul etmedi ve: — Kardeşinin hâli çok ağırdır; ey bilginim, yolcu gibi görünüyor.
5966	Men aşnu barayın seniŋdin oza, sen akru udu kel ay kılkı tüze	Ben acele önceden gideyim; ey temiz kalpli insan, sen yavaşça arkadan gel — dedi.
5967	Kapuğdın yana evre yandı ive, eŋip kaldı ögdülmiş elgin ova	Kapıdan tekrar koşarak geri döndü, Öğdülmiş ellerini ovuşturarak, şaşırmış bir hâlde kaldı.
5968	Turup evke kirdi idi kadğuluğ, sevinç kitti boldı sakınçı uluğ	Kalkıp, derin kaygı içinde eve girdi; neşesi kaçtı, büyük bir yeise kapıldı.
5969	Yatu kördi ança usı kelmedi, tüni boldı yılça yitip bolmadı	Bir müddet yattı, baktı ki, uykusu gelmiyor; gecesi yıl kadar uzadı, bitmek bilmedi.
5970	Közin yumdı erse udımak tilep, usı uçtı bardı közindin yırap	Uyumak arzusu ile gözlerini kapamak istedi, fakat gözünden uykusu uçup gitti.
5971	Yana turdı ança bu oldurdı a, sarığ taŋ ata keldi oŋdurdı a	Tekrar kalkıp, bir parça oturdu; sarı tan atmağa başladı ve yayını kurdu.
5972	Çeçeklikte sandvaç ünün sumlıdı, üdiklig eşitti köŋül yelgüdi	Bahçede bülbül yabancı bir dilde bir şeyler söyledi; bunu duyan sevdâlının gönlü tutuştu.
5973	Atın mindi bardı kadaşı tapa, tegip kirdi tuştı elig yüz öpe	Atına bindi ve kardeşine doğru gitti, varıp girdi; el ve yüzünü öperek, onunla buluştu.
5974	Kadaşını kördi uzatu yatur, çögesin töşenmiş yiŋin yastanur	Kardeşine baktı, uzanarak yatmış; abasını döşenmiş ve başını yenine yaslamıştı.
	Öğdülmiş suali Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A SUÂLİ
5975	Ayıttı ne boldı özüŋ ay kadaş, seni kördüm emdi köŋül boldı baş	Öğdülmiş:—Ey kardeş, sana ne oldu; seni böyle görünce, gönülüm yaralandı — dedi.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5976	Ayur ay kadaşım yolum köŋelir, ölüm tutğakı tuttı öz bargalır	Odgurmış cevap verdi : — Ey kardeşim, yolum göründü; ölüm öncüsü yakaladı, artık gitmek üzereyim,
5977	Seniŋ bir yüzüŋni köreyin teyü, saŋa tegdi emgek okıdım berü	Yüzünü bir defa daha göreyim diye seni buraya çağırdım; sana zahmet oldu — dedi.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
5978	Yanut berdi ögdülmiş aydı ay cân, tirig bolsa yalŋuk yorır ig toğan	Öğdülmiş cevap verdi : —Ey canım, insan hayatta oldukça, acılara ve hastalığa mâruz kalabilir — dedi —
5979	Yavuz kılma könlüŋ tiliŋni yığ a, yazukka kefâret bolur ig toğa	Gönülüne fena şeyler getirme, böyle şeyler söyleme; ağrı ve hastalık günahlara kefaret olur.
5980	Negü ter eşitgil biliglig sözi, bilig ol kiterdeçi köŋül tozı	Bilgilinin sözü ne der, dinle; gönülün tozunu gideren bilgidir.
5981	Yazukka kefâret ig ol kör saŋa, yazuksuz kişi kim ayu ber maŋa	Senin için bu hastalık günahların kefaretidir; günahsız kim var, bana söyle.
5982	Kişi iglese barça töklür yazuk, yazuk tökse kutlur kişi ay toŋa	İnsan .hastalanırsa, onun bütün günahları dökülür; ey kahraman, günah dökülünce, insan kurtulur.
5983	Kişi barça yazuk kılur az üküş,	Her insan az-çok günah işler; günahsız insan bu

	yazuksuz kişi bu ajunda küsüş	dünyada nâdirdir.
5984	İgiŋ edgü bolğa esen bolğa sen, yazukuŋ arığay muyan bulğa sen	Hastalığın iyileşecek ve sen de sıhhate kavuşacaksın; günahın temizlenecek ve sevaba nail olacaksın.
5985	Nelük tilde körksüz yorıtur sen söz, ölürüŋ ne bildiŋ ayâ köŋli tüz	Niçin böyle fena-fena sözler söylüyorsun; ey temiz kalpli insan, öleceğini neden anladın.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
5986	Yanut berdi odğurmış aydı sebeb, ölümüg tüşümde yaruk kıldı rab	Odgurmış cevap verdi : — Sebebi şudur, rabbim rüyamda bana ölümü gösterdi — dedi —
5987	Tüşedim tüşümdin açıldı maŋa, ölürüm ukuldı maŋa ay toŋa	Rüya gördüm, rüyamda bu bana belli oldu ve öleceğim anlaşıldı, ey kahraman.
5988	Bayat edgü isiz yorıtsa kazâ, yorıtur anı yatsa tünle uda	Tanrı, iyi veya kötü, kazasını bildirmek isterse, bunu gece yatarken, uykuda bildirir.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmışka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
5989	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, yeme edgü ermez ayâ köŋli tüz	Öğdülmiş cevap verdi : — Ey temiz kalpli insan, bu söz de iyi değildir — dedi —-
5990	Ölür erse iglep kişi tegme ig, kişi kalmağay erdi yerde tirig	İnsan her hastalıktan Ölse idi, yer yüzünde canlı kimse kalmazdı.
5991	Tirig yalŋuk oğlı igin igler ök, kamuğ ig ölüm birle kesmez bu kök	Hayatta insan-oğlu her vakit hastalanabilir, fakat her hastalık bu kökü ölümle kesmez.
5992	Tüşer ök kişi tüş udısa yatıp, anı yörgüçiler yörer uz itip	insan yatıp, uyursa, rüya görür; ancak tâbirciler onu iyi bir şekilde yorabilir.
LXXVII	**Öğdülmiş Odgurmışka Tüş Yörügin Ayur**	**Öğdülmiş Odgurmış'a Rüya Tâbirini Söyler**
5993	Bu tüş ilmi bilgü kerek aşnu ked, yöre bilse ötrü idi saknu ked	Rüyayı yorabilmek için, önce bu tâbir ilmini çok iyi bilmek lâzımdır.
5994	Telim törlüg ol emdi tüşke yörüg, anı bilgü barça ay kılkı örüg	Bu rüya tâbiri çok çeşitlidir; ey sakin tabiatli insan, bunların hepsini bilmek gerekir.
5995	Biligsizke ayma tüşüŋni aça, bilirke ayıt tüş ayıtma keçe	Bilgisize rüyanı açma ve anlatma, rüyanı bilene sor ve bunu geciktirme.
5996	Kiçeki tüşüŋke yörügi adın, yana körse kündüz körügi adın	Gece gördüğün rüyanın tâbiri başka, gündüz gördüğün rüyanın tâbiri başkadır.
5997	Bu tüş ilmiŋe baksa şartı üküş, munı bilgü aşnu yetürse ukuş	Bu rüya tâbiri, dikkat edersen, bir çok şartlara bağlıdır; buna akıl erdirmek için, önce şunları bilmek lâzımdır.
5998	Tüşüg yörmegü öz köŋülçe körüp, yeme aymağu tegme erke turup	Rüya görünce, onu kendi gönülüne göre yormamah ve her kese bunu söylememelidir.
5999	Tüşüŋ barça tüş tep tilin yörmegü, bu tüşnüŋ yörügi telim ay bügü	Her rüyayı da rüya diye yormamah, ey hakîm, rüyanın tâbiri çoktur.
6000	Tüşüŋ yörme yörse bilig birle yör, kıyâs mani birle idi yetrü kör	Rüyanı yorma; yorarsan, bunu bilerek yor ve mânasını dikkatle mukayese et.
6001	Kişi tüş tüşese yörügke barır, yöre bilmese tüşnün asğı kalır	İnsan nasıl yorarsa, rüya ona göre zuhur eder; tâbir etmesini bilmezsen, rüyanın faydası yoktur.

6002	Negü ter eşitgil ay bilgi teŋiz, bu söz işke tutğıl kızartğıl meŋiz	Denizler kadar geniş bilgili insan ne der, dinle; bu söze göre hareket et, yüzün gülsün.
6003	Yörügke barır tüş tuşüŋ yakşı yör, tüpi aslı bilgil ukuş birle kör	Rüya yormağa bakar, rüyanı dikkatle, bilerek ve anlayarak yor.
6004	Neteg yörse tüşni anı teg bolur, yavuz yörme tüşni saŋa kılğa kor	Rüyayı nasıl yorarsan, neticesi ona göre olur; rüyayı kötüye yorma, sana zararı dokunur.
6005	Telim tüş bolur yem içimke barır, yarağsız yemiş bolsa teŋsiz kelir	Bir çok rüyalar vardır ki, yemek ve içmekten gelir; yaramayan yemekler yenilmiş ise, rüya da uygunsuz olur.
6006	Takı bir tüş ol kör bu yıl faslıŋa, tadusı küçenip barır aslıŋa	Bâzı rüyalar vardır ki, yılın mevsimlerine bağlıdır; ahlattan biri kuvvetlenerek, rüyayı kendi aslına çeker.
6007	Yıl ülgi yaz erse kiçig erse er, kızıl körse barça yağız körse yer	Yılın mevsimi bahar ve insan da çok genç ise, her şeyi kızıl ve yeri kara görürse,
6008	Anı kan küçemiş bolur belgülüg, ayu ber kan alsun aŋar ülgülüg	Belli ki, onun kanı kuvvetlenmiştir, ona bir mikdar kan aldırması tavsiye edilir.
6009	Yıl ülgi yay erse tüşegli yegit, sarığ al tüşese ya kürküm ögit	Yılın mevsimi yaz ve rüya gören delikanlı ise, rüyasında sarı, penbe renklerle safran veya öğütülmüş bir şey görürse,
6010	Sarığı küçenmiş bolur ay bügü, özini boşutğu terengbin yegü	Ey hakîm, onun safrası kuvvetlenmiş olur; midesini boşaltması ve kudret-halvası yemesi lâzımdır.
6011	Yıl ülgi küz erse er erse orut, kara körse tağ ya kuduğ körse üt	Yılın mevsimi güz ve insan da geçkin bir yaşta ise, rüyasında siyah, dağ, kuyu veya çukur görürse,
6012	Bu sevdâ küçenmiş bolur ay kadaş, ot içgü meŋesin arıtğu adaş	Ey kardeş, onun sevdası kuvvetlenmiştir; ey dostum, o ilâç içmeli ve beynini temizlemelidir.
6013	Kış erse yana tüş körügli karı, akar suv tüşese ya buz kar tolı	Mevsim kış ve rüya gören de ihtiyar ise, rüyasında akar su veya buz, kar ve dolu görürse,
6014	Küçenmiş bolur kör anıŋ balğamı, isig neŋ yitürgü içürgü emi	Onun balgamı kuvvetlenmiş olur; bunun ilâcı ona sıcak şeyler yedirmek ve içirmektir.
6015	Takı biri azğas-u ahlâm bolur, bu tüşke yörüg yok ay kılkı unur	Bir de bir nevi karışık rüyalar vardır; ey kudretli insan, bu rüyalara tâbir yoktur.
6016	Keçe saknu yatsa anı körse tüş, aŋar ma yörüg yok anıŋ yanğı tuş	Bir kimse akşam bir şey düşünerek yatar ve bunu rüyasında görürse, bunun için de uygun bir tâbir yoktur.
6017	Takı bir tüş ol körse yektin bolur, tüşegli anı körse suvka yunur	Yine bir rüya vardır ki, bu şeytandan gelir; bu rüyayı gören kimse gusül etmelidir.
6018	Yana pişesin körse tüşte kör er, aŋar ma yörüg yok ay kılkı kür er	Eğer bir kimse rüyada kendi san'atini görürse, ey cesur insan, bunun da tâbiri yoktur.
6019	Munı barça bilgü yetürgü ukuş, adırğu üdürgü anın yörse tüş	Bunların hepsini iyice bilmeli, anlamalı, ayırmalı, seçmeli ve sonra rüyaları tâbir etmelidir.
6020	Negü ter eşitgil muabbir hakim, ayıtğu kerek er tüşer erse kim	Rüya tâbir eden hakîm ne der, dinle; rüyayı kim görmüş ise, tâbirini de o sormalıdır.
6021	Bu tüş körse yörme bilü bilmeyü, neteg yörse tüşni bolur anlayu	Rüya görünce, onu bilir-bilmez yormamalı; rüya nasıl yorulursa, öyle çıkar.

6022	Sakınç körse tüşte yanutı sevinç, sevinç körse kadğu bolur yığlayu	Kederli bir rüya görülürse, bunun karşılığı sevinçtir; sevinç görülürse, kaygı gelir ve insanı ağlatır.
6023	Bir ök yaŋlığ ermez bu tüşke yörüg, munı ked sakıŋu ay kılkı örüg	Her rüya aynı şekilde tâbir edilmez, ey mekîn insan, bunu çok iyi düşünmelidir.
6024	Kara âm tüşiŋe yörügi adın, adın boldı begler tüşi kör adın	Avam rüyasının tâbiri başka, beylerinki ise, başkadır; dikkat et.
6025	Sevinç körse tüşte oyun ya büdig, sakınç kadğularka açıldı sezig	Bir kimse rüyasında neş'e, oyun ve raks görürse, keder ve kaygılar başlayacak demektir.
6026	Yana yığlasa tüşte körse sakınç, erej birle avnur bulur miŋ sevinç	Eğer biri rüyada ağlar ve keder görürse, o kimse rahat içinde avunur ve bin türlü sevinç bulur.
6027	Yana tüş bolur kör yörügi anıŋ, adınka bolur asğı bolmaz seniŋ	Bir de öyle rüya vardır ki, bunun tâbiri başkasını ilgilendirir, sana bir faydası olmaz.
6028	Kişike körüp yörlür emdi bu tüş, aŋar yakşığ erse yağutur ukuş	Rüya adamına göre tâbir edilir; yorarken, akıl ona uygun olanı yakıştırır.
6029	Tüş ol kör anı körse beklik bulur, ol-ok tüş takı birni iglig kılur	Rüya vardır ki, onu gören sıhhate kavuşur; aynı rüya başka birini hasta eder.
6030	Munı barça bilgü kerek ay kadaş, anın ötrü yörse tüşüg ay adaş	Ey kardeşim, bunun hepsini bilmek gerek; ey dostum, rüya ondan sonra yorulur.
6031	Negü ol tüşüŋni maŋa ay aça, anı men yöreyin kör adra seçe	Şimdi sen nasıl bir rüya gördün, bana bunu iyice anlat, ben de onu düşünüp-taşınarak, tâbir edeyim.
LXXVIII	**Odgurmış Öğdülmişke Tüş Körmişin Ayur**	**Odgurmış Öğdülmiş'e Rüya Gördüğünü Söyler**
6032	Yanut berdi odğırmış açtı tilin, ayur sözleyin men köŋülke alın	Odgurmış söze başladı ve cevap verdi: — Pek âlâ, söyleyeyim, sen dikkatle dinle — dedi —
6033	Satu kördüm elig anıŋ bağnası, yüz utru uruğluğ ediz hem yası	Rüyamda bir merdiven gördüm, onun elli basamağı vardı; yüksek ve enli, karşıma dikilmişti.
6034	Aŋar ağdım emdi birer bağnaça, başıŋa tegi bağna sadım neçe	Ben bu basamaklara birer-birer basarak, yukarı çıktım; sonuna kadar kaç basamak olduğunu saydım.
6035	Başında bir atçı maŋa suv berür, alır-men tüketü içip öz kanur	Son basamakta bir atlı bana su uzattı; ben de alıp, sonuna kadar içtim ve suya kandım.
6036	Anıŋda basa kökke uçtum teŋip, özüm belgüsüz boldı örlep siŋip	Ondan sonra havaya yükselerek, göğe uçtum ve yükseklip, gözden kayboldum.
LXXIX	**Öğdülmiş Odgurmış Tüşiŋe Tabir Kılmışın Ayur**	**Öğdülmiş Odgurmış'ın Rüyasını Tâbir Eder**
6037	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu tüş, idi edgü tüş ol kör asğı üküş	Öğdülmiş cevap verdi ve: —Bu rüya çok iyi ve çok güzel bir rüyadır — dedi —
6038	Nelük özke teŋsiz yörer sen yörüg, yörügke barır tüş ay köŋli örüg	Niçin rüyanı kendine fena yoruyorsun; ey nefsine hâkim olan insan, rüya tâbirine göre çıkar.
6039	Ağış barça tüşte ağırlık bolur, ağarı teŋinçe uluğluk bulur	Bütün rüyalarda yükselme itibâra delâlet eder, insan yükseldiği nisbette şeref bulur.
6040	Neçe ağsa tüşte ağar kut kıvı,	Rüyada insan ne kadar yükselirse, onun bahtı ve hâli de

	ağırlık bulur ked bulur yüz suvı	o kadar yükselir.
6041	Şatuka ağar teg ağar ol kutı, uluğluk bile ilde yadlur atı	Merdivenden çıkar gibi, onun saadeti yükselir ve adı büyüklük ile şöhret bulur.
6042	Munukı bu sözke tanuk keldi söz, tüşüg yörgüçi tüş yörüp kodtı öz	işte bu söz buna delildir, rüya tâbırcısı bunun öyle yorup-bırakmıştır.
6043	Şatu tüşte izz ol ağarı teŋi, birer bağna sayu ağırlık öŋi	Rüyada merdiven izzettir, insan yükseldiği nisbette ve her basamak için ayrı bir itibar görür.
6044	Neçe ağsa ança ağırlık bulur, ajun mâlı kut kıv bulur öz oŋı	Ne kadar yükselirse, o kadar hürmet görür; saadet, talih ve dünya malından nasibini alır.
6045	Idışlığ suvuğ sen alıp içtüküŋ, tiriglik uzun bolğa yıldız köküŋ	Kaptaki suyu alıp içmek kendinin ve neslinin uzun hayata nâil olacağına delâlettir.
6046	Uçup kökke örlep tükel ağdukuŋ, tilek birge teŋri negü koldukuŋ	Kalkıp göklere uçarak, en yükseklere çıkman ise, Tanrının senin bütün arzularını yerine getireceğine delâlet eder.
LXXX	**Odgurmış Bu Tüşke Adın Yörüg Ayur**	**Odgurmış Bu Rüyaya Başka Bir Tâbir Söyler**
6047	Yanut berdi odğırmış aydı tüşüm, yörügi bu ermez ay eşim tuşum	Odgurmış cevap verdi ve : — Ey dostum, rüyanın tâbiri böyle değildir — dedi —
6048	Özüŋ körmiş erse bu tüşni yatıp, yörügi ol erdi kim aydıŋ etip	Eğer uykuda bu rüyayı sen görmüş olsa idin, bunun tâbiri de senin güzelce yorduğun gibi olurdu.
6049	Seniŋ himmetiŋ barça dünyâ-turur, bu dünyâ tilegli bu dünyâ bulur	Senin gayretin hep bu dünya içindir; bu dünyayı isteyen bu dünyayı bulur.
6050	Meniŋ bu özüm kaçtı dünyâ kodup, bu yerde-turur-men kör emgek yüdüp	Ben ise, bu dünyayı bırakıp kaçtım; zahmetlere katlanarak, burada yaşıyorum.
6051	Tükel yörmediŋ tüş yörügin maŋa, eşitgil bu tüş men yöreyin saŋa	Sen benim rüyamı tam olarak yormadın; dinle, bu rüyayı ben sana tâbir edeyim.
6052	Ediz bağnalığ-men şatu kördüküm, tiriglik-turur ay kadaş yördüküm	Gördüğüm basamaklı yüksek merdiveni, ey kardeş, ben hayat olarak yoruyorum.
6053	Şatunuŋ başıŋa tegi yokladım, yaşımnı tükettim tiriglik yedim	Merdivenin başına kadar yükselmem, yaşımın tükenmesi, hayatımın tamamlanmasıdır.
6054	Başıŋa ağıp men ol atçı kelip, maŋa berdüki suvnı içtim alıp	Merdivenin başına kadar yükseldim ve o atlının gelerek bana verdiği suyu alıp içtim.
6055	Ol atçı-turur kör atalığlarığ, atasız kılığlı ay kılkı arığ	Evlâtları babasız bırakan bu atlıdır, ey temiz kalpli insan.
6056	Ol atçı-turur kör itilmişlerig, buzuğlı yorıtımağlı cânlığ tirig	Tanzim edilenleri bozan ve hayattaki canlıları hareketsiz bırakan bu atlıdır.
6057	Idışlığ suvuğ men tükel içmişim, tiriglikke yördüŋ uzattıŋ yaşım	Benim kaptaki suyu alıp içmiş olmamı sen hayata yordun ve ömrümü uzattın.
6058	Tiriglik bolur suv sen aymış teg ök, yarım içse kalsa yarımı ülüg	Su, eğer yarısı içilir ve yarısı bırakılırsa, senin dediğin gibi, hayata delâlet eder.
6059	Yarım sav içip kodtum erse yarım,	Ben de suyun yarısını içip, yansını bırakmış olsa idim,

	yarım kalğay erdi tirigliklerim	ömürümün yansı kalmış olurdu.
6060	Idışlığ suvuğ içtim emdi tükel, tükettim tiriglik esen edgü kal	Kaptaki suyun tamamını içtim ve hayatımı tamamladım, sen sağ ve hoşça kal.
6061	Negü ter eşitgil ukuşluğ bügü, bügüler sözin sözke ul tüp tegü	Akıllı hakîm insan ne der, dinle; hakimlerin sözünü sözlerin temeli ve esâsı olarak kabul etmelidir.
6062	Idışlığ suvuğ tüşte içse yarım, tükedi tiriglik yarımı birim	Rüyada bir kaptaki suyun yarısı içilirse, hayatın yarısı tükendi ve yarısı borç olarak kaldı;
6063	Kalı içse suvnı tüketü tükel, tükedi tiriglik kazıldı karım	Eğer suyun tamamı sonuna kadar içilirse, hayat sonuna erdi ve mezar kazıldı demektir.
6064	Yokaru uçup bu özüm teŋdüki, yaşıl kökke örlep teŋip siŋdüki	Benim yukarı uçup, kaybolmam ve mâvî göğe çıkıp, boşluğa karışmam,
6065	Süzük cân-turur ol bu keptin çıkıp, yana yandı kelmez yeriŋe ağıp	Temiz canın bu kalıbından çıkarak, bir daha yerine dönmemek üzere uçmuş olmasına delâlet eder.
6066	Bayat tüşte belgürtti emdi maŋa, ölümke anunğu kerek ay toŋa	Tanrı bana şimdi bunu rüyada malûm etti; ey kahraman, artık ölüme hazırlanmam lâzımdır.
6067	Bu tüşnüŋ yörügi bu yaŋlığ-turur, adınsığ yörer sen maŋa ay unur	Bu rüyanın tâbiri böyle olur; ey kudretli insan, sen bunu bana başka türlü yoruyorsun.
6068	Sen edgü kılur sen meniŋ köŋlümi, ölüm utru keldi otı yok emi	Sen benim gönlümü teselli etmek istiyorsun; fakat ölüm karşıma geldi, bunun çâresi ve devası yoktur.
6069	Baka körgil emdi ay köŋli tirig, ölüm kötki kıldı yağız yerlerig	Ey gönülü diri olan insan, dikkat et, ölüm kara toprakları tepeciklere çevirdi.
6070	Neçe karşı ordu bezeklig sarây, ölüm buzdı barça turu kaldı hây	Hey, ölüm nice konak, köşk ve süslü sarayları darmadağın etti ve ıssız bıraktı.
6071	Neçe kür küvenür bedük beglerig, ölüm yerke soktı baka kör tirig	Ölüm nice cesur ve kendine güvenir büyük beyleri toprağa soktu, ey yaşayan insan, dikkat et.
6072	Neçe küç bileklig yumıtmışlarığ, ölüm tuttı saçtı yırattı arığ	Ölüm nice kuvvetli bileklerin topladıklarını alıp, hepsini saçtı ve dağıttı.
6073	Taŋ ermez ölüm tuğsa yalŋuk ölür, kamuğ tın tokığlı ölümke törür	Buna şaşmamalı; ölüm doğarsa, insan ölür; bütün nefes alanlar ölmeğe mahkûmdur.
6074	Taŋı bu-turur kör ölügli et öz, ölümüg unıtıp kodur tilde söz	Şaşılacak şey şudur ki, fâni vücûd ölümü unutur ye bunun lâfını bile etmez.
6075	Usayuk bu yalŋuk bilir ölgüsin, özindin kitermez osallık usın	Bu insan gafildir; öleceğini bildiği hâlde, gaflet uykusundan kurtulamaz.
6076	Ölüm hak-turur kör keçiş yok adın, negü erki hâlim ölümde kedin	Ölüm haktır, ondan kurtulmak imkânı yoktur; ölümden sonra acaba hâlim nice olacak.
6077	Sakınçım bu ol ay köŋüldeş eşim, ölümde kedin teŋri itsü işim	Ey gönül arkadaşım, endişem budur; Tanrı ölümden sonraki işlerimi düzene koysun.
6078	Barın tap kılıp men keçürdüm künüm, erej emgek ertti yarudı tünüm	Ne varsa, ona kanâat ederek, günümü geçirdim; huzur veya zahmet, bunlar geçti; gecem de sonsuz olmadı.
6079	Elig kısğa tuttum tavar termedim, havâ ârzûlarka köŋül bermedim	Elimi kısa tuttum, mal toplamadım, heva ve arzulara gönül vermedim.

6080	Bu künke sakındım özüm yüklerin, yinitmek tiledim yazukum barın	Bu günümü düşünerek üzerimdeki bütün yükleri ve günahlarımı hafifletmek istedim.
6081	Negü ter eşitgil bilig bergüçi, bağırsak bu öt sav erig bergüçi	Bilgi öğreten, nasihat ve öğüt veren merhametli insan ne der, dinle.
6082	Usanma katığlan yüküŋni yinit, yoluŋ kılda yinçge özüŋni könit	Gafil olma, gayret et, yükünü hafiflet; yolun kıldan incedir, doğru yürü.
6083	Bu kün yatma emge işiŋni itin, keçer emgekiŋ sen köçerde unıt	Bugün yatma, zahmet çek, işini tanzim et, bu geçici zahmetlerini sen göçerken unut.
6084	Yana aydı ay çın bağırsak kadaş, barır-men udu sen kelir sen adaş	Yine dedi; — Ey gerçekten bana bağlı kardeşim, ben gidiyorum, benim arkamdan sen de geleceksin.
6085	Saŋa kaç ağız söz özüm sözleyin, unıtma anı sen meniŋde kedin	Sana bir kaç söz söyleyeyim, sen bunları benden sonra da unutma.
6086	Tirigde bağırsak özüm bolsunı, özümde kedin bu sözüm kalsunı	Henüz hayatta iken, sana bir iyiliğim dokunsun; ben gittikten sonra bu söz de benden kalsın.
LXXXI	**Odgurmış Öğdülmişke Pend Bermişin Ayur**	**Odgurmış'ın Öğdülmiş'e Nasîhat Ettiğini Söyler**
6087	Sözüm bu osal bolmağıl ay kadaş, isizke tiriglik yava kılma yaş	Sözüm şudur : Ey kardeş, gâfil olma, hayatı ve ömrü fenalıkla boşuna geçirme.
6088	Köni bol yitürme könilik yolın, bu yol eltse ârzû tilekke bilin	Dürüst ol, doğruluk yolundan ayrılma; bil ki, insanı dilek ve arzularına bu yol ulaştırır.
6089	Bağırsak bulun barça tınlığ öze, tapuğ kıl bayatka köŋül til tüze	Her mahlûka karşı merhametli ol, gönülün ile dilini bir ederek, Tanrıya ihlâsla ibâdet kıl.
6090	Sakınç kısğa tutğıl tapuğ kıl uzun, iverde amul bol buşarda tüzün	Dünya düşüncesini kısa tut, ibâdeti uzun; acele ederken, sakin ve hiddetlenirken de, halîm ol.
6091	Ölümüg unıtma itigiŋ kılın, özüŋni unıtma tüp aslıŋ bilin	Ölümü unutma, bunun hazırlığını gör; kendini unutma, aslını ve menşeini bil.
6092	Karağurma dünyâka sukluk kılıp, kalır bu barır sen ökünçün ulıp	Dünyaya tamah ederek, ruhunu karartma; dünya kalır, fakat sen peşimanlık ile inleyerek gidersin.
6093	Bayat hükmi tapla negü kelse yüd, bodunka asığ kıl bolu berse üd	Tanrı hükmüne razı ol; ne gelirse, ona tahammül et; sırası geldikçe, halka faydalı ol.
6094	Köni sözle kavliŋ tükel kıl bütün, bolur kavli yalğan kişiler otun	Doğru söyle, sözün dürüst ve tam olsun; sözü yalan kimseler küstah olur.
6095	Küler yüz isig söz kılınç edgü tut, bolu berge üdlek kelü berge kut	Güler yüzlü, tatlı sözlü ol ve iyi hareket et; böylece devir döner ve sana saadet geliverir.
6096	Akı bolğıl alçak tuz etmek yetür, kişi aybı açma sen örtüp yitür	Cömert ve alçak gönüllü ol, tuz-ekmek yedir; başkalarının aybını görme, ört ve yok farzet.
6097	Havâ basğıl övkeŋ kelir erse yığ, el öz egri yolka barır erse yığ	Arzularına hâkim ol; öfkelenirsen, kendini tut; nefsin eğri yola saparsa, ona mâni ol.
6098	Özüŋ asğı kolma bodun asğı kol, yüdürme yük ilke özüŋ yükçi bol	Kendi menfaatini düşünme, halkın menfaatini düşün; halka yük yükleme, yükü kendin taşı.
6099	Tavar neŋ barın kıl özüŋke yuluğ, bodunuğ sevindür ay bilgi uluğ	Malını, mülkünü, neyin varsa, günahlarının kefareti olarak dağıt; halkı sevindir, ey derin bilgili insan.

6100	Kişi üdrümi kör kişini yular, sevüg cân yuluğlap sevinçin tiler	İnsanların seçkini insanları kurtarır; onların sevinci uğrunda kendi sevgili canını feclâ eder.
6101	İdi yakşı aymış kör üdrüm talu, biliglig ukuşluğ meŋesi tolu	Yüksek, seçkin, bilgili, akıllı ve çok iyi düşünen insan pek güzel söylemiştir.
6102	Asığlığ kişi ol kişi üdrümi, bağırsak kişi ol bodun ködrümi	insanların seçkini faydalı olan insandır; halk nazarında muteber kimse, merhametli olan insandır.
6103	Kişilik atı kör iki neŋ-turur, bağırsak biri bir akı neŋ berür	insanlık adını taşıyabilmek için, iki şey lâzımdır; biri merhametli olmak, biri de cömert olup, mal dağıtmaktır.
6104	Takı munda yegrek ayur kör ukuş, ukuş yolı tutsa asığlar üküş	Bak, akıl bundan daha güzel söyler; aklın yolunu tutmanın faydası çoktur.
6105	Akı tep ayurlar kayu ol akı, akı cân yuluğlap öter er hakı	Cömert derler, cömert kimdir; cömert canını feda ederek, insanın hakkını veren insandır.
6106	Akılık ol ermez ülese kümüş, akı cânı halkka kılur ol yuluş	Gümüş dağıtmak cömertlik değildir; cömert halk için canını feda eder.
6107	Akıtsa akı er bodunka tavar, aka yığlu tirlür aŋar halk avar	Cömert insan halka malını akıtırsa, halk da koşarak, onun etrafında toplanır.
6108	İki neŋ-turur dünyâ atı çavı, biri neŋ tavar ol biri yüz suvı	Dünyada şân ve şöhret iki şey ile kaimdir; biri mal, mülk sahibi, biri şerefli olmaktır.
6109	Bu iki bulup miŋ yaşasa tükel, ölüm tutsa âhır adın bolğu hâl	Bu iki şeyi bulup, insan tam bin yıl yaşasa bile, sonunda ölüm gelince, durum değişir.
6110	Kara tapsa begler bedüyür kopar, üzeŋü bar erse çigen berk kapar	Halk vazifesini yaparsa, beyler büyür, yükselir; üzengi varsa, insan yuları kuvvetli tutar.
6111	Bu ol dünyâ devlet karanıŋ kurı, bulunmaz bulunsa bolur beg karı	Dünyanın, devletin ve halkın ahvâli budur; bunlar bulunmaz; bulununca da bey artık ihtiyarlamış olur.
6112	Özüŋ köçgü atıŋ seniŋ köçkün ol, köçütçi ölüm kelgü âhır kün ol	Sen göçeceksin, senin adın geçecektir; son gününde seni göçüren ölüm gelecektir.
6113	Köçügli kişi itmez ordu saray, yorığlı kişi yolda kalmaz yıl ay	Göçecek olan kimse köşk ve saray yapmaz; gezgin kimse yolda aylar ve yıllarca kalmaz.
6114	Özüŋni yol ötgen sakın ay kadaş, sevinç kılma artuk yazuk kılma kaş	Ey kardeş, kendini bu yolu geçmiş bil; bu dünyada fazla sevinip gülme.
6115	Keçigli-turur bu ajun kalğusuz, ölügli-turur öz küni belgüsüz	Bu dünya kalmaz geçicidir; insan ölecektir, bunun günü belli olmaz.
6116	Anunmış-turur bu ölüm tarmakı, usanıp yorırda iler karmakı	Ölümün pençesi hazırlanmıştır; gaflet içinde yürürken, onun çengeli insana saplanır.
6117	Bu dünyâ aş ol bir bu aş yegliniŋ, atını sen ök ay şatım yok meniŋ	Bu dünya bir yemektir; bu yemeği yiyenin adını sen söyle, ona benim cesaretim yok.
6118	Tilek ârzû sürme havâŋnı yığın, kişig soŋdamağıl tiliŋ kıl ağın	Heva ve arzu peşinde koşma, nefsine mâni ol; başkalarını çekiştirme, dilini tut.
6119	Negü ter eşitgil ay köŋli oduğ, bu söz işke tutsa tokınmaz yoduğ	Gönülü uyanık insan ne der, dinle; bu söze göre hareket edersen, sana zarar gelmez.
6120	Tilek ârzû sürmek idi ked tatığ,	Heva ve arzu peşinde koşmak çok zevklidir; fakat bu

	tatığ aytığı bar yarınlık katığ	zevk için yarın ağır bir şekilde hesap sorulacaktır.
6121	Tatığka tatığsız süçigke açığ, ağışka eniş ol edizke batığ	Tatlıya karşı tatsız, lezzetliye karşı acı, çıkışa karşı iniş ve yüksekliğe karşı da derinlik vardır.
6122	Tükel kız kılınçlığ-turur bu ajun, seni armasunı ay kılkı tüzün	Bu dünya tam bir kıza benzer; ey yumuşak huylu insan, o seni aldatmasın.
6123	Telim yelke berdi seni teglerig, keçürdi ilig teg telim beglerig	O senin gibi bir çok insanları yele verdi; hükümdar gibi bir çok beyleri gördü-geçirdi.
6124	Köz açtı silerke bu berdi elig, osal bolmağıl sen ay kılkı silig	Bugün size baktı ve el uzattı, gâfıl olma, ey temiz yürekli insan.
6125	Negü berdi erse yana alğay ok, neçe terdi erse yana saçğay ok	Sana ne verdi ise, yine alacaktır; sende neler topladı ise, onları yine dağıtacaktır.
6126	Neçe külse âhır yana sığtatur, neçe itse evre buzar artatur	Ne kadar gülerse-gülsün, bir gün yine ağlatır; ne kadar düzeltirse düzeltsin, bir gün bozar, dağıtır.
6127	Kılıkı cefâ ol kılınçı otun, yaruklukı azrak üküşi tütün	Onun tabıati cefâcı ve küstahtır; aydınlığı az, tozu ve dumanı daha çoktur.
6128	Bezenür kişike özin körkitür, köŋül berdiŋ erse adak berkitür	Süslenir, insana kendini gösterir; gönül verirsen, senin elini-ayağını bağlar.
6129	Şeker birle igdür berür kin ağu, yayığ kut kılınçı bu ol ay bügü	Şeker ile besler, sonunda zehir verir; eyhakîm, dönek saadet böyledir.
6130	Negü ter eşitgil sakınuk başı, sakınğıl ay devlet idisi kişi	Takva sahibi insan ne der, dinle; ey saadete eren kimse, bunu iyice düşün.
6131	Kalır dünyâka berme saklan köŋül, cefâçı-turur bu ay kılkı amul	Geriye bırakacağın bu dünyaya gönül verme, sakın; ey sakin tabiatlı insan, o cefa edicidir.
6132	İdi yakşı aymış kör üdrüm talu, biliglig ukuşluğ hiredi tolu	Bak, yüksek, seçkin, bilgili ve çok akıllı insan ne kadar güzel söylemiş.
6133	Yayığ kutka ilnıp yaŋılma yorık, ınançsız-turur kut kör evrer kılık	Dönek saadete kendini kaptırıp, yolunu şaşırma; saadete inanılmaz, bakarsın, değişiverir.
6134	Kölike-turur dünyâ devlet küni, kölike bir ök yerde turmaz köni	Dünya ve saadet günleri bir gölgedir; gölge dâima aynı yerde ve aynı şekilde kalmaz.
6135	Diniŋni ağır tut bu dünyâŋ uçuz, ağır kılğa diniŋ ay bilgi ögüz	Dinine kıymet ver, bu dünyaya değer verme; ey bilgisi deniz gibi olan insan, sana dinin kıymet kazandırır.
6136	Erejke avınma sevinme sakın, bayat yadı birle tapuğ kıl bakın	Rahata erdim diye, avunma ve sevinme, kendini tut; Tanrıya zikret ve ibâdetle meşgul ol.
6137	Esürtmesü devlet seni ay kadaş, adıldukta şeksiz közüŋ tolğa yaş	Ey kardeş, saadet seni sarhoş etmesin; ayılınca, hiç şüphe yok, gözün yaşla dolar.
6138	Negü ter eşitgil bu bodun begi, sınap sözlemiş sözni yetlip ögi	Akıllı, anlayışlı ve sözünü tecrübeye dayanarak söyleyen bey ne der, dinle.
6139	Kimi erse devlet esürtse kelip, yağız yerde yarlur yüreki ulıp	Saadet gelip, kimi sarhoş ederse, onun kara toprak altında inlemekten kalbi parçalanır.
6140	Uluğlukka esrüp kim ahsumlasa, kara yer katında kıyın yer basa	Kim büyüklükten sarhoş olup, kendini kaybederse, sonunda kara toprak altında bunun cezasını çeker.

6141	Yegitlik ya baylık bu kut esrüki, süçig esrükinde beter ay beki	Gençlik, zenginlik veya bu saadet sarhoşluğu, ey kudretli insan, şarap sarhoşluğundan beterdir.
6142	Esürse kalı borçı bornı içip, udıp kopsa adlur usında keçip	Eğer içki içen şaraptan sarhoş olursa, uyuyunca bu sarhoşluk geçer ve kalkınca ayılmış olur.
6143	Bu devlet esürtse adın adlumaz, ölüm tutmağınça udır odnumaz	Saadetin sarhoş ettiği kimse ise, bir daha ayılamaz; ölüm yakalayıncaya kadar uyur, uyanmaz.
6144	Atıŋ boldı kul kılma begler işi, özüŋ kulluki kıl ay edgü kişi	Adın kul oldu, sen beyler işi ile uğraşma; ey iyi insan, kendi kulluğun ile meşgul ol.
6145	Telim kalğu ermez tiriglik küni, uzun barğu ermez uluğluk üni	Hayat çok uzun sürecek değildir; büyüklük şöhreti pek uzaklara gidecek değildir.
6146	Neçe miŋ yaşasa öz ölgü-turur, ulaşmış et özler üzülgü-turur	Binlerce yıl yaşasa bile, insan nihayet bir gün ölecektir; vücudda birleşmiş olan azalar birbirlerinden ayrılacaktır.
6147	Muŋar meŋzer emdi eşit bu sözüg, köŋülke alınğıl evürme yüzüg	Şimdi buna benzer şu sözü dinle, onu benimse ve küçümseme.
6148	Tilek ârzû nimet tükel yese sen, tiriglik suvın sen bulup içse sen	Bütün arzularına ve dünya nimetlerine nail olsan, âb-ı hayatı bulup, ondan içsen,
6149	Sunup tutsa elgiŋ eger kök közin, başıŋ kökke tegse yana yerde sen	Elini uzatarak, gökteki yıldızları tutsan ve başın göğe değse bile, sonunda sen yine yerdesin.
6150	Köni sözleyin söz saŋa ay kadaş, negü kizleyin men ay köŋli tüdeş	Ey kardeş, sana doğrusunu söyleyeyim; ey gönüldeş, senden niçin gizleyeyim.
6151	Kalı sevmez öz kör bu dünyâ neŋin, tü nimet talu tüz kılınçın yaŋın	Bu dünya malını, türlü nimetini, güzel yüzlülerin nâz ve işvelerini insan nasıl sevmez.
6152	Erej ârzû nimet bu kodmak kamuğ, yayığ dünyâ yaptı maŋa bu kapuğ	Rahat, arzu ve bu nimetlerin hepsini terk edince, dönek dünya bana bu kapıyı kapadı.
6153	Bayattın yıratur bu dünyâ kişig, tıdar kıldru ıdmaz bu edgü işig	Bu dünya insanı Tanrıdan uzaklaştırır; iyi işlere mâni olur ve yapılmasına meydan vermez.
6154	Bu korkınç üçün bilge dünyâ kodup, ajun tezginü yügrür emgek yüdüp	Bundan korktuğu için, arif dünyayı bırakıp, zahmeti tercih ederek, dünyayı dolaşır-durur.
6155	Kayu tağda yügrür üŋürde evi, yemi ot köki içgü yağmur suvı	Biri dağda koşar, evi mağaradır; onun yediği ot kökü, içtiği yağmur suyudur.
6156	Kayusı biyâbanda yügrür kezip, bayatka bu korku sakınçıŋ sızıp	Biri Tanrıya karşı bu korku ve endişe ile, bitkin bir hâlde, çöllerde koşar.
6157	Kayusı örüm kedti bükri uça, kayu yer kezer bu közi yaş saça	Biri çullara bürünmüş, biri gözünden yaş dökerek, diyâr-diyâr dolaşır.
6158	Kayusı yemez aş özin sızğurur, kayu tünle yatmaz adakın turur	Biri yemek yemez, kendini zayıflatır; biri gece yatmaz, ayakta durur.
6159	Bu yaŋlığ yorırlar odunmış kişi, udımış-tururmız usayuk başı	Uyanmış insanlar böyle yaşarlar; gafillerin gafili biz ise, uykuya dalmışız.
6160	Sen emdi küdezgil özüŋ ay kadaş, seniŋ boldı dünyâ özüŋ boldı baş	Ey kardeş, sen şimdi kendini koru; dünya senin oldu, sen baş oldun.
6161	Havâ bas ukuş birle nefs boynı sı, bu ol er nişânı ukuş belgüsi	Heva ve arzularına hâkim ol, akıl ile nefsin boynunu kır; insanlık nişanı ve akıllılık alâmeti budur.

6162	Bu iki bile er yokadur küçün, muŋar kim bulun bolsa emger öçün	Bu ikisi ile insan zorla kendini mahveder; kim bunların esiri olursa, onu iztıraba sürükler.
6163	Munukı barır-men bu kün adrılıp, seniŋ me yoluŋ bu kel edgü kılıp	işte ben bugün ayrılıp gidiyorum; senin de yolun budur; iyilik yap da beni öyle takip et.
6164	İsizke katılma kılınç edgü tut, isiz iki ajun kılur özke yut	Kötülere katılma, her vakit iyi hareket et; kötü insan için, her iki dünya felâketler ile doludur.
6165	Negü ter eşit köŋli bışmış kişi, ölümde oza işin itmiş kişi	Gönülü olgunlaşmış, ölmeden önce âhiret işini yoluna koymuş olan insan ne der, dinle.
6166	İsizke yüreklig ayâ buğrağu, isiz kılma isiz yemi ol ağu	Ey deve aygırı gibi, cesaretle kötülüğe koşan insan, kötülük etme, kötülüğü zehir besler.
6167	Ayâ keŋ yorıklığ bodun öktemi, ölüm yetgelir terk otı kıl emi	Ey insanlara geniş bir salâhiyetle hüküm eden kimse, ölüm yetişmek üzeredir, çabuk bir çâresine bak.
6168	Ayâ men tegüçi meni sav meni, ölümke anunğıl yanur ked seni	Ey ben diyen insan, şu beni, beni bırak; ölüme hazırlan, o seni, seni diyor.
6169	Ayâ aç közi suk bu dünyâ kulı, ölüm suklanur kör seni tutğalı	Ey aç gözlü, tamahkâr, bu dünyanın kulu olan insan, ölüm seni tutmak için tamah ediyor.
6170	Ayur ay kadaşım barır-men muŋun, iki neŋke artuk açır-men bu kün	Odgurmış devam etti : — Ey kardeşim, keder içinde gidiyorum; bugün bilhassa şu iki şey için üzülüyorum.
6171	Biri bir bayat tapğı mendin kalır, ikinçi idim yadı tilde barır	Biri Tanrıya ibâdet edemeyeceğim, ikincisi de dilim Tanrıyı zikredemeyecektir.
6172	Bu kün ya yarın tut yumulsa bu köz, selerniŋ duâka bolur muŋluğ öz	Bugün veya yarın bu göz kapanınca, ben de sizin duanıza muhtaç olacağım.
6173	Duâda unıtma meni ay kadaş, meniŋde kedin sen kelir sen ulaş	Ey kardeş, duada beni unutma; benden sonra sen geleceksin, yanaş.
6174	Munukı körür sen meniŋ hâlimi, saŋa bolsu ibret otı kıl emi	Benim hâlimi işte görüyorsun, bu sana ibret olsun; buna göre bir çâre ve tedbir al.
6175	Ölüm keldi eltür barır-men muŋun, saŋa kelge mende basa sen anun	Ölüm geldi, götürüyor, ben keder içinde gidiyorum; benden sonra sana gelecektir, sen hazırlıklı bulun.
6176	Bu kün adrılur-men muŋun öz barır, kavuşğum kaçan erki teŋri bilir	Bugün ben üzüntü içinde ayrılıp gidiyorum; bir daha ne zaman kavuşacağımızı ancak Tanrı bilir.
6177	Negü ter eşitgil ölügli kişi, ölürde ulıp yerke çalmış başı	Ölen ve ölürken inleyerek, başını yere vuran insan ne der, dinle.
6178	Ölür-men ökünçün akar köz yulum, tatığlar tatığsız kılur bu ölüm	Ölüyorum, peşimanlıktan iki gözüm iki çeşme oldu; bu ölüm tatlıları tatsızlaştırıyor.
6179	Ölümde basa kör iki yol küder, ikide kayu erki barğu yolum	Ölümden sonra insanı ıkı yol bekler; acaba bu ikisinden hangisi benim yolum olacaktır.
6180	Yana ok ayur ay bağırsak kadaş, meniŋ kadğuma sen köŋül kılma baş	Odgurmış devamla : — Ey merhametli kardeşim, benim kaygımla sen gönlünü yaralama— dedi —
6181	Ulıma köŋül bertme mende basa, köŋül bas duâ kıl katığlan usa	Benden sonra feryad etme ve gönlünü üzme; mümkün mertebe kendine hâkim olmağa çalış ve bana duâ et.
6182	Sığıt kılma artuk tıda tut özüŋ,	Fazla ağlama, buna mâni olmağa gayret et; bu Tanrının

	bu işni bayat ıdtı kesgil sözüg	emridir, işte bu kadar.
6183	Yorı yanğıl emdi yana evke bar, sakınç kadğu birle könül kılma tar	Haydi, şimdi dön, tekrar evine git; bu keder ve kaygı ile canını sıkma.
6184	Kereklig tutuzdum saŋa barça söz, unıtma sözümni ayâ köŋli tüz	Sana lüzumlu olan her sözü söyledim; ey temiz kalpli insan, sözümü unutma.
6185	İligke tegürgil meniŋdin selâm, bu âhır selâm ol ay bilgi tamâm	Hükümdara benden selâm söyle; ey kemâl sahibi insan, bu artık son selâmımdır.
	Öğdülmiş cevabı Odgurmış ka	ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI
6186	Yanut berdi ögdülmiş aydı turup, negü teg barayın seni men kodup	Öğdülmiş bir az durup-düşündükten sonra, cevap verdi: —Ben seni böyle bırakıp, nasıl giderim — dedi —
6187	Ağır ig bile sen özüŋ yalŋuzun, negü teg kılur sen ay urğı tüzün	Sen tek başına bu ağır hasta hâlinde ne yaparsın, ey asîl insan.
	Odgurmış cevabı Öğdülmişke	ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
6188	Yana aydı odğırmış emdi yorı, meniŋ kadğumı sen yeme ay urı	Odgurmış tekrar: — Oğlum, şimdi git; sen benim için hiç üzülme — dedi —
6189	İdim yadı tap ol avınğu işim, körü ıdmağay teŋri itgey işim	Rabbimin zikri beni teselliye kâfidir; Tanrı beni bırakmaz; o benim işimi yoluna koyar.
6190	Kimi edgü tutsa bayat edlese, kamuğ edgü boldı anıŋda basa	Tanrı kime lütuf etmiş ve onu aziz eylemiş ise, artık onun her işi iyi gider.
6191	İdi yakşı aymış köni sözlüg er, içig aşru körmiş yiti közlüg er	Doğru sözlü ve her işi önceden gören keskin görüşlü insan çok güzel söylemiş :
6192	Bayat kimke kılsa inâyet basut, anıŋ boldı ajun bolu berdi kut	Tanrı kime inayet ve yardım ederse, dünya onun olur ve o saadete kavuşur.
6193	Bayat fazlı kimke yetilse tükel, bulur iki ajun bolur edgü hâl	Kim Tanrının fazlına tamamen mazhar olursa, o .her iki dünya saadetine nail olur.
6194	Kimi kodtı erse ay ersig urı, kerek bolsunı ıt kerek kök böri	Ey cesur oğul, Tanrı onu terk ettikten sonra, ister köpek olsun, ister boz-kurt, hepsi birdir.
6195	Sözin kesti odğırmış aydı kadaş, yorı bar esen tur közün tökme yaş	Odgurmış:—Kardeşim, haydi git, sağ ol, gözünden yaş dökme — dedi — ve sözünü kesti.
6196	Turup kuçtı ögdülmiş odğurmışığ, öpüp yığladı yerke tökti yaşığ	Öğdülmiş kalkıp, Odgurmış'ı kucakladı ve öpüp ağlayarak, göz yaşı döktü.
6197	Sığıt birle çıktı kör andın turup, atın mindi keldi yüz evke urup	Üzüntü ile oradan kalkıp çıktı; atına binip, evine doğru yola koyuldu.
6198	Tüşüp kirdi evke sakınçın tügük, sevinçi kitip könli kadğun ükük	Gelip evine girdi; yüzü kederli, neş'esız ve gönülü hüzün ile dolmuş idi.
6199	Ne muŋluğ-turur körse yalıŋuk özi, sevinçi az ol barça kadğu tözi	însan oğlu, dikkat edersen, ne kadar zayıf bir mahlûktur; sevinci az ve her şey onun için bir kaygı kaynağıdır.
6200	Tilek barça bulsa sevinç küldürür, kalı kadğu kelse sakınç yığlatur	Bütün dileklerine kavuşursa, sevinç onu neş'elendirir; kaygı gelirse, keder onu ağlatır.
6201	Severin bulup körse sevnü küle, kalır adrılurda bu kadğu bile	Sevdiklerini bulunca, onlara sevinerek ve gülerek bakar; ayrıldığı zaman yine kederi ile baş-başa kalır.

6202	Arala avıtur sevinçin visâl, ara yığlatur kör firâkın tükel	Bir bakarsın, visal onu sevinçle oyalar; bir bakarsın, firak onu sonsuz bir kederle ağlatır.
6203	Negü bar ajunda firâkta katığ, firâk kadğuları teŋizde batığ	Dünyada firaktan daha güç ne var; firakın kaygıları denizden daha derindir.
6204	Tirigle firâk bolsa kavşur yana, tilep irteşü yandru tapşur yana	Sağ iken, ayrılsalar bile, insanlar yine kavuşurlar; isteyip arayarak, tekrar birbiri ile buluşurlar.
6205	Kamuğda katığrak firâk bu ölüm, ölümke itig yok ya tutmaz tolum	Hepsinden güç olan ayrılış bu ölümdür; ölüme çâre yok, ona silâhla karşı konulmaz.
6206	Kamuğnuŋ firâkı yakın ya yırak, ölümnüŋ firâkı yırak bu firâk	Her şeyin firakı yakın veya uzak olabilir; ölümün firakı uzak bir fıraktır.
6207	Muŋar meŋzer emdi bu beytig okı, okısa açа birge mani takı	Şimdi buna benzeyen şu beyti oku; okursan, mânasını da iyice anlarsın :
6208	Kamuğda katığrak ölüm ol firâk, firâkın töker yaş körügli karak	Her şeyden ağır olan firak ölümdür; şu gören göz firak yüzünden yaş döker.
6209	Tirigle firâkka visâl bar umınç, ölügli visâldın seziksiz yırak	Sağ iken, firaka karşı bir visal ümidi vardır; ölen ise, şüphesiz, visalden uzaktır.
6210	Yedi içti ögdülmiş az inçrünüp, namâzın yetürdi adakın turup	Öğdülmiş bir az teselli bularak, yedi içti ve kalkıp, namazını kıldı.
6211	Yaşık yerke endi yüzin kizledi, kalık karşu keldi izin izledi	Güneş yere indi ve yüzünü gizledi; gök yüzü karşısından yükselerek, onun izini takip etti.
6212	Töşek koldı yattı usı kelmedi, sakınç kadğu birle közin yummadı	Döşek istedi, yattı, uykusu gelmedi; keder ve kaygı içinde gözünü yummadı.
6213	Kopup çıktı ilke yuvuldı yaşı, ajun meŋzi boldı habeş kırtışı	Kalkıp, kapıya çıktı, göz yaşı döktü; dünyanın rengi habeş derisine benzemişti.
6214	Yana yandı evke töşekke kirip, yatıp bardı bir az sakınçın serip	Tekrar odasına dönüp, yatağına girdi; kederine hâkim olarak, bir az teselli buldu.
6215	Yüzin kizledi yerke rûmi kızı, ajun meŋzi boldı bu zengi yüzi	Rûmî kızı yüzünü yere gizledi; dünyanın rengi zenci yüzüne döndü.
6216	Usı kelmedi turdı baktı yana, kör ülker savulmış uçukmış tün e	Uykusu gelmedi, kalktı, tekrar baktı; Ülker yıldızı aşağıya inmiş ve gece sonuna yaklaşmıştı.
6217	Közin kökke tikti baka turdı keç, kara tün tünerdi yarumadı hiç	Gözlerini göğe dikerek, uzun müddet seyre daldı; karanlık gece olduğu gibi devam etti ve bir türlü aydınlanmak bilmedi.
6218	Yatıp bardı azrak odundı turup, yaşıl kökke baktı yokaru körüp	Bir az yattı, uyudu; tekrar uyanıp, kalktı; başını kaldırıp, mavi göğe baktı.
6219	Toğardın kara kuş kopup örledi, yağı ot kötürmiş teg ot yıldradı	Doğudan Kara-Kuş yıldızı çıktı, yükseldi; düşman meş'alelerini yakmış gibi, ateş parladı.
6220	Yetiken kötürdi yana baş örü, tüŋitti yana yıldrık adğır naru	Yedi-Kardeşler başını yukarı kaldırdı; Yıldırık yıldızı Aygır burcuna doğru eğildi.
6221	Erentir başı endi yerke yağuk, yaşık baş kötürdi yüz açtı yaruk	Erentir'in başı yere yakın bir noktaya kadar indi; güneş başını kaldırdı ve parlak yüzünü açtı.

6222	Yana koptı yundı tarandı arığ, namâz kıldı virdin okıdı arığ	Öğdülmiş tekrar kalktı, âbdest aldı, temizlendi, tarandı; namaz kıldı, evradını okudu.
6223	Ajun kırtışı boldı altun öŋi, yalın teg bolup dünyâ kızdı eŋi	Dünya altın rengine büründü, gök yüzü alev gibi kızardı.
6224	Tonın kedti terkin atını tutup, yana karşıka bardı evdin turup	Elbiselerini giyip, derhâl atına bindi ve evinden çıkıp, tekrar saraya geldi.
6225	Tüşüp kirdi karşıka terkin yorıp, okıdı ilig kirdi köŋlin terip	inip, yürüyerek, doğruca saraya girdi; hükümdar çağırınca, kendisini toparladı, huzura çıktı.
6226	Baka kördi ilig kör ögdülmişig, tüşük kördi köŋlin ol edgü kişig	Hükümdar Öğdülmiş'e dikkatle baktı ve bu iyi insanın gönlünü kederli gördü.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
6227	Ayıttı ilig emdi hâliŋ ne ol, sakınçlık körür-men özüŋ ay amul	Hükümdar sordu : — Bu hâlin nedir, ey sakin huylu insan, ben seni düşünceli buluyorum.
6228	Negü yük kötürdüŋ köŋülke bu kün, nişânın körür-men alında tügün	Gönlüne bugün nasıl bir derd yüklendi; alnındaki düğümde bunun alâmetini görüyorum.
6229	Nelük al bodudun kızıl meŋziŋi, negü berdi dünyâ saŋa öz öŋi	Kırmızı yüzün neden bugün solmuş? dünya başka ne endişeler çıkardı ?
6230	Takı kut evürmedi sendin yüzin, yayığ dünyâ devlet yarutur közin	Henüz saadet senden yüz çevirmedi; bu dönek dünya ve saadet henüz sana tebessüm ediyor.
6231	Oŋay evrilür emdi evren saŋa, tilekçe tuğar ay kün üdlek toŋa	Felek henüz senin muradınca devrediyor; ey kahraman, ay, güneş, zaman arzu ettiğin gibi doğuyor.
6232	Saŋa tügmedim men bu kaşım közüm, küler yüz tutar-men sevinçlig özüm	Ben sana karşı henüz kaşımı çatmış değilim; senden çok memnunum, sana hep iltifat ediyorum.
6233	Saŋa kim tegürdi bu kadğu sakınç, negü erki hâliŋ sözüg ne erinç	seni bu kaygı ve kedere düşürdü; bu hâlin nedir; cevâbını öğrenmek isterim.
6234	Negü kadğu vaktı-turur ay oğul, maŋa ay bileyin ay kılkı amul	Ey oğul, böyle bir zamanda bu nasıl bir derddir; bana söyle, ey sakin tab-atli insan, ben de bileyim.
6235	Saŋa tegse emgek ya kadğu sakınç, maŋa ma kaçan bolğa anda sevinç	Sen zahmet çekerken veya endişe içinde iken, ben nasıl sevinç duyabilirim.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
6236	Yanut berdi ögdülmiş açtı sözin, kadaşı igi hâli ne erdükin	Öğdülmiş cevap verdi; söze başlayarak, kardeşinin hastalığını ve durumunun nasıl olduğunu,
6237	Özi barmışın hem neteg körmişin, ayu berdi öt sav negü aymışın	Kendisinin oraya gittiğini ve onu nasıl bulduğunu, onun nasıl öğüt ve nasihatte bulunduğunu birer-birer anlattı.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖGDİLMİŞ'E SUÂLİ
6238	Köŋül bertti ilig yuvuldı yaşı, ayur ay diriğâ ol edgü kişi	Hükümdar çok müteessir oldu, ağlamağa başladı ve:— O iyi insana çok yazık — dedi —
6239	Bağışlasu teŋri anıŋ cânını, koratmasu andın eti kanını	Tanrı onun canını bağışlasın, onun etine ve kanına bir halel getirmesin.
6240	Yana aydı hâli negü ol anıŋ,	Devamla : — Onun hâli nasıldır; onu bırakıp gelmeğe

	negü teg kodup keldi köŋlüŋ seniŋ	gönlün nasıl razı oldu — dedi —
6241	Anı kim küdezür igin kim körür, ol ig birle yalŋuz negü teg yatur	Ona kim hizmet eder, hastalığına kim bakar; o hasta-hasta yalnız başına nasıl orada kalır.
6242	Nelük sermediŋ anda ança turup, anı kimke kodtuŋ bu yaŋlığ körüp	Niçin orada bir müddet kalmadın; onu kime emânet ettin de, bu hâlde bıraktın, geldin.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
6243	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, aŋar sözledim men ay bilgi ögüz	Ögdilmiş cevap verdi : — Ey deniz gibi derin bilgili insan, bu sözleri ona ben de söyledim — dedi -—
6244	Meni evre sürdi sözüm tutmadı, sözin kadra kördüm küçüm yetmedi	Bana itiraz etti, sözümü dinlemedi; sözüne karşı koymağı denedim, fakat gücüm yetmedi.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
6245	İlig aydı teŋri küdezgey anı, şifâ birge kolsa kopurğay anı	Hükümdar : — Onu Tanrı korusun; o isterse, şifa ihsan ederek, onu ayağa kaldırır — dedi —
6246	Bayatka ulamış-turur ög köŋül, yava kılmağay bir bayat ay oğul	O gönlünü, fikrini Tanrıya bağlamıştır; ey oğul, bir olan Tanrı onu elbette boş bırakmayacaktır.
6247	Kayu kul kamuğdın evürse yüzi, yaratmış idike sığınsa özi	Hangi kul her keşten yüz çevirip, yaratan rabbine sığınırsa,
6248	Seziksiz küdezür anı bir bayat, tilekin berür hem bulur edgü at	Bir olan Tanrı onu, şüphesiz, korur, onun arzularını yerine getirir ve o da iyi nâm kazanır.
6249	Muŋar meŋzer emdi bu sözni eşit, köŋülke alın ötrü özke iş it	Şimdi buna benzeyen şu sözü dinle; bu senin gönlünde bulunsun, her işinde onu hatırla :
6250	Bayatka sığıŋğıl kamuğdın üzül, köŋül til arığ tut kılınçın süzül	Her şeyi terk et, Tanrıya sığın; gönül ve dilini temiz tut; hareketini düzelt.
6251	Bayat birge barça tilekiŋ tükel, yekig ked yağıla bayatka tüzül	Bütün arzularını Tanrı verecektir; şeytana karşı iyice mücâdele et; Tanrıya karşı da ihlâsını bozma.
6252	Yana aydı ilig ay ögdülmiş e, sakınç kadğu birle yorıma buş a	Hükümdar devamla:—Ey Öğdülmiş, fazla keder ve endişe edip, üzülme — dedi —
6253	Ol edgü kişi erdi edgü başı, kalı ölse itgey bayatım işi	O iyilerin başında gelen iyi bir insan idi; ölünce de Tanrı onun işini kolaylaştıracaktır.
6254	Biziŋe-turur iş yarın ay bügü, ne erki tiriglik ne erki tigü	Ey hakîm, bu iş yarın bize de gelecektir; acaba hayatımız nasıl geçecek ve bunda bizler ne kazanacağız.
6255	İsiz öz yegitlik yava kıldımız, isiz kep köŋül ög isizde isiz	Yazık, biz gençliğimizi boşuna geçirdik; yazık, vücûdumuz, kalbimiz ve fikrimiz hep kötüden de kötüdür.
6256	Keçürmiş tiriglik bu kün boldı tüş, neteg keçti erse yanut kelge tuş	Hayat bugün rüya gibi oldu; o nasıl geçti ise, mükâfatı da öyle olacaktır.
6257	Bu kalmış tiriglik yava kılmağu, havâ ârzûlarka köŋül bermegü	Bu kalan ömrü artık heder etmemeli, heva ve arzulara gönül vermemelidir.
6258	Neçe kılsa âhır öz ölgü-turur, ölümde kedin miŋ ökünü-turur	Nasıl olsa sonunda bu vücud ölecektir ve ölümden sonra da bin peşimanlık vardır.

6259	Bu künde naru sen taşırtı turup, bodun küçlerin kör bağırsak bolup	Bugünden itibaren sen dışarıda halka şefkat göster ve onun derdleri ile meşgul ol.
6260	Meni kutaru bir özünŋi bile, yanutı bayat birge edgü yola	Beni ve kendini böylece kurtarmağa çalış, bunun karşılığında Tanrı bize iyi yol gösterecektir.
6261	Negü ter eşitgil ay kılkı amul, bayat kullarıŋa bağırsak könŋül	Sakin tabiatlı olan ve Tanrı kullarına karşı merhametle hareket eden insan ne der, dinle.
6262	Kim edgü kılınsa hem edgü yanut, bayat ok berür edgü közni yarut	Kim iyilik ederse.Tanrı bunun karşılığında ona da iyilik verir; ey iyi insan, sen müsterih ol.
6263	Kim isiz kılınsa öziŋe kılur, ol isiz yanutı hem isiz bolur	Kim kötülük ederse, kendisine eder; o kütülüğün karşılığı da kötü olur.
6264	İsizlik tilese bar isiz kılın, ol isiz yanutı ulıtğay bilin	Kötülük istersen, git, kötülük yap; fakat şunu da bil ki, bu kötülüğün karşılığı seni bir gün inletecektir.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
6265	Yanut berdi ögdülmiş aydı ilig, bu yarlığ berü tursa öt sav erig	Öğdülmiş cevap verdi: — Hükümdar bu şekilde öğüt ve nasihatleri ile beni desteklemekte devam ettiği müddetçe,
6266	Kamuğ edgü bolğay bodunka törü, tuta birge teŋri bu beglik örü	Halka tatbik edilen kanunlar dâima iyi olur; Tanrı da bu beyliği her vakit ayakta tutar — dedi —
6267	İlig ked yaşasu kutadsu kutun, yuluğ bolsu cânım tenim öz bütün	Hükümdar çok yaşasın, saadeti ve kudreti dâim olsun; benim canım, tenim ve bütün varlığım ona feda olsun.
6268	Ölür özke tegmez meger edgü at, bu atın tirig tutsu erklig bayat	Ölümlü insan için, iyi addan başka, hiç bir şeyin değeri yoktur; kudretli Tanrım iyi ad ile ömür sürdürsün.
6269	Anunmış-turur bu ölüm tutğalı, özüŋ ıdmağıl sen udıp yatğalı	Bu ölüm seni yakalamak üzere hazırlanmış bulunmaktadır; kendini gaflet uykusuna bırakma.
6270	İdi yakşı aymış biliglig tili, bu yaŋlığ bolur kör sakınuk yolı	Bilgili insan çok güzel söylemiş; takva sahibi olan insan bu yoldan yürür.
6271	Busuğda küder bu körünmez ecel, osalın basıkur umınçın amel	Görünmez ecel pusuda bekler, ümit peşinde koşan gafil insanları ansızın yakalayıverir.
6272	İsiz edgü barça kara yer bolur, bitilmiş ecelke yetilse ezel	Ezelden yazılmış olan ecel erişince, iyi veya kötü, her kes kara toprak olur.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
6273	İlig aydı teŋri bu künde naru, maŋa bersü tevfik kılayın törü	Hükümdar: —Bugünden itibaren Tanrı bana tevfik versin de ben bu yolda hukümü yürüteyim — dedi.
6274	Sözin kesti ilig özi amrulup, yorıp çıktı ögdülmiş andın turup	Hükümdar durdu ve sözünü kesti; Öğdülmiş kalkıp, huzurdan çıktı.
6275	Yeme serdi kaç kün bu ögdülmiş e, sakınç kadğu birle yorıdı tuş a	Öğdülmiş yine bir kaç gün sabır etti; keder ve endişesini içine akıttı.
6276	Sakınçın kadaşı üçün kadğurup, sarığ kıldı meŋzin özin sızğurup	Kardeşi için üzüntü içinde idi; gittikçe sarardı, kederden adetâ eridi.
6277	Turup sernümedi kadaşı üçün, yana barğusı keldi evre küçün	Fakat fazla tahammül edemedi; tekrar gidip, kardeşini görmek istedi.

6278	Turup bardı ilig taparu yorıp, okıdı ilig bu köründi kirip	Kalkıp saraya gitti, hükümdarın daveti üzerine, huzura çıktı.
	Öğdülmiş suali İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA SUÂLİ
6279	Ötündi iligke ayur-men bu kün, barayın kadaşım taparu yodun	Hükümdara mâruzâtta bulundu ve : — Ben bugün kardeşimi yoklamak üzere, onu ziyaret etmek istiyorum —dedi —
6280	Negü erki hâli köreyin anıŋ, tirig barmu erki kadaşım meniŋ	Acaba ne hâldedir, onu bir göreyim; hayatta olup-olmadığını bir öğreneyim.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
6281	İlig aydı barsa yarağlığ-turur, kadaşlık yakınlık ulaşu bolur	Hükümdar: — Gidersen, çok iyi edersin; kardeşlik ve yakınlık karşılıklı ziyaretler ile yerine getirilir — dedi —
6282	Yorı bar meniŋdin yeme ök ayıt, negü ol igin kör me köŋlin avıt	Git, benim tarafımdan da hatırını sor; hastalığına bak, nasıldır; kendisini teselli et.
6283	İlel tep turup çıktı andın yana, eviŋe kelip tüşti aldı tına	Öğdülmiş "baş üstüne" diyerek, oradan kalkıp çıktı; evine gelip, bir az dinlendi.
6284	Aş içgü yedi az yana at tutup, kadaşı tapa bardı kadğu yüdüp	Bir az yedi, içti; tekrar atına binip, mahzûn-mahzûn, kardeşinin bulunduğu yere doğru yola çıktı.
6285	Yakın tegdi tüşti yorıp bardı ol, kapuğka tegip ündedi koldı yol	Yaklaşınca, atından inip, yayan yürüdü; kapıya gelip, seslendi ve girmek için izin istedi.
LXXXII	**Kumaru Öğdülmişke Odgurmışnıŋ Ölmişin Ayur**	**Kumaru Öğdülmiş'e Odgurmış'ın Öldüğünü Söyler**
6286	Kadaşı müridi kumaru çıkıp, selâm kıldı ötrü közi yaş saçıp	Kardeşinin müridi Kumaru çıkıp, onu göz yaşları ile karşıladı.
6287	Yorıp keldi utru ayur ay kadaş, muyan bersü teŋri köŋül kılma fâş	Ona yaklaşarak : — Ey kardeş, gönlün yaralanmasın, sabırlı ol; Allah ecrini ihsan eder — dedi —
6288	Kadaşıŋ keçip bardı kodtı ajun, sen inçin tirilgil yaşağıl uzun	Kardeşin göçtü-gitti, bu dünyayı terketti; Tanrı sana sağlık ve uzun ömürler versin.
6289	Ulıma sen emdi seriŋil tıdın, tirigke çıkış yok ölümde adın	Şimdi sen ağlayıp-inleme, sabret, kendine hâkim ol; hayatta bulunanlar İçin, ölümden başka çıkar yol yoktur.
6290	Tuğuğlı ölür ök sevüg cân barur, kerek beg kerek kul ne savçı kalur	Her doğan ölür, sevgili can gider; dünyada ne bey, ne kul, ne de peygamber kalır.
6291	Biziŋe anunmış-turur bu ölüm, ölümke itig yok azu berk tolum	Bu ölüm bizim içinde hazırlanmıştır; ölüme karşı bir çâre veya müessir bir silâh yoktur.
6292	Ünün sığtadı eştip ögdülmiş e, urundı tokındı akıttı yaş a	Bunu duyan Öğdülmiş feryâd ederek, döğündü ve göz yaşı döktü.
LXXXIII	**Kumaru Öğdülmiş Ke Taziyet Kılmışın Ayur**	**Kumaru'nun Öğdülmiş'e Baş-Sağlığı Dilediğini Söyler**
6293	Kumaru tegip tıdtı aydı serin, bayat hukmi tapla köŋül ög tilin	Kumaru onun feryâdlarına mâni olmağa çalıştı : — Sabırlı ol, Tanrının hükmüne gönlünle, aklınla ve dilinle riza göster — dedi —
6294	Tözüke-turur bu ölüm kelgü kün, ol öldi sen emdi ölümke anun	Her kes için bu ölümün geleceği bir gün vardır; o öldü, şimdi de sen ölüme hazırlan.

6295	Negüke kılur sen sığıt ay urı, kim urdı ya kim sökti ne ol korı	Ey oğul, niçin ağlıyorsun; sana vuran, söğen kim, kimden ne zarar gördün ?
6296	Bayat berdi erdi aŋar cân revân, yana yandru aldı çıkıp bardı cân	Bu fâni canı ona Tanrı vermişti, şimdi bunu gen aldı ve can da çıktığım.
6297	Ol evre yana yanğu ermez berü, saŋa hem maŋa barğu terk ol naru	O bir daha geri dönecek değildir; kısa bir zaman sonra, sen de ben de oraya gideceğiz.
6298	Ayur tur kadaşıŋ gûrin körgile, ziyâret kılıp sen yana yanğıla	Bir de ilâve etti : — Kardeşinin mezarını bir gör, onu ziyaret edip, öyle geri dön.
LXXXIV	**Öğdülmiş Odgurmışka Yas Tutmişin Ayur**	**Öğdülmiş'in Odgurmış İçin Matem Tuttuğunu Söyler**
6299	Turup bardı kördi kadaşı gûrin, kuçup yığladı yaşı saçtı barın	Kalkıp gitti ve kardeşinin mezarını gördü; onu kucaklayıp, ağladı ve göz yaşlarını döktü.
6300	Ayur ay kadaşım maŋa bak turup, üdiklerim uçsun yüzüŋni körüp	Ey kardeşim, kalkıp bana bir bak, yüzünü göreyim de hasretim dinsin — dedi —
6301	Küsep keldim erdi seni körgeli, nelük kizlediŋ yüz maŋa kelgeli	Buraya seni görmek arzusu ile gelmiştim; benden neden yüzünü gizledin.
6302	Ay köŋlüm talusı sevüg cânka cân, seniŋsiz negü teg tirilsü revân	Ey gönlümün tacı, sevgili cana can; sensiz bu fâni can nasıl yaşasın.
6303	Tüşümdemü kördüm seni men yatıp, körürde yitürdüm yıradıŋ batıp	Seninle geçen hayatımız bir rüyamı idi : görürken kaybettim; sen gözlerimden silinip, benden uzaklaştın. [Metin eksik]
LXXXV	**İlig Öğdülmişke Taziyet Kılmışın Ayur**	**Hükümdarın Öğdülmiş'e Baş-Sağlığı Dilediğini Söyler**
6304	Eşitti ilig keldi evdin turup, aŋar taziyet kıldı köŋlin urup	Hükümdar bunu haber alınca, saraydan kalkıp, Öğdülmiş'in yanına geldi; ona gönülden baş-sağlığı diledi.
6305	İlig aydı öglen ay ögdülmiş e, duâ birle itgil aŋar sen iş e	Hükümdar : — Ey Öğdülmiş, mâkûl ol; sen duâ ile ona yardım etmeğe çalış — dedi —
6306	Bayat yarlıkasu ol odğurmışığ, keçürsü anıŋdın yazuk kılmışığ	Odgurmış'a Tanrı rahmet eylesin ve onun bütün günahlarını affetsin.
6307	Bu kadğu üçün bersü teŋri muyan, bayattın sevinç bul tamudın emân	Tanrı sana bu felâketin ecrini versin; Tanrı senden razı olsun ve cehennemden korusun.
6308	Kapuğ beklemiş sen yeme yol kesip, yüzüŋ kizlemiş sen tilin söz basıp	Sen yolunu kesmiş ve kapını kapamışsın; yüzünü gizlemiş, ağzını kilitlemişsin.
6309	Seniŋdin yaramaz bu yaŋlığ kılık, ukuşluğ yorımaz bu yolça yorık	Böyle bir hareket sana yakışmaz; akıllı insan böyle bir yolu ihtiyar etmez.
6310	Saŋa kim tegürdi maŋa ay bu küç, ya kim övkeledi ya kim kıldı öç	Bana söyle, seni kim bu sıkıntıya düşürdü; kim sana kızdı veya kim sana kin bağladı.
6311	Bayat hükmi erdi kadaşıŋ öze, yorıttı kazâsın sen öz kılk tüze	Kardeşinin başına gelen Tanrının hükmüdür, o kazâ-i ilâhîyi yerine getirdi; sen kendine bak ve nefsini İslah et.
6312	Negüke ulır sen negü bu sığıt,	Neye ağlayıp, feryad ediyorsun; bu şekilde hareket

	bu kılk edgü ermez munı sen ağıt	etmek iyi değildir; sen böyle yapma.
6313	Toğuğlı ölür ol ağığlı ilür, yorığlı tınur ol berigli alur	Doğan ölür, yükselen iner; yürüyen durur ve veren alır.
6314	Kadaşıŋ ölümi saŋa bolsu pend, seriŋil muyan ur şeker bolsu kand	Kardeşinin ölümü sana ibret olsun; sabır et, ecrine nâil olursun, şekerin kand olur.
6315	Ölürüg körügli tirig kalğuçı, kerek pend tutunsa kanı tutğuçı	Ölümü görünce, hayatta kalanların bundan ibret almaları lâzım idi; alan hâni.
6316	Ölüg pendini bak ayur kör meni, ölüm tuttı bardım tutar uş seni	Ölenin nasihatine dikkat et, ne der:— Bana bak, beni ölüm yakaladı, gittim; şimdi seni de yakalar.
6317	Muŋar meŋzer emdi bu beytig okı, okıp ked köŋülke alınğıl takı	Şimdi buna benzeyen şu beyti oku; okuyup, iyice gönülüne yerleştir.
6318	Seniŋde ozakı ölügli miŋe, berür pend ayur uş maŋa kör maŋa	Senden evvel binlerce ölüp-gidenler sana nasihat verirler ve derler ki, işte bana bak, bana.
6319	Usanıp yorıdım avındım üküş, ölüm tuttı bardım kelir uş saŋa	Gaflet içinde yaşadım, uzun zaman oyalandım; beni ölüm yakaladı, gittim; sıra sana da gelir.
6320	Ayıttı ilig evre odğurmışığ, neteg ölmişin hâl negü bilmişig	Hükümdar sonra Odgurmış'ı, onun nasıl öldüğünü ve bu hususta neler bildiğini soruşturdu.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
6321	Ötündi iligke negü körmişin, ölürde vasiyyet itip kodmışın	Öğdülmiş neler gördüğünü ve ölürken vasiyet edip, bırakmış olduğu mirası hükümdara arzetti.
6322	Turup rekve birle tayakın alıp, ilig utru urdı kumaru kılıp	Kalkıp, kardeşinden yadigâr kalan çanak ile değneği alıp, hükümdarın önüne koydu. —
6323	Ayur uş kadaşım maŋa kodmışı, bu erdi neŋi uş turu kalmışı	îşte kardeşimin bana bırakmış olduğu miras bunlardır— dedi —
6324	İlig me kötürsü kumaru birin, kutadğay bu kün hem tusulğay yarın	Hükümdar bunlardan birini, yadigâr olarak, kendine alsın; bu yadigâr dünyada uğur getireceği gibi, âhirette de faydalı olur.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
6325	İlig sundı aldı tayak elgiŋe, ayur bu kumaru kutadsu maŋa	Hükümdar uzanıp, değneği eline aldı : — Bu yadigâr bana uğurlu olsun — dedi —
6326	Sen alğıl bu rekve kadaşıŋ özin, munıŋ birle üşgür tilese yüzin	Sen bu çanağı al, kardeşini özlediğin zaman, onu bununla hatırlarsın.
6327	Sunup aldı rekve kör ögdülmişe, köŋül bertti közde yuvuldı yaşa	Öğdülmiş çanağı aldı; gönülü sızladı, gözünden yaşlar boşaldı.
6328	İlig aydı körgil bu ibret bu kün, biriŋe tap emdi sakınsa ögün	Hükümdar : — Bak şimdi bugün âkil ve düşünen bir insan için, bu ibret kâfidir — dedi —
6329	Ol andağ tirildi tükedi ajun, takı kaldı artıp ay kılkı tüzün	O öyle yaşadı, hayatı sona erdi; ondan dünya ve bir de bunlar kaldı, ey temiz kalpli insan.
6330	Negü ter eşitgil kılınçı silig, ukuş birle işke yetürmiş elig	Tavrı, hareketi temiz ve her işe akıl ile el uzatan insan ne der dinle.
6331	Üküş bolsa artmaz bu dünyâ neŋi,	Bu dünya malı ne kadar çok olursa-olsun, fazla gelmez;

	neçe me az erse yeter öz teŋi	ne kadar az olsa bile, yerine göre kâfi gelir.
6332	Bu dünyâ müni miŋ bir ol erdemi, negü teg keçürse keçer âdemi	Bu dünyanın kusuru bin, meziyeti ise, birdir; insan bunu nasıl geçirirse, o öyle geçer.
6333	Üküşlük ne asğı ölümde kedin, anı yegli sevnür seniŋde adın	Ölümden sonra bolluğun faydası nedir; senden sonra ancak onu yiyen sevinir.
6334	Kadaşıŋ kodup kaçtı dünyâ neŋin, örüm kedti arpa yedi öz teŋin	Kardeşin dünya malını bırakıp kaçtı; kendi seviyesine göre, çul giydi ve arpa yedi.
6335	Keçürdi tiriglik toru ölmedi, anuk yeglilerke neŋin kodmadı	Ömrünü geçirdi ve bu vaziyetten dolayı ölmedi; hazır yiyicilere de mal bırakmadı.
6336	Katığlandı tün kün yinitti yüki, keçip bardı andın ajun emgeki	Gece-gündüz gayret etti, yükünü hafifletti; bu yolda çektiği dünya zahmetleri de geçti-gitti.
6337	Ol itti işin kör kutuldı bu kün, biziŋ iş ne erki yazılmaz tügün	O işini yoluna koydu, bugün artık kurtuldu; bizim hâlimiz acaba nasıl olacak, bu düğüm hâlâ çözülmedi.
6338	İlig ötledi kör miŋ edgü sözün, köŋül hem karın urdı ötlep uzun	Hükümdar bir çok iyi sözle öğüt ve nasihatte bulundu; öğütler vererek, içini boşaltıp, rahatladı.
6339	Yana karşıka bardı ilig turup, tüşüp kirdi evke sakınçlığ bolup	Hükümdar kalkıp, tekrar saraya döndü; inip, düşünceli bir hâlde, odasına girdi.
6340	Sakınç kıldı kaç kün bu ögdülmişe, keçürdi bu kadğu yazıldı kaşa	Öğdülmiş bir kaç gün yas tuttu; matem günleri geçince, nihayet bir az kendine geldi.
6341	Unıttı bu kadğu sakınçığ yeme, yedi içti küldi sevindi yana	Bu kaygı ve kederleri de unuttu, tekrar yedi, içti, sevindi ve yüzü güldü.
6342	İdi yakşı aymış bodun başlar er, bilig birle el kün işin işler er	Halkın başında bulunan ve halkın işini bilgi ile idare eden insan çok güzel söylemiş.
6343	Neçe kadğu sakınç seni bulnasa, yana ok küler köz neçe yığlasa	Kaygı ve keder seni ne kadar esir ederse-etsin, ne kadar ağlatırsaağlatsın, bir gün yüzün tekrar gülecektir.
6344	Ajun öŋdisi bu telimde berü, isiz edgü erter neçe yıllasa	Bu dünyanın çok eski bir kanunudur; kötülük veya iyilik ne kadar uzun sürerse-sürsün, bir gün geçer.
6345	Sakınçın keçürdi kör ögdülmiş e, tapuğka baka turdı itti iş e	Öğdülmiş de yasını geçirdi; vazifesine başlayarak, işine devam etti.
6346	Harislık bile ol tapuğ başladı, keçe taŋda bardı işin işledi	Büyük bir gayret ile işe sarıldı, sabah erkenden, akşam geç vakte kadar işi ile meşgul oldu.
	İlig suali Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ
6347	Okıdı ilig bir kün ögdülmişig, ayıttı bodun hâli el kün işig	Hükümdar bir gün Öğdülmiş'i çağırdı, halkın durumunu ve memleket ahvâlini sordu. —
6348	Ayur el hâli ne bodun hâli ne, negü teg keçer emdi üdlek kün e	Memleket ve halkın hâli nasıl, şimdi günler ve zaman nasıl geçiyor — dedi —
6349	Maŋa köz kulak sen işimni kamuğ, seniŋdin tiler-men aça bir kapuğ	Sen benim gözüm ve kulağımsın; her işle senin meşgul olmanı istiyorum, bütün işleri sen hallet.
6350	Saŋa tegdi kaç kün bu kadğu sakınç, tegümediŋ işke işiŋ ne erinç	Bu bir kaç gün kaygı ve keder içinde kaldığın için, sen de işle pek meşgul olamadın; acaba işler nasıl gidiyor.
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI

6351	Yanut berdi ögdülmiş aydı ay beg, bodun hâli edgü duâ artğu teg	Oğdülmış cevap verdi ve: — Ey beyim, halkın hâli çok iyidir; halk durmadan sana hayır-duâ ediyor — dédi — [Metin eksik]
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
6352	Biri söz boğuz köz bu şehvet otı, bular ol kişike bu tâat yutı	Bir de söz, boğaz, göz ve bu şehvet âteşidir; bunlar ibâdete manî olur ve insan için bir felâkettir. [Metin eksik]
6353	Biri boğuzı tıdsa bir az sözlese, yırak tutsa özdin yarağsız usa	Kim boğazının arzularına ram olmaz, az söyler ve yakışmayan şeylerden kendisini uzak tutarsa,
6354	Havâ ârzûlarka bolur erse erk, buşup övke kelse özin tutsa berk	Kim heves ve arzularına hâkim olur, gazaba gelip, hiddetlendiği vakit, onu yenebilirse,
6355	Ukuşluğ bu ol hem biliglig bu ol, munı alsa bolğay ukuşluğ amul	Akıllı ve bilgili insan odur; akıllı ve sakin tabiatlı olan kimse buna muvaffak olur.
6356	Ukuşluğ kişiler sözi öggü teg, köni tüz bolur ol özi belgü teg	Akıllı insanların sözü öğülecek sözlerdir; o doğru ve dürüst olur ve kendisini her vakit belli eder.
6357	Yarağsızka yakmaz yıratur özin, kereksizni körmez yumıtur közin	Onlar yakışmayanlara yaklaşmaz ve kendilerini bu gibi şeylerden uzak tutarlar; lüzumsuz şeyleri görmezler, ona göz yumarlar.
	İlig cevabı Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI
6358	İlig aydı körklüg ayur sen bu söz, asığlığ-turur bu sözüg artuk öz	Hükümdar:—Çok güzel söylüyorsun, bu çok samimî ve fevkalâde faydalı bir sözdür—dedi —[Metin eksik]
	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
6359	Sefâcı-turur bu et öz me otun, cefâka cefâ kıl özüŋni tutun	Bu vücûd cefakâr ve küstahtır; cefacıya karşı cefâ kıl ve kendine hâkim ol. [Metin eksik]
6360	Neçe edgü kılsa et özke seve, aŋar ança yavlak kılur bu cefâ	Bir kimse ne kadar vücûdu sever ve ona iyilik ederse, o da ona o kadar cefa ve kötülük eder.
6361	Yeme yakşı aymış kişi üdrümi, cefâçı et özke otı hem emi	İnsanların seçkini çok güzel söylemiş; onun sözü cefâcı vücûda karşı bir çâre ve tedbirdir.
6362	Vefâ kimke kıldıŋ cefâka anun, cefâçı cefâsın tegürgey künün	Birine vefa gösterdi isen, ondan cefâ görmeğe hazırlan; cefakâr nefsin seni bir gün cefâya duçar edecektir.
6363	Kimi edgü tuttuŋ aŋar korku tur, seni isizin ol ulıtğay ünün	Kime iyi muamele ettinse, ondan kork; onun kötülüğü bir gün seni inletecektir.
6364	Ay ilig bu üç ara semzi yavuz, biri ıt biri kuş birisi et öz	Ey hükümdar, şu üç şeyin semizi fenadır; biri köpek, bir av-kuşu, biri de vücûttur.
6365	Açurğu bularığ yolın tutsa ked, anın yolka kirse boyun egse ked	İyice yola gelmeleri için, bunları aç bırakmak lâzımdır; bunlar ancak böylelikle yola gelir ve boyun eğerler.
6366	Yolın kısmasa kuş meŋin edlemez, semiz bolsa ıt tok avın avlamaz	Yolunu sıkı bir murakabe altında bulundurmazsan, kuş avını yakalamaz; köpek tok ve semiz olursa, av peşinden koşmaz.
6367	Et öz todsa kansa bolur buğrağu, kaçar edgülerin süre ıdmağu	Vücût doyar ve kanarsa, deve-aygırı gibi olur; yaptığın iyilikleri önüne katarak sürer ve götürür, onu bırakmamalıdır.

6368	Kuşuŋ avlamasa bir ördek yas ol, ıtu kodsa avın yası bir as ol	Kuşun avlamazsa, bunun zararı bir ördektir; köpeğin avını bırakırsa, zararı nihayet bir kakımdır.
6369	Özüŋ buğrağursa bedütse boyun, seni otka tartar ulıtur ünün	Vücûdun deve-aygırına döner ve enseni kalınlaştırırsa, seni ateşe sürükler ve acı-acı feryad ettirir.
6370	Meŋilig-turur kör meŋi yok çığay, barın tap kılıp ol yorır könli bay	Yiyeceği olmayan fakir de huzur içindedir; o eline geçene kanâat eder ve gönül zenginliği içinde yaşar.
6371	Egin bütse boğuzın todursa aşın, kılur teŋri tapğı iter ol işin	Sırtına bir şey geçirip, boğazını doyurunca, Tanrıya ibâdet kılar ve âhiret' işini yoluna koyar.
6372	Uluğluk bu devlet bu kut kıv kişig, küvezlikke tartar kodup öz işig	Büyüklük, bu devlet ve bu saadet insanı, yapmakla mükellef olduğu işleri bırakıp, kibirli olmağa sürükler.
6373	Küvezlik bayattın yıratur kuluğ, ukuşluğ yorımaz bu yaŋlığ yoluğ	Gurur kulu Tanrıdan uzaklaştırır; akıllı insan böyle bir yolu ihtiyar etmez.
6374	Çığay ma ölür ök yeme bay ölür, iki böz iletür kara yer bolur	Fakir de ölür, zengin de; bunların ikisinin de götürecekleri şey ancak bir kefenden ibarettir ve nihayet kara toprak olurlar.
6375	Çığay ölse kutlur kiter emgeki, bay ölse kalur neŋ iletür yüki	Fakir ölürse, zahmetlerinden kurtulur; zengin ölürse, malını bırakır, fakat onun vebalini birlikte götürür.
6376	Muŋar meŋzer emdi bu söz belgülüg, bu sözde özüŋke kötürgil ülüg	Gerçekten buna benzeyen bir söz vardır; bu sözden kendine bir hisse al.
6377	Ay nimet idisi ölüm mihnetiŋ, ay mihnet idisi ölüm nimetiŋ	Ey nimet sahibi, ölüm senin mihnetindir; ey mihnet sahibi, ölüm senin nimetindir.
6378	Çığay ölse kutlur kiter emgeki, ölüm tutsa ay bay sakış bermekiŋ	Fakir ölürse, zahmetlerinden kurtulur; ey zengin ölüm yakalarsa, senin bir de hesap vermen vardır.
	İlig sözi Öğdülmişke	HÜKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SÖZÜ
6379	Yana aydı ilig bu dünyâ içi, yılanı çadanı telim tikgüçi	Hükümdar devamla :— Bu dünya bir çok zehirli yılan ve çıyanlar ile doludur — dedi —
6380	Aşı az yegüke ağusı üküş, yana öŋdisi az üküşi söküş	Yiyecek nimeti az, zehiri çok olduğu gibi, medhedılecek şeyi az, nefret edilecek şeyi de çoktur.
6381	Ukuşluğ sunup alğusı az neŋi, biliglig açıp az yegüsi meŋi	Bu dünyada akıllı insanın elini uzatıp, alacağı şey azdır; bilgilinin iştiha ile yiyeceği nimet de azdır.
6382	Biligsizke uçmak-turur bu ajun, erej birle avnur yorır muŋsuzun	Bilgisiz için bu dünya cennettir; o huzur içinde avunur ve hiç bir şeye ihtiyaç hissetmeden yaşar.
6383	Tiken ol ukuşluğka dünyâ tolu, adak ursa yerke kirür saklağu	Akıllı insan için dünya dikenler ile doludur; yere basınca, ayağına batar, dikkat etmek lâzımdır.
6384	Ağu ol biligligke dünyâ içi, anın aş yeyümez üzer öz küçi	Bilgili insan için dünya zehir ile doludur; bundan dolayı o yemek yemez, güçten-kuvvetten kesilir.
6385	Anın kaçtı zâhid oğul kız kodup, munın kodtı âbid tapuğka udup	Zâhid bundan dolayı çoluk-çocuğunu bırakıp kaçtı; âbid onun için dünyayı bırakıp, kendini ibâdete verdi.
6386	Bu kün biz ilinmiş-turumız muŋar, küdezsün bayat bu belâdin sıŋar	Biz bugün buna kendimizi kaptırmış bulunuyoruz; Tanrı bu belâdan bizi korusun.

	Öğdülmiş cevabı İligke	ÖĞDÜLMİŞ'İN HÜKÜMDARA CEVABI
6387	Yanut berdi ögdülmiş aydı bu söz, tükel söz çını ol ukuş birle tüz	Öğdülmiş cevap verdi : — Bu söz sözlerin en doğrusu ve akla en yakın olanıdır — dedi —
6388	Körü barsa dünyâ kılınçı teŋi, yegen yel büke teg bu kılkı yaŋı	Dikkat edersen, dünyanın, tabiati gibi, tavrı ve hareketi de doymak bilmez bir ejderhaya benzer.
6389	Özi igdür ök san özi semritür, özi ök etin yer özi yavrıtur	însanı, san ki, kendisi bizzat besler ve kendisi semirtir; sonra kendisi onun etini yer ve onu zayıflatır.
6390	Baka barsa yetrü ajun hâlini, eŋip kalğu taŋlap kör uksa anı	Dünyanın hâline iyice dikkat eder ve onun mâhiyetini anlarsa, insan hayretler içinde kalır.
6391	Apalı havâlı ajunka ilip, uruğ yadtı dünyâ içinde kelip	Adem ve Havva yer yüzüne inip, dünya içinde insan neslini çoğalttı.
6392	Olarda berü tut bu üdke tegi, ne yaŋlığ eren koptı begler begi	Onlardan itibaren bugüne kadar dünyaya ne türlü insanlar ve ne kadar beyler beyi geldi.
6393	Kayu bilge tuğdı kayu alp atım, kayu kür küvez er kaya teg yalım	Kimi âlim doğdu, kimi cesur, kahraman; kimi yalçın kaya gibi, mağrur ve kabadayı.
6394	Kayusı ukuşluğ kayusı bügü, kayu tilve munduz kayu ermegü	Kimi akıllı, kimi hakîm; kimi deli ve ahmak ıdı; kimi de tenbel idi.
6395	Neçe savçı tuğdı okıtçı amul, bayat hükmi birle ayu berdi yol	Kaç peygamber, kemâl sahibi kaç elçi geldi ve Tanrı hükmü ile bize yol gösterdi.
6396	Kayu az yaşadı kayusı uzun, kayu baş kötürdi bedükrek sözün	Kimi az yaşadı, kimi çok; kimi hakimane sözleri ile yüksek makama erişti.
6397	Kayusı törütmiş idike turup, yağı teg ok attı yasını kurup	Kimi yaratan Tanrıya karşı, düşman gibi, yayını kurup, ok attı.
6398	Okığıl bu beytig negü ter eşit, uka barğıl emdi özüŋ kılkı it	Şu beyti oku, dinle, ne der; iyice anla ve kendi tabiatini ona göre düzelt.
6399	Kerek bilge bolğıl kerek miŋ yaşa, tutup bütrü ajun erejin aşa	İster âlim ol, ister bin yaşa, ister bütün dünyayı ele geçir ve bütün nimetlerine nail ol.
6400	Âhır ölgü özüŋ kara yer bolup, ölüm tutsa eltür öküŋçün yaşa	Sonunda sen de öleceksin ve kara toprak olacaksın; ölüm yakalayınca götürür; sonra peşiman olursun.
6401	Neçe edgü koptı bu bilge bügü, tilep bulmadılar tiriglik yegü	Bu dünyaya ne kadar iyi insanlar, âlim ve hakimler geldi; bütün arzularına rağmen, ebedî hayata nail olamadılar.
6402	Bu kün kör neçe toğmaduk teg bolup, kara yer katında yaturlar ölüp	Bugün bak, nasıl dünyaya hiç gelmemiş gibi olup, kara toprak altında yatarlar.
6403	Ne törlüg ne yaŋlığ kişi koptı kör, yağız yer olarığ yedi optı kör	Ne türlü ve ne çeşit insanlar bu dünyaya geldi; bak, kara toprak hepsini yedi ve yuttu.
6404	İtiglig sarây ordu karşı kodup, yağız yer töşenip yaturlar küdüp	Süslü saray, köşk ve evlerini bırakıp, kara toprağı döşenerek, bekleyip yatarlar.
6405	Udırmu üni yok ya tınmaz tını, negü erki hâli biligli kanı	Uyurlar mı, sesleri yok ve nefes almazlar; hâlleri acaba nasıldır, bunu bilen hani.

6406	Olar barça muŋluğ bu kün edgüke, eligleri yetmez yegü kedgüke	Onların hepsi bugün iyiliğe muhtacdır; elleri yiyecek ve giyeceğe erişmez.
6407	Ökünçün yaturlar kör ınçıklayu, küsep edgülükni miŋ ârzû yeyü	Bak, peşimanlıkla inleyip yatarlar; bin iştiyak ile iyilik isterler.
6408	Bayat berdi bizke bu kün bu künüg, yava kılsa bolmaz bu bulmış üdüg	Tanrı bize bugün bu günü verdi; ele geçen bu fırsatı heder etmemelidir.
6409	Bayat bersü tevfik bu künde naru, kamuğ edgülükke ay edgü törü	Tanrı bize bugünden sonra her türlü iyilik için tevfik versin, ey mülkün iyi nizâmı.
6410	Tilin berdi alkış kör ögdülmişe, ayur ay bügü beg uzun keç yaşa	Öğdülmiş hükümdarı öğdü ve : — Ey hakîm hükümdar, ömrün uzun olsun — dedi —
6411	Ajun kalmasunı seniŋsiz kuruğ, bayat kesmesüni seniŋdin uruğ	Dünya sensiz kalmasın, sensiz âlem pek boş olur; Tanrı senin neslini kesmesin.
6412	Negü erse ârzû tilekiŋ kamuğ, aça bersü teŋri saŋa ol kapuğ	Ne gibi arzu ve dileğin var ise, Tanrı sana bunların kapılarını dâima açık tutsun.
6413	Negü erse ârzû tilekiŋ takı, tükel bersü teŋri saŋa ay akı	Daha ne gibi arzu ve dileğin olursa, ey cömert, Tanrı bunları da sana ihsan etsin.
6414	Sevinçin avınçın tirilgil uzun, erejlengil ança ay kılkı tüzün	Sevinerek, avunarak, uzun ömür sür ve huzur içinde yaşa, ey halîm, selîm insan.
6415	Diriğâ seniŋ teg kişiler ölüp, kara yerde yatsa süŋüki ulup	Senin gibi insanlar ölür ve kemikleri toprak altında dağılmış yatarsa, çok yazık olur.
6416	Negü kılğu teŋri bu dünyâ işi, bu yaŋlığ törütmiş ay ilçi başı	Ne yapalım, Tanrı bu dünyayı böyle yaratmış ey büyük hükümdar.
6417	Neçe ölse bolmaz seni teg ölüg, özüŋ edgülerdin ilindi ülüg	Senin gibi, iyilikler yapan bir hükümdar ölse bile, ölü sayılmaz.
6418	Kerek öl kerek keç yaşağıl uzun, atıŋ edgü birle yadıldı sözün	Gerek öl, gerek uzun ömürlü ol, adın artık iyilik ile dünyaya yayılmıştır.
6419	Severiŋ üküş bolsu sevmezleriŋ, saçılsu birerin keŋüsü yeriŋ	Dostların çok olsun, düşmanların perişan olsun, memleketin genişlesin.
6420	Yer öpti turup çıktı kesti sözin, atın mindi urdı eviŋe yüzin	Öğdülmiş sözünü kesti, yer öptü ve kalkıp, dışarı çıktı; atına binip, evine doğru gitti.
6421	Kelip tüşti kirdi eviŋe yorıp, yedi içti yattı bir ança serip	Gelince, atından inip, evine girdi; yedi, içti, bir müddet yatıp, istirahat etti.
6422	Yana koptı erte işin başladı, ayu berdi kördi özi işledi	Sabah tekrar kalktı ve işine başladı; emirler verdi, işleri gözden geçirdi, kendisi de çalıştı.
6423	Köŋül til köni tuttı tüzdi yorık, kamuğ egriler köndi itti kılık	Sadâkat ve hulûs ile hareketlerini tanzim etti; bütün eğriler onu görerek, doğru yola girdi ve huylarını düzelttiler.
6424	İtildi ajun arttı ed kü duâ, kutadtı küni künde edgü duâ	Dünya düzene girdi; hayır-duâ çoğaldı; bunun bereketi ile memlekette günden-güne saadet arttı.
6425	Olar bardı kaldı ol edgü atı, yitip barğu ermez atı hürmeti	Onlar gitti, fakat iyi adları kaldı; onların adı dâima hürmetle yâd edilecektir.
6426	Körü barğıl emdi bu yaŋlığ kişi,	Dikkat et, imdi böyle insanlar insan mı olur; onların

	kişimü bolur bu firişte işi	yaptıkları işler meleklere yakışacak işlerdir.
6427	Kişi erdi erse olar ne üdün, negü ol ayu ber bu künki bodun	Eğer o vakit bunlar insan idi iseler, söyle bakayım, bugünkü insanlar nedir.
6428	Kalı biz kişi ersemiz ay bügü, olarığ seziksiz firişte tigü	Ey hakîm, eğer biz insan isek, onlara, şüphesiz, melek demek lâzımdır.
6429	Olarnıŋ kılınçı ne kılkı sözi, eşitip kutadğu ol edgü izi	Onların tavrı, hareketi ve sözü ile bıraktıları iyi izler hakkında söylenenleri duymak da bir saadettir.
6430	Ukuşluğ ukar ol biliglig bilir, ölür öz bu dünyâ seziksiz kalır	Akıllı anlar ve bilgili bilir; hiç şüphesiz, insan ölür ve bu dünya kalır.
6431	Bulunmış bu üd kün yava kılmadın, tapuğ kılğu tegmez munıŋda adın	Ele geçen bu zamanı boşuna geçirmeden, ibâdet kılmalıdır; insanın bu dünyadan elde edebileceği menfaat ancak budur.
6432	Munıŋda uluğ pend takı ne bolur, seniŋde ozakı ölür köz körür	Senden öncekiler ölür, sen de görürsün, bundan daha büyük nasihat ne olabilir.
6433	Kalır karşı ordu saraylar kamuğ, anı bend tutumaz bu öz ay uluğ	Bütün saray, köşk ve konakların hepsi kalır; ey büyük, insan bunlara devamlı olarak tasarruf edemez.
6434	Neçe karşı ordu neçe berk tura, ölüm buzdı kıldı kara yer kör e	Nice saray ve köşkleri, nice sağlam kaleleri ölüm bozdu ve kara toprağa çevirdi, bak.
6435	Neçe kend uluş bağ çeçekliklerig, kuruğ kodtı kör bu ölüm ay tirig	Nice şehir ve memleketleri, bağ ve bahçeleri bu ölüm ıssız bıraktı, ey diri.
6436	Kalır karşı ordu saray pâk saŋa, alıp sen tutar sen bu bend tep maŋa	Saray, köşk ve konaklar boşalır, sana kalır; sen alır ve kendine bend ettim zannı ile, onları kullanırsın.
6437	Kalın sü idisi ajunçı kanı, süsin kodtı boldı kara yer sanı	Kalabalık bir orduya sahip olan o cihan beyi hani; ordusunu bıraktı, kendisi kara toprak oldu.
6438	Kanı ol suk ilçi ilim az tedi, üküş el küçedi yeyü bilmedi	Hani o memleketim az diyen haris hükümdar; bir çok memleketleri hâkimiyeti altına aldı, fakat elinde tutamadı.
6439	Kanı ol küçegli kişiler yerin, kulaç yer alındı yatur ınçıkın	Hani o başkalarının memleketine göz diken kimse; şimdi bir kulaç yerde ıztırap çekip yatar.
6440	Kanı ol müsülmân kanı tökgüçi, nelük kirdi yerke kanı ol küçi	Hani o müslümanların kanını döken insan, niye toprağa girdi, onun gücü, kuvveti ne oldu.
6441	Kanı ol kişig satğağuçı kişi, nelük boldı satğağ kara yer tuşı	Hani o başkalarına iftira eden adam, bu müfteri nasıl toprağa kalboldu.
6442	Kanı ol tütüşügli dünyâ üçün, turu kaldı dünyâ ol öldi küçün	Hani o dünya için mücâdele eden insan, dünya yerinde kaldı, o ise, ölüme karşı koyamadı.
6443	Kanı ol tirigli tavar kodmadın, iki böz iletti tilemez adın	Hani o mal, mülk, ne varsa kendinin olmasını isteyen insan; o beraberinde ancak iki bez götürebildi.
6444	Kanı ol üküş yer tilegli kişi, kara yer töşendi itildi işi	Hani o çok yer isteyen adam, kendisi kara toprağa döşendi ve dâva bitti.
6445	Bu yaŋlığ-turur dünyâ hâli kamuğ, ukuş birle körgil açılğay kapuğ	Bütün dünyanın hâli böyledir; anlayış ile bakarsan, idrâk kapıları açılır.

6446	Erejleri emgek sevinçi sakınç, ağırı uçuzluk avınçı irinç	Onun huzuru zahmet, sevinci keder, izzeti zillet ve rahatı mihnettir.
6447	Negü kelse yüdgil sen ınçıklama, erej erse erter ne emgek yeme	Ne gelirse; yüklen, şikâyet etme; huzur olsun-zahmet olsun, ikisi de geçer.
6448	Eşitgil negü ter bilig bergüçi, ay emgek bile sen sabır kılğuçı	Ey felâketler karşısında sabreden insan, bilgi veren insan ne der, dinle.
6449	Ay nimet idisi şükür kıl yegil, ay mihnet idisi habır kıl egil	Ey nîmet sahibi, bundan şükür ederek istifâde et; ey mihnet sahibi, kaderine boyun eğ, tahammül et.
6450	Sabır kılsa mihnet bolur nimetiŋ, şükür kılsa nimetka artar tigil	Sabır edersen, mihnet senin için nîmet olur; nîmet için şükür edersen, bu nîmet daha da artar, bunu böyle bil.
6451	Körü bar ay bilge bu künki üdüg, öŋin boldı barça kamuğ iş küdüg	Ey âlim, bugünkü zamana dikkat et, işler tamamen değişti.
6452	Biliglig uçuz boldı tutnur özin, ukuşluğ ağın boldı açmaz sözin	Bilgili hakir oldu, bir tarafa sinip kalıyor; akıllı dilsiz oldu, ağzını açmıyor.
6453	Telim boldı elde bu yavlak kişi, yavaş boldı satğağ kötürmez başı	Memlekette fena adamlar çoğaldı; halîm insanlar ayak altında kaldı, başlarını kaldıramıyorlar.
6454	Borun yüz yuğuçı namâz kodğuçı, kür ersig atandı yorıtur küçi	Şarap ile yüzlerini yıkayan ve ibâdeti bırakanlar şimdi yiğit sayılıyor ve istediklerini yapıyorlar.
6455	Fesâd fisk idisi atandı eren, bor içmez kişi atı boldı saran	Fesat ve fısk yapanlar merd sayıldı; şarap içmeyen kimseler hasis sayıldı.
6456	Namâz rûza birle yorığlı kişi, munâfik atandı ay elçi başı	Namazına ve orucuna devam eden insanlar münafık sayıldı, ey memleketin başında bulunan insan.
6457	Halâl yitti barça haram üstedi, harâm yegli köŋlin kara kir tudı	Halâl büs-bütün ortadan kalktı, haram çoğaldı; haram yiyenin gönlü kara kirle kaplandı.
6458	Halâl atı kaldı körüglisi yok, harâm karma boldı toduğlısı yok	Halâlin ancak adı kaldı, onu gören yok; haram kapışıldı, hâlâ ona doyan yok.
6459	Kanı bu harâmıŋ haram tegüçi, harâmığ kodup bir halâl yegüçi	Hani bu harama haram diyen, haramı bırakıp, halâl yiyen insan nerede.
6460	Sakınuk tegüçi kim ol çın köni, könilik küni bar yarutur küni	Gerçekten dürüst ve takva sahibi denilecek kim kaldı; fakat güneşi parlayan bir kıyamet günü vardır.
6461	Harâm birle artuk karardı köŋül, halâl kayda bulğu tilep ay oğul	Kalpler haram ile çok fazla karardı; ey oğul, halâli nerede arayıp bulmalı.
6462	Muŋar meŋzetü keldi emdi bu söz, munı yakşı tıŋla ayâ köŋli tüz	Buna benzer şöyle bir söz vardır, bunu iyice dinle, ey temiz kalpli insan.
6463	Harâm birle köŋlüm kara boldı kir, bilig işke tutmaz özüm yüzde bir	Gönlüm haram ile karardı ve kirlendi; ben bilgiyi yüzde bir işte dahi kullanmam.
6464	Et öz eglü bilmez havâ bulnadı, tapuğka tegümez özüm açtı sır	Vücût artık eğilmez, hevâ ve heves onu esir etti; ben artık ibâdetle meşgul olamıyorum; işte sırrımı açtım.
6465	Ajun kılkı barça adın boldı kör, kişi köŋli tilde öŋin boldı kör	Dünyanın tabiati tamamen değişti, insanların gönlü ile dilleri birbirine uymuyor.
6466	Vefâ kitti halkta cefâ üstedi, tilep bir ınanğu kişi kalmadı	Halktan vefa gitti, cefâ çoğaldı; itimad edilecek bir kimse ararsan, bulamazsın.

6467	Vefâ ketti halkta cefâ urdı iz, ınanğu tayanğu kişi boldı kız	Halktan vefa gitti, yerini cefâ aldı; itimad edilecek, inanılacak kimse pek nâdir.
6468	Yakınlık yağukluk yırattı kadaş, bağırsaklıkın kodtı edgü adaş	Akrabalar arasından yakınlık ve kardeşlik uzaklaştı; artık candan arkadaşlık kalmadı.
6469	Kiçigde edeb yok uluğda bilig, otunlar üküş boldı yitti silig	Küçüklerde terbiye, büyüklerde bilgi yok; kaba insanlar çoğaldı, nâzik insanlar ortadan kalktı.
6470	Yakınlık neçe boldı yarmak üçün, kanı iş kılığlı köni hak üçün	İnsanlar para uğrunda birbirlerine yakmlaştılar; doğruluk ve hakikat yolunda iş gören nerede.
6471	Emanet atı bar kanı kıldaçı, nasihat sözi bar kanı tuttaçı	Emânetin adı var, onu yerme getiren nerede; nasihatin sözü var, onu tutan nerede.
6472	Kanı emr-ü marûf kılığlı kişi, kanı nehy-ü münker tıdığlı kişi	Mârufu emreden kim, münkeri nehyeden kim.
6473	Satığçı kötürdi emânetlerin, bu uzlar kötürdi nasihatlerin	Satıcılar emânet vasfını kaybettiler, ustalar artık nasihatten vazgeçtiler.
6474	Biliglig köni sözleyümez sözin, tişide uvut kitti örtmez yüzin	Bilgili sözünü dos-doğru söyleyemez oldu; kadınlardan haya gitti, yüzlerini örtmezler.
6475	Köni bardı keldi neçe egrilik, kanı kalmadı bir kişi teŋrilik	Doğruluk gitti, yerine nice eğrilik geldi; Allah için iş gören tek bir insan kalmadı.
6476	Kişi barça yarmak kulı boldılar, kümüş kimde erse boyun berdiler	insanların hepsi para kulu oldu; gümüş kimde ise, ona boyun eğdiler.
6477	Cemâat köp erdi bu mescidler az, kalın boldı mescid cemâatler az	Cemâatler çok, camiler az idi; şimdi camiler çoğaldı, cemâatler azaldı.
6478	Negü ter eşitgil sakınuk kişi, köŋülke alın sen ay edgü başı	Dinle, takva sahibi insan ne der; ey iyi insan, sen bunu gönlüne yerleştir.
6479	Kanı bir könilik kılığlı kanı, kanı teŋilik iş yorığlı kanı	Hani, doğruluk ile hareket eden kim var; hani Allah rızâsı için iş gören kim var.
6480	Ajun barça bütrü tükel artadı, körüp taŋladaçı kanı bir munı	Dünyanın her tarafı baştan-başa bozuldu; buna bakıp, hayret eden bir kimse varmı.
6481	Müsülmân karıştı için et yeşür, tükel inçke tegdi bu kâfir yatur	Müslümanlar karıştı, birbirlerinin etlerini yiyorlar; kâfirler ise, tam bir huzur içinde yaşıyorlar.
6482	Kapuş karma boldı müsülmân neŋi, kanı adra tutğan harâmığ öŋi	Müslümanların malı çalındı, yağma edildi; haramı halâlden ayıran ve buna riâyet eden nerede.
6483	Fesâd fisk üni kör udıtmaz keçe, kanı ilm ü kur'ân üni az çıça	Fesad ve fısk o kadar sesini yükseltti ki, insan geceleri uyuyamıyor; ilim ve Kur'an sesi hiç duyulmuyor bile.
6484	Köŋüller katığ boldı til yumşadı, könilik özi bardı kaldı yıdı	Gönüller katılaştı, diller yumuşadı, doğruluğun kendisi gitti, ancak kokusu kaldı.
6485	Atalık kılur kör ataka oğul, oğul beg bolup kör ata boldı kul	Oğul babaya babalık eder, oğul bey ve baba ise, kul oldu.
6486	Tiriglik kısıldı uzadı sakınç, baru arttı sukluk koradı sevinç	Hayat zorlaştı, endişe çoğaldı; hırs ve tamah gittikçe arttı, huzur azaldı
6487	Çığay tul yetimig suyurkağlı yok,	Fakir, dul ve yetimlere şefkat gösteren yok; dünyayı

	ajun tegşürüldi taŋırkağlı yok	başka bir kalıba koydular da hayrete düşen kimse yok.
6488	İdi yakşı aymış bügü bilgi keŋ, ajunuğ sınağlı akı elgi keŋ	Hakîm, bilgisi geniş, dünyayı tecrübe etmiş, cömert ve eli açık olan insan çok güzel söylemiş.
6489	Ajun boldı âhır törü artadı, isizlerig edgü körü artadı	Dünyanın sonu geldi; nizam bozuldu; iyiler kötülere bakarak, değiştiler.
6490	Ukuşluğ ukar ol biliglig bilir, yıl ay kün küniŋe baru artadı	Akıllı anlar, bilgili bilir; yıl, ay, gün geçtikçe dünya günden-güne bozuldu.
6491	Oğul kız kemişti ata hürmeti, söküş boldı erke avuçğa atı	Oğul-kız babaya hürmetini bıraktı; ihtiyar kelimesi insana bir hakaret sözü oldu.
6492	Kamuğ tegşürüldi törü öŋdiler, karalı ürüŋli bir ök boldılar	Nizâm ve kanunların hepsi değişti; ak ve kara birbirinden farksız oldu.
6493	Bu barça uluğ kün nişânı-turur, nişânı körünse keligli kelür	Bunlar hep kıyamet gününün alâmetidir; alâmeti görünürse, gelecek olan gelir.
6494	Küdezsü uğan teŋri imânımız, kötürsü bu fıtne belâ isiz iz	Kadir Tanrı encamımızı hayretsin; bu fitne, belâ ve kötü âdetleri ortadan kaldırsın.
6495	Yıl altmış iki erdi tört yüz altmış iki bile, bitiyü tükettim bu söz ülgüle	Yıl dört yüz altmış iki idi, bu eseri yazıp, tamamladım.
6496	Ögüm yetmişi söz bitirdim tükel, okığlı ukuğlı özüŋ ülgi al	Aklımın erdiği sözlerin hepsini yazdım, ey okuyan ve anlayan insan, bundan hisse al.
6497	Kayu törlüg erse yorıkıŋ yoluŋ, ayu berdim azrak bekütgil uluŋ	Nasıl hareket edeceğini ve hangi yola gideceğini bir parça izah ettim; sen buna göre hareket ederek, hayatına esaslı bir temel kur.
6498	Bu ol din yolı hem bu dünyâ yolı, bu yolça yorı yolda azma ulı	Bunlardan biri din yolu, biri de dünya yoludur; bu esaslı yoldan şaşma.
6499	Kalı dünyâ kolsa yolı uş unu, apaŋ ukbi kolsa izi uş munu	Eğer dünya istersen, onun yolu işte bu; eğer âhiret istersen, onun da yolu işte budur.
6500	Özüŋ kullukı kıl bayat birge küç, kayusın tilese tile kılma üç	Sen kendi kulluğunu yerine getir; Tanrı sana kuvvet verir; bunlardan hangisini istersen, onu seç, fakat üçüncü bir yol arama.
6501	İlâhi özüm bu sözüg başladı, tilekim ne erdi bilir sen idi	Ben bu söze başlarken, kasdimin ne olduğunu sen biliyordun, ey rabbim!
6502	Tilemedim özke kü çav edgü at, kişi asğı koldum öz erse ya yat	Ben kendime şan ve şöhret veya iyi ad dilemedim; yakın olsun uzak olsun, ben her kesin iyiliğini istedim.
6503	Okığlı okısa meni üşgürüp, duâ kılğamu tep maŋa bir turup	Bunu okuyan okudukça, beni hatırlayıp, belki bana da bir duâ eder diye düşündüm.
6504	Tilekim bu erdi umınçım bu ok, okığlı maŋa bir duâ ıdğa uk	Dileğim bu idi, ümidim de budur; okuyan bana her hâlde bir duâ edecektir.
6505	Tilim sözledi söz bitidi elig, ölür bu elig til ay kılkı silig	Dilim söyledi, elim de bunu yazdı, ey temiz kalpli insan, benim bu dilim ve elim fânidir.
6506	Elig til nişânı munu bu bitig, saŋa kodtum emdi bitip ay tetig	Ey zeki insan, dilden ve elden kalan nişane, işte sana yazıp bırakmış olduğum bu kitaptır.

6507	Unıtma meni ay okığlı tirig, özüm dünyâ kodsa töşense yirig	Ey bunu okuyan canlı, ben dünyayı bırakıp, toprağa düşünce, beni unutma.
6508	Ayâ meŋü muŋsuz idim sen uluğ, sen ök yarlıkağıl bu muŋluğ kuluğ	Ey ebedî ve ihtiyacdan vareste olan rabbım, sen büyüksün, bu muhtaç kulunun günahlarını sen bağışla.
6509	Küremiş kul erdim yazukum telim, yazuk yarlıkağıl sen ök sen idim	Ben yolunu kaybetmiş bir kul idim, günahım çoktur; günahlarımı affet, sen benim rabbimsın.
6510	Kuluŋ men idim sen kul atı kul ok, idim sen tüzün sen idilik kıl ok	Ben kulunum, sen rabbimsin, kulun adı kuldur; sen rabbimsin, merhametlisin, sen efendiliğini göster.
6511	Kuluŋ men idim sen maŋa ay ğafûr, meni yarlıkağıl yazukum keçür	Ben kulunum, sen benim rabbimsın; ey gafur, beni affet, günahlarımı bağışla.
6512	Yeme yarlıkağıl kamuğ mü'minığ, toğardın batarka tegi ay arığ	Bir de, doğudan batıya kadar, bütün müminlerin günahlarını bağışla.
6513	Otun men otundın otunluk kelir, tüzün sen yazukum keçür ay bilir	Ben bir küstahım, küstah insandan küstahlık gelir; sen merhametlisin; ey her şeyi bilen Tanrım, günahlarımı sen affet.
6514	Yıpardın yıpar ok yıdır ol ıdı, peliddin kelir ol arığsız yıdı	Miskten ancak misk kokusu gelir; fena koku murdar şeyden çıkar.
6515	Umınçım sen ök sen maŋa ay umınç, umınç kesmegey men saŋa ay umınç	Ey ümidim, bana ümit bizzat sensin; ey ümidim, senden ümidimi kesmeyeceğim.
6516	Yazukluğ kulur-men kılınçım cefâ, vefâlığ idim sen maŋa kıl vefâ	Ben günahkâr kulunum, yaptığım cefâdır; sen benim vefalı rabbimsin, bana vefa göster.
6517	Cefâdın cefâ ok kelir ay idim, vefâda vefâdın adın bilmedim	Ey Rabbim, cefadan yine cefâ gelir; vefada vefadan başka bir şey görmedim.
6518	Tüzü yarlıkağıl kamuğ mü'minığ, yazukum olarka bağışla arığ	Bütün müminleri affet; onların hürmetine bütün günahlarımı bağışla.
6519	Tümen miŋ selâmım tegür savçıka, ol edgü kulavuz köni yolçıka	Tanrım, iyi kılavuz olan ve doğru yolu gösteren Peygamber'e binlerce selamımı ulaştır.
6520	Tüzü tört eşiŋe meniŋdin selâm, tegür ay bayatım tutaşı ulam	onun dört arkadaşına benden durmadan ve dâima binlerce selâm eriştir.
		E - İLAVELER
I	**Yegitlikke Açıp Avuçğalıkın Ayur**	**Gençliğine Acıyarak, İhtiyarlığını Söyler**
6521	Yorığlı bulıt teg yegitlikni ıdtım, tüpi yel keçer teg tiriglik tükettim	Gençliğimi, geçen bulut gibi, geçirdim; ömrümü fırtına sür'ati ile tükettim.
6522	İsizim yegitlik isizim yegitlik, tuta bilmedim men seni terk kaçıttım	Yazık gençliğime, gençliğime yazık; ben seni tutmasını bilmedim, çok çabuk elden kaçırdım.
6523	Yana kelgil emdi yegitlik maŋa sen, ayada tutayın ağı çuz töşettim	Ey gençlik, sen bana şimdi tekrar gel; ben seni el üstünde tutayım; bak, senin için ipekliler ve sırmalar döşettim.
6524	İsiz bu yegitlik kanı kança bardı, tilep bulmadım men neçe me tilettim	Yazık bu gençliğe, hanı, nereye gitti; ne kadar arayıp, arattımsa da bulamadım.

6525	Tiriglikke tatğı süçig cân sevinçi, yegitlik teg edgü yok ermiş ayıttım	Sordum, gençlik kadar hayata zevk veren ve tatlı canı mes'ûd eden iyi bir şey yokmuş.
6526	Kiçiglik tatığı yegitlik ereji, yitürdüm men emdi tutarda kürettim	Ben şimdi gençlik zevkini ve yiğitlik huzurunu kaybettim, elimde tutarken, kaçırıverdım.
6527	Karılıkta kor yok köni turdum erse, yavalıkka isiz tiriglikni ıdtım	Eğer doğru bir hayat yaşamış olsa idim, ihtiyarlığın da zararı yoktu; fakat ne yazık ki, onu boş yere sarfettim.
6528	Esirkep açır-men saŋa ay yegitlik, kamuğ körkümi sen yırattıŋ yırattım	Ey gençlik, esef ederek sana kızıyorum; bütün güzelliğimi sen uzaklaştırdın, ben uzaklaştım.
6529	Temâm erğuvân teg kızıl meŋzim erdi, bu kün zaferân urğın eŋde tarıttım	Benzim kırmızı, tam bir erguvan gibi idi; bugün yüzüme safran tohumu ektim.
6530	Yıparsığ kara başka kâfûr eşüdüm, tolun teg tolu yüz kayuka ilettim	Misk gibi kara başıma kâfur örttüm; dolun ay gibi dolgun yüzü nereye götürdüm.
6531	Yaruk yaz teg erdim tümen tü çeçeklig, hazanmu tüşüttüm kamuğnı kurıttım	Rengârenk çiçekler ile dolu, parlak bahar gibi idim; hazânamı uğrattım, hepsini kuruttum.
6532	Kadıŋ teg bodum erdi ok teg köni tüz, ya teg egri boldı egildim tüŋittim	Kayın gibi vücûdum ok gibi düz ve dik idi; şimdi yay gibi eğri oldu, eğdim, eğildim.
6533	Yava kıldım isiz tiriglik avınçın, öktinç birle közde kanın yaş akıttım	Yazık, hayan boş yere israf ettim; peşimanlıkla gözden kanlı yaşlar akıttım.
6534	Kiçiglik keçürdüm yegitlik yitürdüm, künüm çalpaladım özümni çökittim	Çocukluğu geçırdı-m, gençliği kaybettim; günümü kararttım, kendimi çökerttim.
6535	Yemek içmek erse yidim içtim ud teg, tilek sürmek erse tümen toğ tozıttım	Yerken, içerken, öküz gibi yedim, içtim; hevâ ve heves peşinde koşarken, tozu dumana kattım.
6536	Neçe kuşka avka avındım sevindim, uçar kuş teg arkun ağımdaı kürettim	Nice kuş ve geyik avı ile avundum, sevindim; uçan kuş gibi, cins atları ağımdan kaçırdım.
6537	Adaş koldaşımka sevüg cân teg erdim, yağım boldı erse tosun teg suçıttım	Kardeş ve arkadaşlar için sevgili can gibi idim; düşmanımı ise, haşarı tay gibi sıçrattım.
6538	Sere söktüm emdi neçe yalŋukuğ men, yazuksuzka yarlığ elig til uzattım	Ben imdi nice insanlara kızdım, söğdüm; günahsız ve yoksullara el kaldırdım, dil uzattım.
6539	Kögüz kerdim ança yağı sançmış er teg, küvez teg kür erip kaya te kadıttım	Düşmanına galip gelen insan gibi, öylesine göğüs kabarttım; mağrur insan gibi, kabadayı olup, kaya gibi karşılarına dikildim.
6540	İçip yatmış er teg udıp odlu keldim, özüm yolda azmış bayatka uyadtım	İçip yatmış olan adam gibi, uyuyup uyanınca, yoldan çıkmış olduğumun farkına vardım, Tanrıdan utandım.
6541	Bayat tapğı kaldı kişi tapğı kıldım, ajun tegre yügrü özümni kürettim	İnsanlara hizmet ettim, Tanrı ibâdeti kaldı; dünya etrafında koşarak, yolumu azıttım.
6542	Tilek ârzû birle yügürdüm neçe men, kuturmış böri teg ajunnı ulıttım	Ben nice dilek ve arzu arkasından koştum; kudurmuş kurt gibi, dünyayı inlettim.
6543	Kişig tuttum aldım küçün yarmakın	Ben insanları tutup, zorla paralarını aldım; kimine

	men, kimig serdim irdim kimi me açıttım	çıkıştım, kimini yerdim, kiminin de canını yaktım.
6544	Maŋa rabbım aysa nelük kıldıŋ andağ, negü tıldağım bar uvutka tuşıktım	Rabbim bana: — Nasıl böyle yaptın?—diye sorarsa, ne mârzeretim var; çok utanılacak hâle düştüm.
6545	Kayu telve kılkı bolur munda tetrü, keçer künke avnıp tiriglikni ıdtım	Hangi deli bundan daha ters hareket edebilir; geçici olan günler ile avunarak, hayatı boşuna harcadım.
6546	Sevinç keçti emgek yeme keçgey erdi, yava boldı kün ay ökünçke basıktım	Huzur geçti, zahmet de geçecek idi; gün ve aylar boşuna heder oldu, peşimanlığa düştüm.
6547	Tutayın ya kisrâ ya kaysarça boldum, ya şeddâd u âd teg takı uçmak ittim	Farzedelim ki, ben kisrâ veya kayser oldum ya Şeddâd ve Âd gibi, bir de cennet yaptırdım.
6548	Ajun bütrü tuttum sikender tutarça, tükel nûh yaşın men yaşadım yaşattım	iskender gibi, bütün dünyayı elimde tuttum, tam Nûh'un yaşını yaşadım ve yaşattım.
6549	Özüm haydar erse yaşın teg kılıçlığ, ya rüstemleyü men ajunda çavıktım	Yıldırım kılıçlı Haydar veya Rüstem gibi, dünyada meşhur oldum.
6550	Ya isâ bolup kökke ağdım takı men, ya nûşin-revân teg törü tüz yorıttım	Isa gibi, ben göğe çıktım veya Nûşirevan gibi, memleketi adaletle idare ettim.
6551	Ya kençim tükel boldı kârûn neŋi teg, ya ashab-ı res teg temür kend tokıttım	Yahut hazînem, Karun'unki gibi, doldu-taştı veya Eshâb-i Res gibi, demirden kale yaptırdım.
6552	Negü asğı âhır yanış yerke boldı, turu kaldı dünyâ iki böz ilettim	Fakat bunların faydası ne, sonu toprağa dönüş oldu; dünya geride kaldı, beraberimde ancak iki bez götürdüm.
6553	Yalıŋ keldim erdi yalıŋ kirgü yerke, nelük dünyâka özni munça isittim	Çıplak gelmiş idim, toprağa yine çıplak gireceğim; neden kendimi dünyaya bu kadar bağladım.
6554	Keçer dünyâ keçti tüpi yel keçer, teg keçer dünyâka öz osalın basıttım	Bu fâni dünya, tipi gibi, esti-savurdu ve geçti; gaflette bu fâni dünyanın baskısı altında kaldım.
6555	Tiriglikke asğı kanı edgü kılkım, tegitlikte tarlağ kayu yerke ektim	Hayatta ne gibi bir iyilik yaptım; hayatta iken ektiğim tarla nerede.
6556	Negü ektim erse anı orğu âhır, negü ordum erse anın öz süçittim	Ne ektim ise, sonunda onu biçtim; ne biçtim ise, ondan zevk aldım.
6557	Yegitlikni ıdtım karılıkka tegdim, yana yanğıl emdi negü söz tağıttım	Gençliğimi elden çıkardım, ihtiyarlığa geldim; sadede gelelim, sözü niye dağıttım.
6558	Uzun tünle yatma idike tapın sen, odun yığla tınma yazukka basıttım	Uzun geceleri yatıp-uyumakla geçirme, Tanrıya ibâdet kıl; uyanık ol, durmadan ağla; günahlarımın yükü altına girdim.
6559	Yılan kurt koŋuz yemi öz igdileyü, bu nimet bile men negüke igidtim	Yılan, haşerat ve böceklerin yemi olan bu vücûdu ben neden nîmet içinde besleyerek, yetiştirdim.
6560	Ayâ usrık öz sen odun yığla tınma, bayatka tapuğ kıl yok erse yokadtım	Ey uyuklayan vücût, uyan, ağla durma; Tanrıya ibâdet kıl; yoksa, ben mahvoldum.

6561	Karılık kavurdı yegitlik yıradı, tatığ bardı barğu udu yol könittim	ihtiyarlık yakaladı, gençlik uzaklaştı, hayatın tadı kalmadı; artık gidilecek doğru yolu buldum.
6562	İdi keçki dünyâ üküş ardı halkığ, kayusında men-men ne munça sevittim	Çok eski olan bu dünya bir çok halkları aldatmıştır; ben hangisindenim, neden bu kadar onu kendime sevdirdim.
6563	Ya rab odguru ber meni ay idim sen, süre ıdmağıl men köŋülni arıttım	Ey rabbım, beni uyandır; sen rabbimsın, beni kovma, ben gönlümü temizledim.
6564	Sen ök sen yazuk yarlıkağlı idim bir, suyurka meni sen yazukum unıttım	Günahlarımı bağışlayan sen bir rabbimsin, sen beni affet; günahlarımın sayısını ben bile unuttum.
II	**Öçlek Artakın Dôstlar Cefâsın Ayur**	**Zemânenin Bozukluğunu Ve Dostların Cefâsını Söyler**
6565	Turayı barayı ajunuğ kezeyi, vefâlığ kim erki ajunda tileyi	Kalkayım, gideyim, dünyayı gezeyim; dünyada acaba vefalı kimse varmı, arayayım.
6566	Kişi kızlıkı boldı kayda tilegü, tilep bulğu erse tileyü köreyi	insan nâdir oldu, onu nerede aramalı; aramakla bulunacaksa, bir arayıp bakayım.
6567	Kamuğ ârzû buldum kişi bulmadım men, kalı bulsa ârzûm yüziŋe bakayı	Ben bütün arzularımı buldum, fakat bir insan bulamadım; eğer bu arzum da yerine gelirse, onun yüzüne bir bakayım.
6568	Vefâ kahtı boldı cefâ toldı dünyâ, vefâ kimde erki men azrak kolayı	Vefa kıtlaştı, dünya cefa ile doldu; vefa acaba kimde vardır, ben ondan bir az isteyeyim.
6569	Apaŋ bulsa men bir vefâlığ akı er, eginke yüdeyi közümke urayı	Eğer bir vefalı, cömert insan bulursam, onu sırtımda taşıyayım, gözüme süreyim.
6570	Kalı bulmasa men vefâ birle yalŋuk, keyik tağı birle tiriglik kılayı	Eğer ben bir vefalı insan bulamazsam, yabani hayvanlar ile birlikte ömür süreyim.
6571	Yigüm ot köki bolsu yağmur suvı tap, ediz kum tüneyi tağar ton kedeyi	Yiyeceğim ot kökü olsun, yağmur suyu bana yeter; kumdan döşek yapıp, geceleyeyim, çuldan elbise giyeyim.
6572	Ya vahşı bolup men biyâbanda yügrü, kişide yırayı ajunda yiteyi	Veya vahşi olup, çöllerde koşayım; insanlardan uzaklaşarak, dünyadan silinip gideyim.
6573	Takı bolmaz erse ajun barça kodtum, ögüz teg akayı tüpi teg toğayı	Daha da olmazsa, bütün dünyayı bırakarak, nehir gibi akayım, kasırga gibi göklere yükseleyim.
6574	İdim muŋka tegdim vefâsızka tuştum, vefâlığ kim erki sevüg cân bereyi	Ey rabbim, sıkıntı içindeyim, vefasızlara rastladım; vefalı acaba kimdir, ona sevgili canımı feda edeyim.
6575	Atı kaldı yalŋuk kişi kılkı bardı, bu kılk kança bardı udu men barayı	İnsanın ismi kaldı, insanlık kayboldu; bu insanlık nereye gitti, ben de arkasından gideyim.
6576	Bağırsak kişi yok ajunda tiledim, bağırsızka köŋlüm negü teg ulayı	Aradım, dünyada candan bağlı bir insan yoktur; vefasız kimselere nasıl gönül bağlayayım.
6577	Kimi özke köz teg yakın tuttum erse, yağı çıktı yek teg yekig ne kılayı	Kimi, gözüm gibi, kendime yakın tutturma, o, şeytan gibi, düşman çıktı; ben şeytanı ne yapayım.
6578	Kimi sevdim erse sevüg cânça	Kimi sevdim ise, onu sevgili canım gibi tuttum; fakat

	tuttum, cefâ keldi andın kimi met seveyi	ondan da cefâ geldi; artık kimi seveyim.
6579	Kişi köŋli bilgü tanuk erdi til söz, köŋül til ala boldı kimke büteyi	İnsanın gönlünü anlamak için, onun dili ve sözü bana şâhid idi; şimdi gönül ve dil alaca oldu; kime itimat edeyim.
6580	Bu kün munda mınça kimi iş kılayı, ya kimke büteyi kimi dôst tutayı	Bugün burada kendime eş diyeyim, kime inanayım veya kimi dost edineyim.
6581	Köŋül kimke bergü muŋum kimke ayğu, muŋadtım men emdi bir azrak ayayı	Kime gönül vermeli, derdi kime açmalı; ben şimdi gamlıyım, bir az içimi dökeyim.
6582	Adaş koldaşımda umınç bilmedim men, kadaş kılkı yat teg negü teg açayı	Dost ve ahbaplarımda ben sadâkat bulamadım; kardeşim bana yabancı gibi duruyor, ona gönlümü nasıl açayım.
6583	Apaŋ andka erse iminlik bütünlük, bu and tutğuçı kim anı er atayı	Eğer inanç ve güvenlik and ile ise, bu andı tutan kim ki, ona erkek diyeyim.
6584	Tuz etmek hakı tep küdezigli barmu, kümüş gevher altun bile men kalayı	Tuz, ekmek hakkını gözeten varmı; ben onu altın, gümüş ve gevhere garkedeyim.
6585	Kanı koşnı aşnı sevinç kadğuka iş, kamuğum bereyi men evdin çıkayı	Konu-komşu, sevinç ve keder arkadaşı nerede; ben ona her şeyimi vereyim, evimi bile ona terkedeyim.
6586	Adaş koldaşım tep ınanç boldaçı kim, anı beg kılıp men özüm kul bolayı	Arkadaş ve dost diye itimat edilecek kim var; ben onu bey yapıp, kendim ona kul olayım.
6587	Kişi bulmadım men muŋadur ma yalŋuz, sakınçın sızar-men sevinçin küleyi	Ben insan bulamadım, derdliyim ve yalnızım, kederden eriyorum; ben de bir sevineyim, güleyim.
6588	Nelük artadı halk negü öŋdi kodtı, kayu üdke tuştum ya kayda turayı	Halk neden bozuldu, niçin iyi âdetleri bıraktı; hangi zamana rastladım, nereye gideyim.
6589	Azu tilve munduzmu boldum ya mundum, negü sözledim men ayu ber ukayı	Yahut ben deli ve budala olup, aklımımı kaybettim; neden böyle sözler söyledim; anlat, anlayayım.
6590	Ya sevdâ küçedip meŋim artadı ol, közümkemü körnür özüm hab içeyi	Veya sevda çoğalarak, beynimemi te'sir etti veya gözümemi öyle görünüyor; ben bir ilâç içeyim.
6591	Maŋa okmu tuştı bu yaŋlığ kişiler, azu menmü tetrü kişi-men yanayı	Bu çeşit insanlar yalnız banamı rastladılar yahut ben kendimmi ters bir kimseyim; bu huyumdan vazgeçeyim.
6592	İsizim isizim kanı ol kişiler, vefâ atı kodtı ajunda ögeyi	Esef ederim, ben fenayım; fakat dünyada vefa adı bırakan insanlar nerede, onları medhedeyim.
6593	Bu kün körse erdi bu öŋdi törü kılk, olar kodmış erse sevinçlig bolayı	Onların koydukları iyi âdet, kanun ve an'aneleri bugün göreyim de, ben de sevineyim.
6594	Yok erse ayu bersü öŋdi törü kılk, tüzün törke keçsü otunuğ süreyi	Eğer böyle değilse, iyi âdet, kanun ve an'aneleri vaz'etsinler; halîm insanlar baş-köşeye geçsin, küstahları kovayım.
6595	Kamuğ edgü bardı törü öŋdi eltti, kişi soŋı kaldı ne edgü bulayı	Bütün iyiler gitti, kanunu ve iyi an'aneleri beraber götürdüler; burada insan artığı kaldı, iyileri nasıl bulayım.

6596	Bu bod sın yorığlı kişi erse barça, firiştemü erdi olar ne bileyi	Bu insan kılığında dolaşanların hepsi adam ise, evvelkiler melek mi idiler; ne bileyim.
6597	Olar bardı kaldım bularnı bile men, negü teg yorıyı ne kılkın yarayı	Onlar gitti, ben bunlar ile kaldım; nasıl hareket edeyim ve onlar ile nasıl bağdaşayım.
6598	Neçe sözlese-men tükemez takı söz, bu munça tap emdi sözüŋ ne barayı	Ne kadar söylesem de söz tükenmez; şimdilik bu kadar yerer; diyeceğin varmı, ben gideyim.
6599	Maŋa munda yegrek adın bulmadım men, uluş kend kodayı kişide yırayı	Ben kendim için burada daha iyi bir şey bulamadım; memleket ve şehirleri bırakayım, insanlardan uzaklaşayım.
6600	Atım bilmesünler meni körmesünler, tilep bulmasunlar sözümni keseyi	Adımı bilmesinler, beni görmesinler ve arayıp da bulmasınlar; sözümü keseyim.
6601	Çadan teg tikerler çıbun teg sorarlar, köpek teg ürerler kayusın urayı	Onlar akrep gibi sokarlar, sinek gibi kanımı emerler, köpek gibi havlarlar; hangisine yetişeyim.
6602	Olındım men emdi otunlarka tuştum, ökünç birle tün kün neçe yük yüdeyi	Ben artık usandım, küstahlar arasına düştüm; gece-gündüz peşimanlık içinde bütün bu yükü nasıl taşıyayım.
6603	Cefâ cevri barı maŋa tegmesüni, otun bifalardın sıŋardın bolayı	Dünyanın bütün çevir ve cefâsı bana gelmesin, küstah ve kaba insanlardan uzak olayım.
6604	İlâhi rûzi kıl sevüg savçı yüzin, yeme tört işiniŋ yüzini köreyi	Ey rabbim, sevgili Peygamberimizin dıdannı bana nasıp et; bir de onun dört arkadaşının yüzlerini göreyim.
III	**Kitâb İdisi Yûsuf Uluğ Hacib Öziŋe Pend Berür**	**Kitap Sâhlbl Yusuf, Büyük Hâs Hâcib, Kendi Kendine Nasîhat Eder**
6605	Bilig bil özüŋke orun kıl tör e, bilig bilse özke idi berk tura	Bilgi bil ve yerin baş-köşe olsun; bilgi insan için sağlam bir kalkandır.
6606	Biligsiz yürek til negüke yarar, bilig birle suv teg kamuğka yara	Bilgisiz yürek ve dil neye yarar; bilgi ile, su gibi, her kese faydalı ol.
6607	Neçe bildiŋ erse takı bir tile, biligli tegir kör tilekke sora	Ne kadar bilsen de yine ara; bak, bilen dileğine sorarak erişir.
6608	Bilir-men tese sen biligdin yırak, biligsizke sandıŋ biligli ara	Bilirim dersen, sen henüz bilgiden uzaksın; bilenler arasında sen bilgisizlerden sayılırsın.
6609	Bilig bir teŋiz ol uçı yok tüpi, neçe suv kötürgey semürgük sora	Bilgi bir denizdir, onun ucu-bucağı yoktur; serçe emse emse bundan ağzına ne kadar su alabilir.
6610	Bu bilgiŋ bile öz başıŋ tezginür, bilümez özüŋni özüŋde yıra	Bu bilgin ile senin başın döner; kendisini bilmeyen kendini kendinden uzaklaştır.
6611	Bilig bil kişi bol bedütgil özüŋ, ya yılkı atanğıl kişide yıra	Sen ya bilgi bil, insan ol ve kendini yükselt yahut hayvan adını al ve insanlardan uzaklaş.
6612	Biliglig yazılmaz sakınçın tügük, biligsiz sevinçin küler katğura	Bilgilinin yüzü gülmez, onun yüzü her vakit düşünceli ve çatıktır; bilgisiz dâima sevinç içinde katıla-katıla güler.
6613	Bilig bilse kadğun kalı katğurar, biligsiz sığun sen ağınap yor a	Bilgili insan bu kaygı içinde nasıl kahkaha atar; ey bilgisiz, sen dağ keçisi gibi, debelen, dolaş.
6614	Biliglig kişeldi turup yügrümez, biligsiz yorır kör tilekin süre	Bilgilinin ayaklan kösteklendi, kalkıp koşamaz; bilgisiz, bak, arzularının peşinde durmadan koşar.

6615	Ay bilge kişeldiŋ biligsiz yorır, biligsiz kişelse kişenin bür e	Ey âlim, senin ayağında köstek var; bilgisiz ise, yürür; bilgisiz bir kösteklenirse, sen onun kösteğini sıkılaştır.
6616	Elig sundum uş men biligni tilep, sözüg sözke tizdim şaşurdum ura	işte ben bilgi isteyerek, ona el uzattım; sözü söze katarak, dizip, sıraladım.
6617	Keyik tağı kördüm bu türkçe sözüg, anı akru tuttum yakurdum ara	Bu türkçe sözü yabanî geyik gibi gördüm; onu yavaşça tuttum, aldatarak, kendime yaklaştırdım.
6618	Sıkadım sevittim köŋül berdi terk, takı ma beliŋler birerde yere	Okşadım, ısındırdım, çabucak bana gönül verdi; yine de ara-sıra ürküyor, korkuyor.
6619	Sunup tutmışımça ederdim sözüg, kelü berdi ötrü yıparı bura	Ele geçirdiğim gibi, sözü takip ettim; onun miski güzel kokular saçmağa başladı.
6620	Köni sözledim söz irig hem açığ, köni sözni yüdgen ukuşluğ er e	Sözü doğrîı söyledim, o sert ve acı oldu; doğru söze tahammül eden akıllı insandır.
6621	Okığlıka artuk ağır kelmesün, özüm udri koldum aça hem yora	Okuyana fazla ağır gelmesin, ben uzun-uzadıya izah ederek, özrümün bağışlanmasını istedim.
6622	Köni sözde taştın sözüg söz teme, köni egri farkı ürüŋli kara	Doğru sözden başkasına söz deme; doğru ile eğri arasındaki fark beyaz ile siyah arasındaki fark gibidir.
6623	Yıl (altmış iki) erdi tört yüz altmış iki bile, bu söz sözledim-men tutup cân süre	Hayatımda bu sözleri söylediğim zaman, sene dört yüz altmış iki idi.
6624	Tükel on sekiz ayda aydım bu söz, üdürdüm adırdım söz evdip tire	Bu sözleri tam on sekiz ayda söyledim; sözleri toplayıp, derleyerek, seçtim ve ayırdım.
6625	Yadım tü çeçek teg yıdı kin burar, ötündüm men itnü tükettim türe	Çeşitli çiçekler yaygısı gibi, kokusu miske benzer; ben bunu düzene koyup, tamamladım ve her kesin istifâdesine arzettim.
6626	Sözüg kim tüketür neçe sözlese, aka tınmaz erter bulaklar ara	Ne kadar söylense bile, sözü kim tüketir, o pınarlar arasından durmadan akar, gider.
6627	Ay yûsuf kerek sözni sözle köni, kereksiz sözüg kizle kılğa kor a	Ey Yusuf, gerekli ve doğru sözü söyle; gereksiz sözü gizle, onun zararı dokunur.
6628	Üküş sözlediŋ söz suvı barmasun, üküş sözke yalkar bu yalŋuk ire	Sözü çok söyledin, dikkat et, tazeliğini kaybetmesin; çok sözden insan usanır ve bıkar.
6629	İnançsız ajun kılkı irsel yayığ, ukuşluğ özindin yırak tur yıra	Bu dünya itimâda şayan değildir; vefasız ve dönek huyludur; ey akıllı insan, ondan uzak dur, uzaklaş.
6630	Sen emdi yapuştuŋ bu dünyâğa berk, katığlan köŋül mundın üzgil bura	Sen şimdi bu dünyaya kuvvetle yapıştın; onunla alâkanı kesmeğe, gönlünü ondan çevirmeğe gayret et.
6631	İmin bolma dünyâka artuk imin, bayatka sığınğıl katığ yalvara	Bu dünyaya güvenme; sen çok daha emin olan Tanrıya sığın ve ona yalvar.
6632	Üküş halknı ıdtı bu irsel ajun, köni yolda azdı kişi ked köre	Bu vefasız dünya bir çok insanlardan yüz çevirdi; ne kadar insanlar doğru yoldan şaştılar, buna iyice dikkat et.
6633	Saŋa ma itindi bezenip küler, ayı sevme azrakkına katğura	Şimdi de senin için hazırlandı; süslenip, yüzüne güler; ona çok fazla bağlanma; gaflet içinde o kadar çok sevinip, gülme.

6634	Neçe dünyâ yegli ajun begleri, ölüm tuttı bardı közi telmire	Dünyaya nail olan nice cihan beylerini ölüm yakaladı ve onlar gözleri ile etrafından duâ dilenerek gittiler.
6635	Yegitlik yava boldı isiz künüm, tüker bu tiriglik ökün kadğura	Gençlik boşuna heder oldu, hayatıma yazık oldu; bu hayat tükenir, ıztırap çek, nadim ol.
6636	Neçe miŋ yaşasa âhir ölgülüg, neçe tirse dünyâ kalır arkara	Binlerce sene yaşasan bile, sonunda nihayet öleceksin; dünyayı ne kadar toplasan da, bir gün bırakıp gideceksin
6637	Saŋa ok sığındım bayat sen küdez, bu ğaf et usındın meni odğura	Ey Tanrı, sana sığındım, sen kendin koru; bu gaflet uykusundan beni uyandır.
6638	Uvutsuz kuluŋ men yazukum telim, tüzünlük seniŋdin kelür belgüre	Ben utanmaz bir kulunum, günâhım çoktur; sen rahimsin, şefkat senden gelir.
6639	Saŋa yazdı sendin küredi özüm, bu kün sığnu keldim saŋa yalvara	Sana karşı günaha girdim, senden kaçtım; bugün yalvararak, tekrar sana sığınıyorum.
6640	Negüke ınandıŋ ayâ muŋluğ öz, kayuka tayandıŋ körür köz kör e	Ey muhtaç vücût, neye inandın; göz göre-göre kime dayandın.
6641	Yoluŋ tüzgil emdi yorıkıŋ köni, özüŋ iki ajunda bulğıl töre	Şimdi yolunu düzelt, doğru hareket et, her iki dünyada da baş köşeye geç.
6642	Sevinçin süzilmiş bu dünyâ bütün, munı kod takı bir ajunka kör e	Bu dünyanın her tarafı zevkle doludur; onu bırak, öteki dünyaya bak.
6643	Tiliŋ tıd boğuz yığ udıma üküş, közüŋ yum kulak tu bir inçin tur a	Dilini tut, boğazına hâkim ol, çok uyuma, gözünü yum, kulağını tıka ve böylece huzur içinde yaşa.
6644	Yâ rab yarlıkağıl kamuğ mü'minığ, telim rahmetiŋdin tükel turğura	Ey rabbim, bütün müminleri affet; bol rahmetini onlardan esirgeme.
6645	Tegür savçımızka tümen miŋ selâm, tüzü tört eşiŋe takı ertüre	Peygamberimize ve onun dört arkadaşına da binlerce selâm ulaştır.

Baş · Orhun Yazıtları · Türkler · Gök-Türkçe